

به نام خداوند جان و خرد

یزدی، ابراهیم، ۱۳۱۰ - ۱۳۹۶.
شصت سال صبوری و شکوری خاطرات دکتر ابراهیم یزدی / ابراهیم یزدی.
تهران : کویر ، چاپ اول ۱۴۰۰
ج ۵: مصور؛ ۱۴/۵×۲۱/۵س.م.
جلد ۵ دفتر دوم ؛ : ISBN: 978-964-214-330-6
شابک دوره: ISBN: 978-964-214-320-7
نمایه. دارد
ج ۵؛ دفتر دوم : روابط ایران و آمریکا
خاطرات دکتر ابراهیم یزدی.
یزدی، ابراهیم، ۱۳۱۰ - ۱۳۹۶ -- خاطرات
ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷
ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷
رده بندی کنگره: ۱۵۶۸ ی ۳۴۴ ۱۳۹۴ DSR
رده بندی دیویی : ۰۸۳/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۳۳۷۶۹

شصت سال صبوری و شکوری

خاطرات دکتر ابراهیم یزدی

جلد پنجم (دفتر دوم)

روابط ایران و امریکا

شصت سال صبوری و شکوری
خاطرات دکتر ابراهیم یزدی - جلد پنجم (دفتر دوم)
روابط ایران و امریکا

ویراستار : محمدحسین شمسایی

طراح جلد: سعید زاشکانی • امور فنی و صفحه‌آرایی: انتشارات کویر • چاپ اول: ۱۴۰۰
لیتوگرافی و چاپ: غزال • صحافی: صحافی علی • شمارگان: ۵۰۰ • قیمت ۱۲۰۰۰۰ تومان
شابک: ISBN: 978-964-214-330-6 - ISBN: 978-964-214-320-7 • شابک دروه: ISBN: 978-964-214-320-7
نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر
کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۱ • تلفن: ۸۸۳۰۱۹۹۲ - ۹ - ۸۸۳۴۲۶۹۸ • نامبر: ۸۸۳۴۲۶۹۷

 Kavirbook@gmail.com [KavirPublishingCo](http://KavirPublishingCo.com) [Kavir.Pub](https://www.instagram.com/Kavir.Pub)

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است

فهرست مطالب

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا.....	۱۳
۱ - مروری تاریخی بر عملکرد آمریکا در ایران.....	۱۳
الف - دوره اول: از شروع برقراری روابط دیپلماتیک ایران و آمریکا تا شهریور ۱۳۲۰؛ ۱۳۰	
ب - دوره دوم: از جنگ جهانی دوم (شهریور ۱۳۲۰ و حمله متفقین به ایران) تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲؛.....	۱۳
ج - دوره سوم: از کودتا تا پیروزی انقلاب در بهمن ۱۳۵۷.....	۱۴
تش زدایی و پیامدهای آن در روابط ایران و آمریکا.....	۲۳
مذاکرات محدودیت سلاح‌های استراتژیک، سالت و ایران.....	۲۷
تردیدها و پایش تولید سلاح‌های راهبردی در شوروی و نقش ایران.....	۲۹
هیئت مستشاران نظامی در ایران.....	۳۰
فروش تجهیزات نظامی به ایران.....	۳۲
۲ - روابط ایران و آمریکا بعد از انقلاب.....	۳۸
خروج آمریکاییان از ایران.....	۴۰
بازرسی لوازم بسته‌بندی شده آمریکایی‌ها در فرودگاه مهرآباد.....	۴۱
جلسات سولیوان با نویسندگان ایران.....	۴۱
شرکت در مراسم روز استقلال آمریکا.....	۴۲
تسلیم وزیر امور خارجه آمریکا.....	۴۲
اخراج خبرنگار روزنامه نیویورک تایمز.....	۴۲
دعوت از آندرو یانگ.....	۴۳
شکست پروژه‌های ژن تیره و آیکس.....	۴۴
توضیح در باره پروژه‌های ژن تیره و آیکس.....	۴۷
هوایماهای آواکس و بوینگ ۷۰۷.....	۵۲

- ۵۴ ..... پایگاه‌های شنود
- ۵۸ ..... برجیده شدن پایگاه‌ها
- ۶۰ ..... جستجوی آمریکا برای جایگزینی امکانات ازدست‌رفته ایران
- اشغال ساختمان خلیج یا مرکز هیئت مستشاری نظامی، مرکز مخابرات و اطلاعاتی ارتش
 ۶۱ ..... آمریکا و سازمان اطلاعات آمریکا در ایران
- ۶۴ ..... قسمت ژاندارمری
- ۶۵ ..... اسناد موجود در اتاق سرهنگ بارلو
- ۶۶ ..... نامه آقایان محمد بسته‌نگار، ابوالحسن طالقانی و حسین طالقانی به مهندس بازرگان
- ۶۶ ..... اطلاعات موجود در کامپیوترهای مرکز خلیج
- ۶۷ ..... لغو اگریمان سفیر جدید آمریکا
- ۶۹ ..... اعدام القانین و واکنش سنای آمریکا؛ بحران جدید در روابط ایران و آمریکا
- ۷۰ ..... واکنش دولت ایران به قطعنامه سنای آمریکا و انگلیس
- ۷۱ ..... اطلاعیه وزارت خارجه ایران
- ۷۳ ..... اعلامیه هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل در باره اعدام القانین
- ۷۳ ..... نامه کاردار سفارت ایران به سناتور جاویتس
- ۷۳ ..... اظهارنظر رهبران سنای آمریکا در باره واکنش ایران
- ۷۴ ..... دولت آمریکا خواستار رفع سوء تفاهم با ایران شد
- ۷۶ ..... وکیل دعاوی فرانسوی در ایران
- ۷۶ ..... دیدار نمایندگان جامعه روشنفکران یهودی ایران - ۶ خرداد ۱۳۵۸
- ۷۶ ..... انعکاس وسیع جهانی تصمیم وزارت خارجه ایران
- ۷۸ ..... شاه مخلوع، از وحشت، خود را در اتاقی زندانی کرده است
- ۷۸ ..... اعزام کاردار جدید ایران به واشنگتن و ورود کاردار جدید آمریکا به ایران
- ۷۹ ..... تلاش برای حل مسائل اقتصادی و نظامی میان ایران و آمریکا
- ۸۰ ..... حساب تنخواه‌گردان یا حساب امانی ایران

- لغو قراردادهای خرید اسلحه ایران از آمریکا به نفع آمریکا و به ضرر ایران ۸۱
- لغو قراردادهای خرید اسلحه ایران از آمریکا به گزارش آسوشیتد پرس ۸۷
- برگردان تفاهم‌نامه ایران و آمریکا در دولت بختیار ۸۸
- بررسی شرایط مندرج در قراردادهای فروش ۹۳
- بررسی مشروح مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا ۹۴
- ناوشکن‌های موشک‌انداز ایران ۱۰۲
- موشک‌های فینیکس ایران ۱۰۳
- موشک‌های استاندارد ایران ۱۰۳
- موشک‌های هارپون ۱۰۴
- فرازی از نامه ژنرال گریوز به‌عنوان معاون آژانس معاونت امنیتی دفاع به مجلس ... ۱۰۴
- بررسی احتمال استفاده از حساب ذخایر ایران در آمریکا برای پرداخت سفارشات ۱۰۶
- آواکس‌ها ۱۰۹
- وضعیت موشک فینیکس ۱۱۰
- یادداشت‌هایی از مذاکرات کمیته فرعی بودجه سنای آمریکا - بخش اول ۱۱۰
- درخواست احتمالی ایران در باره سود حاصله از فروش هواپیماهای اف - ۱۶ ..... ۱۱۱
- مذاکرات برای تسویه قرارداد سفارش ۱۱۲
- بخشی از گفتگوهای یک جلسه در نیوری دریایی آمریکا ۱۱۵
- مذاکرات مجلس نمایندگان (کنگره آمریکا) ۱۴ فوریه ۱۹۷۹ در باره اوضاع ایران ۱۱۸
- سفر هایزر و ملاقات با مخالفان ۱۲۰
- پیامدهای مالی و قانونی لغو قراردادهای خرید اسلحه ایران - گزارش حسابداری کل - دیوان محاسبات ایالات متحده آمریکا ۱۲۱
- حساب‌های وزارت دفاع در باره فروش‌های خارجی خیلی به هم ریخته است ۱۲۲
- تأثیر لغو قراردادهای فروش خارجی تسلیحات ۱۲۷
- گزارش وزارت دفاع ایران از وضعیت سفارشات تجهیزات نظامی و قراردادهای ۱۳۰

- گزارش معاون تسلیحاتی وزارت دفاع ایران از تجهیزات نظامی..... ۱۳۳
- گزارش وضعیت تجهیزات نظامی در ارتش ۱۳۴
- گزارش وزارت دفاع ایران از مذاکرات با گروه وزارت دفاع آمریکا درباره لغو قراردادها..... ۱۴۰
- گزارش رئیس ستاد جمهوری اسلامی از وضعیت هواپیماهای اف -۱۴..... ۱۴۸
- وضعیت سفارش هواپیماهای اف -۱۶..... ۱۵۰
- لغو قرارداد آموزش ناوی‌های ایران در آمریکا..... ۱۵۲
- تأمین لوازم یدکی تجهیزات نظامی ۱۵۲
- مسئله استخدام کارشناسان خارجی ۱۵۶
- کارشناسان آمریکایی در ایران..... ۱۵۷
- لغو پیمان نظامی ایران و آمریکا ۱۵۸
- مذاکره با نمایندگان آمریکا پیرامون مسائل تجهیزات نظامی ارتش..... ۱۵۹
- دستور جلسه کمیسیون مربوط به خریدهای نظامی از آمریکا..... ۱۶۲
- مشروح مکاتبات و مذاکرات نمایندگان ایران با نمایندگان آمریکا برای حل و فصل مسائل و مشکلات بین دو دولت ۱۶۳
- ۱ - برگردان نامه کاردار سفارت آمریکا، چارلز ناس، به آقای مهندس عباس امیرانتظام، معاون نخست‌وزیر - ۱۶ می ۱۹۷۹ برابر با ۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۸ در باره افغانستان... ۱۶۴
- ۲ - مذاکره با آقای بروس لینگن کاردار سفارت آمریکا در تهران ۱۶۹
- ۳ - گزارش ملاقات آقای داریوش بایندر با رایزن سیاسی سفارت آمریکا..... ۱۷۶
- ۱ - حضور نظامی آمریکا در اقیانوس هند ۱۷۷
- ۲ - وضع صندوق تنخواه گردان..... ۱۷۷
- ۳ - مشکلات مربوط به تعطیل و تخلیه مراکز فعالیت مستشاران نظامی آمریکا..... ۱۷۹
- وضع پرسنل موجود مستشاری آمریکا در ایران ۱۸۰
- وضع کنسولگری آمریکا در تبریز..... ۱۸۰

- برنامه‌های تبلیغاتی صدای ملی ایران..... ۱۸۱
- ۴ - دیدار کاردار سفارت آمریکا و همراهانش با وزیر امور خارجه ایران و نمایندگان نیروی هوایی ایران - ۲۵ تیرماه ۱۳۵۸..... ۱۸۱
- ۵ - مذاکره با آقای بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در تهران..... ۱۸۱
- ۱ - بازخرید هواپیماهای F-14..... ۱۸۲
- ۲ - موضوع تحویل قطعات یدکی..... ۱۸۳
- ۳ - موضوع IBEX..... ۱۸۴
- ۴ - محیط حاکم بر روابط دو کشور و مشکلات و موانع عادی شدن آن..... ۱۸۵
- ۵ - موضوع هلی کوپترهای شنوک..... ۱۸۹
- ۶ - گزارش مذاکره آقای تامست - رایزن سفارت آمریکا در تهران - با رئیس اداره چهارم وزارت امور خارجه ایران..... ۱۸۹
- ۷ - ملاقات آقای لینگن کاردار سفارت آمریکا با رئیس اداره چهارم..... ۱۹۱
- ۸ - دیدار کاردار سفارت آمریکا، بروس لینگن، تامست و دیویس - رئیس ستاد هیئت مستشاری نظامی - با وزیر امور خارجه ایران ۱۳۵۸/۵/۲۳..... ۱۹۲
- اطلاعات درخواستی در ارتباط با هر یک از قراردادهای خریدهای نظامی خارجی..... ۱۹۲
- اطلاعات لازم در باره حساب صندوق امانی..... ۱۹۳
- قطعات یدکی..... ۱۹۴
- ۹ - دیدار لینگن - کاردار سفارت آمریکا در تهران - به همراه تامست، کفیل کنسول سیاسی و سرهنگ دیویس، رئیس ستاد هیئت مستشاری نظامی آمریکا در ایران با وزیر امور خارجه و وزیر دفاع ایران، سرتیپ صفری از طرف نیروی هوایی، سرهنگ کامکار، مسئول بخش تسلیحات وزارت دفاع و آقای بهرامی، دستیار سرهنگ کامکار..... ۱۹۴
- ۱۰ - نامه اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه در باره شرکت الکترونیک دیتا سیستمز..... ۱۹۷
- ۱۱ - دیدار کاردار سفارت آمریکا با وزیر کشور ایران، آقای مهندس هاشم صباغیان..... ۱۹۹

- ۱۲ - گزارش ملاقات ژنرال گاست - سرپرست مستشاری نظامی سابق آمریکا در ایران - با سرپرست اداره چهارم سیاسی ۱۹۹
- ۱ - وضع فروش های نظامی آمریکا به ایران ۱۹۹
- الف - سفارش پنج میلیون دلاری نیروی هوایی ۱۹۹
- ب - رسیدگی به حساب های مربوط به معاملات اسلحه ۲۰۰
- ۲ - وضع اقلامی که برای تعمیر به آمریکا فرستاده شده و هنوز برگردانده نشده اند ۲۰۱
- ۳ - هزینه باز خرید چهار فروند ناوشکن اسپرونز ۲۰۱
- اظهارات سخنگوی وزارت خارجه آمریکا در خصوص فروش های نظامی به ایران ۲۰۲
- موضوع فروش مواد خواروبار موجود در فروشگاه مستشاری نظامی سابق آمریکا واقع در GULF DISTRICT سلطنت آباد ۲۰۳
- ۱۳ - دستورالعمل محرمانه شورای امنیت ملی آمریکا به وزارت خارجه آن کشور در رابطه با ایران ۲۰۳
- ۱۴ - صورت مذاکرات وزیر امور خارجه ایران با وزیر امور خارجه ایالات متحده آمریکا ۲۰۴
- دعای حقوقی علیه ایران در دادگاه های آمریکا ۲۰۸
- ۱۵ - مذاکره با معاون وزیر خارجه آمریکا - ۱۱ مهر ۱۳۵۸ ..... ۲۱۷
- وضعیت قرارداد ناوشکن ها ۲۲۴
- آمریکا تصمیم گرفت چهار ناوشکن سفارش شاه مخلوع را خریداری کند ۲۲۴
- آمریکا ناوشکن های سفارشی ایران را تحویل می گیرد ۲۲۴
- ۱۶ - متن مذاکره با معاون تسلیحاتی وزارت دفاع آمریکا در دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل در مهر ماه ۱۳۵۸ - نیویورک ۲۲۴
- ۱۷ - موافقتنامه سری - امنیتی میان ایران و آمریکا ۲۳۹
- ۱۸ - نامه ژنرال گریوز به دکتر ابراهیم یزدی - ۲۶ مهر ماه ۱۳۵۸ / ۱۸ اکتبر ۱۹۷۹ ..... ۲۴۳
- ۱۹ - نامه بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در ایران - به مهندس عباس امیرانظام ۲۴۴

- ۲۰ - دیدار و مذاکرات بروس لینگن و هنری پرکت ۱۳۵۸/۷/۳۰..... ۲۴۷
- ۲۱ - دیدار مجدد با هنری پرکت و بروس لینگن..... ۲۵۴
- ۲۲ - متن مذاکرات دکتر بهشتی با پرکت و لینگن..... ۲۵۵
- ۲۳ - بروس لینگن و سوئیفت در وزارت امور خارجه ایران - ۱۳ آبان ۱۳۵۸..... ۲۶۰
- ۲۴ - نامه بروس لینگن به دکتر یزدی در آذر ۱۳۵۸..... ۲۶۲
- ۲۵ - روابط نظامی ایران و آمریکا به روایت آمریکایی‌ها..... ۲۶۳
- گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا**..... ۲۶۴
- مسئول میز ایران در وزارت امور خارجه آمریکا در ایران..... ۲۷۲
- درخواست برای معاینه شاه توسط پزشکان ایرانی..... ۲۷۲
- آیا واقعاً شاه بیمار بود؟..... ۲۷۳
- احتمال قطع فروش نفت به آمریکا..... ۲۷۵
- درخواست استرداد شاه و فرح از آمریکا..... ۲۷۵
- دیدار هنری پرکت و بروس لینگن با دکتر بهشتی و آیت الله منتظری..... ۲۷۵
- واکنش رهبر انقلاب به سفر شاه..... ۲۷۸
- اعتراض کارمندان سفارت ایران در آمریکا به ورود شاه..... ۲۷۸
- واکنش دولت موقت..... ۲۷۹
- اقدامات وزارت امور خارجه ایران..... ۲۷۹
- اظهارات کاردار ایران..... ۲۸۰
- یادداشت وزارت امور خارجه ایران به آمریکا در باره شاه مخلوع..... ۲۸۱
- کاردار سفارت آمریکا در وزارت خارجه..... ۲۸۱
- اعزام نمایندگان کارتر به ایران..... ۲۸۲
- هیئتی از سوی آمریکا برای مذاکره به ایران می‌آید..... ۲۸۳
- امتناع از ادامه همکاری..... ۲۸۴
- ادعای نادرست دانشجویان گروگان‌گیر..... ۲۸۴

- ۲۸۵.....توضیح دکتر یزدی در مورد تماس با وزیر خارجه آمریکا.
- ۲۸۶.....نامه‌های مهندس بازرگان به شاه.
- ۲۸۷.....حمله هاشمی رفسنجانی به مهندس بازرگان.
- ۲۸۸.....آمادگی آمریکا برای تأمین نظر ایران.
- ۲۸۹.....**یادداشت و پیوست‌های روابط ایران و آمریکا**
- ۵۰۵.....**نمایه**

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا

- در این گفتار، صرفاً به بیان خاطرات دوران مسئولیت در وزارت امور خارجه نمی‌پردازم. آنچه دولت ایران بعد از پیروزی انقلاب با آن روبه‌رو بود، مجموعه‌ای از روابط بسیار پیچیده، میان ایران و آمریکا بود. این روابط از آغاز، دوره‌های ویژه‌ای را پشت سر گذاشته و از سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم، وارد مرحله‌ی تازه و خاصی شده بود. از مرداد ۱۳۳۲ سيطرة دولت آمریکا به‌طور کامل بر تمامی شئون سیاسی، اقتصادی و نظامی ایران به‌طور بی‌سابقه‌ای گسترده شده بود. انقلاب ایران یک برش و انقطاع کامل در این روابط به‌وجود آورد. رسیدگی به این روابط پیچیده و تنظیم آن بر اساس منافع و مصالح ملی تعریف شده و متناسب با آرمان‌های انقلاب، وظیفه‌ی سنگینی بود که دولت موقت و وزارت خارجه‌ی آن دولت، برعهده گرفته بود. برای عبور از این وضعیت پیچیده، لاجرم ابتدا باید به ریشه‌های روابط ایران و آمریکا، سیر تحول و شناخت طبیعت آن پرداخت؛ سپس به این روابط در زمان انقلاب و تسویه باقی‌مانده‌های غیرقابل قبول روابط گذشته در دوران شاه و عملکرد وزارت خارجه‌ی دولت موقت پرداخت.

۱ - مروری تاریخی بر عملکرد آمریکا در ایران

در بررسی عملکرد سیاست خارجی آمریکا در ایران و جستجوی ریشه‌های تاریخی

تیرگی روابط جمهوری اسلامی با آمریکا به سه دوره‌ی مشخص برخورد می‌کنیم:

الف - دوره‌ی اول: از شروع برقراری روابط دیپلماتیک ایران و آمریکا تا شهریور ۱۳۲۰؛

ب - دوره‌ی دوم: از جنگ جهانی دوم (شهریور ۱۳۲۰ و حمله‌ی متفقین به ایران) تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲؛

ج- دوره سوم: از کودتای ۱۳۳۲ تا پیروزی انقلاب در بهمن ۱۳۵۷.

الف - دوره اول: روابط ایران و آمریکا از دهه ۱۸۸۰ شروع می‌شود. در این دوره، سیاست آمریکا عدم مداخله در امور داخلی ایران بوده است. در این زمان، ایران میدان تاخت و تاز دو همسایه شمالی و جنوبی و منطقه نفوذ آنان شده بود. عدم دخالت آمریکا در امور داخلی ایران از یک طرف و بی‌اطلاعی مردم، حتی روشنفکران از عملکرد دولت آمریکا در کشورهای آمریکای لاتین و فیلیپین و هاوایی و سایر مناطق نفوذی آن دولت [۱] و همچنین سوابق و شهرت آمریکا به عنوان یک ملت بشردوست، طرفدار حقوق بشر، مترقی و حامی آزادی و دموکراسی، همراه با تنفر شدید مردم از دخالت‌های بی‌جا و دائم همسایه‌های شمالی و جنوبی، روس‌ها و انگلیس‌ها در ایران و جنایاتی که مرتکب می‌شدند، باعث شده بود که برخی از روشنفکران و دولتمردان وطن‌پرست ایران متمایل به آمریکا بشوند و برای رفع مشکلات مملکت و تأمین نیازمندی‌ها، بخصوص در زمینه کارشناسان امور اقتصادی و نظامی به همکاری و نزدیکی به آمریکا گرایش پیدا کنند.

اقدامات بعضی از آمریکاییان مقیم ایران نیز این تمایلات و توجهات را تشدید و تقویت کرده بود؛ به عنوان نمونه **باسکرویل** که با یک گروه مذهبی - فرهنگی آمریکایی در تبریز همکاری می‌کرد، در جریان انقلاب مشروطیت و قیام مردم تبریز به صفوف انقلابیون پیوست و سرانجام هم در طی جنگ با قوای استبداد کشته شد. مردم تبریز هر سال به مناسبت روز مشروطه از باسکرویل نیز تجلیل می‌کرده‌اند و آثاری از باسکرویل نیز در خانه مشروطیت تبریز نگهداری می‌شود.

در برابر اعمال قدرت و نفوذ سیاست‌های خارجی، سیاستمداران سنتی ایران، عموماً سه نوع نگرش داشته‌اند:

نگرش اول: موضع سیاستمداران مستقل و وطن‌خواه، به عنوان موازنه منفی یا عدمی.

نگرش دوم: موضع سیاستمداران وابسته مجذوب و یا مرعوب قدرت‌های خارجی،

همیشه موازنه مثبت بوده است.

نگرش سوم: سیاستمداران وطن‌خواه هر زمان در برابر دو همسایه شمالی و جنوبی و

سایر قدرت‌های خارجی احساس ضعف می‌کردند و نمی‌توانستند مستقیماً با دخالت‌ها و

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۵

اعمال قدرت و نفوذ آنان مقابله کنند، سعی می کردند از رقابت میان این قدرت‌ها استفاده کرده و با قرار دادن آنان در برابر یکدیگر استقلال مملکت را حفظ کنند.

در اوایل مشروطه، دولتمردان ایران برای بهبود وضع کشور با احساس نیاز به مشاوران خارجی سعی کردند از کشورهایی که دربارهٔ ایران، بی طرف بودند این نیازها را تأمین کنند؛ از این رو، به استخدام کارشناسان خارجی از کشورهای نظیر سوئد برای ژاندارمری، فرانسه برای دادگستری، و آمریکا برای امور مالی و گمرکات دست زدند. توجه سیاستمداران ایرانی به آمریکا و ورود آنان به صحنهٔ فعالیت‌های سیاسی در ایران از جانب کشورهای روس و انگلیس - که ایران را حریم خود می دانستند - به عنوان تجاوز به قلمرو نفوذ آنان و خطر جدی تلقی و موجب عکس‌العمل‌های شدیدی از جانب آنها شده بودند. اولتیماتوم روس‌ها به مجلس ایران به خاطر استخدام **مورگان شوستر** و همچنین قتل کنسول آمریکا **رابرت ایمری** در مقابل **ساقخانهٔ نوروزخان** [۲] در خیابان بوذرجمهری تهران، در سال ۱۹۲۴ م / ۱۳۰۳ ش بر طبق نقشه و توطئه انگلیس‌ها، نمونه‌های بارزی از این عکس‌العمل‌ها می‌باشد. در این دوره، دو همسایه‌های شمالی و جنوبی چندین بار کوشیدند تا با تقسیم ایران میان خود و تعیین میدان نفوذ و عمل هر کدام، به درگیری‌ها و رقابت‌ها خاتمه بدهند. در این دوره، سیاست آمریکا نه تنها عدم دخالت در امور داخلی ایران بود، بلکه با تقسیم ایران به دو منطقهٔ نفوذ روس و انگلیس نیز مخالفت کرد. بعد از **جنگ جهانی اول** و تحولات در روسیه، پای دولت روس از ایران موقتاً قطع شد و دولت انگلیس که یک فرصت مناسب و تاریخی به دست آورده بود و ضمناً از رشد آگاهی سیاسی مردم ایران و استمرار انقلاب مشروطه سخت نگران بود، با یک کودتای نظامی در روز سوم اسفند ۱۲۹۹ و روی کار آوردن رضاخان، کار را به نفع خود یکسره کرد. در سال‌های ۱۲۹۹ تا ۱۳۲۰ با خلع احمدشاه از سلطنت و انتقال آن به پهلوی، دولت بریتانیا در ایران فعال مایشاء بود. در طی این دوره، بافت سیاسی نظام حاکم، در مجموع منسجم بود؛ به این معنا که عناصر کلیدی و مسئول نظام حاکم عموماً در خط وابستگی به سیاست انگلستان حرکت می کردند. عناصر مستقل و ملی در صحنه نبودند و اگر گاهی برخی حرکات مستقل بروز می کرد، به شدت سرکوب می شد. در اواخر دوران رضا شاه در خط وابستگی، تغییراتی به سوی گرایش به آلمان

۱۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

بروز کرد. رضاشاه که تصور می‌کرد می‌تواند مستقل از نفوذ و سیطره دولت انگلیس عمل کند، به دولت آلمان تمایل و توجه پیدا کرد، اما شروع **جنگ جهانی دوم** و ورود نیروهای نظامی متفقین به ایران و فرار پهلوی اول به آن ماجرا خاتمه داد.

ب - دوره دوم: از جنگ جهانی دوم (شهریور ۱۳۲۰) تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
پس از شهریور ۱۳۲۰ با ورود نیروهای نظامی متفقین به ایران و در طی دوران جنگ، تمام امکانات ایران به خدمت متفقین به کار گرفته شد و ایران به‌عنوان **پل پیروزی** نقش عمده‌ای را در این جنگ بازی کرد. در این دوره، دولت انگلیس در ایران همه‌کاره بود، اما آمریکایی‌ها توانستند به تدریج نفوذ وسیع خود را در ارتش پایه‌ریزی کنند. در همین دوران، روس‌ها از طریق حزب توده در ارتش نفوذ گسترده‌ای پیدا کردند.

با استعفا و خروج رضاشاه از ایران و امکان حضور مردم در صحنه، تغییراتی در بافت و مناسبات سیاسی نظام حاکم به‌وجود آمد. نیروهای مستقل ملی توانستند به مراکز قدرت راه یابند. نظام حاکم انسجام خود را از دست داد، تا آنجا که دولت ملی دکتر مصدق روی کار آمد، اما انسجام نظام حاکم هرگز به سود ملت، تغییر عمده‌ای پیدا نکرد.

در طی دوران جنگ و با حضور سربازان خارجی در ایران، هر یک از سه قدرت جهانی سعی کردند تا آنجا که ممکن است پایگاه‌هایی برای خود در ایران تدارک ببینند و یا اگر پایگاهی داشته‌اند آن را مستحکم‌تر سازند. انگلستان با نفوذ و قدرتی که داشت توانست مراکز قدرت و نفوذ خود را همچنان نگاه دارد و با روی کار آوردن **محمد رضا شاه** از طریق مجلس سیزدهم قدرت دربار را به‌عنوان یکی از پایگاه‌های قدرت خود مجدداً تثبیت کند. از جانب دیگر، روس‌ها نیز چه مستقیم، با حضور نیروهای نظامی خود در برخی از استان‌های ایران و چه غیرمستقیم توسط حزب توده ایران در تعقیب اهداف کوتاه و بلند خود برآمدند؛ به‌طوری که عملاً ایران به مناطق نفوذ تقسیم شده بود. مناطق شمالی، در خراسان و آذربایجان و کردستان عملاً تحت نفوذ روس‌ها درآمدند که به‌صورت **دو فاکتور** از جانب سایر متفقین (آمریکا و انگلیس) نیز به رسمیت شناخته شده بود. با نزدیک شدن پایان جنگ در دو استان مهم ایران، آذربایجان و کردستان، روس‌ها توانستند دولت‌های خودمختار دست‌نشانده خود را به‌وجود بیاورند

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷

و عملاً مانع اعمال حاکمیت دولت مرکزی ایران در آن نواحی بشوند. در وقایع اعلام استقلال آذربایجان توسط گروه پیشه‌وری، روس‌ها حرکت ارتش به سوی آذربایجان را در شریف‌آباد قزوین متوقف کردند.

دولت آمریکا، تا قبل از جنگ جهانی دوم، در کشورهای اروپایی، آفریقایی و آسیایی عملاً فعالیتی نداشت. میدان نفوذ آمریکا در کشورهای آمریکای مرکزی و جنوبی و آسیای دور - نظیر فیلیپین و هاوایی - محدود می‌شد. جنگ دوم جهانی از چند سو مایه رشد قدرت نظامی و اقتصادی آمریکا شد. ضعف نظامی و اقتصادی اروپا بعد از جنگ، صحنه را برای نفوذ آمریکا آماده کرد و آمریکا عملاً به‌عنوان یک قدرت بزرگ و تعیین‌کننده وارد عرصه روابط بین‌المللی گردید. آمریکا که در سطح روابط جهانی به‌عنوان یک نیروی مقتدر تازه نفس، وارد صحنه شده بود، نمی‌توانست به راحتی و به سادگی از صحنه سیاست ایران خارج شود؛ بخصوص که با پایان جنگ، رقابت شدید میان دو بلوک شرق و غرب آغاز شده بود. تا زمان جنگ دوم جهانی، بخصوص در دوره رضاخان، انگلستان یکه‌تاز میدان سیاست ایران بود و تمامی قدرت در دست آن دولت بود. با پایان یافتن جنگ جهانی و ضعف انگلستان و سیاست تهاجمی استالین در برخورد با غرب، آمریکا نمی‌توانست همان سیاست بی‌طرفانه گذشته خود را درباره ایران اعمال کند؛ بنابراین، اگر در نیمه اول قرن بیستم دو همسایه شمالی و جنوبی یعنی دولت‌های روسیه و انگلیس در ایران اعمال قدرت و نفوذ و دخالت می‌کردند، بعد از جنگ دوم جهانی، نه تنها وضع بهتر نشد، بلکه از آن زمان به بعد سه دولت بزرگ جهانی بودند که مرتب در امور داخلی ایران دخالت می‌کردند و برای خود چنین حقی را قائل شده بودند!

در کنفرانس سه دولت در تهران، متفقین توافق کردند حداکثر تا شش ماه بعد از خاتمه جنگ، نیروهای نظامی خود را از ایران بیرون ببرند، اما این امر بعد از خاتمه جنگ به عللی که بیان شد، صورت نگرفت.

در ۱۹۴۵ در کنفرانس وزرای خارجه سه کشور در مسکو، متفقین در بسیاری از مسائل جهانی با هم توافق کردند: از جمله دولت‌های شوروی و آمریکا با تقسیم کره به دو منطقه شمالی و جنوبی به توافق رسیدند. عقب‌نشینی و موافقت آمریکایی‌ها با تقسیم

کره و حضور نیروهای نظامی روس‌ها در کره شمالی همراه بود با عقب‌نشینی روس‌ها از آذربایجان در ایران. به دنبال این توافق‌ها، قوای متفقین، از جمله روسیه از ایران خارج شدند و مسئله کردستان و آذربایجان نیز حل شد. در پایان جنگ جهانی دوم، نگرش حاکم بر روابط بین‌المللی کشورهای بزرگ، تفاهم و تقسیم جهان به مناطق نفوذ بین خود بود. **در کنفرانس‌های تهران، یالتا و پوتسدام** و همچنین تماس‌های بعدی نظیر **کنفرانس مسکو** این نگرش همچنان حاکم بوده است. در **کنفرانس مسکو**، که در سال ۱۹۴۵ تشکیل شد، سه قدرت جهانی بر سر تقسیم ایران میان خود به شکل جدیدی توافق کردند. دول سه‌گانه روسیه، انگلستان و آمریکا، با تشکیل کمیسیون سه‌گانه‌ای بر سر مسائل ایران با هم توافق کردند و این موافقتنامه را به دولت ایران "ابلاغ" کردند. هر سه دولت به دنبال گرفتن امتیازهای جدید از ایران بودند و چون گرفتن این امتیازات از دولت مرکزی چندان آسان نبود، در این موافقتنامه یازده ماده‌ای، **استقلال انجمن‌های ایالتی و ولایتی و اختیارات آنها**، بخصوص درباره عقد قراردادهای اقتصادی و تجاری با کشورهای خارجی به رسمیت شناخته شده بود. این قرارداد که کم و بیش سری بود، در **مجلس چهاردهم** توسط دکتر مصدق مطرح و به شدت با آن مخالفت شد؛ به طوری که افشاگری‌های مصدق و مخالفت مردم موجب برهم خوردن آن شد.

سیاست تازه‌نفس آمریکا که نظیر روس‌ها به دنبال منابع جدید ثروت بود، از مدت‌ها قبل به ذخائر زیرزمینی ایران چشم طمع دوخته بود و بارها درخواست **امتیاز نفت کرمان و بلوچستان** را از ایران کرده بود، اما با مقاومت مردم وطن‌خواه و آگاه نتوانسته بود موفقیتی به دست آورد. اینک این دولت در صدد بود از طریق کمیسیون سه‌جانبه و توافق با حریفان به هدف‌های خود برسد. در صورت اجرای موافقتنامه یازده ماده‌ای کشورهای سه‌گانه، آمریکایی‌ها می‌توانستند مستقیماً با حاکم‌نشین ایالت کرمان و یا بلوچستان قرارداد امتیاز نفت را، بدون نیاز به تصویب دولت مرکزی امضا کنند. روس‌ها نیز همین وضعیت را با حاکم‌نشین آذربایجان یا هر ایالت دیگری در شمال می‌توانستند داشته باشند. در واقع با اجرای **سیاست موازنه مثبت**، هر سه طرف راضی و خوشحال می‌شدند. علاوه بر کوششی که آمریکایی‌ها از طریق کنفرانس سه‌جانبه برای گسترش نفوذ سیاسی - اقتصادی خود در ایران به کار می‌بردند، از سه محور عمده دیگر نیز شروع به

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹

بسط نفوذ خود در ایران کردند: محور اول، ارتش. محور دوم، اصل چهار ترومن.^۱ محور سوم، سهم شدن در منابع نفتی ایران.

مجلس سیزدهم که انتخابات آن در زمان رضاشاه، بر طبق همان برنامه‌ها و اولویت‌های خاص صورت گرفته بود، بعد از حمله متفقین به ایران و فرار رضاخان، به همان صورت بر ملت ایران تحمیل گردید. در این مجلس، اولین اقدامات جهت اجرای برنامه‌های آمریکا برداشته شد: استخدام میلیسپو با اختیارات نامحدود، حتی حق قانون‌گذاری، تصویب و اجرا. همچنین برای اولین بار در سال ۱۳۲۱ مجلس، استخدام یک‌گردان مستشار آمریکایی برای ارتش را تصویب کرد. در بخش دیگری در باره مستشاران نظامی آمریکا در ایران توضیحات بیشتری داده‌ام.

در جریان ملی شدن نفت در مراحل اول، تا آنجا که به محدود کردن شرکت نفت انگلیس مربوط می‌شد، آمریکایی‌ها از مبارزات ملی شدن نفت، حمایت کردند، اما از زمانی که فشار و اصرار آنها برای حل بحران نفت به صورتی که اولاً سهم ایران از درآمد نفت بیش از سهم عربستان سعودی نباشد و ثانیاً شرکت‌های نفتی آمریکا هم سهمی از نفت ایران داشته باشند، مورد قبول دکتر مصدق واقع نشد؛ از این رو، آمریکاییان، همگام با انگلستان برای سقوط دولت مصدق دست به کار شدند. نفوذ سیاست‌کننده کار انگلستان در حزب توده هم باعث شد سیاست حزب توده در برابر مصدق در مجموع به نفع انگلیس‌ها تمام بشود. طرح اصلی کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ را انگلیسی‌ها تهیه کردند و آمریکایی‌ها، با سکوت موافقت‌آمیز روس‌ها، آن را اجرا کردند (۳).

---

۱ - اصل چهار ترومن: هری ترومن پس از آنکه در سال ۱۹۴۸ برای دومین بار به ریاست جمهوری آمریکا برگزیده شد، در سخنرانی آغازین دور دوم ریاست جمهوری خود در سال ۱۹۴۹ چهار اصل سیاست خارجی ایالات متحده را بیان کرد که اصل چهارم آن بیش از باقی اصول شهرت یافت و عامل مهمی در گسترش سیاست خارجی و همچنین برنامه کمک‌های خارجی آمریکا شد. او در ۲۰ ژانویه ۱۹۴۹، پس از برشمردن سه اصل اول، درباره اصل چهارم چنین گفت: ما باید اقدام جدیدی راجع به قابل دسترس کردن مزایای پیشرفت‌های علمی و صنعتی برای بهبود و رشد کشورهای در حال توسعه انجام دهیم. بیش از نیمی از مردم جهان در شرایط بسیار بدی به سر می‌برند: غذای آنها کافی نیست، قربانی بیماری‌ها هستند و زندگی اقتصادی آنها ابتدایی و راکد است. فقر یک مشکل است و همه بخصوص مناطق مرفه را تهدید می‌کند و برای اولین بار در تاریخ بشر دانش و مهارت را در اختیار می‌گیرد تا به این مردم رنج‌کشیده کمک کند.

ج - دوره سوم از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ آغاز و تا پیروزی انقلاب مردم ایران در سال ۱۳۵۷ خورشیدی (۱۹۷۹ م) ادامه داشت. بعد از کودتا، استبداد سلطنتی، دوباره انسجام درونی خود را به نفع خط وابستگی به دست آورد. همه نیروهای مردمی و ملی که توانسته بودند در دوره دوم در مراکز کلیدی رخنه کنند، تصفیه و سرکوب شدند. همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد در قرارداد کنسرسیوم نفت، انحصار قدرت انحصاری شرکت نفت انگلیس در نفت ایران از بین رفت و به ۴۰٪ کاهش پیدا کرد. سهم شرکت‌های نفتی آمریکا هم ۴۰٪ شد. و ۲۰٪ بقیه را هم شرکت‌های اروپایی گرفتند که برخی از آنها یا به شرکت‌های نفتی انگلیسی یا آمریکایی وابسته بودند. ایران به پیمان نظامی بغداد پیوست که بعد از تحولات در عراق و خروج عراق از این پیمان به نام پیمان مرکزی یا سنتو خوانده شد. از این پس، نفوذ و قدرت آمریکایی‌ها در ایران، هم در ارتش و هم در سایر ارگان‌های کشوری، به تدریج گسترش پیدا کرد و عمیق شد.

جنگ کره دو پیامد در سیاست‌های کلان آمریکا و متحدانش بر جای گذاشت: اول آنکه در کره اگرچه جنگ میان دو بلوک شرق و غرب بود، اما جنگ دو ارتش کلاسیک نبود، بلکه ارتش کلاسیک بسیار مجهز و پیشرفته آمریکا و متحدانش با واحدهای کوچک، ولی بسیار پرتحرک پارتیزانی یا جنگ‌های نامنظم بود. ارتش‌های غربی آمادگی تقابل با این نوع جنگ‌ها را نداشتند. دوم اینکه دولت آمریکا و متحدانش شناخت چندانی از سرشت جنگ‌های پارتیزانی یا به تعبیری جنگ‌های انقلابی نداشتند. برای شناخت ماهیت این نوع جنگ‌ها لازم است بدانیم همه این جنگ‌ها با حمایت مالی دولت آمریکا صورت گرفت. دولت آمریکا با کمک ارتش و مراکز دانشگاهی به جمع‌آوری اطلاعات در باره جنگ‌های انقلابی دنیا پرداختند و در پی آن، تمام آثار رهبران این جنبش‌ها به انگلیسی برگردان شد. یکی از نتایج این مطالعه این بود که در کشورهای توسعه‌نیافته، دهقانان بی‌زمین، نیروی بالقوه و پتانسیل این انقلابات هستند و برای از بین بردن این زمینه‌ها باید اصلاحات ارضی و تقسیم ارضی صورت گیرد. علاوه بر این، در ارتش عادی، باید نهادهای نظامی ویژه برای مقابله با این نوع جنگ‌ها به وجود بیایند؛ از این رو، در آمریکا سپاه تفنگداران دریایی شکل گرفت. با روی کار آمدن تیم **کندی - مک نامارا**، دو برنامه در ایران اجرا شد: اول فشار بر شاه برای تقسیم ارضی

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱

بین دهقانان. تقسیم اراضی به این گونه بود که در واقع بهای زمین‌ها به زمینداران بزرگ پرداخت شد و تلاش این بود که زمین‌داران به صاحبان صنایع جدید تبدیل شوند. برنامه دوم، تشکیل تکاوران به‌عنوان نیروی مخصوص بود. همراه با این برنامه‌ها برای باز شدن فضای سیاسی، شاه را هم تحت فشار قرار دادند. برنامه فضای باز سیاسی اگرچه موجب تحرکات سیاسی شد و با فشار آمریکا دکتر امینی روی کار آمد، اما به‌علت نگرانی شدید شاه از اینکه زیرآب او زده شود، این برنامه متوقف و امینی برکنار شد. در این دوره، قدرت و نفوذ آمریکا در ایران تا آنجا افزایش یافت که **کاپیتولاسیون** به تصویب مجلس ایران رسید و فشار و خفقان سیاسی شدت گرفت.

با کشته شدن کندی، **جانسون** روی کار آمد. جانسون و نظامیان آمریکا موجبات ورود و شرکت آمریکا در جنگ ویتنام را فراهم آوردند. نارضایتی مردم آمریکا از شرکت دولت آمریکا در جنگ و فعالیت گسترده جنبش ضد جنگ و در نهایت شکست آمریکا در ویتنام و روی کار آمدن **نیکسون** با تغییرات عمده‌ای در اوضاع داخلی و سیاست خارجی آمریکا، بخصوص در رابطه با کشورهای روسیه، چین و اقمارشان و خاورمیانه، از جمله ایران همراه شد.

در آمریکا اگرچه ظاهراً دو حزب بزرگ، دموکرات و جمهوری‌خواه نقش اساسی در تشکیل دولت و تعیین اهداف و برنامه‌های کلان ملی دارند، ولی پشت‌سر این دو حزب، سه گروه قدرتمند تاثیرگذار هستند: اول **جناح نظامیان**، دوم جناح **صهیونیست‌ها** و سوم جناح **سرمایه‌داران بزرگ** (بانک‌های بزرگ، صنایع نفتی، صنایع فولاد و ماشین‌سازی). این جناح‌ها و گروه‌ها، اگرچه از هم جدا هستند، اما عمیقاً به هم وابسته‌اند. منافع اساسی آنها به هم گره خورده و در استراتژی کلی با هم توافق و وحدت نظر دارند، اما در تاکتیک‌ها و یا در انطباق استراتژی در عمل در مناطق مختلف و نسبت به موضوعات، گاهی اختلاف نظر پیدا می‌کنند. هدف‌ها و منافع اساسی آنان عمدتاً یکی است، اما اولویت در هدف‌ها و برنامه‌ها برای هر یک از این سه گروه، متفاوت است؛ لذا در اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های آنها گاهی تضادهایی بروز می‌کند. هر یک از این گروه‌ها برای اجرای برنامه‌های خود، از امکانات وسیعی برخوردارند که معمولاً از سه کانال عمل می‌کنند: اول - امکانات و کانال‌های دولتی. دوم - امکانات و تسهیلاتی که

خود فراهم کرده‌اند؛ مثلاً امکانات و تسهیلات سیا که وابسته به دولت آمریکا و زیر نظر شورای امنیت ملی قرار دارد، عملاً در اختیار حامیان نفوذ و جناح‌های یادشده است. آنها هرگاه عملیاتی را در منطقه‌ای ضروری بدانند یا از امکانات سیا استفاده می‌کنند، یا تشکیلات مستقل عملیاتی خودشان را به کار می‌اندازند. مثلاً شرکت‌های نفتی، شبکه‌های جاسوسی مستقل دارند، چریک‌های مزدور استخدام می‌کنند، ارتش مزدور تشکیل می‌دهند و در مناطق موردنظر دست به عملیات می‌زنند. مانند آنچه شرکت نفتی گلف در آنگولا عمل کرد؛ یا عملیات شرکت‌های بزرگ مس در کاتانگا (کنگو) علیه لومومبا؛ یا آی. تی. تی (I.T.T.) در شیلی. گاهی اوقات عملیات مستقلاً توسط خود شرکت‌ها و جناح‌ها اجرا می‌شود؛ گاهی رأساً به دست سیا و در برخی از موارد طی برنامه‌های مشترک. برای مسلمان‌ها عموماً و ایرانی‌ها خصوصاً، شناخت این جبهه‌بندی‌ها و اشتراکات و تضادهای درونی آنها و کوشش برای استفاده از این تضادها مهم هستند. سوم - کانال نظامی. نظامیان آمریکا بالاترین رقم بودجه را با کمترین درجه کنترل و حسابرسی دولتی در اختیار دارند. از طریق قراردادهایی که با کارخانجات صنایع نظامی و سایر صنایع در آمریکا می‌بندند و با اعتبارات پژوهشی که به مؤسسات علمی و دانشگاه‌ها می‌پردازند، در سیاست‌های کلان داخلی و خارجی اثر می‌گذارند. برای نظامیان آمریکا ادامه تحقیقات نظامی و سلاح‌های جدید و حفظ برتری ابزارهای جنگی بر روسیه و .... در اولویت است. جناح سرمایه‌داران کلان، شرکت‌های نفتی و بانکداران، نظام مالی جهان را کنترل می‌کنند. در دوران جنگ سرد، سیاست راهبردی نظامیان در مقابله با شوروی سابق، استفاده از ابزارهای نظامی بود. جناح سرمایه‌داران بزرگ آمریکا، در چگونگی برخورد با کمونیزم راه‌حل متفاوتی از راه‌حل جناح نظامیان ارائه می‌دادند. این جناح بر این باور بود که مؤثرترین سیاست راهبردی بازدارنده توسعه قدرت کمونیسم، برقراری روابط اقتصادی با کشورهای بلوک شرق است. سرمایه‌دارانی نظیر **لیبنتال** و **راکفلر** همیشه معتقد بودند بهترین راه مقابله با کمونیزم و جلوگیری از توسعه و نفوذ آنها، ایجاد روابط اقتصادی با آنها و وابسته کردن اقتصاد آنها به اقتصاد دنیای غرب است؛ درحالی که نظامیان همیشه راه‌حل‌های نظامی را اولویت می‌دادند و محاصره اقتصادی را از ابزار اولیة راه‌حل‌های نظامی می‌دانستند. سیاست خارجی آمریکا

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳

را در برخورد با روس‌ها و چینی‌ها و سایر کشورهای بلوک شرق طی سالیان دراز، نظامیان آمریکا تعیین می‌کردند؛ به همین دلیل، شناسایی دولت جدید حزب بلشویک در روسیه با یک تأخیر بیست ساله صورت گرفت. بعد از به رسمیت شناختن و ایجاد روابط دیپلماتیک، محاصره اقتصادی همچنان ادامه یافت. در چین نیز وضعیت به همین شکل بود.

تنش‌زدایی و پیامدهای آن در روابط ایران و آمریکا

با روی کار آمدن نیکسون به سال ۱۹۶۹ م، بر اساس نگرش جناح سرمایه‌داران بزرگ، سیاست راهبردی تنش‌زدایی یا دتانت^۱ در رابطه با بلوک شرق اتخاذ شد و مناسبات بین‌المللی جدیدی شکل گرفت: چین کمونیست به رسمیت شناخته شد؛ در حالی که آمریکا حتی با عضویت چین کمونیست در سازمان ملل و به عنوان عضو دائم شورای امنیت با حق وتو، موافقت کرد. محاصره اقتصادی از چین و شوروی برداشته شد. برای اولین بار روابط اقتصادی گسترده‌ای میان آمریکا و چین و روسیه به وجود آمد. بانک چیس مانهاتان که متعلق به گروه راکفلر است، به عنوان اولین بانک آمریکایی در مسکو شعبه باز کرد. ممنوعیت فروش گندم به شوروی لغو شد و فروش گندم آمریکا به روسیه، حدود سی میلیون تن در سال، درآمد خوبی را برای کشاورزان آمریکایی به دست آورد. در حالی که تا پیش از آن، دولت گندم مازاد کشاورزان را می‌خرید؛ یا آتش می‌زد یا در دریا می‌ریخت. برای اولین بار، نظریات اصلی جناح سرمایه‌داران بزرگ آمریکا در برخورد با روسیه و چین و چگونگی مهار زیاده‌طلبی آنان با ابزارهای اقتصادی به مرحله اجرا درآمد و کارآیی خود را نشان داد.

با خروج نیروهای نظامی آمریکا از ویتنام و پایان جنگ، میلیتاریزم آمریکا، بخصوص صنایع نظامی با بحران تازه‌ای روبه‌رو شد. نهادهای قانونگذار، متأثر از جو حاکم بر افکار عمومی، نمی‌توانستند به راحتی بوجه عظیم ارتش آمریکا را تصویب کنند. جنبش ضد جنگ به جنبشی اجتماعی علیه ارتش و بودجه‌های عظیم آن تبدیل شده بود (در «جلد دوم خاطراتم: هجده سال در غربت» در باره جنبش ضد جنگ در

1- Détente.

آمریکا توضیحاتی داده‌ام). در بسیاری از شهرهای آمریکا کمیته‌های مردمی علیه بودجه‌های عظیم ارتش به‌وجود آمدند، و برای جلب حمایت مردم از این جنبش، اوراقی را حاوی چگونگی تقسیم هزینه‌های دولت منتشر ساختند. در یکی از این اوراق نشان داده شده است که از هر دلار مالیاتی که مردم آمریکا به دولتشان می‌پردازند ۵۲ سنت یا ۵۲٪ به ارتش و سازمان‌های وابسته تعلق می‌گیرد. و تنها سه سنت برای آموزش و سه سنت مسکن و ده سنت برای بهداشت هزینه می‌شود [۴]. این جنبش، بعد از جنبش ضد تبعیض نژادی، قوی‌ترین و مترقی‌ترین جنبش سیاسی - اجتماعی مردم آمریکا علیه سیاست‌های دولتشان بود. درحالی‌که جنبش ضد تبعیض نژادی بیشتر به جامعه رنگین پوستان آمریکا محدود و مربوط بود، جنبش ضد جنگ و توسعه آن، به جنبشی علیه سیاست‌ها و عملکردهای دولت آمریکا گسترش پیدا کرده بود و تأثیرات و بازتاب مفید و مؤثری برای کشورهای جهان سوم تحت سیطره نفوذ قدرت‌های بزرگ، بخصوص آمریکا داشت. درحالی‌که شکست آمریکا در جنگ ویتنام و خروج حقیرانه ارتش آمریکا از ویتنام، آسیب جدی بر غرور و بالندگی مردم آمریکا وارد ساخته بود، اشغال سفارت آمریکا و گروگان‌گیری کارمندانش در ایران و ناکامی دولت آمریکا در آزادسازی گروگان‌ها، نمکی بود بر زخم کهنه و آسیب‌های ناشی از تجربه ویتنام. به این ترتیب اشغال سفارت آمریکا در تهران و گروگان‌گیری، متأسفانه آن‌چنان تأثیر منفی بر نگرش‌ها و ذهنیت مردم آمریکا بر جای گذاشت که نه تنها دستاوردهای جنبش ضد جنگ را نابود کرد، بلکه زمینه برای روی کار آمدن افراطی‌ترین گروه‌های راست‌گرا و روی کار آمدن ریگان را فراهم ساخت. من در جای دیگری در باره این بخش از پیامدهای گروگان‌گیری سخن گفته‌ام (شصت سال صبوری و شکوری، جلد هفتم).

دولت نیکسون و مقامات پنتاگون، نگران اثرات منفی جنبش ضد جنگ و مخالفت با بودجه‌های عظیم وزارت دفاع بر سرنوشت کارخانجات تولید صنایع نظامی، ادامه حیات آنان و بخصوص ادامه تحقیقات و پژوهش‌های علمی برای تولید ابزارهای جنگی جدید و نیز بودجه‌های دفاعی آمریکا در رقابت با شوروی شده بودند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵

همکاری شرکت‌های نفتی و بالا بردن بهای نفت در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، این مشکل نظامیان را حل کرد. با بالا رفتن بهای نفت و تأثیرات اقتصادی آن، سیر جریان دلار از سوی کشورهای اروپایی و ژاپن (مصرف‌کنندگان عمده نفت خاورمیانه) به سوی آمریکا تشدید شد. کالاهای آمریکایی فرصت پیدا کردند تا با کالاهای اروپایی رقابت کنند. از جانب دیگر در آمد عظیم نفت برای کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت، نظیر ایران و عربستان و لیبی، امکانات تازه‌ای را برای صنایع نظامی آمریکا و اروپا به وجود آورد. بار دیگر منافع سرمایه‌داران بزرگ و نظامیان آمریکا به طور وسیع با هم پیوند خوردند و نیکسون محدودیت فروش انواع و اقسام سلاح‌های آمریکایی را به ایران و عربستان لغو کرد و آن را از هرگونه قید و بندی رها ساخت؛ به طوری که نیکسون با صراحت اعلام کرد: «هرچه را شاه می‌خواهد به او بدهید». در نتیجه، فروش سلاح‌های آمریکایی به ایران و عربستان به میلیاردها دلار در سال بالغ شد. رقم خریدهای نظامی ایران از آمریکا، تنها از طریق وزارت دفاع آمریکا از سال ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۹ طی ۱۱ سال بالغ بر ۲۴ میلیارد دلار بود. خریدهای نظامی عربستان بیش از بیست میلیارد در سال بود. حجم عظیم این فروش‌ها باعث شد صنایع نظامی آمریکا، بخصوص بعد از جنگ ویتنام دچار رکود نشوند و همچنان به کار خود ادامه دهند. در ادامه این دفتر، در باره فروش تجهیزات نظامی آمریکا به ایران توضیحات بیشتری داده‌ام.

بالا رفتن قیمت نفت و عوارض اقتصادی آن، اختلافات میان کشورهای اروپایی با آمریکا را تشدید کرد. این اختلافات از همان زمان بعد از جنگ دوم جهانی وجود داشت و گاه به گاه بروز می‌کرد یا تشدید می‌شد، اما در زمان ژنرال دوگل و خروج فرانسه از پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) به اوج خود رسید. بعد از جنگ ویتنام و بالا رفتن قیمت نفت توسط کمپانی‌های نفتی آمریکایی، این اختلافات ابعاد تازه‌ای پیدا کرد و روابط کشورهای اروپایی و آمریکا با کشورهای جهان سوم را تحت تأثیر خود قرار داد. عربستان سعودی سیاست‌های خود را با شرکت‌های نفتی و نظامیان هماهنگ کرد؛ به طوری که در جنگ رمضان میان مصر و اسرائیل، فیصل پادشاه عربستان صادرات نفت را متوقف ساخت تا به دنیا نشان داده شود منافع غرب در حل هرچه سریع‌تر مسئله فلسطین و اسرائیل است.

کاربرد این سیاست در خاورمیانه، منجر به اختلاف میان این جناح‌ها با اسرائیل شد؛ درحالی که برای صهیونیست‌ها، مسئله مبارزه با کمونیسم از هیچ اولوی برخوردار نبود؛ زیرا بسیاری از صهیونیست‌ها، مارکسیست و یا حداقل ملحد هستند. کشورهای بلوک شرق از جمله اولین دولت‌هایی بودند که اسرائیل را به رسمیت شناختند و به کمک وی شتافتند. ایجاد **کیبوتس‌ها یا مزارع اشتراکی** در اسرائیل با استقبال کمونیست‌ها روبه‌رو شد و آن را طلیعه بروز و ظهور سوسیالیسم در خاورمیانه خواندند. کمپانی‌های نفتی معتقد بودند ادامه بحران و تشنج در خاورمیانه به نفع منافع غرب نیست و اگر قرار باشد آمریکا سالانه میلیاردها دلار تجهیزات نظامی به دولت‌های عربی صادرکننده نفت بفروشد، بحران اسرائیل - فلسطین باید هرچه زودتر حل شود، اما حل این بحران بدون تأسیس دولت مستقل فلسطین امکان‌پذیر نبود؛ از این رو، کمپانی‌های نفتی، طرح تأسیس دولت فلسطینی در سرزمین‌های اشغالی در جنگ سال ۱۹۶۷ را به‌عنوان راه حل نهایی مشکل، مطرح کردند. اسرائیلی‌ها که ادامه خشونت و تسلیم‌ناپذیری را راه‌حل بحران می‌دانستند، با تأسیس دولت فلسطینی مخالفت کردند و آن را در درازمدت برابر با نابودی اسرائیل دانستند. وقتی کمپانی‌های نفتی در اوایل سال ۱۹۷۰ از تأسیس دولت مستقل فلسطین به‌طور علنی حمایت کردند، یهودیان آمریکا فریادشان به‌هوارفت. وقتی شرکت نفتی **اسو**، مقاله‌ای تبلیغاتی در قالب آگهی در باره ضرورت تأسیس دولت مستقل فلسطین^۱ در نیویورک تایمز چاپ کرد، بسیاری از یهودیان، سهام خود را به‌عنوان اعتراض از این کمپانی نفتی بیرون کشیدند و آن را بایکوت کردند. جنگ میان کمپانی‌های نفتی و صهیونیست‌ها سالیان دراز ادامه یافت.

در رابطه با اختلاف شرکت‌های نفتی، نظامیان و اسرائیل، **شاه ایران** (محمدرضا پهلوی) در مراحل اول سعی می‌کرد هر سه جناح را راضی نگه دارد. هم در جهت تأمین منافع سرمایه‌داران بزرگ و نظامیان، به اسرائیل و آفریقای جنوبی نفت بفروشد، هم صدور نفت را تا حد شش میلیون بشکه در روز بالا ببرد - و قرار بود تا هشت میلیون بشکه در روز برساند - و هم سالیانه پنج میلیارد دلار از آمریکا اسلحه بخرد. نه تنها اسلحه بلکه آخرین قرارداد اقتصادی - تجارتي ایران و آمریکا که **کیسینجر** آن را تهیه کرده

1- Mini state.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۷

بود و موافقت‌های اصولی ایران و آمریکا را هم جلب کرده بود، بالغ بر پنجاه میلیارد دلار بود. میلیتاریزه کردن ایران، اجرای دکترین نیکسون (دکترین گوآم) در خلیج فارس، بخصوص بعد از خروج انگلیسی‌ها از خلیج فارس و تبدیل ایران به ژاندارم خلیج فارس بوده است. اجرای این سیاست‌ها در ایران همراه خود بحران‌ها و مشکلاتی سیاسی و اقتصادی را به وجود آورد. شاه موضع‌گیری خود را تدریجاً بیش از پیش با نظامیان و نفتی‌های آمریکا همسو کرد و توانست تعادل میان جناح‌های سه‌گانه را حفظ کند. همگام با کمپانی‌های نفتی، اسرائیل را تهدید کرد که اگر تسلیم یک راه‌حل منطقی (قبول دولت فلسطینی) نشود، نفت را به روی آنها خواهد بست [۵].

همزمان با موفقیت سیاست تنش‌زدایی و شناسایی چین کمونیست و لغو تحریم‌ها علیه شوروی و چین، دولت ایران نیز روابط خود را با چین و روسیه گسترش داد و به تدریج ایران سیاست موازنه مثبت را در پیش گرفت. از طرف دیگر، شاه که سعی می‌کرد همیشه همه - جز ملت ایران - را راضی نگه دارد، به تدریج در کنار نفتی‌ها و نظامیان در برابر اسرائیل قرار گرفت.

مذاکرات محدودیت سلاح‌های استراتژیک سانت و ایران

مسابقه تسلیحاتی میان دو بلوک شرق و غرب در طی دوران جنگ سرد و مجهز بودن طرف‌های درگیر به سلاح‌های هسته‌ای، بخصوص موشک‌های قاره‌پیمای مجهز به کلاهک‌های هسته‌ای، دنیا را با خطر جنگ هسته‌ای و نابودی بشریت روبه‌رو ساخته بود. تمام طرف‌های درگیر می‌دانستند: اولاً جنگ آینده، یک جنگ تمام عیار هسته‌ای خواهد بود و ثانیاً در آن جنگ هیچ طرفی برنده نخواهد بود. همه چیز نابود خواهد شد. کابوس وحشتناک جنگ هسته‌ای بر جهان سایه افکنده بود. برای کاهش احتمال وقوع جنگ هسته‌ای، طرفین در ادامه تنش‌زدایی یا Detent با مذاکرات محدودیت تولید سلاح‌های استراتژیک معروف به سانت^۱ موافقت کردند. از اوایل سال ۱۹۷۰ مذاکرات جدی با رهبران شوروی (و چین) آغاز شد. نیکسون مکاتبات تاریخی خود را با کوسیگین، صدر شوروی آغاز کرد. محور اصلی در این تنش‌زدایی، پایان دادن به

1- Strategic Arms Limitation Talks (SALT).

مسابقه تسلیحاتی دو کشور بود. ابتدا رهبران پنتاگون و وزارت دفاع با این برنامه موافق نبودند. نگرانی آنها این بود که "کاهش بودجه ملی" در آینده احتمالاً موجب محدود شدن برنامه‌های دفاعی، از جمله نیروهای راهبردی می‌شود، اما در نهایت آنها، هم با تنش‌زدایی و هم با امضای پیمان سالت موافقت کردند. وزیر دفاع وقت، امضای سریع موافقتنامه سالت را ضروری اعلام کرد. این مذاکرات در نهایت منجر به امضای تفاهم‌نامه‌هایی میان دو کشور آمریکا و شوروی شد. در ابتدا شوروی‌ها تنها با پایان دادن به رقابت در تولید سلاح‌های جدید دفاعی موافقت کرده بودند، اما در نهایت قبول کردند سلاح‌های تهاجمی نیز به این موافقتنامه اضافه شود. نیکسون و کیسینجر در اوایل سال ۱۹۷۲ به مسکو سفر کردند و در نهایت تفاهم‌نامه‌ای به امضای طرفین رسید. در مرحله اول، پیمان معروف به ABM یا سیستم دفاعی ضد موشک‌های بالستیک^۱ در ماه می ۱۹۷۲ در مسکو امضا شد. این دو در راه بازگشت از مسکو به تهران آمدند و با شاه دیدار کردند. این دیدار و مذاکرات با امضای تفاهم‌نامه با روس‌ها و خریدهای نظامی ایران از آمریکا مربوط بود. اما وزارت دفاع آمریکا و رهبران پنتاگون در ابتدا حاضر به تأیید این تفاهم‌نامه‌ها نبودند. رامزفلد^۲، وزیر دفاع در دولت جerald فورد، به شدت با این قرارداد مخالف بود؛ به طوری که: "هنری کیسینجر - وزیر امور خارجه - را هنگامی که در مسکو در حال کوشش‌هایی در دقیقه آخر برای ترغیب و واداشتن روس‌ها به انعقاد موافقتنامه "سالت" برای کنترل تسلیحات بود، با اجرای مانوری به کناره راند و از وی گوی سبقت را ربود. نام‌برده در غیاب کیسینجر، جلسه شورای امنیت ملی را با پشتیبانی ستاد مشترک نیروهای مسلح تشکیل داد و پس از دو ساعت گفتگو، وزارت دفاع، پشتیبانی خود را از موافقتنامه سالت پس گرفت. در بازگشت کیسینجر به واشنگتن، جerald فورد در حال مسافرت بود و حتی در جلسه بررسی این رویداد شرکت نکرد. فورد رئیس جمهور خشمگین شد و پیمان سالت برای آن دوران ریاست جمهوری به کنار گذاشته شد و منتفی گردید. کیسینجر، رامزفلد را بی‌رحم‌ترین و بی‌ملاحظه‌ترین فردی می‌داند که تاکنون شناخته است.

1- Anti Ballistic Missils.
2- Rumsfeld.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۹

طرح تنش‌زدایی و سیاست آمریکا در برابر شوروی، بنا بر اظهار بوژینسکی، پرسش‌های اساسی را، نه تنها در رابطه با متحدان غربی و یا دیپلماسی آمریکا در خاورمیانه، بلکه مسائل بنیادی در رابطه با ماهیت وضعیت دفاعی و نیروی هسته‌ای راهبردی، را نیز مطرح کرد: «توافق سالت ۱، آمریکا را به پذیرش برتری شوروی در زمینه برخی از جنگ افزارهای راهبردی وا داشته بود»، اما «جیمی کارتر مصمم بود تا موضوع سالت را دنبال کند و قاطعانه از مفهوم تنش‌زدایی پشتیبانی کند». به‌رحال مذاکرات سالت ۲ هم پیگیری شد و بالاخره بعد از هفت سال گفتگو در وین به امضای کارتر و برژنف رسید و آمریکا آن را یک پیروزی بزرگ برای خود دانست. فزاینده‌ای اصلی سالت ۲ در یک مقاله تحلیلی به قلم آقای دکتر علی بیگدلی [۶] آمده است.

تردیدها و پایش تولید سلاح‌های راهبردی در شوروی و نقش ایران

گفتگوهای سالت ۱ و ۲ با توجه به اختلاف سطح توانایی‌ها و قابلیت‌های نظامی میان دو کشور، اگرچه موجب کاهش قابل توجه تولید سلاح‌های استراتژیک نشد، اما همین بحث و گفتگوها طبیعت روابط دو کشور را تغییر داد. از طرف دیگر توافق بر سر محدودیت تولید سلاح‌های استراتژیک هنگامی قابل اعتماد و اعتنا خواهد بود که موافقت‌ها به سه چیز جواب بدهد: ۱- کاهش خطر جنگ هسته‌ای، ۲- کاهش خرابی‌های جنگ احتمالی و ۳- افزایش اعتماد متحدين در سراسر جهان به اینکه ابرقدرت‌ها اراده و دانایی و از همه مهم‌تر، توانایی مهار روابط نظامی خود را دارند.

به این ترتیب هم در محور سیاسی و هم در محور تکنولوژی، مذاکرات و تفاهم‌ها و توافقی‌های سالت در معرض تردید و تهدید قرار داشت. یکی از این تردیدها آن بود که آمریکایی‌ها چگونه می‌توانستند به شوروی اعتماد کنند که مقررات و موافقتنامه‌ها را رعایت خواهد کرد؟ روشن است در مناسبات جهانی، خصوصاً در دوران جنگ سرد و تقابل میان دو بلوک، رفتار معطوف به ایمان و تقوا جایی ندارد و ماکیاولیسم حاکم است. گسترش روابط اقتصادی اهرمی بود که در موارد لازم می‌توانستند از آن برای اعمال فشار استفاده کنند، اما کافی نبود. آمریکا به پایش دائم تولید و آزمایش سلاح‌های راهبردی شوروی نیاز داشت. اگرچه هواپیماهای بدون سرنشین یو - ۲ از

خاک ایران به فضای هوایی شوروی پرواز می کردند، اما ایجاد پایگاه‌های ششود نیز ضروری بود. به این ترتیب و براین اساس، فعالیت آمریکا در ایران توسعه پیدا کرد و پروژه‌های دارک ژن، آبیگس و آواکس‌ها در دستور کار قرار گرفتند و پایگاه‌های ششود در کبکان (خراسان) و بهشهر و چالوس (مازندران) و در سایر نقاط ایران ایجاد شدند. در ادامه در باره این پروژه‌ها و پایگاه‌ها توضیحاتی خواهم داد.

هیئت مستشاران نظامی در ایران

در راستای سیاست‌های راهبردی آمریکا، فروش تجهیزات نظامی به ایران و اجرای طرح‌های یاد شده، کمیت و کیفیت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، به تدریج افزایش بی سابقه‌ای پیدا کرد.

فعالیت مستشاران نظامی آمریکا در ایران از سال ۱۳۲۱ آغاز شده بود. در سال ۱۳۲۱ استخدام مستشاران آمریکایی برای ارتش به تصویب مجلس رسید و دو میسیون (هیئت) نظامی آمریکایی به ایران آمدند. گروه اول، به نام میسیون نظامی در نقش مستشاری برای ارتش؛ گروه دوم، میسیون نظامی عملیاتی برای ژاندارمری به نام گنمیش^۱. گروه دوم، مسئول و مأمور سازماندهی مسائل امنیتی برای ژاندارمری بود و رئیس این میسیون همان ژنرال شوآرتسکوف معروف آمریکایی بود که نقشی اساسی در برنامه‌ریزی برای کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ آمریکا در ایران، را داشت. در ۱۹۴۷ م (۱۳۲۶ ش) میسیون نظامی اولی نیز جنبه عملیاتی پیدا کرد و آرمیش^۲ نامیده شد. در همان سال، بعد از پایان جنگ، دولت آمریکا بخشی از اسلحه و مهمات باقی مانده از جنگ را در اختیار ایران قرار داد؛ یعنی فروخت. که این امر، اعتراض شدید دکتر محمد مصدق را در مجلس چهاردهم برانگیخت.

از سال ۱۹۴۷ کمک‌های نظامی آمریکا به ایران آغاز شد. در آن سال این کمک‌ها جمعاً به ده میلیون دلار بالغ می شد. در سال بعد (۱۹۴۸ م) این کمک‌ها به شش برابر یعنی شصت میلیون دلار رسید. در سال ۱۹۵۰ م (حدود سال ۱۳۲۹ ش) موافقتنامه

1- Genmish.

2- Armish.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۳۱

کمک‌های دفاعی متقابل میان ایران و آمریکا به امضا رسید. از ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۰ م جمع کمک‌های نظامی آمریکا به ایران نزدیک به یک میلیارد و ۳۶۵ میلیون دلار رسیده بود. از این مبلغ، حدود ۸۳۰/۴ میلیون دلار آن کمک نظامی بود که برابر ۷٪ کل برنامه‌های کمک نظامی آمریکا به کشورهای خارجی بود و چهار تا پنج میلیون دلار آن اعتبار بود. با شروع این عملیات، تدریجاً تعداد مستشاران آمریکایی در ایران زیاد شد. به طوری که در سال ۱۹۵۰، تعداد آنها به پانصد تن رسید. این رقم البته بعدها خیلی بیشتر شد.

علاوه بر حضور مستشاران نظامی آمریکا در ارتش و سایر نیروهای مسلح، تعداد زیادی از افسران ارتش ایران برای آموزش به آمریکا رفتند و دوره دیدند. از پایان جنگ جهانی تا سال ۱۹۷۰، حدود ۱۱۰۰۰ تن از نیروهای نظامی ایران در آمریکا دوره دیدند. در سال ۱۹۶۷ کمیسیون کمک‌های آمریکا به ایران (USAID) تعطیل شد و سپاه صلح و مستشاران ژاندارمری گنمیش هم حذف و تعطیل شد و به جای آن آرمیش مگ^۱ به وجود آمد و از تعداد مستشاران نظامی کاسته شد. در سال ۱۹۶۷ م تعداد مستشاران نظامی ارتش آمریکا در ایران ۴۶۶ تن بود که به تدریج از تعداد آنها کاسته شد و در ۱۹۷۳ م به ۲۰۸ یا ۲۰۹ تن رسید؛ در عوض بر تعداد کارشناسان شرکت‌های فروشنده اسلحه و خریدهای مختلف، با پول ایران و ظاهراً بدون ارتباط با ارتش آمریکا بسی افزوده شد. در سال ۱۹۷۲ م آمریکایی‌های کارمند دولت مأمور در ایران، ۲۹۹ نفر بودند. در سال ۱۹۷۸ این رقم به ۵۲۰۲۸ تن رسیده بود. نیمی از کارمندان آمریکایی شاغل در ایران، وابسته به ارتش آمریکا بودند که از طریق برنامه‌ای به نام Technical Assistance Field Terms-TAFB به ایران آمده بودند.

سال ۱۹۶۵ م یک نقطه عطف محسوب می‌شود. این سال اوج درگیری‌های آمریکا در جنگ ویتنام و اوج عدم تعادل پرداخت‌ها و دریافت‌های آمریکا و کسر بودجه آن کشور بود.

افزایش تولید نفت ایران و افزایش قیمت‌ها، یعنی بالا رفتن قدرت ایران برای خرید اسلحه. صدور نفت ایران در سال ۱۹۶۵ م حدود ۱/۶ میلیارد دلار بود. هزینه خرید تسلیحاتی ایران در سال ۱۹۶۷ به ۲/۸ و در سال ۱۹۷۰ به ۳/۵ میلیارد دلار رسید. در سال

1- Army Mission-Military Advisory Assistant Group.

۳۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

۱۹۶۷ ایران از فهرست کشورهای کم توسعه حذف شد و خرید اسلحه از آمریکا به سرعت بالا رفت. در سال های ۱۹۶۶ و ۶۷ رئیس جمهور وقت آمریکا، جانسون، به شرکت های آمریکایی از جمله **بویینگ**^۱ و **ماک دونالد داگلاس**^۲ فشار آورد که اسلحه بیشتری بفروشند تا ارزش بیشتری به آمریکا وارد شود. این شرکت ها با همکاری پنتاگون چنین کردند.

برخلاف دوران کندی که فشار به ایران در راستای تقلیل بودجه ارتش و تأمین آزادی های سیاسی و کاهش ظرفیت های بالقوه انقلاب بود، از زمان جانسون به بعد، فشار برای خرید اسلحه بود؛ لذا برخلاف زمان کندی، گسترش ارتش و فروش اسلحه، اولویت اول را پیدا کرد. بیش از آنچه ایران به آمریکا نیاز داشت، آمریکا نیازمند به ایران شده بود.

در سال ۱۹۶۹ م نیکسون **دکترین گوام** را اعلام کرد که به موجب آن ادعا شده بود آمریکا دیگر "پلیس دنیا" نخواهد بود. در همین سال، خروج نیروهای انگلیسی از خلیج فارس نیز آغاز شد. در سال ۱۹۷۱ شورای امنیت ملی آمریکا با استقرار نیروهای نظامی آمریکا در خلیج فارس مخالفت کرد. در می ۱۹۷۳ چند ماه بعد از خروج کامل انگلیس از خلیج فارس، نیکسون به ایران آمد. نیکسون در این سفر اعلام کرد: «شاه هر چه بخواهد به او خواهد داد». نیکسون با این سخن خود در واقع برای گوی باد کرده شاه، انگشت گذاشته بود.

فروش تجهیزات نظامی به ایران

ایران بعد از عربستان سعودی، بالاترین خریدار تجهیزات عظیم نظامی از آمریکا و انگلیس شده بود. کشورهای صنعتی جهان، از جمله آمریکا، برای ادامه گردش کارخانجات صنعتی خود، به سوخت ارزان نیازمند بودند. نفت کشورهای جهان سوم، از جمله خاورمیانه و ایران، ارزان ترین نوع سوخت را در اختیار آنان گذاشته و می گذارد.

1- Boeing.

2- Mac Donald Douglas.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۳۳

کشورهای صنعتی جهان - که اکثراً در نیم کره شمالی قرار دارند و از این حیث تقسیم آنان به شرق و غرب بی معناست - در برابر خرید نفت از کشورهای تولیدکننده، که عموماً در نیم کره جنوبی قرار دارند، به رغم کنترلی که بر بهای نفت دارند و بهای ناچیزی می پردازند، سهم قابل توجهی از درآمدهای ملی خود را صرف خرید نفت می کنند و ناگزیرند به هر شکل و قیمتی، راههایی را ابداع کنند که پولهای پرداختی برای نفت به کشورهای نیم کره جنوبی، دوباره و از راههای دیگر، به کشورهای خریدار نفت برگردد تا موازنه بودجه آنان را حفظ کند.

برگشت پولهای نفتی که به این کشورها پرداخت می شود از راههای مختلف صورت می گیرد و به طور عمده، فروش کالاهای مصرفی، فروش اسلحه و سپرده گذاری در بانکهای آمریکا و اروپا، رابطه نزدیکی میان شرکت های نفتی (هفت خواهران) و تولیدکنندگان اسلحه و بانک های جهانی به وجود می آورد.

از سال ۱۹۷۱ م که بهای نفت به میزان قابل توجهی بالا رفت، حجم خریدهای نظامی کشورهای فروشنده نفت نیز افزایش پیدا کرد. به عنوان نمونه به موجب گزارش ۷ اوت ۱۹۷۸ م نشریه یو اس نیوز اند ورلدریپورت: «آمریکا در سال ۱۹۷۸ حدود سه میلیارد دلار نفت از ایران خریداری کرد، اما تا پایان همان سال، حدود ۱۸ میلیارد دلار اسلحه به ایران فروخت». به موجب خبر همین منبع، «شاه تازه می خواهد دو میلیارد دیگر هم خریداری کند».

تنها آمریکا نبود که از فروش اسلحه های جنگی به کشورهای صادرکننده نفت سود می برد، بلکه «اروپا با فروش اسلحه، بخصوص به کشورهای جهان سوم، صنایع نظامی خود را سودآور کرده است. چنانچه طبق درخواست پرزیدنت کارتر، اروپا فروش اسلحه خود را به جهان سوم محدود سازد، می بایستی بازار آمریکا بر روی سلاح های صادراتی اروپا گشوده شود» (روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۳/۲۰).

برای جلوگیری از رقابت میان کشورهای صادرکننده سلاح های نظامی، لازم بود: «برای ایجاد یک برنامه مشترک اروپایی برای تسلیحات از طریق کنفرانس رؤسای ملی، تسلیحات ناتو و کمیته دائمی تسلیحات اتحادیه اروپای غربی نیز کوشش هایی به عمل آید (روزنامه کیهان، ۱۳۵۷/۴/۲۰).

چه کشورهایی بیشترین تجهیزات نظامی را می‌خرند؟» پنج کشوری که در رأس خریداران اسلحه آمریکا قرار دارند، عبارتند از: عربستان، ایران، مصر، اسرائیل و کره جنوبی. بر اساس برآوردهای وزارت خارجه آمریکا، عربستان سعودی در سال جاری (۱۹۷۸ م) ۵۴/۶ میلیارد دلار صرف خرید اسلحه، ساختن بنادر و فرودگاه‌ها خواهد کرد. آمریکا در سال حدود ۶/۴ میلیارد دلار از عربستان سعودی نفت خریداری می‌کند؛ یعنی هر چه که پول به عربستان می‌دهد، دوباره پس می‌گیرد. با این تفاوت که قیمت نفت یا ثابت است یا در مقایسه با سایر کالاها خیلی بالا نرفته است؛ درحالی که قیمت تسلیحات نظامی روز به روز بالاتر می‌رود.

«برطبق آمارهای وزارت خارجه آمریکا، ایران در سال ۱۹۷۷، با خرید ۵/۸ میلیارد دلار اسلحه از آمریکا، مقام اول را داشت، اما در سال بعد، به ردیف دوم عقب نشست» (خبرگزاری آسوشیتد پرس).

جمع خریدهای نظامی پنج کشور یادشده، بیش از نصف فروش سالیانه اسلحه آمریکا را تشکیل می‌دهد که در سال ۷۸ برابر با سیزده میلیارد دلار و در سال ۱۹۷۷، برابر با بیست میلیارد دلار بوده است (خبرگزاری آسوشیتد پرس).

هدف از فروش چنین حجم عظیمی از سلاح‌های جنگی پیشرفته، تنها ادامه حیات صنایع و ماشین نظامی آمریکا نبود، بلکه و شاید مهم‌تر از آن، پایین آوردن بهای تمام شده اسلحه‌های پیشرفته برای خود قدرت‌های بزرگ جهان است.

در دوران جنگ سرد و مسابقه تسلیحاتی، آمریکا به تهیه انواع سلاح‌های پیشرفته نیاز داشت، اما تهیه این سلاح‌ها هزینه سنگینی را بر بودجه عمومی آمریکا تحمیل می‌کرد.

سلاح‌های مدرن، برخلاف سایر کالاها، از نوعی نیستند که بتوان به صورت انبوه تولید و به بازار عرضه کرد و مصرف‌کننده (خریدار) در بازار بگردد، ببیند، پسندد و بخرد. تهیه آنها به صورت طرح، پیشنهاد و سفارش است. بهای تمام‌شده هر واحد کالا به تعداد سفارش آن کالا بستگی دارد و تهیه آنها زمان‌بر است. با افزودن سفارشات خارجی، بهای تولید هر واحد کاهش می‌یابد. به‌عنوان نمونه، نیروی دریایی آمریکا برای آنکه بتواند با بودجه تصویب‌شده‌اش در مجلس نمایندگان، هواپیماهای اف-۱۴ را سفارش دهد، هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، هشتاد فروند هم برای ایران

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۳۵

سفارش داد و فروخت. همچنین است داستان فروش هواپیماهای اف-۱۶ که در جای دیگری به آن خواهیم پرداخت. **سولیان** در مورد هواپیماهای بوئینگ ۷۰۷ که در باره آنها توضیح داده‌ام، می‌نویسد: «نیروی هوایی می‌خواست برای استفاده خود تعدادی از این هواپیماها را به شرکت بوئینگ سفارش دهد و اگر تعداد بیشتری سفارش داده می‌شد، قیمت تمام‌شده آن برای نیروی هوایی آمریکا کاهش می‌یافت» [۷].

حجم سفارشات شاه به آن میزان بود که حتی برخی از مقامات برجسته نظامی پنتاگون نگران بودند که تهیه نیازمندی‌های ارتش آمریکا دچار مشکل شود. برخی از این سلاح‌ها حتی در خود آمریکا آزمایش کافی نشده بودند؛ مثلاً آزمایش **هواپیماهای تام کت ۱ یا اف-۱۴**، که به سفارش نیروی دریایی آمریکا ساخته شده بود و به ایران هم فروخته بودند، چندان موفقیت‌آمیز نبود. مقامات نیروی دریایی آمریکا با این هواپیماها مشکلات و مسائلی داشتند. به‌طریق اولی برای نیروی هوایی ایران، این مشکلات خیلی بیشتر بود.

نویسنده «بازار اسلحه» می‌نویسد: «ایران، بازار رویایی فروشندگان اسلحه بود. شرکت بلِ هلیکوپتر، ۳۰۰ فروند از اولین پارتی از هلیکوپترهای شانزده نفره خود را به ایران فروخت. شاه ایران یک نمونه از مشتری‌هایی بود که فروشندگان اسلحه، آنها را در خواب می‌دیدند» [۸].

در ژوئن ۱۹۷۵ (خرداد ۱۳۵۴) کمیته امور بین‌المللی سنای آمریکا، فروش اسلحه به ایران را مورد بررسی قرار داد. رئیس وقت فروش‌های خارجی پنتاگون (داود آلن) در باره افزایش چشمگیر ناگهانی خریده‌های ایران در اجلاس این کمیته حاضر شد و گفت: «اولاً ایران مقادیر زیادی پول دارد؛ ثانیاً آنها شاه را دارند که می‌خواهد مکانیزم دفاعی کشورش را به آن صورتی که فکر می‌کند نیاز است، ایجاد کند».

به این ترتیب، ارتش ایران صاحب بیشترین و گران‌ترین تجهیزات نظامی آمریکایی و اروپایی شده بود. در سال ۱۹۷۹ م (۱۳۵۷ ش) و در آستانه انقلاب در ایران، یک برآورد اولیه حاکی از آن بود که ارزش تجهیزات نظامی آمریکایی ارتش ایران، حدود پنجاه میلیارد دلار است.

این گزارش، تمام داستان نیست. درست است که شاه نقش مهمی در این سفارشات داشت، اما واقعیت این بود که هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، بنا بر گفته صریح خودشان، هر چه را که لازم می‌دانستند، برای ایران سفارش می‌دادند. در واقع طوفانیان - معاون خریدهای نظامی وزارت دفاع ایران - مجری دستورات این هیئت بود. من در جای دیگری اسناد آن را ارائه داده‌ام.

افزایش خریدهای ایران، همان‌طور که اشاره کردم، بسیار شتابان بود. در سال ۱۹۶۰ متوسط فروش سالیانه سلاح‌های آمریکایی به ایران، ۱/۵ میلیون دلار بود. در سال ۱۹۷۳ این رقم به ۵/۸ و در سال ۱۹۷۴ به ۸/۵ میلیون دلار رسید. در سال ۱۹۷۷ این رقم به ۵۴۰۰ میلیون دلار و در سال ۱۹۷۸ به ۲۶۰۰ میلیون دلار رسید. در مجموع از ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۸ م در عرض هفت سال، میزان خرید تسلیحات ایران از آمریکا به ۱۹ میلیارد دلار رسید. برای سال ۱۹۷۹ (سال انقلاب ایران) خرید هزار میلیون دلار پیش‌بینی شده بود. در سال ۱۹۷۶ حجم سفارشات به حدی بالا رفت که ایران با کمبود نقدینگی روبه‌رو شد؛ از این رو، شاه پیشنهاد خرید اسلحه با معامله پایاپای نفت را داد، اما آمریکایی‌ها آن را نپذیرفتند، ولی انگلیسی‌ها پذیرفتند و در نوامبر ۱۹۷۶ شرکت هواپیمایی انگلیسی^۱ قبول کرد در برابر فروش ۶۴۰ میلیون دلار موشک زمین به هوای راپیر^۲ به مدت هشت سال، روزانه ۱۳۰۰۰ بشکه نفت ایران را دریافت کند. ایران و عربستان ۶۰٪ کل معاملات اسلحه انگلیس را تشکیل می‌دادند.

در طی یازده سال، از سال ۱۹۶۷ تا سال ۱۹۷۸ م (آغاز شورش‌های انقلاب ایران) جمعاً ۹۴۵ قرارداد فروش اسلحه و تجهیزات با ایران امضا شده بود [۹]. نویسنده «بازار اسلحه» بعد از شرح این ماجراها می‌نویسد: «جهان سوم شروع کرد به پرداخت بودجه دفاعی قدرت‌های بزرگ».

انگلیسی‌ها ۱۲۰۰ تانک چیفتن سفارش شده ایران را، به نام "شیر ایران" که قرار بود در سال ۱۹۸۰ م به ایران تحویل دهند، بعد از انقلاب به چین فروختند.

1- British Aircraft Corp.

2- Rapier.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۳۷

کل فروش خارجی پنتاگون در سال ۱۹۷۳ م، ۳/۹ میلیارد دلار بود. این رقم در سال ۱۹۷۴ به ۸/۳ میلیارد دلار رسید که نیمی از آن، یعنی ۳/۹ میلیارد دلار خرید ایران بود (برای اطلاعات بیشتر ر.ک: گزارش موسسه بین‌المللی پژوهش‌های صلح استکهلم - Sipri). حجم فروش اسلحه به ایران توسط دولت (یعنی وزارت دفاع) آمریکا از ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۹ م بالغ بر ۲۴ میلیارد دلار بود.

بازگشت دلارهای نفتی از ایران به آمریکا تنها با خرید اسلحه نبود؛ از طریق سایر شاخه‌های اقتصادی نیز بود. به‌عنوان نمونه تنها یک قرارداد ایران با **مؤسسه بین‌المللی بل آمریکا** برای بازسازی و نوسازی تلفن‌های ایران بالغ بر ده میلیارد دلار هزینه شد. هزینه **پروژه آیکس** هشت میلیارد دلار برآورد شده بود.

به این ترتیب، هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران به بزرگ‌ترین هیئت نظامی آمریکا در خارج از آن کشور گسترش پیدا کرد. سه ژنرال چهار ستاره آمریکایی این هیئت مستشاری را فرماندهی می‌کردند. تعداد مستشاران نظامی آمریکا را به هزاران تن تخمین زده‌اند (از ۶۰۰۰ تا ۴۵۰۰۰ تن).

آمریکا قوی‌ترین شبکه‌های استراق سمع و شنود و پایگاه‌های کنترل را در ایران به‌وجود آورده بود؛ به‌ویژه در بهشهر و کبکان. برخی از این پایگاه‌ها، نظیر بهشهر و کبکان برای ادامه استراتژی جهانی آمریکا نظیر سالت ۲ حیاتی بودند.

در مهرماه سال ۱۳۶۵ ش (اکتبر ۱۹۸۸ م) به کنفرانس بین‌المللی "**پیوستگی اقتصادی جهان اسلام**" که در استانبول تشکیل شد، دعوت شدم و مقاله‌ای تحت عنوان: «نفت در جهان اسلام» ارائه دادم. در این سخنرانی با استفاده از گزارش‌های سالیانه اوپک نشان دادم که درآمد نوزده کشور اسلامی صادرکننده نفت از درآمد نفت در طی سال‌های ۱۹۶۳ تا ۱۹۸۴ م بالغ بر ۱۷۰۰ میلیارد دلار بوده است. از این رقم ۹۲٪ یا ۱۵۶۰ میلیارد دلار مربوط به سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۴ است. بر اساس گزارش نشریه «تسلیحات و خلع سلاح جهانی» (کتاب سال سپیری ۱۹۸۵) نوزده کشور اسلامی صادرکننده نفت، نزدیک پانصد میلیارد دلار (نزدیک به یک سوم کل درآمد نفت در این دوره) را صرف خرید اسلحه از کشورهای تولیدکننده اسلحه کرده‌اند. در طی همین مدت، یک سوم از این درآمد صرف خرید کالاهای مصرفی و غذا از کشورهای توسعه‌یافته شده است.

یک سوم دیگر نیز به صورت سپرده در اختیار بانک‌های جهانی بوده است. در همین دوره بودجه این کشورها برای بهداشت و آموزش عمومی، رقم ناچیزی را تشکیل می‌داده است. بر اساس شاخص‌های سازمان ملل در توسعه‌یافتگی، این کشورها هیچ‌یک توسعه‌یافته نیستند (دکتر ابراهیم یزدی، دکترین امنیت ملی، تهران، نشر سرایی، ۱۳۸۳).

۲ - روابط ایران و آمریکا بعد از انقلاب

روابط ایران و آمریکا بعد از انقلاب اسلامی در واقع دوره چهارم در تاریخ دیپلماسی دو کشور به‌شمار می‌رود. روابط میان دو دولت بعد از انقلاب، یکی از پیچیده‌ترین و جنجالی‌ترین مسائل دولت موقت و پس از آن، تا به امروز بوده و هست. بدون تردید یک بعد مبارزات ملت ایران، خاتمه دادن به استیلای ابرقدرت‌ها، بخصوص آمریکا بر شئون ملی کشورمان بود. با خروج شاه از ایران و پیروزی انقلاب و استقرار جمهوری اسلامی، سلطه سیاسی قدرت‌های بیگانه نیز پایان یافت، اما برخی از این قدرت‌ها، نظیر آمریکا، انگلیس و اسرائیل، در طی ۲۵ سال از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا بهمن ۱۳۵۷ ش در کشور ما همه‌کاره بودند. در نتیجه، مسائل اقتصادی، نظامی، سیاسی و مالی متعددی میان ایران با این قدرت‌ها، از جمله آمریکا مانده بود که حفظ منافع ایران ایجاب می‌کرد با استفاده از ابزارهای دیپلماتیک، حساب‌های گذشته به نفع ایران تسویه شوند. اینکه این کشورها بعد از پیروزی انقلاب در ایران چه کردند و چه برنامه‌هایی را علیه جمهوری اسلامی پیاده کردند، موضوعی است که در جلد چهارم خاطراتم به تفصیل آورده‌ام.

روابط ایران و آمریکا بعد از انقلاب را در چند بخش می‌توان بررسی کرد: بخش اول که مربوط به دولت موقت است و من در اینجا به آن می‌پردازم، از پیروزی انقلاب تا اشغال سفارت آمریکا و گروگان‌گیری است.

دولت آمریکا در ۲۴ بهمن ۱۳۵۷ یعنی دو روز پس از پیروزی انقلاب، دولت جدید ایران را به رسمیت شناخت. درحالی‌که جناح‌ها و گروه‌های قدرتمندی در آمریکا، به شدت مخالف این شناسایی بودند. توجیه آنها پیامدهای مخرب انقلاب ایران بر وضعیت آمریکا در سطح جهانی بود. در روزهای پر آشوب انقلاب دو رویداد

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۳۹

می‌توانست مانع شناسایی دولت جدید ایران از طرف آمریکا و به تبع آمریکا برخی دیگر از کشورها بشود: رویداد اول که ممکن بود پیامدهای جدی و گسترده‌ای هم برای دولت نوپای انقلاب داشته باشد، جریان سقوط ستاد مشترک ارتش و گیر افتادن امرای ارتش به همراه مستشاران نظامی آمریکا در ساختمان ستاد مشترک و احتمال قتل عام آنها بود. رویداد دوم، جریان حمله به سفارت آمریکا در ۲۵ بهمن ۵۷ بود که توسط برخی از محافل قدرتمند در آمریکا طراحی و اجرا شد. جریان هر دو رویداد را در جلد چهارم خاطراتم مفصل شرح داده‌ام. علاوه بر این، در ایران نیز، نظیر آمریکا، گروه‌ها و جریان‌هایی بودند که مخالف ادامه روابط با آمریکا و خواستار قطع فوری کلیه روابط دیپلماتیک، اقتصادی و نظامی با این کشور بودند، اما رهبر انقلاب، شورای انقلاب و دولت، هیچ کدام با قطع روابط دیپلماتیک موافق نبودند. حتی در اولین جلسات شورای انقلاب بعد از پیروزی، بحث شد که دولت هر چه سریع‌تر سفیر جدیدی برای سفارت ایران در آمریکا معرفی کند؛ بنابراین، روابط دیپلماتیک میان دو کشور برقرار ماند، اما مشکلات و مسائلی بود که باید رسیدگی و حل و فصل می‌شد. مقامات سفارت آمریکا برای حل این مسائل و مشکلات در ایران، علی‌الاصول با وزارت امور خارجه در تماس بودند، اما گاهی با آقای مهندس عباس امیرانتظام در نخست‌وزیری و یا در استکھلم - در زمانی که سفیر ایران بود - و گاهی با سایر وزرای دولت نیز تماس می‌گرفتند. در مواردی آقای مهندس امیرانتظام مراجعه و درخواست آنها را به وزارت امور خارجه ارجاع می‌داد.

آقای مهندس امیرانتظام برخی از این مراجعات را شرح داده است: از آن جمله است مراجعه سولیوان و استمپل برای آزادی یکی از افراد گارد محافظ ساختمان خلیج و دیگری در مورد به گروگان گرفته شدن عده‌ای از کارشناسان آمریکایی در کبکان و تحویل موجودی غذایی و دارویی انبارهای کارشناسان آمریکایی که ایران را ترک می‌کردند. علاوه بر این، آقای امیرانتظام در یکی از یادداشت‌های خود نوشته است: هنگامی که به‌عنوان سفیر عازم حوزه ماموریت خود در کشورهای اسکانندیناوی (سوئد، فنلاند، نروژ و دانمارک) بود، مهندس بازرگان او را به‌عنوان "نماینده ویژه" خود تعیین کرد و به وی دستور داد در استکھلم، مسائل مورد نظر ایران و شوروی را با سفیر شوروی

۴۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

و مسائل مربوط به ایران و آمریکا را با سفیر آمریکا یا نمایندگان دولت‌های شوروی و آمریکا مورد بحث قرار دهد. در چندین مورد **جان استمپل** از واشنگتن یا تهران به او تلفن می‌زد و یا در استکهلم به دیدار او می‌رفت و در بارهٔ برخی از مسائل مربوط به روابط دو کشور با او مذاکره می‌کرد. با سفیر شوروی نیز مذاکراتی انجام می‌داد [۱۰]. آقای مهندس بازرگان مدیر بسیار برجسته‌ای بود و دادن چنین اختیارات ویژه‌ای به سفیر ایران در اسکانديناوی، یا هر سفیر دیگری، بدون هماهنگی با وزرات امور خارجه و مشورت با وزیر خارجه، اشتباه بوده است. هر یک از سفیران ایران در کشورهای خارجی به تناسب دانش و تجربهٔ خود در ارتباط با سفرهای کشورهای دیگر قرار می‌گیرند و بعضاً مسائلی را مطرح می‌سازند که گاهی بسیار مفید هم بوده‌اند، اما تمام این موارد در کادر وزارت امور خارجه صورت می‌گیرد، نه بیرون از آن و مستقیم به نخست‌وزیر. البته آقای امیرانتظام در بعضی از موارد، وزارت امور خارجه را هم در جریان قرار می‌داد.

خروج آمریکاییان از ایران

همان‌طور که اشاره کردم، در روزهای پایانی رژیم شاه، تعداد آمریکایی‌هایی که در ایران کار و زندگی می‌کردند بیش از ۴۷۰۰۰ تن بودند. با بالا گرفتن امواج انقلاب در ایران، دولت آمریکا به کلیهٔ آمریکایی‌های مقیم ایران دستور داد هرچه سریع‌تر ایران را ترک کنند. از هفته‌ها قبل از پیروزی انقلاب، خروج آمریکاییان از ایران آغاز شد و با پیروزی انقلاب، جز تعداد اندکی، تقریباً همه ایران را ترک کرده بودند، اما ماجرا ادامه پیدا کرد.

بعد از امضای **بیانیهٔ الجزایر** و تشکیل **هیئت داوری لاهه**، رئیس آمریکایی شرکت بل هلیکوپتر بین‌المللی در اصفهان، یک ژنرال بازنشستهٔ ارتش آمریکا و تعدادی از کارمندان آمریکایی این شرکت که ایران را ترک کرده بودند، به دادگاه شکایت و ادعا کردند ما با دولت ایران قرارداد کاری داشتیم، ولی دولت ایران، قبل از انقضای مدت قرارداد کاری، ما را از ایران اخراج کرده است. آنان بر پایهٔ همین ادعا درخواست خسارت کردند. **آقای دکتر نجیبوری**، از حقوقدانانی که با هیئت رسیدگی به دعاوی حقوقی و بین‌المللی - که ابتدا زیر نظر نخست‌وزیری و پس از حذف نخست‌وزیر، زیر مجموعهٔ ریاست جمهوری شد - برای پاسخ به این دادخواست، توسط شادروان دکتر

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۴۱

سحابی از من کمک خواستند. در دیداری که در منزل آقای دکتر سحابی با آقای دکتر نخجیری داشتم، این درخواست را پذیرفتم. شاکیان در دادخواست خود مدعی شده بودند که من به عنوان معاون نخست وزیر دولت موقت، دستور اخراج آنها را داده بودم. این البته ادعای نادرستی بود. پرونده شکایت این شرکت در چند هزار صفحه، برای من فرستاده شد [۱۱]. پس از مطالعه دقیق این پرونده، لایحه دفاعیه‌ای نوشتم. شرح این پرونده و همکاری، در جلد هفتم خاطراتم آمده است.

بازرسی لوازم بسته‌بندی شده آمریکایی‌ها در فرودگاه مهرآباد

پیش از انقلاب، ورود و خروج اتباع آمریکا و لوازم آنها - بخصوص آنها که با هیئت مستشاران نظامی کار می‌کردند - از طریق یک ترمینال ویژه، به نام مک ترمینال، در فرودگاه مهرآباد، بدون هیچ‌گونه کنترلی از جانب مقامات ایرانی صورت می‌گرفت. در همان روزهای پر آشوب انقلاب، در مقام معاون نخست‌وزیر در امور انقلاب، کمیته‌ای را برای نظارت و کنترل ورود و خروج‌ها در فرودگاه مهرآباد منصوب کردم. این کمیته گزارش داد که مقامات سفارت آمریکا می‌خواهند ۷۵ صندوق بسته‌بندی شده را از ترمینال ویژه بدون بازرسی خارج کنند و کسب تکلیف کردند. به آنها دستور داده شد چنین حقی را ندارند و تمام صندوق‌ها را باز و بازرسی کنید. در کیفرخواست علیه مهندس امیرانتظام، دادستان مدعی شده بود که مهندس امیرانتظام به آمریکا اجازه داده بود تمامی وسایل خود را از این ترمینال خارج کنند. این اتهام بی‌اساسی بود. نه تنها در دادگاه حاضر شدم و در نادرست بودن این اتهام صحبت کردم، بلکه او را در صورت جلسه مربوط به این صندوق‌ها را به دادگاه ارائه دادم. شرح کامل این رویداد در جلد چهارم خاطراتم آمده است.

جلسات سولیوان با نویسندگان ایران

بعد از پیروزی انقلاب به دولت گزارش شد که ویلیام سولیوان - سفیر آمریکا در ایران - با جمعی از نویسندگان ایران چهارشنبه شب‌ها جلسات دیدار و گفتگو دارد. انتشار خبر این دیدارها موجب تحریک و سوءظن شده بود. به درخواست دولت و دستور آقای هادوی - دادستان دادگاه‌های انقلاب - مأموران به محل تجمع رفتند و ایرانیان حاضر در آنجا را

۴۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

بازداشت کردند. این اقدام دادستانی مورد اعتراض مقامات سفارت آمریکا در ایران قرار گرفت. خصوصاً که یکی از بازداشت‌شدگان آقای امینی نامی، کارمند سفارت بود. آقای دکتر مهدی سمسار - از اعضای ارشد هیئت تحریریه روزنامه کیهان - نیز در میان بازداشت‌شدگان بود. شرح این رویداد نیز در جلد چهارم خاطراتم آمده است.

شرکت در مراسم روز استقلال آمریکا

بعد از ظهر دیروز چهارشنبه ۱۳ تیرماه ۱۳۵۸ مطابق با ۴ ژوئیه ۱۹۷۹ روز استقلال آمریکا جشنی از طرف دبیر اول سفارت آمریکا در تهران ترتیب یافت. در این برنامه که سفرای کشورهای مختلف در ایران شرکت کرده بودند، علاوه بر حضورم به همراه برخی از کارمندان ارشد وزارت امور خارجه، آقایان دکتر میناچی، وزیر ارشاد ملی؛ دکتر ایزدی، وزیر کشاورزی و مهندس عباس امیرانتظام از طرف دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در این جشن شرکت کردند. شرکت ما در این مراسم با اعتراض برخی از جوانان تندرو روبه‌رو شد. یکی از مقامات مسئول وزارت امور خارجه در مورد شرکت چند تن از اعضای کابینه در این جشن گفت: شرکت در جشن‌های ملی کشورها یک امر کاملاً تشریفاتی و رایج بوده و این احترامات در تمام دنیا مرسوم است و اجرای این تشریفات به‌هیچ‌وجه با چگونگی و کیفیت مناسبات سیاسی کشورها ارتباطی ندارد. برای روشن شدن مسئله در مصاحبه‌ای با **خبرنگار رادیو - تلویزیون** در ۱۳۵۸/۵/۳ به این موضوع پرداختم (ر.ک: مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸).

تسلیمت وزیر امور خارجه آمریکا

آقای سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - در ۱۳۵۸/۶/۲۱ طی پیامی برای آقای مهندس بازرگان درگذشت آیت‌الله طالقانی را تسلیمت گفت [۱۲].

اخراج خبرنگار روزنامه نیویورک تایمز

به دستور آقای دکتر مهدی ممکن - معاون وزارت ارشاد اسلامی - آقای یوسف **ابراهیم**، خبرنگار مصری تبار روزنامه نیویورک تایمز از ایران اخراج شد. وزارت ارشاد در بیانیه‌ای در تاریخ ۱۳۵۸/۵/۱ دلایل اخراج او را شرح داد. کاردار سفارت آمریکا در

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۴۳

تهران، اخراج او را به مذاکرات خود با وزارت امور خارجه ربط داد (متن بیانیه وزارت ارشاد در پیوست ۱۳ آمده است).

دعوت از آندرو یانگ

آندرو یانگ، سفیر دولت آمریکا در سازمان ملل متحد و یک رنگین پوست آمریکایی و از نزدیکان **جودی پاول** بود. او به صداقت و صراحت مشهور بود. در دوران انقلاب اسلامی ایران، یانگ از انقلاب ایران دفاع و به شدت از شاه و سیاست دولت آمریکا در حمایت از شاه انتقاد می کرد [۱۴]. او در مصاحبه‌ای صریحاً آقای خمینی را یک "قدیس" معرفی کرده بود [۱۵]. این قضاوت در مورد آقای خمینی برای بسیاری از محافل سیاسی صاحب نفوذ در آمریکا، بخصوص صهیونیست‌ها، خوشایند نبود، اما واکنش چندان تندی هم ایجاد نکرد. یانگ به زودی مجبور به استعفا شد [۱۶]. علت استعفایش البته دیدار و گفتگو با زهدی تریزی، رئیس هیئت نمایندگی سازمان آزادی‌بخش فلسطین در سازمان ملل متحد در ۲۶ ژوئیه ۱۹۷۹ (۴ مردادماه ۱۳۵۸) بود. این دیدار در منزل سفیر کویت در سازمان ملل انجام شد و اسرائیلی‌ها مذاکرات را از طریق شنود یا کنترل مکالمات و ارتباطات داخلی ساف، ضبط کرده بودند و سپس آن را در اختیار مجله تایم گذاشتند. انتشار گزارش تایم موجب جنجال و فشار علیه یانگ و در نهایت استعفای او شد. یانگ در مورد فلسطین معتقد بود: «سیاست ایالات متحده در خاورمیانه، سیاست مسخره‌ای است ... ملت آمریکا باید حقیقت را در این مورد بداند. در سال ۱۹۷۵ م اگر آمریکا از مذاکره با ساف امتناع می کرد، امری طبیعی بود؛ زیرا این سازمان از هرگونه شناسایی دولت اسرائیل سر باز می زد، اما پنج سال از آن تاریخ گذشته است و دیگر دلیلی ندارد آمریکا حاضر به مذاکره با ساف نشود؛ زیرا این سازمان هم‌اکنون از حمایت قسمت اعظم جهان عرب برخوردار است». او در انتقاد از سیاست دولت آمریکا گفت: «ایالات متحده در بعضی موارد، به صورت غیرقانونی به اسرائیل کمک کرده؛ از جمله اعمال سیاست توسعه‌طلبی در لبنان و اشغال سرزمین‌هایی که به اسرائیل تعلق نداشت».

یانگ، صریحاً از تشکیل دولت مستقل فلسطین در سرزمین‌های اشغال‌شده در جنگ سال ۱۹۶۷، حمایت می‌کرد. یانگ با استعفای خود - اگرچه مجبورش کرده بودند - خواست در حقیقت خود را شریک دولت آمریکا در قبال ساف نداند. در پی برکناری آندرو یانگ بر اثر فشار اسرائیل و صهیونیسم بین‌المللی به دولت کارتر، به‌عنوان وزیر امور خارجه دولت موقت جمهوری اسلامی از او به‌عنوان نماینده مستعفی ایالات متحده آمریکا در سازمان ملل، برای مسافرت به ایران دعوت کردم. او از این دعوت استقبال کرد، اما با رویدادهای بعدی و استعفای دولت موقت، مسئله پیگیری نشد. سفر او به ایران می‌توانست در بهبود تصویر ذهنی مردم آمریکا از ایران و روابط دو کشور در چهارچوب اولویت دولت جدید ایران مؤثر باشد.

شکست پروژه‌های ژن تیره و آبی‌کس

پیشاپیش باید توضیح بدهم که بعد از انقلاب، گروه‌های تندرو و افراطی، بخصوص گروه‌های چپ و در رأس آنها حزب توده، مرتب از دولت موقت می‌خواستند تمام قراردادهای ایران و آمریکا را برای اطلاع عموم منتشر سازد. در گردهمایی احزاب در وزارت امور خارجه، این احزاب همین درخواست را داشتند و به دولت ایراد می‌گرفتند که چرا اطلاع‌رسانی نمی‌کند. در همان گردهمایی توضیح دادم که اطلاعات همه این قراردادها و فعالیت‌های کارشناسان نظامی و امنیتی آمریکا در ایران در یک جای معینی بایگانی نشده بود که قابل دسترسی باشد. حتی در زمان شاه، معدودی از مقامات ایران و امرای ارتش به این اطلاعات دسترسی و اشراف داشتند. آنها هم عموماً با پیروزی انقلاب از ایران خارج شده بودند. بعد از انقلاب ما به تدریج توانستیم اطلاعات مربوط به این نوع فعالیت‌ها را در مرحله اول از بعضی فرماندهان نیروی هوایی و سپس با مراجعه به منابع قابل دسترس خارجی، جمع‌آوری کنیم. ظاهراً هدف از اصرار حزب توده، اطلاع از برنامه‌های محرمانه آمریکا علیه شوروی بود.

از اوایل دهه ۱۹۷۰ م که سیاست تنش‌زدایی میان آمریکا با چین و شوروی به نتایج مثبتی رسیده بود، دولت آمریکا برای پایش فعالیت‌های نظامی، بخصوص فعالیت‌های

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۴۵

موشکی شوروی دو پروژه بزرگ را با نام‌های پروژه ژن تیره^۱ و آیبکس^۲ با همکاری نیروی هوایی ایران به اجرا گذاشت. پایگاه‌های شوند در کبکان، بهشهر و چالوس و احتمالاً چهار پایگاه دیگر، بخش‌هایی از این دو پروژه بودند.

پس از انقلاب، اولین اطلاعات ما از این نوع فعالیت‌ها هنگامی میسر شد که پایگاه‌های شوند در کبکان و بهشهر به دست نیروهای مردمی افتاد. در باره نقش این پایگاه‌ها در پایش فعالیت‌های شوروی و چگونگی سقوط این پایگاه‌ها به دست مردم، توضیحاتی خواهم داد. در باره پروژه آیبکس که ما ابتدا با همکاری بعضی از فرماندهان نیروی هوایی اطلاعاتی به دست آوردیم و سپس با جمع‌آوری اطلاعات از منابع دیگر، آن را تکمیل کردیم نیز توضیح خواهم داد. اما پروژه ژن تیره یکی از سری‌ترین و مرموزترین طرح‌های در دست اجرای آمریکا، با همکاری ایران، علیه شوروی بود که اطلاعات قابل دسترسی در باره آن، در هیچ منبع و مأخذی وجود نداشت. ما در ابتدا جز یک نام، هیچ اطلاعاتی در مورد آن نداشتیم. بعد از پیروزی انقلاب، به تدریج اطلاعاتی جسته و گریخته در باره آن جمع‌آوری کردیم، اما اطلاعات گسترده را در نهایت دو پژوهشگر آمریکایی به نام‌های **تام کوپر**^۳ و **آرت کرمزل**^۴ در مقاله‌ای منتشر کردند. متن این مقاله در ۱۵ فوریه ۲۰۰۹ م در سایت گوگل، زیر عنوان این دو پروژه آمده است. طراح اولیه این پروژه، یکی از افسران امنیتی آمریکا به نام **دارک ویتن**^۵ بود. این شخص در ۱۹۷۱ م به ایران آمد و مشاور شاه در مبارزه با تروریسم و مواد مخدر شد. او بعد از چهار سال به آمریکا برگشت و دوباره به ایران آمد؛ در حالی که مشاور امنیتی ایران، پاکستان، عربستان سعودی و مصر شده بود.

این برنامه بر اساس مدیریت جمع‌آوری اطلاعات از طریق جاسوسی علائم به نام SIGINT یا Signal Intelligence یا مداخله در علائم متبادله میان افراد یا نهادها و وسایل دیگر می‌باشد که کلاً به نام COMINT یا Communication Intelligence

---

1- Project Dark Gene.

2- Ibx Project.

3- Tom Cooper.

4- Art Kremzel.

5- Dark Wheaten.

۴۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

نیز Electronic Intelligence=ELINT خوانده می‌شود. هدف اصلی این برنامه، پیگیری آزمایش‌های موشکی شوروی و اطلاع از سیستم واکنش سریع شوروی به تجاوزات هوایی خارجی بود.

بر اساس این پروژه - که از اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی و طی دهه ۱۹۷۰ میلادی به اجرا گذاشته شد - پروازهای جاسوسی و شناسایی برون‌مرزی توسط جنگنده‌های فانتوم RF - 4C و نوتروپ RF - 5A که توسط خلبانان ایرانی و آمریکایی به پرواز درمی‌آمدند، انجام می‌گرفت. در خلال این مأموریت‌ها دست کم چهار جنگنده فانتوم توسط نیروی هوایی شوروی ساقط شدند و خلبانان ایرانی و آمریکایی آنها به اسارت درآمدند که مدتی بعد در عوض تحویل ماهواره شناسایی شوروی از جانب ایران که به اشتباه در خاک ایران سقوط کرده بود، به ایران بازگشت داده شدند. خلبان‌های دو هواپیما از نوع RF - 4C آمریکایی بودند. خلبان یکی از هواپیماهای RF - 5B ایرانی بود.

یک افسر آمریکایی به نام جان ساندرز از نیروی هوایی آمریکا و یک افسر ایرانی به نام شکوه‌نیا از نیروی هوایی ایران این عملیات را فرماندهی می‌کردند. **سرهنگ محمد شکوه‌نیا** بعد از انقلاب از ایران رفت، اما یک سال بعد به ایران برگشت و ظاهراً دستگیر و بدون آنکه اطلاعاتی از وی در مورد این نوع فعالیت‌ها به دست آید، اعدام شد.

شیوه عملیات به این صورت بود که با پروازهای برون‌مرزی جنگنده‌های ایرانی در نوار مرزی با شوروی، آنها اقدام به عکس‌برداری از مراکز نظامی و سایت‌های موشکی شوروی در طول نوار مرزی می‌کردند و در بازگشت در اختیار تحلیلگران آمریکایی می‌گذاشتند. در مواردی هدف پروازها متفاوت بود و جنگنده‌ها با پرواز به نقاط عمیق تر خاک شوروی، آنها را وادار به واکنش در برابر این عملیات می‌کردند و درحالی که شوروی اقدام به واکنش سریع برای مقابله می‌کرد، جنگنده‌ها با استراق سمع آژیرهای خطر و یا ردیابی فرکانس‌های تولیدشده توسط سایت‌های موشکی و یا ارتباطات رادیویی برج‌های مراقبت با جنگنده‌های عملیات واکنش سریع، از موقعیت سایت‌های موشکی مخفی و یافرودها‌های نظامی شوروی مطلع می‌شدند. این قبیل عملیات‌های جاسوسی و شناسایی توسط جنگنده‌های RF - 4C انجام می‌گرفت که به همین منظور

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۴۷

تولید و به ایران تحویل داده شده بودند. در خلال این گونه عملیات‌ها چندین جنگنده و هلیکوپتر نیروی هوایی ایران منهدم شد.

علاوه بر هواپیماهای یادشده، چهار هواپیمای C-130 H که به آنها "خفاش" یا "جغد" می‌گفتند نیز مرتب در مرزهای شوروی پرواز می‌کردند. از سرهنگ عبدالله عصر جدید - از نیروی هوایی ایران - نام برده شده که در این برنامه مشارکت داشته است.

توضیح در باره پروژه‌های ژن تیره و آیکس

اشاره کردم که اگرچه دولت آمریکا سالت ۱ را با شوروی توافق و امضا کرده بود و مقدمات امضای سالت ۲ نیز فراهم شده بود، اما دولت آمریکا برای اطمینان از انجام تعهدات شوروی، امکاناتی را فراهم آورده بود تا فعالیت‌های شوروی را به‌طور دائم زیر نظر بگیرد. یک بخش از این امکانات، ایجاد پایگاه‌های شنود در ایران بود، اما بخش بزرگ‌تر آن، اجرای طرحی به نام آیکس بود.

در بعضی از منابع از پروژه دیگری به نام "پروژه ژن تیره" نیز نام برده شده است. آیکس در ارتباط و تکمیل پروژه ژن تیره طراحی شده بود. آیکس در لغت یعنی «بزه‌وحشی» و نام یک طرح عظیم جاسوسی فوق سری بود که در رژیم شاه با مشارکت ده شرکت بزرگ آمریکایی برای ایران پیش‌بینی شده و در دست اجرا بود. پروژه ژن تیره از نام طراح آن گرفته شده است.

پروژه آیکس ظاهراً یک سیستم جاسوسی الکترونیکی بسیار دقیق، متعلق به نیروی هوایی ایران بود که در نزدیک مرزهای ایران، در شمال، غرب، شرق و جنوب کار گذاشته می‌شد. این سامانه عظیم که با سرمایه ایران ساخته می‌شد، به دولت آمریکا امکان می‌داد فعالیت‌های دولت شوروی در مورد سلاح‌های استراتژیک را مرتباً رصد کند و ثانیاً حملات احتمالی دشمن را به‌موقع شناسایی و به مرکز فرماندهی "خبر" بدهد. با این تجهیزات، کلیه ارتباطات را شناسایی و ضبط و از مراکز مورد نظر، عکس می‌گرفت. در مرحله اول قرار بود این طرح در مرزهای غربی ایران به کار انداخته شود و مراحل بعدی در مرزهای جنوبی، سواحل خلیج فارس، خلیج عمان، اقیانوس هند و مرزهای شرقی افغانستان و پاکستان در نظر گرفته شده بود.

ده شرکت آمریکایی حاضر در این طرح عبارت بودند از:

- 1- Rockwell – System Engineering
- 2- Watkins – Equipment
- 3- E-Systems – Airborne
- 4- Itek – Optical
- 5- Sylvania– Training
- 6- Rockwell Facilities
- 7- Harris – System Integration
- 8- Ford – Ground Processing
- 9- Ford – Ground Collection
- 10- Pan-AM-Logistics

علاوه بر این، شرکت الکترونیک دیتا سیستمز (ای. دی. اس EDS متعلق به راس پرو) و نیز شرکت آئرومرویز که به یک ایرانی به نام **ابوالفتح محوی** تعلق داشت و با شرکت راکول اینتر ناسیونال کار می کرد، در این پروژه سهیم بودند. هر یک از این شرکت ها تخصص معینی داشتند.

این پروژه از سال ۱۹۷۷ م/ ۱۳۵۵ ش شروع شد و قرار بود در سال ۱۳۵۹/۱۹۸۱ ش آماده بهره برداری شود. جمع هزینه آن حدود یک میلیارد دلار برآورد شده بود که میان این شرکت ها تقسیم می شد. سهم راکول حدود ۵۰۰ میلیون دلار بود. راکول برای اجرای این پروژه، ایرانیان و آمریکاییان زیادی را از جمله از میان افسران سابق سازمان امنیت آمریکا، استخدام کرده بود. در بعضی از اسناد آمده است راکول همچنین برای اجرای پروژه ای به نام **پول**^۱ با نیروی دریایی ایران قرارداد داشت، اما اطلاعاتی در باره این پروژه به دست نیامد.

اجرای طرح آیکس به دنبال توصیه هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، در سال ۱۹۷۰ م بود. با توصیه هیئت مستشاران، دولت ایران از دولت آمریکا درخواست کرد که:

۱ - امکانات، وسایل و آموزش های لازم برای ایجاد و شبکه ای به نام "**سامانه جاسوسی علائم**" برای نیروی هوایی ایران ایجاد نماید. هزینه این شبکه، یک میلیارد دلار برآورد شده بود. دولت آمریکا، بهتر آن دید که شرکت های خصوصی آمریکایی

1- Pearl.

2- SignalIntelligence System (Sigint) .

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۴۹

مسئولیت این سامانه را بپذیرند و مستقیماً با ایران وارد قرارداد شوند. دولت آمریکا متخصصان و مشاوران خود را برای کمک، آموزش و هدایت نیروهای ایرانی در اختیار می‌گذارد. گزارش‌های نهایی برای مقامات ایرانی و آمریکایی ارسال می‌شدند.

۲- سایت مرزی و جمع‌آوری اطلاعات از راه دور؛

۳- هواپیمای مخصوص Sigint (دو هواپیمای سی ۱۳۰ و دو فروند بوئینگ ۷۰۷ با دستگاه‌های عکس‌برداری)؛

۴- وان متحرک مخصوص Sigint؛

۵- مرکزی در فرودگاه دوشان تپه - تهران، فرودگاه مهرآباد؛

۶- مرکز تحلیل اطلاعات Sigint؛

۷- مؤسسه آموزش و تربیت Sigint؛

۸- مرکز بدیل تحلیل علائم Sigint در شیراز؛

۹- تهیه وسایل ارتباط دیجیتالی با باند وسیع، توسط دولت آمریکا؛

۱۰- برای این مراکز بیش از ۷۰۰ کارمند مخصوص و ۲۱۰۰ نفر پرسنل دیگر لازم است؛

۱۱- فاز اول مرحله اجرایی تابستان ۱۹۸۱ م.

در این طرح، جایگاه همه پیش‌بینی و معین شده بود (در غرب، بانه، کرمانشاه، کمر بند، آبادان، ایلام) [۱۷]. تجهیزاتی که قرار بود در این مراکز نصب شوند، قادر بودند تا اعماق خاک عراق در شمال و جنوب (موصل و حبانیه) را کنترل کنند. در زمان انقلاب (۱۰ فوریه ۱۹۷۹ م) وضعیت این پروژه بر طبق گزارش نیروی هوایی به شرح زیر بود:

ایران:

- مرکز دوشان تپه در مساحتی حدود ۱۷۲۰۰۰ پای مکعب، با هزینه ۳۵ میلیون دلار

که ۵۰٪ کار تمام شده بود و حدود ۱۲۰ میلیون دلار هم هزینه‌های جانبی داشت،

- دو هواپیمای سی - ۱۳۰،

- ۵ وانت مخصوص،

- یک جایگاه (سایت) جمع‌آوری اطلاعات در ایلام،

- یک سایت موقت در بندرعباس،

۵۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

- یک سی -۱۳۰ در دوشان تپه با یک تحلیلگر موقتی و مرکز آموزش و تعلیمات.

آمریکا:

- دو هواپیمای ۷۰۷ با امکانات عکس برداری پیشرفته و دستگاه‌های الکترونیکی،

- دو سامانه عکس برداری که ۹۰٪ آن تمام شده بود،

- وسایل مخصوص،

- وسایل الکترونیکی جمع آوری اطلاعات.

فرآورده‌های سیستم عبارت بودند از:

- گزارش‌های هشدار دهنده،

- گزارش‌های وضعیت،

- گزارش فعالیت‌های هدف،

- مطالعات هدف.

طرز کار این سیستم‌ها در نقشه‌هایی ارائه شده بود، اما وقتی دستگاه‌های اولیه نصب شدند، مطابق پیش‌بینی کار نکردند و تردیدهای جدی در مورد مؤثر بودن این سیستم به وجود آمد. شاه احساس کرد که کلاه گشادی بر سرش گذاشته‌اند و ناراحت شده بود. در همین زمان، سه نفر از اعضای هیئت مدیره راکول که در تهران با ولکس واگن حرکت می‌کردند، مورد تهاجم افراد ناشناس قرار گرفته و کشته شدند (واشنگتن پست ژانویه ۱۹۷۷ م - بهمن ۱۳۵۵ ش). **سازمان مجاهدین خلق (رهبری مارکسیست شده)** مسئولیت این ترور را برعهده گرفت. کشتار این سه نفر موجب شد، تعداد قابل توجهی از آمریکایی‌های شاغل در ایران، با عجله کشور را ترک کنند. آیا ارتباطی میان این ترور با نارضایتی شاه از عملکرد این پروژه وجود داشت؟ برخی معتقدند که این ترور با همکاری ساواک و به دستور شاه بوده است.

«در پروژه آپیکس حداقل یکصد کارشناس (حسابرس) بازنشسته برای شرکت‌های آمریکایی مأمور این پروژه در ایران کار می‌کردند. این پروژه زیر نظر ویلیام اوون، هنری پلاستی، دونالد پطرسن و روبرت فیلیپس قرار داشت». (نیویورک تایمز، ۱۳۵۷/۴/۱۸ ش).

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۵۱

پروژه آیبکس برای ساواک ایران، شورای امنیت ملی آمریکا، سیا و موساد کار می‌کرد. به موجب گزارش باب وودو (۸ اسفند ۱۳۵۷): «بیست تن از پرسنل نیروی هوایی آمریکا در ایستگاه کبکان و ۱۵۰ آمریکایی دیگر که سی نفرشان پرسنل نیروی هوایی آمریکا بودند، در ایستگاه شنود بهشهر سرگرم فعالیت بودند».

در اوایل دی ماه ۱۳۵۷ ژنرال هایزر به ایران آمد. یکی از مأموریت‌هایش بازرسی تجهیزات جاسوسی آمریکا در ایران بود. او دومین امیر نظامی ارشد ایالات متحده بود. اریک فون ماربد، که توانست بختیار را وادار سازد تا بخش عظیمی از سفارشات را لغو کند، در پروژه آیبکس دخالت داشت.

«اریک فون ماربد، از سال ۱۳۵۴ ش / ۱۹۷۵ م به بعد در رابطه با پروژه آیبکس که طرح بزرگ سیا بود در رفت و آمد به ایران بود. او قبلاً توسط شلزینگر و حتی شاه متهم به اختلاس و رشوه شده بود» (نیویورک تایمز، ۱۴/۱۱/۱۳۵۷). همه این گروه‌ها برای سیا کار می‌کردند (واشنگتن پست، ۱/۱۲/۱۳۵۷).

آنتونی سامپسون نویسنده معروف کتاب «بازار اسلحه» در فصل هشتم، صفحه ۲۵۸ تحت عنوان، مسلح کردن شاه^۱، در باره پروژه آیبکس می‌نویسد: «شرکت لکهید از مهم‌ترین شرکت‌های هواپیماسازی عضو کنسرسیوم ارتباطات تله^۲ در صدد فروش هواپیماهای اف - ۱۸ به ایران بود. آنها ۶۴ هواپیمای باربری هرکولس و شش فروند هواپیمای جاسوسی اوریون^۳ را به ایران فروخته بودند و یک قرارداد جدید به نام پیس لوگ^۴ نیز با ایران منعقد کرده بودند». مؤلف پس از شرح این مقدمه و با اشاره به برنامه‌های پذیرایی از افسران ایرانی در دیسنی لند (تفریحگاهی بزرگ و معروف در آمریکا) می‌نویسد: «من پی بردم که آنها در یک پروژه بسیار سری، به نام آیبکس (بز کوهی) که توسط شرکت راکول در مانهایم اداره می‌شد، کار می‌کنند. هزینه این پروژه ۵۰۰ میلیون دلار برای ایران برآورد شده است. آیبکس را یک "سیستم بسیار دقیق و پیچیده جاسوسی الکترونیکی" می‌خواندند که می‌بایستی در مرزهای ایران مستقر می‌شد. آیبکس در واقع یک سیستم

1- The Arming The Shah.

2-Telecommunication.

3- Orion.

4- Peace Log.

۵۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

شوند بسیار وسیع بود. نه تنها برای فعالیت‌های فرامرزی، بلکه برای شنود مکالمات تلفنی در داخل ایران. آنها مدیران ارشد بازنشسته‌ای را استخدام کرده بودند. انتصاب هلمز به سفارت آمریکا در ایران در رابطه با این پروژه تفسیر شد که یک پروژه انفجاری بود». افسران ایرانی در دوره آموزشی بسیار گیج شدند و برخی از آنها مشکلات روانی پیدا کردند و مجبور شدند برای درمان آنها روان‌شناس و پزشک بیاورند. اشاره کردم که راکول کلاه بزرگی بر سر شاه گذاشته بود که او را خیلی ناراحت کرده و ترور و کشته شدن سه نفر از مدیران راکول در یک فولکس واگن در اوت ۱۹۷۶ را به ساواک نسبت می‌دهند. این ترور، مدیران و کارکنان راکول را خیلی ترساند. نقشه‌های ترسیمی مراکز نصب تجهیزات مربوط به طرح آیکس در نقاط مختلف ایران در پیوست ۱۷ آمده است.

در یکی از اسناد خواندم که علاوه بر تجهیزات یاد شده در بالا دو هواپیما به نام DHC و Caribou Stol نیز خریداری شده بود. خلبانان ایرانی هرگز از این هواپیماها استفاده نکردند، اما در این گزارش آمده بود که یک فروند آن بعد از انقلاب در فرودگاه مهر آباد نگهداری می‌شده است.

با پیروزی انقلاب، ادامه این برنامه به کلی متوقف شد. رسیدگی به حساب‌های این پروژه و بازپس گرفتن پرداخت‌های ایران یکی از موضوعات مورد بحث ما با مقام‌های آمریکایی، به شرح گزارش گفتگوها، بوده است. بسیاری از کادرهای نیروی هوایی ایران، حتی آنها که به انقلاب مؤمن و علاقه‌مند بودند، از ماهیت و گستردگی شبکه آیکس اطلاعات کافی نداشتند. برای نشان دادن این موضوع و ساده‌نگری‌ها، نامه یکی از همافران را عیناً می‌آورم [۱۸]. این ساده‌اندیشی و بی‌اطلاعی منحصر به این همافر پرشور نبود، حتی در میان بزرگان تصمیم‌ساز نیز کسانی بودند که از عمق این پروژه‌ها اطلاعات درستی نداشتند و متأسفانه بر سر مواضع غیر واقع‌بینانه خود اصرار هم می‌ورزیدند.

هواپیماهای آواکس و بویینگ ۷۰۷

در راستای راه‌اندازی پایگاه‌های شنود در ایران و پروژه آیکس، دو طرح محوری دیگر نیز با هزینه میلیون‌ها دلار از جانب ایران در دست اجرا بود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۵۳

طرح اول: خرید هواپیماهای آواکس یا سامانه رادارهای پرندهٔ اخطار و مهار هوایی^۱ بود. وزارت دفاع ایران قرارداد خرید پنج فروند هواپیمای آواکس را با دولت آمریکا منعقد کرده بود. هزینهٔ این هواپیماها حدود ۴/۵ میلیارد دلار برآورد شده بود. وزارت دفاع آمریکا مبالغی بابت سفارش آواکس‌ها از حساب تنخواه گردان یا صندوق امانی ایران در وزارت دفاع برداشت کرده بود. در مورد این حساب در جای دیگری توضیح داده‌ام.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دولت آمریکا این هواپیماها را به جای تحویل به ایران، به عربستان سعودی فروخت، اما فروش آنها به عربستان با مخالفت اسرائیل همراه شد. اسرائیل نگران بود اطلاعاتی که توسط آواکس‌ها از کل منطقه جمع‌آوری می‌شوند، توسط مقامات سعودی به ضرر اسرائیل مورد بهره‌برداری قرار گیرد. اسرائیل تأکید داشت با فروش این وسایل به عربستان، تعادل نظامی در منطقه برهم خواهد می‌خورد و امنیت اسرائیل به خطر خواهد افتاد. در واکنش به نگرانی اسرائیل، سنای آمریکا نیز با فروش این هواپیماها به سعودی مخالفت کرد. با گذشت زمان، هزینهٔ تولید این هواپیما دو برابر شد؛ درحالی که **الکساندر هیگ** - وزیر خارجهٔ آمریکا در دولت ریگان - با فروش آنها به عربستان موافق بود. نظر هیگ این بود که: «این معامله، موقعیت استراتژیک آمریکا در خاورمیانه را به گونه‌ای اساسی بهبود بخشیده و توانایی ما را برای کنترل رویدادها و توانایی‌های متحدانمان افزایش می‌دهد».

برای رفع نگرانی اسرائیل، کامپیوترهای پیچیدهٔ این هواپیماها را به نحوی ترمیم کردند که خطری برای اسرائیل نداشته باشد. البته اعلام نشد که این تغییرات از چه نوع بودند. از طرف دیگر برای فروش این هواپیماها شرایط محدودکننده‌ای برای عربستان در نظر گرفتند: ۱- ممنوعیت مخابرهٔ اطلاعات جمع‌آوری شده به وسیلهٔ این هواپیماها به کشورهای دیگر؛ ۲- از این هواپیماها فقط در حریم فضایی عربستان استفاده شود و ۳- تمام تجهیزات پیش‌بینی شدهٔ آواکس‌ها در اختیار عربستان قرار نمی‌گیرد.

این شرایط، موجب اعتراض سعودی‌ها شد و حاضر نشدند با این شرایط آنها را بخرند، اما آمریکایی‌ها می‌دانستند عربستانی‌ها توانایی هدایت این تجهیزات پیچیده را ندارند. وزیر دفاع آمریکا (**واپنرگو**) اظهار داشت: «ایالات متحده قادر خواهد بود بدون

1- Airborne Warning and Control System:Awax .

محدودیت‌های رسمی برای چندین سال، کنترل آواکس‌ها را در اختیار خود داشته باشد. سعودی‌ها برای استفاده از این وسایل به حداقل ده سال کمک آمریکا نیازمندند». بالاخره بعد از کشمکش‌های فراوان در سنا، فروش آنها به سعودی تصویب شد و آواکس‌ها به بهای ۸/۵ میلیارد دلار به سعودی‌ها فروخته شد و اولین آواکس در اواخر سال ۱۹۸۵ (۱۳۶۳) و آخرین آنها در اوایل سال ۱۹۸۷ به سعودی‌ها تحویل داده شد. طرفین توافق کردند: ۱- آمریکا تا سال ۱۹۹۹ میلادی بر آواکس‌ها نظارت کامل داشته باشد؛ ۲- خلبانان آمریکایی آواکس‌ها را هدایت کنند؛ ۳- از آواکس‌ها فقط در حریم فضایی سعودی استفاده شود؛ ۴- اطلاعات جمع‌آوری شده به هیچ کشور دیگری داده نشود؛ ۵- آواکس‌ها علیه اسرائیل به کار برده نشوند و ۶- سعودی‌ها برای ایجاد پایگاه‌های جاسوسی در عربستان موافقت کردند.

درحالی‌که شوروی به این فروش اعتراض کرده بود، دولت چین موافقت خود را با فروش آنها به عربستان اعلام کرد. در دوران جنگ عراق با ایران، این هواپیماها اطلاعات بسیاری را جمع‌آوری و از طریق عربستان در اختیار صدام قرار دادند.

طرح دوم: فروش دو فروند هواپیمای بویینگ ۷۰۷ مجهز به دستگاه‌های بسیار دقیق و پیچیده استراق‌سمع و عکس‌برداری بود. دوربین‌های نصب شده بر روی هواپیماهای بویینگ ۷۰۷ از پیشرفته‌ترین و گران‌ترین بوده است (واشنگتن، خبرگزاری فرانسه، ۱۳۵۷/۱۰/۱۹).

با پیروزی انقلاب، دولت آمریکا از تحویل این هواپیماها به ایران خودداری کرد. مسئله این هواپیماها نیز در مذاکرات با مقامات آمریکا مطرح شد.

پایگاه‌های شنود

همان‌طور که اشاره کردم دولت آمریکا و شوروی در مورد محدود کردن تولید سلاح‌های استراتژیک با هم به توافق رسیده بودند، اما دولت آمریکا برای اطمینان از پایبندی شوروی به تعهداتش لازم می‌دانست فعالیت آنها را کنترل کند. برای انجام چنین منظوری، دولت آمریکا، علاوه بر اجرای پروژه "ژن تیره" و "آیکس"، به تأسیس پایگاه‌های بسیار مجهز شنود در ایران اقدام کرده بود. گفته می‌شود فکر تأسیس پایگاه‌های شنود و پروژه آیکس، به ابتکار سرکنسول آمریکا در تبریز در اوایل دهه

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۵۵

۱۹۵۰ برمی‌گردد. او که دکترای فیزیک داشت و به کار با وسایل الکترونیک خیلی اظهار علاقه می‌کرد، در منزل مسکونی خودش دستگاه‌های الکترونیک تهیه و نصب کرده بود. در یکی از مواقعی که مشغول کار با این وسایل بود، ناگهان صداهای مخصوصی را شنید که آنها را مربوط به حرکت موشک‌های بزرگ روسی در فضا دانست. با دریافت وسایل کامل‌تر، او توانست اولین کسی باشد که از آزمایش موشک‌های قاره‌پیمای روسیه در منطقه‌ای در داخل خاک شوروی، مطلع شود و امواج آن را ضبط کند.

ایران با داشتن مرز مشترک طولانی با شوروی سابق، بهترین منطقه برای نصب و راه‌اندازی دستگاه‌های پیشرفته‌شوند بود. این وسایل در این مراکز شتود، قادر بودند برخی از فعالیت‌های نظامی شوروی، نظیر آزمایش موشک‌ها و یا پرتاب ماهواره‌ها را تا عمق ۵۰۰-۶۰۰ کیلومتر از مرز ایران به داخل شوروی سابق را رصد کنند و اطلاعات بسیار دقیقی در اختیار آمریکایی‌ها قرار دهند. این امر برای اطمینان از اجرای تفاهم‌های سالت ۲ میان شوروی و آمریکا بسیار ضروری بود.

پیش از سقوط شاه، هفت پست دیده‌بانی و استراق‌سمع و جاسوسی آمریکا در خاک ایران کار می‌کرده است. این پایگاه‌ها مستقیماً توسط سیا و یا آژانس امنیتی آمریکا (NSA) یا مشترکاً توسط این دو نهاد اداره می‌شد. در طرح ژن تیره، پایگاه بهشهر (صفی‌آباد) به نام تریکسمن ۱۱ و پایگاه کبکان به نام تریکسمن ۲ زیر نظر سیا بوده است. هر سه پایگاه استراق‌سمع، مشترکاً توسط نیروی هوایی آمریکا و ایران اداره می‌شد. پس از انقلاب، یک پایگاه هم در منطقه‌ای در غرب چالوس در کنار اردوگاه نظامی ساواک توسط نیروهای مردمی کشف و گزارش شد. احتمالاً این پایگاه همان است که در بعضی از اسناد به عنوان **پایگاه کلارآباد** یاد شده است [۱۹].

تأسیس ایستگاه‌های شتود در ایران، اولین و ابتدایی‌ترین اقدام آمریکا برای رصد کردن فعالیت‌های شوروی و به تعبیری، کلید کنترل سالت ۲ بوده است (آتالانتا جورنال، ۱۹۷۹/۱/۱۹). علاوه بر پایگاه‌های شتود و مهم‌تر از آنها، پروژه بسیار پیچیده‌آیبکس بود. این پروژه اگر تمام می‌شد، شاید در نوع خود در دنیا بی‌نظیر بود.

برژینسکی در اهمیت مراکز شش در ایران گفت: «اجرای سالت ۲ به منابع اطلاعاتی دقیق نیاز و بستگی دارد. ولی قطع احتمالی مراقبت در پرتاب موشک‌های شوروی، از مراکز ایران، کنترل این قراردادها را به خطر نخواهد انداخت.»

نیویورک تایمز به نقل از یو. پی. آی در ۱۶/۱۰/۱۳۵۸ نوشت: «از دست دادن ایران به عنوان یک منبع اطلاعاتی و جاسوسی برای آمریکا، بالاترین تأثیر تخریبی را روی این کشور در زمینه جمع‌آوری اطلاعات مربوط به یک سلسله سلاح‌های پیچیده و برنامه‌های شوروی در باره سلاح‌های تهاجمی مدرن برجای خواهد گذاشت.»

اکثر خبرگزاری‌های معتبر جهانی، بخصوص آمریکایی نوشتند: «مسئله وجود و فعالیت ایستگاه‌های استراق سمع، اهمیت بسزایی در مذاکرات آمریکا و شوروی در زمینه عقد قرارداد تازه، بین دو ابرقدرت در مورد سلاح‌های استراتژیک خواهد داشت و این اهمیت به خاطر نقشی است که ایستگاه‌های جاسوسی در به دست آوردن فعالیت‌های موشکی شوروی برعهده داشته است.»

اهمیت این سلاح‌ها و مراکز برای آمریکا آنچنان بود که در ۱۸/۱/۱۹۷۹ برابر با ۲۸ دی ماه ۱۳۵۷ در یک مصاحبه مطبوعاتی از **کارتو** پرسیده شد: «آقای رئیس جمهور، آیا شما خطری در مورد از دست رفتن پست‌های استراق سمع آمریکا در ایران می‌بینید و اگر این پست‌ها را از دست بدهیم، آیا آن قدر امکانات داریم که شما بتوانید به کنگره در مورد یک قرارداد سالت جدید اطمینان بدهید؟»

جواب کارتر این بود که: «بدیهی است در هر کشور که ما سرویس اطلاعاتی داریم، خطر از دست رفتن یا تعدیل آنها وجود دارد، ولی می‌دانید چند سال پیش به دنبال تحریم صدور اسلحه آمریکایی به ترکیه، چنین امری روی داد و گه‌گاه نیز این امر به نحوی روی داده است. ما دائماً توانسته‌ایم این شایستگی خود را در مراقبت به نحوی نشان دهیم که ما را قادر سازد دگرگونی‌هایی را که در یک جامعه متغیر اجتناب‌ناپذیر است، جبران کنیم؛ بنابراین، من می‌توانم به مردم و کنگره اطمینان بدهم بدون توجه به آنچه که منابع خاص اطلاعاتی ما در ایران داشته‌اند، کاملاً قادر به جبران این دگرگونی هستیم و به قدر کافی به انجام تحقیق در مورد اینکه شوروی موافقتنامه سالت را رعایت خواهد کرد، خواهیم بود.»

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۵۷

با وجود این، در سنای آمریکا مطرح شد که دولت کارتر برای جبران از دست رفتن پست‌های استراق سمع در ایران باید به فکر ایجاد پست‌های جانشین برآید. **سانتور جان گلن** گفت: دولت آمریکا باید پیش از آنکه لایحه محدود کردن تولید سلاح‌های استراتژیک (سالت) را برای تصویب به سنا بفرستد، در ایجاد این پست‌ها اقدام کند (یونایتد پرس، ۱۳۵۸/۲/۳).

نگرانی دولت آمریکا فقط این نبود که با پیروزی انقلاب اسلامی، پایگاه‌های مهمی را از دست خواهد داد و سرنوشت سالت ۲ دچار ابهام خواهد شد و به خطر می‌افتد، بلکه به شدت نگران بود که تجهیزات بسیار پیچیده و سری در این پایگاه‌ها به دست انقلابیون و احتمالاً روس‌ها می‌افتد. اخباری منتشر شده بود که سلاح‌های سری آمریکا در ایران لو رفته‌اند؛ بنابراین، از چند ماه قبل از پیروزی انقلاب، دولت آمریکا به دنبال این بود که این وسایل را از ایران خارج سازد [۲۰].

یک راه حل از نظر وزارت دفاع آمریکا این بود که تجهیزات جاسوسی و استراق سمع را، که در ایران کار گذارده شده است، با توجه به وقایع اخیر ایران، به عمان و یا اسرائیل منتقل کند. خبرگزاری فرانسه (AFP) در ۲۵ دی ماه ۱۳۵۷ به نقل از «روزنامه الانباء» نوشت: «عمان، بهترین جایی است که می‌تواند منطقه خلیج فارس و مرزهای شوروی را زیر نظر قرار دهد و اطلاعات کسب کند ... از نظر اسرائیل نیز عمان به خاطر موقعیت خاص آن و واقع شدن در قلب دنیای عرب، جای مناسبی برای این کار است.» «واشنگتن پست» در ۱۳۵۷/۷/۲۳ از قول برژینسکی نوشت: «آمریکا هم‌اکنون در برخی از مناطق ایران به اقدامات احتیاطی دست زده است تا پاره‌ای از وسایل نظامی فوق مدرن به دست مخالفان آمریکا نیفتد.» یکی از این اقدامات احتیاطی، خارج ساختن آنها از ایران بود.

واشنگتن پست همچنین نوشت: «آمریکا مشغول برچیدن ایستگاه‌های رادار استراق سمع در مرزهای ایران و شوروی است.»

یک اقدام احتیاطی دیگر مورد نظر آمریکا، از بین بردن و منفجر ساختن آنها بود. همان‌طور که در جلد سوم، خاطراتم (۱۱۸ روز در نوفل لو شاتو) توضیح داده‌ام، تیم سیاسی مستقر در نوفل لو شاتو، مرتب روزنامه‌ها و منابع خبری جهانی را می‌خواندند و

گزارش‌های سیاسی روزانه تهیه می‌کردند. من این گزارش‌ها را هر روز صبح، برای آقای خمینی توضیح می‌دادم. با دریافت اخبار مربوط به مراکز استراق سمع، آقای خمینی در بیانیه ۲۶ دی ماه ۱۳۵۷ به مناسبت اربعین، نوشتند:

«از قرار مسموع، دولت آمریکا در صدد است اسلحه و مهماتی را که در ایران است و در مقابل نفت به مردم ایران تحمیل کرده است، یا به سرقت ببرد - اگر تاکنون نبرده است؛ چنانچه بعضی خبرگزاری‌ها افشا کرده‌اند - یا منفجر کند. بر افسران و درجه‌داران ارتش و سایر نیروهای سه گانه است که از آن جلوگیری کنند و بر ملت است که با ارتش در این امر همکاری کنند و نگذارند بیش از این مال ملت را نابود و یا چپاول کنند. افسران محترم بدانند که مسامحه در این امر خیانت به کشور و اسلام است.»

برای پیشگیری از دسترسی روس‌ها به این تجهیزات، علاوه بر جابه‌جایی و انتقال آنها از ایران، همزمان خبرگزاری‌ها خبر دادند: «آمریکا ظاهراً بسیاری از تأسیسات نظامی خود در نزدیکی مرزهای ایران و شوروی و نقاط دیگر را منفجر کرده است تا در صورت تغییر اوضاع در ایران، به دست روس‌ها نیفتد. مأموریت این تأسیسات، کنترل نقل و انتقالات نظامی شوروی بوده است» (الانباء، کویت، ۱۳۵۷/۱۰/۲۳).

اما وزارت دفاع آمریکا در ۲۳ دی ماه ۱۳۵۷ تأکید کرد تاکنون هیچ یک از وسایل سری نظامی آمریکا از ایران خارج نشده است.

آسوشیتد پرس نیز در ۱۳۵۷/۱۲/۸ گزارش داد: هنوز یک پست جاسوسی آمریکا در ایران فعال است و از **سانتور گری هارد** - عضو کمیته نظامی سنای آمریکا - نقل کرد که: «آمریکا اینک با توجه به اوضاع ایران در بررسی فعالیت‌های مخفی شوروی به دردمس افتاده است. جمع‌آوری اطلاعات و استراق سمع از شوروی اکنون باید با هوایما و پایگاه‌های زمینی در کشورهای دیگر انجام شود.»

برچیده شدن پایگاه‌ها

در جریان رویدادهای روزهای پرهیجان انقلاب، نیروهای مسلح مردمی به پایگاه‌های کبکان و بهشهر حمله کردند. بخشی از وسایل را از بین بردند و برخی را از پایگاه خارج کردند. دولت ترتیبی داده بود که کارمندان خارجی (آمریکایی) این پایگاه‌ها هرچه سریع‌تر از ایران خارج شوند. در هفته اول اسفند ۱۳۵۷ به دولت خبر

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۵۹

رسید که یک گروه مسلح به پایگاه کبکان حمله کرده و آنجا را اشغال کرده‌اند و تعدادی از کارمندان این پایگاه را که برای خروج از کشور، عازم تهران بودند، گروگان گرفته‌اند. بهانه این گروگان‌گیری، دریافت حقوق معوقه گروگان‌گیرها بود. آقای مهندس بازرگان در سومین پیام رادیو - تلویزیونی خود به مردم، این حادثه را چنین روایت کرد:

«همان‌طور که می‌دانید بعد از انقلاب، قسمت‌های زیادی از کارها و مؤسساتی که به‌وسیله خارجیان اداره می‌شد، می‌بایستی تصفیه و یا تعطیل می‌شد و دولت‌های خارجی هم برای امنیت جانی اتباع خودشان می‌خواستند آنها را به وطن برگردانند. بین ما و آنها توافق شد که از هر جا که هستند آنها را به فرودگاه تهران بیاورند و بعد با رعایت قوانین و مقررات و سوابق با هوایمی خودشان پرواز کنند. چندی پیش گزارش رسید که ۲۷ نفر متخصص که در استخدام یا پیمان وزارت جنگ بوده‌اند، موقعی که برای انتقال آنها از مشهد به تهران، هوایما فرستاده می‌شود، طبق معمول افرادی به نام کمیته امام، جلوی حرکت آنان را می‌گیرند و توقیفشان می‌کنند. تماس گرفتیم با یکی از آقایان روحانیون مشهد، خواهش کردیم بروند نصیحت کنند. به این آقا هم جواب می‌دهند که این اشخاص به ما بدهکارند و تا بدهی‌شان را نپردازند نخواهیم گذاشت بروند. جواب دادیم که این اشخاص با شما طرف نیستند و به‌علاوه ما ضامن هستیم و طلب شما را می‌پردازیم. معذکک حاضر نمی‌شوند. در تهران هوایمایی تهیه کردیم و بعد با نماینده‌ای از طرف ما و آن سفارتخانه با ۱/۵ میلیون تومان پول آماده می‌شوند که به مشهد بروند و آن عده را مرخص کنند که در فرودگاه تهران کمیته امام! جلوی آنها را می‌گیرد؛ به این بهانه که فرمانده نیروی هوایی مورد قبول ما نیست! دیگر بقیه‌اش را نمی‌گویم. حالا همه قضاوت کنید، افتضاح از این بدتر و ننگین تر می‌شود؟» [۲۱].

آقای امیرانتظام هم در خاطرات به این رویداد اشاره کرده است [۲۲].

برخی از تجهیزات الکترونیک این پایگاه‌ها از قبل برده شده بودند و برخی را هم مهاجمان از بین بردند. روشن نشد آیا آنها که این تأسیسات را از بین بردند گروه‌های افراطی بودند یا ایادی خود آمریکا. در هر حال، استفاده آمریکا از این پایگاه‌ها منتفی شد [۲۳].

«شبکه ان. بی. سی در ۱۳۵۷/۱۲/۱۰ گزارش داد: «ابتدا نیروهای مسلح مردمی به پایگاه کبکان در شمال شرقی ایران حمله کردند. مقامات آمریکایی مستقر در این پایگاه، قبل از حمله، تمامی اسناد و مدارک و تجهیزات را از بین برده بودند. مهاجمین حدود سی نفر از کارمندان پایگاه را بازداشت کردند؛ سپس نیروی هوایی ارتش ایران، نیروی هوایی که مسئول پایگاه بود، وارد شد و پایگاه را از مهاجمان پس گرفت و کارمندان آمریکایی بازداشت شده را آزاد کرد و به تهران فرستاد تا از ایران خارج شوند. ظاهراً قسمتی از دستگاه‌ها ناپدید شده بودند».

در ۲۵ اسفندماه ۱۳۵۷ سولیوان - سفیر آمریکا در ایران - نامه‌ای برای آقای مهندس امیرانتظام درباره این پایگاه‌ها فرستاد که آقای امیرانتظام آن را عیناً برای من فرستاد. سولیوان در این نامه به وضعیت این پایگاه‌ها اشاره کرده است [۲۴].

جستجوی آمریکا برای جایگزینی امکانات ازدست‌رفته ایران

از آنجا که امضای سالت ۲ منوط به پیدا کردن راه‌های جبران از دست دادن پایگاه‌های جاسوسی در ایران بود، به گزارش خبرگزاری آسوشیند پرس (۱۳۵۸/۱/۲۲) دولت آمریکا دو جایگزین را مطرح کرده بود: یک گزینه، استفاده از امکانات ترکیه و دومی استفاده از هواپیماهای یو-۲ بود. استفاده از هواپیماهای یو-۲ که در ارتفاعات زیاد پرواز می‌کنند و نیز به کار بردن قمرهای مصنوعی برای جاسوسی بر فراز خاک شوروی، راه‌های دیگری است که آمریکا می‌خواهد بدان وسیله، ازدست رفتن پایگاه‌های خود در ایران را جبران کند. اما نیورک تایمز ضمن اعلام این خبر نوشت: مقام‌های رسمی هنوز معلوم نساخته‌اند که پایگاه این هواپیماها در چه کشوری خواهد بود و بر فراز کدام کشورها پرواز خواهند کرد، اما در گذشته پایگاه این قبیل هواپیماها در قبرس بوده است.

این مسئله در سنای آمریکا نیز مطرح شد. سناتور گولد و اتو اظهار داشت: «هواپیماهای جاسوسی یو-۲، که قرار است به جای تجهیزات الکترونیک استراق سمع برچیده شده از ایران، فعالیت موشکی شوروی را زیر نظر داشته باشند، به هیچ روی جبران فقدان پست‌های استراق سمع آمریکا در ایران را نخواهد کرد. او از اینکه اسرار

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۶۱

دولتی در مورد تجهیزات هواپیمای یو-۲ به مطبوعات و رسانه‌های خبری درز کرده است، به شدت انتقاد کرد» (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۱/۲۸).

خبرگزاری یونایتد پرس در بیستم فروردین ۱۳۵۸ از واشنگتن گزارش داد که: «آمریکا با از دست دادن پایگاه‌های جاسوسی خود در ایران به ترکیه روی آورده و به این کشور یک کمک صد میلیون دلاری اضافه داده است، اما یک مقام ترک گفت: به نظر ما پیشنهاد آمریکا کافی نیست و گفتگوها در این زمینه باید ادامه یابد». این خبرگزاری در ادامه می‌نویسد: «به نظر مقام‌های آمریکایی پست‌های استراق سمع به منظور کنترل این مسئله که آیا شوروی نسبت به قرارداد محدود کردن تولید سلاح‌های استراتژیک وفادار است یا نه برای آمریکا ضرورت حیاتی داشته است و دولت آمریکا امیدوار است پایگاه‌های ترکیه بتوانند قسمتی از عملیات جاسوسی پایگاه‌های برچیده شده در ایران را انجام دهند».

بر اساس همین اطلاعات بود که در سخنرانی خود در الجزایر، یکی از پیام‌های انقلاب اسلامی ایران را به تعویق افتادن یا بلاموضوع شدن سالت ۲ برشمردم. متن این سخنرانی در فصل پنجم از دفتر اول با عنوان «سفر به الجزایر» آمده است.

اشغال ساختمان خلیج یا مرکز هیئت مستشاری نظامی، مرکز مخابرات و

اطلاعاتی ارتش آمریکا و سازمان اطلاعات آمریکا در ایران

اشاره کردم که هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، بزرگ‌ترین هیئت نظامی این کشور در خارج از آمریکا بود. بعد از پیروزی انقلاب و خروج آمریکایی‌ها ساختمان خلیج در خیابان پاسداران توسط نیروهای مسلح مردمی اشغال شد. مأمورانی که از سوی نخست‌وزیری به این مرکز اعزام شده بودند، گزارش زیر را برای ما فرستادند:

«پس از اشغال مرکز فوق، مشاهده گردیده است که این مرکز توسط افرادی که در مرکز فوق‌الذکر مشغول به کار بوده‌اند با مواد آتش‌زا به آتش کشیده شده است و لیکن جز قسمت تغذیه UPS قسمت‌های دیگر آتش نگرفته است. ضمناً قسمت کامپیوتر و خواندن اطلاعات را نیز با دیلم منهدم نموده‌اند» [۲۵]. مرکز فوق از نظر فنی بررسی

۶۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

گردید و سیستم مشخص گردیده است. مرکز فوق شامل دو قسمت می‌باشد. ۱- قسمت فرستنده و گیرنده (HF) که ارتباطات رادیویی بین تهران و شهرستان‌ها را و همچنین مرکزی در اروپا را برقرار می‌نموده است. از این مرکز برای پیام‌های رادیویی به هواپیما نیز استفاده می‌نموده‌اند. ۲- قسمت فرستنده و گیرنده ماکرو ویو و "ساتلایت". از این سیستم برای ارتباط تهران و شهرستان‌ها با اروپا و آمریکا استفاده می‌نموده‌اند، که شامل سه قسمت می‌گردیده است:

الف - ارتباط تلفنی افراد از طریق سه کانال "ساتلایت".

ب - ارتباط تلفنی مستقیم با فشار یک دکمه با کاخ سفید، فرماندهی نظامی و جنگ آمریکا، مرکز نظامی آمریکا در آلمان و مراکز نظامی آمریکا در اروپا. ضمناً با استفاده از سیستم "ب" ارتباطات داخل تهران را نیز در نقاط مورد نظر ارتشی، سفارت و محل‌های استقرار آمریکاییان انجام می‌دادند.

ج - از سیستم ب و الف هر دو برای دریافت اطلاعات از سیستم‌های جاسوسی که در نقاط مختلف ایران نصب گردیده بود، استفاده می‌کردند؛ سپس توسط خطوط مستقیم و ماهواره خصوصی و ماهواره "اینترسات" به محل‌های مخصوص که در اروپا و آمریکا قرار داشت، ارسال می‌گردید.

تذکر: مرکز مخابراتی فوق به کاخ سلطنتی نیز ارتباط مستقیم داشته است و در واقع یک ارتباط خصوصی بین کاخ سفید و تهران تلقی می‌شده است.

پس از اشغال کامل محل و استقرار نیرو، این‌جانب که مسئولیت فنی و امنیتی محل و سیستم‌ها را به‌عهده داشتم، شروع به بررسی فنی نموده و سیستم و کاربرد آن را مشخص نمودم؛ سپس با کمک مهندسین مخابرات، در بعضی قسمت‌ها که خرابی به‌عمل آورده بودند، رفع عیب گردید و اکنون سیستم به‌غیر از کامپیوتر و تغذیه UPS، بقیه دستگاه‌ها آماده به کار می‌باشند.

کار برد سیستم:

۱ - چنانچه مراکزی که قبلاً برای کارهای اطلاعاتی نصب شده‌اند، سالم باشند، یا اینکه مجدداً نصب گردند، از سیستم فوق برای کسب اطلاعات امنیتی از مرزهای شمالی کشور، و در صورت وجود سیستم، در دیگر مرزها، می‌توان استفاده نمود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۶۳

۲- از قسمت شبکه داخلی مربوط به تهران می‌توان برای ارتباط با نقاط ارتشی و محل‌هایی که آمریکاییان استقرار داشته‌اند، استفاده نمود.

۳- چنانچه نقاطی در آمریکا و یا اروپا مورد نظر باشد که ارتباط سریع و مطمئن لازم داشته باشند (یعنی با فشار یک دکمه ارتباط تلفنی برقرار شود)، با نصب دستگاه مخصوص در آن نقاط، می‌توان از سیستم ماهواره‌ای نیز استفاده نمود.

۴- اگر حالت ۳ [ج] مورد نیاز باشد، بایستی کانال‌های ماهواره‌ای که در اختیار این سیستم می‌باشد، به کانال‌های مکالمات بین‌المللی افزود، تا مورد استفاده مردم قرار گیرد.

۵- از مراکز تلفن الکترونیک محل فوق که رفع عیب گردیده و به کار افتاده است، می‌توان در هر محلی که لازم باشد، نصب و مورد استفاده قرار داد.

۶- از سیستم رادیویی HF مرکز فوق نیز برای ارتباط رادیویی با نقاط مختلف کشور و اروپا می‌توان استفاده نمود و یا اینکه مستقلاً به‌عنوان یک فرستنده رادیویی جهت پخش استفاده کرد.

در روزهای دوم و سوم اشغال محل فوق، از طرف سفارت آمریکا کسانی به محل آمدند و می‌خواستند تحت عنوان بردن اجناس از فروشگاه در محل فوق - که به‌عنوان پوشش یک فروشگاه برای آمریکاییان دایر شده بود و آنجا را به نام فروشگاه آمریکاییان می‌شناختند - به محدوده اشغال‌شده، وارد شوند و از کم و کیف حوادث واقع شده در محل مطلع شوند؛ به آنان اجازه ورود داده نمی‌شود و چون گفته بودند، این جانب شخصاً به محل رفتم و از من خواسته شد که برای مذاکره به سفارت آمریکا بروم. آن زمان سرهنگ رحیمی هم در سفارت بودند. این جانب رفتم و پس از مذاکره در حضور سرهنگ رحیمی و آقای سفیر، پذیرفتند که یک هفته بعد برای بردن غذا کسی را به فروشگاه بفرستند و در روز چهارشنبه، لیستی فرستاده بودند که پاسداران شخصاً غذا را بیرون آوردند و تحویل پاسداران مربوط به سفارت داده‌اند.

اسناد موجود در خلیج که در کف اتاق‌ها پراکنده بودند، جمع‌آوری و مرتب شدند. خلیج از یک مرکز و چهار بخش تشکیل شده است: ۱- بخش نیروی زمینی، ۲- بخش نیروی هوایی، ۳- بخش نیروی دریایی، ۴- بخش نیروی ژاندارمری و حفاظت.

اسناد موجود در این اتاق‌ها چندان روابط موجود فی‌مابین مستشاری و ارتش ایران را بیان نمی‌کند و از قرار معلوم اسناد ضروری و قابل استفاده برای حال می‌بایست در گاو‌صندوق‌ها باشد که آن هم مستلزم باز شدن گاو‌صندوق‌ها می‌باشد.

نمونه‌ای از اسناد موجود بدین شرح است:

قسمت ژاندارمری

در رأس این بخش، آقای پیچر^۱ می‌باشد. اسناد این بخش عبارتند از:

- ۱ - اسناد فروش خودروها و لوازم فرسوده ارتش آمریکا به ایران، که البته این وسایل در پرونده ذکر شده است.
  - ۲ - یک مقدار قراردادهایی که توسط قره‌باغی و پیچر امضا شده.
  - ۳ - یک سری فرم‌های استخدامی، نامه‌های سری که تاریخ آنها گذشته و ارزشی ندارد. قواعد ایمنی که از آمریکا به آقای پیچر تذکر داده شده است.
  - ۴ - یادداشت‌نامه‌ها و قوانین امنیتی که به پیچر تسلیم کرده‌اند.
  - ۵ - راهنمای تلفن ارتش آمریکا در اروپا.
  - ۶ - پرونده‌ای راجع به بی‌سیم و راهنمای استفاده از بی‌سیم و نقاطی که می‌توان با آن در تماس بود.
  - ۷ - اسناد محرمانه فی‌مابین ژاندارمری آمریکا و ایران از سال ۱۹۴۳ که استعداد پرسنل ژاندارمری و وسایل خریداری شده را بررسی کرده است (کلاسه مشکئی).
  - ۸ - یک جزوه پیشنهادی ژاندارمری آمریکا به پیچر در مورد طرح‌ها و بررسی‌های امنیتی مرزهای ایران. به همراه این جزوه، اسلایدهای توضیحی نیز وجود دارد.
  - ۹ - یک سری کتاب‌های آموزشی برای ژاندارمری.
  - ۱۰ - چهار تابلو که آمار تصادفات آمریکایی‌های مقیم ایران را نشان می‌دهد.
- معاون‌های آقای پیچر اکثراً ایرانی هستند؛ مثل آقای سرگرد رضاییان، افسر رابط و همکارانش سرهنگ غیاثی‌نژاد، افسر رابط ستاد بزرگ که شماره تلفن ایشان ۸۴۴۷۹۴؛ تیمسار جناب با شماره تلفن ۸۴۰۰۷۲ که تاکنون تماس نتوانستیم بگیریم و اسنادی هم از اتاق ایشان یافت نشده است؛ فرزین هدایت، مقداری وجه نقد -/۱۲۰۰۰ ریال همراه

1- Provost Marshal LTC Picher.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۶۵

با عکس او؛ آقای شاکری با تلفن ۷۶۲۳۳۶ که دژبان آمریکایی‌ها بود. از او بازجویی به عمل آمد و اظهار بی‌اطلاعاتی می‌کند، ولی اسنادی که از میز ایشان به دست آمده از قبیل:

- ۱- پرونده‌های آمریکایی که اسلحه کمری داشته و حمل جواز از اداره دوم داشتند و اسنادی حاکی بر سرقت اسلحه کمری توسط آمریکایی‌ها.
- ۲- دستور حفاظت از آسیب‌رسانی مراکز فعالیت‌های ایالات متحده آمریکا از بارلو به سرلشکر جمال‌الدین، تسلیم توکلی - معاونت تسلیحاتی وزارت جنگ - از نواحی هتل اوین، هتل بین‌المللی، کنتینال و ...
- ۳- تعداد ماشین‌های سرویس آمریکایی‌ها در ایران.

اسناد موجود در اتاق سرهنگ بارلو

- ۱- مدارکی راجع به پایگاه‌های آمریکا در نقاط مختلف ایران و محل‌های آن (زمینی - هوایی).
  - ۲- بیوگرافی بارلو.
  - ۳- تنظیم‌کننده و برگزارکننده جشن‌ها و فعالیت‌های ایرانیان در مراسمی که شاه و رجال آمریکایی بوده‌اند، اسنادی وجود دارد.
  - ۴- گاو صندوق در اتاق معاون او گروهان گلدن می‌باشد که بسته است».
- توضیح آنکه تشکیلات معروف به خلیج، در سلطنت آباد، بعد از اشغال آن در جریان انقلاب، زیر نظر کمیته‌ای از جانب مرحوم آیت‌الله طالقانی قرار داشت. هنگامی که در وزارت خارجه بودم، سفارت آمریکا در ایران اصرار داشت که وسایل خود را از این مراکز برد و آنجا را تخلیه کند. در این رابطه شخصاً با آقای مهدوی کنی - رئیس کمیته مرکزی انقلاب - صحبت کردم و ایشان ترتیب آن را دادند و این کمیته طی نامه‌ای ساختمان را به نماینده دولت تحویل داد؛ درحالی‌که از وسایل هیچ چیز در آن نمانده بود.
- گزارش‌دهنده، نقشه تقریبی و ناقص خلیج آمریکایی‌ها را نیز رسم کرده و فرستاده بود [۲۶].

نامه آقایان محمد بسته‌نگار، ابوالحسن طالقانی و حسین طالقانی به مهندس بازرگان

جناب آقای نخست‌وزیر

«به دنبال حوادث انقلاب بهمن‌ماه و قیام مردم، احساس مسئولیت پدر طالقانی نسبت به انقلاب و نیت همیشگی ایشان در خدمت به مردم، دفتری به نام ایشان در منزلشان تشکیل گردید. یکی از موارد و مراکزی که در این مدت زیر نظر و حفاظت این دفتر حفظ و اداره شده است، تشکیلات معروف به خلیج - از پایگاه‌های مهم و مخفی ساواک - در سلطنت آباد می‌باشد و اکنون که پدر به پروردگارش پیوسته، از آنجا که ما فرزندان او در برابر خدا و خلق، احساس مسئولیت می‌کنیم برای اینکه اثاثیه، وسایل و مواد موجود در آن اعم از خوراکی‌ها و مایحتاج زندگی گرفته تا وسایل الکترونیکی مخبرات و غیره کم و زیاد نگشته و به مقامات صلاحیت‌دار تحویل گردد، از شما درخواست می‌شود، نماینده‌ای برای تحویل گرفتن آن تشکیلات معرفی بفرمایند».

از طرف خانواده آن مرحوم: محمد بسته‌نگار، ابوالحسن طالقانی، حسین طالقانی
برخلاف تصور اعضای این کمیته [دفتر آیت‌الله طالقانی]، تشکیلات خلیج مربوط به ساواک نبود. بلکه دفتر مرکزی هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران بود. در هنگام تدوین این خاطرات، از آقایان بسته‌نگار و طالقانی درخواست کردم اگر مدارک یا خاطراتی دارند، برای تکمیل این مجموعه بدهند و بنویسند. متأسفانه تا زمان تدوین این مجموعه، کاری انجام نشد.

اطلاعات موجود در کامپیوترهای مرکز خلیج

در جریان واقعه طیس، بمب افکن‌های ایران، یکی از هلی‌کوپترهای آمریکا را که سالم روی زمین، اما روشن بود، با موشک از بین بردند. این امر موجب بحث و حدیث‌های بسیار شد؛ زیرا در صورت حمله زمینی به هلی‌کوپتر و تصاحب آن، چه بسا مدارک ارزنده‌ای از برنامه آن حمله و تجاوز به دست می‌آمد. فرمانده نیروی هوایی، متهم شد که متعمداً آن را از بین برده است. او اظهار داشت که به دستور رئیس جمهور (آقای دکتر ابوالحسن بنی‌صدر) هلی‌کوپتر را زده است. در اولین دوره مجلس پس از انقلاب، کمیته‌ای مسئول پیگیری این حادثه شد، و از وزارت دفاع خواسته شد که

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۶۷

گزارشی در این زمینه برای مجلس تهیه کند. **دکتر چمران، سرهنگ دیزجی** را مأمور این کار کرد. دکتر چمران با من مشورت کرد. برایش توضیح دادم که سازمان اطلاعات آمریکا (سیا) از زیر مجموعه‌های **شورای امنیت ملی** آمریکاست، نه وزارت امور خارجه؛ و به احتمال زیاد، اسناد و مدارک فعالیت‌های سیا در ایران، برخلاف تصور بسیاری از فعالان، در سفارت آمریکا در تهران نیست، بلکه ممکن است در ستاد **هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران**، یعنی در همان خلیج باشد. به احتمال بسیار زیاد آمریکایی‌ها هنگام تخلیه این مرکز، تمام اسناد را با خود برده‌اند، اما شاید هنوز حافظه کامپیوترهای این مرکز از بین نرفته باشد و فردی وارد و کارشناس بتواند آنها را بیرون بکشد. دکتر چمران نظر مرا تأیید کرد و **سرهنگ دیزجی** هم آمد و با من صحبت کرد و با کمک کارشناسان توانست بیش از ۸۰۰ صفحه مدارک از حافظه کامپیوترهای این مرکز کپی بگیرد. در میان این مدارک، سه طرح احتمالی برای برخورد با انقلاب ایران نیز وجود داشت: طرح اول، ترور شخصیت‌های نافذ در انقلاب بود. نفر اول در این فهرست، آقای خمینی و نفر بعدی نام من بود. **سرهنگ دیزجی** این اسناد را به پیوست گزارش خود به مجلس داد، اما من از ادامه رسیدگی به این مسئله و پایان آن آگاه نشدم. به احتمال زیاد این اسناد هنوز باید در بایگانی مجلس باشد.

لغو اگریمان سفیر جدید آمریکا

درحالی که روابط دیپلماتیک میان دو کشور برقرار بود، وزارت دفاع و وزارت خارجه، مشغول بررسی و مطالعه روابط و قراردادهای نظامی و تسلیحاتی میان ایران و آمریکا در زمان شاه بودند، مأموریت **سولیوان** - سفیر آمریکا در ایران - به پایان رسیده بود و او در ۱۶ فروردین ۱۳۵۸ ایران را ترک کرد و کاردار سفارت، آقای **چارلز ناس** که به آمریکا رفته بود، به ایران برگشت. ابتدا گفته می‌شد دولت آمریکا در نظر ندارد سفیر جدیدی به ایران بفرستد، اما در اواخر فروردین ماه ۱۳۵۸، دولت آمریکا شخصی به نام **والتر کاتلر** را به عنوان سفیر جدید معرفی کرد. آقای دکتر سنجابی بلافاصله با اعزام او موافقت کرد و در واقع اگریمان داده شد. در همان روزهای اول شروع به کار در وزارت خارجه، در اخبار روزنامه‌ها خواندم که سفیر جدید دولت آمریکا به نام **والتر**

کاتلر به ایران می‌آید. من نه او را می‌شناختم و نه سابقه‌ای از او در وزارت امور خارجه خودمان وجود داشت. رویه مرسوم این است هنگامی که دولتی سفیر خود را به کشور میزبان معرفی می‌کند، ابتدا وزارت امور خارجه دولت میزبان، در مورد سوابق و شایستگی و مناسب بودن فرد پیشنهادشده، مطالعه می‌کند و اگر او را شایسته دید موافقت خود یا اگریمان، یا اعزام آن سفیر به دولت مربوطه را اطلاع می‌دهد. در باره این شخص، مطالعه و بررسی خاصی صورت نگرفته بود و در پرونده او فقط یک یادداشت از دکتر سنجابی، ذیل نامه درخواست اگریمان برای او، مبنی بر موافقت با آن وجود داشت. به نظر من برای دولت بعد از انقلاب، این کافی نبود. با این مقدمه، من بلافاصله دو کار کردم: اول به مسئول میز آمریکا در وزارت امور خارجه خودمان دستور دادم به سفارت ایران در آمریکا خبر بدهد که سفیر جدید تا اطلاع ثانوی به ایران نیاید. دوم اینکه از کاردار سفارت ایران در واشنگتن (آقای علی آگاه) خواسته شد گزارشی از سوابق این فرد تهیه و هرچه سریع‌تر برای تهران بفرستد. بر اساس سوابق ارسالی، این فرد در آفریقا عضو یک گروه پنج نفری، مسئول بسیاری از رویدادها در آفریقا، بخصوص **زئیر**، بوده است.

با اطلاع از این سوابق، شرحی به نخست‌وزیر نوشتم و **لغو اگریمان** داده شده را درخواست کردم. در هیئت دولت توضیحات خود را دادم و لغو اگریمان به تصویب رسید؛ سپس مراتب به‌طور رسمی به اطلاع کاردار سفارت آمریکا در تهران رسانیده شد و مراتب طی یک مصاحبه‌ای به اطلاع عموم رسید [۲۷].

در مصاحبه‌ای با **یونایتد پرس** گفتم: آمریکا باید سفیر دیگری به ایران معرفی کند [۲۸]. کارتر اعلام کرد سفیر جدید به ایران معرفی خواهد کرد [۲۹].

در تاریخ دیپلماسی ایران، این بار دومی بود که دولت ایران اعتبار سفیر یک کشور قدرتمند را مردود اعلام می‌کرد. بار اول در دولت دکتر مصدق در مورد سفیر انگلیس در ایران بود که به‌علت سوابق وی در آفریقا، مردود اعلام شد. البته نظر دکتر مصدق این بود که دولت انگلیس را وادار کند سیاستش را در برابر دولت ایران تغییر دهد. پس از لغو اگریمان، بحث و گفتگو پیرامون سفیر جدید آغاز شد. وزارت امور خارجه دولت آمریکا، اعزام افرادی نظیر رمزی کلارک، **ریچارد کاتم**، **فیشر** و ... را

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۶۹

برای سفارتشان در ایران پیشنهاد کردند. در واقع وزارت خارجه آمریکا نمی‌خواست کسی را معرفی کند که ایران مجدداً صلاحیت او را رد کند. این افراد به داشتن نظر مساعد به انقلاب ایران و حمایت از آن شناخته شده بودند. رمزی کلارک و ریچارد کاتم، هر دو از کسانی بودند که به نوفل لوشاتو آمدند و با آقای خمینی دیدار و از انقلاب ایران حمایت کردند. فیشر نیز در کتاب خود در باره ایران همین دیدگاه را داشته است. رمزی کلارک و فیشر، همان دو نفری بودند که سه روز بعد از اشغال سفارت آمریکا در ایران در ۱۳ آبان ۱۳۵۸، کارتر، آنها را مأمور مذاکره با دولت ایران کرده بود، اما وقتی خبر سفر آنها به ایران منتشر شد، آقای خمینی طی یادداشتی اعلام کرد آنها حق ندارند به ایران بیایند و اگر بیایند کسی حق ندارد با آنها مذاکره کند.

به‌هرحال، دولت آمریکا اصرار داشت دولت ایران در مورد سفیر احتمالی، نظر موافق خود را قبلاً بیان کند، اما ما برخلاف ادعای آقای هنری پرکت - مسئول میز ایران در وزارت خارجه آمریکا - اعلام نظر قبلی خود را درست نمی‌دانستیم و امتناع کردیم [۳۰]. با تصویب قطعنامه‌ای در سنای آمریکا علیه ایران و بروز بحران، سفیر جدیدی اعزام نشد؛ بنابراین، روابط دیپلماتیک ایران و آمریکا عملاً از سطح سفیر به سطح کاردار تنزل پیدا کرد. با توجه به فعالیت و تبلیغات جریان‌های چپ و جوی که ایجاد شده بود، در دیداری که در همان روزها با آقای خمینی در قم داشتیم، بعد از گزارش رد صلاحیت سفیر معرفی شده آمریکا، از ایشان پرسیدم آیا نظرشان قطع روابط با آمریکاست؟ ایشان جواب دادند: خیر، با آنها کج‌دار و مریز رفتار کنید.

اعدام القانیان و واکنش سنای آمریکا؛ بحران جدید در روابط ایران و آمریکا

اعدام القانیان موج تازه‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران در آمریکا و اروپا به‌وجود آورد. مقاله‌های متعدد در روزنامه‌ها در محکومیت ایران چاپ شد. در آمریکا **سانتور جاکوبس** **جاویتس** قطعنامه‌ای را پیشنهاد داد و تصویب شد که در آن ایران به‌شدت محکوم شده بود. تصویب این قطعنامه با واکنش منفی و اعتراض شدید مقامات ایران روبه‌رو شد. متن قطعنامه پیشنهادی **سانتور جاکوبس** و عده‌ای دیگر از نمایندگان که در تاریخ ۱۷ می ۱۹۷۹ در سنای آمریکا به تصویب رسید به شرح زیر است:

«نظر به اینکه ملت ایران دارای یکی از تمدن‌های برجسته و قدیم دنیا است و دارای تاریخ روابط دوستانه و نزدیک با مردم ایالات متحده آمریکا می‌باشد؛ نظر به اینکه گزارشات در باره اقدامات گسترده برای محاکمه و اعدام که مغایر اصول عدالت و انسانیت و قانون می‌باشد، واصل شده است؛ نظر به اینکه رئیس دادگاه‌های انقلابی ایران طبق گزارش واصله، دستور قتل شاه ایران، اعضای خانواده او و سایر یاران شاه را در هر کجای دنیا که باشند صادر نموده است، بدون توجه به این اصل که قوانین بین‌المللی قویاً کشورها را از اجرای هرگونه عمل تروریستی و یا تنبیه جنایتکاران در کشور دیگر منع می‌سازد؛ نظر به اینکه ادامه همکاری و دوستی بین دو ملت ایران و آمریکا و سایر دنیا شدیداً با ادامه این اقدامات لطمه خواهد خورد؛ بنابراین، چنین تصویب شد: اعتقاد سنا این است که ایالات متحده، تنفر خود را از این اعدام‌ها اعلام می‌دارد و از اظهارات اخیر حضرت آیت‌الله خمینی مبنی بر محدود کردن اموال به افرادی که اقدام به قتل کرده باشند و مشروط بر اینکه گناه ثابت شود، من استقبال می‌کنم. اقدام به جلوگیری و تنبیه هر اقدامی که عملیات تروریستی بر علیه افرادی که در ایالات متحده آمریکا زندگی می‌کنند، بدون توجه به جرم آنان در سایر کشورها».

علاوه بر تصویب این قطعنامه، سنای آمریکا در مصوبه جداگانه‌ای اعدام‌های ایران را تقبیح کرد [۳۱]. مقامات انگلیس نیز مواضع مشابهی را اعلام کردند [۳۲]. در فرازی از این قطعنامه آمده است: «... قوانین بین‌المللی قویاً کشورها را از اجرای هرگونه عمل تروریستی و یا تنبیه جنایتکاران در کشور دیگر منع می‌سازد». محکومیت این اعمال در حالی بود که دولت‌های غربی، از جمله آمریکا و بخصوص اسرائیل برخلاف این قوانین، افرادی را که تروریست می‌دانستند در کشورهای دیگر ترور کردند؛ نظیر بن‌لادن و چند نفر دیگر در پاکستان و یا ترور محمود همشاری نماینده ساف در پاریس توسط موساد.

واکنش دولت ایران به قطعنامه سنای آمریکا و انگلیس

دولت موقت جمهوری اسلامی ایران به مصوبه سنای آمریکا و مواضع مقامات انگلیس علیه ایران شدیداً اعتراض کرد و آن را «دخالت آشکار و غیر قابل قبول مقامات

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۷۱

حاکمه آمریکا در امور داخلی ایران دانست». وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی در پی این اعتراض، به طور شفاهی به کاردار سفارت آمریکا اطلاع داد تا روشن شدن جو سیاسی بین دو کشور، سفیر جدید آمریکا مسافرت خود را به ایران به تعویق اندازد. وزارت امور خارجه ایران، طی یادداشتی به وزارت خارجه آمریکا هشدار داد: ادامه روش خصمانه مقامات آمریکایی، دولت ایران را مجبور به محدود نمودن روابط خود با آن کشور خواهد کرد. ناظران سیاسی اظهار نظر می کنند به دنبال ۲۵ سال روابط دوستانه آمریکا با رژیم فاسد پهلوی، اینک با دخالت های مقامات آمریکایی در امور داخلی ایران، روابط دولت جمهوری اسلامی ایران با دولت آمریکا وارد مرحله تازه ای می شود که در اصطلاح دیپلماتیک، تیرگی روابط نامیده می شود. تصمیمات تازه دولت پس از گزارش وزیر امور خارجه در باره دیدارهایی در مورد روابط آمریکا با ایران و بررسی پیام سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - به وزیر امور خارجه ایران اتخاذ شد. در مصاحبه ای که در این باره انجام دادم، خبرنگاری از احتمال قطع صدور نفت به آمریکا پرسید. در پاسخ، آن را بسیار محتمل دانستم. از آقای مهندس معین فر - وزیر نفت - نیز در همین باره سؤال کردند و ایشان آن را رد نکرد، اما گفت: «این موضوع بستگی به سیاست و تصمیم گیری کلی دارد که از سوی مقام رهبری انقلاب و شورای انقلاب و دولت موقت جمهوری اسلامی ایران اتخاذ گردد و هر گونه تصمیم که از سوی امام گرفته شود، وزارت نفت و کارکنان مؤمن، آن را به مورد اجرا در خواهند آورد. کارگران صنعت نفت با فرمان امام شروع به کار کرده اند، و تا زمانی که دستوری از سوی ایشان در مورد قطع صادرات نفت به آمریکا صادر نشده به کار خود ادامه خواهند داد». معین فر افزود: «تا این زمان چنین فرمانی به وزارت نفت داده نشده است». وزیر نفت در مورد تولید نفت ایران گفت: «تولید نفت ایران سه میلیون و ۹۰۰ هزار بشکه و صادرات حدود پنج میلیون بشکه بوده است که علت پیشی گرفتن صدور از تولید، استفاده از ذخایر موجود در جزیره خارک بوده است. وزیر نفت در پایان گفت: متوسط صدور روزانه نفت ایران سه میلیون و سیصد هزار بشکه در روز است».

اطلاعیه وزارت خارجه ایران

وزارت امور خارجه در مورد این تحولات اطلاعیه ای به این شرح انتشار داده است:

«دولت موقت جمهوری اسلامی ایران در جلسه فوق‌العاده مورخه شنبه بیست و نهم اردیبهشت‌ماه ۱۳۵۸ بعد از استماع گزارش وزیر امور خارجه در مورد رویدادهای روابط دولت آمریکا و ایران و بررسی پیام مورخ ۱۳ می ۱۹۷۹ آقای سایروس ونس وزیر امور خارجه آمریکا که توسط کاردار سفارت آمریکا در ۱۳۵۸/۲/۲۵ به وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران تقدیم شده و با توجه به قطعنامه‌ای که در ۱۷ ماه می ۱۹۷۹ در سنای آمریکا به تصویب رسیده است، مقرر داشت که مراتب زیر توسط وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران اعلام گردد:

قطعنامه ۱۷ می ۱۹۷۹ سنای آمریکا در باره ایران دخالت آشکار و غیرقابل قبول مقامات حاکمه آمریکا در امور داخلی ایران محسوب می‌شود و دولت ایران از این رو، به سنای آمریکا شدیداً اعتراض می‌نماید. قطعنامه سنای آمریکا با روابط دوستانه میان دو ملت ایران و آمریکا تناقض آشکار و مغایرت کامل دارد. وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران طی یادداشتی برای وزارت امور خارجه آمریکا مراتب اعتراض شدید دولت ایران را از این اقدام سنای آمریکا منعکس نموده است. در این یادداشت همچنین اعلام شده است که ادامه چنین رویه‌ای از جانب مقامات مسئول آمریکا باعث خواهد شد دولت ایران زیر فشار افکار عمومی خلق ستم‌دیده، مجبور شود روابط خود با آمریکا را در جهان، محدود نموده و در آن تجدیدنظر نماید» [۳۳].

در این اطلاعیه همچنین آمده است: «حقوق بشر و احترام و حراست از آن که پاسداری کرامت والای انسان می‌باشد از اساسی‌ترین موضوعات جهان‌بینی اسلامی و محور اصلی انقلاب عظیم اسلامی ایران می‌باشد. اصل اساسی انقلاب اسلامی ایران، آزادسازی انسان از تمامی انواع اسارت‌ها و بردگی‌ها در تمامی اشکال آن است. بدون آزادی انسان از اسارت‌های سیاسی و اقتصادی و فرهنگی و غیره، سخن از حقوق بشر و حفظ و احترام بدان بی‌معنی است. با الهام از جهان‌بینی توحیدی است که دولت موقت جمهوری اسلامی ایران با تمام نیرو، خود را حافظ حقوق بشر دانسته و می‌داند. قطعنامه سنای آمریکا تعجب همه مردم حق‌طلب جهان را برانگیخته است؛ چرا که ریاکارانه در زیر پوشش حقوق بشر، از جنایتکاری که بیش از ربع قرن، اساسی‌ترین حقوق اولیه انسان‌ها را به بازیچه گرفته بودند و با قتل‌عام‌های متعدد، مرتکب بزرگ‌ترین جنایت‌های

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۷۳

شرم آور شده بود، پشتیبانی می‌کند. چنین رویه‌ای نه با موازین حقوق بشر تطبیق می‌نماید و نه به نفع دوستی دولت ایران و آمریکا می‌باشد». وزارت اطلاعات و تبلیغات دولت موقت نیز به قطعنامه سنای آمریکا واکنش تندی نشان داد [۳۴].

اعلامیه هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل در باره اعدام القانین
هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل متحد نیز، با هماهنگی وزارت امور خارجه، با انتشار اعلامیه‌ای تأکید کرد، بر خلاف ادعای منابع مختلف، **حبیب القانین** - سرمایه‌دار ایرانی - نه به خاطر یهودی بودنش، بلکه نسبت به جنایاتی که علیه ملت مرتکب شده بود، اعدام شده است. القانین یک صهیونیست و غارتگر بود و پول‌هایی را که از راه چاپیدن مردم به دست می‌آورد در اختیار اسرائیل می‌گذاشت تا بر ضد مسلمانان مصرف شود و به این ترتیب جنایت او محرز بود. این اعلامیه که در پاسخ به انتقاد مطبوعات غرب از اعدام القانین صادر شده، تلاش‌هایی را که به منظور وارونه نشان دادن واقعیت و به دست آوردن دستاویز برای انکار آزادی مذهب در ایران به عمل می‌آید، تأسف آور خوانده است. در پایان اعلامیه تأکید شده است که همه اقلیت‌های مذهبی در ایران در انجام فرایض و آداب و رسوم مذهبی خود آزادی کامل دارند و این مطلب را حضرت آیت‌الله امام خمینی در فرصت‌های متعدد یادآور شده اند (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۱؛ خبرگزاری فرانسه از مقر سازمان ملل متحد).

نامه کاردار سفارت ایران به سناتور جاویتس
کاردار سفارت ایران در آمریکا، آقای علی آگاه در تاریخ ۱۳۵۸/۳/۶ طی نامه‌ای به سناتور جاویتس نوشت: شما هیچ‌گاه از جنایات شاه مخلوع خشمگین نشدید [۳۵].

اظهارنظر رهبران سنای آمریکا در باره واکنش ایران
رهبران سنای آمریکا از انتقاد سناتورهای این کشور نسبت به جوخه‌های اعدام دادگاه‌های اسلامی ایران دفاع کردند و اعلام داشتند از اینکه این اقدام توجه دولت انقلابی ایران را جلب کرده است، راضی و خرسند هستند. **رابرت بیرد** - رهبر اکثریت در سنای آمریکا - در این زمینه گفت: خوشحال هستم که دولت ایران سرانجام اقدام

سنای آمریکا در محکوم شمردن اعدام‌ها را مورد توجه قرار داده است. این مسئله، نشان می‌دهد دولت ایران نسبت به واکنش بین‌المللی بی‌تفاوت نیست و امیدوارم دیگر کشورها بخصوص کشورهای اسلامی سکوت خود را در این زمینه بشکنند.

هوارد بیکر - رهبر اقلیت در سنای آمریکا - نیز به نوبه خود گفت مطمئن هستم که اقدام سنای آمریکا تأثیر خود را بخشیده و امیدوارم این امر نتایج انسانی به بار آورد. هوارد بیکر، خاطر نشان کرد: از اینکه اقدام سنای آمریکا موجب واکنش مقام‌های ایران شده است خوشحال است. بیکر گفت: از اینکه از اقدام سنا حمایت می‌کنم، متأسف نیستم و دولت آمریکا هم از دولت انقلابی ایران خواسته است سفیر تازه آمریکا در ایران را به منظور رفع سوء تفاهم‌های بین دو کشور بپذیرد [۳۶]. پس از اظهارات جاویتس، شیخ صادق خلخالی، حاکم شرع دادگاه‌های انقلاب در ایران، طی اظهاراتی، جاویتس را به پیگرد قانونی تهدید کرد. به دنبال اظهارات خلخالی در مورد اعزام افرادی برای ترور جاویتس، منزل او تحت مراقبت شدید امنیتی قرار گرفت [۳۷].

پاسخ دولت آمریکا به واکنش شدید دولت ایران، آشتی‌جویانه بود. بیانیه وزارت امور خارجه آمریکا بازتاب این حقیقت است که دولت کارتر مایل است بهترین روابط ممکن را با ایران داشته باشد [۳۸].

دولت آمریکا خواستار رفع سوء تفاهم با ایران شد

بعد از اعتراض شدید دولت ایران و بازتاب آن در جهان، دولت آمریکا در صدد ترمیم آسیب وارده برآمد.

خبرگزاری فرانسه از واشنگتن خبر داد: «دولت آمریکا اظهار امیدواری کرد سوء تفاهمی که در روابط ایران و ایالات متحده پدید آمده است، به زودی از بین برود و عزیمت والتر کاتلر سفیر تازه آمریکا به تهران در آینده‌ای نزدیک امکان‌پذیر شود. یک سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا گفت که ملت‌های ایران و ایالات متحده برای دموکراسی علاقه و دلبستگی یکسان دارند و یادآور شد که هدف‌های دولت ایران آن‌طور که بارها توسط زمامداران این کشور عنوان شده است آزادی، عدالت و برقراری سازمان‌های دموکراتیک است.» صاحب‌نظران اظهار عقیده کرده‌اند که اظهارات این سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا نخستین تفسیر رسمی واشنگتن در قبال حمله

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۷۵

شدید آیت‌الله خمینی علیه آمریکا و اعلامیه مقام‌های ایرانی است که تأکید کرده‌اند اعزام سفیر تازه آمریکا به تهران فوریت ندارد. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا فاش کرد که روابط بین تهران و واشنگتن در حال حاضر مرحله نسبتاً دشواری را می‌گذراند که تا حدی معلول حمایتی است که سابقاً آمریکا از رژیم گذشته می‌کرد، اما واشنگتن امیدوار است که گذشته به دست فراموشی سپرده شود.

مقامات وزارت امور خارجه آمریکا اظهار داشتند که نمی‌خواهند روابط دو کشور تیره شود و وزارت امور خارجه آمریکا طی اعلامیه‌ای تأکید کرد که آمریکا در امور داخلی ایران دخالت نمی‌کند [۳۹].

آیت‌الله خلخالی در این میان سخنانی در رابطه با سناتور جاویتس و اعدام او گفت که بی‌مورد بود و به نفع گروه‌های تندروی مخالف ایران در آمریکا تمام شد. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا اظهار داشت که تهدیدهای رهبران ایران علیه سناتور جاکوب جاویتس در واشنگتن با نگرانی و اضطراب تلقی می‌شود. جاویتس تهیه‌کننده قطعنامه‌ای است که به تصویب سنای آمریکا علیه محاکمات فوری در ایران رسید. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا در پایان تأکید کرد که سناتور جاویتس تحت حمایت پلیس قرار گرفته است. روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها نیز آن را با آب و تاب منتشر کردند.

نیویورک - یونایتد پرس: «آپارتمان سناتور جاکوب جاویتس در مانهاتان نیویورک از دیروز به شدت تحت مراقبت پلیس قرار گرفت. در ایران گفته شده است که جاویتس و همسرش به‌عنوان افراد جانی از سوی دولت انقلابی تحت پیگرد قرار گرفته‌اند. این اتهام توسط آیت‌الله خلخالی وارد آمده است و طی آن از سناتور جاویتس و همسرش به‌عنوان افرادی که از بیت‌المال ایران سوء استفاده کرده‌اند، نام برده شده. وی یک صهیونیست عمده و دوست و همکار محمدرضا پهلوی قلمداد شده است. از طرفی، خانم جاویتس، همسر سناتور جاویتس این امر را پذیرفته است که مدت‌ها به‌عنوان قسمتی از کارش به استخدام **هواپیمایی ملی ایران** (هما) شعبه نیویورک درآمده بود و از این بابت سالانه ۷۰ هزار دلار دستمزد دریافت می‌کرده است، ولی سناتور جاویتس اتهام‌های وارده را مضحک خواند و در مورد اقدام‌ها و تدابیر امنیتی برای حفظ جان خود گفت که در مقابله با تهدیدهای ایران است.»

وکیل دعاوی فرانسوی در ایران

در همین زمان آقای سرژ کلارسفلد وکیل دعاوی فرانسوی به ایران آمد و در وزارت خارجه حضور پیدا کرد و در باره اعدام القانیان با من گفتگو کرد. در این دیدار، دفتری را که توسط ساواک تهیه شده بود و در آن عکس معمولی ۶×۴ قربانیان شکنجه و وابستگی فرد به سازمان سیا و سپس عکس فرد که زیر شکنجه در گذشته است با تمام آثار شکنجه بر بدنش در همان صفحه چسبانده شده بود، به او نشان دادم و از او خواستم به صراحت نظرش را بگوید؟ او بسیار ناراحت شد و قبول کرد که مقامات دولت ایران در زمان شاه همه شریک این جنایات هستند. در باره این دفتر، در جلد چهارم خاطراتم توضیح داده‌ام.

به دنبال این مراجعه، وزارت امور خارجه، اطلاعیه‌ای صادر کرد و طی آن مسائلی را که در این دیدار مطرح شده بود به اطلاع عموم رسانید [۴۰].

دیدار نمایندگان جامعه روشنفکران یهودی ایران - ۶ خرداد ۱۳۵۸

همزمان با سفر این وکیل فرانسوی به ایران و انتشار اخبار نادرست، نمایندگان جامعه روشنفکران یهودی ایران به وزارت امور خارجه آمدند و پیرامون وضعیت یهودیان ایران گفتگو کردند. در این دیدار، نامه‌ای را که خطاب به این جانب نوشته بودند را ارائه دادند [۴۱]. در این گفتگو، علاوه بر پاسخ به مطالب مورد نظرشان، نامه‌ای در پاسخ نامه آنان نوشته شد [۴۲].

انعکاس وسیع جهانی تصمیم وزارت خارجه ایران

تصمیم وزارت خارجه ایران مبنی بر تعویق ورود سفیر جدید آمریکا در ایران و انتقاد شدید حضرت آیت‌الله خمینی از سنا و دولت آمریکا همه خبرهای جهان را تحت الشعاع خود قرار داد و جدیدترین خبرهای خبرگزاری‌های بین‌المللی و رسانه‌های گروهی جهان در اطراف آن دور می‌زد. در این زمینه خبرگزاری فرانسه از واشنگتن نوشت که: «وزارت امور خارجه آمریکا اعلام کرده از درخواست دولت ایران دایر بر تعویق ورود سفیر جدید آن کشور به تهران آگاه شده است. وزارت امور خارجه آمریکا

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۷۷

همچنین از هرگونه تفسیری در این باره خودداری می‌کند. اقدام دولت ایران نشانه ناراحتی تهران از قطعنامه‌ای است که سنای آمریکا روز پنجشنبه در محکوم کردن اعدام‌های اخیر تصویب کرد. قطعنامه که به وسیله سناتور جاکوب جاویتس صهیونیست پیشنهاد شده بود، پس از آنکه رابرت بیرد - رهبر اکثریت - و فرانک جرید - رئیس کمیسیون روابط خارجی سنا - موافقت خود را با آن اعلام کردند به تصویب رسید. وزارت امور خارجه آمریکا امروز رسماً موضع خود را در قبال درخواست ایران، دایر بر اینکه ورود سفیر آمریکا به تهران تا روشن شدن محیط سیاسی بین دو کشور به تأخیر افتد، اعلام خواهد کرد». خبرگزاری فرانسه سپس نطق امام خمینی را در قم که در آن شدیداً از آمریکا انتقاد شده بود، به تفصیل پخش کرد. یونایتد پرس ضمن مخابره تفصیل تصمیم وزارت خارجه ایران و اظهارات امام خمینی بر ضد آمریکا، نوشت که روابط آمریکا و ایران - دو متحد سابق - اینک به پایین‌ترین سطح خود تنزل کرده است. روترز در این زمینه ضمن نقل اعلامیه وزارت خارجه ایران، هر مورد تقاضای این دولت از آمریکا مبنی بر تعویق ورود سفیر جدید آمریکا در ایران به تهران و نطق اخیر امام خمینی نوشت که مقام‌های واشنگتن از اظهار نظر فوری در این باره که حادثه بی‌سابقه‌ای در مناسبات دو کشور است، خودداری کرده‌اند.

آسوشیتد پرس در چند گزارش چندصد کلمه‌ای در این زمینه نوشت: «آیت‌الله روح‌الله خمینی رهبر ایران در یکی از شدیدترین حمله‌های خود به آمریکا، سنای این کشور و دولت آمریکا را به خاطر محکوم شمردن اعدام‌های اخیر ایران نکوهش کرد. آیت‌الله خمینی آمریکا را به خاطر پیروزی انقلاب ایران مار زخمی خواند. آیت‌الله خمینی که برای نمایندگان قبایل مرکزی ایران سخن می‌گفت، خاطر نشان کرد این یک امر طبیعی است که سنای آمریکا، اعدام‌های خائنین را در ایران محکوم کند؛ زیرا هیچ‌کس به اندازه آمریکا از پیروزی انقلاب اسلامی ایران لطمه و ضربه ندیده است. آیت‌الله خمینی خاطر نشان کرد موضوع‌هایی نظیر حقوق بشر به‌طور واقعی از مغز کارتر خطور نکرده است. آیت‌الله در مورد قطعنامه سنای آمریکا گفت: سناتوری که این قطعنامه را از تصویب سنای آمریکا گذراند جز مسائل مادی به چیز دیگری قادر نیست اندیشه کند و به نظر او در دنیا جز امور مادی چیز دیگری نمی‌تواند وجود داشته باشد.

آسوشیتد پرس نوشته است در پی این تحولات، روابط بین‌الملل ایران و آمریکا رو به سردی خواهد گذارد» (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۳۱).

شاه مخلوع، از وحشت، خود را در اتاقی زندانی کرده است

خبرگزاری‌ها همچنین خبر دادند شاه ایران از خبر اعدام همکاران قبلی‌اش به شدت ناراحت و متوحش شده است:

نیویورک - خبرگزاری فرانسه: «یکی از مشاوران شاه مخلوع در گفت و شنودی با نیویورک پست تأیید کرده است که شاه مخلوع از اعدام‌هایی که در ایران صورت می‌گیرد سخت تکان خورده و وحشت‌زده شده است. **راب یارماتو** - مشاور پیشین **نلسون راکفلر** - که اکنون در باهاما در خدمت شاه سابق است، گفته است: هر وقت که خبر اعدام یکی از شخصیت‌های رژیم پیشین به باهاما می‌رسد شاه مخلوع آنچنان افسرده می‌شود که از فعالیت‌های روزانه دست می‌کشد و در را بروی خود می‌بندد و خود را در اتاقش زندانی می‌کند». راب در پایان گفته است که شاه به وسیله تلفن از آنچه که در ایران می‌گذرد آگاه می‌شود و اینک بیشتر اوقات خود را به تعقیب اوضاع و حوادث کشورش می‌گذرانند.

اعزام کاردار جدید ایران به واشنگتن و ورود کاردار جدید آمریکا به ایران

در نیمه دوم اردیبهشت ۱۳۵۸ کاردار جدید ایران، آقای علی آگاه، که مأموریتش به تصویب آقای مهندس بازرگان رسیده بود، به وزارت امور خارجه آمریکا معرفی و به واشنگتن اعزام شد. با وجود جو ملتهدی که به دنبال قطعنامه سنای آمریکا به وجود آمده بود، پس از مدت کوتاهی، آقای **ناس** کاردار سفارت، جای خود را به آقای بروس لینگن داد. لینگن از نظر مراتب اداری رتبه "سفیری" داشت، اما به‌عنوان کاردار به ایران آمد. بررسی‌ها و گزارش‌های ارسالی سفارت ایران از واشنگتن همه حاکی از آن بود که او دیپلمات خوش‌نام و خوش‌فکری است و اعزام او به ایران می‌تواند در تعدیل دیدگاه و روش آمریکا در باره ایران مؤثر باشد. به این ترتیب روابط میان دو کشور اگرچه قطع نشد، اما عملاً به سطح کاردار تنزل پیدا کرد. به این ترتیب، روابط دو کشور در سطح کاردار و در چهارچوب مقررات بین‌المللی ادامه یافت.

تلاش برای حل مسائل اقتصادی و نظامی میان ایران و آمریکا

با استقرار کاردار جدید، گفتگو برای حل مشکلات اقتصادی و نظامی میان نمایندگان دولت آمریکا و نمایندگان وزارت دفاع و مسئولان وزارت امور خارجه آغاز شد. در همین جا باید یادآور شوم که خریدهای نظامی ایران در زمان شاه منحصر به آمریکا نبود. برخی از کشورهای دیگر نیز در فروش تسلیحات نظامی به ایران مشارکت داشتند. این کشورها و سلاح‌های خرید شده از آنها عبارت بودند از: ۱- بریتانیا، تانک‌های چیفتن، خودروهای شناسایی، ناوچه، موشک هاورکرافت و مستشاران آموزشی در نیروی دریایی؛ ۲- ایتالیا، هلیکوپتر؛ ۳- شوروی، خودرو، توپخانه و تجهیزات مسلسل سازی؛ ۴- فرانسه، قایق‌های گشتی؛ ۵- آلمان غربی، زیردریایی و ناوچه؛ ۶- هلند، ناوچه و ۷- اسرائیل، خمپاره و تجهیزات هدایت آتش. علاوه بر این، کشورهای بلژیک، چکسلواکی، مجارستان، ژاپن، لهستان، سوئد، یوگسلاوی و اسپانیا نیز به ایران تجهیزات و تسلیحات نظامی می‌فروختند؛ اگر چه میزان آن در مقایسه با حجم فروش تسلیحات آمریکایی به ایران ناچیز بود.

بیشتر مسائل و مشکلات میان آمریکا و ایران مربوط بود به: ۱- نگهداری تجهیزات نظامی فروخته شده و تأمین لوازم یدکی آنها به ایران و ۲- تعیین تکلیف قراردادهای فروش تجهیزات نظامی و حساب امانی ایران در وزارت دفاع آمریکا.

گفتگو برای حل این مسائل باید توسط وزارت دفاع ایران صورت می‌گرفت، اما مهندس بازرگان و دکتر چمران موافق نبودند نظامیان ما با نمایندگان آمریکا در تماس باشند؛ بنابراین، مذاکره با آمریکا در مورد مسائل نظامی به وزارت امور خارجه منتقل شد. اگرچه در مواردی مذاکره و یا مکاتبه در مورد این مسائل میان مقامات وزارت دفاع ایران با مقامات آمریکا مستقیماً صورت می‌گرفت؛ چنان‌که دکتر چمران، آقایان سرهنگ جهانگیر کامکار - مسئول بخش تسلیحات در وزارت دفاع - و سرهنگ کمال صفری - مسئول بخش پشتیبانی نیروی هوایی جمهوری اسلامی - را برای شرکت در این مذاکرات به وزارت امور خارجه معرفی کرد.

ما با نمایندگان دولت آمریکا باید از موضع دانش سخن می‌گفتیم، نه از موضع جهل. ما کلیات مسئله را می‌دانستیم، اما کافی نبود. باید اول خودمان بر این مسائل

اشراف پیدا می‌کردیم. در دوران استبداد سلطنتی قراردادهای نظامی و کلاً فعالیت‌های نظامی آمریکا در ایران، موضوعاتی نبودند که اخبار و اطلاعات آن در رسانه‌ها منتشر شود. اینکه روزنامه‌های وابسته به گروه‌های چپ، مرتب می‌نوشتند و از دولت موقت می‌خواستند که این قراردادها منتشر شوند، یا نمی‌دانستند که آن کسانی که در جریان این قراردادها بودند، از ایران رفته بودند و یا از آن صرفاً به‌عنوان بهانه‌ای برای حمله به دولت موقت استفاده می‌کردند.

به‌رحال ما قبل از آغاز گفتگوها از چند منبع به جمع‌آوری اطلاعات ضروری برای فهم صورت مسئله پرداختیم. اول از منابع ارتش خودمان و گزارش مسئولان مربوطه و دوم از منابع معتبر و قابل دسترسی در آمریکا [۴۳].

حساب تنخواه‌گردان یا حساب امانی ایران

همان‌طور که اشاره کردم هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، بنا به قول صریح خود آنان، با توجه به برنامه‌های ارتش آمریکا، هرچه را که لازم می‌دانستند، برای ارتش ایران سفارش می‌دادند. در واقع آقای طوفانیان - معاون خریدهای نظامی وزارت دفاع ایران - مجری دستورات این هیئت بود و فرم‌های سفارشات یا قراردادهای خرید را از جانب دولت ایران امضا می‌کرد، اما چون فروشنده این تجهیزات ارتش آمریکا بود بر طبق مقررات، خریدار^۱ می‌بایستی بهای سفارشات را نقداً می‌پرداخت. برای این منظور، یک حساب بانکی به نام: «حساب تنخواه‌گردان یا حساب امانی ایران»^۲ باز شده بود که به وزارت دفاع آمریکا تعلق داشت. از آنجا که عمده تجهیزات مورد نظر و کالاها آماده فروش نبودند، فروشنده، یعنی وزارت دفاع آمریکا یک هزینه تقریبی را برآورد می‌کرد و دولت ایران موظف بود این مبلغ را به این حساب واریز نماید. هر زمان کالای سفارش شده تهیه و به ایران تحویل داده می‌شد، وزارت دفاع آمریکا صورت حساب نهایی را به ایران می‌داد، یا باید می‌داد. یکی از مشکلات دولت موقت این بود که آمار دقیقی از عملکرد این حساب در دسترس نبود. در جای دیگری توضیح داده‌ام که با

1- FMS -Foreign Military Sales.

2- Iran Funds.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۸۱

همکاری افسران ستاد مشترک، توانستیم آماری از موجودی این حساب به دست آوریم و معلوم شد که این برنامه از سال ۱۹۶۷ م، شروع شده و تا ۱۹۷۸ ادامه داشته و طی این مدت، دولت ایران بیش از ۲۴ بیلیون (میلیارد) دلار به این حساب واریز کرده است، اما هیچ گزارش یا آماری از تعداد قراردادهای و برداشتهای از حساب وجود نداشت. در سفر به نیویورک برای شرکت در اجلاس عمومی سازمان ملل که وزیر امور خارجه آمریکا به دیدن ما آمد و به دنبال مذاکرات با او، معاون تسلیحاتی وزرات دفاع آمد. بر اثر فشار ما برای دادن گزارش عملکرد این حساب و تعداد قراردادهای، در یک برگ گزارش دادند کل قراردادهای حدود ۹۴۵ مورد بوده که حدود نیمی از آنها با تحویل سفارش تمام شده و نیمی باقی مانده است. کل واریز ایران به این حساب بیش از ۲۴ میلیارد دلار بوده است. با لغو تعدادی از قراردادهای توسط بختیار در ۱۴ یا ۱۵ بهمن ۱۳۵۷ و برداشت جریمه لغو این قراردادهای، موجودی حساب حدود یک میلیارد دلار شده بود [۴۴].

با امضای تفاهم نامه توسط دولت بختیار و لغو سفارشات، به شرح تفاهم نامه، کلیه هزینه های لغو سفارشات از این حساب برداشته شده است. بررسی این تفاهم نامه و روشن شدن سرنوشت این حساب، یکی از موضوع های مورد بحث ما با آمریکاییان در تهران و در سفر به سازمان ملل با مقام های آمریکایی بود که به دیدن ما آمده بودند.

لغو قراردادهای در دولت بختیار به نفع آمریکا و به ضرر ایران

در بخش های پیشین اشاره کردم که دولت آمریکا بعد از سقوط شاه حاضر نبود تجهیزات و سلاح های سفارش شده ایران را تحویل بدهد؛ بنابراین، دولت آمریکا اصرار داشت قراردادهای فروش تجهیزات، حتی تحویل لوازم یدکی تجهیزات نظامی خریداری شده ایران، لغو شوند، اما برای اینکه دولت آمریکا غرامت لغو قراردادهای را نپردازد، فرستادگان ویژه آمریکا (اریک فون مارید و هاینر) توانستند دولت بختیار را وادار کنند که لغو قراردادهای به درخواست ایران باشد.

در ۱۵ بهمن ۱۳۵۷، درست یک روز بعد از معرفی مهندس بازرگان به عنوان نخست وزیر، روزنامه ها اعلام کردند دولت آمریکا با درخواست دولت بختیار با لغو قراردادهای فروش تجهیزات به ایران موافقت کرده است. معنا و مفهوم این درخواست

۸۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

ایران این است که ایران باید هزینه لغو قراردادها را بپردازد. این هزینه از حساب امانی ایران برداشته شد.

این قراردادها طی یک "یادداشت تفاهم" لغو شدند. اصل انگلیسی این تفاهم‌نامه^۱ در ۳ فوریه ۱۹۷۹، برابر با ۱۴ بهمن ۱۳۵۷ توسط اریک فون مارید - معاون سازمان مساعدت‌های امنیتی دفاعی وزارت دفاع آمریکا - و سپهد توکلی - معاون تسلیحاتی وقت وزارت دفاع ایران - امضا شده است. برگردان فارسی این تفاهم‌نامه در ادامه همین فصل و اصل انگلیسی آن در پیوست ۴۵ آمده است. در به امضا رساندن این تفاهم‌نامه، هایزر و اریک فون مارید و ویلیام سولیوان نقش کلیدی مهمی داشتند [۴۶]. سولیوان در خاطرات خود می‌نویسد: امضای این تفاهم‌نامه و لغو قراردادها میلیاردها دلار به نفع دولت آمریکا بود [۴۷].

در همین زمان، مطبوعات خارجی گزارشی مسطوی در باره موفقیت اریک فون مارید فرستاده مخصوص پنتاگون در جلب توافق دولت بختیار برای لغو قراردادها منتشر کردند. خبرگزاری فرانسه ۲۹ ژانویه ۱۹۷۹ م/نهم بهمن ماه ۱۳۵۷ به نقل از روزنامه «ال پروویدیکور»، چاپ بارسلون نوشت: «بنا به گزارشی که از طرف مقام‌های آمریکا در واشنگتن انتشار یافته است، دولت ایران که از نظر مالی به دلیل از دست دادن درآمد فروش نفت آسیب دیده، تصمیم گرفته است قراردادهای خرید جنگ افزار از آمریکا را به میزان ده میلیارد دلار لغو کند».

واضح است علت لغو قراردادها از دست رفتن درآمد فروش نفت نبود، بلکه مسئله، همان‌طور که گفته شد، حساسیت وسایل خریداری شده و ترس آمریکا از انقلاب اسلامی ایران بود.

اگرچه سخنگوی وزارت دفاع آمریکا، توماس راس گفته بود: «ما هنوز هیچ پیام رسمی در باره لغو موافقتنامه‌های خرید تسلیحات آمریکایی از مقامات ایرانی دریافت نکرده‌ایم»، اما مطبوعات و خبرگزاری‌های جهان خبر دادند: «ایران بزرگ‌ترین مشتری تسلیحات آمریکایی است. ایران تاکنون حدود بیست میلیارد دلار اسلحه از آمریکا خریده است، اما بین ده تا دوازده میلیارد دلار از این تسلیحات که از مدرن‌ترین سلاح‌ها هستند هنوز تحویل

1- MOU=Memorandum of Understanding .

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۸۳

ایران نشده است». بعدها فاش شد متعاقب سفر هایزر، یکی از کارشناسان برجسته فروش اسلحه پنتاگون به نام اریک فون مارید به ایران آمده و به او پیوسته است و در مذاکرات لغو قراردادها نقش فعال داشته است. سخنگوی وزارت دفاع آمریکا اعلام کرد: این امکان وجود دارد که ایران خریدهای دوازده میلیارد دلاری خود از آمریکا را که قراردادهای آن به وسیله دولت‌های سابق ایران بسته شده، به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش دهد. سخنگوی وزارت دفاع ضمن اعلام این خبر اظهار داشت: دولت ایران به دولت ایالات متحده آمریکا اطلاع داده است که کاهش در خرید اسلحه را مورد مطالعه قرار داده و امکان دارد برای این منظور در قراردادهای موجود، تجدیدنظرهای لازم را به عمل آورد. مقامات ایرانی به اریک فون مارید، کارشناس اسلحه در پنتاگون و ژنرال روبرت هایزر - معاون فرمانده نیروهای آمریکایی در اروپا - که اکنون هر دو فعلاً در تهران به سر می‌برند گفته‌اند ایران دیگر نمی‌خواهد نقش ژاندارم در خلیج فارس را ایفا کند؛ بنابراین، دیگر نیازی به مقادیر زیاد اسلحه ندارد. اسلحه‌ای که شاه در نظر داشت از آمریکا خریداری کند شامل جنگنده‌های مدرن، رادارهای پرنده، ناوشکن‌های متعدد و مدرن‌ترین وسایل رادیویی بوده است. اگرچه سخنگوی وزارت دفاع آمریکا قبلاً گفته بود هنوز قراردادی لغو نشده است، ولی به هر حال آمریکا حتی از ارسال سلاح‌های جدیدی که قبلاً هم بهای آنها را دریافت کرده بود به ایران، ممانعت به عمل می‌آورد و گاهی در نیمه‌راه، حمل آنها را به ایران متوقف ساخت: «مقادیر زیادی سلاح‌های ساخت اسپانیا که مقصد آنها ایران، از راه مغرب بوده است اکنون در فرودگاه بارسلون نگهداری می‌شود. این رسانه‌ها، سلاح‌ها را "اسرارآمیز" خواند و نوشت: قرار است به جای ایران در مراکش نگهداری شود. این سلاح‌های "اسرارآمیز" در واقع ساخت شعبه یکی از کارخانجات آمریکایی در اسپانیا می‌باشد [۴۸]. به هر حال یک مأموریت هایزر همین مسئله بوده است. هایزر تا آخرین روزهای دولت بختیار در ایران ماند تا این قضیه را حل کرد. یک خبر دیگر حاکی از این بود که **چارلز دانتن** - معاون وزیر دفاع - و **ژنرال ارنست ریوز** به ایران آمدند و برای لغو هفت میلیارد دلار سفارشات خرید اسلحه ایران از جمله ۱۰۶ فروند اف-۱۶، چهار زیر دریایی (ناوشکن) و همچنین احتمالاً لغو خرید هزار تانک چیفتن انگلیسی با طوفانیان مذاکره کردند. در این زمان بیش از ده هزار آمریکایی در برنامه‌های دفاعی ایران حضور داشتند.

آسوشیتد پرس در ۱۴ بهمن ۱۳۵۷ خبر داد بنا بر گزارشی که در واشنگتن انتشار یافته: «دولت ایران که از نظر مالی به دلیل از دست دادن درآمد فروش نفت آسیب دیده، تصمیم گرفته است قراردادهای خرید جنگ‌افزار از آمریکا را به میزان ده میلیارد دلار لغو کند. اریک فون ماربد فرستاده نظامی آمریکا دو روز بعد از امضای فسخ سفارش‌های خرید اسلحه با فرماندهان نظامی ایران، به واشنگتن برگشت. طبق گزارش مزبور، موارد لغو شامل: ۱۶۰ فروند جت اف - ۱۶ ساخت جنرال دینامیک به ارزش ۳/۵ میلیارد دلار، هفت فروند هواپیمای پیچیدهٔ اخطار هوابرد از محصولات بوئینگ حدود ۱/۳ میلیارد دلار، دو فروند ناوشکن به ارزش ۱/۴ میلیارد دلار، حدود بیست فروند هواپیماهای جنگنده و شناسایی ماک دونالد داگلاس هر یک پانصد میلیون دلار، چهارصد فروند موشک‌های فینیکس^۱ به ارزش یک میلیارد دلار» (لغو قراردادهای خرید اسلحه با انگلیس و آمریکا، روزنامهٔ اطلاعات، ۱۴ بهمن ماه ۱۳۵۷).

در پی این اقدامات، سهام صنایع هواپیماسازی در وال استریت ضربهٔ سختی خورد. وزارت دفاع هنوز به‌طور رسمی به سازندگان و تولیدکنندگان هواپیما در این کشور اطلاع نداده است که آیا قصد دارد پروژه‌ها را لغو کند یا نه؟ انصراف آمریکا از این پروژه‌ها هزاران نفر را در این کشور بی‌کار کرده و از طرفی موجب خواهد شد که جریان میلیاردها دلار به شبکهٔ اقتصادی و پولی ایالات متحده قطع شود (آسوشیتد پرس، ۱۷ بهمن ۱۳۵۷).

همچنین در ۲۵ بهمن ۱۳۵۷ وزیر نیروی دریایی آمریکا اعلام کرد: «آمریکا از ایران تقاضای پرداخت هشتصد میلیون دلار به‌عنوان خسارت برای لغو قراردادهای مربوط به خرید چهار ناوشکن خواهد کرد». **ویلیام کلیتر** - وزیر نیروی دریایی آمریکا - گفت: «هنوز معلوم نیست ایران این قراردادها را لغو خواهد کرد. قبل از سقوط دولت بختیار اعلام شده بود ایران در نظر دارد قرارداد مربوط به خرید ناوشکن‌ها را نیز لغو کند. لازم به یادآوری است قیمت هر ناوشکن ۵۰۴ میلیون دلار است». سخنگوی وزارت دفاع گفت: ما هنوز هیچ پیام رسمی در بارهٔ لغو موافقتنامه‌های خرید تسلیحات آمریکایی از مقامات ایرانی دریافت نکرده‌ایم (AFP-AP، رویترز، ۱۲/۱/۱۹۷۹).

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۸۵

«ایران بزرگ‌ترین مشتری تسلیحات آمریکایی است. ایران تاکنون حدود بیست میلیارد دلار اسلحه از آمریکا خریده است، اما بین ده تا دوازده میلیارد دلار از این تسلیحات که از مدرن‌ترین سلاح‌ها هستند، هنوز تحویل ایران نشده است ... نیروی هوایی آمریکا از امروز از طریق یک پل هوایی، حمل البسه و تجهیزات زمستانی برای نیروهای ارتش ایران را، به ارزش ده میلیون دلار آغاز کرد: شامل ۲۵ هزار دست لباس گرم و ده هزار یغلاوی برای نیروی زمینی» (۱۳۵۷/۱۰/۲۳)، رویترز: از ایلی نوی. فرمانده این عملیات گفت برای ارسال تجهیزات زمستانی که از مرکز تأمین تجهیزات دفاعی در ریچموند تهیه شده است، از چهار هواپیمای حمل و نقل سی - ۱۳۰ و شش هواپیمای حمل و نقل گالکسی برای حمل این محمولات به ایران استفاده می‌شود. جالب است که دولت آمریکا حاضر نبود لوازم یدکی سفارش شده ایران را که بهای آن تماماً قبل از انقلاب پرداخت شده بود و آماده حمل به ایران بود، ترخیص کند، اما اعلام آمادگی کرده بود که "البسه و تجهیزات زمستانی" را بفرستد.

هایزر در خاطرات خود می‌نویسد: «وظیفه من در گام اول امضای یک یادداشت تفاهم بود ... دستورات واشنگتن به اریک کاملاً واضح بود: تهیه و انعقاد یک یادداشت تفاهم با ایران. دولت آمریکا نگران آن است که دولت ایران به علت وضع بحرانی اقتصادی قادر به انجام پرداخت‌های خود برای خرید سلاح‌های جدید و یا سایر وسایل پشتیبانی نخواهد بود ... مقامات آمریکا می‌گویند: در آینده آمریکا مجبور است برخی فروش‌های خود من جمله معامله ۱/۶ میلیارد دلاری مربوط به چهار نابودکننده موشک‌های هدایت‌شونده و معامله بیش از نُه میلیارد دلاری مربوط به جنگنده‌ها را لغو نماید» [۴۹].

در شرایط بحرانی روزهای انقلاب، هایزر به ژنرال براون می‌گوید: «در مورد برنامه فروش تسلیحات و یادداشت تفاهم گفتم که اریک فون مارید با چند تن از مسئولان ملاقات دارد. در ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ با تیمسار قره‌باغی در باره امضای یادداشت تفاهم خریدهای نظامی صحبت کردم. گفتم با کنگره مشکلاتی داریم. تعهدی هم در کار نیست؛ زیرا این فقط یک یادداشت تفاهم است. ما فقط برای اجرای تعهدات در برابر کنگره نیاز به یک امضای کلیشه‌ای داریم. ما قبول داریم که اگر دولت بختیار سقوط

کند این سند نیز از درجه اعتبار ساقط خواهد شد. بیش از این، قره‌باغی علاقه زیادی به این کار نشان نداده بود، اما این بار سخنان مرا مثل یک دستور قبول کرد. به تیمسار طوفانیان نگاه کرد و خیلی کوتاه به او گفت که کار را انجام دهد.

سخنان اریک فون ماربد برای قانع ساختن قره‌باغی جهت موافقت با فسخ سفارشات، بسیار گمراه‌کننده و در عین حال توهین‌آمیز است. این سخنان کاملاً دروغ‌پردازی و گمراه‌کننده بود. بر طبق این تفاهم‌نامه، نه تنها از تحویل سلاح‌های سفارش داده شده ایران امتناع شد، بلکه به‌موجب اسناد موجود، برای کل ارقام لغو شده، مبلغ ۴/۸ میلیارد دلار جریمه لغو قرارداد را از حساب امانی برداشت کردند.

جالب است که بنا به گفته‌هایزر، طوفانیان با وجود دستور قره‌باغی، رئیس ستاد مشترک ارتش ایران، با امضای چنین یادداشتی موافق نبود و آن را امضا نکرد. در نتیجه معاون او، به نام توکلی، تفاهم‌نامه را امضا کرد.

در سایر منابع خارجی نیز به مسئله لغو سفارش‌های تجهیزات نظامی ایران پرداخته شده است. به‌عنوان نمونه **لدین و لوئیس** در باره سفر اریک فون ماربد به تهران می‌نویسند: «در اواسط دسامبر، پنتاگون، اریک فون ماربد - قائم مقام آژانس خدمات امنیت دفاعی D.S.A.A - را به تهران فرستاد. هدف اولیه از اعزام وی آن بود که اقساط عقب‌افتاده را وصول کند. دولت ایران به دلیل اعتصابات نفت و قطع صدور نفت نمی‌توانست تعهدات خود را بپردازد [این ادعا درست نیست؛ چرا که موجودی حساب امانی ایران در این تاریخ بالغ بر بیش از دوازده میلیارد دلار بود؛ به‌علاوه حدود چهارده میلیارد دلار ذخایر ارزی داشت و می‌توانست از آن محل بپردازد]. ماربد، به جای پیگیری مسئله و وصول مطالبات و حل آن، پیشنهاد ژنرال‌های عالی‌رتبه ایران را پذیرفت و به مذاکره برای امضای تفاهم‌نامه‌ای (MOU)^۱ پرداخت که به‌موجب آن برنامه‌های فروش اسلحه به میزان ده میلیارد دلار را لغو کرد. این یک توافق‌نامه بسیار عالی و مفید بود. برای آنکه ایران را از زیر بار تعهدات سنگین و همچنین روابط آینده دو کشور را از بقایای چسبنده روابط گذشته آزاد می‌ساخت. حداقل، و نه کمتر از بقیه، این بود که دولت آمریکا را از مشکلات عمده مالی و کاغذبازی فراوان

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۸۷

نجات داد؛ چرا که اگر آیت‌الله خمینی روی کار می‌آمد، دولت آمریکا مجبور بود این قراردادها را یک‌طرفه لغو کند، اما برژینسکی عمیقاً نگران مذاکرات بود و تفاهم‌نامه را به مدت یک هفته نگه داشت. او نگران آینده ارتش ایران بود، اما وزیر دفاع، ژنرال براون روی آن اصرار و تأکید داشت و بالاخره رئیس جمهوری کارتر آن را بعد از یازده ساعت در سوم فوریه ۱۹۷۹ یعنی دو روز بعد از ورود آیت‌الله خمینی به ایران امضا کرد. **اریک فون ماربند**، قبلاً هم در ایران بوده است و از طرف وزارت دفاع آمریکا، مسئول نظارت بر سفارشات تسلیحات نظامی آمریکایی برای ایران بوده است» [۵۰].

لغو قراردادهای خرید اسلحه ایران از آمریکا به گزارش آسوشیتد پرس
بنا به گزارشی که در واشنگتن انتشار یافته است، دولت ایران که از نظر مالی به دلیل از دست دادن درآمد فروش نفت، آسیب دیده، تصمیم گرفته است به میزان ده میلیارد دلار از قراردادهای خرید جنگ افزار از آمریکا را لغو کند.

روزنامه واشنگتن پست در شماره یکشنبه (امروز) گزارش داده که توافق در باره فسخ سفارش‌های خرید اسلحه آمریکایی از طرف ایران روز شنبه بین اریک فون ماربند فرستاده نظامی آمریکا و فرماندهان نظامی ایران حاصل شده است و ارزش قراردادهایی که بدین ترتیب گمان کم یکن شناخته خواهند شد بین هشت تا ده میلیارد دلار است.

تامس راس سخنگوی پنتاگون اخیراً گفته بود مذاکرات فون ماربند در ایران احتمالاً سبب خواهد شد که کاهش‌های قابل ملاحظه‌ای در سفارش‌های ایران برای خرید هواپیماها و کشتی‌ها و سایر ارقام جنگ افزارهای آمریکایی حادث شود. اینها سفارش‌هایی بودند که به وسیله شاه ایران و قبل از آنکه وقوع اعتصابات و آشوب‌های داخلی در این کشور منجر به تعطیل تولید نفت و بیرون رفتن شخص شاه از کشورش شود، به آمریکا داده شده بود. سخنگوی وزارت دفاع آمریکا قبلاً اظهار داشته بود که ارزش کل سفارش‌های ایران برای خرید جنگ افزار آمریکایی بالغ بر دوازده میلیارد دلار بوده است. کاهش‌هایی که اکنون در این سفارش‌ها پیشنهاد شده، با دشواری‌های جاری وضع مالی ایران ارتباط دارد.

راس روز شنبه گفت: انتظار می‌رود موضوع کاهش حجم سفارش‌های خرید اسلحه آمریکایی از طرف ایران به‌طور رسمی بعد از بازگشت فون ماربند به واشنگتن،

سفارش‌های عمده‌ای که اکنون تصمیم به فسخ آنها گرفته شده است، شامل موارد مربوط به خرید ۱۶۰ فروند جت اف-۱۶، ساخت جنرال دینامیکز به ارزش ۳/۵ میلیارد دلار، هفت فروند هواپیماهای پیچیدهٔ اخطار هوابرد از محصولات بویینگ به ارزش ۱/۳ میلیارد دلار، دو فروند ناوشکن به ارزش ۱/۴ میلیارد دلار، حدود بیست فروند هواپیماهای جنگنده و شناسایی مک دونالد گلاس به ارزش تقریباً پانصد میلیون دلار و چهارصد فروند موشک‌های فینیکس به ارزش تقریباً یک میلیارد دلار است (روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۷/۱۱/۱۵).

در آن سال و آن روزها، گروه‌های چپ، چه مسلمان و چه مارکسیست‌ها پیوسته شعار می‌دادند که تمامی قراردادهای نظامی با آمریکا فوراً و بلادرنگ باید لغو شوند. بعضی از این گروه‌ها حتی نمی‌دانستند چه تعداد قرارداد و در چه موضوعاتی مطرح است [۵۱]. دولت موقت با این کار موافق نبود. در همان مطالعات اولیه، ما پی بردیم و هر قدر بیشتر مطالعه کردیم مطمئن‌تر شدیم که این قراردادها را نباید بدون بررسی لغو کرد. برخی از قراردادها به ضرر ایران بودند و برخی به نفع ایران [۵۲]. لغو این قراردادها در دولت بختیار به ظاهر عملی "ملی" و "انقلابی" محسوب می‌شد. بختیار با انگیزهٔ سیاسی این قراردادها را لغو کرد، اما لغو این قراردادها، میلیاردها دلار خسارت به ایران وارد ساخت. دولت آمریکا با لغو این قراردادها نه تنها از تحویل تجهیزات پیشرفته و حساس خود به ایران خودداری کرد، بلکه هزینهٔ لغو قراردادها را از محل موجودی ایران در حساب مخصوص تنخواه گردان ایران، برداشت کرد. اکنون ببینیم توافق ایران و آمریکا در لغو بخش عمده‌ای از سفارشات خرید تجهیزات نظامی چه بوده است.

برگردان فارسی تفاهم‌نامهٔ ایران و آمریکا در دولت بختیار

وزارت جنگ - معاونت تسلیحاتی وزارت جنگ

سلطنت آباد - تهران - ایران - ۱۴ بهمن ۱۳۵۷

یادداشت تفاهم (Memorandum of Understanding)

این یادداشت تفاهم میان دو دولت ایالات متحده و دولت ایران، تجدیدنظرها در سفارشات خرید و پذیرش فروش‌های نظامی خارجی - Foreign Military Sales

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۸۹

(FMS) معتبر میان دو دولت را مقرر می‌دارد. دولت ایران و دولت ایالات متحده موافقتند که دولت ایالات متحده با سرعت (و مصلحت) مراتب زیر را به اجرا گذارد:

تمامی اقدامات مربوط به سفارش برنامه‌ها و اقلام زیر را پایان داده و لغو نماید:

- برنامه صلح زرافه (Peace Zebra Program): تمام اقلام فروش‌های نظامی خارجی شامل ۱۶۰ فروند هواپیمای اف-۱۶ B/A لوازم یدکی، AGE، MODS، و کمک‌ها، آموزش‌ها و پشتیبانی‌های فنی (انبارها و قراردادهای)؛

- برنامه صلح آسمان^۱ تمام اقلام فروش‌های نظامی خارجی شامل هفت فروند هواپیمای E3-A، لوازم یدکی، AGE، MODS، و کمک‌ها، آموزش‌ها و پشتیبانی‌های فنی (انبارها و قراردادهای)؛

- برنامه چرخش صلح^۲ تمام اقلام فروش‌های نظامی خارجی شامل ۱۶ فروند هواپیمای RF-4، لوازم یدکی، AGE، MODS، و کمک‌ها، آموزش‌ها و پشتیبانی‌های فنی (انبارها و قراردادهای) تقلیل تحویل‌ها به مقادیر معین شده در زیر:

تقلیل کمیت	شرح
۲	ناوشکن اسپرانس CG9486-Spruance
۱	زیر دریایی تانگ Tang 7
۴۴۴	موشک فینیکس Phoenix AIM-54A-8-
۲۰۹	موشک هارپون RGM-84-9-Harpoon
۲۵۸	موشک استاندارد SM-1-10-Standard
۳۶۰	موشک هاگ Xmin-23B-11-Hawk
۲۱۴	موشک ساید ویندر 362 AIM-9-Side winder اژدر MK46
۱۷۴	اژدر MK57
تماماً	ECM-ALQ-119

1- Peace Sky Program.

1- Peace Roll Program.

۹۰ □ شصت سال صیوری و شکوری

۱۱۳	بارکش M548
- 1	پل گذار
1	Bridge Launcher
9	هو تیزر M-110 85P2 - Howitzer
Tow 3	ضد تانک تو 1182
سی Dragon4 آی پی سی	ضد تانک دارگون 10937
۱۰۸	M-113
۹۹	جیپ M 825
M116 A1	تریلر ۶ تنی 117
6 M353	تریلر ۳/۵ تنی

مهمات - تعلیق تحویل خودبخود تمام اقلام. تحویل تنها با درخواست: ۹۰ م م، ۱۵۵ م م، ۱۷۵ م م، ۱۰۵ م م (هویتزر) - ۱۰۵ م م (برای تانک M60) و ۱۰۰ م م (نیروی زمینی).
تقلیل تمام سفارشات لجستیک، ادامه پشتیبانی فروش های نظامی خارجی دولت ایران، به انضمام تقلیل و تجدید ساختمان تمام قراردادهایی که تحت سفارشات فروش های نظامی خارجی با کنتراکتورها بسته شده است. خدمات و پشتیبانی در سطح زیر ارائه گردد:

سقف کارمندان	سیستم	FMS سفارش	طرف قرارداد
۵۰۰	هلی کوپتر	WA/VZZ	هلیکوپتر بل
	هلی کوپتر	WAL/WDC (BIH)	اینترناسیونال
۶۰	فینیکس	GFZ اف - ۱۴	گرومن
	بخش الکترونیک تلکوم سیستم	PRD - هریس کورپوریش	هیوز پرات و ویتنی
		VSJ WCC	اینک بوز آلن
۲۰			موشک هاک
		TSG73 VUU	ری تئون
		WAG.WDM	لایتون
Peace log		97 ZAA	کرافت سرویس

تقلیل ۷۳۰ کارمند نظامی و غیرنظامی دولت ایالات متحده - در برابر تعداد ۹۶۹ نفری که وزارت دفاع آمریکا اجازه داده است - که در حال حاضر مأمور در ایران هستند و توسط دولت ایران، تحت پوشش سفارشات فروش های نظامی خارجی برای تیم های کمک فنی و پشتیبانی ماگ^۱ پرداخت می شوند، به تعداد حداکثر ۲۵۰ کارمند واجد صلاحیت. دولت ایالات متحده از طریق معاونت آژانس امنیت دفاع و دولت ایران، از طریق وزارت جنگ، موافقت می کنند که حداکثر در مدت سی روز بررسی و مرور تمام سایر سفارشات فروش های نظامی خارجی مربوط به اقلام در جریان را آغاز نمایند تا اطمینان حاصل شود که تنها آن اقلام دفاعی و خدماتی تهیه و تحویل ایران داده خواهد شد که به بهترین وجهی برای امنیت مبرم و فوری ایران ضروری هستند و عاقلانه ترین مصرف وجوه حساب تنخواه گردان ایران محسوب می گردد.

دولت ایالات متحده، وجوهی که برای اقلام در مورد سفارشات ختم یا لغو شده، بر روی اقلامی که تحویل آنها تقلیل داده شده اند، برای قراردادهای خدمات و پشتیبانی تقلیل داده شده، برای سفارشات و پذیرش ها، مصرف شده اند و به حساب تنخواه گردان دولت ایران قابل جبران هستند، وصول نموده و به حساب تنخواه گردان واریز خواهد نمود. تمام اسناد لازم برای توجیه وجوه غیرقابل جبران جهت مطالعه و تصویب در اختیار دولت ایران گذارده خواهند شد.

دولت ایالات متحده، به میزان ممکن، هر یک و یا تمام سرمایه های باقی مانده غیرقابل تحویل به ایران را به حساب وزارت دفاع آمریکا و یا سایر حساب های برنامه فروش های نظامی خارجی منتقل می سازد تا جبران کامل و منصفانه آن به حساب تنخواه گردان دولت ایران حاصل شود. اگر چنانچه بهایی که بابت جبران اقلام منتقل شده در نظر گرفته می شود، کمتر از بهایی است که دولت ایران در ابتدا پرداخته است، دولت ایالات متحده مراتب را به ایران اطلاع می دهد و موافقت دولت ایران را قبل از انتقال، جلب می نماید. دولت ایران و دولت ایالات متحده حداکثر تا ۳۰ جولای ۷۹،

برنامه‌های تجدیدنظر شده سفارشات و تقلیل برنامه‌های معلق شده، به انضمام تأثیر آنها بر هزینه‌ها و برنامه‌های تحویل را متفقاً بررسی می‌کنند تا دولت ایران بتواند در باره آن برنامه‌هایی که باید ادامه پیدا کند یا ختم و یا لغو گردند، در چهارچوب شرایط عمومی نامه‌های سفارش و پذیرش، اتخاذ تصمیم نماید. دولت ایالات متحده موافقت می‌کند، دولت ایران را در هر نوع برنامه‌ای که به‌علت پایان پیش‌بینی تولیدشان، باید کلاً لغو گردند، به موقع و به‌طور کتبی تا قبل از ۳۰ جولای ۱۹۷۹ مطلع سازد. دولت ایالات متحده همچنین موافقت می‌کند که در باره آن دسته از برنامه‌ها که به‌علت عدم دسترسی به مقررات دولت ایالات متحده یا سایر مقررات فروش‌های نظامی خارجی، نفع ادامه سفارش آنها بیشتر است، از عواقب ختم و لغو اقلام، توصیه‌های لازم را به دولت ایران بنماید. همچنین تفاهم شده است که به‌منظور پیشگیری از لغو قرارداد و تحصیل تمام و منصفانه پرداخت مخارج به حساب تنخواه‌گردان ایران از محل انتقال سرمایه‌های باقی‌مانده غیرقابل تحویل، تا زمانی که مجوزی برای وزارت دفاع دولت ایالات متحده کسب نشده یا یک مشتری دیگری از طریق فروش‌های نظامی خارجی پیدا نشود که مسئولیت تعهدات و مخارج اقلامی که باید منتقل شوند را برعهده گیرد. ممکن است برای دولت آمریکا - در طی دوره کوتاه انتقال - ضروری باشد که به پرداخت تعهدات و مخارج از حساب تنخواه‌گردان ایران ادامه دهد.

دولت ایالات متحده برای جوهی که به حساب ایران بازپرداخت می‌شود و به واریز کردن آنها در حساب تنخواه‌گردان، جهت پرداخت تعهدات دولت ایران نیازی نیست، حسابی با بهره، که سودی برای دولت ایران حاصل گردد، باز خواهد نمود. همچنین دولت ایالات متحده تمامی وجوه متعلق به دولت ایران را که در جمله وجوه بازپرداختی نیستند، به این حساب واریز خواهد کرد. به دولت ایران اجازه داده خواهد شد که موجودی این حساب را به هر حساب دیگری و برای هر مقصودی که توسط دولت ایران تعیین گردد انتقال دهد.

دولت ایالات متحده، دولت ایران را به‌طور کامل از وضعیت حساب تنخواه‌گردان دولت ایران و حساب جدیدی که باز می‌شود، مطلع خواهد ساخت.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۹۳

این یادداشت تفاهم بلافاصله نافذ بوده و تا زمانی که تغییر ننماید یا لغو نشود به قوت خود باقی است.

تهران ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ - ۳ فوریه ۱۹۷۹

دولت ایران - معاون تسلیحاتی وزارت جنگ - توکلی

دولت ایالات متحده - معاون مدیریت آژانس امنیت دفاع DSAA اریک فون مارید

اصل این تفاهم‌نامه به انگلیسی تنظیم و امضا شده است. اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه آن را به فارسی، برگردان کرده است. متن فارسی دیگری از این تفاهم‌نامه در کتاب «یازدهم اسناد لانه جاسوسی، ص ۳۳۸» آمده است. توضیح: یک بار دیگر این تفاهم‌نامه را بخوانید. هیچ چیزی که متضمن منافع ایران باشد در آن دیده نمی‌شود. اصل انگلیسی این تفاهم‌نامه در بخش پیوست‌ها آمده است.

بررسی شرایط مندرج در قراردادهای فروش

برای مؤثر بودن در گفتگو با آمریکایی‌ها، اعضای مذاکره‌کننده ایرانی باید به تمام جزئیات کار اشراف پیدا می‌کردند؛ بخصوص برای ما که تازه واردین به این مقولات و مسائل بودیم. یکی از اطلاعاتی که لازم داشتیم شرایط کلی و عام فروش تجهیزات بود. این شرایط در پشت هر برگ قرارداد سفارش خرید، چاپ شده بود. در آمریکا رسم است که در هر داد و ستد کتبی و محضری، اجاره‌خانه یا فروش و غیره، در پشت اوراق رسمی، شرایط عام، چاپ می‌شود. فرض بر این است که طرفین معامله این شرایط را می‌خوانند و آگاهانه قرارداد را امضا می‌کنند، اما در اکثر قریب به اتفاق موارد چنین نمی‌شود و مردم بدون مطالعه آن شرایط، اوراق را امضا می‌کنند. چاپ این شرایط برای مواقعی است که اگر میان دو طرف قرارداد اختلافی ایجاد شد، به آن شرایط استناد می‌شود. در مورد قراردادهای سفارش ایران به آمریکا در طی ۱۱ سال، از ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۹ از طریق حساب امانی ایران و وزارت دفاع آمریکا حدود ۹۴۵ قرارداد خرید امضا شده بود. در پشت هر

برگ چاپ شده از این قراردادها شرایطی نوشته شده بود. این شرایط خواننده و ترجمه شد. مفاد این شرایط بسیار آگاه‌کننده بود. در بند ۶ این قرارداد آمده است:

«در تحت وضعیت‌های غیرعادی و اجباری، در وقتی که بهترین منافع دولت ایالات متحده ایجاب نماید، دولت ایالات متحده این حق را برای خود محفوظ می‌دارد که تمام یا بخشی از این سفارش را، در هر زمانی، قبل از تحویل A-6 کالاهای دفاعی یا اجرای خدمات، لغو نماید. دولت ایالات متحده مسئول تمامی هزینه مالی است که در اثر لغو سفارشات، تحت این پاراگراف به ارائه‌دهنده وارد می‌شود.»

با استناد این بند و اعترافات سولیوان در خاطراتش و سایر مدارک، روشن بود که دولت آمریکا خواستار لغو قراردادها بوده است و باید جریمه لغو قراردادها را آمریکا می‌پرداخت، نه دولت ایران.

بررسی مشروح مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا

ما برای پی بردن به آنچه در ماه‌های آخر حکومت شاه در قلمرو تجهیزات نظامی ایران روی داده بود، لاجرم باید اطلاعات موثق بیشتری را جمع‌آوری می‌کردیم. بدون این اطلاعات، مذاکرات ما با آمریکایی‌ها در مورد قراردادهای نظامی نمی‌توانستند مفید باشند. برای پی بردن به ماهیت قراردادها و چگونگی لغو آنها، علاوه بر آنچه در بالا اشاره شد، از مشروح مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا استفاده کردیم. بر طبق قوانین آمریکا، مشروح مذاکرات مجلس نمایندگان آزادانه در دسترس عموم می‌باشد. نمایندگی ایران در واشنگتن این مدارک را تهیه و برای ما فرستاد.

یکی از این منابع، مذاکرات کمیته خدمات نظامی مجلس نمایندگان، کمیسیون فرعی مربوط به پیش‌بینی سیستم هسته‌ای نظامی در ۱۳ مارس ۱۹۷۹ (۲۳ اسفند ۱۳۵۷) بود. این مذاکرات به‌خوبی دلایل و انگیزه‌های لغو قراردادها را نشان می‌دهد:

متن مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا - کمیته خدمات نظامی، کمیسیون فرعی مربوط به پیش‌بینی سیستم نظامی هسته‌ای ۱۳/مارس/۱۹۷۹ بدین قرار بود:

«برای سال ۱۹۷۹ بودجه کل ارتش آمریکا، که به تصویب مجلس رسیده بود، بالغ بر ۱۲۱/۶ میلیارد دلار بوده است. مجدداً ارتش پیشنهاد جدیدی به مبلغ ۲/۲ میلیارد دلار

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۹۵

داد که از این مبلغ ۸۱۱ میلیون دلار نیاز به تصویب کمیته داشته است و از این مبلغ ۶۸۰ میلیون دلار مربوط به قراردادهای FMS با ایران است. در این رابطه دکتر ویلیام پری^۱ - معاون تحقیقات و مهندسی دفتر وزیر دفاع آمریکا - در کمیته حاضر و توضیح داد. برخی از توضیحات وی سری و شخصی بوده است، که در صورت گزارشات مجلس نیامده است، اما آنچه غیر سری و غیر مخفی اعلام شده، در مذاکرات آمده است. در جلسه خصوصی و محرمانه کمیته، تنها کسانی که مجاز بودند (عدم سوء پیشینه داشتند) حاضر شدند، بقیه را بیرون کردند.

تمام اقلام مورد بحث، از لحاظ زمان، ضرورت رسیدگی فوری را دارند. "آواکس ها" جزو برنامه کلی NATO بوده اند. چهار قلم از برنامه های FMS ایران، که خود ایران لغو کرده است، عبارتند از:

۱ - ۱۵۰ موشک فینیکس ^۲ به مبلغ	۷۷/۱ میلیون دلار
۲ - ۲۰۸ موشک هارپون ^۳ به مبلغ	۱۱۶/۹ میلیون دلار
۳ - ۵۵ فروند هواپیمای اف - ۱۶ به مبلغ	۴۶۰ میلیون دلار
۴ - ۲۵۸ موشک استاندارد به مبلغ	۲۵/۹ میلیون دلار

جمع: ۶۷۹/۹ میلیون دلار

بنا به ادعای پری، اینها جزء اقلام عمده ای بوده است که دولت ایران (بختیار) لغو کرده بود. این بدان معناست که هزینه لغو قراردادها از حساب امنی ایران برداشت شده است. دولت آمریکا، بنا به ادعای پری، مجبور بوده قرارداد ساخت آنها را با شرکت های آمریکایی لغو کند!!

اما این چهار قلم، آن اندازه برای نیروهای نظامی آمریکا ارزش داشت که خرید آنها را توجیه کند و به نفع خود آمریکا بود؛ بنابراین، درمورد این چهار قلم، به جای لغو قرارداد ساخت با کمپانی ها، چنین پیشنهاد شد که آنها برای ارتش آمریکا خریداری شوند و برای بهره گیری کامل از این فرصت مناسب، باید فوری اقدام کرد.

1- Dr. William J Perry.

2- Fhoenix.

3- Harpoon.

توضیحات ژنرال گریوز^۱ در باره سوابق این اقلام:

«در طول پاییز سال ۱۹۷۹ طی دوران آشوب‌ها در ایران، دولت شاه ایران، که در آن زمان دولت ایران بود، مذاکراتی را با ما به منظور تقلیل برنامه خریدهای FMS شروع کرد. مذاکراتی هم در باره ادامه پرداخت‌های جاری برای اقلامی که ایران سفارش آنها را داده بود، در جریان بود.

به موجب قانون کنترل صادرات اسلحه (Arms Export Control Act) برای فروش عادی اسلحه لازم است دولت خریدار، مبلغ سفارشی را که می‌دهد پیشاپیش و نقد به حساب دولت آمریکا بپردازد و ایران این کار را مرتباً انجام می‌داده است، اما در اواخر سال ۱۹۷۸ به علت اعتصابات، ایران مشکل انتقال ارز لازم را از حساب‌های خود به حساب دولت آمریکا پیدا کرد. با وجود این، دولت ایران موفق شد در ۸ ژانویه ۱۹۷۹، دویست میلیون دلار و در ۱۰ ژانویه، ۲۷ میلیون دلار بپردازد که کل مبلغ حساب FMS ایران را به ۸۰۰ میلیون دلار رسانید.

این مبلغی است که در حساب Federal Reserve Bank در Denver نگهداری می‌شود. توسط معاونت مرکز حسابرسی امنیتی استفاده می‌شد تا به طرف‌های قرارداد با دولت آمریکا جهت سفارشات که از جانب دولت خریدار داده شده است، پرداخت گردد. ما جریان پرداخت‌های مستمر به کنترات‌چی‌های آمریکا را برای اقلامی که ایران سفارش داده بود، بررسی کردیم و به این جمع بندی رسیدیم که ادامه آنها، پرداخت ارقام بزرگی را توسط ایران نیازمند است و ما با دولت ایران و کسانی که معمولاً این مسائل را زیر نظر دارند، صحبت کردیم. کسانی که در زمان شاه هم مسئول این امور بودند و در زمان بختیار نیز همین کار را می‌کردند، اظهار داشتند که پرداخت این ارقام، حداقل برای مدت نامعلومی، ممکن نمی‌باشد و لذا خواهشمند است که برنامه را به گونه‌ای تقلیل بدهند که با همین مقدار ۸۰۰ میلیون دلار بتوانند آن را تا بعد از لغو برخی اقلام، ادامه بدهند.

1- Graves.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۹۷

این مذاکرات هر هفته ادامه یافت و در سوم ژوئیه ۱۹۷۹ یادداشت تفاهم (MOU) امضا شد. این یادداشت تفاهم در واقع درخواست رسمی دولت ایران برای لغو قسمت اعظم برنامه‌های خرید بود.

رقم سرراست سفارشات تحویل داده نشده^۱ در آن زمان حدود دوازده میلیارد دلار بوده و نیمه‌نهایی این تفاهم‌نامه، لغو هشت میلیارد دلار از دوازده میلیارد دلار سفارشات تحویل داده نشده بود.

در آن یادداشت تفاهم، ما سعی کردیم هزینه‌های ایران را به حداقل برسانیم. البته منظور از آن این نیست که نظر ما تخلف از مقررات عادی بوده، بلکه آن بود که اقلامی را که تحت تولید بودند، به سایر مشتریان خارجی، که ممکن است همان سفارشات را به دولت آمریکا داده باشند، ارجاع بدهیم یا به شرط اینکه آن اقلام برای برنامه‌های خودمان ضروری بوده‌اند، خودمان آنها را دریافت کنیم. در این بررسی اقلامی را که برای سایر مشتریان ضروری بوده، مشخص کردیم. برخی از آنها تحویل گرفته شدند. در مواردی که اقلام مشابهی توسط مشتریان خارجی به ما سفارش داده شده بودند ولی هنوز با کمپانی‌ها قراردادی نبسته بودیم، قرارداد با ایران عیناً به آنها انتقال داده شد و آنها آن را قبول کردند. برخی از اقلام را به همین گونه به دولت آمریکا منتقل ساختیم. در مواردی که بودجه آن توسط مجلس تصویب شده بود، ولی هنوز وزارت دفاع شروع به کار نکرده بود، اقلام قراردادی ایران به دولت منتقل گردید.

برای برخی اقلام هنوز مشتری پیدا نشده است و ما مشغول بررسی آنها هستیم تا برای آنها مشتری پیدا کنیم. پنج قلم از این موارد، که به نظر می‌رسد جذب برنامه‌های خود دولت آمریکا شود، عبارتند از: سه نوع از موشک‌های فینیکس، هارپون و استاندارد، اف-۱۶ها و ناوشکن‌های اسپرونز.

شرح بیشتر وضع حساب: در حال حاضر، برآورد ما این است که برای پرداخت هزینه لغو قراردادهای ایران، حدود یک بیلیون دلار باید به حساب تنخواه گردان ریخته شود. علاوه بر این، در ارتباط با اتمام مخارج پشتیبانی‌ها از ایران، هزینه‌های دیگری را ما پرداخت کرده‌ایم. برای انجام تمام این کارها ما با نظم معین، از محل حساب

1- Undelivered Order.

تنخواه گردان، پرداخت‌های خود را به طرف‌های متعدد قرارداد، انجام داده‌ایم. ما یک راه بیشتر نداشتیم و آن اینکه دستور توقف تمام قراردادهای را بدهیم و آنها را لغو کنیم، اما حاصل آن این می‌بوده است که تعداد زیادی از اقلام ناتمام در کارخانجات مختلف سرتاسر کشور داشتیم. ما راه حل ادامه پرداخت‌ها را انتخاب کردیم، که از محل تنخواه گردان ایران^۱ پرداخت می‌شد. به این ترتیب، ما به اقلامی دسترسی پیدا کردیم که بتوانیم به سایر مشتریان بفروشیم.

در اول ژانویه، تنها هشتصد میلیون دلار در حساب بود؛ درحالی که به یک میلیارد دلار نیاز داشتیم. برای پرداخت‌ها پول لازم داشتیم. تنها راه، فروش اقلام سفارش شده ایران و ریختن آنها به حساب تنخواه گردان ایران بوده است. ایران این پول‌ها را دریافت نخواهد کرد. این پول‌ها برای کمک به انحلال منظم این برنامه مصرف خواهد شد. اگر پولی به حساب ریخته نشود، پیش‌بینی می‌کنیم که حداکثر تا ماه می آینده، موجودی آن به صفر برسد و در آن موقع، پولی در حساب نخواهد بود که برای ادامه پرداخت‌ها از آن استفاده شود. از این طریق حداکثر تا پایان تابستان آینده، تمامی قراردادهای تسویه می‌شوند و حداکثر در پایان سال، حدود بیست میلیون دلار در حساب باقی خواهد ماند. علت پیشنهاد ضمیمه بودجه این است که دو چیز را تأمین کنیم:

۱- تأمین مخارج تسویه که برعهده ایران است.

۲- تأمین پرداخت‌های مستمر ادامه قراردادهای؛ مثلاً به‌عنوان نمونه هواپیماهای اف

۱۶- را مد نظر بگیریم که ۵۵ فروند سفارش شده. در این مورد ایران به سادگی ۳۱ میلیون دلار را که بابت پیش‌قسط این هواپیماها پرداخته است از دست می‌دهد. این ضرر تسویه را Sunk Lost می‌گویند و به ایران پس داده نخواهد شد. بودجه مورد درخواست این است که تولید این هواپیماها را به اتمام برسانیم و چون ما هواپیماها را برای خود آمریکا لازم داریم، ادامه پرداخت‌ها بهتر از لغو آنهاست. لغو آنها احتمالاً هزینه‌های بیشتری برای ایران به بار خواهد آورد. در آن صورت، ایران تعدادی از قطعات را، که به درد هیچ کس نمی‌خورد، در اختیار خواهد داشت.

1- ITF Iranian Trust Fund.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۹۹

گریوز مجدداً تکرار می‌کند که، انتقال این قراردادها از نام ایران به نام مشتری دیگر، وقتی ممکن است که به نفع آن مشتری باشد. دولت تنها به این دلیل درخواست متمم بودجه را نموده است که انتقال این قراردادها به نفع برنامه‌های دفاعی آمریکا و برخورداری از مزایا می‌باشد.

از آنجا که این اقدام برای دولت آمریکا، ارزشمند هستند، بنابراین، ما اصرار داریم درخواست دولت در مورد متمم بودجه تصویب گردد.

سؤال رئیس: چه تضمینی وجود دارد که از منافع ما در آنجا حفاظت می‌شود؟

ژنرال گریوز: منظور شما در ایران است؟

رئیس: بله.

گریوز: خوب، من می‌گویم سفارت ما در آنجا در تماس با دولت حاضر است. به درستی واقع قضیه این است که در نتیجه تغییر حکومت در ایران، موضوعاتی در دستور مذاکره این دو دولت قرار دارند. مطمئناً من نمی‌توانم تضمین کنم که تمام آنها به نفع ما حل خواهد شد. با وجود این، ما سعی کرده‌ایم که مسئله برنامه فروش نظامی خارجی را به گونه‌ای انجام بدهیم که موجب اختلاف بین ما نشود. به این دلیل ما سعی کردیم اداره این فروش‌ها بر طبق توافقنامه‌های فروش، که در گذشته با ایران داشته‌ایم، انجام گیرد. ما احساس می‌کنیم با لغو این قراردادها ما بهترین پایگاه را داریم که از دولت جدید ایران نیز بخواهیم که به آن قراردادها خود را متعهد بداند؛ از جمله مقررات امنیتی این قراردادها (منظور نظیر اف - ۱۴هاست).

سؤال یک نماینده دیگر (دن دنیل):^۱ ژنرال در مذاکره برای MOU آیا خسارات،

در مورد تخریب اموال ما، از بین رفتن وسایلی که متعلق به ما بوده است، از جمله ایستگاه‌های CIA، آیا به حساب آمده و منظور شده است؟

(منظور کدام است؟ ایستگاه‌هایی که به CIA تعلق داشته است؟ چند تا و کجا؟)

جواب: MOU در سوم ژانویه ۱۹۷۹ به امضا رسید. در آن موقع دولت بختیار سرکار بود و بسیاری از این خسارات بعد از آن تاریخ رخ دادند. MOU بر اساس برنامه فروش نظامی خارجی تنظیم شده است و سایر برنامه‌های دولت را در بر نمی‌گیرد.

سؤال: ما چگونه خسارات خود را می‌خواهیم تأمین کنیم؟ آیا هیچ نوع دیگری از MOU وجود دارد که شما از آن باخبر باشید که تأمین این خسارت را در بر بگیرد؟

جواب: خیر، اما باور من این است که در طول زمان که روابط وسیعی با ایران برقرار سازیم و از طریق این روابط مطمئناً ما این موضوعات را بررسی و حل خواهیم کرد.

سؤال: من سئوالی در باره نظر خودمان ندارم. اما آیا نظر آنها هم این است؟

جواب: من فکر می‌کنم که تنها زمان می‌تواند این سؤال را جواب دهد که ما موفق می‌شویم یا خیر.

در اثر اصرار و پیگیری این نماینده (دن دنیل)، در مورد فوریت متمم بودجه، مسائلی روشن‌تر می‌گردد: وی به قانون بودجه و ضرورت متمم اشاره کرده و می‌پرسد:

شرایط فوریت کدامند؟ فوریت برای وزارت (وزارت خارجه) یا شرکت‌های طرف قرارداد یا وزارت دفاع؟ آیا در این قراردادها، مقرراتی برای این‌گونه وضعیت‌هایی که از نوع ایران پیش آمده، پیش‌بینی نشده‌اند؟

جواب: ضرورت و فوریت به قرار زیر است: ما می‌توانستیم قراردادها با کمپانی‌ها را لغو کنیم، اما این به معنای از دست دادن این ارقام که هر یک در مرحله‌ای از اتمام هستند، بوده است. معنای آن اخلال وسیع در تلاش‌های در جریان قراردادهای دفاعی عمده، که همزمان برای ایالات متحده مواردی را تهیه می‌کنند، است که به نظر ما حرکت عاقلانه‌ای نخواهد بود؛ چرا که زیان نهایی این عمل (لغو فوری) اثرات نامطلوب بر برنامه‌های دفاعی خودمان خواهد داشت.

سؤال: چرا یک اخلال وسیع؟ این شرکت در موقع تنظیم قرارداد می‌دانسته که ریسک‌هایی هم وجود دارد.

جواب: بله، اما واقع قضیه این است که اگر چنانچه یک برنامه تولیدی وسیعی که برای وزارت دفاع خودمان ضروری هستند، برای مدت درازی به حال تعلیق درآید و نیروی کار از کار برکنار شود، اثرات منفی بر برنامه‌های دفاعی ما خواهد گذاشت. ما نمی‌گوییم کمپانی‌ها ورشکست خواهند شد، بلکه مطمئناً کار این کارخانجات دچار اخلال بزرگی خواهند شد. در پایان هزینه کالاها براساس هزینه تولید آنها خواهد بود؛

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۰۱

یعنی بالا رفتن قیمت تولید این کالاها برای دولت آمریکا؛ و من مطمئنم که در آن صورت سفارشات آینده ما به مراتب گران تر خواهد بود.

سؤال: آنها (کمپانی‌ها) قرارداد تحویل سفارشات را امضا کرده‌اند یا نکرده‌اند؟

جواب: چرا، کرده‌اند، اما اگر چنانچه دولت آمریکا نتواند مخارج سفارشات را به موقع بپردازد، دولت آمریکا در موضع خطا و ضرر خواهد بود.

سؤال: آیا قضاوت شما این است که برای تمام اقلامی که در جریان تولید هستند،

مشتری موجود است؟

جواب: ما سندی را با امضای دولت ایران داریم مبنی بر لغو قراردادهای فروش. در

تحت آن شرایط، دولت ایران موظف است هزینه لغو قراردادها را بدهد. ما می‌توانیم از حساب تنخواه‌گردان برداشت کرده و هزینه‌های لغو را بدهیم و این راه حل در برابر ماست. در مورد این پنج قرارداد (موش‌ها و ...) هزینه‌ای حدود ۲۹۴ میلیون دلار خواهد بود که ما آن را در صورت تصویب بودجه متمم، موردی خواهیم پرداخت (یعنی اضافه بر هشتصد میلیون دلار. به عبارت دیگر، هزینه اتمام آن سفارشات حدود ۱۰۹۴ میلیون دلار می‌گردد که هشتصد میلیون دلار در حساب ایران هست. ۲۹۴ میلیون دلار باید پرداخت گردد. در صورت خرید دولت آمریکا، این پول قابل پرداخت است).

در نامه ژنرال ویلیام جی پری به کمیته سنای آمریکا، امتیاز خرید لوازم سفارشی

ایران آمده است:

۱ - اقلام باید مورد نیاز نیروهای دولت ایالات متحده و تأمین‌کننده مصرف‌های

معین شده باشد. موشک‌ها و اف - ۱۶ها مشابه سفارشات جاری نیروهای ایالات متحده هستند و در هر مورد، تعداد مساوی از این اقلام، از برنامه خریدهای آینده حذف خواهد شد. کشتی‌ها، اگرچه مشابه نیستند، اما در اساس همان DD - 963 های نیروی دریایی هستند. با این تفاوت که کشتی‌های سفارشی ایران توانایی‌های بیشتری را دارند.

۲ - اقلام باید به لحاظ اقتصادی، خرید باصرفه‌ای باشند؛ هم به لحاظ هزینه دستیابی

بر آنها (یعنی مفت خریدن!) و هم به لحاظ ازدیاد هزینه‌ای که در اثر توقف تولید آنها، برای ما به وجود خواهد آمد. هر یک از اقلامی که انتخاب شده‌اند، این دو معیار را دارند.

توضیحات اضافی در نامه پری در باره هر یک از اقلام:

اف - ۱۶

آلترناتیوها در برابر ما این است که یا سفارش تمام ۱۶۰ فروند اف-۱۶ FMS ایران را لغو کنیم یا ۵۵ فروند از ۱۶۰ فروند در دست تولید را بخریم. برای این ۵۵ فروند، ۴۲۵ میلیون دلار به اضافه ۳۵ میلیون دلار لوازم یدکی، جمعاً ۴۶۰ میلیون دلار لازم است. اگر کنگره با درخواست بودجه متمم پیشنهادی موافقت نکند، مبلغ ... [حذف شده است] به مخارج سال مالی ۱۹۷۹ وزارت دفاع اضافه خواهد شد که نتیجه آن تولید تعداد کمتر هواپیماها خواهد بود. بودجه سال ۱۹۷۹ برای خرید ۱۴۵ فروند هواپیماهای اف-۱۶ جهت وزارت دفاع آمریکا برابر است با ۱۳۴۴/۲ میلیون دلار که از این مبلغ، ۲۴۶/۳ میلیون دلار آن مخارج پرداخت پیش قسط سفارشات و سایر اقلام پشتیبانی است؛ بنابراین، هزینه سفارش هواپیماها به طور خالص برابر با ۱۰۹۷/۹ میلیون دلار می‌گردد. این مبلغ ۷/۵۷۲ میلیون دلار برای هر هواپیما با حذف ۵۵ هواپیمای سفارش ایران، ازدیاد هزینه‌های وزارت دفاع جمعاً ... دلار می‌شود که برای هر هواپیما ... دلار می‌گردد. متوسط هزینه ۵۵ هواپیمای سفارشی ایران، بدون لوازم یدکی ... دلار است. که ... دلار کمتر از بهای پیش‌بینی شده بودجه سال ۱۹۷۹ است (در متن این نوشته هر کجا مطلبی حذف شده است، مربوط به اصل سند است).

پیشنهاد خرید ۵۵ فروند اف-۱۶ به این دلیل است که به بهترین وجهی هزینه‌های سال ۱۹۷۹ ما را پایین می‌آورد و از اخلال عمده در خط تولید ممانعت به عمل می‌آورد. این امر، خطر بالا رفتن هزینه‌ها، به‌علت لغو ناگهانی اقلام سفارشی را برطرف می‌سازد؛ به‌علاوه، این امر، بهبود ظرفیت دفاعی ما را در مقایسه با لغو سفارشات ایران، پنج سال جلو می‌اندازد.

ناوشکن‌های موشک‌انداز ایران

اقدامات اولیه: دولت ایران تمایل خود را به لغو حداقل دو فروند از چهار کشتی CG993 را که تحت تولید هستند، اعلام داشته است. حدود ۶۵ درصد مواد و وسایل دو کشتی دیگر، سفارش داده شده است. رشد تولید حدود ۱۱ و ۹ درصد از اتمام آنهاست. پیشنهاد این است: خرید دو فروند از CG993 ایران هر یک به بهای ۳۱۴ میلیون دلار. جمع هزینه دو واحد ۶۲۸ میلیون دلار.

توضیحات: نیروی دریایی بین سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۴ م حداقل پنجاه ناوشکن با موشک هدایت‌کننده را بدون جانشین کافی برای آنها از گردونه خارج می‌سازد. اگر

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۰۳

ناوشکن‌های ایران خریداری شوند، قدرت رزمی نیروی دریایی سه سال جلوتر از هر برنامه دیگری، بهبود پیدا خواهد کرد. متوسط هزینه تولید ناوشکن‌های ایران هر یک حدود ۲۹۹ میلیون دلار (۷۳٪) کمتر است از هزینه کشتی مشابهی که در بودجه سال مالی ۱۹۷۹ در نظر گرفته شده است (۳۱۴ میلیون دلار در برابر ۵۴۳ میلیون دلار). علاوه بر این، ادامه سفارش ساختن کشتی‌های ایران، مانع اثرات منفی بر بهای تولید کشتی‌های سفارشی نیروی دریایی (DG - 47 و برنامه Aegis) خواهد شد.

موشک‌های فینیکس ایران

ایران سفارش ۴۱۵ موشک فینیکس را لغو کرده است. از این تعداد ۱۵۰ عدد تولید شده، اما به ایران تحویل داده نشده است. ۹۶ واحد در مراحل مختلف تولید هستند. ۱۸۰ واحد از اصل قرارداد سفارش حذف شده‌اند.

برای خرید ۱۵۰ واحد موشک آماده شده ایران، مبلغ ۷۷/۱ میلیون دلار درخواست شده است. از این مبلغ ۵۸/۸ میلیون دلار کل خرید تولید این موشک‌هاست، ۷/۳ میلیون دلار افزایش هزینه در سال ۱۹۷۸ و یازده میلیون دلار افزایش هزینه در سال مالی ۱۹۷۹ است. هزینه واحد موشک‌های ایران چهارده هزار دلار ارزان‌تر است از هزینه ۲۴۰ واحد موشک سفارش شده خودمان در سال ۱۹۷۹.

بهای هر واحد موشک ایران ۴۴۶۶۷ \$ است

بهای هر واحد موشک نیروی دریایی ۴۶۰۶۷ \$

اختلاف ۱۴۰۰۰ دلار برای هر موشک

هدف، تولید موشک تا پایان سال ۱۹۸۴ ... مقدار است. پیش‌بینی برای پایان سال

۱۹۸۰ تعداد ... است. خرید ۱۵۰ موشک ایران کسری را جبران می‌کند.^۱

موشک‌های استاندارد ایران

از دو سال پیش تعداد ۲۵۸ موشک استاندارد برای ایران تولید و در یورک تان^۲ انبار

شده است. دولت ایران روز تحویل آنها را درخواست نموده است.

---

۱ - در اصل سند گزارش به جای ارقام، نقطه چین گذاشته شده است.

۱۰۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

این موشک‌ها را می‌توان با بهای هر یک ۱۰۰۴۰۰ دلار خریداری کرد که جمعاً ۲۵/۹ میلیون دلار ضروری است و دو میلیون دلار هم برای تطبیق آنها با شرایط استاندارد جدید نیروی دریایی لازم است.

برنامه تا پایان سال ۱۹۸۴ تولید تعداد ... موشک است. در پایان سال مالی ۱۹۸۴ تعداد ... آماده می‌شود. خرید موشک‌های ایران، برنامه ما را زودتر از موعد، به بهای بسیار نازل‌تری تأمین می‌نماید. بهای هر واحد موشک ایران ۷۳۷۰۰ دلار ارزان‌تر است که ۷۳٪ کمتر از بهای واحد سال ۱۹۷۹ است (۱۰۰۴۰۰ دلار در برابر ۱۷۴۱۰۰ دلار). حتی اگر مخارج تغییرات آن را هم به حساب بیاوریم.

موشک‌های هارپون

تعداد ۲۰۸ موشک هارپون است که تعدادی تحویل نشده و تعدادی لغو شده‌اند (Flyaway Lost) [۶۵]. موشک تولید شده‌اند. تولید ۱۴۳ عدد طی ۲۴ ماه آینده به اتمام خواهد رسید. خرید این موشک‌ها، به بهای هر واحد ۵۱۱ هزار دلار و جمعاً نیاز به تصویب ۱۱۶/۹ میلیون دلار است؛ به همراه ۱۰/۶ میلیون دلار لوازم یدکی اولیه. هدف تولید برای پایان سال ۱۹۸۴ تعداد ... موشک است. انتظار می‌رود تا سال ۱۹۸۰ تعداد ... تولید شود. خرید موشک‌های ایران هدف‌های ما را زودتر از موعد تأمین می‌کند. بهای هر واحد موشک ایران ۴۰۷۰۰ دلار ارزان‌تر است از بهای واحد خودمان در سال ۱۹۷۹ (۵۱۱۰۰۰ دلار در برابر ۵۴۱۷۰۰ دلار). اگر سفارش تولید را لغو کنیم؛ یعنی اگر سفارش ایران را لغو کنیم، هزینه سفارش خودمان ۲۴ میلیون دلار بالا می‌رود و هزینه هر واحد یکصد هزار دلار یعنی ۶۴۱۷۰۰ دلار اضافه می‌شود. هزینه مشتریان FMS نیز یازده میلیون دلار افزایش می‌یابد (کمک به آمریکا!! و سایر مشتریان!)

فرازی از نامه ژنرال گریوز به‌عنوان معاون آژانس معاونت امنیتی دفاع به مجلس آمریکا - ۱۵/ مارس / ۱۹۷۹

«... در پاییز گذشته، دولت ایالات متحده، صورت‌حسابی برای ایران، در مورد وجوه مورد نیاز برای ادامه پرداخت سفارشات در سه ماهه ژانویه - مارس ۱۹۷۹ ارسال داشت، اما اعتصاب بانک، مانع پرداخت این صورت‌حساب تا آغاز سه ماهه فوق‌گردید.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۰۵

بالاخره به دنبال کوشش فراوان سفارت آمریکا در تهران و بانک مرکزی ایران و بانک مرکزی آمریکا (فدرال رزرو) در ۸-۱۰ ژانویه ۱۹۷۹ مبلغ ۲۲۷ میلیون دلار از حساب ذخایر ارزی ایران در نیویورک به حساب تنخواه گردان FMS ایران در بانک مرکزی در دنور انتقال داده شد. در آن موقع موجودی حساب ایران هشتصد میلیون دلار بود. بعد از آن، تمام کوشش‌های ما برای انتقال به حساب مزبور بی نتیجه ماند. تحلیل وضعیت در آن موقع نشان داد که این مبلغ برای ادامه پرداخت سفارشات و همچنین هزینه لغو قراردادهای، در صورت ضرورت آن، کافی نخواهد بود. متناسباً ما وارد مذاکره گسترده‌ای با نمایندگان دولت ایران شدیم، تا حجم سفارشات آن تا حدی تقلیل داده شود که تا رفع اعتصابات و امکان انتقال ارز، با موجودی حساب باقی مانده، بتوان ادامه داد. در طی این دوران، روابط بسیار نزدیکی بین دولت آمریکا و دولت شاپور بختیار ادامه یافت و دولت آمریکا مشتاق بود تا ادامه حمایت خود را از دولت ایران، که می‌کوشید برخورد میان بخش‌های مختلف کشور را حل کند، نشان دهد.

(جمع‌بندی این مذاکرات، امضای MOU در سوم فوریه ۱۹۷۹ بود با امضای اریک فون ماربد، معاون DSAA از طرف آمریکا و توکلی معاونت تسلیحاتی وزارت جنگ ایران).

این یادداشت تفاهم هفت بلیون دلار از دوازده میلیارد دلار ارقام و خدمات را که سفارش شده بودند و هنوز به ایران تحویل داده نشده بود، لغو نمود. برحسب مفاد قراردادهای اولیه، ایران مسئول تمامی هزینه‌های لغو این سفارشات باقی ماند، اما هزینه، لغو سفارشات که به موجب همین نامه به دیگر مشتریان فروخته نشود، از همان زمان بدون استثنا هزینه لغو را از حساب کسر کردند.

«پرداخت‌ها به شرکت‌های طرف قرارداد، بابت کار انجام شده، مخارج لغو سفارشات و ادامه پرداخت سفارشات، در مورد اقلامی که به مشتریان دیگری تحویل داده خواهد شد، به سرعت موجودی حساب را تحلیل می‌برد. هدف آن بود که، موجودی حساب را برای مدت طولانی‌تر حفظ کنیم و آن را فعال نگه داریم؟! (یزدی: چرا؟ و به چه منظور؟ ادامه سفارشات منتقل شده به خودشان!)

در مواردی که ممکن بود، برخی از سفارشات معلق شوند! (کدام یک؟! به صفر رسیدن موجودی حساب، عدم ادامه پرداخت هزینه سفارشات، نه تنها موجب توقف تولید سفارشات ایران، بلکه سایر مشتریان، از جمله خود وزارت دفاع آمریکا می‌گردد. در ابتدا تمایل بر این بود که تمام قراردادها را لغو کرده و موجودی ایران را صرف پرداخت هزینه‌های لغو بنماییم، اما از آنجا که دولت آمریکا و سایر مشتریان، بسیاری از اقلام تحت تولید را نیاز داشته‌اند، ما آن راه‌حل را انتخاب نکردیم. ما ادامه تولید را انتخاب کردیم. مثلاً برای نمونه پرداخت لغو اقلام سفارشی ایران که در بودجه سال مالی ۱۹۷۹ وزارت دفاع D.O.D آمده است، حدود ۲۳۷ میلیون دلار برآورد شده است؛ درحالی که می‌توان آن را از مبلغ موجودی کنونی حساب - که ۴۲۵ میلیون دلار است - برداشت کرد، باقی‌مانده موجودی حساب، نه برای پرداخت هزینه لغو سایر اقلام باقی‌مانده کافی خواهد بود و نه برای ادامه پرداخت سفارشات.

به‌طور خلاصه برای دولت آمریکا که باید از این فرصت مناسب و از قیمت‌های نازل لوازم ایران که به آنها نیاز دارد، بهره‌مند گردد و برای جلوگیری از اختلال عمده در تولید لوازم جهت وزارت دفاع آمریکا، توسط شرکت‌هایی که این اقلام را تولید می‌کنند، بودجه متمم ضروری است.

بررسی احتمال استفاده از حساب ذخایر ایران در آمریکا برای پرداخت سفارشات

سؤال نماینده (آقای لیچ):^۱ آیا تلاش‌هایی هم شد که اطمینان حاصل شود که آیا ایران در آمریکا دارای ذخایر مالی هست که بتوان از آنها علاوه بر حساب تنخواه‌گردان برای پرداخت هزینه‌های لغو استفاده کرد؟

جواب (گریوز): بله. ذخایر خارجی در آمریکا هست. ما در مورد امکان استفاده از آن ذخایر تحقیق کردیم، اما من کارشناس شاهدهی در باره محدودیت‌هایی که مانع از آن بشود، نخواهم بود. وزارت خزانه‌داری باید بیاید و برای شما توضیح بدهد که چرا استفاده از آن عملی نبود. ما از طریق انتقال ذخایر ارزی از ایران، مبالغی دریافت کردیم، اما علی‌رغم بهترین تلاش‌ها بیش از آن موفق نشدیم!!

1- Mr. Leach.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۰۷

سؤال: آیا جز اقلامی که لغو شده‌اند، اقلامی لغو نشده باقی مانده‌اند؟ به جز لغو کشتی‌ها، چه اقلامی هنوز توسط دولت ایران لغو نشده‌اند؟

جواب: بله؛ هستند. برخی از موشک‌ها که لغو نشده‌اند و تحویل هم داده نشده‌اند.

سؤال: ارزش آنها چه مبلغ است؟

جواب: حدود کمی کمتر از یکصد میلیون دلار.

سؤال: شما گفتید که با دولت بختیار مذاکره کردید و در جای دیگر گفتید که ارتباط شما با دولت حاضر ایران، توسط مرد جوانی که کاردار سفارت ایران در واشنگتن است، می‌باشد؛ آیا در ذهن دولت آمریکا تردیدی وجود دارد که سایر اقلام نیز نهایتاً لغو خواهند شد؟

جواب: برخی از اقلام را که در حال حاضر در ایران می‌باشند، ممکن است به آنها تحویل داده شود، اگر ما یک روابط تمام و کامل تحویل لوازم نظامی را برقرار سازیم.

سؤال: شما واقع‌بینانه پیش‌بینی نمی‌کنید که به آنجا برسیم، تا زمانی که حکومت ایران توسط آیت‌الله خمینی اداره می‌شود؟

جواب: من فکر نمی‌کنم در این مورد به یک جمع‌بندی نهایی برسیم.

در مورد ۳۱ میلیون دلاری که ایران در لغو قرارداد اف-۱۶ متضرر شده، نماینده‌ای به نام فورد^۱ سؤال می‌کند که:

آیا شما می‌توانید کمیته را مطمئن سازید که در آینده، هیچ نوع پرداختی از این بابت به ایران نخواهد شد که جبران این ضرر آنها بشود؟

جواب: خیر. قصد روشن بر این است که این پول رفته است. هیچ قصدی برای پس دادن این پول در کار نیست.

سؤال: بنابراین، با خرید ۵۵ فروند هواپیمای اف-۱۶ ایران، شما ۳۱ میلیون دلار استفاده یا صرفه‌جویی (به نفع دولت آمریکا) کرده‌اید؟

جواب: بله؛ همین طور است. قسمتی از این پول صرفه‌جویی است، اما قسمتی از آن برای هزینهٔ اقلام خاصی در اف-۱۶های ایران است که دولت آمریکا از آنها استفاده نخواهد کرد. هدف تنها تقلیل قیمت‌ها نبوده است. هدف جلوگیری از لغو تمام

قراردادها با کمپانی جنرال دینامیکس^۱ بوده است. دولت ایران ۱۶۰ فروند اف-۱۶ سفارش داده است. دولت آمریکا با جنرال دینامیکس ۱۶۰ فروند را قرارداد بسته است. از این تعداد در باره ۱۰۵ فروند کمترین کاری صورت نگرفته است. دولت آمریکا قرارداد آنها را لغو کرده است، اما ۵۵ فروند را نه. قرارداد وزارت دفاع آمریکا با جنرال دینامیکس به گونه‌ای بوده است که بهای تمام شده به تعداد هواپیماهای ساخته شده بستگی دارد (سخنان ژنرال Bell در کمیته) و لذا لغو سفارش ایران، بهای تمام شده برای وزارت دفاع را بالا می‌برد. قسمت‌هایی از هواپیماهای سفارش شده (حدود ۱۵٪) توسط کارخانجات اروپایی تهیه می‌شوند. لغو سفارشات بر کار آنها نیز اثر می‌گذارد.

قیمت اف-۱۶ها از نامه کتبی به کمیته: اگر تمام ۱۶۰ فروند لغو شوند، یعنی علاوه بر ۱۵۵ فروند لغو شده، ۵۵ فروند نیز لغو شوند، حدود ۶۸ میلیون دلار به هزینه‌های سال مالی ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰ اضافه می‌شود، اما اگر ۵۵ فروند را بخریم و نگهداریم، افزایش هزینه تا سال مالی ۱۹۸۰ تنها دوازده میلیون دلار خواهد بود. اگر سفارش هارپون را لغو کنیم، علاوه بر تفاوت قیمت که ذکر شد، که بهره نخواهیم برد، بلکه مبلغ ۳۵ میلیون دلار مخارج سفارشات خود وزارت دفاع (D.O.D) اضافه می‌شود. موشک‌های استاندارد که هر واحد یکصد هزار دلار خریداری می‌شود، هزینه خرید آنها ۱۷۴۰۰۰ دلار است. علت ارزانی آن این است که ایران آنها را در زمانی سفارش داده و ساخته شده است که قیمت‌ها بسیار مناسب بوده‌اند.

از نامه ژنرال ویلیام به ماکسون^۲ رئیس برنامه‌ریزی و توسعه تحقیقات و توسعه نیروی هوایی ایالات متحده، به کمیته:

«در مورد اف-۱۶ها، هزینه خرید ۵۵ فروند، هزینه برنامه‌های اف-۱۶ آمریکا و اروپا را تقلیل می‌دهد. در صورت لغو آنها، آمریکا ۲۴۵ میلیون دلار بیشتر خواهد پرداخت. در صورت خرید آنها، افزایش قیمت حدود ۲۵ میلیون دلار خواهد بود (صرفه‌جویی آمریکا ۲۲۰=۲۴۵-۲۲۵ میلیون دلار)». (شگفتا که همه اینها به ضرر ایران تمام می‌شود!).

1- General Dynamics.

2- Maxson.

آواکس‌ها

در مذاکرات مجلس در بحث راجع به آواکس‌های ناتو، مطالب جالبی مطرح شده که خلاصه آن به قرار زیر است:

از نامه ژنرال ماکسون: برنامه آواکس‌های ناتو، شامل هیجده فروند هواپیمای E-3A به اضافه پایگاه‌های فرعی و عملیاتی زمینی است که در ۶ دسامبر ۱۹۷۸ در جلسه وزیران دفاع ناتو تصویب شد. حدود یکصد میلیون دلار هم بودجه آمریکا است.

فینیکس: به نام AIM - 54A و C54 اسلحه‌ای برای تمام آب و هواها، نیمه اتوماتیک برای استفاده توسط اف-۱۴ها، غیرقابل مقایسه با هر نوع موشک دیگر هوا به هوا. در سرعت‌ها و ارتفاع بالا، با موفقیت آزمایش شده است و با موفقیت بالا در درگیری‌های چند گانه و فواصل زیاد. نوع A بعداً بهبود و تکمیل شد به نوع C. به نیروی دریایی برای ۲۱۰ فروند موشک AIM - 54A هشتاد میلیون دلار بودجه داده شد. تمام ۱۵۴ موشک فینیکس که ایران در سال مالی ۱۹۷۴ و ۱۹۷۵ سفارش داده، تماماً به ایران تحویل داده شده است. از ۲۸۲ موشک فینیکس سفارش ایران در سال مالی ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷، تعداد ۱۳۰ واحد به ایران تحویل داده شده است و دو واحد آن در یک آزمایش نمایشی مصرف شده‌اند. ۱۵۰ واحد باقی مانده در بودجه سال مالی ۱۹۷۹ آمده است.

هارپون: هارپون، موشکی است برای کشتی، هواپیما و زیردریایی در انواع هواها، مؤثر بر ناوشکن دشمن، کشتی‌های جنگی سبک، زیردریایی‌های سطحی، کشتی‌ها و سایر ناوگان‌های دشمن که توسط رادار و کامپیوتر عمل می‌کند.

نیروی دریایی برای ۲۴۰ فروند هارپون، مبلغ ۱۳۰ میلیون دلار برای سال ۱۹۷۹ و برای ۲۰۸ موشک به ایران تحویل داده نشده، ۱۰۶/۳ میلیون دلار درخواست کرده است. لوازم یدکی نیز به ایران داده نشده است. قرار بوده این موشک‌ها و لوازم یدکی تا سال ۱۹۸۰ به ایران داده شوند.

ژنرال ترنر (در سنای آمریکا): کل موشک‌های فینیکس تحویل شده به ایران، ۲۸۴ فروند است. دو موشک در طی آزمایشی در ۱۹۷۷ توسط هواپیماهای متعلق به ایران و خلبانان ایرانی امتحان و آتش شده است. در ایران هیچ گونه آزمایشی انجام نشده است. برنامه تولید موشک برای D.O.D (وزارت دفاع) حدود ۹۰ موشک در سال بوده است.

۱۱۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

بنا به سفارش اولیه، موشک فینیکس ۷۱۴ بوده است، در سه نوبت. آنچه تحویل شده، پول آنها تماماً گرفته شده است.

اف - ۱۴ها: ۷۷ فروند در ایران، اکثراً در پایگاه‌های اصفهان است. دو هواپیما در تصادف سقوط کردند. مابقی تماماً سالم باقی مانده‌اند. ایرانیان برای نگهداری از این هواپیماها به طور مستقل از تبدیل هواپیماهای دیگر به اوراق استفاده می‌کنند.

وضعیت موشک فینیکس

AIM- 54C	AIM-54A	آلفا
۵/-	۴/۳	حداکثر سرعت
۸۰/-	۷۲/۵	طیف (Range): ماکزیمم
۲/-	۲/۱	مینیمم
۶۰,۰۰۰/-	۴۸/۸۰۰	حداکثر ارتفاع... (پا): برخورد (هدف)
۱۰۰,۰۰۰/-	۸۱/۴۰۰	موشک
۹۲	۸۵	درصد نرخ موفقیت
حذف	حذف	دقت
حذف	حذف	احتمال نابودی
۱۰۰۰	۹۸۹	وزن در اصابت (پوند)

یادداشت‌هایی از مذاکرات کمیته فرعی بودجه سنای آمریکا - بخش اول

خرید اف - ۱۶

ژنرال آلن: تولید هواپیماهای اف - ۱۶ تازه شروع شده‌اند. با خرید هواپیماهای سفارش شده ایران، ما تعداد مورد نیاز خود را، هم زودتر و هم ارزان‌تر به دست خواهیم آورد. به منظور خرید اقلام ایران، به موجب توضیح سناتور استینیس^۲، مبلغ ۷۶۴ میلیون دلار از اقلام در برنامه بودجه D.O.D را حذف و برابر آن برای خرید اقلام ایران پیش‌بینی و کسب اجازه نمودند.

1- Allen.

2- Stennis.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۱۱

ژنرال آلن: «قراردادهایی امضا شده و در دست امضا است. برای ساخت هواپیماهای اف - ۱۶. ایرانیان سفارش ۵۵ فروند را تمام کرده‌اند. جمع کل هزینه این ۵۵ فروند هنوز روشن نیست. محاسباتی باید انجام گیرد. تا به حال ایران سی میلیون دلار در این پروژه خرج کرده است. ممکن است مخارج اضافی بابت لغو قرارداد به ایران تعلق بگیرد. بستگی به این دارد که آنها قرارداد را چگونه لغو کرده باشند، اما ایرانی‌ها قصد خود را در لغو سفارش به ما اعلام کرده‌اند. بهترین راه حل برای آمریکا این است که سفارشات را لغو نکند و آن را نگه دارد؛ چرا که برای تولید تعداد سفارش شده، نیروی انسانی بسیج و برنامه‌ریزی شده است. سه راه حل در برابر آمریکا است:

۱ - حفظ قرارداد با سازنده و فروش هواپیماهای تولید شده به خریدار جدید.

۲ - لغو قرارداد و جریمه ایران.

۳ - حفظ قرارداد و خرید هواپیما توسط نیروی هوایی آمریکا.

خرید این هواپیماها به علت سرمایه‌گذاری قبلی ایران، برای نیروی هوایی ما خیلی مقرون به صرفه خواهد بود».

درخواست احتمالی ایران در باره سود حاصله از فروش هواپیماهای اف - ۱۶

سناتور استینیس: در صورتی که ما به علت عدم استطاعت ایران به ادامه قرارداد اف - ۱۶ها، سودی می‌بریم، آیا ایران از ما نخواهد خواست که آنچه را که سود برده‌ایم - فرضاً X دلار یا هر چه که هست - به آنها پس بدهیم؟ آیا آنها انتظار نخواهند داشت که آنچه را شما سود می‌برید به آنها بدهید؟

ژنرال آلن: بر طبق مقررات فروش نظامی خارجی، تسویه حساب بین دولت آمریکا و ایران صورت خواهد گرفت **جواب:** صدا مبهم و یا خط ناخواناست.

از متن ارائه شده به کمیته تحت عنوان: **تسویه آمریکا - ایران** به موجب "قانون کنترل صادرات اسلحه"^۱ بین دولت آمریکا و دولت ایران، حساب‌ها به گونه‌ای تسویه خواهند شد که هیچ یک از طرفین از زیان و ضرر به دیگری، بهره‌مند نگردد.

1- Arms Export Control Act.

«هر گونه سرمایه متعلق به ایران که از فروش لوازم به نیروی هوایی آمریکا و یا سایر مشتریان FMS به دست می آید به حساب ایران واریز خواهد شد. هزینه جاری و کنونی خرید ۵۵ فروند اف -۱۶ سفارش ایران توسط آمریکا، مبلغ ۲۵ میلیون دلار است که می توان از بودجه برنامه سال ۱۹۸۶ پرداخت. اگر آنها را ما برنداریم، تأثیر هزینه لغو سفارشات ایران بر دولت آمریکا حدود ۲۴۵ میلیون دلار خواهد بود. برای تقلیل تأثیر لغو سفارشات ایران به حداقل، حدود ۴۶۰ میلیون دلار بودجه ضروری است.

مذاکرات برای تسویه قرارداد سفارش

آلن: مشکل دولت آمریکا مسئله مذاکره است.

استینیس: با کی ما مذاکره خواهیم کرد؟

آلن: سؤال خوبی است.

سناتور یونگ: چه کسی حساب تنخواه گردان را کنترل می کند و چه کسی

برداشت هزینه را از حساب کنترل می کند.

آلن: دولت ایران به آن حساب پول ها را واریز می کند تا از محل آن، هزینه سفارشات

داده شود. به تدریج پرداخت می شود. کنترل حساب توسط دولت آمریکا از طریق مقررات

فروش نظامی خارجی است و باید به صورتی انجام گیرد که به نفع ایران باشد!

استینیس: من شنیدم یکی می گفت هر پولی را که بابت اف -۱۶ها مصرف شده

است به دولت ایران پس داده خواهد شد.

آلن: خیر؛ قوانین کشورمان (آمریکا) مقرر کرده که تمام آن هزینه ها برعهده دولت

ایران است و حساب تنخواه گردان برای همین منظور است.

استینیس: خرید اف -۱۶ها دو نفع دارد: یکی اینکه زودتر از موعد مقرر نصیب

نیروی هوایی (AF) می گردد. دیگر اینکه تفاوت قیمت هواپیماهایی که در سال ۱۹۷۹

ساخته شده یا می شود با سال ۱۹۸۶ است.

این تعداد هواپیماهای اف -۱۶ که به ایران فروخته شده، یا قرار بوده که فروخته

شود، در مجموع نیروی جهانی برای درگیری های آینده می باشند و ما آنها را لازم

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۱۳

داریم؛ حالا خیلی بیشتر از شش ماه قبل و این به موقع‌ترین و ارزان‌ترین راه به‌دست‌آوری آنهاست.

علاوه بر تفاوت بهای هواپیماهای سفارش‌شده در سال ۱۹۷۹ در مقایسه با سال ۱۹۸۶ به دلیل سرمایه‌گذاری‌های قبلی ایران، هزینه ما خیلی پایین‌تر است. البته در مورد هواپیماها این سرمایه‌گذاری خیلی نبوده، اما در مورد ناوشکن‌ها قابل توجه بوده است. استخراج از مذاکرات در کمیته فرعی نیروهای مسلح، نیروی دریایی و استراتژیک و مواد حساس (۹ مارچ ۱۹۷۹) - در باره سفارش کشتی‌های ناوشکن ایران.

رئیس ستاد نیروی دریایی: درخواست اولیه نیروی دریایی برای دو کشتی DDG 998 - به مبلغ ۵۴۳ میلیون دلار بود. این کشتی چیزی است شبیه ناو دریایی هسته‌ای ویرجینیا. در MOU، سفارش دو تا از چهار کشتی لغو شده بود (شماره‌های ۳ و ۴ آن). حتی قبل از MOU نیز آنها فکری کردند که کشتی‌ها را به ایران تحویل ندهند: «خیلی جلوتر از آنکه MOU در ۳ فوریه ۱۹۷۹ امضا شود، به‌علت حوادث ایران، در نیروی دریایی فکر کردم که تحویل برخی یا تمام کشتی‌های D.D.G را به ایران لغو کنیم. خودمان آنها را شدیداً نیاز داشتیم؛ بنابراین، شروع به کار کردیم که راه‌های آن را پیدا کنیم. خیلی زودتر از آنکه MOU امضا شود. وقتی MOU امضا شد، فوراً دست به کار شدیم و اقدامات قانونی انجام گرفت و آنها را درخواست کردیم. این یک فرصت بسیار مناسبی بود برای نیروی دریایی که این کشتی‌ها را به این سرعت و با قیمت بسیار مناسبی به دست آورد.

برای مقایسه، اگر بخواهیم یک کشتی DDG - 998 را برای سال ۱۹۸۴ تهیه کنیم هزینه آن حدود ۵۴۸ میلیون دلار خواهد شد؛ درحالی‌که دو کشتی ایران جمعاً حدود ۶۲۸ میلیون دلار می‌شود یا ۳۱۴ میلیون دلار برای هر یک. یعنی دو‌یست میلیون دلار صرفه‌جویی در هر کشتی. ما داریم دو تا از این کشتی‌ها را به قیمت ۶۳۸ میلیون دلار می‌خریم که ۱۰۹ میلیون دلار کمتر است در بهای یک کشتی FFG که به مراتب کوچک‌تر و با ظرفیت کمتری است. همچنین تحویل آنها به جای ۱۹۸۴ در ماه‌های ژوئن و سپتامبر ۱۹۸۱ است. یک نگرانی ما در تنظیم بودجه، بالا رفتن سریع قیمت‌هاست. وقتی ما در این تاریخ، بودجه برای تهیه کشتی‌هایی که باید در شش یا

هفت سال به دست آید را تصویب می‌کنیم، واقعاً اداره آن بودجه مشکل است. اشکال در این است که کشتی را نمی‌توان رفت به مغازه و از قفسه‌ها خرید. اگر می‌توانستیم قیمت‌ها خیلی پایین‌تر بودند. کاری که در اینجا، در واقع با خرید کشتی‌های ایران می‌شود، شبیه خرید از مغازه است. برای مثال اگر ما بتوانیم یک کشتی کندی CV را حالا برای تحویل سال ۱۹۸۱ بخریم، قیمت آن یک میلیون دلار می‌شود، ولی اگر امروز آن را سفارش دهیم ۱/۷ میلیون دلار خواهد بود. وضعیت خرید کشتی‌های ایران از این قبیل است. در مورد دو کشتی دیگر ایران، هیچ کاری نمی‌توانیم بکنیم تا وقتی آنها خودشان سفارش آن دو را لغو کنند. ما آنها را هم می‌خواهیم. نظیر آن دوی اول خیلی ارزان است. ما به موشک‌های فینیکس، هارپون و استاندارد نیز احتیاج مبرم داریم. آنها تمام شده و در انبارها هستند».

فرمانده نیروی دریایی آمریکا اعتراف می‌کند که: «خرید کشتی‌های ایران یک نمونه کلاسیک است. این کشتی‌ها و اسلحه‌ها در دسترس ما نبودند. انتظار آن هم می‌رود، اما ما توانستیم کشتی را که در دسترس قرار گرفت به قیمت بسیار نازلی که بیش از دویست میلیون دلار در هر کشتی به نفع ما بود خریداری کنیم. ما از ۱۰ تا ۵۴ درصد صرفه‌جویی می‌کنیم. اگر خط تولید متوقف گردد و یا ساختن کشتی‌ها به لحاظ فنی خاتمه داده شود و نیروی انسانی مشغول به کار کنار گذاشته شوند و تولید کلاً تعطیل گردد و سپس بخواهیم در سال بعد دوباره شروع کنیم، هزینه‌ها به‌طور سرسام‌آوری بالاتر خواهد بود».

به‌موجب سخنان فرمانده نیروی دریایی، در قرارداد سفارش تولید و ساخت کشتی‌های ایران، ملحوظ است که حتی بعد از ساختن، دولت آمریکا این حق را دارد که اگر مصلحت ندانست کشتی‌ها را به ایران تحویل ندهد. لذا اگرچه سفارش دو کشتی بعدی را ایران لغو نکرده است، اما آنها می‌توانند بر مبنای قرارداد اولیه، سفارش را لغو و کشتی را تحویل ندهند. بنا به گفته او، این در تمام قراردادهای فروش نظامی خارجی، به‌عنوان یک فرم استاندارد وجود دارد.

بسیار خوب، اما به چه قیمتی و چه کسی باید ضررش را بدهد: ایران یا آمریکا؟ ایران برای این چهار فروند کشتی ششصد میلیون دلار پرداخته بوده است. از این

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۱۵

مبلغ، ۴۵۰ میلیون دلار اختصاصاً برای کشتی‌ها مصرف شده است. ۱۵۰ میلیون دلار برای آموزش و سایر خدمات مربوط به این برنامه هزینه شده است.

«ما این کشتی‌ها را می‌خواهیم. منافع ما در این است که آنها را بخریم. من اهمیتی نمی‌دهم که برای ایران ارزان‌تر یا گران‌تر تمام بشود. ایران چیزی را به جز چند صد میلیون دلار از دست نمی‌دهد! برخی از خصوصیات کشتی برای ایران بود. ما آنها را نمی‌خواهیم. هزینه ساختن و تعمیر آنها برعهده ایران خواهد بود. این یک فرصت طلایی است (خرید یک کشتی ۵۵۰ میلیون دلار به سیصد میلیون دلار!!) که خوابش را هم نمی‌دیدیم.»

بخشی از گفتگوهای یک جلسه در نیروی دریایی آمریکا

سؤال: چه وقت این MOU امضا شده است؟

جواب: سوم فوریه ۱۹۷۹.

سؤال: چه کسی نخست‌وزیر بود؟

جواب: بختیار بود.

سؤال: حالا آقای بختیار نه تنها نخست‌وزیر نیست، بلکه مفقود الاثر است. این چه

اثری در وضعیت MOU دارد؟

جواب: من تصور نمی‌کنم کمترین اثری بگذارد. درک من این است که مطابق

مقررات بین‌المللی این یادداشت توسط یک دولت قانونی و شناخته‌شده در آن زمان امضا شده است و آن را هم انکار نکرده‌اند!

سؤال: شما در دنیای احلام زندگی می‌کنید؟ آیا در مطبوعات نخوانده‌اید که یک

انقلاب در آنجا شده است؟

جواب: بله درست است.

سؤال: شما جویری صحبت می‌کنید که گویی با دولتی که سال‌ها روابط خوبی

داشته‌ایم، طرف هستیم. شما با حکومت کنونی ایران چه روابطی دارید؟

جواب: هیچ رابطه‌ای نداریم. در قلمرو مسئولیت من نیست.

سؤال: آیا شما از قیمت و سایل ما که در ایران از بین رفته است خبر دارید؟

جواب: خیر.

سؤال: ما واقعاً داریم به ایران کمک می‌کنیم. البته شما دوست ندارید! آن را نمی‌پذیرید، اما واقع قضیه این است که آنها ششصد میلیون دلار گذاشته‌اند و فقط دویست میلیون دلار از دست می‌دهند؛ درحالی که ما زیاد نمی‌دانیم خسارات وارد بر ما چقدر است؟
جواب: (حذف شده است).

سؤال: ما داریم این پول را به چه کسی می‌دهیم؟ به بختیار نمی‌دهیم، به آقای خمینی می‌دهیم؟

جواب: ما این پول را به هیچ کس نمی‌دهیم. به حساب تنخواه‌گردان می‌ریزیم که در این کشور و در اختیار ماست و ... (در اصل سند، مباحثی مطرح شده که یک خط در میان حذف شده است).

اما به هر حال فرمانده نیروی دریایی توضیح می‌دهد که جدای از خرید کشتی‌ها، حساب در اینجاست و پول در اینجا می‌ماند. ما چهل میلیون دلار قرارداد فروش داخلی و خارجی داریم (... حذف).

سؤال: ما با دولتی روبه‌رو هستیم که نه تنها ثابت ندارد، وسایل آمریکا را از بین برده است و اتباع ما را مجروح ساخته است و نه تنها نفت ما را، بلکه نفت نزدیک‌ترین هم‌پیمان ما اسرائیل را قطع کرده است. توجهات زیادی از اسرائیل جلب خواهد شد. حال شما می‌گویید به گونه‌ای عمل کنیم که گویی هیچ خبری در ایران رخ نداده است؟ ما باید این کشتی‌ها را بخریم، اما فکر نمی‌کنم باید این هفتصد میلیون دلار را به ایران پس بدهیم.

جواب: اما ما پول به ایران نمی‌دهیم. به **کمپانی لایتون**^۱ می‌دهیم و نیروی دریایی ما جدای از ایران باید این پول را به لایتون بدهد. طرف قراردادش آمریکاست، نه ایران و اگر ما آن را به لایتون ندهیم، آنها علیه ما شکایت می‌کنند. قرارداد با ایران چنان است که آن دولت را موظف به پرداخت هزینه به نیروی دریایی ما می‌کند. ایران موظف است و در واقع او برای کشتی‌های ۳ و ۴ نیز ۶۲۸ میلیون دلار قبلاً پرداخت کرده است.

1-Layton.

۲- ۸۰۰ میلیون دلار موجود بود. وجوه کشتی‌ها و سایر وجوه چه شد؟ از کشتی‌های خودشان می‌گویند ۶۲۸ میلیون دلار کشتی ۱ و ۲ و ۶۲۸ میلیون دلار کشتی ۳ و ۴. از بابت فروش موشک‌های فینیکس، هارپون و استاندارد و از بابت ۵۵ فروند هواپیمای اف-۱۶ سخنی نمی‌گویند (بزدی).

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۱۷

کلریتور: تولید فینیکس و استاندارد تمام شده است و در انبار است. به ایران تحویل داده نشده است.

گریوز: جمع کل مبلغ سفارشات لغو شده ایران برابر با ۷/۷ بیلیون دلار است. موجودی حساب هشتصد میلیون دلار در ژانویه ۱۹۷۹. برای پرداخت تمامی تعهدات ایران، آمریکا به ۱/۳ بیلیون دلار نیاز دارد که از حساب برمی‌دارد.

گریوز: ایران پولی از این حساب به دست نخواهد آورد؛ چرا که تماماً بابت سایر هزینه‌ها پرداخت خواهد شد و موجودی به صفر خواهد رسید.

سنا تور استراتون: بعد از نقل قسمتی از MOU که آن را حذف کرده‌اند می‌گوید: «ما با برخی از مشکلات خیلی جدی روبه‌رو هستیم. چرا کسی با آنها صحبت نمی‌کند و به آنها نمی‌گوید که اگر می‌خواهید، با ما مذاکره کنید و اگر می‌خواهید ما پول به این حساب شما بریزیم، باید در مورد نفت شل بگیریم. این مشکل جُرُزه است، همت است. در منطقه نمایندگی من، هزاران نامه در این باره می‌نویسند، و خلاصه اینکه بهتر است ششصد میلیون دلار را به ایران ندهیم».

گریوز: من مایلم سه نکته را یادآور شوم:

۱ - این یک برنامه گسترده جهانی است. دولت ایالات متحده آمریکا این برنامه را طرح‌ریزی و پیگیری نموده است، بر اساس یک سری برنامه‌های موافقت‌شده دو جانبه. موافقتنامه با ایران، با سایر کشورها فرقی ندارد. من فکر می‌کنم به نفع دولت آمریکاست که انجام این موافقتنامه‌های دو جانبه را حفظ کنیم. اگر ما این قراردادهای دو جانبه را یک طرفه لغو کنیم یا تغییر بدهیم، سایرین را نیز تشویق بر این کار کرده‌ایم که در مورد ما، آنها هم این کار را بکنند.

۲ - اگر ما بخواهیم با ایران مذاکره کنیم و از آنها بخواهیم که آنها کارهای خاصی را انجام بدهند، در آن صورت موضع دولت آمریکا اساساً آن خواهد بود که دولت آمریکا می‌باید به تمام قراردادهایی که در گذشته با دولت ایران بسته است وفادار بماند و آنها را اجرا کند.

۳ - برای انتقال منظم این وسایل که قطعاً باید انجام بدهیم به منبع مالی نیاز داریم. اگر موجودی این حساب صفر شود و هیچ پولی را از آن حساب به دست نیاوریم، هیچ

منبع قانونی برای پرداخت هزینه قراردادهایی که ما با تولیدکنندگان داریم در دست نخواهد بود؛ این امر موجب خواهد شد که مقادیر عظیمی از وسایل، ناتمام باقی بمانند و در پایان، مالیات دهندگان آمریکایی جریمه آن را خواهند پرداخت.

سؤال: اگر بودجه تصویب نشود شما چه کاری می‌کنید و چه می‌شود؟

جواب: در آن صورت ما مجبور خواهیم شد قراردادها را لغو کنیم. ما از محل حساب تنخواه گردان آن را خواهیم پرداخت. ما باید قطعات ناتمام را برداریم و در پایان، مخارج به مراتب بیشتر و بالاتر خواهد بود. چهار کشتی حدود $1/3 - 1/4$ بلیون دلار. **گریوز:** در واقع این پول برای هزینه سفارشات دیگری در حساب ایران ریخته شده است، اما ما آن را مصادره کرده و برای این منظور (کشتی‌ها) مصرف می‌کنیم.

مذاکرات مجلس نمایندگان (کنگره آمریکا) ۱۴ فوریه ۱۹۷۹ در باره اوضاع ایران

نیوسام - کفیل وزارت امور خارجه - در پاسخ به مسئله چهار ناوشکن

سؤال: (ادواردز):^۱ آیا شما چهار کشتی را بلافاصله می‌فروشید؟

جواب: ما موافقت کرده‌ایم که اگر خواستیم چیزی را بفروشیم، دو تای آنها خواهد بود و آن هم من فکر می‌کنم هنوز نامعین باشد.

سؤال: آیا شما براساس اطلاعات خودتان از حکومت جدید، توصیه می‌کنید که

آنها را بفروشیم؟

جواب: من فکر می‌کنم هنوز زود باشد چیزی گفته شود. ما نیاز داریم خیلی

چیزهای بیشتری در باره ماهیت حکومت جدید ایران بدانیم. من تصور نمی‌کنم که هنوز به اندازه کافی بدانیم.

سؤال: (در مورد جعبه‌های سیاه اف - ۱۴ها که روی هواپیماها بوده است) آیا ما

جعبه‌های سیاه با وسایل بسیار حساس الکترونیکی را از روی اف - ۱۴ها برداشته‌ایم؟

جواب (نیوسام): با اطلاعاتی که من دارم، خیر. این درست است (یعنی

برنداشته‌ایم).

سؤال: چرا ما برنداشته‌ایم؟

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۱۹

جواب (فرمانده کلی^۱): جعبه‌های سیاه که بخشی از هواپیما هستند و برای عملیات آن ضروری است، در اختیار نیروی هوایی ایرانیان بوده و هنوز هم در دست آنهاست. **جواب نوسام**: در آن روزها ما احساس کردیم که باید به آن دست بیاییم؛ خصوصاً بعد از برخی اظهارات که در مورد حمله به ما شده است. اگر درصدد بودیم آنها را برداریم، برخورد ما را به مشکلات سخت‌تر می‌کرد.

سپس در دنبالهٔ صحبت و سؤال یک نمایندهٔ دیگر به نام بوریسن^۲، فرمانده کلی توضیح می‌دهد: تا وقتی که ما در ایران بودیم، می‌دانیم نیروی هوایی ایران مرتب از هواپیماهای اف-۱۴ مواظبت می‌کردند و امور امنیتی آن را رعایت می‌نمودند، اما حالا افراد ما آنجا نیستند و در بارهٔ مسائل روز جمعهٔ گذشته به بعد، ما هم نمی‌دانیم چه به شما بگوییم ... (بقیهٔ گفتگو حذف شده‌اند).

سؤال: آیا جعبه‌ها را در این مدت ربوده‌اند که بر روی اف-۱۴ها نیستند؟ باز در نوبت دیگر، نماینده‌ای به نام دیکس^۳ سئوالات مشابهی می‌کند در بارهٔ امنیت اف-۱۴ها که به دست روس‌ها نرفتند. **نوسام** جواب می‌دهد، خبری از آنها نداریم اما ... (حذف مذاکرات).

سؤال: آیا وقتی ما این اف-۱۴ها را به ایران فروختیم، قراردادی با آنها در مورد حفظ امنیت این هواپیماهای حساس نداشتیم؟

جواب (کلی): ما در بارهٔ دو موضوع با آنها موافقتنامه امضا کرده‌ایم. یکی موافقتنامهٔ اطلاعات امنیتی عمومی است که بین ایران و آمریکا در اواخر ۱۹۷۴ امضا شده است و طی آن، ایران تعهد کرده است که امنیت اقلام ما را تأمین کند. علاوه بر این در نامه‌های پذیرش سفارشات، تعهد مشابهی تکرار شده است، اما در آن تعهدات حتی برای آمریکا باز پس گرفتن هواپیماها وجود ندارد.

1- Kelly.

2- Burlisen.

3- Dicks.

سؤال: آیا قبل از خروج شاه - موقعی که اوضاع و احوال نسبتاً آرام تر بود - آیا ما سعی کردیم که از او یا رهبران اطراف او خواستیم که تعهد امنیتی خود را عمل کنند و در غیر این صورت، آن وسایل حساس را از آنجا بیرون بیاورند؟

جواب کلی: من تصور می کنم نمایندگان به ایران فرستاده شدند با شاه، فرماندهان نیروهای مسلح و افسران مراتب پایین تر، در باره نگرانی ما در مورد آن وسایل حساس صحبت کردند (نتیجه؟ ... سکوت معنادار).

سؤال: من کاری به اعزام نمایندگان ندارم. می خواهم بدانم با شاه و سایرین در مورد اخراج آنها صحبت کردید و عمل نمودید؟

جواب: من مطمئن نیستم که اطلاعاتم کامل است، اما براساس اطلاع من، انجام نگرفت ... (و باز هر کجا بحث به مراحل حساس رسیده، مطلب حذف شده است).

در بخش پیوست ها، متن این قرارداد امنیتی سری را آورده ام. در سفر به سازمان ملل، نماینده وزارت دفاع آمریکا به نیویورک آمد تا در باره قراردادها مذاکره شود. در پاسخ به ایراد ما که چرا نرم افزارهای هواپیماهای اف - ۱۴ متعلق به ایران را برده اید، به این قرارداد امنیتی سری استناد کرد. و چون ما از آن خبر نداشتیم یک نسخه برای ما فرستاد.

سفر هایزر و ملاقات با مخالفان

سؤال (از هایزر): آیا شما با نخست وزیر بختیار ملاقات کردید؟

جواب: هرگز، سولیوان دیدار کرد.

سؤال: او با وی ملاقات کرد؟

جواب: بله.

سؤال: آیا خود شما با هیچ یک از افراد گروه طرفدار آیت الله خمینی دیدار

نکردید؟

جواب: هرگز.

سؤال: آیا شما در هیچ فرصتی با آقای بازرگان دیدار نکردید؟

جواب: خیر.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۲۱

سؤال: آیا شما قبل و یا بعد در طی دوران مأموریت خود با اردشیر زاهدی ملاقات کردید؟

جواب: بله، هم قبل و هم بعد و هم در مدت مأموریت.

پیامدهای مالی و قانونی لغو قراردادهای خرید اسلحه ایران گزارش حسابداری کل - دیوان محاسبات ایالات متحده آمریکا

«مقدمه: در اوایل این سال [۱۹۷۹م] دولت ایران حدود ۱۰/۶ میلیارد دلار از ۱۲/۶ میلیارد دلار سفارشات فروش خارجی نظامی را لغو کرد و یا وزارت دفاع آمریکا به این نتیجه رسید. سناتور ماکس باکوس^۱ و سناتور دونالد ریگل^۲ دیوان محاسبات را در این موضوع از اقدام ایران، مورد سؤال قرار دادند. به طور خلاصه، دیوان محاسبات می گوید یکی از راه های حفظ منافع آمریکا این است که قانون کنترل صادرات اسلحه ترمیم شود و خریداران موظف باشند بیش از اندازه کافی پول در اختیار بگذارند که در صورت لغو قراردادها، مخارج آن تأمین شده باشد. تا زمانی که کنگره، تغییرات قانونی را مورد توجه قرار بدهد، وزارت دفاع می بایستی ابتکاراتی به خرج دهد که هزینه های لغو قراردادها را در تمام فروش های خارجی نظامی تأمین کند. برای حل مشکلات حسابداری مستمر و مدیریت مالی، کنگره و وزیر دفاع بایستی توصیه های قبلی دیوان محاسبات را در مورد تمرکز مدیریت مالی و حسابداری تمامی فروش های خارجی نظامی به مرحله اجرا درآورند. گزارش به صورت نامه ای است از دیوان محاسبات در نامه مورخه ۲۹/مارس/۱۹۷۹ و ۳۰ آوریل ۱۹۷۹ به دو سناتور. در این نامه، وضعیت برنامه فروش خارجی سلاح های دفاعی به ایران بررسی شده است و اطلاعاتی در مورد وضعیت مالی هر یک از سلاح ها داده شده است. در ابتدای نامه آمده است که ایران از ۱۲/۶ میلیارد دلار مبلغ ۱۰/۶ میلیارد دلار را لغو کرده است.

1- Max Bauxcus.

2- DoneldRiegle.

این قراردادها دو وجه دارد: یک وجه آن بین دولت ایران و وزارت دفاع است و یک وجه قراردادها بین وزارت دفاع آمریکا و تولیدکنندگان صنایع نظامی. لغو و تقلیل سفارشات، معرف ارزش قرارداد فروش بین ایران و دولت آمریکاست، نه بین دولت آمریکا و کارخانجات، که به وکالت از جانب ایران وارد، قرار داده شده است. وزارت دفاع می‌گوید: به موجب MOU از جانب دولت ایران اجازه دارد وسایل را بفروشد و پول آن را به حساب تنخواه‌گردان بریزد و تعهدات را پرداخت نماید. در صورت عدم ادامه برنامه‌ها، کارخانجات طرف قرارداد با وزارت دفاع، ممکن است به دادگاه‌ها مراجعه کنند و به نفع خود رأی بگیرند. به موجب قانون کنترل فروش خارجی سلاح‌ها، خریدار موظف نیست تمام بهای سفارش را یکجا و برای همه مدت در حساب ویژه داشته باشد؛ لذا در صورت بروز خطر و لغو سفارشات، دست وزارت دفاع به جایی بند نیست. مگر آنکه کنگره، تغییری در قانون بدهد و خریدار را موظف سازد که هزینه‌های احتمالی لغو قرارداد قبلاً در حساب ویژه نگهداری شود.

حساب‌های وزارت دفاع در باره فروش‌های خارجی خیلی به هم ریخته است

برای سال‌ها وزرات دفاع با مشکلات جدی عده‌ای در حسابداری و مدیریت مالی در مورد برنامه فروش‌های خارجی اسلحه روبه‌رو بوده است. طی ده سال گذشته، ما سی گزارش صادر و طیفی از انواع مشکلات را بررسی کرده‌ایم. این مشکلات نتیجه غفلت در دریافت صدها میلیون دلار هزینه‌های فروش از حکومت‌های خارجی است، به علت عدم کارایی حسابداری در حجم بیلیون‌ها دلار. در ۱۷ می ۱۹۷۹ پیشنهادی دادیم که برای حل این مشکلات، کنگره، وزارت دفاع را موظف سازد که برنامه‌ای برای تمرکز حسابداری و مدیریت مالی تمامی فروش‌های خارجی سلاح‌ها تهیه و ارائه دهد. طرح و جواب سئوالات:

سؤال ۱: تعداد قراردادهای ایران و حجم دلاری سفارشات برنامه فروش خارجی

سلاح‌ها که لغو شده و یا احتمالاً لغو خواهند شد چقدر است؟

جواب ۱: در ۳ فوریه ۱۹۷۹ حکومت سابق ایران مبلغ ۶/۶ بیلیون دلار و از جمع

۱۲/۶ بیلیون دلار سفارشات تحویل نشده را لغو کرد. در آوریل ۱۹۷۹ دولت جدید،

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۲۳

سایر اقلام را هم که اساساً دو ناوشکن اسپرونز بود به مبلغ ۱/۱ بیلیون دلار را لغو کرد. وزارت دفاع نیز محاسبه کرد که مبلغ کل سفارشات تحویل داده نشده حدود هشتصد میلیون دلار اضافه گزارش شده است. علاوه بر این، وزارت دفاع گزارش کرد که مبلغ پانصد میلیون دلار در حساب‌ها وارد شده، اما اقدامی نشده است؛ بنابراین، جمع اقلام تحویل داده شده و باقی مانده، ۳/۶ بیلیون دلار می شود.

وزارت دفاع می گوید: بهای سفارشات تحویل داده نشده، هنوز محاسبه نشده است و فشار ناشی از لغو سفارشات ایران، وزارت دفاع را مجبور به تقلیل برخی دیگر از سفارشات کرده و یا خواهد کرد. به عنوان مثال، وزارت دفاع از ارجاع سفارش و قرارداد با کارخانجات به نیابت از طرف ایران در مورد سفارشات قبلی و از ارسال وسایل به ایران خودداری کرد و بنابراین، مبلغ ۱/۶ بیلیون دلار از این تقلیل، پیدا شد و لذا جمعاً دو بیلیون دلار باقی ماند. لغو و تقلیل حجم (دلاری) موافقت فروش به ایران، معرف هزینه قراردادهای فروش میان وزارت دفاع و دولت ایران است، نه قرارداد بین وزارت دفاع و تولید کننده. مثلاً ایران سفارش خرید آواکس‌ها به مبلغ ۱/۳ بیلیون دلار را لغو کرد، اما وزارت دفاع هنوز با تولید کننده در مورد سفارش ایران قراردادی منعقد ننموده بود.

سؤال: با وجود این هزینه اولیه، برنامه و هزینه‌های اداری این سفارش به حساب دولت ایران منظور شده است؟

جواب: اقلامی که ایران لغو کرده، شامل سیستم‌هایی، از جمله اف-۱۶ها، RF هوایماها، موشک‌های هارپون، فینیکس، ساید ویندو، موشک‌های Hawk، ناوشکن‌های اسپرونز، زیر دریایی‌های TAMG و تورپیدهای MK 31 و MK 46 است. ایران همچنین تمام قراردادهای لوژستیک و آموزش‌ها را لغو کرده است. علاوه بر این، ایران، تمام قراردادهای خدمات و پشتیبانی را لغو کرده است.

سؤال ۲: چه مقداری به حساب ایران واریز شده است؟ برای هر یک از اقلام عمده‌ای که توسط دولت جدید ایران لغو شده‌اند: ناوشکن‌های اسپرونز، هوایماهای اف-۱۶، موشک‌های هارپون، فینیکس و استاندارد؟

جواب ۲: اطلاعات در مورد واریز ارقام به حساب ایران بابت سیستم‌های تسلیحات لغو شده در جدول ضمیمه II آمده است. در این جدول همچنین سایر ارقام عمده لغو شده ایران آمده است.

سؤال ۳: چه مبلغی از بابت لغو احتمالی پروژه‌ها به حساب واریز شده بود؟

جواب ۳: یک حساب جداگانه‌ای توسط وزارت دفاع برای لغوهای احتمالی آینده نگهداری نمی‌شده است. ما برآورد کرده‌ایم که در ۳ فوریه ۱۹۷۹ که دولت ایران حدود نیمی از سفارشات خود را لغو کرد، تراز حساب، برابر با ۶۴۰ میلیون دلار بوده است. بر اساس اسناد حسابداری وزارت دفاع، موجودی حساب تا ۲۸ فوریه ۱۹۷۹ به ۵۲۷ میلیون دلار تنزل پیدا کرد. این ارقام، معرف موجودی مورد نیاز برای پرداخت: ۱- کارهای تمام شده، اما هنوز به حساب بدهی ایران منظور نشده است، ۲- پرداخت مستمر پیش‌بینی‌شده قرارداد، ۳- هزینه‌های احتمالی لغو. مبلغ هزینه‌های لغو قراردادها را نمی‌توان خیلی به دقت محاسبه و معلوم کرد. «به‌موجب قرارداد، خریداران خارجی موظف به قبول این تعهد هستند که وجوه لازم برای پرداخت مستمر توسعه تولید سفارشات را به اضافه مخارج تخریب و یا ازدیاد هزینه تولید را که به‌علت لغو هر قراردادی به‌وجود می‌آید، فراهم می‌سازند. به‌موجب قراردادهای خرید خارجی، خریدار باید مخارج پرداخت‌ها، هزینه خرابی و ازدیاد قیمت را قبلاً پرداخت کند. به موجب قانون فروش، خریداران موظفند نود روز جلوتر این وجوه را به حساب واریز کنند. نیروی هوایی، تنها نیرویی است که خریدار را موظف می‌سازد هزینه لغو سفارشات را قبلاً به حساب بریزد. این ارقام، در موقع واریز آنها به حساب ایران آمده است، اما به‌طور جداگانه مشخص نشده‌اند. با توجه به ضرورت تأمین هزینه‌های لغو قراردادها، در سپتامبر ۱۹۷۹ نیروی دریایی به واحدهای تابع خود دستور داد که از آن پس این مخارج احتمالی، در مورد کلیه قراردادهای بیش از پنج میلیون، از قبل تأمین گردد. در مورد ایران، جدول تجدیدنظر شده پرداخت‌ها در دسامبر ۱۹۷۹ آماده شده بود، اما به‌علت وضعیت سیاسی ایران، ارسال نشد. نیروی زمینی نیز در جولای ۱۹۷۶ و ژوئن ۱۹۷۷ این کار را می‌کرده است، اما از آن پس آن را نادیده گرفته است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۲۵

سؤال ۴: چه هزینه‌هایی در طی دوازده ماه مالی گذشته از بابت ناوشکن‌های اسپرونز به حساب ایران منظور شده است؟

جواب ۴: وزارت دفاع صورت حساب مشتریان خارجی را هر سه ماه یک بار قبل از سفارشات، ارسال می‌دارد. جدول ضمیمه III ارقامی را نشان می‌دهد که به حساب ایران هزینه شده است. در مورد ناوشکن‌ها، از زمان سپتامبر ۱۹۷۷ جمع کل پرداختی ایران از دسامبر ۱۹۷۹ (زمان امضای سفارش) ۶۹۵/۹ میلیون دلار است که از این مبلغ ۶۵۲/۶ میلیون دلار لغو شده است. از دسامبر ۱۹۷۸ صورت حسابی به ایران داده نشد، اما در می ۱۹۷۹ مبلغ ۲۶۷ میلیون دلار صورت حساب داده شده است که ۴۳/۳ میلیون دلار آن بابت کشتی‌هاست. مقامات وزارت دفاع می‌گویند این صورت حساب، شامل هزینه‌های لغو قرارداد نمی‌باشد.

سؤال ۵: مقادیر دلار که از حساب ایران بابت این سفارشات پرداخته شده، چقدر است؟
جواب ۵: جدول شماره ۴ آن را نشان می‌دهد؛ برحسب حساب‌های وزارت دفاع در اقلام عمده.

سؤال ۶: آیا کنترل کافی برای اطمینان از پرداخت هزینه‌های توجیه‌شده اعمال شده است؟
جواب ۶: اگرچه ما روش‌های وزارت دفاع را در این مورد مرور نکرده‌ایم، اما کنترل‌هایی برای اطمینان از صحت ارقام هزینه وجود دارد. صورت حساب‌های تولیدنشده طرف قرارداد به تصدیق مقامات مسئول دفاع می‌رسد که در خود کارخانه طرف، جهت نظارت بر تولید و هزینه‌ها مستقر هستند.

اشتباهات گزارش وزارت دفاع در مورد این حساب‌ها^۱

- ۱ - غفلت در صورت حساب دادن به مشتریان به مقادیر صدها میلیون دلار.
- ۲ - اختلاف پانصد میلیون دلار در موجودی حساب دفتر و موجودی واقعی حساب در بانک.

۱- جالب است و جوهی که توسط مشتریان خارجی به وزارت دفاع پس داده می‌شود، در صورت حساب‌ها منعکس نمی‌گردد و در نتیجه نمی‌توان به مشتریان گزارش داد که وجوه آنها چگونه مصرف شده است. مثلاً نیروی دریایی دو بیلیون دلار به حساب برگردانده است، اما نمی‌تواند بگوید بابت کدام اقلام و چه سفارشی یا خدماتی. حدود یک بیلیون دلار این پول مربوط به فروش‌های ایران است (یزدی).

۳ - عدم کفایت در تعیین دقیق ارزش فروش‌های خارجی، به‌طوری که در این حساب‌ها مبلغی برابر دو بلیون دلار اختلاف دیده شده است.

وزارت دفاع فاقد برنامه‌ریزی وسیع برای حل این مشکلات است.^۱

سؤال ۸^۲: در حال حاضر چه مبلغی در حساب ایران باقی مانده است و توازن آن در پایان هر دوره مالی به حسابداری در دو سال گذشته چقدر است و نرخ بازپس دادن آن در شش ماه گذشته چقدر است و پیش‌بینی پرداخت ماهیانه برای شش ماه آینده چقدر است؟ در هر دو حالت: آیا هم تصویب پیشنهاد خرید لوازم داریم و هم عدم تصویب آن؟

جواب ۸: جدول ضمیمه ۷ ریز اقلام برای ۲۶ ماه گذشته، تا پایان ۳۱ می ۱۹۷۹ را نشان می‌دهد. اگرچه جزئیات اطلاعات مالی ماه ژوئن برای این گزارش نرسیدند، اما مقامات دفاع می‌گویند، در ۳۰ ژوئن ۱۹۷۹ موجودی حساب ایران ۱۱۲ میلیون دلار است. پیش‌بینی حساب برای شش ماه آینده مشکل است.

در پاسخ^۳ سؤال ۹: گفته شده است که در ابتدا وزارت دفاع، هزینه کل لغو و تقلیل سفارشات ایران را حدود ۸۱۷ میلیون دلار برآورد کرده بود. در سوم فوریه، موجودی حساب ایران ۶۴۰ میلیون دلار بوده است؛ لذا کسری این حساب برای تأمین هزینه لغو، ۱۱۷ میلیون دلار بوده است. مثلاً ۱۶-ها، ایران سفارش ۱۶۰ فروند مبلغ ۳۳۰۰ میلیون دلار داده بود. وزارت دفاع قرارداد ۵۵ فروند برای ایران را قبلاً بسته بود. هزینه لغو قرارداد ۲۴۵ میلیون دلار بوده است، اما چون وزارت دفاع خریداری برای ۵۵ فروند پیدا کرد، این هزینه تقلیل یافت و ۳۷/۶ میلیون دلار به حساب ایران واریز گردید. در مواردی مشتری برای اقلام سفارشی ایران پیدا نشده است. در این موارد هزینه بالا می‌رود. مثلاً نیروی هوایی نتوانست برای تمام لوازمی که جهت هواپیماهای RF-4E سفارش شده بود، مشتری پیدا کند و خود نیروی هوایی هم نیاز ندارد و حدود ۲۱۹ میلیون دلار به حساب

۱- این درهم‌ریختگی موجب شده که در مورد ایران، هیچ حسابی روشن نباشد. نه هزینه‌های انجام‌شده، و نه مقادیری که به حساب ایران ریخته و یا خرج شده است. با توجه به این اطلاعات بود که در مذاکره با نماینده وزارت دفاع، خواستار گزارش مالی حساب امانی و گردش مالی آن شدیم. به متن مذاکرات رجوع شود.

۲ - سؤال ۷ در متن اصلی نویسنده نیامده است که یا در سند اصلی نبوده و یا شماره گذاری، اشتباه شده است.

۳ - سؤال ۹ نیز در متن نیامده است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۲۷

ایران، هزینه لغو منظور گردید. برای نیروی زمینی، هزینه‌های لغو کمتر است، اما به هر حال ۷۵ میلیون دلار برآورد شده است. قلم عمده نیروی دریایی، سفارش چهار فروند کشتی ایران است که حدود ۱۸۹ میلیون دلار هزینه لغو خواهد بود و برای سایر اقلام نیز حدود ۸۲ میلیون دلار. در صورت عدم تصویب پیشنهاد خرید این کشتی‌ها هزینه لغو به مراتب بالاتر خواهد بود. اینها اقلام اساسی و عمده هستند. سایر اقلام نظیر خدمات و ... به حساب نیامده‌اند و شاید سال‌ها طول بکشد که به حساب آنها رسیدگی شود.

تأثیر لغو قراردادها در قانون فروش خارجی تسلیحات

- ۱- تغییر قانون برای پرداخت هزینه احتمالی مخارج آینده.
  - ۲- تغییر قانون و محدود کردن مسئولیت دولت (وزارت دفاع) به حد موجودی حساب.
  - ۳- قرارداد مستقیم میان خریدار خارجی با کارخانه تولیدکننده، بعد از تصویب کل فروش. به نظر این دیوان، تمام عملیات وزارت دفاع بر اساس MOU است.
- «به نظر ما زمان به کار رفته در MOU، در مورد تأمین نظر قانون فروش‌های خارجی کمی ناقص است، اما به نظر وزارت دفاع، MOU به‌طور مطمئنی دولت ایران را مسئول پرداخت هزینه‌های ادامه طرح‌ها می‌سازد، اما به هر حال MOU ایران را با صراحت مسئول قرار نمی‌دهد.»

سؤال ۱۴- در صورت خرید کشتی‌ها توسط دولت آمریکا آیا مخارج اقلامی که به درد ما نمی‌خورد و ایران آن را پرداخته است، به‌عهد ماست یا این هزینه به حساب ایران منظور می‌گردد؟

جواب ۱۴: در تحت قوانین مربوط به فروش‌های خارجی، یک خریدار قانونی، از جمله دولت آمریکا مجبور نیست بهای تمام اجزای سفارش را که ویژه ایران بوده، به حساب ایران پرداخت نماید، یا مخارج اداری سفارشات را. فرمانده نیروی دریایی در کمیته ... شهادت داده است که مخارج این گونه ارقام برای ایران، در مورد کشتی‌ها حدود ۱۵۰ میلیون دلار خواهد بود. مثلاً ۵۰ میلیون دلار آن هزینه یک مرکز کامپیوتری است که قرار بود در ایران

۱۲۸ □ شصت سال صیوری و شکوری

مستقر شود. بازپرداخت بهای اقلام فروش رفته به ایران، کلاً در دست خود آنهاست و در هر حال به زیان ایران؛ مثلاً به موجب جدول آمده در این گزارش:

نمونه‌ها به دلار			توضیحات
۳	۲	۱	
۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	قیمت پرداخته شده از سوی ایران
۲۵۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۵۰۰۰	بهای تغییرات جدید
۱۲۵۰۰۰	۱۲۵۰۰۰	۱۲۵۰۰۰	جمع
۷۵۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	بهای کنونی
۷۵۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰	بهایی که خریدار جدید خواهد پرداخت کمتر از قیمت تمام شده کنونی خواهد بود
۵۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	آنچه ایران خواهد گرفت

در خاتمه، توصیه برای تغییرات در قانون: این اولین باری است که لغو و تقلیل سفارشات در این حجم نظیر ایران، اتفاق می‌افتد. اگر اقدام نشود خسارات عظیم خواهد بود. ارقامی که از بابت صورت هزینه ناوشکن‌ها به حساب ایران داده شده، به شرح زیر است:

سه ماهه‌ای که ختم می‌شود به	صورت حساب داده شده در دوره
۱ - ۳۰ سپتامبر ۱۷۷	۳۶/۳ میلیون دلار
۲ - ۳۱ دسامبر ۷۷	۲۲۰/۶ میلیون دلار
۳ - ۳۱ مارس ۷۸	۷۶/۵ میلیون دلار
۴ - ۳۰ جون ۷۸	۷۶ میلیون دلار
۵ - ۳۰ سپتامبر ۷۸	۶۴/۷ میلیون دلار
۶ - ۳۱ دسامبر ۷۸	-

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۲۹

۴۳/۳ میلیون دلار	مارس ۷۹ (در می ۱۹۷۹)	۷ -
۵۱۷/۴ میلیون دلار ^۱		جمع

بر این مبلغ باید ۲۶۷ میلیون دلار دیگر اضافه کرد که جمع آن می شود: ۷۸۴/۴ میلیون دلار.

ارقامی که تا پایان ۳۱ می ۱۹۷۹ به حساب نیروهای سه گانه ارتش ایران واریز شده، به شرح زیر است:

نیروی دریایی

۶۵۲/۶ میلیون دلار	۱- ناوشکن های اسپرونز
۱۰۳/۱ میلیون دلار	۲- موشک های هارپون
۲/۴ میلیون دلار	۳- موشک های استاندارد
۱۹۵/۱ میلیون دلار	۴- موشک های فینیکس
۵ میلیون دلار	۵- موشک های ساید ویندوز (Side window)
۱۶/۵ میلیون دلار	۶- موشک های اسپتارو
۷/۶ میلیون دلار	۷- تورپیدو 37 - NK
۵۱/۴ میلیون دلار	۸- تورپیدو 46 - NK
۵ میلیون دلار	۹- زیردریایی تانگ
۱۰۳۸/۷ میلیون دلار	جمع

نیروی زمینی

۱۵/۳ میلیون دلار	۱- وسیله نقلیه کارگر 48 - NI ؟
۱۱۸/۳ میلیون دلار	۲- موشک دراگن
۱۴۷/۷ میلیون دلار	۳- موشک هاگ بهبود یافته
۱/۸ میلیون دلار	۴- موتورهای راکت های ترمیمی

---

۱ - این ۵۱۷/۴ میلیون دلار فقط مربوط به ماههایی است که نام برده شده؛ جمع آن با ۲۶۷ میلیون می شود: ۷۸۴/۴ میلیون دلار.

۱۳۰ □ شصت سال صیوری و شکوری

۵۰/۶ میلیون دلار	۵- موشک‌های تو (Tow)
۳۳۳/۷ میلیون دلار	جمع
	نیروی هوایی
۲۳۷/۸ میلیون دلار	۱- اف-۱۶
۶/۴ میلیون دلار	۲- آواکس
۵۳/۴ میلیون دلار	۳- هواپیماهای RP
۲۹۷/۶ میلیون دلار	جمع:
۱۶۷۰ میلیون دلار	جمع کل:

وضعیت حساب ایران: (پاسخ سؤال ۹ در رابطه با حساب عربستان)

«در ۳۰ سپتامبر ۱۹۷۹ = ۴۸۵ میلیون دلار

۲۵ جولای ۱۹۷۹ = ۱۱۲ میلیون دلار (۳۷۳+)»

از مارس تا سپتامبر ۱۹۷۹ مبلغ ۶۴۰ میلیون دلار به حساب ریخته شده که ۶۱۲ میلیون دلار آن از بابت فروش اقلام بوده است.»

مطالعه مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا، اگرچه خسته کننده است، اما برای نشان دادن پیچیدگی قراردادهای نظامی، اهداف آمریکا و نیز موانع و مشکلات حل این مسائل با دولت آمریکا بعد از پیروزی انقلاب، ضروری است.

گزارش وزارت دفاع ایران از وضعیت سفارشات تجهیزات نظامی و قراردادها

به‌عنوان معاون نخست‌وزیر در امور انقلاب و سپس به‌عنوان وزیر امور خارجه، عضو شورای عالی امنیت ملی بودم. یکی از پیچیده‌ترین و حساس‌ترین مسائلی که در برابر دولت موقت قرار داشت، وضعیت ارتش، حفظ و نگهداری تجهیزات خریداری شده در رژیم سابق و رسیدگی به قراردادهای سفارش خرید تجهیزات پیشرفته نظامی آمریکا و سایر کشورها بود. سطح خریدهای سلاح‌های پیشرفته از آمریکا به‌حدی بود که پرسنل ارتش ایران قادر نبود به سرعتی که این تجهیزات خریداری می‌شدند، فنون مربوطه و مدیریت آنها را فرا گیرند؛ در نتیجه هزاران مستشار نظامی با حقوق‌های گزاف در ایران

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۳۱

کار می‌کردند. این وسایل به ایران تعلق داشت. قطع ناگهانی همکاری کارشناسان آمریکایی، ارتش را به شدت تضعیف می‌کرد. اگرچه سفارش تجهیزات پیچیده جدید به کلی قطع شده بود، اما آموزش پرسنل برای استفاده از وسایل خریداری شده و موجود، ضروری بود. موضوع دوم، تهیه و تأمین لوازم یدکی تجهیزات خریداری شده بود.

در طول ۲۵ سال حکومت استبداد سلطنتی و سیطره گسترده قدرت‌های خارجی بر شئون کشورمان، قراردادهای متعدد نظامی، امنیتی و اقتصادی میان ایران با آمریکا امضا شده بود. عملکرد دولت شاه آنچنان بود که هیچ نهادی در ایران از تعداد این قراردادها و محتوای آنها آگاهی کافی نداشت؛ به طوری که بعد از پیروزی انقلاب و آغاز به کار دولت موقت، در ابتدا ما نتوانستیم فهرستی از این قراردادها به دست آوریم. آشنایی و آگاهی ما از این قراردادها، تدریجی و مورد به مورد بود. حتی در مورد قراردادهایی هم که از وجود آنها مطلع می‌شدیم، اطلاعات کافی در دسترس نبود. بیشتر مقامات مسئولی که این قراردادها را امضا کرده بودند، از کشور رفته بودند و آنهایی هم که مانده بودند از ترس، حاضر به دادن همه اطلاعات نبودند.

گروه‌های چپ، حزب توده، چریک‌های فدایی خلق، سازمان مجاهدین خلق، جنبش مسلمانان مبارز و ... همه مرتب شعار می‌دادند که کلیه قراردادهای خارجی بی‌درنگ لغو شود. این درخواست‌ها، هرچند از روی نیکخواهی و خوشبینی بود، ولی ناشی از عدم اطلاع آنها از تعداد و ماهیت قراردادها و تعهدات ایران از یک طرف و جو زدگی از طرف دیگر، بوده است. پس از این بررسی‌ها بود که در یک مصاحبه مطبوعاتی اعلام کردم: «میلیاردها دلار ثروت ایران در بانک‌های خارجی در گرو بعضی از این قراردادهاست. لغو تمامی قراردادهای خارجی بدون مطالعه و بررسی به ضرر ایران است (لغو قراردادها، روزنامه اطلاعات، ۵۸/۷/۱۹؛ مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۷ - ۱۳۵۸). اگرچه دولت موقت در برابر عمل انجام‌شده توسط بختیار قرار گرفته بود، با وجود این، لازم بود این قراردادها یک‌به‌یک مورد بررسی دقیق قرار گیرند و در مذاکره با آمریکا هر یک از آنها، که علیه منافع ایران بود بر حسب مورد لغو یا تجدیدنظر شود.

شورای انقلاب عملاً و رسماً به موازات دولت، نظارت بر ارتش و نیروهای مسلح را برعهده گرفته بود و مسئولیت آن به حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی خامنه‌ای - به‌عنوان معاون وزیر دفاع - واگذار شده بود. این شکل کار، اگرچه در مواردی به تداخل وظایف منجر می‌شد، اما دکتر چمران با روحیه‌ی خاص خود توانسته بود هماهنگی لازم را ایجاد کند. این حضور و هماهنگی در آن شرایط، بسیار ضروری و کارساز بود. به‌عنوان مثال، مهندس بازرگان، وقتی رئیس ستاد مشترک را از میان فرماندهان انتخاب کرد، مورد اعتراض قرار گرفت. مهندس بازرگان در شورای انقلاب خطاب به اعضای روحانی آن گفت: من نه فرمانده در ارتش بوده‌ام و نه آشنایی زیادی با فرماندهان نظامی دارم. شما - خطاب به نماینده‌ی شورای انقلاب در ارتش - بروید سوابق افسران را در اداره‌ی رکن دوم ارتش مطالعه کنید و از میان آنها هر کس را که شایسته و مناسب دیدید، معرفی کنید و من حکم می‌دهم، اما این رویه هم چندان مؤثر نبود و هر بار کسی که معرفی می‌شد، در جو ملتهب سیاسی حاکم، داستان‌سرایی‌ها شروع می‌شد. یکی از این موارد، بعد از معرفی شادروان شهید تیمسار ولی الله فلاحي بود. تیمسار فلاحي از افسران بسیار لایق و برجسته‌ی ارتش بود. هنگامی که آقای مهندس بازرگان حکم او را صادر کرد، افرادی که چندان هم روشن نشد به کجا وابسته هستند، او را در شیراز و تهران بازداشت کردند. اعتراض‌های شدیدی صورت گرفت (شرح آن در جای دیگری آمده است).

تا قبل از انتصاب دکتر چمران به وزارت دفاع، هماهنگی چندانی میان وزیر دفاع و رئیس ستاد مشترک، با دولت وجود نداشت، اما با رفتن دکتر چمران به وزارت دفاع، این هماهنگی به‌وجود آمد. علاوه بر این، دکتر چمران با همان روحیه و روش عارفانه خود توانست اعتماد و احترام فرماندهان نظامی را به خود جلب کند. بعد از اطلاع از مفاد تفاهم‌نامه و بررسی مشروح مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا، به درخواست وزارت امور خارجه و به دستور دکتر چمران، مسئولان ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران گزارشی از کل قراردادهای اولیه، قراردادهای انجام و تحویل شده و قراردادهای ابقا یا فسخ‌شده، تهیه و ارسال کردند.

گزارش معاون تسلیحاتی وزارت دفاع ایران از تجهیزات نظامی

اولین گزارش جامع توسط مرحوم سرهنگ کامکار - معاون تسلیحاتی وقت وزارت دفاع - در ۱۳۵۸/۳/۲۰ ارسال شد. در این گزارش، مشروح گفتگو با نمایندگان اعزامی وزارت دفاع آمریکا و نیز وضعیت هر یک از تجهیزات فروخته شده به ایران، آمده است. این گزارش شامل ۱۲ جدول به شرح زیر است:

- ۱ - جدول نمونه وضعیت قراردادهای لغو شده در حال حاضر.
  - ۲ - جدول قراردادهای لغو شده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۳ - جدول قراردادهای لغو شده نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۴ - جدول قراردادهای لغو شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۵ - جدول قراردادهای ابقا شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۶ - جدول قراردادهای ابقا شده نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۷ - جدول قراردادهای ابقا شده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران.
  - ۸ - قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا که مستقیماً توسط معاونت تسلیحاتی منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است.
  - ۹ - قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا که مستقیماً توسط نیروی دریایی منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است.
  - ۱۰ - قراردادهایی که فرماندهی لجستیکی نیروی زمینی از طریق FMS منعقد نموده و ابقا می گردد: شامل ۱۲ جدول و ۲۰۹ قلم. مبلغ کل قرارداد ۱۴۳۲۴۴۹۵ دلار است که کل آن پرداخت شده است [۵۳].
- علاوه بر این، فرمانده نیروی هوایی، در گزارشی به وزیر دفاع و نماینده شواری انقلاب، مشکلات اساسی و بسیار مهم و نیازمندی های آتی نیروی هوایی را گزارش کرد. مشروح این گزارش نیز در ادامه آمده است.
- نیروی دریایی نیز مشکلات مربوط به ناوهای دریایی را گزارش داد. علاوه بر این، فرمانده نیروی هوایی، دو گزارش جداگانه در باره هواپیماهای اف - ۱۴ تسلیم کرد.

۱۳۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

گزارش اول، اطلاعات عمومی در باره هواپیماهای اف - ۱۴ و گزارش دوم، وضعیت این هواپیماها را شرح می دهد. یک گزارش هم از وضعیت سفارش هواپیمای اف - ۱۶ و لغو آنها داده شده که در ادامه آمده است.

گزارش وضعیت تجهیزات نظامی در ارتش

الف- مشکلات نیروی هوایی

مشکلات اساسی و بسیار مهم و نیازمندی های آتی نیروی هوایی جمهوری اسلامی به شرح زیر است و چنانچه تا زمان های تعیین شده برطرف نگردد، هواپیماها زمین گیر خواهند شد.

- ۱ - کمبود قطعات یدکی هواپیماها و سایر جنگ افزارها،
- ۲ - عدم دسترسی به منابع تعمیر قطعات اصلی هواپیماها و تجهیزات نیروی هوایی،
- ۳ - نرسیدن نشریات فنی مربوط به نگهداری هواپیماها و سایر تجهیزات،
- ۴ - قطع خدمات مهندسین و تکنسین های خارجی،
- ۵ - **هواپیماهای F-4**: نیازمندی هواپیماهای F-4 به سه دسته تقسیم شده است: **دسته اول**: حداقل قطعات مصرفی مورد نیاز (پیوست الف) به ارزش ۵۹۷۳۷ دلار. **دسته دوم**: هیجده قلم قطعات تعمیری که امکان تعمیر آن به علت نبودن دستگاه های آزمایشی در داخل کشور میسر نیست و آماده ارسال به خارج می باشد (پیوست ب). **دسته سوم**: شش قلم قطعات تعمیری که قبل از انقلاب جهت تعمیر به خارج ارسال شده و تاکنون برگشت داده نشده است. (پیوست پ).

- ۶ - **هواپیماهای F-5**: نیازمندی های F-5 نیز به سه گروه مشابه تقسیم شده است: **یکم**- حداقل قطعات مصرفی مورد نیاز به ارزش ۷۵۸۶۹ دلار (پیوست ت). **دوم**- سه قلم قطعات تعمیری ارسال شده که تاکنون برگشت داده نشده است (پیوست ث).

سوم- سه قلم آماده ارسال برای تعمیر (پیوست ج).

توضیح: چنانچه موارد فوق پشتیبانی نگردد تا شصت روز دیگر ۹۰٪ هواپیماهای F-5 زمین گیر خواهند شد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۳۵

۷ - **هوایماهای 130 - C:** نیازمندی های هوایماهای 130 - C به سه گروه تقسیم

شده است:

الف- حداقل قطعات مصرفی مورد نیاز به ارزش ۵۹۰۸ دلار (پیوست چ).

ب- شش قلم قطعات تعمیراتی ارسال شده که تاکنون برگشت داده نشده است

(پیوست د).

پ- هفت قلم آماده ارسال برای تعمیر (پیوست ه).

توضیح: چنانچه موارد فوق پشتیبانی نگردد تا ۹۰ روز دیگر ۸۰٪ هوایماهای حمل

و نقل 130 - C زمین گیر خواهد شد.

۸ - موشک هاگ

الف- تیراندازی موشک هاگ در میدان تیر سمنان با عوامل کمپانی B.A.C که

عهده دار نگهداری و اجرای پروازهای هدف V.S.T.T می باشد، انجام می گرفته است.

عوامل مذکور از آذرماه ۱۳۵۷ کشور ایران را ترک نموده اند و قرارداد مربوطه نیز در

مهرماه سال جاری به پایان می رسد.

ب- ادامه تیراندازی موشک پیش گفته، مستلزم تأمین تعدادی از قطعات مصرفی است

که در صورت تأمین و امکان پرواز هوایماهای هدف، اجرای برنامه فوق از نظر نیروی

هوایی بلامانع است.

۹ - **هوایماهای بوبینگ ۷۰۷ و ۷۴۷:** چنانچه مقرر است بوبینگ ۷۴۷ و ۷۰۷ در

نیروی هوایی جمهوری اسلامی باقی بماند و مسئولیت نگهداری آن به نیروی هوایی

واگذار گردد، حداقل نیاز به ۲۱ نفر متخصصین خارجی می باشد

[**توضیح:** دو فروند هوایمای ایرباس بوبینگ ۷۰۷ به نیروی هوایی ایران فروخته

شده بود، اما فقط یک فروند تحویل داده بودند. تحویل فروند دوم، یکی از موضوعات

گفتگوها با آمریکایی ها بود. ابراهیم یزدی].

۱۰ - **هوایماهای F-14:** در حال حاضر اکثر هوایماهای F-14 به علت نبودن

متخصص خارجی و قطعات یدکی زمین گیر می باشند.

ب- مشکلات نیروی دریایی

ناوهای نیروی دریایی به دو دسته ساخت کشورهای اروپای غربی (انگلیس، فرانسه،

آلمان) و ساخت آمریکا تقسیم می گردند:

۱ - از نظر تأمین قطعات یدکی ناوهای ساخت اروپا، اشکال عمده‌ای وجود ندارد و برابر روش‌های قبل از انقلاب از کارخانه‌های سازنده، درخواست قطعات لازم به عمل می‌آید و تنها اشکال موجود عدم اعتماد طرف‌های قرارداد جهت پرداخت ارزش قطعات است و آنها تقاضا دارند که کل ارزش قطعات در ابتدای سفارش پرداخت گردد، که این امر برخلاف مقررات مالی جاری می‌باشد. این نیرو تقاضا دارد که چنین اجازه‌ای برای این دوران بحرانی واگذار گردد.

۲ - جهت تأمین قطعات یدکی ناوهای ساخت کشور آمریکا، قبل از انقلاب تعدادی قرارداد با دولت آمریکا امضا و مبادله شده بود که پس از انقلاب این منبع تأمین قطعه، به‌طور یک‌جانبه از طرف آمریکا مسدود شده است و درخواست نیروی دریایی این است که باب مذاکرات با نیروی دریایی آمریکا برای ادامه قراردادهای یادشده شروع گردد.

۳ - نیروی دریایی در حال حاضر نیازی به مستشار آمریکایی و اروپایی ندارد، لکن برای چرخش امور کارخانجات تعمیراتی خود به تعدادی متخصص فیلیپینی و یا هندی نیاز دارد که نیروی دریایی از دولت درخواست اجازه استخدام آنها را دارد.

جدول‌های اشاره شده در این گزارش در پیوست ۵۴ آمده است.

اطلاعات در مورد هواپیماهای اف - ۱۴

۱ - آمار هواپیماهای اف - ۱۴

الف - تعداد کل خریداری شده	۸۰ فروند
ب - سانحه‌دیده	۲ فروند
پ - تعداد موجود	۷۷ فروند
۱ - پایگاه اصفهان	۶۰ فروند
۲ - پایگاه شیراز	۱۷ فروند

توضیح: یک فروند هواپیمای اف - ۱۴ به‌منظور آرایش فنی در کمپانی گرومن باقی مانده که آرایش فنی مزبور نیز لغو گردیده و در مورد انتقال آن پس از روشن شدن وضعیت اف - ۱۴ اقدام می‌گردد.

۲ - مقایسه وضعیت تعمیر و نگهداری این هواپیماها با هواپیماهای اف - ۴ و اف -

۵ چگونه است؟

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۳۷

الف- تعمیر و نگهداری هواپیماهای اف-۴ و اف-۵ نیاز به مستشار خارجی نداشته و سه سال پس از دریافت هواپیماها از نظر نگهداری به حد خود کفایی رسیده است. در حالی که هواپیماهای اف-۱۴ نیاز به مستشار خارجی داشته و حداقل تا پنج سال دیگر از نظر نگهداری به حد خود کفایی نخواهد رسید و همواره نیاز به مستشار خارجی می‌باشد.

ب- مقایسه میزان کار نگهداری و تعمیراتی آن با هواپیماهای اف-۴ و اف-۵ به شرح زیر می‌باشد:

۱- هواپیماهای اف-۵	۲۲ ساعت کار به ازای هر ساعت پرواز
۲- هواپیماهای اف-۴	۴۰ ساعت کار به ازای هر ساعت پرواز
۳- هواپیماهای اف-۱۴	۵۰ ساعت کار به ازای هر ساعت پرواز

۳- تعداد مستشار خارجی مورد نیاز اف-۱۴: تعداد تقریبی مستشار خارجی جهت ادامه پروژه اف-۱۴ در نیروی هوایی، شصت نفر و برای سازمان صنایع هواپیماسازی ایران (یاشی) در حدود هفتاد نفر پیش‌بینی می‌گردد.

۴- آیا پرسنل متخصص نیروی هوایی موجود، جوابگوی نگهداری هواپیماهای اف-۱۴ می‌باشد؟

به علت پیچیدگی این هواپیما به ویژه از نظر سیستم‌های الکترونیکی، پرسنل نیروی هوایی از نظر تخصص، ورزیدگی لازم را کسب نکرده و جوابگو نمی‌باشد.

۵- مقایسه مأموریت هواپیمای اف-۱۴ با هواپیماهای اف-۴ و اف-۵

الف- مأموریت اصلی هواپیمای اف-۱۴ پدافند هوایی در عمق بوده و قادر است هواپیماهای دشمن را در فاصله ۱۰۰ مایلی و در ارتفاع حداکثر ۱۰۳ هزار پایی رهگیری نموده و در صورت نیاز منهدم نماید و مأموریت پدافندی اف-۱۴ به مراتب پیشرفته‌تر از هر نوع هواپیمای شکاری موجود در جهان بوده و پیش‌بینی می‌گردد که در دهه سال ۱۹۸۰ هواپیمایی از نظر سیستم‌های الکترونیکی و اسلحه، برتر از هواپیماهای اف-۱۴ ساخته خواهد شد.

ب- هواپیمای اف-۵ تنها قادر به انجام مأموریت پدافند هوایی نزدیک بوده و هواپیماهای اف-۴ قادر به انجام مأموریت رهگیری هوایی در عمق می‌باشد، ولی سیستم

۱۳۸ □ شصت سال صبوری و شکوری

اسلحه آن قادر به انهدام هدف در عمق (بیش از ۱۳ مایل) نمی‌باشد و به‌طور کلی مأموریت پدافندی هواپیمای اف-۱۴ به مراتب پیشرفته‌تر و مافوق هواپیماهای اف-۵ و اف-۴ می‌باشد.

۶- در صورت واگذاری کلیه قطعات یدکی مورد نیاز، زمان لازم جهت آماده به پرواز نمودن هواپیما تقریباً یک ماه پیش‌بینی می‌گردد، ولی جهت عملیاتی نمودن آنها و بهره‌برداری کامل از کلیه سیستم‌های هواپیما در حال حاضر نمی‌توان پیش‌بینی نمود. ۷- مدت زمانی که هواپیمای اف-۱۴ پس از زمین‌گیر شدن قادر به پرواز مجدد می‌باشد چقدر است؟

هواپیماها نسبت به مدت زمین‌گیر بودن، برابر دستورالعمل‌های فنی مربوطه بایستی بازرسی‌های لازم روی آنها انجام و سپس آماده پرواز گردد که این بازرسی‌ها شامل زمان‌های ۷ و ۱۴ و ۲۸ و ۵۶ و ۹۰ و ۲۱۰ روزه خواهد بود و این بازرسی‌ها حتی در صورت عدم پرواز هواپیما، روی زمین انجام می‌گردد.

۸- آیا از پرسنل نگهداری و پروازی موجود می‌توان در سایر قسمت‌های نیروی هوایی و یا سازمان‌های کشوری استفاده نمود؟

الف- از نظر پرسنل پروازی اف-۱۴: هواپیماهای شکاری موجود جوابگوی الزامات پروازی کلیه خلبانان نبوده و نیاز به هواپیمای جایگزین می‌باشد (ضمناً می‌توان از پرسنل پروازی آن در هواپیمای اف-۴ استفاده نمود).

ب- ابقای پرسنل نگهداری هواپیمای اف-۱۴ در سطح نیروی هوایی و سایر هواپیماها امکان‌پذیر نبوده و جهت سایر سازمان‌های کشوری مانند شرکت صنایع هواپیماسازی ایران (یاشی) و شرکت هواپیمایی ملی ایران و غیره نیاز به بررسی دارد.

۹- آیا کشورهای دیگر قادر به نگهداری و بهره‌برداری از هواپیمای اف-۱۴ می‌باشند؟

نگهداری این هواپیما به علت پیچیدگی سیستم‌های الکترونیک، نیاز به تکنولوژی پیشرفته داشته که امکانات آن در کشورهای غربی وجود دارد، ولی به‌نظر می‌رسد از نظر عملیاتی این هواپیما مورد نظر کشورهای اروپایی نباشد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۳۹

[توضیح: از هشتاد فروند هواپیمای اف-۱۴ یک فروند در آمریکا ماند و تحویل داده نشده بود و یک فروند در هنگام پرواز آزمایشی در خلیج فارس سقوط کرده بود ابراهیم یزدی].

[چنانچه ملاحظه می شود] وضعیت سیستم‌های الکترونیک و کامپیوتری این هواپیماها در این گزارش نیامده است که در ماه‌های قبل از پیروزی انقلاب، آمریکایی‌ها، آنها را از هواپیماها جدا کرده و با خود برده بودند. در مذاکرات مجلس سنا و نمایندگان آمریکا در بحث پیرامون حساسیت و اهمیت سیستم الکترونیک این هواپیماها، نمایندگان وزارت دفاع آمریکا در پاسخ به سؤال نمایندگان، برداشتن سیستم‌های الکترونیک این هواپیماها را منکر نمی‌شوند؛ همچنان که فرمانده نیروی هوایی ایران نیز گزارش داد این سیستم‌ها را برده‌اند.

بنابراین، هواپیماهای اف-۱۴، بدون این سیستم کامپیوتری کارایی مورد نظر را نداشتند. دولت ایران بهای این هواپیماها را پرداخته بود و نظامیان آمریکایی حق نداشتند سیستم‌های کامپیوتری آن را جدا کرده و با خود به آمریکا ببرند. قبل از سفر به سازمان ملل در نشست مشترک دولت و شورای انقلاب، برنامه سفر و احتمال دیدار وزیر امور خارجه آمریکا را مطرح کردم و در مورد مسائلی که باید با آنها گفتگو کرد، نظرخواهی کردم. یکی از موضوعاتی که گفته شد مطرح کنم برگرداندن سیستم‌های کامپیوتری هواپیماهای اف-۱۴ بود.

در مذاکراتی که با نمایندگان دولت آمریکا در دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل داشتم، برگرداندن این سیستم را خواستار شدم، اما مقامات دولت آمریکا برگرداندن این سیستم رایانه‌ای را مشروط به پذیرفتن و امضای یک قرارداد امنیتی سری میان ایران و آمریکا کردند. ما از این قرارداد خبری نداشتیم. به درخواست ما، یک نسخه از این قرارداد به ما داده شد. مذاکرات نیویورک در شهریور ۱۳۵۸ را که برای شرکت در مجمع عمومی سازمان ملل به نیویورک رفته بودم، جداگانه در بخش مذاکرات با نمایندگان آمریکا، شرح داده‌ام.

گزارش وزارت دفاع ایران از مذاکره با گروه وزارت دفاع آمریکا درباره لغو قراردادهای

به دستور دولت مهندس بازرگان، وزارت دفاع ایران گزارش زیر را از وضعیت لغو قراردادهای در زمان بختیار تهیه و برای دولت فرستاد.

«مقام عالی را آگاه می‌سازد:

۱ - ذیل گزارشی که در مورد لغو قراردادهای نظامی منعقد با کشورهای خارجی به عرض رسید، مقرر فرمودند که از گروه‌های طرف قرارداد، دعوت به عمل آید تا برای توجیه و مذاکرات به ایران مسافرت نمایند.

۲ - در اجرای اوامر صادره، گروه وزارت دفاع آمریکا در تاریخ ۱۳۵۸/۳/۱ در معاونت تسلیحاتی حضور یافته و گروه کار ایرانی را توجیه و سؤالاتی مطرح گردید که خلاصه آن به استحضار می‌رسد.

لیست افراد شرکت کننده در این جلسه توجیهی، برابر پیوست ۱ می‌باشد [منظور، پیوست‌های این گزارش است]. ضمناً مشابه توجیه در معاونت تسلیحاتی عیناً در ستاد کل (اداره پنجم) و نیروهای سه گانه به عمل آمده است.

۳ - خلاصه مطالبی که تیم آمریکایی ضمن توجیه بیان نمودند:

الف - در ابتدای جلسه در مورد تفاهم‌نامه مورخ ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ که بین وزارت دفاع آمریکا و مقامات ایرانی - در رژیم سابق - مبادله شده بود و همچنین در مورد حساب تنخواه گردان نیروهای مسلح نزد وزارت دفاع آمریکا صحبت نمود.

ب - از ابتدای شروع خرید در سال ۱۹۶۶ تا اوایل سال ۱۹۷۹ جمعاً در حدود ۲۰ میلیارد دلار قرارداد وسایل، تجهیزات و پشتیبانی‌های مربوطه امضا که تا تاریخ فوق حدود ۹ میلیارد آن تحویل و حدود ۱۱ میلیارد آن هنوز تحویل نگردیده که با امضای تفاهم‌نامه مورخ ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ حدود ۹ میلیارد از ۱۱ میلیارد باقی‌مانده لغو یا تقلیل و مانده قراردادهای ارتش جمهوری اسلامی ایران - با در نظر گرفتن کلیه قراردادهای منعقد بین نیروهای مسلح ایرانی و وزارت دفاع آمریکا - در حدود ۲ میلیارد باقی بوده

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۴۱

که پس از انقلاب نیز تعدادی از آنها به وسیله دولت ایران و یا آمریکا راساً لغو گردیده است.

پ - وضعیت مالی حساب تنخواه گردان: قبل از امضای تفاهم نامه، مبلغی در حدود هشتصد میلیون دلار در حساب تنخواه گردان موجود بود که اگر قراردادها لغو نمی گردید با هزینه اعتبار از رقم یادشده بالا برای قراردادهای در دست اجرا، دولت ایران می بایستی هر سه ماه حدود ۷۵۰ میلیون دلار به حساب یادشده واریز می نمود. در صورتی که تفاهم نامه امضا نمی گردید با روند هزینه فوق الذکر، وزارت دفاع آمریکا در تاریخ مارچ ۱۹۷۹ (فروردین ۱۳۵۸) کلیه موجودی دولت ایران را هزینه و به علت عدم موجودی، کلیه قراردادهای فی مابین به طور اتوماتیک راساً لغو و مبالغ معتابهی نیز به عنوان حق فسخ از دولت ایران مطالبه می گردید که با لغو نمودن قراردادهای بزرگ تسلیحاتی از این کار جلوگیری به عمل آمده است.

ت - از تاریخ ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ (تاریخ امضای تفاهم نامه) از محل هشتصد میلیون دلار موجودی تنخواه گردان ارتش ایران، مبالغی جهت قراردادهایی که لغو شده لیکن امکان فروش آن به کشور ثالث و نیروهای ارتش آمریکا وجود دارد به منظور ادامه خط ساخت تاروشن شدن تکلیف نهایی قرارداد از طلب مزبور برداشت گردیده و در مقابل مبالغی از فروش بعضی از اقلام لغو شده به حساب ریخته شده که نتیجتاً جمع جبری حساب در تاریخ ۱۱ می ۱۹۷۹ (۱۳۵۸/۲/۲۰) بالغ بر ۲۷۵ میلیون دلار می باشد.

ث - وزارت دفاع آمریکا پیشنهادی به کنگره آمریکا نموده که در صورت تصویب وزارت دفاع آمریکا، خود مقداری از وسایلی که قرارداد آنها در تفاهم نامه لغو شده به ارزش ۱/۳ میلیارد دلار خریداری و مبالغ قابل برگشت را به حساب دولت ایران [همان صندوق امانی یا حساب تنخواه گردان] واریز نماید. این پیشنهاد قرار بود تا اواخر ماه می سال جاری به تصویب برسد، لیکن به نظر می رسد به مناسبت مسائل سیاسی فی مابین، تاکنون نتیجه ای حاصل نگردیده است.

ج - تغییرات وضعیت موجودی حساب Trust Fund بر مبنای فرضیات مختلف:

۱۴۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

- ۱ - در صورتی که متمم بودجه پیشنهادی به کنگره (۱/۳ میلیارد دلار) به تصویب نرسد، با در نظر گرفتن فروش قسمتی دیگر از اقلام، موجودی حساب تنخواه گردان در آخر ماه ژوئن ۱۹۷۹ (۱۳۵۸/۴/۹) بالغ بر ۹۱/۶ میلیون دلار می‌گردد.
- ۲ - در صورتی که امکان فروش اقلام به سایرین نیز نباشد، موجودی در آخر سپتامبر ۱۹۷۹ (۱۳۵۸/۷/۸) مبلغ ۱۶۶ میلیون دلار و در آخر سال ۱۹۷۹ مبلغ ۳۴۱ میلیون دلار خواهد بود و به علاوه در حدود ۵۵۰ میلیون دلار نیز بابت هزینه فسخ مطالبه خواهد شد.
- ۳ - در صورتی که موفق به تصویب بودجه متمم بشوند با احتساب مبالغ قابل برگشت، موجودی حساب تنخواه گردان در آخر سال مسیحی ۱۸۲ میلیون دلار خواهد بود و ضمناً مبلغ هزینه فسخ نیز به ۳۹۰ میلیون دلار تقلیل پیدا خواهد کرد.
- ۴ - به فرض تصویب متمم و خرید دو فروند دیگر از چهار فروند ناوشکن‌های اسپرونز به وسیله نیروی دریایی آمریکا، موجودی حساب تنخواه گردان در پایان سال ۱۹۷۹ بالغ بر ۴۹۷ میلیون دلار هزینه فسخ به ۱۸۰ میلیون دلار تقلیل پیدا خواهد کرد.
- ۵ - اگر متمم بودجه تصویب و در مورد فروش کلیه اقلام پیش‌بینی شده موفق گردند، موجودی حساب تنخواه گردان در آخر سال جاری مسیحی به رقم ۶۵۱ میلیون دلار بالغ خواهد شد و هزینه فسخ قراردادها فقط ۹۰ میلیون دلار می‌گردد.
- ۶ - هیئت آمریکایی علاوه بر توجیه عمومی (ماده ۳ گزارش) در مورد FMS‌های مربوط به اقلام اصلی نیز که خرید آنها لغو شده، بحث و وضع موجود هر قرارداد را جداگانه تشریح نمودند که اثرات مالی ناشی از لغو آنها در بند ۳ بالا منظور می‌باشد و وضعیت قراردادهای اصلی برابر پیوست ۲ می‌باشد.
- ۷ - امکان ادامه قراردادهای: مقامات آمریکایی اظهار داشتند با توجه به اینکه موجودی حساب تنخواه گردان در تاریخ ۱۰ جولای ۱۹۷۹ (۱۳۵۸/۴/۱۵) به صفر خواهد رسید، برای ادامه قراردادهای لازم است دولت ایران در مورد واریز وجه به این حساب اقدام نماید و بدین منظور صورت‌حساب‌هایی جمعاً به مبلغ ۲۷۶/۶ میلیون دلار که مربوط به این معاونت، نیروها، ستاد کل و ژاندارمری می‌باشد، ارائه نموده و اظهار داشتند که این مبلغ بهتر است تا جولای ۱۹۷۹ به حساب مورد بحث واریز گردد؛ در غیر این صورت، هر موقعی که موجودی حساب به صفر برسد با توجه به قوانین و مقررات FMS

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۴۳

آمریکا، حساب مورد بحث بسته شده و امکان ارسال هیچ نوع وسیله اعم از اقلام عمده و قطعات یدکی و غیره، مقدور نخواهد بود؛ ولی در صورتی که مبلغی از صورت حساب پرداخت گردد وزارت دفاع آمریکا قادر نخواهد بود حسن نیت وزارت دفاع ایران را در کنگره مطرح و سعی نماید نظر سناتورهای آمریکایی را در جهت تصویب بودجه متمم و فروش دو فروند دیگر اسپرونها و ادامه قراردادهای قطعات یدکی و تجهیزات مورد لزوم آتی جلب نماید.

۶ - در مورد آن قبیل از اقلام لغو شده که دولت ایران تقاضای ادامه مجدد قسمتی از آنها را داشت، مطالب زیر را عنوان نمودند:

الف - قطعات یدکی

اظهار می‌نمایند که ساخت قطعات یدکی با قراردادهای قبلی ادامه دارد و پرداخت‌های آنها نیز از محل تنخواه گردان انجام می‌شود، لیکن تا روشن شدن سیاست کلی طرفین و وضع حساب تنخواه گردان، از ارسال قطعات ضروری به ایران خودداری خواهند نمود، لیکن پیشنهاد می‌نمایند چنانچه دولت ایران مبلغ محدودی برای تأمین قطعات بسیار ضروری و حیاتی تحت حساب جداگانه‌ای در اختیار وزارت دفاع آمریکا قرار دهد، ارسال این گونه قطعات بلامانع خواهد بود.

ب - هواپیمای شناسایی RF - 4E

طی دو فقره قرارداد، شانزده فروند از هواپیمای مذکور خریداری و کلاً برابر تفاهم‌نامه یاد شده فسخ گردید و سپس بر مبنای خواسته نیروی هوایی، مجدداً به مقامات آمریکا اعلام شد که هشت فروند از آنها مورد نیاز است، لیکن هیئت اعزامی به طور ضمنی اعلام نمودند با توجه به اینکه لغو قرارداد مبلغ ۶۷/۵ میلیون دلار در حال حاضر برای ایران هزینه دارد، مع‌هذا تا روشن شدن سیاست فی‌مابین از تحویل هشت فروند مورد نیاز خودداری خواهد شد و حتی در صورت تصویب فروش هشت فروند، تاریخ تحویل و قیمت هواپیماها با توجه به متوقف شدن خط ساخت، تغییر خواهد نمود.

پ - موشک هارگون نیروی دریایی

در مورد این موشک نیز علاوه بر رعایت بند بالا با توجه به سری بودن بعضی از تجهیزات آن، پس از تصمیم نهایی در مورد سیاست کلی، بایستی اطمینان کافی در

مورد سری نگه داشتن و حفاظت آنها و همچنین اقلام مشابه به دولت آمریکا داده شود تا اقدام به تحویل نمایند.

۷- مقامات آمریکایی ضمن توجه کلی مطالب عنوان شده در قبال سؤالات گروه کار ایرانی، اظهار نمودند که با توجه به جو سیاسی موجود بین دولتی و متنوع بودن سؤالات، پاسخگویی به این سؤالات در ایران میسر نیست و پیشنهاد نمودند که تیمی متشکل از مقامات ایران ترجیحاً با داشتن اختیارات لازم، جهت مذاکرات مربوط به تعیین سیاست کلی در مورد قراردادهای و مسائل نظامی به کشور آمریکا سفر نمایند.

۸- **وضعیت قراردادهای:** به طور کلی وضعیت قراردادهای منعقد شده با وزارت دفاع آمریکا به شرح زیر می باشد:

الف - **قراردادهای لغو شده:** برابر موافقتنامه (MOU) در تاریخ ۱۳۵۸/۱۱/۱۴ و اعلام نیروها در جهت لغو قراردادها و با تغییر در موافقتنامه، برابر پیوست ۳.

ب - **قراردادهای ابقا شده:** بنا به خواسته نیروها و هماهنگی ستاد کل، تقاضای ادامه تعدادی از قراردادها برابر پیوست ۴ به عمل آمده است.

پ - **قراردادهایی که لغو و یا ابقای آنها تاکنون مشخص نشده است:** اقلامی که قرارداد آنها توسط نیروها و این معاونت به امضا رسیده، ولی تاکنون نیروها نظریه قطعی اعلام ننموده اند.

۹- بحثهای انجام شده

الف - نظر نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران

ما به اینکه آمریکایی ها در این توجه چه ارقامی را ارائه داده اند کاری نداریم و این یک مسئله حسابرسی است که امری است جداگانه. چیزی که مهم است ابقای قراردادهایی است که به منظور نگهداری وسایل خریداری شده موجود مورد نیاز است؛ به ویژه قطعات.

ب - نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱ - صحت و سقم رسیدگی به صورت حسابها امری است جداگانه و یک عمل حسابرسی است.

۲ - با توجه به راهنمایی طرح ریزی دولت که به وسیله تیمسار مقام وزارت دفاع به نیروی هوایی ابلاغ گردیده، مبنی بر اینکه «سیاست دولت این است که وسایل نیروی

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۴۵

هوایی و هلی کوپترهای موجود کلاً آماده به کار باشند، بنابراین، لازم است با استفاده از قراردادهای موجود، اقدام برای آوردن وسایل یدکی و حداقل کارشناس به عمل آید. در حال حاضر به منظور تأمین قطعات بسیار ضروری و حیاتی، مشغول مذاکره با نمایندگان دولت آمریکا بوده و در نظر است مبلغی در حدود پنج میلیون دلار به طور علی الحساب برای تأمین این گونه قطعات در اختیار وزارت دفاع آمریکا گذارده شود و ضمناً در مورد قطعات یدکی مورد نیاز، سالیانه اقدامات جداگانه‌ای در صورت تصویب می‌بایستی انجام گیرد.

پ - نظر نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

۱ - قراردادهای فروش اسلحه به کشورهای خارجی (FMS Case) دارای شرایط خاصی است که کلاً یک طرفه و به ضرر دولت ایران و در جهت حفظ هر چه بیشتر منافع دولت آمریکا می‌باشد که یک برگ عین شرایط مذکور به پیوست تقدیم می‌گردد.

۲ - اصولاً قطعات یدکی مورد نیاز یگان‌های شناور و یگان‌های پروازی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف - قطعات قابل تأمین و قابل تهیه از منابع تجارتي آمریکایی و اروپایی؛

ب - قطعات قابل تأمین و قابل تهیه از طریق وزارت دفاع دولت آمریکا.

در مورد تهیه قطعات یدکی ردیف «ب» باید با مقامات آمریکایی مذاکره شود و تعیین و معین گردد در جهت تأمین این قطعات چه شرایطی آنها پیشنهاد می‌نمایند و آیا شرایط پیشنهادی از نظر سیاسی قابل قبول است و در صورت اعتراض مردم، قابل دفاع می‌باشد یا خیر؟

قدر مسلم این است که وضعیت گذشته به صلاح نمی‌باشد که تکرار گردد؛ حتی الامکان باید سعی نماییم شرایطی را به آمریکایی‌ها بقبولانیم که فقط جنبه مالی داشته باشد و از قبول هر شرط سیاسی که به حاکمیت ملی و غیرمتعهد بودن دولت ما لطمه بزند، خودداری شود. برای اجرای خواسته بالا باید بررسی همه‌جانبه‌ای از طرف نیروها جهت پیدا کردن منابع جدید تأمین قطعات یدکی صورت گیرد و بر مبنای نتایج حاصله، تصمیمات لازم متعاقباً اتخاذ گردد.

۱۰ - نتیجه

با نتیجه‌گیری از بحث‌های انجام شده و توجیه جناب نخست‌وزیر، وسیله ستاد کل در مورد پرسنل و پشتیبانی و اینکه در جلسه مورخ ۱۳۵۷/۳/۷ که موضوع پرداخت اقساط قراردادهای ابقا شده مطرح بود، تیمسار مقام وزارت دفاع ملی مجدداً سیاست کلی ارتش جمهوری اسلامی را به شرح زیر بیان نمودند:

«ارتش ما در آینده احتمالاً نصف تعداد فعلی را خواهد داشت، ولی با تحرک بیشتر تمام سلاح‌های موجود و وسایل را نگهداری خواهیم کرد؛ حتی اگر بخواهیم تعدادی از آن را بر اساس سازمان جدید بفروشیم، باید آن وسیله مانند تانک، هواپیما و هلی‌کوپتر قابل به کار باشد؛ بنابراین، ما به یک سیستم نگهداری خیلی قوی نیاز داریم و برای این نگهداری مجبور هستیم از وجود متخصصین استفاده کنیم، حتی از آمریکا و این موضوع نیز به امام خمینی گفته شده است.

ممکن است در این طرح‌ریزی بتوانیم بررسی کنیم که بعضی از قطعات را از کارخانجاتی که به اعضای ناتو جنس می‌فروشد بخریم، به جای اینکه از کمپانی اصلی خریداری کنیم؛ البته این امر بررسی جامعی لازم دارد.

به‌طور خلاصه صلاح ما این است که نگهداری را در ارتش به حداکثر برسانیم.

به این نتیجه می‌رسد با توجه به اینکه:

الف - نیاز به یک سیستم نگهداری قوی برای وسایل موجود اعم از اینکه این وسایل

نگهداری شوند و یا به فروش برسند.

ب - قراردادهای ابقا شده با دولت آمریکا (پیوست شماره ۴) بنا به خواسته نیروها

و تأیید ستاد کل.

پ - چنانچه قراردادهای لغو شده توسط آمریکا باز خرید نشود، در پایان سال جاری

مسیحی حدود ۳۴۱ میلیون دلار بدهکاری و ۵۵۰ میلیون دلار نیز هزینه حق فسخ خواهد بود و از دولت ایران مطالبه خواهد شد.

ث - اعمال سیاستی که بتوان کمک به تصویب بودجه متمم درخواستی وزارت

دفاع آمریکا در کنگره آن کشور نمود و همچنین خرید دو فروند ناوشکن دیگر به وسیله

نیروی دریایی آمریکا و فروش مازاد وسایل لغو شده به دول دیگر که سبب خواهد شد

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۴۷

موجودی دولت ایران در آخر سال جاری مسیحی نه تنها کسری و بدهی بالا (بند پ ماده ۹) را نخواهد داشت، بلکه حدود ۶۵۱ میلیون دلار نیز موجود خواهد بود که - با توجه به اینکه هزینه فسخ قراردادها نیز به نود میلیون دلار تقلیل پیدا می کند - برای تأمین قطعات یدکی و هزینه متخصصین در صورت لزوم برای مدتی کافی بوده و هزینه‌ای تحمیل بیت‌المال نخواهد بود.

ضمن اینکه خرید قطعات، وابستگی دولت جمهوری اسلامی ایران را به دولت آمریکا - از نظر خرید قطعات یدکی - حفظ خواهد کرد، لیکن به منظور ایجاد اغتمام وقت تا سپتامبر ۱۹۷۹ و تصویب بودجه متمم پیشنهادی توسط کنگره آمریکا و فروش سایر اقلام به منابع دیگر اصلاح می‌باشد که با در نظر گرفتن این وابستگی، فقط از نظر خرید وسیله و پرداخت وجه و لاغیر، پرداخت مقداری از وجوه صورت حساب‌ها ضروری باشد و بنا به پیشنهاد نمایندگان دولت آمریکا، در این فاصله نیر تیمی جهت روشن نمودن وضع خریدهای ارتش ایران و ابلاغ مجدد سیاست دولت، وسیله نمایندگان وزارت امور خارجه به آمریکا اعزام شوند.

۱۱ - پیشنهاد

با عنایت به مراتب بالا در صورتی که سیاست دولت حفظ و نگه داشتن وضع موجود است، در صورت تصویب استدعا دارد اوامر عالی را برای موارد زیر ابلاغ نمایند:

الف - ابقای قراردادهای مورد نیاز نیروها که به تأیید ستاد کل نیز رسیده است (پیوست ۴).

ب - تهیه نامه‌ای به دولت آمریکا مبنی بر اینکه با توجه به موجودی حساب، بنا به اظهار خودشان تا تاریخ ژوئیه سال جاری که به صفر نخواهد رسید، پرداخت قسمتی از صورت حساب‌های ارائه شده وسیله معاونت تسلیحاتی و نیروها حداقل قبل از زمان به صفر رسیدن حساب (ژوئن سال جاری) بلامانع خواهد بود.

پ - تعیین و اعزام تیمی از نمایندگان وزارت امور خارجه، وزارت دفاع، ستاد کل و نیروها به آمریکا جهت اعلام سیاست دولت و بررسی بیشتر در وضعیت کلی قراردادها که امکان پاسخ آن در تهران به وسیله نمایندگان دولت آمریکا مقدور نبود.

معاون تسلیحاتی وزیر دفاع ملی، سرهنگ ستاد جهانگیر کامکار - ۵۸/۳/۲۰

لیست اسامی شرکت کنندگان در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۳/۱

۱ - گروه خارجی:

- 1 - Maj. Gen. Gast
- 2 - Col. Petty (Briefer)
- 3 - Col. Moses (FMS)
- 4 - Cdr. Sharer (Air Force FMS)
- 5 - Lt. Cdr. Engelmann (Navy FMS)
- 6 - Lt. Col. L. Heiser (Army FMS)
- 7 - MSG Ragan (Assistant Briefer)

۲ - گروه ایرانی:

الف - وزارت امور خارجه، آقای ایرج ایزدی

ب - معاونت تسلیحاتی، سرهنگ کامکار، سرهنگ صدیقی، آقای بهرامی و آقای مهدی زاده.

پ - مشاور حقوقی، دکتر علی محمد طباطبایی

ت - ستاد کل، سرهنگ حیدری

ج - نیروی زمینی، سرهنگ امین

چ - نیروی هوایی، سرتیپ صفری

ح - نیروی دریایی، ناخدا سوم وحدت

خ - شرکت پشتیبانی و نوسازی هلی کوپترهای ایران، آقای نوشین».

توجه: پیوست‌های اشاره شده در این گزارش در ارتباط با خود این گزارش است.

جدول‌های این گزارش در پیوست ۵۵ آمده است.

گزارش رئیس ستاد جمهوری اسلامی از وضعیت هواپیماهای اف-۱۴

در باره نگهداری هواپیماهای اف-۱۴، گزارش کاملی از وضعیت این هواپیماها به امضای رئیس ستاد، سرتیپ ایمانیان و با امضای سرهنگ صفاری، سرتیپ صفری، سرتیپ (ناخوانا) در ۱۳۵۸/۱/۲۷ برای دولت (وزیر دفاع) و شورای انقلاب تهیه شد، که در ۱۳۵۸/۲/۱۲ رونوشت آن را برای من هم فرستادند [۵۵].

به دنبال طرح این گزارش در شورای انقلاب، دو نظر مطرح بود: یک نظر این بود که آموزش پرسنل ایران توسط آمریکا ادامه پیدا کند و یک نظر آن را عملی نمی دانست

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۴۹

و فروش آنها را پیشنهاد داد. در نهایت شورای انقلاب تصمیم گرفت هواپیماهای اف - ۱۴ را به هر کشوری، به جز اسرائیل و آفریقای جنوبی بفروشد، اما هیچ کشوری بدون موافقت آمریکا حاضر به خرید این هواپیماها نبود؛ زیرا دولت آمریکا می‌بایستی موافقت کند که اولاً برنامه‌های کامپیوتری را به کشور خریدار بدهد و ثانیاً عملیات آموزش و پشتیبانی را برعهده بگیرد. شورای انقلاب این تصمیم و نظر خود را به من اطلاع داد و از من خواست نظر دولت را با کاردار سفارت آمریکا در تهران مطرح کنم. کاردار گفت باید از دولت متبوعش نظرخواهی کند و این هم طبیعی بود. تصمیم در این باره چیزی نبود که کاردار بتواند نظر مثبت و یا منفی بدهد. ما می‌دانستیم دولت آمریکا احتمالاً از این اقدام ایران استقبال می‌کند؛ چرا که هواپیماهای اف - ۱۴، از تجهیزات فوق سری آمریکا بود و دولت آمریکا نگران آن بود که در جریان انقلاب، روس‌ها نه فقط به اسرار این هواپیماها بلکه به سایر تجهیزات پیچیده، دسترسی پیدا کنند (روزنامه اطلاعات، ۲۳/۱۰/۱۳۵۷).

چند روز بعد از لغو قراردادهای خرید تجهیزات نظامی توسط دولت شاپور بختیار، مقام‌های آمریکایی، آمادگی و تمایل دولت خود را به خرید و خارج ساختن این هواپیماها از ایران و انتقال آنها به یکی از کشورهای منطقه، نظیر مصر (روزنامه اطلاعات، ۱۸/۱۱/۱۳۵۷) ابراز کرده بودند [۵۶]. یکی از دلایل پیاده کردن و خارج ساختن سیستم‌های رایانه‌ای این هواپیماها همین نگرانی بود. در سنای آمریکا خرید اف - ۱۴ها از ایران پیشنهاد شده بود (روزنامه اطلاعات، ۲۰/۱۱/۱۳۵۷) و کانادا هم آمادگی خود را برای خرید آنها اعلام کرده بود [۵۷].

در حالی که هنوز مسئله فروش هواپیماها در حد مطالعه جوانب آن بود، خبر تمایل ایران برای فروش هواپیماهای اف - ۱۴ از طریق منابع آمریکایی به رسانه‌ها رفت [۵۸] و حتی مقامات آمریکا نسبت به بهای هواپیماها اظهار نظرهایی کردند [۵۹].

انتشار این اخبار موجب واکنش‌های شدید سیاسی در ایران شد. گروه‌ها و عناصری، بدون اطلاع از جزئیات مسئله و علل این تصمیم شورای انقلاب، به مخالفت با فروش این هواپیماها برخاستند. سخنگوی دولت، نظر شورای انقلاب و دولت موقت را توضیح داد [۶۰]. با آنکه وزیر خارجه، براساس درخواست شورای انقلاب در باره فروش آنها

۱۵۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

از دولت آمریکا استمراج کرده بود، اما لبه تیز حملات، بی هیچ دلیل روشن و موجهی، وزیر خارجه را نشانه می گرفت. هنوز هم بعد از سی و چند سال، عناصر کوتاه فکر و متعصب و کینه توز، به صرف دشمنی با من، آن را مطرح می کنند [۶۱].

وضعیت سفارشات هواپیماهای اف-۱۶

یکی دیگر از سفارشات ایران به آمریکا ۱۶۰ فروند هواپیمای اف-۱۶ بود که دولت بختیار آن را لغو کرده بود و دولت آمریکا از حساب تنخواه گردان ایران، هزینه لغو آن را برداشت کرده بود. در مذاکره با آمریکایی ها ما به اطلاعاتی در مورد قرارداد خرید این هواپیماها از آمریکا نیاز داشتیم. سرهنگ درگاهی از طرف معاون تسلیحاتی وزارت دفاع و سرهنگ کامکار، اطلاعات زیر را در ۱۳۵۸/۸/۷ برای من فرستادند:

۱۳۵۸/۸/۷

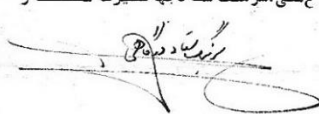
جناب آقای دکتریزدی وزیر محترم امور خارجه دولت جمهوری اسلامی ایران

اطلاعات مربوط به قرارداد F-16

۱- مبلغ کل قرارداد	۳۰۲۹۸۰۴۹۹۰۰۲۲	دلار
۲- مبلغی که تا کنون پرداخت شده	۲۲۷۰۸۰۰۰۰۰۰	دلار
۳- مبلغ هزینه شده	۱۳۸۰۲۰۰۰۰۰۰	دلار
۴- مبلغی که پیش بینی میشود از ردیف ۳ برگشت شود	۳۹۰۴۰۰۰۰۰۰	دلار
۵- مبلغ از دست رفته و غیر قابل برگشت (تفاوت ردیف ۳ و ۴)	۹۸۰۸۰۰۰۰۰۰	دلار

معاون تسلیحاتی وزیر دفاع ملی، سرهنگ ستاد جها نگیر کامکار

از طرف

همان‌طور که این گزارش مختصر و مفید نشان می‌دهد، لغو قرارداد، موجب از دست رفتن ۹۸ میلیون دلار پرداختی ایران شده است. علاوه بر این، دولت آمریکا از بابت لغو این قرارداد، بر حسب مفاد قرارداد، جریمه لغو را از حساب تنخواه‌گردان ایران برداشت کرده است. نکته مهم دیگر اینکه، هرچند در هنگام پیروزی انقلاب، ساخت هواپیماهای اف ۱۶ هنوز کامل نشده و آماده تحویل نبودند، اما لوازم یدکی این هواپیما - که هنوز ساخته و تحویل ایران نشده بود - برای مدت پنج سال پیش‌بینی و به ایران فروخته شده بود. یکی از موضوعاتی که در مذاکره با نمایندگان آمریکا مورد بحث بود، سرنوشت همین لوازم یدکی بود. نظر ما این بود که دولت آمریکا باید لوازم یدکی اف ۱۶ها را از ایران پس بگیرد و بهای آنها را به ایران پس بدهد.

در اسناد سفارت آمریکا - منتشر شده توسط دانشجویان خط امام - گزارش بسیار مفصلی از برنامه فروش تسلیحات و تجهیزات نظامی آمریکا به ایران از سویوان - سفیر آمریکا در ایران در زمان انقلاب - چاپ شده است. مطالعه این گزارش برای کسانی که بخواهند این مسئله را پیگیری کنند بسیار سودمند خواهد بود. در این گزارش در مورد هواپیماهای اف ۱۶ مطالبی آمده است که با گزارش مقامات وزارت دفاع ایران، به شرح بالا، متفاوت است. در این گزارش تعداد هواپیماهای سفارش داده شده ایران، ۱۴۰ فروند است، نه ۱۶۰ فروند. هزینه‌های تقریبی اولیه نیز مبلغ ۲/۵۵۰ (دو میلیارد و پانصد و پنجاه میلیون) ذکر شده است، نه ۳/۳ میلیارد دلار (اسناد لانه جاسوسی، کتاب یازدهم، بخش دوم: روابط نظامی ایران و آمریکا، چاپ سوم، ۱۳۹۰، ص ۳۱۴).^۱ در این کتاب از ۲۳۲ سند، ۱۱۶ سند مربوط به روابط نظامی دو کشور است. شش سند مربوط به قبل از انقلاب و ۱۱۰ سند دیگر، مربوط به دوران بعد از انقلاب است. سند شماره ۱۲۳ فهرست مفصل و ریز خریدهای نظامی ایران از آمریکا و هزینه‌های آنهاست.

در گزارش وزارت دفاع ایران در مورد اصل بهای بسیار بالای این هواپیماهای اف ۱۶ - مطلبی نیامده، اما طرز کار و عمل وزارت دفاع آمریکا به گونه‌ای بود که بهای هواپیماها به شکل نامعقولی بالا برده شده بود. این نکته حتی مورد توجه اسدالله علم - وزیر دربار شاه - قرار می‌گیرد و به سفیر آمریکا در تهران اعتراض می‌کند و نظرش را

طی نامه‌ای این چنین به شاه می‌نویسد: «الآن غلام، سفیر آمریکا را دید ... (به او گفتم) تعداد هواپیماها در کمیته سنا از طرف وزیر خارجه ۱۶۰ عدد ذکر شده، آن وقت این عدد با قیمت مجموع که ذکر شده درست در نمی‌آید و قیمت هواپیما را به صورت عجیبی بالا می‌برد. ... این مسئله بسیار جدی است و باید روشن شود» (نامه علم به شاه - ب/ت).

لغو قرارداد آموزش ناوی‌های ایران در آمریکا

در دوران شاه، ایران به دنبال ایجاد یک قدرت عظیم دریایی در اقیانوس هند و خلیج فارس بود و برای همین منظور، قراردادی میان ایران و نیروی دریایی آمریکا برای آموزش ناوی‌های ایران بسته شده بود. در زمان انقلاب، هشتصد ناوی ایران در آمریکا دوره آموزش خود را طی می‌کردند. همزمان با این طرح، ایران ساخت چهار ناوشکن را به آمریکا سفارش داده بود. بعد از انقلاب، **دریادار مدنی**، بدون تصویب دولت، سفارش خرید این ناوها را لغو کرد. به دنبال لغو سفارش این ناوها، قرارداد آموزش ناوی‌ها نیز لغو شد.

تأمین لوازم یدکی تجهیزات نظامی

ارتش ایران در رابطه با تجهیزات نظامی خریداری شده در دوران حکومت شاه، با چندین مسئله اساسی روبه‌رو بود. مسئولان اداره طرح‌های استراتژیک ارتش، طی گزارشی در ۱۳۵۸/۴/۴ به‌طور گسترده به شرح این مسائل شامل نیاز به قطعات یدکی، متخصصان خارجی، ضرورت حفظ سیستم‌های تعمیر و نگهداری و بالاخره آموزش‌های اساسی نیمه‌تمام نیروها پرداخت. در این گزارش، فهرست قطعات یدکی هر یک از نیروها، بخصوص نیروی هوایی و دریایی شرح داده شده بود. در مورد قطعات یدکی، اگرچه تجهیزات خریداری شده، عموماً و اکثراً ساخت آمریکا بودند، لوازم یدکی نیز می‌بایستی از آمریکا تهیه می‌شد؛ از این رو، راه‌های خرید این لوازم یدکی از شرکت‌های اروپایی نیز مورد بررسی قرار گرفت. به درخواست وزارت دفاع، با سفیر ایتالیا در مورد تأمین قطعات یدکی برخی از هلی‌کوپترهای خریداری شده از آمریکا گفتگو شد. شرکت سازنده، فروش

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۵۳

آنها را به ایران به شرط موافقت آمریکا، قبول کرد و قرار شد خود شرکت رأساً اقدام کند و موافقت طرف آمریکایی را بگیرد. به دنبال گروگان‌گیری، این برنامه متوقف شد.

برخی از لوازم یدکی این تجهیزات در دوران قبل از انقلاب خریداری و هزینه آن توسط دولت ایران پرداخت شده بود. این لوازم، بسته‌بندی شده و آماده برای حمل به ایران بود که انقلاب پیروز شد و حمل آنها به ایران متوقف شد. مذاکره با نمایندگان دولت آمریکا در تهران و مطالبه این لوازم به وزارت امور خارجه محول گردید. در تمامی مذاکراتی که میان مسئولان سفارت آمریکا در تهران با مسئولان وزارت امور خارجه ایران صورت می‌گرفت، تعیین تکلیف این وسایل مورد بحث بود. در بخش مذاکره با مقامات سفارت آمریکا در تهران، به این مورد نیز خواهم پرداخت. در اینجا به همین اندازه بسنده می‌کنم که به دنبال مذاکرات انجام شده، نمایندگان دولت آمریکا آمادگی خود را برای تحویل این لوازم به ایران اعلام کردند؛ چون هیچ عذر و بهانه‌ای برای نگهداری و عدم ارسال نداشتند. با گروگان‌گیری، مسئله مسکوت ماند. بعدها شنیدیم که در دولت آقای هاشمی، وزارت دفاع آمریکا از بابت بهای پرداخت شده آن لوازم، بعد از کسر هزینه نگهداری و انبارداری آنها، مبلغی حدود دویست میلیون دلار به ایران پرداخت کرد.

اما لوازم یدکی تجهیزات نظامی، منحصر به این موارد نبود، بلکه می‌بایستی برای تأمین آنها نیز اقدام می‌شد. بررسی این موضوع، در قلمرو وظایف و مسئولیت‌های وزارت دفاع بود، نه وزارت امور خارجه؛ اما از آنجا که وزیر امور خارجه، عضو شورای امنیت ملی بود، گزارش اقدامات در این موارد به وزارت امور خارجه نیز ارسال می‌شد. برای نمونه برخی از این موارد ذکر می‌شود:

۱- نیروی دریایی ایران در سال ۱۹۷۵ دوازده فروند ناوچه سریع به نام *Le Combattante* از کارخانجات کشتی‌سازی فرانسوی به نام *Amient* خریداری کرده بود که نه فروند آن تحویل داده شده بود و سه فروند باقی مانده بود [۶۲]؛ وزارت دفاع (سرتیپ ریاحی)، موضوع را پیگیری می‌کند و وابسته نظامی دولت فرانسه، آمادگی شرکت فروشنده برای تحویل سه ناوچه باقی مانده را به وزیر دفاع ایران اطلاع می‌دهد، اما برای نگهداری و تعمیرات این ناوچه‌ها، وزارت دفاع به پرسنل متخصص احتیاج داشت. وزارت دفاع در ۱۳۵/۵/۸ طی یادداشتی به

نخست‌وزیر، آقای مهندس بازرگان، مراتب را گزارش و کسب تکلیف می‌کند [۶۳]. آقای مهندس بازرگان در ۱۳۵۸/۵/۱۷ مراتب موافقت خود با پیشنهاد وزارت دفاع در مورد استخدام پرسنل فرانسوی برای نگهداری ناوچه‌های خریداری‌شده را به وزارت دفاع ابلاغ می‌کند و یک رونوشت برای وزارت امور خارجه می‌فرستد [۶۴].

۲- نیروی دریایی برای ساخت و تحویل یک فروند ناو لجستیکی ۳۹ هزار تنی، به نام **ناو خارک**، قراردادی با کمپانی انگلیسی Swam Hunter منعقد ساخته بود. مبلغ اولیه این قرارداد ۳۲ میلیون پوند انگلیسی بود. اما با هفت میلیون افزایش قیمت، کل قرارداد ۳۹ میلیون پوند شده بود. از این مبلغ حدود ۲۹ میلیون پوند پرداخت شده بود. با پیروزی انقلاب، سرنوشت این قرارداد در ابهام قرار گرفت. شرکت سازنده اعلام کرد: ناو مزبور، ظرف چند هفته به اتمام می‌رسد و آماده تحویل به ایران خواهد بود. نیروی دریایی اعلام کرد در صورت تأیید دولت، آماده تحویل ناو می‌باشد. وزیر دفاع در ۱۳۵۸/۵/۸ از نخست‌وزیر کسب تکلیف می‌کند [۶۵]. آقای مهندس بازرگان با توجه به قرارداد و مبالغ پرداخت شده، با ابقای قرارداد موافقت و در ۱۳۵۸/۵/۱۷ اقدام برای تحویل ناوها را به وزارت دفاع ابلاغ می‌کند و با ارسال کپی نامه، از وزارت امور خارجه می‌خواهد مسئله را با سفارت فرانسه^۱ پیگیری نماید [۶۶].

۳- کارخانه مهمات‌سازی پارچین، یکی از قدیمی‌ترین واحدهای مشابه در ایران است. این کارخانه، برای افزایش ظرفیت تولید نیترو سلولوز خود از ۶۵۰ به ۲۲۵۰ تن و تولید باروت از هفتصد تن به ۱۲۹۵ تن در سال، قراردادی با شرکت فرانسوی «سوسپته ناسیونال ده پودر راه اکسپلوزیف»^۲ (S.N.P.E) منعقد کرده بود. قیمت این قرارداد بالغ بر ۱۵۲ میلیون فرانک و ۲۴۰ میلیون ریال بود. از کل مبلغ قرارداد تا زمان انقلاب، حدود ۱۵۲ میلیون فرانک پرداخته شده بود، اما ۲۴۰ میلیون ریال آن باقیمانده بود. براساس ارزیابی وزارت دفاع، ۹۸٪ ماشین‌آلات مورد نیاز به منطقه کارخانه حمل شده بود و حدود ۷۰٪ از عملیات ساختمانی نیز انجام شده بود، اما از آنجا که اجرای عملیات ساختمانی برعهده سازمان صنایع دفاع ملی بود، به دلیل تأخیر در عملیات ساختمانی

۱- به نظر می‌رسد سفارت انگلیس درست باشد؛ چون کمپانی طرف قرارداد، انگلیسی بود. (ویراستار)

۲-Societe National des Paudres et des Explosifs (S.N.P.E).

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۵۵

(به علت انقلاب) طرف قرارداد بر پایه فرمول تطبیق هزینه^۱ مبلغ ۴۵ میلیون فرانک فرانسه، اضافه مطالبه می کرد تا کار را تمام کند. وزارت دفاع با گزارش وضعیت فوق به نخست وزیر، پیشنهاد کرده بود به منظور احیای سرمایه گذاری انجام شده، اعتبار ۴۵ میلیون فرانک فرانسه و نیز پانصد میلیون ریال اعتبار اضافی به سازمان صنایع دفاع ملی تصویب شود تا این سازمان بتواند با توجه به برنامه زمان بندی جدید، به تدریج تا تکمیل و نهایی شدن پروژه مورد استفاده قرار دهد [۶۷]. اگرچه اصل این گزارش به وزارت امور خارجه ارسال شده بود، اما از تصمیم نخست وزیر در مورد آن اطلاعی پیدا نکردم.

۴ - سازمان صنایع دفاع ملی به منظور ایجاد یک مرکز تجسس و تحقیق در پارچین در خرداد ۱۳۵۷ قراردادی با مؤسسه آلمانی فریتس ورنر به مبلغ حدود ده میلیون مارک آلمان غربی و ۶۷ میلیون ریال به اضافه ۶٪ مالیات هزینه ریالی منعقد ساخته بود. سازمان صنایع دفاع ملی پیشنهاد کرده بود چون حدود ۹۸٪ از هزینه قرارداد پرداخت شده است، قرارداد ابقا شود. وزارت دفاع طی نامه ای به نخست وزیر درخواست کرده بود، اولاً با ابقای این قرارداد موافقت شود؛ ثانیاً نسبت به تأمین اعتباری در حدود پانزده میلیون ریال برای ادامه قرارداد دستور داده شود [۶۸]. اصل این گزارش به وزارت امور خارجه ارسال شد، اما از تصمیم نخست وزیر اطلاعی پیدا نکردیم.

۵ - سازمان صنایع دفاع ملی در سال ۱۹۷۴ (۱۳۵۲) برای ایجاد کارخانه ساخت باروت کروی به میزان یک هزار تن در سال در پارچین، قراردادی با شرکت آمریکایی **الین (Olin)** به مبلغ یک میلیارد و پانصد و پنجاه میلیون ریال منعقد می سازد. به موجب گزارش سازمان صنایع دفاع ملی، تا زمان انقلاب ۹۷٪ پروژه انجام و کل مبلغ قرارداد نیز پرداخت شده است، اما برای راه اندازی و بهره برداری آزمایشی، سازمان صنایع به مبلغی حدود یکصد میلیون ریال احتیاج دارد. وزارت دفاع، موافقت با این پیشنهاد و تأمین اعتبار آن را از نخست وزیر درخواست کرده بود [۶۹]. وزارت امور خارجه برای پیگیری آن در سطح دیپلماسی، این گزارش را دریافت کرده بود، اما از نظر نخست وزیر آگاهی پیدا نکرد.

1- Escalation.

۶ - وزارت دفاع طی نامه‌ای به نخست‌وزیر در ۱۳۵۸/۵/۲۹ درخواست مبلغ ده میلیون دلار اعتبار جهت خرید و حمل قطعات یدکی مورد احتیاج ارتش را می‌نماید. در این نامه اگرچه خواسته شده بود که این اعتبار در اختیار سفیر دولت جمهوری اسلامی ایران در آمریکا گذارده شود تا با تشخیص وزارت دفاع و تصویب نخست‌وزیر به مصرف برسد، اما در مورد قطعات یدکی مورد نیاز، هیچ اطلاعی به وزارت امور خارجه داده نشده بود و وزارت امور خارجه نمی‌دانست چگونه باید اقدام کند [۷۰].

آقای مهندس بازرگان ضمن موافقت با درخواست وزارت دفاع، طی نامه‌ای به وزیر امور اقتصادی و دارایی دستور پرداخت مبلغ درخواستی وزارت دفاع را می‌دهد و از وزارت امور خارجه نیز می‌خواهد که موضوع پیگیری شود [۷۱]. در نهایت دولت آمریکا حداکثر موافقت کرد که لوازم یدکی خریداری شده ایران را که بهای آنها پرداخت شده است به ایران تحویل دهد. در مهر ماه ۱۳۵۸ خبرگزاری‌ها از ارسال این لوازم خبر دادند.

«ایالات متحده آمریکا ارسال وسایل نظامی را برای نیروی هوایی ایران از سر گرفت. از ده روز قبل هواپیماهای «هرکیاز» و «بویینگ ۷۴۷» از طریق فرودگاه نظامی مادرید، پروازهای منظمی میان آمریکا و ایران انجام می‌دهند. در روزهای اخیر هواپیماهای ایرانی حامل قطعات یدکی و وسایل نظامی مورد نیاز هلی کوپترها و هواپیماهای ساخت آمریکا، همه روزه در مادرید مشاهده شده است؛ در صورتی که این امر مدت هشت ماه متوقف شده بود. در ماه اوت گذشته، آخرین مانع اصلی مالی که در برابر از سر گرفتن ارسال سلاح‌های آمریکا به ایران وجود داشت برطرف گردید؛ زیرا کنگره آمریکا موافقت کرد، وزارت دفاع آمریکا چهار ناوشکن «سیریانس» را که رژیم شاه سابق قرارداد آن را منعقد و دولت انقلاب آن را لغو کرده بود، خریداری نماید» (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۲۵).

مسئله استخدام کارشناسان خارجی

یکی از مسائلی که دولت موقت با آن دست به گریبان بود و در گزارش ارتش منعکس شده، نیاز به متخصصان خارجی بود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۵۷

اداره دوم ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران (مدیریت شورای تداوم انقلاب، به ریاست آقای سرهنگ حاتمی راد) از نمایندگان چندین نهاد دولتی شامل وزارت کار، وزارت امور خارجه، معاونت تسلیحاتی وزارت دفاع، شهربانی کل کشور (اداره اقامت بیگانگان ژاندارمری - رکن ۲)، فرمانده ستاد نیروی زمینی، ستاد نیروی دریایی، ستاد نیروی هوایی و سازمان دفاع صنایع و تشریفات و روابط خارجی اداره دوم ستاد مشترک ارتش برای بررسی چگونگی استخدام و کنترل خارجیان در ارتش و مؤسسات کشوری دعوت به عمل آورد. نمایندگان این نهادها در دو نوبت، در تاریخ‌های سوم و هشتم مرداد ۱۳۵۸ در اداره دوم گرد آمدند و مسئله مورد نظر را بررسی کردند. محور اصلی این بحث‌ها این نبود که آیا اصولاً باید از کارشناسان خارجی استفاده بشود یا نه؛ بلکه چگونگی استخدام این کارشناسان و به‌طور عمده هم برای نیروهای دریایی و هوایی ارتش بود.

نماینده وزارت امور خارجه، یک بار در این کمیسیون شرکت کرد و نظر منفی این وزارتخانه را در مورد استخدام کارشناسان خارجی مطرح کرد، اما کمیسیون به کار خود ادامه داد. به دلیل عدم حضور نماینده وزارت امور خارجه، از تصمیمات نهایی این کمیسیون بی‌خبر ماندیم. البته این کمیسیون در مقامی نبود که رأساً بر اساس تصمیمات خود دست به استخدام خارجیان بزند، بلکه این تصمیمات بایستی ابتدا به تصویب و تأیید وزیر دفاع می‌رسید و سپس توسط دکتر چمران، در شورای عالی دفاع و هیئت دولت مطرح و در صورت نهایی شدن، به صورت یک لایحه قانونی، برای تصویب نهایی و تبدیل آن به یک قانون، به شورای انقلاب ارسال می‌شد. آقای سرهنگ حاتمی راد، رئیس اداره دوم، در ۱۳۵۸/۵/۲۲ گزارش این کمیسیون را برای دکتر چمران معاون نخست‌وزیر در امور انقلاب ارسال کرد. اسامی شرکت‌کنندگان در این کمیسیون در پیوست ۷۲ آمده است.

کارشناسان آمریکایی در ایران

گروه‌های چپ و مخالف دولت موقت، پیوسته تبلیغ می‌کردند که هزاران تن از کارشناسان آمریکا هنوز در ایران هستند. این هیاهو تا بدان‌جا رسید که خبرنگار

خبرگزاری پارس از آقای مهندس بازرگان در این مورد سؤال کرد. آقای مهندس جواب دادند که تعدادی از کارشناسان هنوز در ایران هستند تا کارهای خود را به مسئولین ایرانی تحویل دهند و تعداد آنها نه هزاران تن بلکه از صد تن هم کمتر است؛ عده معدودی مانده‌اند. ما متأسفانه هنوز فرصت نکرده‌ایم یکایک تمام طرح‌ها و قراردادهایی را که در زمان شاه بسته شده‌اند، کاملاً بررسی کنیم و بگوییم کدامش به درد ما می‌خورد و کدامش به درد نمی‌خورد؛ یا اینکه چند تن از کارشناسان باید باشند و چه بکنند؛ البته با سفیر آنها به‌طور کلی و اصولی صحبت شده بود. مقامات آمریکا نیز بازگشت کارشناسان را تکذیب کردند [۷۳].

لغو پیمان نظامی ایران و آمریکا

در سال ۱۹۵۹ م برابر با ۱۳۴۷ ش یک قرارداد دوجانبه امنیتی - نظامی به همراه چهار ضمیمه، میان ایران و آمریکا امضا شد. این قرارداد بعد از انقلاب ۱۹۵۸ عراق و خروج آن کشور از پیمان بغداد - که بعداً به سنتو تغییر نام داد - منعقد شد. مفاد این پیمان به آمریکا «حق» می‌داد در صورت احساس خطر، نیروی نظامی خود را در ایران پیاده کند. لغو این پیمان در دستور کار دولت موقت و شورای انقلاب بود و من هم در فرصت‌های مختلف، نظر دولت را در لغو این قرارداد اعلام کرده بودم، اما نظر پیشنهادی ما در وزارت امور خارجه و نیز بعضی از اعضای دولت و شورای انقلاب این بود که اعلام لغو این قرارداد همزمان باشد با لغو فصول پنجم و ششم قرارداد ۱۹۲۱ میان ایران و شوروی. در مورد این قرارداد در بخش روابط با شوروی توضیح داده‌ام. در مهر ماه ۱۳۵۸ پیش از سفر به الجزایر به مناسبت شرکت در بیست و پنجمین سالگرد استقلال الجزایر، پیشنهاد لغو قرارداد ۱۹۵۹ بین ایران و آمریکا و قرارداد ۱۹۲۱ بین ایران و شوروی را برای شورای انقلاب فرستادم که تصویب و اعلام شد [۷۴]. چون این قرارداد سری بود و تا آن زمان متن آن منتشر نشده بود، بعد از انقلاب، متن آن را برای روزنامه‌ها فرستادیم [۷۵].

به ما ایراد گرفته‌اند - از جمله آقای هاشمی رفسنجانی در خاطرات سال ۵۸ خود - که پیمان نظامی ایران و آمریکا باید در همان آغاز شروع به کار دولت موقت لغو می‌شد. ما می‌توانستیم نظیر لغو قانون کاپیتولاسیون، که در همان اوایل سال ۱۳۵۸ به پیشنهاد

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۵۹

دکتر مبشری - وزیر دادگستری - صورت گرفت، در مورد لغو این پیمان هم اقدام کنیم، اما نظر و پیشنهاد ما به دولت این بود که لغو پیمان نظامی ایران و آمریکا همزمان باشد با لغو اصول ۵ و ۶ قرارداد ۱۹۲۱ با شوروی. در بخش روابط با شوروی توضیح داده‌ام که مقامات دولت شوروی ایران را متهم می‌کردند که در حوادث افغانستان و مبارزه مسلحانه مردم افغانستان علیه ارتش شوروی دست دارد. سفیر شوروی در تهران صریحاً به ما گفت: اگر ایران به دخالت‌های خود در افغانستان ادامه دهد، شوروی از قرارداد ۱۹۲۱ استفاده خواهد کرد. این البته یک بلوف و بی‌اساس بود. دولت شوروی هرگز قادر به انجام این تهدید نبود، اما سیاست ما در وزارت خارجه این بود که با مقامات شوروی مذاکره شود و دو طرف بر سر بلاموضوع بودن اصول ۵ و ۶ قرارداد ۱۹۲۱ توافق کنند. در سفر به نیویورک با آندری گرومیکو - وزیر خارجه شوروی - دیدار و گفتگویی کردیم. در این گفتگو، گرومیکو نظر دولت ایران را نپذیرفت. بعد از گزارش این دیدار به دولت، پیشنهاد کردم لغو پیمان ایران و آمریکا و قرارداد ۱۹۲۱ با شوروی همزمان تصویب و اعلام شود.

مذاکره با نمایندگان آمریکا پیرامون تجهیزات نظامی ارتش

بعد از دریافت گزارش‌های ارتش و مطالعات جانبی لازم، دیدار و گفتگو با مقامات آمریکایی برای روشن شدن وضعیت و احقاق حقوق ملت، ضرورت پیدا کرد. دکتر چمران، بنا به علل روشن، با تماس مستقیم نمایندگان وزارت دفاع آمریکا با فرماندهان ارتش برای مذاکره موافق نبود و این مسئله را در شورای عالی امنیت ملی مطرح کرد و بر اساس نظر شورا، قرار شد وزارت امور خارجه این گفتگوها را دنبال کند و دو نفر نماینده از جانب وزارت دفاع برای شرکت در این گفتگوها معرفی شدند.

در نشست مشترک نمایندگان وزارت دفاع با مسئولان وزارت امور خارجه، در حضور خود من، ابتدا یک دستور جلسه یا دستور مذاکرات کلی و فراگیر شامل پنج بند به شرح زیر تهیه شد:

۱ - اطلاعات لازم برای هر سفارش خرید (کیس^۱) F.M.S (پیوست ۱).

- ۲ - وضعیت حساب تنخواه گردان (Trust Fund) و اطلاعات دقیق مربوط به عملکرد حساب مذکور از ابتدای برنامه‌های FMS (پیوست ۲).
- ۳ - قطعات بدکی و اقلام پشتیبانی (پیوست ۳).
- ۴ - وضعیت قراردادهای FMS.
  - الف - قراردادهای خاتمه یافته
  - ب - قراردادهای ملغی شده
  - پ - قراردادهای معلق شده
- ۵ - موضوعات مورد علاقه دیگر:
  - بند ۱- اطلاعات زیر برای هر کیس لازم است:
    - ۱ - کیس FMS.
    - ۲ - نوع جنس یا سرویس خریداری شده.
    - ۳ - تعداد جنس خریداری یا نفر - ماه پرسنل استخدامی.
    - ۴ - مبلغ کل هر کیس، شامل هزینه‌های بسته‌بندی حمل و نقل داخل آمریکا و هزینه اداری وزارت دفاع آمریکا و غیره.
      - الف - کیس اصلی
      - ب - کیس‌های متمم
    - ۵ - مبلغ هزینه شده به وسیله دولت آمریکا شامل هزینه‌های پرداختی به کمپانی‌های سازنده، حمل و نقل داخل آمریکا، هزینه‌های اداری وزارت دفاع آمریکا و غیره:
      - الف - کیس اصلی
      - ب - کیس‌های متمم
    - ۶ - مبلغ پرداختی دولت ایران.
    - ۷ - تعداد یا مقدار جنس تحویل شده یا نفر - ماه پرسنل انجام شده.
    - ۸ - ارزش جنس تحویل شده و خدمات انجام شده.
    - ۹ - این کیس لغو شده است یا خیر؟
    - ۱۰ - جمع هزینه فسخ.
    - ۱۱ - هزینه فسخ پرداخت شده به وسیله دولت آمریکا.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۶۱

- ۱۲ - ارزش اقلام به فروش رفته قراردادهای فسخ شده.
  - ۱۳ - مبلغ مورد نیاز برای اتمام قرارداد.
  - توضیح: جدول بالا برای قراردادهای معاونت تسلیحاتی و نیروها به تفکیک تهیه شود. اطلاعات زیر برای روشن شدن وضعیت کلی حساب تنخواه گردان از ابتدا تا کنون:
    - ۱ - مبلغ کل قراردادهای امضا شده بین دولت آمریکا و ایران از شروع برنامه خریدهای نظامی تا کنون، اعم از هزینه وسایل، خدمات، بسته بندی، حمل داخلی در آمریکا و هزینه های اداری وزارت دفاع آمریکا و غیره.
    - ۲ - مبلغ کل دریافتی وزارت دفاع آمریکا از دولت ایران بابت قرارداد و هزینه های یاد شده در بند ۱.
    - ۳ - مبلغ کل هزینه های انجام شده توسط دولت آمریکا جهت کلیه قراردادها شامل پرداخت به کمپانی های سازنده، بسته بندی، حمل و نقل داخلی در آمریکا و هزینه های اداری وزارت دفاع آمریکا و غیره.
    - ۴ - بهای کل اجناس خدمات تحویل شده به دولت.
    - ۵ - ریز هزینه های انجام شده از ژانویه سال جاری تا کنون از حساب.
    - ۶ - مبلغ کل اقلام به فروش رفته پس از فسخ قراردادها که بایستی به حساب تنخواه گردان ریخته شود (آیا ریخته شده یا خیر؟).
    - ۷ - موجودی کنونی حساب تنخواه گردان.
    - ۸ - مبلغ کل اجناسی که پیش بینی می شود به فروش برود (تخمینی).
    - ۹ - مبلغ کل موجودی حساب پس از تسویه حساب قطعی (تخمینی).
    - ۱۰ - مبلغ کل هزینه های فسخ قراردادهای فسخ شده.
    - ۱۱ - مبلغ کل هزینه های پرداخت شده برای فسخ قراردادها، تا کنون.
    - ۱۲ - ارائه نسخه های نقل و انتقالات بین کیس ها.
- قطعات یدکی
- ۱ - لیست قطعات آماده تحویل.
  - ۲ - لیست قطعات یدکی که ساخت آن ادامه دارد.
  - ۳ - لیست قطعات تعمیری که هنوز بازگشت داده نشده است.

- ۴ - لیست نشریات فنی آماده حمل.
- ۵ - زمان تحویل قطعات یدکی ردیف ۱، ۲، ۳ و ۴.
- ۶ - قطعات به مبلغ ۵/۵ میلیون دلاری به وسیله یک حساب جداگانه. در گزارش‌های گذشته، به شرح پیوست‌ها، این توضیحات آمده‌اند.
- سپس یک دستور مذاکره با هیئت مذاکره‌کننده آمریکا (کاردار و همراهانش) توسط کمیسیون مشترک به شرح زیر تهیه شد و به نمایندگان آمریکا ابلاغ شد:

دستور جلسه کمیسیون مربوط به خریدهای نظامی از آمریکا

- ۱ - خریدهای نظامی از دولت آمریکا (FMS).
- الف - وضع صندوق امانی تنخواه‌گردان (توضیح از طرف معاونت تسلیحاتی وزارت دفاع).
- ب - پیشنهاد آمریکا در مورد نحوه رسیدگی به حساب‌ها.
- ج - مسائلی که در سطح سیاسی در باره خریدهای نظامی با مقامات آمریکایی می‌توان مطرح کرد (توضیح از طرف اداره چهارم سیاسی).
- ۲ - مسئله خرید قطعات یدکی برای آینده.
- الف - مفتوح کردن حساب‌های جداگانه.
- ب - تحویل قطعات آماده تحویل.
- اول: تعیین نماینده حمل و نقل (Frieght Forwarder).
- دوم: مسئله تحویل قطعات حساس و طبقه‌بندی شده.
- سوم: تأثیر اقامه دعوی شرکت‌های مختلف آمریکایی در تحویل قطعات یدکی.
- ۳ - نیازمندی‌های تسلیحاتی آموزشی و تعمیراتی نیروهای مسلح (توضیح از طرف نمایندگان نیروهای سه‌گانه).
- ۴ - معاملات نظامی با شرکت‌های خصوصی.
- الف - مسئله آیبکس (Ibex).
- ب - هواپیماهای بویینگ.
- ج - جلب همکاری شرکت‌های خصوصی برای اتمام کنتراست‌های ناتمام.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۶۳

یک رونوشت از این دستور مذاکرات برای کاردار سفارت آمریکا در تهران نیز تهیه و فرستاده شد [۷۶].

علاوه بر این، برای دستور هر جلسه گفتگو با کاردار سفارت آمریکا و هیئت همراهش، از قبل بین نمایندگان وزارت دفاع و وزارت امور خارجه مشورت و توافق می‌شد.

مشروح مکاتبات و مذاکرات نمایندگان ایران با نمایندگان آمریکا برای حل و

فصل مسائل و مشکلات بین دو دولت

اولین جلسه مذاکره با کاردار سفارت آمریکا، بروس لینگن در ۱۳۵۸ / ۴ / ۱۱ در وزارت امور خارجه صورت گرفت؛ سپس در تاریخ‌های ۴ / ۲۰، ۴ / ۲۳، ۵ / ۳ و ۶ / ۱۴ / ۱۳۵۸ با کاردار و ژنرال گاست و سپس در سفری که در شهریورماه ۱۳۵۸ برای شرکت در سی چهارمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد رفتم، یک هیئت آمریکایی به ریاست سایروس ونس، وزیر امور خارجه وقت آمریکا، معاون وزیر امور خارجه و معاون تسلیحاتی وزارت دفاع آمریکا در دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل متحد، به دیدار هیئت ایرانی آمدند و گفتگوهایی انجام شد. پیش از سفر به نیویورک، در جلسه مشترک هیئت دولت و شورای انقلاب، درخواست آمریکا برای این دیدار را مطرح کردم. جلسه مشترک، علاوه بر تصویب این دیدار، مذاکره با وزیر امور خارجه آمریکا را در شش محور تعیین کرد.

پس از برگشت از این سفر، گزارش کامل مذاکرات با وزیر امور خارجه، معاون وزیر دفاع و نیز دیدار و گفتگو با نمایندگان سایر کشورها، از جمله گرومیکو - وزیر امور خارجه شوروی - و ... را به هیئت دولت، شورای انقلاب و رهبر فقید انقلاب دادم. گزارش تفصیلی مکاتبات و مذاکرات به شرح زیر است:

۱ - برگردان نامه کاردار سفارت آمریکا، چارلز ناس، به آقای مهندس عباس امیرانظام، معاون نخست‌وزیر - ۱۶ می ۱۹۷۹ برابر با ۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۸ در باره افغانستان

گارداس
تاریخ نامه سفارت آمریکا - چارلز ناس

(Mr. Charles W. Naas)
معاون نخست‌وزیر نظام

۱۹۷۹ ص ۱۰۶

صاحب دفتر امیرانظام
سدن قوت زور

در مه‌ماهات اخیر، صاحب قوت زور، منظم در مورد وضعیت امریکا که ممکن است
بطریق دیگر بجز نزد ارباب اول فرزند.

بعضی و در وقت در به وسیع زندگانی تمام شود. وقت اول آن ربط به آنست که
که از تاریخ گوناگون اول ۱۹۷۸ شروع شده است. وقت دوم و در وقت اول امریکا جدید
و غیر است.

دقت (موضوع فرزند) که از این قبیل مورد نظر می‌باشد و غیره؟ حتی
امروز فرزند چه امکانات دیگر مربوط به سئل شرف دیگر مورد نظر شود همان است
است به اقدام شود.

در نظر به وقت خبرنامه هفتم.

انصار

چارلز - دبیر - ناس

قوت اول - ناسیونالیسم دولتی رژیم در افغانستان

الف: با وجود هر چه دولت برانید دولت رژیم در جهت سرگردانی و کاردیل که رژیم می
را بر سر کار آورد قرار داشته بود نسبت به نهاد دولت رژیم از این تغییرات حسن
استقبال نموده دست دولت برگرداندن اوضاع دولت به نفع خود تمام کرده است.
در اردیبهشت ماه ۱۳۷۸ دولت رژیم اقدامات زیر را بعمل آورد:

- ۱- تعداد مأمورین نظامی خود را از ۵۰ نفر به ۵۰۰ نفر افزایش داد.
- ۲- پستل رژیم را مجدداً در هر دولت خانه نظامی که گم کرده بود.
- ۳- لیست های غیر در دولت نظامی در این زمینه را در دست خود گرفت.
- ۴- پستل ۱۰ قرارداد اقتصادی با مامورین رژیم دادند مورد توجه قرار گرفته بود
با مضمون: رسید.

ب: از آن زمان زمین رژیم حضور خود را در افغانستان از سر راه است. بین ترتیب هم:

- ۱- قرارداد جدید فواید رسم ارض شد.
- ۲- قرارداد اقتصادی بیشتر ارض شد از جمله در قسمت ۱، زمین بیرون دلائی
در سفر غیر رسمی رژیم در این سرزمین به مضمون رسید.
- ۳- تعداد نظامیان رژیم در هر طرف ۱۰۰ نفر افزایش داده شد.
- ۴- تعداد مأموران اقتصادی هم ۱۰۰ نفر افزایش یافت.
- ۵- مأمورین نظامی رژیم، دامها نظامی افغانستان هم در جهت بازگرداندن
قوت خود و احتمالاً بخشی نیز در دست اند.

ج: اصولاً افسر قلمداد در کتب زندگان درباری چنانچه تری تحمل در روابط دیگر در سال ۱۹۷۸ می‌شد
بود:

Democratic
Republic of
Afghanistan
DRA

- تا این وقت تا حد خود لقب گرفتند و روابط بن هر کشور را:
Qualitatively new character
به عنوان کشور در زندگان جنبه شرفیت داد و خسته (شخصی) می‌گفتند؛
(این لقب را فهمیم) در اقدار شوری ندارند.
- به کابل گشت کرد، ترتیب خود را در مقابل نهایی رفیق را چنانچه تقریب کند نورانی
تا حال میدان رفیق زنده است.

د: برخلاف سایر قراردادهای همکاری در این کشور در روابطی که در این وقت نهایی
و بار داد درک و روابط بن زندگان در کشور میان عمل بیشتر و کمبودت گستر داد: چون
- شوری تا گفته می‌دهد حضور خود را در زندگان توجه نماید؛ ولی
شوری کار ما منم به زمان که در این حال نمی‌باشد.

ه: شوری در راه رفتن است لفر زندگان نسبتاً کسرت تقصیر کرده بود تا اینکه تسلیح ۱۹ بهار
تساله تسلیح کتب تصوف در برادرها نشر شد. در این حال:
- کورهای پاکستان - مصر و چین خاطر استیضاحی که شوریین تمام شده‌اند.
- شوریین را بفران "مهاجران اجتماعی" شناخته‌اند.

و: از آن وقت بعد شوریین به تمام کورن پاکستان - ایالات آمریکا و زندگان اماره داله
در اوضاع نظر کرده است و ممکن است عودت از زندان گاه دست درگیر باشد.
شوری همین:

- از طرف زندگان دریم گری را ستوده‌اند.
- اوضاع زندان که دولت بر حکومت نایب شده است.

-۴-

ت: تا که کردار شورشیان ایران زمین در آن فرودگاه هستند، از زبان اهرت ارضی مگر نمانند
 هستند.
 - اظهار داشته اند که نسبت به کسانی که از اهرت فریبی برجهنر "FALSE Muslims" نام میگیرند.

ت: شورش همین:
 - شورش است که نظامی خود را به اوقات آن افراسیاد است مکن افراسیاد که در دهه ۱۳۵۰
 به اوقات آن راه باشد.
 - شورش از جمله در محدوده نظامی است مستقیم به اوقات آن نموده که این است در وقت
 شاکت کنند.
 - به وقت ارضی چه بخواهد نظریه در چه عمده خواهد داد است.

این لادار: شورش

ح: در آن حوادث رادویی به صورت جدی به این اوقات آن افراسیاد است این از
 تا که به همه به این در کوره نذرین راه است.
 - تا که به همه به وقت آن افراسیاد در این نموده است.
 - در بر حال اعلام کرده است که راننده به وقت آن افراسیاد است در سائل اوقات آن
 نیست.

ط: بطور کلی چنین نظر دارید که نظر شورش نسبت به قوم مانی را به سائل اوقات آن
 در نظر شورش مانی خود را تفریح داده تا که اوقات آن افراسیاد است را
 فراهم نمایند.

محرمانه -

قرت دوم : نشر فنی شورس در افغانستان

- از نظر کیفیت : حضور شورس در افغانستان در ۱۹۵۰ میلادی خندان اوایل ساخت ، علمیم
توسیع خطرات کرد . تعداد کادران نظامی شورس در قندهار که بیشتر از ۱۰۰۰ نفر
در ۱۹۵۰ میلادی در حال حاضر در سیدل شورس در حدود ۲۵۰۰ نفر بودند .
وجود انگار دولت شورس ، متعده هستیم که تعداد کادران از تمام شورس
کادران افغانستان را اثر کرده اند .

- از نظر کیفیت : تعداد کادران شورس در قندهار از بیشتر مجیم بنمید حضور در لادان ، به آردن کدره
به فرانس - پیتوف VEPASHEV بوزان شورس بازده کرد . به صدها طیاره
هدف بازده این فرانس ، بلا دین مطع حدود سیدل اثر افغانستان اولم
سده مینا ، عرب همراه تعداد کادران شورس مشعل ریک اطلاعات کادر
نظامی بیشتر به آیت فرانس هوان افغانستان بود . همچنین لادان دایم
که در وزارت فابا ، کورده کادران افغانستان بیشتر می نند .

به جل شورس اسلحه نوج برابرا با افغانستان دایم است :

هلوه گمانه ۲۱ - سوخو ۷ SU-7 - هلوه گمانه
MI-24 هلوه گمانه ۶-۶۵ . به بعد کادران سیدل افغانستان
توق در وقت هلوه گمانه ۵۰ نده است .

، اطراف محل کورده که کادران شورس در لادان کورده در حدود
به حضور کورده از کورده خود اسلحه کورده است . کادران کورده در این
ارکان در اقصیه ندریم . چون بعضی از این کادران کورده هستند ،
MI-24 Gunship کورده که کورده در کورده کورده است ، کورده کورده است
که کورده کورده در کورده کورده کورده است .

گزارش است خدیو عهددار که این رسم را رعایت می‌نمایند و چون این رسم میره از عجم
اسلامی خاص دیده می‌شود تا کثرت را که در وقت کوه نوح شده باشند آنها را در
: یزدان در آردن آن تعلیم داد باشند. بنابراین اتفاقاً در آن سوره که در کوردهای که در کوردهای
۱۹۱۳ در محبت و بیخ‌فشان از آن فصل درشته باشند.

از آنجا که در این نظام کوردهای در کل و اصل در کوردهای از آن فصل درشته می‌شود
نظم میره که حکایت: حال آن که در این درون از آن فصل که کوردهای درشته اند.

سوال هم این است:

آه سوره از نظر درشته که کوردهای درون نظام خود را در وقت از آن فصل
ناید. تا نه می‌توانیم بیاییم از آن فصل که کوردهای درشته اند.

بازه ۴ که سوره در آن فصل درشته می‌شود در تاریخ ۱۹۷۸ لغت میره که:

در وقت که کوردهای درشته می‌شود و با کوردهای هم از آن فصل درشته
است در آن فصل درشته می‌شود و کوردهای درشته می‌شود. در آن فصل درشته
کوردهای درشته:

منظر حفظ منابع و تقویت قلوب زعمی در کوردهای درشته می‌شود.

برگردان فارسی نامه ناس، دستخط خود آقای امیر انتظام است. متن اصلی نامه در پیوست ۷۷ آمده است.

۲ - مذاکره با آقای بروس لینگن کاردار سفارت آمریکا در تهران - ۱۳۵۸/۴/۱۱

پس از انجام تعارفات، کاردار سفارت آمریکا خطاب به جناب آقای دکتر ابراهیم یزدی وزیر امور خارجه اظهار داشت:

دولت و مردم آمریکا از اقدامات جناب عالی در حفظ جان و امنیت مأموران سفارت آمریکا در جریان انقلاب ایران بی نهایت سپاسگزار هستند. من که قبلاً در ایران بوده‌ام و با فرهنگ و مردم این کشور آشنا هستم، به عنوان دوست و سخنگوی دولت مأموریت دارم تا در راه بهبود روابط آمریکا با ایران بر مبنای منافع مشترک حداکثر کوشش خود را به کار ببندم. آمریکا برای ایران اهمیت ویژه‌ای قائل است و به حفظ استقلال و حاکمیت ملی ایران شدیداً علاقه مند است. آمریکا به هیچ وجه قصد مداخله در امور ایران را ندارد. ما می‌خواهیم روابط دو کشور به مبانی نوینی که متضمن منافع طرفین باشد، استوار گردد و همکاری‌های دو کشور در تمام زمینه‌ها ادامه یابد. روابط نوین ایران و آمریکا مستلزم داشتن تفاهم کامل و اعتماد متقابل است. آمریکا مایل است با ایران روابط خوبی داشته باشد و این بستگی به ایران دارد که چه نوع رابطه‌ای می‌خواهد با آمریکا داشته باشد. من از اظهارات اخیر جناب عالی و جناب آقای امیرانتظام - سخنگوی دولت - که به لزوم همکاری‌های دو کشور اشاره فرموده بودید، بسیار سپاسگزارم.

وزیر امور خارجه: ایران نیز می‌خواهد با آمریکا روابط بر مبنای منافع مشترک داشته باشد، ولی البته ما از مشکلاتی که در این راه وجود دارد مطلع هستیم. آنچه در گذشته بین ایران و آمریکا وجود داشت، یکی از موانع گسترش روابط دو کشور است. در چنین شرایطی اگر آمریکا تفاهم نشان دهد و سعی کند انقلاب ایران را درک نماید و آنچه در این کشور رخ داده، بپذیرد، آن وقت دو کشور می‌توانند یک روابط واقعی بین خود ایجاد کنند.

کاردار موقت: من به جناب عالی اطمینان می‌دهم که آمریکا حداکثر کوشش خود را در این راه به کار خواهد برد.

وزیر امور خارجه: آقای ناس - کاردار قبلی سفارت آمریکا - یک بار از من پرسید آمریکا برای بهبود روابط خود با ایران چه باید بکند؟ به نظر ما آمریکا برای بهبود روابط با ایران کارهای زیادی می‌تواند انجام دهد. مردم ایران بایستی از حسن نیت آمریکا نسبت به ایران مطمئن شوند. هم‌اکنون مسائلی هست که مانع گسترش روابط دو کشور می‌گردد. مثلاً مطالبی که در مطبوعات آمریکا علیه انقلاب ایران منتشر می‌شود کاملاً مغرضانه است و به روابط دو کشور لطمه می‌زند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷۱

کاردار: ما از مطالبی که در روزنامه **اُس آنجلس تایمز** در باره ایران نوشته شده بود، متأسف هستیم و معتقدیم درج این گونه مطالب به اتمسفر روابط دو کشور لطمه می‌زند، ولی دولت آمریکا کنترلی بر مطبوعات ندارد و قادر نیست از درج این مطالب جلوگیری کند و به عقیده ما اخراج **دیوید لمب** خبرنگار اُس آنجلس تایمز از ایران نیز کمکی به حل این مشکل نخواهد کرد.

وزیر امور خارجه: بعضی مطالبی که در مطبوعات آمریکا منتشر می‌شود ناشی از تعصب و یا اعمال نفوذ می‌باشند؛ و در هر حال در روابط دو کشور تأثیر می‌گذارند. ما از آن دسته از خبرنگاران آمریکایی که حقایق ایران را منعکس می‌کنند، حمایت می‌کنیم.

کاردار موقت: یکی از مسائلی که باید متذکر شوم در مورد مسائل حقوقی مربوط به Trust Fund [صندوق تنخواه گردان] می‌باشد که ما از عواقب آن نگران هستیم و می‌خواهیم این مسائل حل شود. از ژانویه تاکنون دولت ایران وجهی به حساب Trust Fund، که موظف است هزینه سفارشات نظامی دولت ایران را پرداخت نماید، واریز نکرده و بدین ترتیب موجودی آن تا آخر جولای به پایان خواهد رسید، و در آن صورت شرکت‌های سازنده سفارشات نظامی ایران، مشکلات زیادی به وجود خواهند آورد. برای کمک به حل این مشکل، دولت آمریکا از کنگره خواسته است چهار ناوشکن سفارشی دولت ایران را برای نیروی دریایی آمریکا خریداری نماید. در حال حاضر، کنگره خرید دو فروند ناوشکن را تحت بررسی قرار داده و ما امیدواریم در جلسه کنگره در دهم جولای بودجه آن را تصویب نماید. در صورتی که کنگره با خرید دو ناوشکن موافقت کند و جوهی که تاکنون دولت ایران برای دو ناوشکن پرداخت نموده، به صندوق تنخواه گردان واریز خواهد شد و صندوق مذکور قادر خواهد بود هزینه سفارشات نظامی ایران را تا سپتامبر بپردازد. در این مورد ما با ژنرال Gast - رابط خریدهای نظامی ایران در سفارت آمریکا - صحبت کرده‌ام. به نظر ایشان برای رسیدگی به مسائل ناشی از «MEMORANDUM OF UNDERSTANDING»^۱ بهتر است شخصی از طرف ایران به واشنگتن اعزام شود.

---

۱ - مقصود تفاهم‌نامه دو کشور ایران و آمریکا برای لغو یا کاهش سفارشات نظامی است که در ۱۳۵۷/۱۱/۱۴ میان دولت شاپور بختیار و دولت آمریکا امضا شد.

وزیر امور خارجه: نیروی هوایی ایران سفارشی حدود پنج میلیون دلار قطعات یدکی مورد نیاز خود را به آمریکا داده، ولی تاکنون پاسخ مناسب دریافت نکرده؛ در این مورد چه اقدامی شده و نظر دولت آمریکا چیست؟

کارداز: من پاسخ نهایی در این مورد ندارم و آنچه می‌توانم بگویم این است که موضوع به‌طور جدی تحت بررسی است.

وزیر امور خارجه: تا کی بررسی در این مورد ادامه خواهد داشت و تصمیم نهایی چه زمانی اتخاذ خواهد شد؟

کارداز: شاید تا دهم جولای که کنگره در باره خرید دو ناوشکن تصمیم مقتضی بگیرد و دولت آمریکا نیز در این مورد تصمیم نهایی خود را اتخاذ نماید.

وزیر امور خارجه: آیا از نظر دولت آمریکا این دو موضوع به هم مربوط هستند؟

کارداز: ممکن است کنگره آمریکا این دو موضوع را به هم ربط بدهد، ولی درحقیقت این دو مطلب با هم ارتباطی ندارند.

وزیر امور خارجه: آیا مسائل سیاسی به این موضوع ارتباط دارد؟

کارداز: امیدواریم مسائل سیاسی ارتباطی با این موضوع نداشته باشد.

وزیر امور خارجه: ما به این قطعات یدکی احتیاج داریم و بایستی آنها را دریافت کنیم.

کارداز: من اهمیت این موضوع را برای واشنگتن توضیح خواهم داد. مسئله دیگری

که می‌خواهم مطرح کنم در مورد تعهدات شرکت جی. تی. ای برای اجرای پروژه نصب تلفن در ایران است. به‌طوری که اطلاع یافته‌ایم شرکت مذکور از شکایت خود علیه ایران صرف‌نظر کرده و تصمیم دارد برای انجام پروژه به ایران مراجعت کند. این تصمیم مسلماً به اتمسفر مذاکرات با شرکت مخابرات ایران برای حل مشکلات بین طرفین کمک خواهد کرد و همچنین سایر شرکت‌های آمریکایی را تشویق خواهد کرد برای انجام پروژه‌های مربوطه به ایران مراجعت کنند. دولت آمریکا نظر خاصی در مورد نتیجه مذاکرات ایران با این شرکت‌ها ندارد. آنچه مورد نظر آمریکا است این است که اختلافات برطرف شود و روابط عادی ادامه یابد.

وزیر امور خارجه: من هم می‌خواستم این مطلب را مطرح کنم و امیدوارم اختلافات

آنها مرتفع شود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷۳

کاردار: در مورد حفظ امنیت در سفارت آمریکا ما به کمک جناب عالی احتیاج داریم. ما امیدواریم هر چه زودتر وضع به صورت عادی درآید. حفظ امنیت در سفارت در حال حاضر، طوری است که مشکلاتی به وجود آورده است. من با رئیس کل تشریفات وزارت امور خارجه نیز در این باره صحبت کرده‌ام. نظر جناب عالی در این مورد چیست؟

وزیر امور خارجه: من قبلاً در این مورد با ناس - کاردار سابق سفارت آمریکا - مذاکراتی داشته‌ام و از او سؤال کرده‌ام که آیا مایل است این مأمورین در داخل سفارت باشند یا اینکه در خارج از محوطه سفارت متمرکز شوند؟ ولی حالا می‌خواهم یک سؤال مطرح کنم. آیا این شایعه که گفته‌اند مأمورین مستقر در سفارت آمریکا پول و یا ویسکی مطالبه کرده و یا برای بانوان کارمندان سفارت مزاحمت ایجاد کرده‌اند، صحت دارد؟

کاردار: ما دلیل قاطع در این مورد نمی‌توانیم ارائه دهیم، ولی این چیزها ممکن است اتفاق بیفتد و در هر حال این شایعات رواج دارد.

وزیر امور خارجه: حضور این افراد در محوطه داخلی سفارت، بسته به نظر شماست. قبلاً سه گروه در سفارت مستقر بودند که به تقاضای ناس، کاردار سابق سفارت آمریکا دو گروه از آنها مرخص شدند و حفاظت داخلی سفارت منحصرأ به یک گروه واگذار شد. گروهی که فعلاً در سفارت حضور دارند از زمان انقلاب در آنجا مستقر شده‌اند و خود را مقید نمی‌دانند.

کاردار: حل این مشکل مربوط به جناب عالی است.

وزیر امور خارجه: ما در هر حال می‌توانیم این گروه را تغییر دهیم و گروه دیگری به جای آنها بفرستیم.

کاردار: شایعاتی وجود دارد که بین این گروه و بعضی گروه‌های دیگر رقابت‌هایی هست که ممکن است کار به جدال بکشد. به قرار اطلاع آنها قبلاً هم درگیری داشته‌اند.

وزیر امور خارجه: ولی این مسئله به حضور آنها در سفارت آمریکا ارتباطی ندارد.

کاردار: نگرانی ما در این است که در نتیجه درگیری دو گروه مذکور، امنیت سفارت به خطر بیفتد. هدف ما این است که هر چه زودتر وضع عادی شود؛ بخصوص که مراسم ۴ جولای بایستی در سفارت برگزار شود.

وزیر امور خارجه: ما سعی خواهیم کرد این گروه را از سفارت خارج کنیم و گروه دیگری که بیشتر دیسیپلین را رعایت کند جایگزین آنها بنماییم.

کارداز: چه موقع این کار صورت خواهد گرفت؟

وزیر امور خارجه: طی دو هفته این کار انجام خواهد شد.

کارداز: ما با شما در این باره همکاری خواهیم کرد و لازم می‌دانم اضافه کنم که ما به این گروه که فعلاً در سفارت است علاقه‌مند هستیم، ولی نمی‌دانیم این شایعات که باعث نگرانی شده است تاچه حد صحت دارد.

موضوع دیگری که می‌خواهم مطرح کنم این است که **شرکت بل هلی کوپتر** مبلغی حدود یک میلیون دلار برای پراخت حقوق کارمندان مدرسه آمریکایی در تهران اختصاص داده بود که از حساب آن شرکت در بانک ایران و ژاپن به حساب مدرسه مذکور واریز شود، ولی به‌قرار اطلاع، کمیته مستقر در بانک مرکزی با انتقال این وجه مخالفت کرده است.

وزیر امور خارجه: تصور می‌کنم این موضوع قبلاً مطرح شده و به دفتر حقوقی ارجاع شده است. در هر حال مشکل مهمی نخواهد بود.

کارداز: موضوع دیگر، ساختمان **انجمن ایران و آمریکا در شیراز** است که از فوریه گذشته تاکنون توسط گروهی اشغال شده است. مقامات آمریکایی مایل هستند این ساختمان هرچه زودتر تخلیه شود تا انجمن مذکور بتواند فعالیت‌های خود را بخصوص در مورد تشکیل کلاس‌های زبان انگلیسی آغاز بنماید.

وزیر امور خارجه: طرز تلقی وزارت آموزش و پرورش از انجمن‌های مذکور این بوده که آنها در حکم آموزشگاه‌ها هستند و بایستی مقررات مربوط به آموزشگاه‌ها در مورد آنها اجرا شود. مسلماً این اشکالات در آینده برطرف خواهد شد.

کارداز: یک نفر از اتباع آمریکا به نام **Cherry** مدتی است در هتل اینتر کنتینانتال اقامت دارد. به‌قرار اطلاع، مقامات مربوطه از خروج وی از کشور جلوگیری کرده‌اند و گفته‌اند می‌خواهند از او سؤالاتی بنمایند و شاید اتهاماتی به وی وارد شده باشد. ما می‌خواهیم وضع این شخص هرچه زودتر روشن شود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷۵

وزیر امور خارجه: اولین بار است نام این شخص را می‌شنوم. آیا یادداشتی در این مورد فرستاده‌اید؟

کاردار: تاکنون یادداشتی ارسال نشده است و نظر این بود که موضوع به‌طور خصوصی حل شود، ولی آقای بایندر سرپرست اداره چهارم سیاسی از آن اطلاع دارند. **وزیر امور خارجه:** یک موضوع را که می‌خواهم مطرح کنم جریان عدم پذیرش **کاتلر** سفیر پیشنهادی آمریکا است. ما قبلاً نظر دولت ایران را به آقای ناس اطلاع داده بودیم و از طرف سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن نیز به آقای پرکت - رئیس قسمت ایران در وزارت امور خارجه آمریکا - اطلاع داده شده بود و آنها نیز گفته بودند در این مورد مایل نیستند مشکلی به وجود بیاید. بدین جهت ما از اظهارات **هادینگ کارتر** سخنگوی کاخ سفید و عکس‌العمل‌هایی که به عمل آمد بسیار تعجب کردیم.

کاردار: نظر دولت آمریکا این است که در این مورد مشکلات کمتری به وجود بیاید و موضوع فیصله یابد. من به جناب عالی اطمینان می‌دهم مدت اقامت من در ایران کوتاه خواهد بود.

وزیر امور خارجه: موضوع دیگری که می‌خواهم مطرح کنم در مورد ۱۲۰۰ نفر کارمندان ایرانی مستشاری سفارت آمریکا در تهران است. نظر سفارت در مورد این افراد چیست؟

کاردار: ما تصور می‌کنیم در مورد آنها کلیه تعهدات خود را انجام داده‌ایم و اینک وزارت کار و امور اجتماعی ایران بایستی به وضع آنها رسیدگی کند و تصمیم بگیرد. قبلاً هم در جلوی درب سفارت اجتماع کرده بودند و مانع ورود به سفارت شدند، ولی مأمورین محافظ سفارت آنها را متفرق کردند.

وزیر امور خارجه: موضوع دیگری که می‌خواهم متذکر شوم این است که در مورد خروج وسایل شخصی اعضای هیئت مستشاری آمریکا و سایر آمریکایی‌هایی که ایران را ترک کرده‌اند، اقدام شده است و نماینده کمیته‌های تهران و دو نفر دیگر انتخاب شده‌اند تا با همکاری نماینده سفارت آمریکا هرچه زودتر ترتیب این کار را بدهند، ولی متأسفانه از طرف سفارت آمریکا همکاری لازم نشان داده نشده است. مثلاً در یک مورد جعبه‌ای را باز کرده‌اند و معلوم شده است که محتویات داخل جعبه با فهرست مربوطه

مطابقت نداشته و یک قطعه از وسایل هلی کوپتر در داخل جعبه یافت شده است که این موضوع باعث بروز سوء تفاهماتی شده است.

کاردار: ما سعی خواهیم کرد از این مشکلات دیگر به وجود نیاید.

وزیر امور خارجه: افرادی را که ما برای نظارت در این مورد انتخاب کرده‌ایم اشخاص صالحی هستند.

کاردار: در روزنامه‌ها منعکس شده است که دولت آمریکا در تشدید بحران بین ایران و عراق دخالت دارد. می‌خواهم در این مورد تأکید کنم که ما به حفظ دتانت بین ایران و عراق علاقمند هستیم. ادامهٔ مخاصمات بین ایران و عراق به نفع آمریکا نیست و ما نیازی به این کار نداریم.

وزیر امور خارجه: مایلم یک بار دیگر با شما ملاقات کنم و در بارهٔ تشکیل نیروی صد هزار نفری آمریکا در خلیج فارس مذاکره کنیم.

کاردار: در مورد تشکیل نیروی صد هزار نفری آمریکا هنوز تصمیم نهایی گرفته نشده است و اصولاً هدف از تشکیل این نیرو برخلاف آنچه شایع است دخالت در خلیج فارس نیست، بلکه منافع آمریکا در تمام جهان مطرح است.

وزیر امور خارجه: آمریکا چگونه می‌خواهد از طریق نیروی نظامی، منافع خود را در خلیج فارس تضمین کند؟

کاردار: همان‌طور که متذکر شدم در این مورد هنوز تصمیم نهایی گرفته نشده است.
وزیر امور خارجه: در حال مایلم مذاکراتی رسمی در آیندهٔ نزدیک در این مورد داشته باشیم.

۳ - گزارش ملاقات آقای داریوش بایندر با رایزن سیاسی سفارت آمریکا -

۱۳۵۸/۴/۲۰

آقای داریوش بایندر - سرپرست ادارهٔ چهارم سیاسی - در گزارشی به این‌جانب نوشت: «آقای Victor Tomseth - رایزن سیاسی سفارت آمریکا - بنا به درخواست خود در تاریخ ۲۰ تیرماه با این‌جانب ملاقات کرد. در این ملاقات موضوعات: حضور نظامی آمریکا در اقیانوس هند و خلیج فارس، وضع صندوق تنخواه‌گردان مربوط به فروش‌های

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷۷

نظامی، مشکلات تعطیل و تخلیه نهایی سازمان مستشاری نظامی آمریکا در ایران، امنیت کنسولگری آمریکا در تبریز و یکی - دو مسئله فرعی دیگر مورد بحث قرار گرفت. خلاصه‌ای از گفتگویی که در مورد هر یک از موضوعات فوق انجام گرفت، برای استحضار آن جناب به عرض می‌رسد:

۱ - حضور نظامی آمریکا در اقیانوس هند

رایزن سفارت ضمن تسلیم کاغذ بدون مارک و امضا - که فتوکپی آن عیناً ضمیمه می‌باشد - اظهار داشت که یک واحد از ناوگان هفتم آمریکا مرکب از رزم‌ناو موشک انداز ژوئت، سه ناوشکن کوچک فریگت و یک نفتکش به مدت هشت هفته از نهم ژوئیه الی اول سپتامبر به اقیانوس هند وارد شده است. وی توضیح داد که دستور دارد دولت ایران را از اعزام این واحد مستحضر نماید. به وی گفتم طبق اخباری که به ما رسیده است آمریکا در نظر دارد Task Force¹ خود را در خلیج فارس با اضافه کردن یک یا دو ناوشکن جدید تقویت کند. البته در این مورد و مطالب دیگری در خصوص ایجاد یک نیروی اضطراری ۱۱۰ هزار نفری از طرف مقامات رسمی دولت شما عنوان شده است. وزیر امور خارجه ما نظر دولت را به اطلاع کاردار شما خواهد رسانید، ولی در این مرحله مایلیم سؤالی کنم که در خصوص تقویت واحد دریایی خودتان در خلیج فارس چه اطلاعی می‌توانید در اختیار ما بگذارید؟ پاسخ داد که از جزئیات موضوع بی‌اطلاع است و سؤال خواهد کرد و پاسخ خواهد داد. در خصوص مأموریت خاص و مسیر واحد اعزامی از ناوگان هفتم سؤال نمودم و اظهار بی‌اطلاعی کرد و گفت در این مورد نیز تحقیق خواهد نمود.

۲ - وضع صندوق تنخواه‌گردان

رایزن سفارت اظهار داشت که در مورد وضع کنتراهای نظامی و موافقتنامه سوم فوریه از طرف کاردار در ملاقات ۱۱ تیر با جناب آقای وزیر امور خارجه، اطلاعاتی به صورت کتبی تسلیم شده است. وی اظهار امیدواری کرد که کنگره آمریکا در مورد خرید ناوشکن‌های اسپرونژ تصمیم مساعدی بگیرد تا موجودی صندوق تنخواه‌گردان به صفر نرسد، و ادامه داد که دولت آمریکا نهایت کوشش خود را به این منظور به کار

برده است. پاسخ داده شد که سنای آمریکا در اوایل ماه می نه فقط لایحه متمم بودجه دفاعی را که متضمن خرید دو ناوشکن اسپروئز از ایران بوده است، تصویب کرده، بلکه با اهتمام سناتور استنیس - سناتور ایالت می سی سی پی که کشتی‌ها در آنجا ساخته می‌شوند - اصلاحیه‌ای نیز در آن لایحه به تصویب رسیده که به موجب آن، سنا خرید هر چند فروند ناوشکن را پذیرفته است. کمیته‌های مشترک سنا و مجلس نمایندگان که قرار است در دهم ژوئیه تشکیل شود فقط به اختلاف نظر بین دو مجلس در مورد اینکه دو تا ناوشکن خریداری شود یا چهار ناوشکن، رسیدگی می‌کند. اضافه کردم انتظار ما از دولت آمریکا این بود که موقعی که این بحث در سنا جریان داشت وزارت دفاع آمریکا، از نظر سناتور استنیس طرفداری می‌کرد؛ در حالی که این طور نبوده است. رایزن سفارت پاسخ داد که لایحه متمم بودجه دفاعی در موقعی تنظیم شد که دولت ایران هنوز در مورد دو فروند از چهار ناوشکن، تصمیمی اتخاذ نکرده بود و بعد که تصمیم به پس دادن دو ناوشکن دیگر نیز اتخاذ شد، ما فکر کردیم خرید دو فروند بعدی را در بودجه سال ۱۹۸۰ منظور کنیم. حالا هم اگر اصلاحیه سناتور استنیس از طرف کمیته مشترک سنا و مجلس نمایندگان تصویب نشود، ما آن را در بودجه سال بعد خواهیم گذاشت.

این جانب اظهار داشتم که نمایندگان وزارت دفاع آمریکا در مذاکراتی که در معاونت تسلیحاتی وزیر دفاع ملی داشته‌اند برای فروش قطعات یدکی مورد نیاز ایران معاذیری آورده‌اند و گفته‌اند اول بایستی مبلغی از طرف ایران در صندوق تنخواه‌گردان واریز شود که حساب به صفر نرسد. در حالی که اساس محاسبات وزارت دفاع آمریکا در مورد موجودی صندوق مورد قبول مقامات ایرانی نیست و اطلاعاتی که می‌بایستی در اختیار دولت ایران و هزینه‌های لغو کترات‌ها و اصولاً ریز اقلام خریداری شده در اختیار ما می‌گذاشتید تسلیم نشده است (در این قسمت هیچ‌گونه اشاره‌ای به MOU به عمل نیامد). اصولاً همکاری آمریکا در تحویل به موقع قطعات یدکی و باز خرید اقلامی که مورد نیاز ایران نیست از لحاظ ما آزمایشی از حسن نیت و رویه‌ای است که آمریکا می‌خواهد در قبال ایران پیش بگیرد و اگر واقعاً می‌خواهید روابط بین دو کشور به حالت عادی در آید می‌بایستی در این مورد اهتمام کنید و حسن نیت نشان دهید. رایزن

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۷۹

سفارت گفت که دولت آمریکا نهایت سعی خود را در این راه به کار خواهد بست؛ چنانچه تا به حال سعی ما بر این بوده است که حساب تنخواه گردان به صفر نرسد.

۳ - مشکلات مربوط به تعطیل و تخلیه مراکز فعالیت مستشاران نظامی آمریکا

در این مورد رایزن سفارت به سه موضوع اشاره کرد:

الف - فروشگاه مواد خواربار متعلق به پرسنل آمریکایی مستشاری، اینک در اختیار پاسداران وابسته به آیت الله طالقانی است. در این فروشگاه، مقداری مواد غذایی هست که قرار شده است وزارت دفاع ملی آن را از ما خریداری کند که از این بابت خوشحالم.

ب - منطقه Gulf District، در این محل چیزی که ما به آن نیاز فوری داریم اسناد مربوط به پاره‌ای کنتراک‌هاست که با مقاطعه کاران امضا شده و برای تسویه حساب به آن نیاز است. چندی قبل از طرف مأمورین ژنرال گاست به آنجا مراجعه کردند. ابتدا پاسداران - که با گروه قبلی ارتباطی ندارند - آنها را راه دادند، ولی وقتی در یکی از صندوق‌ها چند هزار دلار پول پیدا شد عذر آنها را خواستند و بعد از آن تلاش‌های ما برای به دست آوردن اسناد مورد نظر به جایی نرسیده است.

در این مورد، پاسخ داده‌ام که اقداماتی از طرف وزارت خارجه در جریان است تا بلکه موضوع به زودی حل شود.

پ - سال گذشته یک ایستگاه متحرک مخابراتی زمینی که از طریق ماهواره کار می‌کند (MOBILE GROUND SATELLITE STATION) برای تماس‌های تلفنی بین ستاد مستشاری نظامی آمریکا و واحدهای آمریکایی ناتو به ایران وارد شد. این ایستگاه قیمتش در حدود سه میلیون دلار است، ولی اهمیت آن از لحاظ ما این است که نظیر آن یعنی ایستگاه متحرک فقط سه تا در اختیار آمریکاست و به آن احتیاج داریم. علت وارد کردن آن به ایران، اشکالاتی بود که در برقراری تماس‌های تلفنی فوری با مراکزمان در آلمان و سایر نقاط در اروپا داشتیم و اینک می‌خواهیم این دستگاه را به آمریکا برگردانیم. این دستگاه عجلتاً در کنترل واحدهای نیروی هوایی ایران است. پاسخ دادم به این موضوع رسیدگی خواهیم کرد.

وضع پرسنل موجود مستشاری آمریکا در ایران

رایزن سفارت اظهار داشت که چندی قبل، ژنرال گاست طی نامه‌ای به سرهنگ کامکار - معاون تسلیحاتی وزارت دفاع ملی - اطلاع داد که در حال حاضر ده نفر از پرسنل نظامی مستشاری در ایران به امور مربوط به تدارک قطعات یدکی و تعمیرات و پشتیبانی و به طور کلی خریدهای نظامی رسیدگی می‌کنند. حقوق شش نفر از این عده توسط دولت آمریکا پرداخت می‌شود و هر گاه دولت ایران مایل به تقبل حقوق چهار نفر بقیه نباشد، این چهار نفر از اول اکتبر از ایران خواهند رفت. تیمسار ریاحی - وزیر دفاع - به ژنرال گاست اطلاع داده است که همان شش نفر کافی خواهند بود.

از رایزن سفارت در باره تعداد کل مستشاران آمریکایی در ایران سؤال کردم، گفت: در حال حاضر بین ۲۵ تا ۳۰ نفر در ایران هستند که به جز ده نفری که روی کنترات‌های نظامی کار می‌کنند، بقیه دست در کار تحویل و تحول امور مربوط به برچیدن دستگاه مستشاری می‌باشند. مأموریت ژنرال گاست هم به پایان رسیده است و به زودی جای خود را به یک سرهنگ ارتش آمریکا خواهد داد.

وضع کنسولگری آمریکا در تبریز

رایزن سفارت اظهار داشت که از آغاز انقلاب، یکی از کمیته‌های تبریز در کنسولگری مستقر شده است. کنسول و همکاران آمریکایی وی به تهران آمده‌اند. افراد کمیته از کارکنان ایرانی تقاضای پول می‌کنند و ناراحتی‌های دیگری هم برای آنها فراهم کرده‌اند. به کارکنان دستور داده شده که هیچ گونه پولی پرداخت نکنند. بارها از استانداری و مقامات محلی تقاضای تعویض این گروه و جایگزین ساختن آن بانبروهای انتظامی به عمل آمده است، ولی نتیجه‌ای نگرفته‌ایم و تقاضای رسیدگی فوری به این موضوع را داریم [۷۸].

امنیت سفارت: رایزن سفارت گفت در تعقیب مطالبی که کاردار سفارت به جناب آقای وزیر امور خارجه ابراز کردند باید بگوییم که وضع امنیت محوطه سفارت، همچنان نگران کننده است. مشکل عمده، تهدیدی است که از جانب طرفداران سعادت‌تی متوجه پاسداران داخل سفارت به سرپرستی ماشاءالله کاشانی می‌باشد. چند هفته قبل، از طرف

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۸۱

گروهی به پاسگاه ضلع شمال غربی سفارت حمله مسلحانه‌ای شد. نیمه شب دیشب (۱۹ تیر) نیز پشت دیوارهای سفارت، تیراندازی‌هایی صورت گرفت.

برنامه‌های تبلیغاتی صدای ملی ایران

رایزن سفارت گفت: برنامه فارسی این رادیو که احتمالاً از شوروی پخش می‌شود تبلیغات سوئی را به‌منظور مشوب ساختن اذهان عمومی به‌عمل می‌آورد و اتهاماتی به آمریکا در مورد دخالت در امور داخلی ایران وارد می‌سازد که به‌کلی بی‌اساس است؛ من جمله در برنامه مورخ هفتم ژوئیه در این رادیو ادعا شده است که «اخیراً سیا به ژنرال اویسی - جلاذ فاسد و جنایتکار خلق ایران - مأموریت داده است که یک سلسله برنامه‌های تروریستی و تخریبی را در ایران به‌موقع اجرا گذارد». رایزن سفارت متن ترجمه انگلیسی این بخش از برنامه "صدای ملی ایران" را به این‌جانب تسلیم کرد و تقاضا کرده که مراتب تکذیب این اتهامات به استحضار جناب‌عالی رسانیده شود.

۴ - دیدار کاردار سفارت آمریکا و همراهانش با وزیر امور خارجه ایران و نمایندگان نیروی هوایی ایران - ۲۵ تیرماه ۱۳۵۸

مشروح مذاکرات این دیدار در دسترس نیست. ظاهراً موضوع، چگونگی ارائه خدمات پشتیبانی تجهیزات فروخته شده به نیروی هوایی، بوده است. سرهنگ ضرابی و سرهنگ جلیلی از طرف نیروی هوایی مطرح کردند که علاوه بر تأمین ساز و برگ سیستم‌های تسلیحاتی، حداقل به هشت متخصص نیاز است. آقای دکتر یزدی گفته بود به‌شرطی که متخصصین، آمریکایی نباشند موافق است. ژنرال گاست پاسخ داده بود که دولت آمریکا پشتیبانی تدارکاتی از سیستم تسلیحاتی ایران را ضروری می‌داند، اما فقط در حوزه تأمین ساز و برگ و نه نفرات یا متخصصین. گاست به نمایندگان نیروی هوایی گفت درخواست‌های خود را به‌طور کتبی برای هیئت مستشاری بنویسند.

۵ - مذاکره با آقای بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در تهران - ۳ مرداد ۱۳۵۸
موضوع گفتگو: بازخرید هواپیماهای اف-۱۴، خرید قطعات یدکی از آمریکا، قرارداد IBEX، وضع کلی روابط ایران و آمریکا و مشکلات موجود

۱ - باز خرید هواپیماهای اف-۱۴

کاردار در این مورد اظهار داشت: از آنجا که تصمیم به خرید این هواپیماها بایستی با تصویب کنگره صورت بگیرد، در این مرحله نمی‌تواند تعهدی نسبت به خرید آنها از طرف دولت آمریکا بنماید، ولی می‌توان قدم‌های اولیه را برای آماده کردن زمینه انجام معامله برداشت؛ بنابراین، پیشنهاد می‌نماید که در سطح کارشناس، مذاکراتی بین طرفین صورت بگیرد که هدف از آن مشخص ساختن شرایط معامله، من جمله قیمت، وضعیت آمادگی هواپیماها و میزان کارکرد آن خواهد بود. از طرف ما ژنرال گاست و یکی از اعضای سفارت می‌توانند در این مذاکرات شرکت کنند. به علاوه، ضروری است که کارشناسان ما برای بازدید از این هواپیماها به ایران بیایند و به پایگاه‌های آن در اصفهان و شیراز سفر کنند تا بتوانند برآوردی از وضعیت هواپیماها و ارزش فعلی آن بنمایند. شرط این کار این است که دولت موقت جمهوری اسلامی، امنیت آنها را تضمین کند و بتوانند بازرسی دقیقی از هواپیماها بکنند.

وزیر امور خارجه گفتند: در این خصوص بررسی لازم را خواهد کرد و به مقامات تصمیم گیرنده اطلاع و سپس پاسخ خواهد داد.

کاردار سؤال کرد آیا منظور دولت موقت جمهوری اسلامی این است که هواپیماها را با تمام سیستم تسلیحاتی آن (موشک‌های Phoenix) بفروشد؟
وزیر امور خارجه پاسخ مثبت را به بعد موکول کردند.

کاردار سؤال کرد که آیا سلاح‌های دیگری هم هست که دولت ایران مایل به پس دادن آن باشد؟

جناب آقای وزیر امور خارجه در این مورد پاسخ گفتند که مشغول بررسی قراردادها هستیم و اگر موردی پیدا شد اطلاع می‌دهیم.

کاردار سؤال کرد که آیا دولت ایران حاضر است این تجهیزات را با موافقت و وساطت آمریکا به دولت ثالثی بفروشد؟

در این مورد پاسخ جناب آقای وزیر امور خارجه این بود که بستگی به این دارد که منظور چه دولت ثالثی است؟ اگر مثلاً اسرائیل یا آفریقای جنوبی باشد، خیر.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۸۳

کاردار سپس به لزوم محرمانه نگه داشتن موضوع اشاره کرد و گفت: بایستی از جانب طرفین کوشش به عمل بیاید که این مذاکرات مقدماتی بی سروصدا انجام گیرد و شاید هم یک توافق احتیاطی بین طرفین انجام گیرد که هرگاه موضوع به روزنامه‌ها درز کرد، طرفین چطور موضوع را توضیح دهند؟ کاردار پیشنهاد کرد که در چنین صورتی گفته شود دولت‌های ایران و آمریکا موضوع امکان باز خرید هواپیماهای اف-۱۴ را با موشک‌های Phoenix بر حسب تقاضای دولت موقت جمهوری اسلامی ایران مورد مذاکره قرار دادند. وی مجدداً تأکید کرد که تمام این مقدمات به منزله تعهد باز خرید هواپیماها از طرف آمریکا نیست.

جناب آقای وزیر امور خارجه گفتند اگر تهیه یک متن خبری در این خصوص به عنوان احتیاط لازم باشد، این متن بایستی به صورت کلی تری تنظیم شود؛ مثلاً گفته شود دو دولت موضوع باز خرید هواپیماها و سیستم سلاح‌های آن را مورد بررسی قرار دادند.

۲ - موضوع تحویل قطعات یدکی

کاردار اظهار داشت از دولت خود دستور دارد به اطلاع برساند که با توجه به اخذ تصمیم نهایی از طرف کنگره در مورد باز خرید چهار فروند ناوشکن اسپرونز و اینکه موجودی صندوق امانی مربوط به خریدهای نظامی (TRUST FUND) به محض واريز بهای ناوشکن‌ها در حد کافی خواهد بود (اقدام نهایی در این مورد موکول به امضای لایحه متمم بودجه دفاعی از طرف پرزیدنت کارتر می‌باشد) دولت آمریکا آماده است سفارشات جدیدی را در چارچوب معاملات نظامی FMS از ایران بپذیرد و قطعات یدکی سفارشی ایران را تحویل دهد.

در مقابل این اظهار، وزیر امور خارجه گفت که برای احتیاجات فوری و ضروری نیروی هوایی، یک سفارش خرید جداگانه داده شده است. کاردار پاسخ داد در این مورد نیز دولت آمریکا در مقابل وجه نقد، حاضر به تحویل این اقلام - که فهرست آن همراه با یادداشت اول مرداد ۱۳۵۸ وزارت امور خارجه به آنها تسلیم شده است - می‌باشد. کاردار اضافه کرد که اصولاً فروش تجهیزات نظامی طبق سیستم FMS در مقابل پول نقد انجام می‌گیرد و حالا که موجودی صندوق امانی کافی است، آمریکا

آمادهٔ تحویل قطعات سفارشی ایران من جمله قطعاتی است که ارسال آن قبلاً با مانع مواجه بود.

جناب آقای وزیر امور خارجه سؤال کردند این قطعات قبل از انقلاب سفارش داده شده یا بعد از آن؟ و آیا آن را زودتر تحویل خواهید داد یا قطعات مورد نیاز فوری نیروی هوایی را؟ کاردار گفت که منظور قطعاتی است که قبل از انقلاب سفارش شده است و در این مورد باید یادآوری کند که ممکن است تحویل همهٔ این قطعات یکجا میسر نباشد؛ زیرا بعضی از آنها ممکن است به کشور ثالثی فروخته شده یا مورد مصرف ارتش آمریکا قرار گرفته باشد. اما اینکه سفارش مجزای نیروی هوایی زودتر تحویل خواهد شد یا قطعات یدکی سفارشی قبل از انقلاب؟ این را بایستی سؤال کند و الآن در این مورد اطلاعی ندارد.

جناب آقای وزیر امور خارجه در مورد قطعاتی که برای تعمیر به آمریکا فرستاده شده است، سؤال کردند؛ کاردار اظهار داشت که فهرست این اقلام را همراه با یادداشت مورخ اول مرداد وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی دریافت کرده است و در مورد آن فوراً اقدام می‌کند. به وی توضیح داده شد فهرستی که از طرف وزارت امور خارجه، همراه یادداشت فرستاده شده، محض یادآوری بوده است و گرنه قاعداً صورت این اقلام هنگام تحویل آن در اختیار مقامات آمریکایی قرار گرفته بوده است.

۳ - موضوع IBEX

کاردار اظهار داشت موضوع IBEX از حساسیت خاصی برخوردار است. IBEX اسم رمز یک سیستم الکترونیکی جمع‌آوری اطلاعات است [به نام] « Signal Intelligence Collection system » که در رژیم گذشته، دولت وقت قراردادهایی برای نصب آن با چند کمپانی آمریکایی به امضا رسانید. کارآیی دستگاه، پیش‌آگاهی دادن از نقل و انتقالات نظامی در مناطق مرزی (Early Warning) است و برای تأمین این منظور، هم از ایستگاه‌های زمینی و هم از هواپیماهای C-130 و بوئینگ ۷۰۷ استفاده می‌شود.

قراردادهای نصب این سیستم با کمپانی راکول و چند کمپانی دیگر من جمله بوئینگ به امضا رسیده است و در این مورد ایران با دولت ایالات متحده مستقیماً طرف

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۸۵

نیست. نقش وزارت دفاع آمریکا محدود به مشاورت فنی با نیروی هوایی بوده است. این برنامه قرار بوده در چهار مرحله انجام گیرد. هزینه کل پروژه ۱/۳ میلیارد دلار بوده است. تعهدات ایران فقط مربوط به مرحله اول این برنامه است که هزینه آن را ۵۳۵ میلیون دلار ذکر کرد. کاردار ادامه داد به علت عدم پرداخت پاره‌ای صورت حساب‌ها، اقدامات حقوقی از طرف کمپانی‌های سازنده سیستم به منظور توقیف اجزای مختلف آن و احتمالاً دو هواپیمای بویینگ ۷۰۷ به عمل آمده است (در مورد اینکه این دو هواپیما عملاً توقیف شده است یا نه، تا موقع تهیه این گزارش اطلاع دقیقی نداشت و قرار شد تحقیق بیشتری بکند و جواب دهد).

کاردار اظهار داشت اسناد اعتباری L.C که از طرف ایران در مورد این طرح گشایش یافته، کافی برای انجام تعهدات ایران در قبال مقاطعه کاران آمریکایی می‌باشد. در خصوص این برنامه در تاریخ یکم ژوئیه بین ژنرال گاست و تیمسار ریاحی مذاکره شد و تیمسار ریاحی از سرهنگ کامکار - معاون تحقیقاتی وزارت دفاع ملی - خواسته است پس از تماس با نیروی هوایی، گزارشی در این خصوص به ایشان تسلیم نماید. کاردار ادامه داد که اتخاذ تصمیم فوری در این خصوص از طرف ایران ضروری است؛ زیرا ممکن است کار گرفتاری‌های حقوقی بالا بگیرد. وی همچنین به‌طور ضمنی اظهار می‌کرد که با توجه به هزینه‌ای که ایران تا به حال متقبل شده است و اینکه سیستم در شرایط حساس فعلی ممکن است به‌درد بخورد، ادامه برنامه به نفع ایران است.

۴ - محیط حاکم بر روابط دو کشور و مشکلات و موانع عادی شدن آن

کاردار در این خصوص گفت: عادی شدن روابط دو کشور مستلزم خویشن‌داری و خودداری از تندروی از ناحیه هر دو طرف است. دولت آمریکا مایل است واقعیات جدید را در ایران بپذیرد و روابط خود را با ایران بر آن مبنا قرار دهد و سعی و کوشش شخص وی نیز این بوده است که موانع و مشکلات موجود را برطرف کند، ولی چیزهای کوچک و بی‌اهمیتی است که افکار مردم و وسایل ارتباط جمعی آمریکا را نسبت به ایران مغشوش می‌سازد. ما سعی کرده‌ایم با نمایندگان مطبوعات آمریکا در تهران در تماس منظم باشیم و از آنها بخواهیم که تصویر متعادلی از وضع ایران در مطبوعات خود منعکس کنند. ما نمایندگان بخش خصوصی را که در ایران طرف معامله بودند ترغیب

به مراجعت و از سر گرفتن کارهایشان می‌کنیم. در بعضی موارد مثل مورد جنرال مورتوز و دوپان موفقیت‌هایی هم داشتیم. ما نهایت سعی خود را کردیم که صندوق امانی مربوط به خریدهای نظامی از جهت موجودی کسری نیاورد. در مورد ویزا، علی‌رغم گرفتاری‌ها و مشکلات و نداشتن امنیت، تسهیلاتی قائل شدیم و همین دیروز تصمیم گرفتیم تعداد ویزاهای دانشجویی را تا ۱۵۰ [فقره] ویزا افزایش دهیم. خلاصه اینکه ما سعی خودمان را برای بهبود روابط آمریکا به کار برده‌ایم، ولی با گرفتاری‌هایی از ناحیه شما مواجه هستیم.

کاردار موارد ذیل را به‌عنوان نمونه‌های این گرفتاری‌ها ذکر کرد:

- ادامه توقیف اموال مستشاری نظامی در منطقه Gulf District

- مشکلات مربوط به ترخیص کالاهای مربوط به ساختمان سرکنسولگری آمریکا

در تهران از گمرک.

- موضوع توقیف جیمز الکساندر شری تبعه آمریکا بدون ذکر موارد اتهام.

- موضوع اخراج یوسف ابراهیم خبرنگار نیویورک تایمز.

- اخطار به خبرنگار روزنامه واشنگتن پست.

- موضوع چک ۹۰۰ هزار دلاری T.A.S که پرداخت حقوق معلمین مدرسه

آمریکایی‌های تهران معلق به وصول آن است.

- موضوع دعوا علیه جی.تی. ای (G.T.A).

- موضوع اعدام‌ها در ایران. در این خصوص، کاردار توضیح داد که البته این یک

امر داخلی است، ولی اعدام‌ها حتی بعد از عفو عمومی با شدت ادامه دارد. حراست و

احترام به حقوق بشر در نظام ارزش‌های ما از اهمیت خاصی برخوردار است؛ به همین

جهت، این اعدام‌ها در روابط ما اثر سوء می‌گذارد.

- حملاتی که از طرف رادیو - تلویزیون و حتی از طرف مراجع عالی در قم به ما

می‌شود و ما را متهم به سوزاندن غله و محصولات کشاورزی ایران می‌کنند.

- بالاخره موضوع امنیت محلی سفارت و حضور پاسداران در آن، که در این مورد

می‌دانیم اقداماتی در جریان است، ولی هنوز حل نشده است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۸۷

کاردار اضافه کرد: این مسائل تک به تک جزئی و بی اهمیت هستند، ولی در برداشت و طرز تفکر مردم ما و مطبوعات، اثر ناخوشایندی می گذارند و مانع از این می شوند که روابط بر اساس واقعیت های جدید بین دو کشور استمرار شود.

جناب آقای وزیر امور خارجه با اظهار اینکه پاسداران مستقر در سفارت در شرف تعویض می باشند، در پاسخ به نکاتی که از طرف کاردار در خصوص روابط دو کشور عنوان گردید، اظهار داشتند که شما بایستی طرف دیگر موضوع را ببینید و یک طرفه قضاوت نکنید. وقتی مقامات رسمی دولت آمریکا صحبت از توسل به زور می کنند چنین اظهاراتی برای مردم ما یادآور همان روش و سیاست های قبلی است و تصویر بهتری از آنچه مردم در ذهنشان داشتند، به دست نمی دهد. ژنرال راجرز یا ژنرال جونز ممکن است سخنگوی رسمی دولت آمریکا نباشند، ولی مقامات درجه اول نظامی شما هستند و حرف های آنها عکس العمل به وجود می آورد.

کاردار در این خصوص اظهار داشت که ما قبلاً پاسخ این ایراد را داده ایم و متذکر شده ایم که حرف های ژنرال راجرز در ارتباط با یک برنامه ریزی نظامی اضطراری (Contingency Planning) بوده است.

جناب آقای وزیر امور خارجه ادامه دادند شما موضوع اخراج یوسف ابراهیم را مطرح می سازید؛ در حالی که اکنون چند صد دانشجوی ایرانی مقیم آمریکا به علت بسته بودن کنسولگری امکان مراجعت ندارند. یوسف ابراهیم وقتی وارد ایران شد حتی ویزای ورود هم نداشت. از فرودگاه به کشیک وزارت امور خارجه تلفن کردند و از من اجازه خواستند و اجازه دادم که وارد شود، ولی گزارشاتی که از تهران برای روزنامه اش مخابره می کرد، بنا به گفته وزارت ارشاد ملی، مغلطه آمیز و غیرمنصفانه بوده است. کاردار اظهار داشت هر کشوری به خاطر حفظ آزادی مطبوعات و تضمین جریان آزاد مبادله خبر و اطلاعات بایستی ریسک هایی را بپذیرد.

جناب آقای وزیر امور خارجه اظهار داشتند که برای صیانت آزادی مطبوعات حاضر به قبول ریسک هستیم، ولی ناچاریم یک تعادلی را برقرار کنیم. در مورد یوسف ابراهیم با دکتور ممکن - معاون وزارت ارشاد ملی - صحبت کردم؛ گفت آنچه اکثر این مخبرین غربی مخابره می کنند شایعات است، نه واقعیات. مثلاً نوشته بودند که در شیراز یک زن

یهودی را کشته‌اند و معلوم است که درج این خبر در مطبوعات غرب چقدر تحریک‌آمیز است؛ درحالی که حقیقت قضیه این بوده که این زن به‌علت تصادف با اتومبیل کشته شده بود. پس مسئله، تضمین جریان آزاد خبر نیست، بلکه ممانعت از دروغ‌پردازی و شایعه‌پروری است.

کاردار اظهار داشت که من منکر اشتباه از طرف روزنامه‌نگاران نیستم، ولی اخراج آنها دردی را دوا نمی‌کند و فقط محیط روابط را خراب‌تر خواهد کرد و خیال نمی‌کند این امر با مصالح عالی‌ه ایران منطبق باشد.

جناب آقای وزیر امور خارجه، ضمن این توضیح که در ایران حدود ۲۲۰ خبرنگار خارجی حضور دارند و همه جور امکانات در اختیار آنها قرار دارد، گفتند نمی‌گوییم بی‌نظمی و آشفتگی وجود ندارد. در کشور ما انقلابی روی داده است که غبار آن هنوز فروکش نکرده است، ولی مجدداً تکرار می‌کنم مطبوعات شما نسبت به ما رفتار مغرضانه و غیرمنصفانه‌ای دارند. چند نمونه آن را ذکر می‌کنم:

یادم هست در واشنگتن در یک تظاهراتی علیه شاه، هم گروه‌های چپ و هم گروه‌های اسلامی شرکت داشتند. **واشنگتن استار** در مقاله‌اش چپی‌ها و مارکسیست‌ها را مترقی و مخالف استبداد قلمداد کرده بود، ولی در مورد گروه مسلمانان مخالف شاه نوشته بود که اینها **فناتیک** هستند. در پاریس که بودیم، مجله **نیوزویک** نوشت که ما با کمونیست‌ها همکاری می‌کنیم. وقتی متن مصاحبه امام خمینی با مجله **لوموند** را - که در آن گفته بودند حتی به‌خاطر رژیم شاه هم با کمونیست‌ها همکاری نخواهیم کرد - برای مجله **نیوزویک** فرستادم؛ جواب دادند بله این حرف‌ها درست، ولی ما قرائن و شواهد خودمان را برای حرفی که زده‌ایم داریم.

مثال دیگر را بگویم: شخصی به نام **گریگوری رز** به‌عنوان مخبر **نیویورک ماگازین** به من مراجعه کرد و تقاضای مصاحبه داشت. وقتی مصاحبه انجام شد، معلوم شد آن را به مجله **پنت‌هاوس** که یک مجله پورنوگرافیک است، فروخته و به چاپ رسانیده است.

کاردار ضمن ابراز تأسف از این جریان و تأیید گرفتاری‌هایی که بی‌مسئولتی‌های بعضی از مطبوعات پیش می‌آورند، گفت: داشتن مطبوعات آزاد، اسباب گرفتاری است، ولی مصیبت بدتر آن داشتن مطبوعاتی است که تحت انقیاد باشند.

۵ - موضوع هلی کوپترهای شنوک

جناب آقای وزیر امور خارجه در مورد هلی کوپترهای مزبور و نقص فنی که در آن پیدا شده، سؤال کردند. کاردار توضیح داد که این هلی کوپترها در ایتالیا توسط **آگوستا بل** که از کمپانی‌های منشعب از بل هلی کوپتر است، تولید شده و اینک برای تعمیر آن شما با دولت ایتالیا طرف هستید، ولی اگر از ما در این خصوص کمکی ساخته است با کمال میل حاضر هستیم. کاردار اضافه کرد که گرفتاری‌های مشابهی با هلی کوپترهای کبری وجود دارد و ژنرال گاست با مقامات وزارت دفاع ایران در خصوص آن در تماس می‌باشد.

مذاکرات ساعت ۱۲ صبح آغاز و تا یک و ربع بعد از ظهر به طول انجامید.

توضیحات: در مورد موافقت با ارسال لوازم یدکی مورد نیاز ارتش، به پیوست ۷۹ و در مورد جی. تی. ای به پیوست ۸۰ نگاه کنید. در مورد لوازم یدکی هلی کوپترهای شنوک (جینوک) آگوستای ایتالیا، به پیوست ۸۱ نگاه کنید.

همزمان با این مذاکرات و انتشار تصمیم دولت آمریکا به تحویل دادن لوازم یدکی خریداری شده ایران، کاردار سفارت آمریکا در تهران طی مصاحبه‌ای، سیاست دولت آمریکا را در مورد این مسائل توضیح داد [۸۲]. موافقت آمریکا با تحویل لوازم یدکی متعلق به ایران، بازتاب بین‌المللی نیز پیدا کرد [۸۳].

۶ - گزارش مذاکره آقای تامست - رایزن سفارت آمریکا در تهران - با رئیس اداره چهارم وزارت امور خارجه ایران

در این دیدار چند موضوع در رابطه با مطالبی که آقای لینگن، کاردار سفارت در ملاقات مورخ سوم مرداد خود با آقای دکتر یزدی مطرح کرده است، عنوان کرد که خلاصه‌ای از آن در اینجا می‌آید:

۱ - اشکالات بین نیروی هوایی جمهوری اسلامی و کمپانی بویینگ

رایزن سفارت اظهار داشت: وزارت امور خارجه آمریکا با کمپانی بویینگ تماس گرفته و در باره علت عدم تحویل قطعات سفارشی نیروی هوایی سؤال کرده است.

۱۹۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

مقامات بوئینگ پاسخ داده‌اند که چند هفته است کوشش می‌نمایند با مقامات مسئول دولت ایران تماس بگیرند، ولی موفق نمی‌شوند. آنها مایلند در باب سه نکته ذیل کسب تکلیف کنند:

الف - در باره قطعات مربوط به هواپیماهای ۷۰۷ و ۷۴۷ بوئینگ که از طرف نیروی هوایی سفارش داده شده، ولی مبلغی در ازای آن پرداخت نشده است. در حال حاضر، قطعات یدکی به ارزش دو میلیون دلار در انبارهای کمپانی بوئینگ آماده تحویل است.

ب - در باره یک فروند هواپیمای ۷۴۷ که قبلاً از طرف نیروی هوایی به کمپانی بوئینگ سفارش شده است و در ماه سپتامبر آماده تحویل خواهد بود؛ ایران بابت این هواپیما پیش‌پرداختی به میزان ۳۲ میلیون دلار داده است و ۲۵ میلیون دلار دیگر از بابت آن به کمپانی بدهکار می‌باشد که قبل از تحویل هواپیما بایستی پرداخت شود؛ البته با توجه به فراوانی مشتری برای این نوع هواپیما، در صورتی که ایران مایل باشد بوئینگ احتمالاً می‌تواند آن را به فروش برساند.

ج - پرداخت بدهی‌های معوقه دیگر که رایزن سفارت از ماهیت آن اطلاعی نداشت، ولی پیشنهاد کرد که مقامات مربوط ایرانی مستقیماً با کمپانی بوئینگ در آمریکا به نام و نشانی ذیل تماس حاصل نمایند.

MR. RIECHARD, BOEING COMPANY, P.O. BOX 3704. SEATTLE WASHINGTON, TELEX NO. 329430. TEL NO. 206-237-349

۲ - مذاکره بین دو کشور پیرامون وضع صندوق امانی مربوط به خریدهای نظامی رایزن سفارت اظهار داشت: به محض اینکه موضوع لایحه متمم بودجه دفاعی آمریکا - که در آن بازخرید چهار اسپروئز پیش‌بینی شده - به امضای پریزیدنت برسد، دولت آمریکا در موقعیتی خواهد بود که بتواند با مقامات وزارت دفاع و وزارت خارجه ایران در خصوص کلیه حساب‌های مربوط به FMS و سؤالاتی که در خصوص اقلام لغو شده - موضوع یادداشت مورخ اول مرداد وزارت خارجه - به عمل آمده است، وارد صحبت شود. کاردار آمریکا پیشنهاد می‌کند که مذاکرات در اواخر ماه اوت انجام گیرد. در این فاصله ممکن است مذاکراتی مقدماتی به منظور تهیه دستور کار^۱ و روش

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹۱

کار^۱ بین مقامات دو کشور یعنی سفارت آمریکا و نماینده وزارت دفاع این کشور از یک طرف و نمایندگان وزارت خارجه و وزارت دفاع ایران از طرف دیگر انجام بگیرد (در باره شکایت ایران از شرکت بویینگ، نگاه کنید به پیوست [۸۴].)

۷ - ملاقات آقای لینگن کاردار سفارت آمریکا با رئیس اداره چهارم

کاردار سفارت آمریکا نیز روز پنجشنبه چهارم مرداد با این جانب دیدار کرد و در خصوص افتتاح مجدد کنسولگری توضیحاتی داد که خلاصه آن به شرح زیر است:

۱ - در حال حاضر ساختمان جدید سرکنسولگری به صورت دو SHIFT در دست تکمیل است و امیدوارند در اواسط اوت یا هفته سوم اوت آن را آماده سازند.

۲ - در اجرای درخواست وزارت امور خارجه برای پیدا کردن راه حلی برای مسئله دانشجویان ایرانی عازم آمریکا، ترتیبی داده‌اند که روزانه یکصد ویزای اضافی برای دانشجویانی که برای تعطیلات تابستانی به ایران آمده‌اند و ویزای بازگشت ندارند، صادر شود. به این ترتیب، مشکل این دسته از دانشجویان که تعدادشان حدود ششصد الی هفتصد نفر بوده و مراجعات متعددی به وزارت امور خارجه کرده‌اند، حل می‌شود؛ زیرا ظرف یک هفته تا ده روز همه آنها ویزا خواهند گرفت.

۳ - افتتاح کامل سرکنسولگری منوط به حل مسئله امنیت محل سفارت و تخلیه سفارت از پاسداران مستقر در آن می‌باشد.

کاردار سفارت در خاتمه سؤال کرد که آیا جناب آقای دکتر یزدی برای شرکت در اجلاس آینده مجمع عمومی به نیویورک خواهند رفت یا خیر؛ و در صورتی که می‌روند سفارت علاقه‌مند است قبلاً از جریان مطلع شود. منظور کاردار - بدون اینکه صریحاً ذکر کند - این بود که امکان ترتیب ملاقاتی را با وزیر خارجه آمریکا که او هم به نیویورک می‌آید بررسی کند. پاسخ دادم که از تصمیم وزیر امور خارجه بی‌اطلاع هستم و در این خصوص تحقیق خواهم کرد.

با احترام سرپرست اداره چهارم سیاسی - داریوش بایندر

۸- دیدار کاردار سفارت آمریکا، بروس لینگن، تامست و دیویس - رئیس ستاد هیئت مستشاری نظامی - با وزیر امور خارجه ایران ۱۳۵۸/۵/۲۳

در این دیدار سرتیپ ریاحی - وزیر دفاع - سرتیپ صفری، سرهنگ کامکار و آقای بایندر - رئیس اداره چهارم - هم حضور داشتند.

در این ملاقات، ما خواستار دریافت اطلاعات تفصیلی در خصوص قراردادهای برنامه خریدهای نظامی خارجی و وضعیت صندوق امانی یا حساب تنخواه گردان ایران در وزارت دفاع آمریکا شدیم. ما نسبت به قراردادهای فروش تجهیزات و تسلیحات نظامی به ایران و مدیریت آن، نسبت به اظهارات مقامات آمریکا در برداشتهایی از این حساب و تراز ارائه شده، ابراز شک و تردید کرده بودیم. رئیس هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، آقای دیویس که در این مذاکرات حضور داشت، مدعی بود که بخش اعظم اطلاعات درخواستی ایران در ارتباط با قراردادهای برنامه خریدهای نظامی خارجی، قبلاً در قالب صورت حساب‌های سه ماهه در اختیار ایران قرار گرفته است. آنها همچنین ارائه تصویر کاملی از برنامه خریدهای نظامی خارجی ایران و صندوق امانی این کشور را به جلسه بعدی در شهریور ماه موکول کردند.

اطلاعات دقیقی که ما در این جلسه از آنها خواستیم به شرح زیر است:

اطلاعات درخواستی در ارتباط با هر یک از قراردادهای خریدهای نظامی خارجی

۱- قرارداد خرید نظامی خارجی؛ ۲- شرح اقلام و یا خدمات خریداری شده؛ ۳- میزان اقلام خریداری شده و یا نفر- ماه نیروها؛ ۴- هزینه تقریبی هر قرارداد شامل هزینه بسته بندی، جعبه بندی، حمل تا محل بارگیری، هزینه های اداری و غیره؛ مانند ۱- ارزش قرارداد اولیه و ۲- ارزش قراردادهای اصلاح شده؛ ... ۵- مبلغ پرداخت شده از سوی دولت ایران؛ ۶- مقدار اقلام یا (چنانچه خدمات است) نفر- ماه نیروها که تحت قرارداد تحویل یا انجام شده.

توضیح: در صورت عدم دسترسی به ارقام مربوط به مقدار اقلام تحویل شده، درصد آن ذکر شود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹۳

۷- هزینه اقلام تحویل شده و یا خدمات ارائه شده؛ ۸- آیا قرارداد لغو شده یا خیر؛
۹- کل خسارت لغو قراردادها؛ ۱۰- میزان خسارات لغو قراردادها که از محل حساب صندوق امانی به تولیدکنندگان پرداخت شده است؛ ۱۱- مبالغی که از فروش مجدد اقلام موضوع قراردادهای لغوشده جبران شده است؛ ۱۲- مبلغ مورد نیاز برای تکمیل قراردادهای. توضیح: جدول فوق باید برای هر یک از قراردادهای وزارت دفاع ملی ایران به صورت جداگانه در اختیار نیروهای سه گانه (ارتش، نیروی هوایی، نیروی دریایی) قرار گیرد.

اطلاعات لازم در باره حساب صندوق امانی

۱- قیمت کل تمامی قراردادهای امضا شده بین ایالات متحده و دولت های ایران از زمان شروع برنامه خریدهای نظامی خارجی، شامل هزینه تجهیزات، خدمات، بسته بندی، جعبه بندی، حمل تا محل بارگیری، هزینه های اداری و غیره.

۲- کل مبالغی که دولت ایالات متحده در ارتباط با موضوع بندی یک از دولت ایران دریافت کرده است.

۳- کل مبالغی که دولت ایالات متحده برای همه قراردادهای هزینه کرده است؛ شامل پرداخت به تولیدکنندگان، هزینه بسته بندی، جعبه بندی، حمل تا محل بارگیری، هزینه های اداری و غیره.

۴- قیمت کل تجهیزات و خدمات تحویل شده به دولت ایران.

۵- فهرست پرداخت های انجام شده از محل حساب صندوق امانی از تاریخ ژانویه ۱۹۷۹ به تفکیک اقلام.

۶- کل مبالغ جبران شده از محل فروش مجدد اقلام موضوع قراردادهای لغو شده: چه مسترد شده باشد و چه نشده باشد.

۷- موجودی کنونی حساب صندوق امانی.

۸- قیمت تقریبی تجهیزاتی که قرار است فروخته شود.

۹- موجودی تقریبی حساب صندوق امانی پس از تسویه حساب نهایی.

۱۰- کل خسارات مالی مرتبط با قراردادهای لغو شده.

۱۱- کل هزینه لغو قراردادها از محل صندوق امانی.

قطعات یدکی

- ۱ - فهرست اقلام آماده برای حمل.
- ۲ - فهرست اقلامی که در حال تولید هستند.
- ۳ - فهرست اقلام تعمیری که هنوز بازگردانده نشده‌اند.
- ۴ - فهرست نشریات و جزوات فنی که آماده حمل است.
- ۵ - جدول زمان‌بندی برای تحویل اقلام فوق.
- ۶ - قطعات یدکی به ارزش ۵/۵ میلیون دلار باید از طریق یک حساب جداگانه خریداری شود.

در واقع درخواست ما از طرف آمریکایی، اطلاعات مربوط به برنامه خریدهای نظامی خارجی از تاریخ شروع آن (۱۹۶۶ تا ۱۹۷۹) بود، اما طرف آمریکایی این درخواست را غیر واقع‌بینانه می‌دانست و اعتقاد داشت که روشن شدن وضعیت قراردادهای مربوط به خریدهای نظامی خارجی که پیش از انقلاب امضا شده و در حال اجراست، کافی خواهد بود.

توضیح: برای تکمیل صورت‌جلسه این دیدار از سند ۱۸۶، جلد یازدهم اسناد لانه جاسوسی، ص ۴۴۸ استفاده شده است.

۹ - دیدار لینگن - کاردار سفارت آمریکا در تهران - به همراه تامست، کفیل کنسول سیاسی و سرهنگ دیویس، رئیس ستاد هیئت مستشاری نظامی آمریکا در ایران با وزیر امور خارجه و وزیر دفاع ایران، سر تیب صفری از طرف نیروی هوایی، سرهنگ کامکار، مسئول بخش تسلیحات وزارت دفاع و آقای بهرامی، دستیار سرهنگ کامکار

این ملاقات به درخواست کاردار سفارت آمریکا و به منظور بحث و بررسی و شفاف‌سازی یادداشت دیپلماتیک وزارت امور خارجه ایران در مورد برنامه پشتیبانی نظامی، انجام گرفت.

کاردار آمریکا بار دیگر بر استقبال دولت آمریکا از روابط با ایران تأکید کرده و توضیح داد که قصد ما از برگزاری این جلسه، تلاش برای شفاف‌سازی مسائل مربوط به برنامه پشتیبانی‌های نظامی است. ایشان اظهار داشت تلاش ما از فوریه ۱۹۷۹ (بهمن

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹۵

۱۳۵۷) این بود که صندوق امانی در وضعیتی باشد که توان تسویه بدهی‌ها را داشته و موجب نشود که کل برنامه خریدهای نظامی خارجی با ایران به خطر بیفتد.

وقتی کاردار قدری در مورد پیشینه صندوق امانی توضیح داد، آقای دکتر یزدی - وزیر امور خارجه - صحبت او را قطع کرد و به دو سندی که قبلاً در مورد همین مسئله در اختیار سفارت قرار داده بودیم، اشاره کرد و گفت این توضیحات ضرورتی ندارد، و اینکه ما خواهان اطلاعات دقیق‌تری در مورد برنامه خریدهای نظامی خارجی هستیم؛ سپس سرهنگ کامکار فهرست سؤالاتی را که ایرانی‌ها مایل بودند به آنها پاسخ داده شود، ارائه داد.

کاردار توضیح داد که مقصود از برگزاری جلسه ماه اوت در واشنگتن دقیقاً بحث بر سر همین مسائل است، و بار دیگر دولت ایران را تشویق به شرکت در این جلسه کرد، ولی هیئت ایرانی به درخواست کاردار توجهی نکرد، و به همین دلیل کاردار توضیح داد چنانچه ایران نماینده‌ای به این جلسه اعزام نکند، هیئت مستشاری نظامی، تلاش خواهد کرد به نحو احسن نظرات دولت ایران را در این جلسه انعکاس دهد. سرهنگ دیویس نیز گفت بخش اعظم اطلاعاتی که در خصوص برنامه خریدهای نظامی خارجی درخواست شده است، به استثنای فهرست مفصل هزینه خاتمه قراردادهای، در صورت حساب‌های سه‌ماهه‌ای که به دولت ایران ارایه می‌شود، قید شده است، و برای مثال چند نمونه از صورت حساب‌های ماه مارس را ذکر کرد، که فهرست تحویل اقلام و صورت حساب کل دارایی را شامل می‌شد. سرهنگ دیویس تقریباً ۴۵ دقیقه را صرف توضیح روند تهیه صورت حساب و پاسخ به سؤالات آقای دکتر یزدی در باره حساب صندوق امانی ایران کرد.

آقای بهرامی اظهار نمود بخش اعظم اطلاعاتی که در اختیار آنها قرار گرفته است، اطلاعاتی نیست که به ما اجازه دهد حساب‌هایمان را ببینیم. ما صورت حسابی می‌خواهیم که نشان دهد از سال ۱۹۶۶ بابت هر خرید چه مبلغی پرداخت شده است. سرهنگ دیویس گفت: احتمالاً قادر به ارائه این نوع اطلاعات نخواهیم بود، ولی سعی می‌کنیم حتی المقدور اطلاعات درخواستی ایران را تهیه کنیم. کاردار برای اینکه بزرگی و حجم کار تجدید ساختار برنامه خریدهای نظامی خارجی را نشان دهد، بخشی از تلکس وزیر دفاع را که به کل قراردادهای درگیر در این برنامه اشاره داشت، قرائت کرد.

درخواست دوم ما از گروه مذاکره کننده آمریکا در ارتباط با حساب و کتاب نهایی قراردادهای خاتمه یافته بود.

سرهنگ دیویس در پاسخ به این سؤال آقای دکتر یزدی، توضیح داد که احتمالاً حساب و کتاب این نوع قراردادها به دلیل پرشمار بودن پیمانکاران فرعی در گیر در قراردادها، که در بسیاری موارد مستلزم مذاکره با آنها و تعیین خسارت خاتمه قراردادها خواهد بود، یک سال به طول می انجامد.

آقای بهرامی گفت: ایران باید بداند دارد چه مبلغی را صرف قراردادهای مفتوح می کند، و گفت آمریکا باید خط روشنی بین معاملات رژیم گذشته و معاملات جدید بکشد. آقای دکتر یزدی اظهار داشتند که رویه های حسابرسی آمریکا را درک می کند، اما از کاردار خواست که حساب ها به سه گروه تقسیم شوند: ابتدا حساب قراردادهای انجام شده که باید حسابرسی شوند، دوم، حساب قراردادهای لغو شده، و سوم حساب قراردادهای مفتوح. لینگن باز تکرار کرد که قراردادهای لغو شده، بسیار دردرساز است و اینکه برخی از قراردادها قبلاً لغو شده اند، ولی بعداً ایرانی ها گفته اند که تجهیزات سفارش شده را می خواهند. سرهنگ دیویس مورد "آر. اف - ۴" را مثال زد و جزییات آن و همچنین دلیل و منافع لغو قرارداد آر. اف - ۴ و ادامه تولید موتورها را برای دولت ایران شرح داد.

تیمسار ریاحی گفت: باید وضعیت هر یک از مواردی که لغو شده است روشن شود. آقای دکتر یزدی مجدداً مطرح کردند که دولت ایران مایل است مورد به مورد قراردادهایی را که لغو شده و یا آنهایی را که موضوع آن هنوز در حال تولید است، بررسی شود.

در مورد نحوه تأمین مالی سفارش های جدید، آقای دکتر یزدی خواستند که حساب وجوه جدید کاملاً از صندوق امانی قدیم جدا شود و تصریح کردند که دولت ایران نمی تواند قبول کند در صورت اتمام اعتبار صندوق امانی، از وجوه سفارش های جدید برای تأمین اعتبار آن استفاده شود. لینگن گفت: موضع دولت ایران را درک می کند و سپس موضع دولت آمریکا را نیز بازگو کرد.

پرسش ما این بود که آیا دولت آمریکا در این مورد انعطاف نشان خواهد داد؟ لینگن پاسخ داد: فکر می کند مسئله چندان مهمی نباشد؛ به ویژه با توجه به وضعیت

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹۷

کنونی صندوق امانی. سرهنگ دیویس توضیح داد: دولت آمریکا در ارتباط با تعیین روند معاملات برای سفارش‌های جدید، امتیازاتی داده است و یادآور شد که دولت علناً از وزارت دفاع انتقاد کرده که چرا پول کافی برای پرداخت خسارات ناشی از لغو قراردادها از ایران دریافت نکرده است.

آقای بایندر مسئله شرکت حمل و نقل را بار دیگر مطرح کرد و از اینکه برخی پیمانکاران آمریکایی مثل شرکت "EDS" اموال و حساب‌های بانکی ایران را توقیف کرده‌اند، ابراز ناخشنودی و اعتراض کرد. کاردار اظهار داشت: در مورد این نوع مشکلات و نیز شرکت بویینگ، مبلغی پول به منظور تأمین هزینه‌های قانونی و تضمین عدم توقیف قطعات سفارش‌شده، در یک حساب امانی سپرده شد، اما این برای ما قابل قبول نبود.

کاردار به آقای دکتر یزدی خاطرنشان کرد که ما هنوز منتظر مذاکره بر سر هواپیماهای اف-۱۴ هستیم. آقای دکتر یزدی پاسخ داد: تصمیم نهایی دولت ایران را به اطلاع شما می‌رسانیم. کاردار سپس پیشنهاد کتبی دولت آمریکا برای آزمایش کالیبراسیون موشک‌های تاو را به سرهنگ کامکار تسلیم کرد.

کاردار درخواست کرد که ایران اجازه ورود آمریکایی‌ها را از مرکز خلیج و مناطق دیگر بدهد تا آنها اموال متعلق به دولت آمریکا را از این اماکن خارج کنند. آقای دکتر یزدی گفت: دارد در این مورد تلاش می‌کند. در دنباله این دیدار، کاردار، نامه‌ای به همراه پیوستی شامل فهرست اموال نظامی و پرونده‌های دولت آمریکا در مرکز خلیج را که هنوز به آنها تحویل داده نشده است، برای وزارت امور خارجه ارسال کرد.

۱۰ - نامه اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه در باره شرکت الکترونیک

دیتا سیستمز - ۶ شهریور ۱۳۵۸

آقای داریوش بایندر - رئیس اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه ایران - در ارتباط با شکایت شرکت الکترونیک دیتا سیستمز، نامه زیر را برای سفارت آمریکا در تهران ارسال داشته است:

موضوع: نامه وزارت امور خارجه ایران در ارتباط با شرکت الکترونیک دیتا سیستمز وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران تعارفات خود را به سفارت ایالات متحده آمریکا در ایران اظهار داشته و افتخار دارد که از طرف دولت موقت جمهوری

اسلامی ایران، مطالب زیر را در خصوص مسدود شدن شانزده میلیون دلار وجوه متعلق به نیروهای هوایی و دریایی ایران متعاقب شکایت شرکت الکترونیک دیتا سیستمز از سازمان تأمین اجتماعی ایران، و متعاقب مذاکراتی که در همین خصوص در روز ۱۴ و ۱۶ اوت امسال بین مقامات وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و سفارت آمریکا صورت گرفت، به عرض برساند.

- چنانچه سفارت استحضار دارد، دادگاه‌های بخش دالاس و نیویورک، برخلاف مفاد قرارداد، رأی به داشتن صلاحیت قضایی رسیدگی به دعوای حقوقی شرکت الکترونیک دیتا سیستمز علیه سازمان تأمین اجتماعی ایران داده‌اند و در نتیجه، دادگاه نیویورک دستور مسدود شدن مبلغ شانزده میلیون دلار وجوه متعلق به نیروهای دریایی و هوایی ایران را که به تسویه دیون باقی‌مانده این نیروها تخصیص یافته بود، صادر کرده است. - صرف نظر از جوانب حقوقی این رأی و دعوای هر یک از طرفین علیه دیگری، دولت موقت جمهوری اسلامی ایران لازم می‌داند توجه سفارت آمریکا را به پیامدهای سیاسی مهم رأی دادگاه‌های آمریکا که در واقع به معنای سلب صلاحیت قضایی دادگاه‌های ایران است - آن هم برخلاف مفاد قرارداد - و مسدود کردن وجوه متعلق به دولت ایران، جلب کرده و نکات زیر را در همین ارتباط خاطر نشان سازد:

۱ - مسدود کردن وجوه متعلق به نیروهای هوایی و دریایی ایران، نه فقط برخلاف قوانین و عرف مسلم بین‌المللی است، بلکه ناقض قوانین ایالات متحده نیز هست؛ از جمله مفاد قانون مصونیت دولت‌های خارجی مصوب سال ۱۹۷۶ م.

۲ - رأی دادگاه‌های نیویورک و دالاس بر اینکه هرج و مرج قضایی در ایران حاکم بوده و امنیت حقوقی از بین رفته است، ناشی از تعصب سیاسی بی‌پایه و اساس قضات دادگاه‌های مزبور بوده است.

۳ - اقدام غیرقانونی مسدود کردن دارایی‌های دولت ایران سابقه‌ای بسیار خطرناک در روابط بین‌الملل بر جای خواهد گذاشت و بنیان اطمینان و اعتماد دولت موقت جمهوری اسلامی ایران، و به‌طور بالقوه دولت‌های دیگر را به نظام قضایی ایالات متحده آمریکا متزلزل خواهد ساخت و زیان‌های فراوانی به روابط تجاری متقابل بین آنها که لازمه آن علم و اعتماد به رویه‌های قضایی حل و فصل اختلافات است، وارد خواهد کرد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۱۹۹

نظر به اینکه رأی عجیب و خودسرانه قضات آمریکایی در دعوی حقوقی مزبور، وضعیتی ایجاد کرده است که مسلماً بر روابط بین دولتی ایران و آمریکا اثر سوء خواهد گذاشت، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران از سفارت آمریکا تقاضا دارد از دولت ایالات متحده بخواهد در اقدامی قاطع و عاجل توجه مقامات قضایی کشور را به عواقب صدور چنین احکامی جلب نموده و در اسرع وقت اقدامات مقتضی را جهت ابطال احکام مذکور به دلایل فوق الذکر مبذول دارد.

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران فرصت را مغتنم دانسته و بار دیگر مراتب احترام فائقه خود را ابراز می‌دارد.

داریوش بایندر-مسئول اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران.

۱۱ - دیدار کاردار سفارت آمریکا با وزیر کشور ایران، آقای مهندس هاشم صباغیان
این دیدار در دفتر وزیر کشور ایران در تهران، بدون اطلاع و هماهنگی با وزارت امور خارجه انجام شد. متن این گفتگو در پیوست ۸۵ آمده است.

۱۲ - گزارش ملاقات ژنرال گاست - سرپرست مستشاری نظامی سابق آمریکا در ایران - با سرپرست اداره چهارم سیاسی - ۱۳۵۸/۶/۱۴
بسمه تعالی

جناب آقای کمال خرازی معاون وزارت امور خارجه
ژنرال گاست تا قبل از انقلاب، رئیس مستشاری نظامی آمریکا در ایران بود و اینک نیز سرپرستی معدودی مستشار نظامی را که برای امور مربوط به تسویه حساب‌ها و فروش قطعات یدکی در ایران باقی مانده‌اند، عهده‌دار است. نام‌برده به تقاضای خود در تاریخ چهارشنبه ۱۴ شهریور از این‌جانب دیدن کرد.

۱ - وضع فروش‌های نظامی آمریکا به ایران

الف - سفارش پنج میلیون دلاری نیروی هوایی

ژنرال گاست اظهار داشت که آمریکا با تقاضای دولت موقت جمهوری اسلامی در مورد افتتاح یک حساب علی‌حده پنج میلیون دلاری برای خرید قطعات فوری مورد نیاز نیروی هوایی موافقت کرده است.

دو دولت توافق کرده‌اند که از طرف دولت ایران چکی به این مبلغ در اختیار دولت آمریکا قرار گیرد تا از محل آن سفارشات تحویل گردد. هرگاه برای سفارشات که از قبل وجود داشته یا خسارات مربوط به اقلام لغوشده، کسری در حساب صندوق امانی^۱ پدید آید، دولت آمریکا بر اساس مقررات مربوط به "فروش‌های نظامی خارجی" (FMS) ناگزیر از برداشت از حساب پنج میلیون دلاری خواهد بود. ژنرال گاست ادامه داد که البته با توجه به اینکه حساب امانی، مبلغی حدود پانصد میلیون دلار پول موجودی دارد به‌هیچ‌وجه احتمال بروز کسری در این حساب لااقل تا چندین ماه دیگر نمی‌رود و از این بابت جای نگرانی نیست.

ب - رسیدگی به حساب‌های مربوط به معاملات اسلحه

ژنرال گاست اظهار داشت سؤالاتی که از طرف مقامات ایرانی در خصوص ممیزی حساب‌های مربوط به معاملات اسلحه به‌عمل آمده است، به واشنگتن ارسال شده و پاسخ ۹۵٪ از این سؤالات آماده است، ولی در یک مورد بخصوص یعنی سؤالی مربوط به مقدار ساعات خدمات عرضه شده از طرف مستشاران آمریکایی^۲ پاسخ هنوز در دست نیست. ژنرال گاست پیشنهاد می‌کرد برای رسیدگی به کلیه این حساب‌ها لازم است یک هیئت ده نفری در آمریکا به ممیزی حساب‌ها بپردازند. وزارت دفاع آمریکا آماده است هر یک از دو راه حل ذیل را بپذیرد:

- یا هفت نفر از ایران اعزام شوند که با کمک سه نفر آمریکایی - که هزینه این سه نفر را دولت آمریکا به مدت لازم تأمین خواهد کرد: احتمالاً حدود شش ماه - این کار را به پایان برسانند.

- یا اینکه یک شرکت حسابرسی در آمریکا مأموریت یابد این کار را برای دولت انجام دهد که البته هزینه آن برعهده دولت ایران خواهد بود. آمریکا آماده است اسامی یک تعداد شرکت حسابرسی و ممیزی را در اختیار دولت ایران قرار دهد تا از بین آنها هر کدام را که مقتضی بدانند انتخاب کنند.

---

۱ - TRUST FUND: این حساب برای خریدهای نظامی ایران از آمریکا از ۱۹۶۸ به بعد باز شده و چون تسویه حساب کامل انجام نگرفته، هنوز باز است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۰۱

ژنرال گاست، عقیده داشت قبل از انجام حسابرسی در آمریکا، ضروری است بین مقامات دو دولت در تهران مذاکره‌ای در باب نحوه رسیدگی به حساب‌ها انجام بگیرد. این جانب بر اساس نظری که قبلاً از طرف آقای دکتر یزدی، وزیر امور خارجه ارائه شده بود، پاسخ دادم، لازم است این مذاکرات مقدماتی در سطح سیاسی - نظامی باشد و لااقل جلسه اول آن را که راجع به کلیات صحبت می‌شود، در وزارت امور خارجه تشکیل شود. درباره دو پیشنهاد گاست در خصوص نحوه حسابرسی پاسخ داده شد که در سطح دولت بایستی تصمیم گرفته شود که بعداً نتیجه آن را به اطلاعشان خواهیم رساند. خواهشمند است تعلیمات لازم را در این خصوص ابلاغ فرمایند.

۲ - **وضع اقلامی که برای تعمیر به آمریکا فرستاده شده و هنوز برگردانده نشده‌اند** در این خصوص ژنرال گاست اظهار داشت این اقلام - که ارزش آن حدود ۲۵ میلیون دلار است - آماده تحویل می‌باشند؛ فقط منتظر هستیم نیروی هوایی جمهوری اسلامی، نماینده حمل و نقل^۱ خود را تعیین کند.

در پاسخ این سؤال که آیا هیچ یک از اقلام مورد بحث در دعوی شرکت حمل و نقل BEHRING علیه دولت ایران توقیف می‌باشد یا نه؟ گفت: احتمالاً یک میلیون آن توقیف است، ولی شامل قطعات حساس و مورد نیاز فوری نمی‌باشد.

۳ - **هزینه باز خرید چهار فروند ناوشکن اسپرونز**

این جانب از ژنرال گاست سؤال کردم مبلغی که بابت چهار ناوشکن اسپرونز^۲ به حساب صندوق امانی دولت ایران واریز شده، دقیقاً چقدر است؟ پاسخ داد: ۴۶۰ تا ۴۷۰ میلیون دلار به حساب ایران واریز شده و در نظر است پنجاه تا شصت میلیون دلار دیگر هم واریز شود. وی اضافه کرد دولت ایران برای این چهار فروند، رقمی حدود هفتصد

1- FREIGHT FORWARDER.

۲ - این چهار ناوشکن در رژیم گذشته به آمریکا سفارش داده شده بود. ساخت دو فروند از آن هنگام انقلاب نزدیک به اتمام بود و دو فروند دیگر، مراحل اولیه را طی می‌کرد. در تفاهم‌نامه سوم فوریه ۱۹۷۹ سفارش دو فروند اخیر لغو گردید و بعد از انقلاب دو فروند بعدی هم بر طبق تصمیم دکتر مدنی، لغو شد. دولت آمریکا پیشنهاد خریداری دو فروند از این چهار فروند را در متمم بودجه ۱۹۷۹ به کنگره تسلیم کرد، ولی کنگره تصمیم به خرید هر چهار فروند را گرفت.

میلیون دلار پرداخت کرده بود که مابه‌التفاوت آن بابت آموزش پرسنل نیروی دریایی که قرار بود روی این ناوشکن‌ها کار کنند و همین‌طور بابت بعضی از تسلیحات مربوط به این ناوشکن‌ها که به‌فروش نرفته است، می‌باشد. چون توضیحات ژنرال گاست در این مورد با اطلاعاتی که در گزارش متمم بودجه دفاعی ۱۹۷۹ قید شده، تطبیق نمی‌کرد - در این گزارش، رقم ۶۲۸ میلیون دلار ذکر شده - این‌جانب به ژنرال گاست اظهار داشتم که مسئله بهای این چهار ناوشکن بایستی در مذاکرات مقدماتی مطرح شود و اضافه‌کردم با توجه به هزینه بسیار سنگین لغو سفارشات مختلف نظامی که پرداخت آن را از ما تقاضا می‌کنید، آیا منصفانه نیست اینک که دولت آمریکا این ناوشکن‌ها را از ایران بازخرید می‌کند، در محاسبه قیمت افزایش بهای ناشی از تورم و تغییر موعد تحویل - که به نفع آمریکا بوده است - نیز محاسبه شود. ژنرال گاست ضمن موافقت با طرح این موضوع در مذاکرات مقدماتی، تأیید کرد مسئله ESCALATION قیمت ناوشکن‌ها موضوعی قابل بررسی و به اصطلاح RELEVANT می‌باشد.

نظریه: چون ابهاماتی در مورد بهای این ناوشکن‌ها وجود دارد، شاید مقتضی بدانند قبل از انجام مذاکرات، هماهنگی لازم برای اتخاذ رویه واحد بین وزارت امور خارجه و وزارت دفاع ملی به‌عمل آید.

اظهارات سخنگوی وزارت خارجه آمریکا در خصوص فروش‌های نظامی به ایران

چندی قبل در «هرالد تریبون» مقاله‌ای به نقل از «نیویورک تایمز» به چاپ رسید که در آنجا به اظهارات سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا در مورد فروش‌های نظامی آمریکا به ایران اشاره شده است و ضمن اعلام آمادگی آمریکا برای تحویل قطعات یدکی به ارتش جمهوری اسلامی، رقم سفارشات ایران پنج میلیارد دلار ذکر شده بود. این‌جانب از فرصت استفاده کرده و نظر ژنرال گاست را در مورد این رقم سؤال کردم. ضمن تأیید این نکته که این اظهارات از طرف سخنگوی وزارت خارجه

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۰۳

به عمل آمده است، گفت: سخنگوی وزارت خارجه آمریکا در مورد رقم سفارشات اشتباه کرده است (که نکته اخیر به نظر این جانب قابل تأمل است).^۱

موضوع فروش مواد خواروبار موجود در فروشگاه مستشاری نظامی سابق آمریکا واقع در GULF DISTRICT سلطنت آباد

همانطور که کاردار موقت آمریکا آقای تامست^۲ نیز تلفنی اطلاع داده بود، کمیته مستقر در این منطقه به ریاست آقای محمدرضا طالقانی - فرزند حضرت آیت الله طالقانی - به سفارت، پیشنهاد خرید این مواد خواروبار را به قیمت ۷۵۰/۰۰۰ دلار کرده است. ژنرال گاست، ضمن عنوان این موضوع، نظر وزارت امور خارجه را در این خصوص سؤال کرد. این جانب - باتوجه به مذاکره تلفنی با آنجناب - به ایشان پاسخ دادم که وزارت خارجه در این خصوص مخالفتی ندارد، ولی اضافه کردم که وزارت خارجه تعهد یا مسئولیتی را نیز در این مورد نمی پذیرد. خواهشمند است در باب هر یک از موارد فوق چنانچه توضیحات بیشتری ضروری می باشد ابلاغ فرمایید تا حضوراً مذاکره شود.

۱۳ - دستورالعمل محرمانه شورای امنیت ملی آمریکا به وزارت خارجه آن کشور در باره ایران

یادداشت محرمانه برژینسکی - رئیس شورای ملی امنیت آمریکا - به وانس - وزیر امور خارجه آمریکا - تاریخ ۶ اوت ۱۹۷۹ (۱۵ شهریور ۱۳۵۸) در باره ایران محرمانه - کاخ سفید - واشینگتن: رونوشت به وزیر دفاع و رئیس سیا در پاسخ به یادداشت مورخه ۱۶ جولای (۲۵ مرداد) در ارتباط با برنامه های احتمالی برای وضعیت کنونی تحولات و تغییرات در ایران، به شما اختیار داده می شود در چهارچوب اختیارات وزارت خارجه اقدام کنید.

---

۱ - این احتمال وجود دارد که مخبر روزنامه، رقم پنج میلیون دلار را به اشتباه پنج میلیارد شنیده باشد. یک فتوکپی از مقاله «هرالد تریبون» در این باره به پیوست ایفاد می گردد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۰۵

معاون سیاسی وزارت امور خارجه
معاون وزارت امور خارجه در امور خاورمیانه و آسیا
رئیس اداره ایران
عضو شورای امنیت ملی

آقای نیوسام
آقای هارولد ساندروز
آقای هنری پرکت
آقای گری سیک
از طرف ایران:

کاردار سفارت ایران در واشنگتن
رایزن فرهنگی ایران در آمریکا
سرپرست اداره چهارم سیاسی وزارت امور خارجه

آقای علی آگاه
آقای منصور فرهنگ
آقای داریوش بایندر

آقای دکتر یزدی: سؤالی که برای ما مطرح است این است که آیا آمریکا حقیقتاً واقعیت‌های جدید را در ایران و تغییراتی را که روی داده است، پذیرفته است یا خیر؟
آقای ونس: این تغییرات را پذیرفته‌ایم. امیدوارم بتوانیم شما را از طریق تماس‌ها و صحبت‌هایی که داریم قانع کنیم که بعد از انقلاب، سعی کرده‌ایم روابط خود را با رهبری جدید در ایران بر اساس این واقعیت تنظیم نماییم. ما می‌خواهیم احساس عدم اعتماد را از میان برداریم و گذشته را پشت سر بگذاریم و به طرف روابط مستحکم‌تری پیش برویم.

آقای دکتر یزدی: از شنیدن این مطلب خوشحالم. کاردار شما در تهران نیز این مطالب را عنوان کرد. به او گفتم من دیپلمات نیستم و صریح حرف می‌زنم. حقیقت این است که با توجه به بعضی کارهایی که نماینده شما در تهران می‌کند، قانع نشده‌ایم که شما تغییر رویه داده‌اید و مطمئن نیستیم که واقعیات جدید را درک کرده‌اید. همین هفته قبل نماینده شما در تهران به ملاقات وزیر کشور رفته و ضمن تسلیم یادداشتی به اعدام سه نفر از سناتورهای سابق اعتراض کرده است [پوست ۹۰]. این امر دخالت صریح در امور داخلی ماست. ما به شما نمی‌گوییم که با سرخ پوست‌های آمریکا چگونه رفتار می‌کنید یا در زندان‌های شما چه می‌گذرد. این اقدام وی سبب اعتراضات گسترده‌ای در ایران شده است و تعجب می‌کنم که چطور وی اوضاع ایران را درک نکرده است.
آقای ونس: من هم صریح صحبت خواهم کرد. کاردار ما به ملاقات وزیر کشور شما رفته بود که نگرانی دولت ما را به‌طور خصوصی به اطلاع دولت ایران برساند و

انتظار نمی‌رفت این مطلب در اختیار جراید گذارده شود. اگر از طرف دولت شما کسی نزد من بیاید و بخواهد مطلبی را خصوصی بیان کند من به او گوش می‌کنم و غیرممکن است موضوع را به روزنامه‌ها بگویم.

آقای دکتر یزدی: ولی این اولین بار نیست که او چنین کارهایی می‌کند. او قطعنامه کنفرانس هاوانا را نزد من آورد و یادداشتی هم داد و می‌پرسد که چرا شما به قطعنامه مربوط به ارتباط صهیونیسم با نژادگرایی رأی می‌دهید. قبلاً کارهای مشابه دیگری هم کرده بود. بنابراین، اینکه می‌گویید واقعیات جدید را در ایران پذیرفته‌اید، باید برای ما ملموس باشد. محک این کار رویه و برخورد شما با یک سلسله مسائلی است که در روابط ما وجود دارد و یکی از آنها مسئله قراردادهای نظامی است که در گذشته منعقد شده است.

بین ایران و آمریکا چند صد کنترات در چهارچوب برنامه فروش‌های نظامی خارجی آمریکا^۱ منعقد شده است به‌علاوه برای پرداخت‌های مربوط به این کنترات‌ها یک صندوق امانی ایجاد شده بود و بالاخره در آخرین روزهای قبل از پیروزی انقلاب، حکومت بختیار یک تفاهم‌نامه در مورد لغو بخشی از آنها با شما به امضا رسانید که برای ما قابل قبول نیست؛ زیرا منافع ایران را در نظر نگرفته و مشکلات زیادی ایجاد کرده است.

آقای ونس: ما آماده هستیم راجع به این مسائل با شما وارد مذاکره شویم.
آقای دکتر یزدی: تا به حال چند بار این نکته را گفته‌ایم که ما نمی‌خواهیم به گذشته نگاه کنیم. سوابق گذشته چندان درخشان نیستند. این قراردادها و مسائلی که از آن ناشی می‌شود مانعی در راه روابط ما به‌وجود آورده است که می‌بایستی از سر راه برداشته شود.

آقای ونس: ما حاضریم راجع به آنها صحبت کنیم و این موانع را از سر راه برداریم. شما فردا ظاهراً ملاقاتی با مقامات وزارت دفاع ما و ژنرال گریوز خواهید داشت. در آنجا فرصت مناسبی خواهید داشت که جزئیات این مسائل را مطرح کنید.

آقای دکتر یزدی: سیاست کلی شما در باره این مسائل چیست؟

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۰۷

آقای ونس: سیاست ما این است که ببینیم این مسائل چه هستند و آن را بررسی کنیم و سعی کنیم راه حلی برای آن پیدا کنیم.

آقای دکتر یزدی: خریدهایی که در گذشته انجام گرفته، مورد حسابرسی قرار نگرفته و اطلاعات لازم در مورد آنها در اختیار ما قرار نگرفته است. برای اینکه حساب‌ها بسته بشوند احتیاج به حسابرسی و ممیزی دقیق است که این کار تا زمانی که صورت حساب‌ها به ما داده نشود، عملی نیست. در مواردی که بعضی اقلام را از ما باز خرید کرده‌اید، مثل چهار ناوشکن اسپرونز، هنوز به ما نگفته‌اید که چه مقدار بابت آن به ما خواهید پرداخت. هیچ‌گونه مذاکره‌ای در باره قیمت باز خرید انجام نگرفته است.

آقای ونس: خیال نمی‌کردم اشکالی در باره حساب‌های گذشته وجود داشته باشد، ولی به‌رحال ما درباره این مسائل آماده همکاری هستیم.

آقای دکتر یزدی: سیاست شما درباره قطعات یدکی چیست؟ شنیده‌ایم که گفته شده قطعات حساس و طبقه‌بندی شده را به ما واگذار نمی‌کنید. اگر ما این قبیل قطعات را دریافت نکنیم، استفاده از سلاح‌هایی که از شما خریده‌ایم میسر نخواهد بود. سیاست شما در این باره چیست؟

آقای ونس: سیاست ما در اساس این است که احتیاجات شما را در مورد قطعات یدکی تأمین کنیم.

آقای دکتر یزدی: ولی ظاهراً در عمل از طرف شما موانعی ایجاد شده است و بعضی چیزها را هم تحویل نداده‌اید.

آقای بایندر: آنچه در این مورد به ما گفته‌اند این است که دولت آمریکا آماده تحویل قطعات یدکی می‌باشد، ولی مقامات وزارت دفاع شما به وزارت دفاع ملی ما گفته‌اند برای قطعات حساس و طبقه‌بندی شده، اجازه مخصوص لازم است. به‌علاوه اجزا و وسایل حساس بعضی از اقلامی که خریداری کرده‌ایم نیز تحویل نشده است و مثال بارز آن نوارهای مربوط به دستگاه‌های کامپیوتری هواپیماهای اف-۱۴ است که تحویل نشده و بدون آن سیستم‌های عملیاتی این هواپیماها قابل استفاده نیستند.

آقای ساندروز: ممکن است در بعضی موارد لازم باشد بررسی جداگانه‌ای صورت بگیرد. چیزی که در باره آن اصرار داریم این است که قطعاتی که تحویل می‌شود بدون نظر دولت آمریکا قابل واگذاری به دولت ثالثی نمی‌باشد.

آقای دکتر یزدی: آیا این شرط در قراردادها ذکر شده است.

آقای ونس: این یک شرط کلی است که در تمام کنتراست‌های نظامی ما با همه کشورهای دنیا وجود دارد و مختص ایران نیست.

آقای ... (آمریکا): به‌طور کلی ما در مورد تقاضاهای شما رویه مساعدی را اتخاذ کرده‌ایم و این مسائلی هست که می‌توانید با ژنرال گریوز مطرح و حل نمایید.

دعای حقوقی علیه ایران در دادگاه‌های آمریکا

آقای دکتر یزدی: موضوع دومی را که می‌خواهم مطرح کنم مسئله دعایی است که علیه ایران در دادگاه‌های آمریکا طرح شده است.

آقای ونس: در این مورد باید بگویم سیستم آمریکا طوری است که ما به‌عنوان قوه مجریه نمی‌توانیم در کار دادگاه‌ها دخالت کنیم. البته ما می‌توانیم با وکلای شرکت‌هایی که این دعای را طرح می‌کنند به‌صورت مشورت تماس بگیریم، ولی نمی‌توانیم به دادگاه‌ها دستوری بدهیم.

آقای دکتر یزدی: خیال می‌کنم لازم باشد یک جلسه توجیهی برای آنها تشکیل دهید و آنها را متوجه عواقب تصمیماتی که می‌گیرند بکنید؛ زیرا اگر کار به این منوال ادامه یابد، چاره‌ای نخواهیم داشت جز اینکه سپرده‌های خود را از بانک‌های آمریکا بیرون بکشیم. در چند مورد وجوه متعلق به دولت ایران از طرف دادگاه‌های آمریکا توقیف شده است. مثلاً حدود ۵۲۶ میلیون دلار وجوه شرکت نفت در رابطه با دعای Reading and Bate توقیف شده بود.

آقای پروکت: در این مورد دادگاه کاملاً به نفع ایران رأی داد و حکم به رفع توقیف وجوه شرکت نفت صادر کرد. ما در وزارت خارجه برای حل این مشکلات اقداماتی کرده‌ایم و به این کار ادامه می‌دهیم.

آقای دکتر یزدی: ولی در مورد EDS هنوز مسئله حل نشده است و شانزده میلیون دلار وجوه دولت ایران همچنان توقیف است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۰۹

آقای آگاه: باید این توضیح را بدهم که طرح این دعوای کار ما را در آمریکا فلج کرده است. توقیف وجوه دولت، سبب شده است نتوانیم بدهی‌های خود را به موقع بپردازیم. دادگاه‌های آمریکا هر جا پولی از ایران سراغ کرده‌اند در صدد توقیف آن برآمده‌اند؛ به نحوی که حتی برای مخارج سفارت، جرئت نمی‌کنیم از تهران پول بخواهیم. قانونی وجود دارد که در ۱۹۷۶ وضع شده و به موجب آن دادگاه‌ها نمی‌توانند وجوه متعلق به دولت‌های خارجی را بخصوص در اموری که متعلق به نیروهای نظامی است، توقیف کنند، ولی این قانون از آنجا که کمی تازه است مورد توجه بعضی از دادگاه‌ها قرار نگرفته است. در مورد وجوه شرکت نفت، این قانون مورد توجه قرار گرفت و امیدواریم در مرحلهٔ پژوهش دعوای EDS نیز مورد توجه قرار گیرد.

آقای پروکت: ما در مورد دعوای EDS اقداماتی کرده‌ایم و امیدواریم این موضوع نیز به نحو مطلوب، مفید بیاید.

آقای دکتر یزدی: به جای اینکه مورد به مورد رسیدگی شود بهتر است یک اقدام کلی شود. لازم است یک جلسهٔ توجیهی تشکیل شود؛ به طوری که دادگاه‌ها متوجه بشوند که نتیجهٔ این کارها چه خواهد بود. من سیستم آمریکا را می‌شناسم، در عین حال طرز کار این سیستم را هم می‌دانم. شما به دادگاه‌های خود نمی‌توانید دسترسی بدهید، ولی می‌توانید آنها را راهنمایی کنید. بایستی فکری بشود. ما نمی‌خواهیم کار به روزنامه‌ها بکشد و سر و صدای دیگری بلند بشود. شرکت‌های آمریکایی بایستی متوجه باشند که تأخیر در پرداخت صورت حساب‌ها بر اثر یک فورس‌ماژور بوده است. شما بایستی آنها را روشن کنید. البته بعضی کنترات‌ها هم هست که وضعی دارند که مورد قبول ما نیست. باید بیایید و با هم صحبت کنیم. مثل کنترات با GTE یا EDS شرکت‌های آمریکایی بایستی متوجه بشوند که قضاوت خود را در بارهٔ ایران نباید بر اساس مقالات «نیویورک تایمز» یا «واشنگتن پست» مبتنی کنند. باید بدانند دادگاه‌های مدنی ما به کار خود ادامه می‌دهند و این حرف‌هایی که در مورد هرج و مرج قضایی در ایران زده شده، مغرضانه است.

آقای ... (آمریکا): شاید خوب باشد که شما روشی را که برای تسویهٔ این حساب‌ها و رفع این اختلافات در نظر دارید به ما اعلام کنید که بر اساس آن بتوانیم آنها را روشن

کنیم. ما به همه گفته‌ایم ایران مایل است دعوی را بیرون دادگاه حل کند و این امر خیلی کمک کرده است. اگر بیانیه‌ای از طرف شما منتشر شود و نیت خود را اعلام کنید خیلی مؤثر خواهد بود.

آقای آگاه: ما یک اطلاعیه به صورت آگهی در «وال استریت ژورنال» منتشر کردیم و صریحاً گفتیم که تمام طلب‌های مشروع و قانونی شرکت‌ها و مقاطعه‌کاران را خواهیم پرداخت.

آقای دکتر یزدی: بعضی از اتباع ایران که مرتکب جنایات یا اختلاس‌هایی شده‌اند به آمریکا فرار کرده‌اند. مورد مهمی که مایلم ذکر کنم مربوط به واقعه آتش‌سوزی سینما رکز آبادان است که شاید آن را به‌خاطر بیاورید.

آقای ... (آمریکا): این همان واقعه‌ای بود که در آن عده کثیری در آتش‌سوزی از بین رفتند.

آقای دکتر یزدی: مسئول این واقعه، افسری است به نام [رضا] رزمی که به‌قرار اطلاع اینک در کالیفرنیا زندگی می‌کند. او در زمان حکومت بختیار - یعنی قبل از پیروزی انقلاب - تحت تعقیب قرار گرفت، ولی با گذرنامه جعلی فرار کرد. ما جریان را با بررسی پرونده‌های اداره گذرنامه خودمان کشف کردیم و رد او را در کالیفرنیا پیدا کرده‌ایم. اینک از شما می‌خواهیم که او را پس بفرستید.

آقای ... (آمریکا): بین دو کشور قرارداد استرداد مجرمین وجود ندارد.

آقای ونس: اولین بار است که این موضوع را می‌شنوم. موضوع را بررسی خواهیم کرد.

آقای دکتر یزدی: دو نفر دیگر هم هستند که مرتکب اختلاس از صندوق تعاون کارگران شده‌اند و به آمریکا فرار کرده‌اند. اینها در موقع ورود به آمریکا توقیف شدند، ولی بلافاصله آزادشان کردند.

آقای آگاه: این دو نفر موقع ورود به آمریکا در فرودگاه دستگیر شدند؛ چون اینترپل هم دنبال آنها بود. به‌محض اینکه مقامات قضایی آمریکا فهمیدند اینها از طرف دولت ایران نیز تحت تعقیب قرار دارند، آزادشان کردند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱۱

آقای پروکت: بله دادگاه کالیفرنیا آنها را آزاد کرد، ولی بر اساس توصیه ما موضوع خاتمه یافته تلقی نشده است.

آقای دکتر یزدی: در این مورد بایستی یک سیاست کلی وجود داشته باشد.
آقای ونس: قبلاً بایستی با وزیر دادگستری خودمان صحبت کنیم و بعد سیاست خودمان را به شما اطلاع دهیم. تصمیم در باره این موضوع از حدود اختیارات من تجاوز می‌کند.

آقای دکتر یزدی: در ایران در خصوص تماس‌ها و ملاقات‌هایی که بین بعضی از مقامات سابق دولت شما با شاه انجام می‌گیرد، نگرانی‌هایی وجود دارد.
آقای ونس: این مقامات آزاد هستند که با هر کس بخواهند ملاقات کنند و ما کاری در باره آن نخواهیم کرد.

آقای دکتر یزدی: سیاست شما در این باره چیست؟
آقای ونس: من نظر خودم را در این باره قبلاً گفته‌ام.
آقای دکتر یزدی: رویه شما در مورد آمدن شاه به آمریکا چیست؟
آقای ونس: فعلاً او نخواسته به آمریکا بیاید. ما هم این را مصلحت ندانسته‌ایم، ولی اینکه آینده چگونه خواهد بود فعلاً نمی‌خواهم چیزی در باره آن بگویم.

آقای دکتر یزدی: تکلیف ما با مطبوعات شما چیست؟
آقای ونس: این موضوع مشکلی است. آنها بایستی ادراک بهتری از انقلاب شما به دست آورند و ماهیت انقلاب شما و سیاست‌های شما را درک کنند. من خیال می‌کنم بهترین راه این است که شما تماس خودتان را با آنها زیاد کنید. با آنها صحبت کنید؛ آنها را به ایران دعوت کنید و آنها را نسبت به مسائل روشن سازید. این بهترین طریق مواجهه با مطبوعات است؛ در غیر این صورت، به علت عدم اطلاع صحیح، آنچه که به نظرشان برسد خواهند نوشت. نظر من این است که شما با آنها صحبت کنید و به آنها فرصت دهید که آنچه که هست ببینند.

آقای دکتر یزدی: آیا شما آنها را توجیه و راهنمایی می‌کنید؟

آقای ونس: آنها خودشان ما را ول نمی کنند و مرتب سؤال می کنند. آنچه در مورد شما به آنها گفته ایم این است که ما دولت شما را به رسمیت می شناسیم و خیر خواه آن هستیم.^۱ با خود شماست که در باره آینده کشورتان تصمیم بگیرید. ما فقط حاضر به همکاری هستیم، ولی آنچه که در داخل ایران انجام می دهید مربوط به خود شماست.

آقای نیوسام: مشکل ترین موضوعی که با مطبوعات وجود دارد، مسئله دادگاهها و مسئله اعدامهاست.

آقای دکتر یزدی: در ایران پس از انقلاب حدود ششصد نفر از مقامات حکومت قبل اعدام شده اند. اعدام های دیگری نیز انجام خواهد شد. سال گذشته در هر شهر ما عده ای کشته شدند. فقط در روز ۱۷ شهریور حدود پانصد نفر به قتل رسیدند.^۲ مسئول این کشتارها که بود؟ وقتی مطبوعات شما در باره این اعدامها می نویسند، متأسفانه چیزی در باره علت آن نمی گویند. ما این ادعا را داریم و می توانیم ثابت کنیم که انقلاب ما از تمیز ترین انقلابها بوده است. در همه این انقلابها کشتارهای وسیعی صورت گرفت و خشک و تر با هم سوختند. به هر حال مطبوعات شما این حرفها را می زنند و ما هم توضیحات خودمان را دادیم. سنای شما قطعنامه ای در این خصوص صادر کرد، ولی وقتی واقعه ۱۷ شهریور اتفاق افتاد، قطعنامه ای صادر نشد. می گویند کاردار شما رفته بود که به طور خصوصی نگرانی دولت شما را در مورد اعدامها اطلاع دهد، ولی هرگز به شاه اعتراضی در باره آن کشتارها و آن کسانی که زیر شکنجه جان خودشان را از دست دادند، صورت نگرفت. ما از آرشیهایی که به دستمان افتاد، عکس هایی از این افراد که زیر شکنجه کشته شدند داریم. ما می دانیم که یک فیلم هشت دقیقه ای از کشتار میدان ژاله در اختیار رسانه های خبری شما هست که نشان می دهد اجساد و افراد نیمه جان را با بولدوزر از خیابان جمع می کردند، ولی نگذاشتند این فیلم پخش شود.

1- wish it well.

۲- در ماههایی که تظاهرات خیابانی علیه حکومت پهلوی در جریان بود و نیز تا سالها پس از آن، کشته های ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ میدان ژاله را از سیصد تا هزار نفر هم می گفتند، ولی در تحقیقات بعدی روشن شد شمار کشته های آن روز کمتر از یکصد تن بود. (ویراستار)

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱۳

آقای ونس: بگذارید من هم سؤالی از شما بکنم. سیاست شما در باره آمریکا چیست؟

آقای دکتر یزدی: سیاست ما این است که با آمریکا بر اساس احترام متقابل و تساوی طرفین، روابط دوستانه داشته باشیم، ولی به طوری که قبلاً گفته‌ام رویه فعلی آمریکا را که حالت قیم به خود گرفته است، نمی‌پذیریم. آنچه در گذشته کرده‌اید قابل تکرار نیست. وقتی صحبت از این می‌کنیم که بایستی واقعیات جدید را در ایران بپذیرید، بایستی این پذیرش در رفتار شما قابل لمس باشد. از ما انتظار نداشته باشید که رویه خود را عوض کنیم؛ چون ما به خاطر آن جنگیده‌ایم. شما شاه را در ۱۹۵۳ دوباره در ایران مستقر کردید. با کمک شما ساواک به وجود آمد و گسترش یافت. ما به تمام این پرونده‌ها دسترسی داریم، ولی آن را منتشر نکرده‌ایم؛ بنابراین، این شما هستید که بایستی سیاست خود را عوض کنید و این را در عمل نشان دهید. آنچه ما می‌خواهیم این است که گذشته‌ها را پشت سر بگذاریم و روابط سالمی با شما داشته باشیم. در گذشته در مبادلات بازرگانی رسم بود که برای خرید کالا از آمریکا یک اعتبار نزد بانکی مفتوح می‌شد و بیعانه‌ای پرداخت می‌شد و بعد از تحویل کالا، بقیه قیمت کالا پرداخت می‌شد. حالا بازرگانان شما برای فروش جنس، همه بها را قبلاً مطالبه می‌کنند. اگر سیاست بازرگانی شما این است، برای ما هم امکان معامله به مثل وجود دارد.

آقای ونس: آنچه که مربوط به دوستی و احترام متقابل است، مورد قبول ما هم هست. البته شرط تساوی حقوق هم همین‌طور.

آقای دکتر یزدی: مسئله این است که چطور می‌خواهید در عمل این را پیاده کنید.
آقای ونس: خیال می‌کنم این کار بایستی از طریق برداشتن قدم‌های ... (ناخوانا) از طرف هر دو طرف انجام بگیرد. ما حاضریم به شکل دوستانه و سازنده‌ای در این راه بکوشیم.

آقای دکتر یزدی: ما نقش خود را ایفا کرده‌ایم. قدم اول این است که این مشکلاتی که میراث گذشته است هر چه زودتر حل شود.

آقای ونس: این کار را از فردا در جلسه‌ای که خواهید داشت می‌توانیم آغاز کنیم.

آقای دکتر یزدی: ولی خیال می‌کنم که نمایندگان شما احتیاج به یک رهنمود سیاسی دارند.

آقای ونس: دادن رهنمود سیاسی مشکل نیست. بایستی مسائل را مشخص کرد و با آن مواجه شد و آن را حل کرد.

آقای آگاه: منظور آقای دکتر یزدی این است که اگر از طرف شما دستورالعمل سیاسی به مقامات وزارت دفاع داده شود، مسائل آسان‌تر حل خواهد شد.

آقای دکتر یزدی: سیاست شما در مورد خلیج فارس چیست؟

آقای ونس: سیاست ما این است که با کشورهای منطقه کار کنیم، روابط خوب داشته باشیم و این روابط را توسعه دهیم. مبادلات تجارتي را حفظ کنیم و نسبت به نیازهای دوستانمان حساسیت نشان دهیم و با آنها همکاری کنیم؛ همان‌طور که در گذشته کرده‌ایم. ما استقلال آنها را محترم می‌شماریم. حق آنها را برای رتق و فتق امور کشورشان بر اساس موازین اخلاقی قبول داریم.

آقای دکتر یزدی: در این منطقه، تحولاتی در جریان است. از طرف بعضی از کشورهای خلیج فارس مثل عمان، اقداماتی در جریان است؛ می‌خواهیم بدانیم آیا این اقدامات با سیاست شما ارتباطی دارد یا خیر؟

آقای ونس: با عمان روابط دوستانه‌ای داریم. روابط تجارتي ما خیلی محدود است. مقدار کمی هم کمک نظامی می‌کنیم، ولی با این کشور دوست هستیم و خیال داریم این دوستی را حفظ کنیم.

آقای دکتر یزدی: منظور زمره‌هایی است که در مورد حفاظت از تنگه هرمز توسط عمان به گوش می‌رسد.

آقای ونس: این تصمیم خود آنها بود. به ما هم گفتند. امری است مربوط به آنها و هنوز چیز زیادی در باره آن نمی‌دانیم. وقتی اطلاعات بیشتری کسب کردیم اگر لازم بود از آن پشتیبانی خواهیم کرد.

آقای دکتر یزدی: در مورد تشکیل نیروی اضطراری آمریکا نظرتان چیست؟

آقای ونس: این موضوع تازه‌ای نیست. در دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ این فرماندهی به‌وجود آمد و هدف آن این بود که این نیروها بتوانند با تحرک و گسترش سریع در صورت

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱۵

لزوم از منافع حیاتی آمریکا دفاع کنند؛ بنابراین، این فکر جدیدی نیست. بعضی از واحدهای نظامی ما در اروپا مستقر هستند که برای عملیات در حوزه ناتو در نظر گرفته شده‌اند؛ بعضی دیگر برای عملیات در حوزه معین در نظر گرفته شده‌اند. از این نیروها که شامل واحدهای دریایی و هوایی و زمینی است، برای عملیات سریع در هر نقطه‌ای از دنیا ممکن است استفاده بشود و اختصاصی به خلیج فارس ندارد.

آقای دکتر یزدی: آیا اعلام تشکیل این نیرو با انقلاب ایران مرتبط نبود؟

آقای ونس: به هیچ وجه.

آقای دکتر یزدی: سیاست شما در مورد کردستان چیست؟

آقای ونس: این مسئله‌ای است که ما آن را اصلاً به خود مربوط نمی‌دانیم و در آن دخالتی نداریم. آنچه در آنجا می‌گذرد مربوط به شماس است و ما به هیچ وجه دخالتی نخواهیم کرد.

آقای دکتر یزدی: در مورد اسرائیل و دخالت آن در این وقایع چه می‌گویید؟

آقای ونس: من نمی‌دانم آنها چه می‌کنند و از دخالت آنها اطلاعی ندارم.

آقای دکتر یزدی: اگر چنین اطلاعی را به دست بیاورید آیا سعی خواهید کرد که

آنها را از این کار باز دارید؟

آقای ونس: در جاهایی که می‌دانیم آنها درگیر هستند مثل لبنان، بله سعی می‌کنیم

آنها را از اقداماتشان باز داریم.

آقای دکتر یزدی: از اسرائیل گذشته، می‌دانیم که عراق در کردستان و در

خوزستان دخالت می‌کند. روابط شما با این کشور چگونه است؟

آقای ونس: چندان تعریفی ندارد. ما چند بار با آنها صحبت کرده‌ایم. آنها تمایلی

به عادی کردن روابط خودشان با ما نشان نمی‌دهند و ما هم اعتیایی نمی‌کنیم.

آقای نیوسام: می‌گویید اسرائیل و عراق هر دو در کردستان تحریکات می‌کنند.

محشور بودن این دو با هم قدری عجیب است. در مورد اشاراتی که در مورد رفتار

آمریکا در این قضایا کردید، باید خاطر نشان کنم که از بعد از انقلاب یک حس بدبینی

در ایران نسبت به آمریکا است که معطوف به روابط گذشته دو کشور می‌باشد. این

تمایل به چشم می‌خورد که به شایعات در باره دخالت‌های آمریکا بیش از حد توجه

می‌شود. وزیر خارجه ما با قاطعیت گفت که ما در هیچ امری که خلاف مصالح و منافع شماسنت شرکت نداشته‌ایم. شما از طریق سفارت خود در اینجا و یا سفارت ما در تهران می‌توانید این شایعات را با ما در میان بگذارید و صحت و سقم آن را با هم بررسی خواهیم کرد تا خلاف آن به اثبات برسد.

آقای دکتر یزدی: آیا ممکن نیست بعضی از افراد آمریکایی بدون اینکه شما مطلع شوید، کارهایی بکنند؟

آقای ونس: نه، این غیرممکن است.

آقای نیوسام: البته ممکن است مواردی پیدا شود که افرادی به صورت مزدور ...

آقای ونس: (صحبت نیوسام را قطع کرده و به او تذکر می‌دهد که منظور وزیر خارجه ایران، افراد وابسته به دولت آمریکا است) خیر؛ ممکن نیست در داخل حکومت آمریکا کاری در زمینه روابط خارجی انجام دهد که من از آن مطلع نشوم.

آقای دکتر یزدی: اخیراً امام خمینی نطقی کرد که نمی‌دانم به گوش شما رسید یا خیر؛ در آنجا مثلی فارسی را آورد که می‌گویند «مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می‌ترسد»، وقتی ما در باره دخالت شما در کردستان می‌شنویم (آقای ونس: ما در آنجا هیچ دخالتی نداشته‌ایم) وقتی ملاقات‌های آقای کیسینجر و نیکسون و غیره را با شاه می‌بینیم، این مسائل را به هم ربط می‌دهیم و این ما را نگران می‌کند.

آقای ونس: مجدداً تأکید می‌کنم که هر چیزی در داخل دولت را به من گزارش می‌دهند. هیچ دخالتی از طرف ما وجود ندارد. هیچ کاری بدون اطلاع من انجام نمی‌گیرد.

آقای نیوسام: در آمریکا بعضی‌ها بنا به دلایل انسانی و اخلاقی و اینکه شاه دوست آمریکا بوده است به سرنوشت وی علاقه‌مند هستند و این معنا و مفهومی سیاسی ندارد.

آقای دکتر یزدی: برای ما مشکل است قبول کنیم که کسانی مثل نیکسون و کیسینجر روی ملاحظات صرفاً انسانی این کارها را انجام می‌دهند. به‌رحال از توضیحاتی که دادید متشکرم.

آقای ونس: خوشحالم که با شما و همکارانتان ملاقات کردیم. امیدوارم بر اساس دوستی و احترام متقابل و مساوات بتوانیم روابط بین دو کشور را توسعه دهیم.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱۷

آقای دکتر یزدی: من هم به نوبه خود از آشنایی و مذاکره با شما و همکارانتان خوش وقت هستم.
این ملاقات ۴۵ دقیق به طول انجامید.

۱۵- مذاکره با معاون وزیر خارجه آمریکا - ۱۱ مهر ۱۳۵۸

در این دیدار آقایان دکتر یزدی، دکتر منصور فرهنگ و علی آگاه از ایران و هارولد ساندرز و هنری پرکت - مسئول میز ایران در وزارت خارجه آمریکا - حضور داشتند. هارولد ساندرز: ما به روابط متقابل احترام می گذاریم و امیدواریم بتوانیم آن را گسترش دهیم. ممکن است روابط نزدیک ما با رژیم گذشته این شک را به وجود آورده باشد که ما با شما نمی توانیم رابطه نزدیک داشته باشیم. روشی که در ایران می توانیم داشته باشیم این است که شما خودتان را در داشتن روابط و هماهنگی های اقتصادی با شوروی آزاد حس کنید.

دکتر یزدی: شما روابط متقابل و همکاری های وسیعی با رژیم گذشته داشته اید. معاون وزیر: روابط تجارتي یا هر نوع روابط دیگری که مایل هستید، ما استقبال می کنیم.

دکتر یزدی: شما می دانید که شاه در یک سخنرانی خود در واشنگتن دی سی گفت: ما تا آخرین سنت از پول نفت را در آمریکا خرج خواهیم کرد. او قراردادهایی را با شما امضا کرده است که واقعاً هیچ استفاده ای برای ایران نداشته و به نظر می آید باید دیوانه بوده باشد که آنها را امضا کرده است.

معاون وزیر: حق با شماست که او مقادیر زیادی سلاح خریده است. از طرف دیگر، رهبران ایران در آن موقع تشخیص دادند که این خریده ها برای آنها ضروری و لازم است و حالا رهبران چنین تشخیص نمی دهند. به هر حال می توانیم به این ترتیب عمل کنیم که دولت ایران به هر مقدار خواست معاهده های نظامی و ... ببندد.

دکتر یزدی: بعضی از این قراردادهای خرید و یا آنچه در زمان بختیار لغو شده است، باید دقیقاً بررسی شوند. مثلاً در مواردی ما ۸۰٪ از پول یک قرارداد - مثلاً سفارش

هوایمایی - را پرداخته‌ایم و مونتاژ بیش از ۸۰٪ هوایما انجام و آماده شده است؛ سپس آن را از خط تولید در کارخانه خارج نموده و از حساب ایران جریمه لغو، برداشت کرده‌اند. ما می‌خواهیم آنهایی که در حال اتمام بوده‌اند به ما تحویل داده شود. در آن موقع ما در یک (فورس‌ماژور) بوده‌ایم.

معاون وزیر: اگر شما بخواهید باید همان موقع بعد از انقلاب که ما هم در فورس‌ماژور بودیم اطلاع می‌دادید، نه حالا؛ اگر بخواهید باید حالا دوباره سفارش تحویل هوایما را بدهید.

دکتر یزدی: نه، نمی‌خواهیم.

معاون وزیر: به هر حال شما باید مخارج تمام شده را بپردازید.

دکتر یزدی: ببینید ما می‌دانیم که شما می‌خواهید ایران را استثمار کنید. هنوز دارید ادامه می‌دهید. یک مورد آن چهار ناوشکن است. ما دو طرف، یعنی مردم شما و مردم خودمان را دعوت می‌کنیم تا در باره این رفتارهای دولت آمریکا نظر بدهند.

معاون وزیر: اگر شما بخواهید، وزارت دفاع می‌تواند ناوشکن‌ها را همین‌طور که هست به ایران تحویل دهد، یا برای تکمیل آنها دوباره شروع کند، که مبلغ خیلی زیادی خرج برمی‌دارد.

دکتر یزدی: در مرحله سوم، شما پول‌های ما را در بانک‌هایتان ضبط می‌کنید.

معاون وزیر: ما کارخانه‌دارهای آمریکایی را دعوت کردیم و با آنها در باره روش‌شان در ایران صحبت کردیم.

دکتر یزدی: در مرحله چهارم برای خرید اجناس، آنها از ما صد درصد پول را می‌خواهند، قبل از تحویل به کشور ما؛ ولی شما پول نفتی را که می‌خرید پس از رسیدن به آمریکا می‌دهید!

ما می‌توانیم بفهمیم که مسائل گذشته، گذشته است. وقتی می‌خواهیم حقیقت جدید را قبول کنیم. من از CHANGE [تغییر] صحبت کردم و گفتم اگر حقیقت جدیدی وجود ...

معاون وزیر: ما نمی‌خواهیم وانمود کنیم حقیقت جدید را فهمیده‌ایم، بلکه واقعاً سعی می‌کنیم بفهمیم. به نظر من آنچه در قانون اساسی آمریکا آمده است، شکل عملی

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۱۹

این گونه افکار در سیستم سیاسی است و شما دارید همین مورد را در مذهب اسلام جستجو می کنید.

دکتر یزدی: بله، ما فکر می کنیم که چه نوع روش اقتصادی - سیاسی انتخاب کنیم که رضایت خدا را فراهم کند و به نفع ملتمان باشد و این فلسفه ما در ایران است. معاون وزیر: وقتی ما روابط مساوی متقابل را می پذیریم، می توانیم روابط خوبی را داشته باشیم و شما می توانید معین کنید چه نوع روابطی را داشته باشید. دکتر یزدی: اطلاعات شما در باره ایران، ابتدایی است. من می فهمم که شما از مورچه داخل این جعبه بیش از فرهنگ و ... ایران می دانید.

معاون وزیر: ما می فهمیم که خبر اعدام های ایران در آمریکا تحریف شده و می دانیم که عفو عمومی بر آنهایی که مستقیماً در آدم کشی شرکت نداشته اند، تعلق گرفته است. بیاید این طور دنبال کنیم که همه کشورهای می آیند نزد ما و می گویند مسائل ما را حل کنید: عرب ها، اسرائیل و ما می خواهیم مشکلات آنها را حل کنیم.

دکتر فرهنگ: نمی دانم چه می گوید! شما از سال ۱۹۶۹ تا حالا بیش از پانزده میلیارد دلار سلاح های پیچیده به اسرائیل داده اید و حالا می گوید در مسائل و مشکلات دخالت نداشته اید. در حالی که شما به وجود آورنده مسائل بوده اید.

معاون وزیر: نه، ما صهیونیسم و از این قبیل را به وجود نیاورده ایم. هر تسل آمریکایی نبود. ما مسئولیت حل آن مسائل را به عهده می گیریم.

دکتر یزدی: بهتر است این طور بحث کنیم: ما به سیاست شما هیچ گونه اعتمادی نداریم. شما باید در عمل ثابت کنید که استقلال و انقلاب ایران را پذیرفته اید. آیت الله به من می گوید ما با آمریکا چه روابطی می خواهیم داشته باشیم؟ بله، ما می خواهیم روابط محترمانه بر اساس منافع متقابل داشته باشیم، ولی نکته این است که باید اقدامی برای پاک کردن آلودگی های گذشته صورت گیرد. به ما نگوید نمی توانید GTS و ... را کنترل کنید. مسئله برای مردم ما این است که حکومت آمریکا مسئول این کار است. ما باید برای قراردادهای سنگین نظامی راه حلی پیدا کنیم.

معاون وزیر: این کار بزرگی است؛ باید افرادی بنشینند و این مسائل را بررسی کنند. می‌دانید شرکت‌های آمریکایی وسایلشان را از جایی می‌خرند؛ سپس مونتاژ می‌کنند و می‌فروشند. وقتی کار انجام گرفته، پولش را باید کسی بپردازد.

دکتر یزدی: به‌طور مثال یک وسیله در سال ۱۹۶۸ سفارش شده و شما رقمی را به‌عنوان هزینه پیش‌بینی کرده‌اید و آن را از حساب ما برداشته‌اید، اما نمی‌دانیم پس از آماده شدن سفارش داده شده، هزینه تمام شده چقدر بوده است و چقدر از حساب ما بر داشته شده است. ما باید بدانیم بر سر پول ما در تراست فوند [صندوق تنخواه گردان] چه آمده است.

معاون وزیر: خوب، می‌توانیم از وزارت دفاع نسخه دوم را پیدا کنیم. دکتر یزدی: خوب این اولین کار. دوم اینکه در زمان بختیار، یک هفته قبل از انقلاب، تعدادی از قراردادها لغو شدند و شما از ایران جریمه لغو قرارداد گرفته‌اید. معاون وزیر: در زمان انقلاب، شرکت‌های آمریکایی فکر کردند که دارند ضرر زیادی می‌دهند. ما به ایران رفتیم و گفتیم کدامیک از قراردادها را می‌خواهید و کدام را نه.

دکتر یزدی: شما گفتید آن قضاوت ایرانیان بود. بله، ولی حالا قضاوت ایرانیان این است. حالا ما دولت ملی داریم. شما نخواستید ما دولت ملی داشته باشیم. CIA کودتا کرد. خیلی خوب، مصدق را از سر راه برداشتید و ... حالا باید روش گذشته را اصلاح و جبران کنید.

معاون وزیر: همان‌طور که امروز عصر گفتید می‌خواهید مسائل و مشکلات گذشته را پاک کنید ...

دکتر یزدی: ما نمی‌خواهیم قضاوت کنیم که آنها در ایران در آفریقا یا در لبنان چه کردند، ولی آیا من می‌توانم به سوی مردم برگردم و بگویم که پس از آن همه استثمار ایرانیان، آقای ونس و همکارانش کار گذشته را جبران نکردند. شما ریچارد هلمز را به ایران فرستادید و او با شاه آن‌چنان نزدیک شد و او را هدایت کرد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۲۱

معاون وزیر: آیا شما فکر می‌کنید که می‌توانیم روابط جدیدی داشته باشیم؛ صرف نظر از گذشته، یا می‌توانیم روابطی تنها ... (ناخوانا). برای پاک کردن گذشته، ما احتیاج به باز کردن و رجوع به ادارات خودمان داریم، به ما کمک کنید. دکتر یزدی: ما این کار را کرده‌ایم. کمیته‌ای با شرکت نمایندگان وزارت امور خارجه، وزارت دفاع ایران و نماینده سفارت آمریکا تشکیل شده و موضوعات را بررسی می‌کنند.

معاون وزیر: در مورد افراد آمریکایی- ایرانی، نظیر شیانی که در زندان شما هستند، لطفاً عملی انجام دهید (۸۷).

دکتر یزدی: اگرچه ما سعی کرده‌ایم، ولی دادگاه انقلاب، مستقل از دولت است. معاون وزیر: این منصفانه است که بگویم شما چه می‌توانید انجام دهید و چطور رفتار کنید ... اکنون ما باید سعی کنیم فرهنگ شما را بفهمیم.

دکتر یزدی: مثلاً مجله‌ای در نوشته خود، ما را دست راستی خوانده است. گفتم تو که هنوز مرا ندیده‌ای؛ چطور این طور می‌نویسی؟ گفت: من با برخی از ایرانیان صحبت کرده‌ام و آنها چنین نظر دارند. گفتم با صحبت با چند مارکسیست که نظر همه مردم را نمی‌توان فهمید. بله، چینی‌ها و و شوروی‌ها ما را فناتیک می‌خوانند. می‌خواهم بگویم شک ندارم که شما می‌خواهید انقلاب ما را حقیقتاً بفهمید، ولی آیا آن را فهمیده‌اید؟

معاون وزیر: سیستم سیاسی مورد نظر شما در این حقیقت جدید چیست؟ دکتر یزدی: جمهوری دموکراتیک ...

معاون وزیر: منظور، فصل پنجم قانون اساسی است.

دکتر یزدی: آن فصل فقط راجع به رئیس جمهور صحبت می‌کند.

معاون وزیر: بستگی به شما دارد؛ من فکر نمی‌کنم این مسئله در روابط ما اثر داشته باشد. دکتر یزدی: بله، می‌فهمم. فقط سعی می‌کنم شما را متوجه این نکته کنم که چیزهایی در ایران تغییر کرده. در طی چهل سالی که شما حکومت شاه را آوردید، تحولاتی به وجود آمده است.

معاون وزیر: دقیقاً نمی‌فهمم. ما به آنچه شما انجام داده‌اید، احترام می‌گذاریم. من مایلم بفهمم که روابط متقابل و مساوی داریم و احترام می‌گذاریم و لازم نیست به هم

شک داشته باشیم. فکر می‌کنم وقت آن رسیده که آمریکا بفهمد که رژیم و انقلاب مردم شما را به رسمیت بشناسد.

دکتر یزدی: بله، حق با شماست. نباید با حرف فقط به هم اعتماد پیدا کنیم، بلکه در عمل باید این‌طور باشد. مثلاً مردم ما در مورد دخالت شما در مسائل ایران سؤال می‌کنند و می‌گویند این دخالت‌ها با آن حرف‌ها تطبیق نمی‌کند؛ در این صورت حقیقتی ندارند. معاون وزیر: در حال حاضر عده‌ای رژیم کارتر را متهم می‌کنند که نتوانست رژیم شاه را نگه دارد. از طرف دیگر آن اعدام‌ها پس از انقلاب در این کشور، ایجاد بدگمانی کرده و اثر روی مردم گذاشته. آنها از رژیم کارتر انتقاد می‌کنند.

دکتر یزدی: ولی وقتی یکی بعد از دیگری، شواهد و دلایل می‌آید، مردم چگونه باور کنند. هر وقت شما از ایران صحبت می‌کنید، مثل یک حاکم یا قیم صحبت می‌کنید.

معاون وزیر: تنها کشور شما نیست که با کشور ما رابطه دارد.

دکتر فرهنگ: شما یک چهارچوبی در سیاست خارجی خود دارید. مهم‌ترین قسمت این انقلاب این است که ایران نیاز به قیم ندارد. یک بخش سیاست، جنگ روانی است. معاون وزیر: این روش بحث شما درست شبیه بحث شاه در سه سال پیش با کسانی است که از آمریکا برای جلوگیری از شکنجه به ایران رفته بودند.

دکتر فرهنگ: شما نمی‌توانید روش این دولت را با دولت قبلی مقایسه کنید. شما حالا با یک حکومت قدرتمند و ملی روبه‌رو هستید.

معاون وزیر: شما نباید ایران را از سایر کشورها جدا کنید.

آقای آگاه: ما بعد از ۲۵ سال می‌خواهیم ایران سیاستی داشته باشد که قبلاً نداشته است. در کشور ما طرز تلقی نسبت به چهارچوب سیاست آمریکا و رفتار دولت شما، نوعی قیومیت و حاکمیت و از این قبیل است. من واقعاً خوشحال هستم که وزیر امور خارجه کشورم را می‌بینم که می‌خواهد مستقل باشد و او نماینده سیاست ایران است. وقتی کسینجر به مکزیک می‌رود از سوی آمریکاست و یا رئیس جمهور آمریکا ... (ناخوانا). به منظور فهمیدن سیاست ایران باید بدانید که آن بر اساس منطق و عقل است که احتیاج به استدلال ندارد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۲۳

دکتر یزدی: شما در ایران بوده‌اید. در ایران عده زیادی بوده‌اند که واقعاً مخالف شاه بودند که آن هم نتیجه دیکتاتوری و خفقان بوده است، ولی می‌دانیم که در هر کدام از ما یک شاه کوچولو است که نتیجه فرهنگ استبدادی گذشته است ... این طرز تفکر از رژیم گذشته باقی مانده. استبداد و نژادپرستی ممکن است در درون ما وجود داشته باشد. نمی‌دانم در کجا بود شخصی از من پرسید چرا صحبت از اسلام سیاسی می‌کنید؟ آیا کسی می‌تواند خداپرست نباشد، ولی در رژیم اسلامی زندگی کند؟ بله که می‌تواند. مارکسیسم ساخته شما در غرب است.

معاون وزیر: فکر می‌کنم شخصی به نام جفرسون ...

دکتر یزدی: موقعی که ما صحبت از لینه شدن بر اثر سرمایه‌داری یا سوسیالیسم می‌کنیم دنبال طبیعت بشر می‌گردیم. **اریک فروم** تعبیر خوبی از طبیعت بشر می‌دهد. اسلام در باره طبیعت بشر صحبت می‌کند. یکی اراده آزاد و قدرت انتخاب و دیگر عقل ... در دیدگاه ما بشر مختار و عاقل است.

بحث به خاورمیانه کشیده شد.

دکتر یزدی: استراتژی اسرائیل در حال فرو ریختن است.

دکتر فرهنگ: قرارداد کمپ دیوید در حال از هم گسیختگی است.

دکتر یزدی: آیا خبری از درون عراق دارید؟ آنها روزانه با مسائلی دست به گریبانند. آنها نمی‌توانند احزاب را کنترل کنند. تعداد زیادی اعدامی دارند. آنها در یک دایره بسته هستند، ولی سعی بر خروج از آن دارند.

معاون وزیر: در باره موقعیت اقلیت‌ها در ایران می‌دانیم که شما به اقلیت‌ها احترام می‌گذارید، اما نمی‌دانم در باره بهایی‌ها چگونه عمل می‌کنید؟

دکتر یزدی: در عصر شاه، عده‌ای از بهاییان شاه را حمایت می‌کردند و با دولت وی همکاری می‌کردند. حال در زمان انقلاب، آن بهاییان، جرمه همکاری با شاه را می‌پردازند.

معاون وزیر: بهاییان نزد ما آمده‌اند و گفته‌اند در سیاست دخالتی ندارند. بسیار سودمند خواهد بود اگر دولت ایران آنها را مطمئن سازد و پشتیبانی کند و این کمک به انقلاب ایران می‌کند.

وضعیت قرارداد ناوشکن‌ها

در باره چهار ناوشکن مورد بحث، هم به گزارش مذاکرات مجلس نمایندگان آمریکا، در همین مجموعه مراجعه و هم به دو گزارش خبری زیر توجه شود:

آمریکا تصمیم گرفت چهار ناوشکن سفارش شاه مخلوع را خریداری کند
واشنگتن - آسوشیتد پرس: کنگره آمریکا دیروز اقدام خود را در باره لایحه دفاعی دو میلیارد دلاری که ۱/۳ میلیارد دلار آن مربوط به خرید چهار ناوشکن است که بنا بر سفارش شاه مخلوع با ایران ساخته شده، پایان داد و آن را تصویب کرد. مجلس نمایندگان آمریکا این لایحه را قبلاً تصویب کرده و برای پرزیدنت کارتر فرستاده بود. مجلس نمایندگان به صورتی این لایحه را تصویب کرده بود که قرار بود دو واحد دیگر در سال آینده خریداری شود، اما سنای آمریکا خرید هر چهار ناوشکن را برای نیروی دریایی آمریکا در سال جاری اعلام کرد و کنگره آمریکا هم همین نظر را پذیرفت (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۱).

آمریکا ناوشکن‌های سفارشی ایران را تحویل می‌گیرد - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۴/۲

واشنگتن - آسوشیتد پرس: نیروی دریایی آمریکا از کنگره این کشور خواست چهار ناوشکنی که شاه مخلوع ایران به آمریکا سفارش داده بود، به نیروی دریایی آمریکا تحویل شود. دولت جدید ایران این سفارش و دیگر سفارش‌های تسلیحاتی را لغو کرده است.

۱۶- مذاکره با معاون تسلیحاتی وزارت دفاع آمریکا در دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل در مهرماه ۱۳۵۸ - نیویورک

این دیدار در دفتر هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل صورت گرفت. از ایران علاوه بر وزیر امور خارجه، آقایان علی آگاه، دکتر منصور فرهنگ، آقایان سرهنگ صفری و درگاهی، از وزارت دفاع ایران؛ از آمریکا، بنسن - دستیار وزیر امور خارجه - و نمایندگان وزارت دفاع آمریکا: مک گی فرت و ژنرال گریوز حضور داشتند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۲۵

معاون وزارت دفاع (م. د): با ونس صحبت کردم. خوشحال بود که شما را ملاقات کرده است. آمریکا همه گونه خوبی و خوشی برای شما آرزو می کند. ما احساس می کنیم ایران بی طرف و مستقل باشد و به شما اجازه داده شود تا مشکلاتتان را حل کنید و اگر از ما کاری ساخته است آماده ایم. اگر بتوانیم و اگر شما بخواهید ما آماده ایم روابطی دوستانه و یکسان با شما داشته باشیم. نمی خواهیم برنامه ای در زمینه ارتش به شما تحمیل کنیم.

دکتر یزدی: خیلی متشکرم.

م. د: ما منافع زیادی در خلیج داریم و ما می دانیم که شما می دانید، به دلیل موقعیت حساس آن است. در زمینه ... [ناخوانا] روال طبیعی که به نفع ما و شماست در خلیج وجود دارد و روابطی با روسیه داریم که از جانب هر دو طرف به روابطی خوب و دوستانه توصیف شده است، ولی هر دو نسبت به هم رقابتی داریم. روسیه از کوبا و خیلی از دولت های دیگری که با ما مخالفند، طرفداری می کند. از جمله وجود روس ها در اقیانوس هند و حضور آنها در یمن و نقاط دیگر است. ما مدت ها بود که سه کشتی داشتیم که در منطقه بودند و رفت و آمد می کردند و ما می خواستیم آنها را به چهار و یا پنج فروند برسانیم. شما گفتارهای مبالغه شده ای را در زمینه های مختلف خوانده اید که نمی باید مورد اعتماد قرار گیرد. چون باور داریم که کشور ما احتیاج به ایمنی منطقه دارد. در زمینه ارتش، خود روابط مهم نیست، بلکه نوع روابط اهمیت دارد. نوع روابط ما با شما بعد از انقلاب عوض شده است. تا قبل از انقلاب در زمینه اسلحه، هر گونه احتیاج ایران را جابگو بودیم، ولی الآن احتیاج به موافقت پارلمان داریم و هر گونه توسعه در احتیاجات ارتش اگر شما بخواهید، به دلیل روابط سیاسی، خیلی مشکل خواهد بود؛ گرچه در زمینه روابط سیاسی می توان تفاهم بیشتری داشت.

در مورد اسلحه، امیدوارم بتوانیم روابطمان را بهتر کنیم. فهمیده ایم دولت شما علاقه ای برای توسعه ارتش خودش ندارد، ولی اگر بخواهید ما کمک کنیم، باید بفهمیم چه می گذرد و احتیاجات شما را بدانیم و همان طور که سکو تو بنسن گفت ما می خواهیم احتیاجات شما را برآوریم و روابطمان را با شما اصلاح کنیم و لوازم یدکی را بفرستیم. در زمینه دفاع از منطقه ما آماده ایم با هر دولتی در منطقه که احتیاج به کمک ما داشته

باشد و اشکالی در جریان نفت احساس کند، اطلاعات امنیتی را مبادله کنیم. ما می‌خواهیم خلیج را در دست مردم خلیج بینیم و ما آماده‌ایم ...
دکتر یزدی: شما ... (ناخوانا).

دستیار وزیر امور خارجه: من درست نمی‌دانم که آیا این کشتی‌های جنگنده به خلیج می‌آیند یا نه، (دیگران گفتند نه). این کشتی‌ها چندین سال است که در خلیج فعالیت دارند. تصمیم نگرفته‌ایم که آیا در ...

دکتر یزدی: آیا شما در بحرین فعالیت دارید؟
دستیار وزیر: بله. فقط یک کشتی در آنجا مقیم است و دو کشتی در حال رفت و آمد هستند که همیشه دو کشتی در بندر وجود دارند. در بحرین هیچ‌گونه وسایل ثابت و پایگاه دریایی نداریم.

دکتر یزدی: هدف شما از وجود این کشتی‌ها در بحرین چیست؟
دستیار وزیر: نشان‌دهنده وجود ما و حافظ منافع آمریکا در خلیج است. روس‌ها بیشتر از ما دارند. آنها پانزده - بیست تا دارند، که شش یا هفت تای آنها جنگنده‌اند؛ البته همه آنها در خلیج نیستند. کشتی‌های آمریکایی چنان که می‌بینید کمتر است.
دکتر یزدی: چرا شما در خلیج فارس هستید؛ چون روس‌ها چیزی در خلیج فارس ندارند؟

دستیار وزیر: مثل اینکه آنها چیزی از خلیج می‌فرستند، و آنها در حال ساختن تأسیساتی در اتیوپی هستند.

دکتر یزدی: سیاست ما این است که قدرت‌های بزرگ می‌باید از خلیج فارس بیرون بروند تا از تنش‌ها کاسته شود؛ چون وجود یک نیروی خارجی در خلیج فارس خودبه‌خود نیروهای دیگر را نیز به منطقه خواهد آورد. ما می‌خواهیم از تنش‌ها کاسته شود. ما می‌خواهیم و می‌باید همه این نیروها از منطقه بیرون بروند. هر حرکتی و هر اتفاقی که بیفتد، چه آن مربوط به شما باشد یا نباشد، سبب ایجاد سؤال و تنش خواهد شد. در باره عمان آیا هیچ‌گونه ارتباطی میان حضور و تحرکات شما در خلیج فارس با اتفاقاتی که در عمان رخ می‌دهد، وجود دارد؟

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۲۷

دستیار وزیر: ما هیچ گونه روابط نظامی با عمانی ها نداریم: نه سپاه و نه اسلحه. تنها چیزی که داریم کاردار داریم. به دلیل وجود نیروهای ارزان در منطقه، احساس می کنیم که کاری باید در این زمینه صورت بگیرد؛ و ما با انگلیسی ها در این زمینه تبادل نظر می کنیم. آیا نیروهای ایران الآن خارج از عمان می باشند؟

دکتر یزدی: بله، و ما می دانیم که سعودی ها در عمان نیرو دارند و در یمن جنوبی دارند و می کوشند تا مشکل را از طریق سیاسی حل کنند. ظاهراً دیگر اشکالی وجود ندارد.

دستیار وزیر: ولی مثل اینکه مشکل حل نشده است. قضاوت ما این است که دولت یمن جنوبی، چپ رادیکال است که مورد اعتماد نمی باشد. در یک دوران طولانی در آینده، مشکل زا می باشد. نمی توانیم بگویم که ثبات در آن منطقه ادامه پیدا می کند.

دکتر یزدی: چرا، نیروهای خارجی به عمان می آیند و می خواهند کنترل منطقه را به عهده بگیرند؛ آنها از طریق عمان کنترل فراوانی بر منطقه دارند.

دستیار وزیر: من درست نمی دانم آنها چه می گویند.

دکتر یزدی: آنها مدعی هستند که این وظیفه آنهاست؛ چون دولت های این مناطق، خودشان قدرت ندارند.

دستیار وزیر: لابد به دنبال عاملی می گردند که کمکشان کند.

دکتر یزدی: ما به عمانی ها گفته ایم که حضور هیچ گونه نیروی خارجی را در منطقه نمی پذیریم.

دستیار وزیر: ما در امور داخلی شما دخالت نمی کنیم، ولی وجود هر گونه نیروی اجنبی و غیر را در منطقه و کشور شما مانع می شویم.

جنرال گریوز: پس وجود یمنی ها را در عمان چگونه تفسیر می کنید؟

دکتر یزدی: این مشکلی است جهانی، منطقه ای و همگانی! وقتی یک نیروی خارجی به منطقه معینی گسیل می شود، لاجرم ایجاد سؤال می کند؛ کما اینکه وجود چند هزار نیروی مسلح روسیه در افغانستان برای ما مورد سؤال است. برگردیم به مسائل خودمان. آیا شما صورت حساب تفصیلی و نهایی خریدهای ایران از حساب تنخواه گردان را به ما خواهید داد؟

جنرال: ما تفصیل بیشتر از این را به تهران داده‌ایم و پیشنهاد می‌دهیم که اگر می‌خواهید تفصیل بیشتری به دست آورید افرادتان را به دنور^۱ بفرستید تا مطالعه کنند. این بستگی به تصمیم خودتان دارد که چه بکنید. امیدوارم برآوردهای ما درست باشد، ولی ما نمی‌توانیم اطمینان بدهیم که این ۸۲ میلیون درست باشد. می‌تواند کمتر از صفر باشد. بعضی از بازپرداخت‌های بند ۱۱ می‌تواند کمتر باشد. به این جهت می‌تواند بین کمتر از صفر تا ۴۰۰ میلیون دلار باشد. چون بعضی از فروش‌های خارجی ذکر نشده است و این دلیل آن بود که تفاهم‌نامه سوم فوریه را امضا کردیم. در آپریل احساس کردیم حساب شما در حد ورشکستگی است و به همین جهت با ایران تبادل نظر شد که بعضی از بندها و سفارشات را لغو کنیم. و این نماینده ایران بود که نوع سفارشات را که باید لغو شود معین کرد. لغو خیلی از سفارشات در فوریه صورت گرفت.

دکتر یزدی: ما کسی را به دنور نمی‌فرستیم. شما بر طبق قراردادهای خرید موظف هستید بعد از تحویل هر سفارشی، صورت هزینه‌نهایی را به ایران بدهید و نداده‌اید.

جنرال: پیشنهادی دریافت کردیم که برنامه خاصی برای بررسی نیروی دفاعی خودتان دارید. ما از آن استقبال می‌کنیم. این سیاست ماست و در هر حدی که شما بخواهید ما آماده‌ایم. نیروی هوایی شما یک نیروی بسیار قوی است. شما باید در این زمینه تصمیم بگیرید. ما آماده‌ایم کمکتان کنیم.

نماینده وزارت دفاع ایران، سرهنگ کامکار، لیست اقلامی را که ایران خریده و بهای آنها را پرداخته است، ولی دولت آمریکا هنوز آنها را به ایران تحویل نداده است را ارائه داد و پرسید که کی آنها را تحویل خواهید داد؟

جنرال: آیا امکان آن هست که برای این منظور لیازونی [ارتباطی] بین ایران و آمریکا برقرار شود. این لیست آنقدر مفصل است که بررسی آن احتیاج به مدتی وقت دارد.

نماینده وزارت دفاع ایران: این همان چیزی است که ما خواستار می‌باشیم، چون می‌خواهیم بعضی از این وسایل را دوباره سفارش بدهیم و چون بعضی از آنها خیلی گران‌بهاست نمی‌خواهیم دوباره کاری کرده باشیم.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۲۹

جنرال: آیا بهتر نیست دستور خرید را بفرستید، و اگر آن وسیله‌ای را که سفارش داده بودید در لیست باشد، حذفش می‌کنیم.

ایران: نه، بهتر است ما خودمان تصمیم بگیریم. بعد از اینکه خریدهای ما از شما متوقف شد، خیلی از واحدهای ما نمی‌دانند آیا قطعه‌ای را که به کار می‌برند درست است یا نه. خصوصاً در مواردی که این قطعات و یا وسایل سری هستند. سؤال این است که آینده تأمین این قطعات چگونه خواهد بود؟

جنرال: ما می‌خواهیم اسرار خودمان را تا حد امکان حفظ کنیم و آنچه را که می‌توانیم انجام بدهیم این است که لوازم یدکی مورد احتیاج را مشخص کنیم تا در زمینه تهیه آنها امکانات را فراهم آوریم، ولی در هر حال سری بودن آنها را می‌باید در نظر داشته باشیم و می‌دانید که این موجب اشکالاتی در کار خواهد شد. اشکالاتی در کشور ما و در کنگره ایجاد خواهد کرد.

دستیار وزیر: ونس گفت که ما علاقه‌مندیم روابطمان را با شما خوب‌تر از خوب کنیم و بر این مبنا برای یافتن مشکلات، بهتر است بند به بند پیش برویم.

جنرال: درست است و به همین جهت است که گفتیم که قرارداد هواپیماهای بوئینگ ۷۰۴ می‌باید یک بار دیگر مورد تأیید شما قرار گیرد. قرارداد ۷۰۴ می‌گوید: حفاظت اسرار ما به همان اندازه می‌باید از طرف شما مورد توجه باشد که مورد تأیید و توجه ما است.

دکتر یزدی: چگونه این ارزیابی حفاظت صورت می‌گیرد؟

جنرال: این حفاظت را بر طبق قرارداد با ایران و با قول و قرار شما قبول می‌کنیم و با دیدار گاه بعضی از افراد ما آن را تکمیل می‌کنیم. این روشی است که ما هر جا وسیله‌ای فروخته‌ایم دنبال کرده‌ایم و این همان چیزی است که برای نیروهای خودمان به کار می‌بریم.

دکتر یزدی: این قرارداد چیست و دیدارها از چه نوعی هستند؟

جنرال: قرارداد را برای شما می‌فرستیم. هر چند وقت یک بار است و بستگی به درجه اهمیت دستگاه و میزان حفاظت آن دارد.

دکتر یزدی: آیا این بند ۷۰۴ منطبق با همه وسایلی است که حساس هستند؟

جنرال: شاید بتوانیم بعضی از وسایل درخواستی را که حساسیتی ندارند برایتان بفرستیم.

دستیار وزیر: رفتار ما با شما همانطور است که با دیگران خواهد بود و اگر این، مورد رضایت شما نیست، قراردادی که شما را راضی خواهد کرد خواهیم بست. دکتر یزدی: اجازه دادن به افراد شما که بیایند و بازرسی کنند خیلی مشکل است و عملی نیست.

دستیار وزیر: این کار مشکلی است که کنگره را قانع کنیم که دو نوع قرارداد داشته باشد. یکی با ایران و دیگری برای دنیا. احتمال می‌دهم که می‌توان راهی برای آنها پیدا کرد.

دکتر یزدی: اگر نتوانستید پیدا کنید؟ این برای ما مشکلی است اساسی.

دستیار وزیر: توضیح بدهم که کی و چرا و چگونه این بازرسی‌ها صورت می‌گیرد؟ ممکن است بعد از توضیح دادن هیچ‌گونه مانعی وجود نداشته باشد.

دکتر یزدی: اطلاع من از سیاست‌های دولت‌م این است که ممکن نیست که شماها بیایید و وسایل ما را بازرسی کنید. بارها با افراد شما در تهران صحبت کرده‌ایم و آنها هرگز وجود این قرارداد را ذکر نکردند.

وزارت دفاع ایران: در مورد سفارشات سال‌های ۱۹۶۶ یا ۱۹۶۸ که فرستاده شده‌اند، چون نمی‌دانیم کدام یک تمام و نهایی شده و کدام یک تمام نشده، برای ما همه آنها تمام نشده‌اند؛ چون حسابش هنوز بسته نشده است.

جنرال: اگر احتیاج به تفصیل زیادی دارید لازم است افرادتان را به دنور بفرستید. ما لیست کلیه قراردادهای ما را داریم و قیمت کلی آنها را نیز داریم، ولی اگر در هر مورد خاص بخواهید بررسی کنید لازم است شما تیمی بفرستید و یا اینکه ما از طرف شما افرادی را استخدام کنیم و به جای شما این کار را انجام دهیم. در مورد قراردادهایی که تمام شده است، یعنی سفارشات تحویل داده شده‌اند، ممکن است تفصیلات را دور انداخته باشیم؛ این احتیاج به آن دارد که توی انبارها بگردیم. البته احتمال دارد که وجود نداشته باشد. لیست موارد بسته شده را می‌توانیم به شما بدهیم.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳۱

دکتر یزدی: ما کسی را به دنور نمی‌فرستیم. شما بر طبق قراردادها باید فاینال این‌ویس^۱ (صورت حساب نهایی) در مورد اقلام نهایی و تحویل داده شده را به ایران بدهید. در بند ۳ قرار داد، موارد، نهایی شده^۲ ذکر شده است.

دستیار وزیر: در آن زمان بعد از اینکه قراردادی، با تحویل سفارش، نهایی و تمام می‌شد، بنابر روال عادی ما و یا کنترانچی‌ها مدارک را دور می‌ریختند؛ البته ممکن است باز هم وجود داشته باشند.

دکتر یزدی: بگذارید ابتدا لیست تمام سفارشات نهایی شده را بگیریم. اولین خواسته ما این است که لیست سفارشات بسته شده را به ما بدهید و مدارک آنها را ضمیمه کنید. وزارت دفاع ایران: موضوع ۲۱۴ هلی کوپتر و موتور آنها هنوز حل نشده، و مسئله ایمنی پرواز مطرح است؛ برنامه شما در این مورد چیست؟

جنرال: بل هلی کوپتر در صدد بررسی اشکالات بود که با لغو قرارداد مواجه شد. ما می‌توانیم جلسه‌ای بگذاریم و پیشنهاد بدهیم که یا برنامه را ادامه بدهد و یا اینکه موتور را تغییر دهد. در حال تصمیم برعهده خود شماست.

دکتر یزدی: چگونه موتور را تغییر دهند؟

جنرال: یعنی تعدیلش کنند. هدف ما این بود که اشکالات این موتور را پیدا کنند، مانعی نداشت؛ چون پول را می‌پرداختید و چون مسئله مالی مطرح شد آنها را به تعویق انداختیم تا بتوانیم بقیه برنامه‌ها را ادامه دهیم. البته باید قراردادی جدید در این زمینه ببندیم.

دکتر یزدی: این اشکالی است از طرف شما. ما چرا باید خسارتش را متحمل بشویم؟ جنرال: قرارداد، بین دولت ایران و کنترانچی است و آمریکا قبول کرد که واسطه باشد. این از جمله مواردی است که آمریکا در جریان نبوده است. در این گونه موارد همیشه اختلاف بوده است که چه کسی مسئول است. ما می‌دانیم که موتورهای اشکال دارند و ما آماده‌ایم حلش کنیم.

1- final invoice.

2- closed cases.

وزارت دفاع ایران: بعضی از کارشناسان می‌گویند اشکال در طرح موتور است و ما که نمی‌دانیم چه قول و قراری بین شما و کنتراتیچی است.
جنرال: من تفصیل این گفتگو را به یاد ندارم؛ آنچه به یاد دارم این است که هر دو طرف ادعا دارند که برحقند.

دکتر یزدی: در این گونه موارد که شما برای خودتان دستور خرید می‌دهید، چگونه رفتار می‌کنید؟

جنرال: در این گونه موارد، کنتراتیچی تضمین می‌کند که جنس را سالم به ما تحویل دهد، ولی در این چنین حالتی خرجش خیلی بالا است. در هر مورد باید دید که کدام انتخاب به صرفه است.

دکتر یزدی: آیا این موتورها فقط برای ما ساخته شده‌اند؟

جنرال: آنچه را که ما برای دنیا ساختیم قدرت لازم را برای هوای ایران نداشتند و به این دلیل بود که از ما خواسته شد که این گونه هلی کوپتر را بسازیم، ولی در هر حال حاضریم شما را کمک کنیم.

دکتر یزدی: می‌باید به قرارداد اصلی مراجعه شود.

وزارت دفاع ایران: گرامت لغو قرارداد چقدر است؟

جنرال: گرامت لغو قرارداد، عبارت از هزینه‌ای است که کنتراتیچی تا زمان لغو انجام داده است و ما به او مدتی فرصت می‌دهیم که مطالعه کند و کارهایی را که کرده است به ما گزارش دهد و معین کند که گرامت لغو چقدر است. آنچه در ابتدا به شما می‌گوییم ما کسیمم است، ولی سعی می‌کنیم آن را به حداقل برسانیم. اگر کنتراتیچی انجام سفارش شما را شروع و خریدی کرده است، می‌کوشد مواد اضافی را که خریده است مصرف کند، ولی آنچه را که نمی‌تواند بفروشد به شما برمی‌گرداند. گرچه ممکن است برای شما ارزش و قیمتی نداشته باشد. مثلاً بعضی از قطعات که مدت‌ها طول می‌کشد و کنتراتیچی در این گونه موارد تعداد زیادی از آنها را در دستور خرید می‌گذارد.

دکتر یزدی: در حالی که ما پول قطعات را می‌پردازیم چه کسی دستور خرید را صادر کرده است؟ ما باید بدانیم.

جنرال: نمی‌دانیم.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳۳

دکتر یزدی: آنچه که ما خواستارش هستیم، نه فقط تفصیل یک سفارش خرید، بلکه تفصیل همه سفارش‌ها را می‌خواهیم و لازم می‌دانیم که همه آنها را با شما مطرح سازیم. قطعات یدکی هواپیماهای F-16 برای ما ارزشی ندارد. ساخت این هواپیماها هنوز تمام نشده، اما شما لوازم یدکی آنها را برای پنج سال به ایران فروخته‌اید و هزینه آنها را از حساب برداشت کرده‌اید. ما می‌باید آنها را از دو نقطه نظر سیاسی و اقتصادی بررسی کنیم. در زمینه سیاسی می‌توانیم به مردم مراجعه کنیم و بگوییم که اینها تا چه حد ما را چابده‌اند، ولی من نمی‌خواهم آن را مطرح کنم؛ چون می‌خواهم روابطمان خوب باشد. اگر مسئله، قرارداد و قانون است باید آن را هم بدانیم. در مواردی که مربوط به گذشته است و تمام شده، خوب گذشته، ولی در مواردی که نگذشته و هنوز مطرح می‌باشند، باید ببینیم که آیا اینها را ایران دستور خرید داده است یا نه؟ یا اینکه شما احتیاج ما را برآورده کردید و دستور خرید دادید؟ در این صورت شما خودتان مسئول خریدها خواهید بود.

جنرال: آیا بهتر نیست شما بروید و آن مواردی را که طالب بررسی آنها هستید انتخاب کنید و به ما اطلاع دهید؟ چون در زمینه تفصیل مدارک ما مشکلاتی خواهیم داشت. اگر **مگ دانولد**، این کار را برای دیگران نیز انجام داده بود کار آسانی بود، ولی چون فقط برای شماها انجام شده، لذا کار خیلی مشکل و گران خواهد بود. سؤال در زمینه هارپون بیشتر مربوط به ایمنی کارهاست و اگر شما امکان بررسی حفاظت کار را پیدا کردید، این می‌تواند نقطه ابتدای بررسی هارپون باشد. هرگونه سؤالی در این زمینه بستگی دارد به حفاظت.

وزارت دفاع ایران: در جایی که با خودمان تعدادی از هارپون‌ها را داریم، چگونه است که این حفاظت مربوط است به آنهایی که هنوز فرستاده نشده‌اند، ولی نسبت به فرستاده‌شده‌ها حفاظتی وجود ندارد.

دکتر یزدی: ما چقدر برای این هارپون‌ها پرداخته‌ایم؟

جنرال: برای حدود یکصد عدد آنها که تمام شده است، در حدود ۴۰ میلیون دلار. هنری پرکت: در مورد بررسی حفاظت وسایل، شاید بد نباشد که ما بعضی از افراد متخصص خودمان را بفرستیم نزد شما و آنها وضع را برایتان تشریح کنند.

دکتر یزدی: آیا بهتر نیست که من این افراد را ببینم و سؤالاتی از آنها بکنم؟
جواب: اشکالی ندارد.

وزارت دفاع ایران: سؤال اینکه چرا چهار فروند کشتی را که ایران در سال ۱۹۷۴ دستور خریدش را داده، آمریکا در سال ۱۹۷۹ به همان قیمت تمام شده خریده است؛ درحالی که تورم پول و ازدیاد قیمت‌ها، تأثیر زیادی روی قیمت اولیه گذارده است!
جنرال: ما اینها را به دیگران به قیمتی که شما پیشنهاد دادید عرضه کردیم، به امید اینکه به سرعت فروخته شوند و ترس داشتیم که تراست فوند (حساب امانی یا تنخواه گردان ایران) به صفر برسد و ما مجبور شویم همهٔ قراردادهای را لغو کنیم. وقتی که پیشنهاد خرید را به کنگره بردیم، مورد سؤال قرار گرفتیم که آیا این کشتی‌ها مهم‌تر از آن چیزی است که قبلاً در برنامه داشتیم؟ جواب این بود که نه، ولی این کشتی‌ها آنقدر ارزان است که می‌باید بخریم و اگر جواب ما این نمی‌بود، با مخالفت کنگره مواجه می‌شدیم. ما باور نمی‌کنیم کنگره بدون چنین پیشنهادی با خرید آنها موافقت می‌کرد.

دکتر یزدی: به نظر شما آیا ما، که صاحب اصلی بودیم، حق اظهار نظر در زمینهٔ قیمت نداشتیم و یا اینکه از نظر شما چاره‌ای نداشتیم؟
جنرال: در زمینهٔ مشکلی که تفاهم‌نامه به خاطر آن امضا شده بود، من باور نمی‌کنم که در آن وقت مسئلهٔ قیمت مطرح بوده باشد؛ مهم‌ترین مسئله این بود که کدام سفارش را لغو کنیم.

دکتر یزدی: آیا تفاهم‌نامه به شما اجازه می‌داد که چه چیزی را لغو کنید؟
وزارت دفاع آمریکا (مک گگی فرت): در زمانی که وقت حساس بود ما فکر می‌کردیم چگونه انجامش دهیم و در آن وقت لیازون (ارتباط) بین دو کشور وجود نداشت. ما ممکن است اشتباه کرده باشیم، ولی در هر حال انجامش دادیم با توجه به منافع دو کشور و با در نظر گرفتن قیمتی که شما پرداخته بودید. درست است که آمریکا بود که تصمیم گرفت، ولی ما در وضع مشکلی بودیم.
دستیار وزیر: در آن وقت امکان تبادل نظر با شما وجود نداشت و ما نگران بودیم که تراست فوند به صفر برسد و روابط ما را به بدترین وضع برساند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳۵

جنرال: ایران در وضعیتی نبود که بتواند پول کافی در اختیارمان بگذارد و در اواخر ژانویه پول به آن اندازه نداشتیم و با پول متوقف کردن بعضی از قراردادهای کارهای دیگر را به پیش می‌بردیم. و اگر ایران در آن وقت پول در اختیار ما گذارده بود، وضع خیلی با الآن فرق داشت. اگر ما به وضعی می‌رسیدیم که پول در تراست فوند نداشتیم همه قراردادهای لغو می‌شد، ولی نه با قدرت MOU بلکه با قراردادهای موجود. درست است که ما این تصمیم را گرفتیم، ولی با توجه به منافع ایرانی‌ها کردیم.

دکتر یزدی: و این در هر حال نمی‌تواند مورد قبول ایران باشد. پرکت: این خریدن‌ها و فروختن‌ها همه با توجه به نظر افراد صالح و کاردان صورت گرفته است تا حقوق شما و ما ضایع نشود.

دکتر یزدی: آیا این سؤال ما را نیز مطرح کردید که شما حق فروش ندارید؟ از دید حسابداری ممکن است، ولی منافع ما را در نظر نگرفتید. پرکت: ممکن است این اندازه که ما به شما اعتماد داریم، شما به ما اعتماد نداشته باشید.

دکتر یزدی: من شکی در حسابداری آنها ندارم، ولی ما باید تصمیم گیرنده بودیم، نه دیگران. در وضعیتی غیرعادی، شما تصمیم گرفتید که اکنون مورد قبول ما نیست، ولی تازه می‌باید در زمینه قیمت‌ها تصمیم بگیریم.

دستیار وزیر: حاضریم هر اندازه وقت لازم باشد صرف کنیم و رضایت شما را جلب کنیم، ولی آن زمان، وضعیتی بود که ما نمی‌توانستیم عملی جز آن انجام دهیم، البته ما هنوز در را نبسته‌ایم.

جنرال: من درست نفهیدم، البته آنچه که فهمیدم این است که آنها را چرا به قیمت تمام‌شده خریدیم؟ ولی در آن وقت کسی خریدار نبود.

دستیار وزیر: هر چیزی قابل بحث و تبادل نظر است. ما خیلی نگران تراست فوند بودیم و ما کار فوق‌العاده خوبی کردیم. البته شما نظر خوبی نسبت به ما ندارید، ولی امید است در آینده نظر خوبی نسبت به ما پیدا کنید.

دکتر یزدی: ما موافق نیستیم و این قابل بحث است. وقتی که شما می‌آیید و پرونده ۷۰۴ را برای ما شرح می‌دهید و ما آن را نزد مردم می‌بریم، آنها خواهند گفت ما حاضر

نیستیم برای میلیون‌ها دلار اجازه بدهیم افرادی بیایند و وضع مرکز نظامی ما را بازرسی و جستجو کنند؛ البته ممکن است موافقت نیز بکنند؛ اگر چه خیلی بعید می‌دانم. این امری است مربوط به ما و واقعیت این است که شما می‌باید به ما مراجعه می‌کردید. دستیار وزیر: ما پیام رسای شما را فهمیده‌ایم و می‌دانیم که مسئله‌ای است سیاسی، ولی حاضریم با شما همکاری کنیم. البته همان اندازه که برای شما سیاسی است برای ما نیز سیاسی است.

دکتر یزدی: مسئله دیگر، قطعات یدکی‌هایی است که شما به ما می‌فروختید. ما می‌خواهیم آنها را از یک کشور دیگر بخریم. سؤال این است که آیا می‌توانیم؟ دستیار وزیر: اگر ما به شما نفروشیم، دیگر کشورهایی که با ما قرارداد دارند می‌توانند به شما بفروشند.

جنرال: البته ممکن است شما راضی نباشید؛ چون این گونه خریدها ممکن است کمتر مورد تأیید باشند، البته این بسته به نظر خود شما است. دکتر یزدی: این مسئله‌ای است سیاسی.

وزارت دفاع آمریکا (مک گی فرت): سؤال این است که چگونه می‌خواهید این روابط ادامه پیدا کند. ما می‌خواهیم حسن نیتمان را به شما نشان دهیم؛ و می‌خواهیم بدانیم احساس شما چگونه است و ما چه می‌باید انجام دهیم؟

دکتر یزدی: ما پیشنهادمان را به همکاران در تهران داده‌ایم. ما نمی‌خواهیم تراست فوند داشته باشیم. صورت خرید می‌فرستیم و آنچه را که می‌خواهیم مشخص می‌کنیم؛ مثل آنچه که اخیراً خریدیم. برای قطعات حساس اشکال کار را می‌فهمیم و شما هم لابد وضع ما درک می‌کنید. اگر به نتیجه نرسیدیم ممکن است همه چیز را در همان حد فراموش کنیم. در سیاست حکومت اسلامی نیست که اجازه بدهد دیگران در مسائل ما دخالت کنند.

دستیار وزیر: گذشته، گذشته است و ما می‌توانیم بنا بر خواسته‌هایمان روابط تازه و جدیدی را برقرار کنیم.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳۷

دکتر یزدی: ما شما را در زمینه رفتار شاه با شما و رفتار شما با شاه ملامت نمی‌کنیم. شما او را آوردید و او را برپا نگه داشتید و این رفتار شما به نفع مردم نبوده است و ما نمی‌توانیم ادامه این روش را بپذیریم.

دستیار وزیر: این نظر شما است، ولی باور ندارم که دولت ما برخلاف منافع شما قدم برداشته است. من در تصمیمات سال‌های قبل از ۱۹۷۷ نبوده‌ام، ولی به‌طور کلی می‌گویم دولت ما با روش صحیح و درستی قدم برداشته است؛ البته ممکن است اشتباهاتی کرده باشد. گذشته، گذشته است.

دکتر یزدی: البته گذشته، گذشته است، ولی یکی از علل سرنگونی شاه، همان نوع روابطش با شما بوده است و ۳۵ میلیون مردم ایران چنین فکر می‌کنند.

دستیار وزیر: ما نظر شما را می‌فهمیم. ممکن است هر کاری که شاه کرده مورد تأیید شما نباشد، ولی ما نمی‌خواهیم روابطمان را بر اساس وضع قبلی برقرار کنیم و ما می‌خواهیم شما را کمک کنیم؛ هر اندازه که بتوانیم و هر جا که شما بخواهید و ما می‌خواهیم با گذشت زمان روابطی جدید داشته باشیم.

دکتر یزدی: رفتار ما با روس‌ها همان رفتار ما با شما است. ما دومین لوله گاز را لغو کردیم و قیمت گاز را بالا بردیم و در ذوب آهن نیز به‌طور جدی برخورد کردیم و به آنها هم گفتیم که دوران شاه گذشته است. شاه برای کمک به شما قراردادهای امضا می‌کرد. ما وارد مرحله دوم ذوب آهن شدیم با قراردادهای جدید، ولی آنها شرایط ما را قبول کردند؛ به هر دلیلی که بود. در هر حال موفق شدیم. با فرانسوی‌ها همین روش را داریم و با آلمان‌ها نیز همین روش. نمی‌توانیم روش گذشته را قبول کنیم و ادامه دهیم. آن فردی که یک هفته قبل از سرنگونی بختیار آمد و لغو قراردادهای امضا کرد چه کسی بود؟ قانوناً ممکن است کار او درست باشد، ولی از جهات سیاسی و دیگر جهات نادرست بوده است و ما آنها را قبول نداریم. شما می‌باید این موضوع را بفهمید که همه چیز عوض شده است و انقلاب شده است.

این گفتگو حدود سه ساعت ادامه داشت. علاقه‌مندان به این بحث می‌توانند به گزارش سفارت آمریکا از این دیدار نیز مراجعه کنند (سند ۲۱۴ در کتاب یازدهم اسناد لائنه جاسوسی).

بعد از این دیدار از جانب وزارت دفاع آمریکا، توسط مسئول میز ایران در وزارت امور خارجه، دو سند برای ما فرستاده شد: سند اول در یک برگ، خلاصه فعالیت حساب تنخواه گردان ایران بود. به موجب این سند در طی یازده سال یعنی از سال ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۸ ایران نزدیک ۲۴ میلیارد دلار به این حساب واریز کرده است. تعداد سفارش‌های ایران ۹۴۵ مورد بوده است. نیمی از این سفارش‌ها تهیه و به ایران تحویل داده شده است و به اصطلاح پرونده آنها بسته شده بود و نیم دیگر در دست تهیه و تولید بوده است. متأسفانه این برگ را در اختیار ندارم. اگر به سیاهه ارقام سفارش شده تحت این برنامه - که در گزارش وزارت دفاع ایران آمده است - رجوع شود، ملاحظه می‌شود سفارشات خرید تجهیزات، شامل هم ابزارهای استراتژیک نظیر اف-۱۶ها و ناوشکن‌ها بوده است و هم وسایل معمولی از قبیل یقلاوی و پوتین سربازی و غیره. در کتاب یازدهم اسناد لائنه جاسوسی، گزارش این سند داده شده به ما در نیویورک، در هیچ سندی نیامده است.

در سال ۱۳۸۶ آقای دکتر افتخار گودرز جهرمی، معاون رئیس جمهور برای دعاوی حقوقی بین‌المللی علیه ایران، با من تماس گرفت و از من دعوت کرد دیداری با ایشان و گروه حقوقدانان ایشان داشته باشم. در این دیدار، ایشان و همکاران حقوقدانان در مورد حساب تنخواه گردان ایران از من توضیحاتی خواستند. در توضیحاتم به دیدار با نماینده وزارت دفاع آمریکا و برگ خلاصه کارکرد اشاره و اضافه کردم که کامل‌ترین پرونده در اختیار وزارت امور خارجه ایران (اداره چهارم و اداره حقوقی) است. یکی از حقوقدانان این گروه به نام آقای در پاسخ توضیحات من گفت: در وزارت امور خارجه نتوانستند مدارکی به دست آورند. معلوم نیست بر سر آنها چه آمده است، اما چون می‌دانستند که دو نماینده از طرف وزارت دفاع ایران در گروه مذاکره‌کنندگان ایران با آمریکایی‌ها حضور داشته‌اند، برای پیگیری موضوع به پرونده‌های موجود در وزارت دفاع مراجعه شد. نمایندگان وزارت دفاع گزارش‌های کاملی از مذاکرات نوشته بودند. او سپس گفت شما در مذاکرات خود با آمریکایی‌ها سنگ تمام گذاشته‌اید و ما بالاتر و بیشتر از آن که گفته و انجام داده‌اید، چیزی نمی‌توانیم بگوییم (نقل به مضمون). من به شوخی پاسخ دادم لابد برای همین است که به ما بد و بیراه می‌گویید.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۳۹

اما سند دوم، رونوشتی از موافقتنامه امنیتی میان ایران و آمریکا بود که در ۲۸ می و ۶ ژوئن ۱۹۷۴ (۷ و ۱۶ خرداد ۱۳۵۳) توسط ریچارد هلمز - سفیر آمریکا در ایران - و عباسعلی خلعتبری - وزیر امور خارجه وقت ایران - امضا شده بود و موضوع آن حفاظت اطلاعات طبقه‌بندی شده است.

۱۷ - موافقتنامه سری - امنیتی میان ایران و آمریکا

برگردان فارسی این موافقتنامه به شرح زیر است:

سفیر آمریکا در وزارت امور خارجه ایران - تهران ۲۸ ماه می ۱۹۷۴، شماره ۳۷۶

عالی جناب عباسعلی خلعتبری - وزیر خارجه ایران - تهران

افتخار دارم که به رشد اطلاعات طبقه‌بندی شده میان دو دولت خودمان عطف نمایم. همان گونه که در رویه روابط دیپلماتیک رسم است، مبادله این گونه اطلاعات به طور محرمانه و با این تفاهم ضمنی یا صریح صورت می‌گیرد که محرمانه بودن آنها مراعات خواهد شد. این اصل در قوانین محلی و مقرراتی که اسرار دولت و نظامی را حفظ می‌نماید، منعکس می‌گردد. همچنین در موافقتنامه‌های چندجانبه و دوجانبه متعدد منظور می‌گردد. دولت ایالات متحده بر این باور است که برای تسهیل و توسعه بیشتر مبادله چنین اطلاعاتی بین دو دولت ایران و آمریکا، توجه به اصول اساسی حاکم بر مبادله این قبیل اطلاعات، مورد نظر است؛ بنابراین، من این افتخار را دارم که با تأیید تفاهم متقابل پیشنهاد کنم که در مورد مبادله اطلاعات طبقه‌بندی شده - که به طور مستقیم یا غیرمستقیم بین دولتمین صورت می‌گیرد، نکات زیر رعایت گردد:

الف- آن اطلاعات را بدون موافقت دولت اطلاع‌دهنده، به دولت ثالثی منتقل نخواهند کرد.

ب- برای حفاظت اطلاعات دریافت شده، به همان اندازه تلاش خواهد کرد که دولت دهنده اطلاعات حفاظت می‌نماید.

ج- اطلاعات دریافتی را جز برای همان مقصودی که به خاطر آن داده شده است، به کار نخواهد برد.

د- به حقوق خصوصی، نظیر امتیازها، حق انحصاری یا اسرار تجارتي که در اطلاعات می‌آید احترام خواهد گذاشت.

برای مقاصد مورد نظر در این موافقتنامه منظور از اطلاعات، وسیع‌ترین مفهوم آن که شامل از میان سایر چیزها، هر سند، نوشته، نمودار، عکس، برنامه، مدل، مشخصات، طرح یا پرونده‌ای تایپ شده که به وسیلهٔ زبانی، کتبی، تصویر یا انتقال وسایل یا مواد می‌باشد. برای دولت ایالات متحده آمریکا این اصول در مورد اطلاعاتی که دولت ایالات متحده آنها را محرمانه (سری) یا "فوق سری" معین نموده است و در بارهٔ اطلاعاتی که توسط دولت شما در محدودهٔ این قرار اعلام شود، تعمیم خواهد داشت. این موافقتنامه مع ذلک اطلاعاتی را که نیازمند به موافقتنامه‌های جداگانه‌ای می‌باشند، در بر نمی‌گیرد.

این تفاهم‌نامه، شامل کلیهٔ مبادلات اطلاعاتی این چینی میان واحدها و اشخاص مجاز در دو دولت می‌باشد، خواه در بحث‌های دو کشور باشد، یا در کنفرانس‌های بین‌المللی یا هر جای دیگری. هر نوع ترتیبات دیگری بین دو دولت یا آژانس‌های ذی‌ربط آنها، که به مبادلهٔ چنین اطلاعاتی مربوط می‌شوند تا آنجا که در تعارض با اصول نباشد. در این توافقنامه جزئیات مربوط به کانال‌های ارتباط و انطباق اصول یادشده در فوق، موضوع ترتیبات و قرارهای فنی، به هر تعداد که بین آژانس‌های مربوطهٔ دو دولت لازم باشد، خواهد بود.

هر یک از دو دولت به متخصصین امور امنیتی دولت دیگر، اجازه خواهد داد که از آن کشور دیدارهای متناوب داشته باشد، در مواقعی که برای هر دو طرف مناسب باشد، تا با مقامات مسئول امور امنیتی آن کشور تسهیلات و شیوه‌های امنیتی را بحث نمایند. به منظور حفاظت از اطلاعات طبقه‌بندی شده‌ای که توسط دولت دیگر در اختیارش قرار داده می‌شود و به این متخصصین کمک خواهند نمود تا آنها بتوانند ارزیابی کنند که آیا اطلاعات طبقه‌بندی شده‌ای که دولت آنان در اختیار دولت دیگر قرار داده است، به اندازهٔ کافی محافظت می‌شود؟ به علت شناخت این واقعیت که حفاظت اطلاعات طبقه‌بندی شدهٔ مبادله شده بدین ترتیب، خصوصاً در زمینهٔ پژوهش و توسعه در تولید مواد دفاعی، برای امنیت ملی هر دو دولت کشور اساسی است، روش‌های عملی عمومی برای پاسداران اطلاعات در بخش پیوست جداگانه خواهد آمد.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۴۱

اگر چنانچه این پیوست بعدی مورد قبول دولت شماسست، پیشنهاد من این است که این یادداشت و پاسخ شما به این یادداشت و تعیین اینکه دولت شما علاقه‌مند هست چه نوعی از اطلاعات را شامل گردد، به‌عنوان توافقی در این مورد تلقی شده و از تاریخ پاسخ شما تماماً معتبر خواهد بود.

عالی‌جناب، مراتب عالی‌ترین احترامات مجدد مرا بپذیرید!

ریچارد هلمز - سفیر آمریکا

پیوست: روش‌های عمومی امنیت

۱ - اطلاعات رسمی - که طبقه‌بندی امنیتی آن توسط هر یک از دو دولت یا با توافق دو دولت معین شده باشد، و توسط یکی از دو دولت به دولت دیگر - از طریق کانال‌های دولتی و از راه شنود، توسط مقامات مسئول دولت دریافت‌کننده آن اطلاعات، طبقه‌بندی آن معین می‌گردد؛ به‌وجهی که آن درجه از حفاظت را، که برابر یا بالاتر از میزان معین شده در دولت دهنده اطلاعات است، تأمین نماید.

۲ - دولت دریافت‌کننده، این اطلاعات دریافتی را جز در مقاصدی که برای آنها، اطلاعات داده شده است، به کار نخواهد برد، و آن اطلاعات را برای دولت ثالثی بدون توافق قبلی دولت دهنده اطلاعات، فاش نخواهد نمود.

۳ - در مورد آن دسته از اطلاعات که در رابطه با کنتراست‌هایی که توسط هر یک از دو دولت یا عوامل آنها، یا مؤسسات خصوصی، یا اشخاص در درون مرزهای آن دولت با دولت دیگر، یا عوامل آنها یا مؤسسات خصوصی یا اشخاص در درون مرزهای آن دولت بسته شده است، دولت آن کشوری که در آن عملیات تحت کنتراست صورت می‌گیرد، مسئولیت اعمال مقررات امنیتی را، به‌منظور حفاظت آن قبیل اطلاعات طبقه‌بندی‌شده، بر طبق استانداردها و نیازمندی‌هایی که توسط دولت دهنده اطلاعات اعمال می‌شود، ترتیبات عملیات دربرگیرنده اطلاعاتی که از همان طبقه‌بندی امنیتی نشأت می‌گیرد، برعهده می‌گیرد. قبل از افشای هرگونه اطلاعاتی از این قبیل، که محرمانه یا بالاتر طبقه‌بندی شده است، به کنتراست‌کنندگان یا کنتراستی احتمالی، دولتی که قصد افشای آن اطلاعات را دارد، اطمینان حاصل خواهد کرد که کنتراستی یا کنتراستی احتمالی و تشکیلات آن، کفایت لازم برای حفاظت اطلاعات طبقه‌بندی‌شده

را داراست، و ترتیبات مناسب را برای اطمینان از عدم سوء پیشینه کارکنانی که ضمن کار به این اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی پیدا کنند، می‌دهد.

۴ - دولت دریافت‌کننده اطلاعات همچنین: الف - تضمین نماید تمام اشخاصی که به این قبیل اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی دارند، از مسئولیت‌های خود در حفاظت این اطلاعات مطابق با مقررات قانونی مطلع شده‌اند. ب - از مراکز و تسهیلاتی که در محدوده سرزمین آن کشور قرار دارند و با کنتراست‌هایی که متضمن این قبیل اطلاعات طبقه‌بندی شده هستند، سر و کار دارند، بازرسی‌های امنیتی، به‌عمل می‌آورد. ج - اطمینان حاصل نماید که دسترسی به این قبیل اطلاعات طبقه‌بندی شده در مراکزی که در بند ب اشاره شد، تنها به کسانی محدود و منحصر خواهد شد که برای انجام وظایف رسمی خود نیاز دارند. در این رابطه، یک درخواست مجوز برای بازرسی از این امکانات، در مواردی که دسترسی به این اطلاعات، طبقه‌بندی شده، مطرح است، به بخش یا آژانس مربوطه دولتی که امکانات در آنجا قرار دارند، توسط آژانسی که برای این کار توسط دولت دیگر تعیین شده است، تسلیم می‌گردد و در این درخواست، عدم سوء پیشینه و مقام رسمی دیدارکننده و ضرورت دیدار وی اعلام می‌گردد، مجوز کلی دیدارهای ادواری ممکن است ترتیب داده شوند. دولتی که درخواست صدور مجوز، تسلیم وی می‌گردد، مسئول است به کنتراست‌کننده منظور و مقصود از این دیدار را اطلاع بدهد تا آنها اجازه دیدار از محل را صادر کنند.

۵ - مخارجی که برای انجام تحقیقات و بازرسی‌های امنیتی مورد نیاز صورت می‌گیرد، قابل بازپرداخت نمی‌باشد.

۶ - اطلاعات و مواد طبقه‌بندی شده تنها در سطح دولت به دولت انتقال پیدا خواهد کرد.

۷ - دولتی که دریافت‌کننده مواد تولیدشده بر اثر کنتراست در محدوده سرزمین

دولت دیگر می‌باشد، برای حفاظت اطلاعات طبقه‌بندی شده، همان روشی را به کار خواهد برد که برای حفاظت اطلاعات طبقه‌بندی شده خود به کار می‌برد.

پاسخ وزیر امور خارجه ایران

از وزیر امور خارجه ایران به سفیر آمریکا

وزارت امور خارجه شاهنشاهی شماره ۲۱۱۵/۱۸ - تهران ۶ ژوئن ۱۹۷۴

عالی جناب ریچارد هلمز - سفیر ایالات متحده آمریکا - تهران - ایران

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۴۳

این افتخار را دارم که با یادداشت شماره ۳۷۰ مورخه ۲۸ می ۷۴ و پیوست آن عطف بنمایم که پیشنهاد شده بود مبادله اطلاعات طبقه‌بندی شده بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت ایالات متحده آمریکا بر طبق اصول و روش‌های امنیتی توافق شده خاصی که ارائه شده بود، صورت گیرند.

من این افتخار را دارم که به آن عالی جناب اطلاع بدهم که دولت شاهنشاهی ایران با پیشنهاداتی که در یادداشت فوق الذکر و پیوست آن آمده است، موافقت می‌نماید. در مورد اطلاعاتی که منشاء آن دولت ایران می‌باشد، اصول و روش‌های مورد نظر به تمام اطلاعاتی که به صورت "محرمانه"، "خیلی سری"، "سری" و "فوق سری" تعیین می‌گردند، ناظر خواهد بود؛ به جز مواردی که توافق جداگانه خاصی، که آن اطلاعات را شامل شوند، صورت پیدا کند.

مطابق پیشنهادات آمده در یادداشت شما، موافقت می‌شود که یادداشت شماره ۳۷۰ مورخه ۲۸ می ۱۹۷۴ و پیوست آن و این جوابیه، به عنوان یک قرارداد بین دو دولت، که بلافاصله معتبر خواهد بود، محسوب گردد. از فرصت استفاده کرده، بالاترین احترامات خود را تقدیم می‌دارد.

عباسعلی خلعتبری وزیر امور خارجه
متن انگلیسی این موافقتنامه سری در پیوست ۸۸ آمده است.

۱۸ - نامه ژنرال گریوز به دکتر ابراهیم یزدی - ۲۶ مهرماه ۱۳۵۸ / ۱۸ اکتبر ۱۹۷۹

از: سازمان مساعدت‌های امنیتی دفاعی - سپهبد ارنست گریوز
به: وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران - ابراهیم یزدی

موضوع: قطعات یدکی مورد نیاز ایران

مایلم برداشت اشتباهی را که ممکن است در طول ملاقاتمان در تاریخ ۱۴ اکتبر ۱۹۷۹ به هنگام بحث در باره فروش مجدد قطعات هواپیماهای اف - ۱۶ سفارش ایران ایجاد کرده باشم، تصحیح کنم. در آن ملاقات، این جانب به اشتباه گفتم که میزان برخی قطعات تا اندازه‌ای است که کفاف نیاز به پنجاه سال را می‌دهد. طبق تمایل صریح دولت ایران، چرخه تأمین قطعات برای پشتیبانی هواپیماهای اف - ۱۶ سفارش ایران معادل موجودی ۲۶ ماه قطعه مورد نیاز به هنگام تحویل اولین هواپیما به ایران بود. عواملی که

۲۴۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

در محاسبه میزان قطعات یدکی مورد نیاز ملحوظ شد از سوی دولت ایران در اختیار ما قرار گرفته بود. سطح این عوامل به دلیل مدت زمان لازم برای ارسال قطعه جهت تعمیر و سپس بازگرداندن آن به ایران و همچنین میزان بالای پرواز هواپیما برابر با ۲۵ ساعت در ماه به ازای هر هواپیما، بالاتر از عواملی بود که نیروی هوایی ایالات متحده در برنامه ریزی های خود به کار می برد. این سیاست قبلاً نیز در ارتباط با هواپیماهای اف - ۴، اف - ۵، اف - ۱۴ و سی - ۱۳۰ از سوی نیروی هوایی ایران به کار گرفته شده بود. از زمان خاتمه یافتن برنامه peace zebra در فوریه ۱۹۷۹، ما تلاش فراوانی برای به حداقل رساندن خسارات ناشی از خاتمه این قرارداد میدول داشته ایم. در زمان ملاقاتمان، این گونه برآورد کرده بودیم که کل هزینه های ناشی از خاتمه یک قرارداد ۳/۲ میلیارد دلاری در حدود ۹۹ میلیون دلار خواهد بود. پس از ملاقاتمان نیز به تلاش هایمان ادامه داده ایم و خوشحالم به اطلاع برسانم که برآورد کل مسئولیت مالی فعلی شما ۶۱/۴ میلیون دلار است، که از این مبلغ تقریباً ۴۵/۶ میلیون دلار به هزینه های خاتمه قرارداد قطعات یدکی مربوط می شود. کاهش هزینه ها از طریق فروش اقلام به سایر خریداران و خرید قطعات یدکی از سوی نیروی هوایی ایالات متحده و استرداد وجوه آن به صندوق امانی خریدهای نظامی خارجی ایران صورت گرفته است. در تلاش برای یافتن مشتریان دیگری جهت فروش مجدد قطعات باقی مانده هستیم. امیدوارم اطلاعات فوق در ادامه تلاش های متقابلمان برای حل و فصل مسائل باقی مانده مرتبط با تأمین تجهیزات نظامی ایران از سوی ایالات متحده، مفید واقع شود.

ارنست گریوز - سپهد ایالات متحده - مدیر سازمان مساعدت های دفاعی

۱۹ - نامه بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در ایران - به مهندس عباس امیرانتظام

۱۵ اکتبر ۱۹۷۹ / ۲۳ مهرماه ۱۳۵۸

آقای امیرانتظام این نامه را عیناً برای وزارت امور خارجه فرستاد.

His excellency Amir Entezam Ambassador ,

Ministry of foreign affairs, Tehran, Iran. Charge: LB Laingen:
em 10/15/79

October 15, 1979

Dear Mr. Ambassador

When we talked the other day you ask me for a piece of paper describing the status of spare parts deliveries as we see it. A piece of paper of this kind is attached. I hope it will be useful. I appreciated the opportunity to talk frankly about some of the problems in United State-Iranian relationships. As the secretary indicated to Dr. Yazdi in New York our purpose is to work closely with your government in every way possible to build a relationship based on the new realities in Iran. With warm regards. Sincerely .

Bruce Laingen, Charge d'Affairs, Embassy of the, United State of America -Tehran, Iran

Cc: A/HAAG and DAC

Iran – Military Supply Procedures Affecting Spare Parts.

USG – Posture throughout regarding the **Trust Fund** has been to work to ensure that its solvency could be assured at all times as the provisional government of Iran (PGOI) scales down its procurement and looks forward a new military procurement program from the U.S. at a reduced level .

This efforts was made in the context of the **Memorandum of Understanding** with Iranian authorities of February 3, 1979, that provided for major revisions in the purchase of military material from the U.S. involved were agreed cancellations. Terminations and productions of several major programs . . . all designed to meet the interests of both government in assuring the solvency of the Trust Fund. Insolvency of the **Trust Fund** would have caused termination of the entire **Foreign Military sales (FMS)** program for Iran, with the risk of very substantial termination liability costs for Iran. A major in that approach was the diversion to U.S. procurement of the Spruance class destroyers (CG.993'S). resulting in July is sufficient funds being placed in the Trust Fund to ensure its continued solvency.

As part of this continuing efforts to ensure fullest possible U.S. – Iran understanding on the status Trust Fund and al FMC cases therein, the total EMS community in the U.S. was involved during the month of August in a case by case study of the financial status of the entire Trust Fund. Meetings were held in Washington and Denver (August 22-28) to review the results of this study. PGOT was invited to send representatives but declined. **ARMI / MAAG** representatives participated in this meeting, returning to Tehran in

early September with a representative from the **Defense Secretary Assistance Agency** (DSAA) . This team then reviewed the Trust Fund and Memorandum of understanding of February, 1979, with PGGT authorities (MOND, MFA and services) In early August (latter to Col. **Kamkar** of August 4) the PGOI was informed that non sensitive FMS items in the pipeline and financed by the Trust Fund were ready to move. Subject to shipping arrangements being arrange by the PCOI. At the same time MOND was informed that we were prepared t6o sell urgently needed Iranian Air Force spare parts against new money from the PGOI totaling \$5.5 million. The MOND was informed that similar arrangements could be made for the Navy, the ground forces and Army aviation. Additional details on this arrangement for urgently needed spare parts had been provided by letter of July 30 to **Brigadier General Emanian**.

For some reason, the PGOI had not completed arrangements for all necessary freight forwarding agents as of the end of September. As of October9, however, the **Arya Shipping line** had been designed by the **Iranian Navy and Army** to carry their spare parts and other bulk shipments. These shipments should start moving soon. Contract arrangements for shipment of **Iranian Air Force** parts are only now being completed by the PGOI. When this is done spare parts under both the emergency program and those in the Trust Fund financed pipeline can move. **FMS Helicopter spare parts** are currently being prepared for shipment based on arrangements worked out in late September by **General Safari**. These parts are expected to reach Mc Guire Air Force Base in New Jersey later this month for pick-up by IIAF aircraft. Bell Helicopters has about 90,000 Pounds of FMS related spares for delivery to Mc Guire under this arrangement. Bell Helicopter also 110,000 pounds of commercial spares for delivery and is trying to work out charter flights for these spares. Earlier, Bell Helicopter had shipped at its own expense a quantity of spares by one C – 130 and one DC-8. During the meeting with Dr. Yazdi in New York on October 4, U.S. Military representatives reviewed these and other maters. General Safari was informed that a list of all earlier been provided to the PGOI. U.S. representatives reiterated our invitation to MOND officials to travel to Denver, if they wished, to review each and every FMS case file. In addition we have informed MONO officials in Tehran that we are prepared to participate in a continuing working group here to ensure fullest possible understanding of the FMS cases. We understand the PGOI is also considering establishing in

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۴۷

the U.S. An Iranian military purchasing mission to facilitate understanding of and procurement under the FMS programs. The USG would welcome this. October 15, 1979 .

تصویر اصل نامه در پیوست ۸۹ آمده است.

۲۰ - دیدار و مذاکره با بروس لینگن و هنری پرکت ۱۳۵۸/۷/۳۰

در مهرماه ۱۳۵۸ آقای هنری پرکت - مسئول میز ایران در وزارت امور خارجه آمریکا - که به ایران آمده بود، به اتفاق کاردار سفارت برای مذاکره در باره مسائل بین دو کشور به وزارت امور خارجه آمد. این دیدار و گفتگو با حضور رئیس اداره چهارم و مسئول میز آمریکا در وزارت امور خارجه ایران صورت گرفته است. مسئول اداره چهارم، صورت جلسه گفتگو را به شرح زیر، تنظیم کرده است:

بسمه تعالی

صورت مذاکرات جناب آقای دکتر یزدی - وزیر امور خارجه - با آقای بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در تهران - و آقای پرکت، رئیس قسمت ایران در وزارت خارجه آمریکا

دوشنبه ۱۳۵۸/۷/۳۰ ساعت ۱۱:۳۰ الی ۱۳:۰۰ در وزارت امور خارجه پس از تعارفات، کاردار، آقای پرکت را به حضور جناب آقای وزیر امور خارجه معرفی کرده و نامه‌ای از طرف ژنرال گریوز^۱ در مورد قراردادهای نظامی به ایشان تقدیم نمود.

کاردار: در مورد وسایل یدکی، نامه‌ای به واشنگتن ارسال داشتم و این نامه که حضورتان تقدیم کردم فقط مربوط به قراردادهای نظامی خاتمه یافته می‌باشد.^۲ در اواسط ماه سپتامبر در جلسه‌ای که با هیئت اعزامی از واشنگتن تشکیل شده بود، تمام این مسائل مورد رسیدگی قرار گرفت. در هر صورت چنانچه وزارت دفاع ملی سؤالی

1- GRAVES.

۲ - متن نامه ژنرال گریوز که کاردار سفارت در ابتدای این دیدار به ما داد در دسترس نیست، اما سند شماره ۲۲۱، در ص ۴۹۴ کتاب یازدهم از «اسناد لائنه جاسوسی» به احتمال زیاد باید همین نامه باشد.

داشته باشد می تواند آن را مطرح نماید. همچنین قرارداد کشتی های اسپرونز خاتمه یافته است.

وزیر: در مورد کشتی ها، آیا موشک های هارپون^۱ را خواستار هستید؟

آقای پرکت: فکر نمی کنم خواستار آنها باشند، لکن باید راه حلی برای این مسائل پیدا کرد. در صورت امکان، برخی موارد را می توان مورد تجدیدنظر قرار داد و کوشش ما در این مسیر می باشد. ما می خواهیم افراد بیشتری به اینجا بیایند و بالعکس.

کاردار: یک گروه کاری^۲ قرار است در این مورد تشکیل شود. آقای اسکات^۳ با سرهنگ کامکار مذاکراتی داشتند. ما خوشحال می شدیم که وزارت امور خارجه نیز در این کار گروه شرکت داشته باشد.

آقای پرکت: آقای ساندرز پیشنهاد کردند کمیته ای تشکیل شود که به مسائل باقی مانده از قبیل ... (ناخوانا) را حل و فصل کند؛ به ویژه اسناد و مدارک و وسایل مخابراتی ما مورد نظر می باشد.

وزیر: کمیته ای در این مورد با شرکت نمایندگان وزارت امور خارجه، نخست وزیری، وزارت کشور و غیره تشکیل شده است.

کاردار: این اولین باری است که در مورد این کمیته چیزی شنیده ام.

وزیر: این کمیته با شرکت نمایندگان سازمان های مربوطه تشکیل شده است تا یک تصمیم نهایی بگیرند و بررسی کنند چه وسایلی متعلق به آمریکا و چه وسایلی متعلق به ایران می باشد.

آقای پرکت: در مورد دعوی E.D.S دولت ایران با ما تماس داشت. وکلای شرکت مزبور در تگزاس نمی خواستند دعوا در دادگاه نیویورک عنوان شود، لکن با در نظر گرفتن MERIT قانونی آن، تصمیم گرفتیم آن را در یک دادگاه اختصاری (BRIEF) در نیویورک عنوان کنیم که خود علامت خوبی است.^۴

1- HARPOON.

2- WORKING GROUP.

3- SCOTT.

4- IT IS A GOOD SIGN.

کوشش ما در این است که هر چه زودتر سوء تفاهم‌های بازرگانی را برطرف کنیم و در مورد وسایل یدکی، آنها را هرچه زودتر ارسال داریم. چنانچه با شرکت‌های مربوطه مشکلی داشتید با ما تماس بگیرید. همان‌طور که استحضار دارید ما نمی‌توانیم به آنها فشار بیاوریم، لکن می‌توانیم مؤثر واقع شویم. مثل موضوع ارسال وسایل حفاری شرکت نفت؛ این‌طور که به‌نظر می‌رسد شما در آن دعوا پیروز شدید. نظر شخص من این است که چنانچه یک هیئت بازرگانی با نمایندگان بانک‌های آمریکایی به ایران بیایند، می‌توانند اطلاعات لازم را به بازرگانان آمریکایی منعکس کنند. من در این مورد با آقای ریچارد هاوولی^۱ مذاکره کرده‌ام و فکر می‌کنم نظر خوبی باشد.

وزیو: به‌نظر من هم نظر جالبی است، لکن جهت به‌وجود آوردن شرایط لازم، اول ما باید مواضع قبلی را که در راه می‌باشند برطرف کنیم. مسائل متعددی هنوز وجود دارد: از قبیل مسئله قراردادهای.

آقای پروکت: آنها وقت زیادی می‌گیرند.

وزیو: متوجه هستم، ولی ما باید قراردادهای F.M.S را یک‌به‌یک دنبال کنیم و وقتی مشکلات فعلی رفع شدند می‌توانیم به توجیه^۲ جدید بپردازیم.

آقای پروکت: ما باید این مشکلات را حل و فصل کنیم.

وزیو: چنانچه ما یک خط‌مشی کلی در مورد بخش خصوصی به‌دست آوریم، و آقای علی آگاه تلگرامی در مورد عادی کردن این داد و ستدها^۳ به من ارسال داشت، پس از آن می‌توانیم به مسئله دوم رسیدگی کنیم.

کارداز: من با شما موافقم و امیدوارم ما در مرحله دوم باشیم. ما سعی کردیم این موضوع را در رابطه با وسایل یدکی نشان دهیم. من مصاحبه شما را با «مجله هفتگی ایران»^۴ خواندم شما به خرید ماشین‌آلات کشاورزی به جای اسلحه اشاره نمودید.

وزیو: سؤالی در مورد پول‌های ارتش در حساب مالی شده بود که من اظهار داشتم چنانچه مبالغی اضافه مانده باشد، می‌توانیم با آنها ماشین‌آلات کشاورزی خریداری کنیم. ما

1- RICHARD HOWELY.

2- ORIENTATION.

3- TRANSACTIONS.

4- IRAN WEEKLY.

در نظر داریم کشاورزی صنعتی در ایران ایجاد کنیم. ما با کشور رومانی در این مورد قراردادی داریم و این طور که به نظر می‌رسد آنها با شرکت CATERPILLAR تماس گرفته‌اند.

آقای پروکت: مشکلی که وجود دارد مربوط به آن دو ایرانی می‌باشد که با مبالغ زیادی پول به سانفرانسیسکو آمدند. من با دادستان آنجا صحبت کردم. اطلاعاتی که آنها در این مورد از سفارت شما در واشنگتن دریافت کردند، کافی نبود.

وزیر: آقای آگاه با من تماس گرفتند و اظهار داشتند اطلاعات لازم را در اختیار دارد. همچنین شب گذشته با دادستان انقلاب صحبت کردم و با در نظر گرفتن اینکه شواهد و مدارک در این مورد لازم می‌باشد، ایشان به‌طور غیررسمی تقبل همکاری نمودند.

آقای پروکت: دلیل اصلی مسافرت من به ایران برای آشنایی بیشتر با شرایط موجود بود. **وزیر:** ترتیب لازم را برای دیدن مراسم نماز جمعه برای شما خواهم داد.

آقای پروکت: آیا امکان دارد با آقای دکتر بهشتی ملاقات کنم؟

وزیر: از ایشان در این مورد سؤال خواهم کرد.

آقای پروکت: خواستم ملاقاتی با جناب آقای چمران نیز داشته باشم.

وزیر: وی در حال حاضر در کردستان است.

آقای پروکت: در واشنگتن می‌خواهند درک بهتری از وقایع داشته باشند و به این دلیل است که خواستار ملاقات با مقامات مذکور می‌باشم. ما خواستار عقاید CONCRETE هستیم^۱ تا بتوانیم درک کنیم چگونه روابط دو کشور را بهبود بخشیم. اگر کاری از دست ما ساخته است به ما اطلاع دهید. وزیر خارجه آمریکا آقای ونس نیز علاقه‌مند بودند. ما می‌خواهیم بدانیم اطلاعات شما در این مورد چیست. مطمئناً این مسئله مستلزم وقت زیادی می‌باشد. ایران برای ما خیلی اهمیت دارد و ما خواستار یک ایران قوی می‌باشیم. مشکلات بسیاری میان دو کشور موجود است. ایرانیان به آمریکا سوءظن دارند که کوشش‌های ایران را خنثی و خراب می‌کند. سیاست ما کاملاً به‌عکس این نظریه است. ما فکر می‌کنیم این دولت بهترین دولت برای ایران است و ما حاضر به انجام هر نوع کمکی به دولت شما می‌باشیم. ما شرکت‌های آمریکایی را تشویق می‌کنیم

۱ - منظور، عقاید، منافع و دیدگاه‌های مشترک و به‌هم‌پیوسته است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵۱

به ایران بیایند. هر چه دولت شما مؤثر تر باشد ما در شرایط بهتری برای حل و فصل مسائل بین دو کشور خواهیم بود. ثبات و مؤثر بودن شما زندگی را برای ما راحت تر خواهد کرد.

وزیر: از اظهارات شما متشکرم. شما با نظرات ما آشنا هستید. ما بارها اظهار داشتیم که دوست نداریم به عقب برگردیم. در حال حاضر می توان گفت موقعیت حضرت آیت الله امام خمینی و دولت ایران این است که برخی نیازها شما دارید و برخی نیازها ما. ما احتیاج به تکنولوژی شما داریم، ولی بدون روابطی که با شاه داشتید. آن روابط گذشته را ما نمی توانیم قبول کنیم. شما اظهار می دارید که چنین نظری ندارید؛ بنابراین، در برخی موارد می توانید کمک کنید. به طور مثال بین سیاست های ابر قدرت ها ما نمی خواهیم روس ها وارد مسائل ایران شوند؛ بنابراین، شما می توانید یکدیگر را تحت نظر قرار دهید. همچنین می توانید اطلاعاتی در مورد اینکه چه قدرتی پشت پرده در کردستان دست دارد، به ما کمک کنید. سیستم امنیتی ما فلج شده است. سعی می کنیم آن را سازمان دهیم، لکن در عین حال ما با مشکلاتی مواجه هستیم و شما با اطلاعاتی که دارید می توانید به ما کمک کنید. آزادی فرهنگ در قانون اساسی ما مورد قبول قرار گرفته است و کردها به این موضوع واقف هستند.

آقای پروکت: روزنامه ها می نویسند که حزب دمکرات کردستان مورد عفو قرار می گیرد، ولی در مقابل آن علامت سؤال وجود دارد.

وزیر: حزب دمکرات کردستان خواستار شناسایی کامل می باشد. این موضوع در حال بررسی و رسیدگی است و هنوز در این مورد تصمیم نهایی گرفته نشده است. اولین اقدام ما جلوگیری از جنگ می باشد. سیاست دولت عدم دخالت ارتش در این جریان بود. این جنگ به ما تحمیل شد. در حال حاضر می خواهیم آن را از طریق مذاکرات و توافق سیاسی حل کنیم.

آقای پروکت: من نمی دانم که آیا ما اطلاعاتی در مورد قدرت های خارجی در کردستان داریم یا نه! دیشب که سفیر شوروی را دیدم در مورد نفوذ عراقی ها در کردستان سؤال کردم. وی اظهار داشت:

«THOSE CRAZY PEOPLE».

وزیر: بعید به نظر می رسد که شما در این مورد اطلاعاتی نداشته باشید.

آقای پروکت: شما فکر می کنید ما همه نوع اطلاعات را در هر موردی داریم که از حقیقت دور است.

وزیر: به اضافه عراقی ها، من فکر می کنم اسرائیل نیز در این جریان نقشی دارد.
آقای پروکت: اطلاعاتی در این مورد ندارم. ما می دانیم که پس از انقلاب، آنها با شما بد هستند. اسرائیل از ما حرف شنوی ندارد؛ آنها سیاست های خود را اعمال می کنند.
وزیر: متوجه هستم، ولی در مورد ترکیه و مسئله قبرس، دولت آمریکا فروش و ارسال اسلحه به ترکیه را تحریم کرد. این نوع فشارها می تواند مؤثر باشند.
کاردار: آن تحریم به هیچ وجه مؤثر نبود و آن از طرف کنگره آمریکا اعمال گردید.
وزیر: شما می توانید موضع خودتان را مشخص کنید. ما خیلی نگران وضعیت جنوب لبنان می باشیم.

آقای پروکت: ما در این مورد پیش قدمی کرده ایم.

وزیر: چنانچه اسرائیل، اقدامات فعلی خود را ادامه دهد، اتحادی بین فلسطینی ها و مسلمانان شیعه در جنوب به وجود خواهد آمد و کوشش زیادی بین شیعیان و فلسطینی ها جهت اتحاد وجود دارد. یک راه جلوگیری از این انفجار، فشار بر اسرائیل می باشد که دست از حملات خود بردارد.

آقای پروکت: فلسطینی ها نیز باید دست از خرابکاری بردارند.

وزیر: چنانچه فلسطینی ها در اسرائیل خرابکاری بنمایند، اسرائیل در مقابل جنوب لبنان را بمباران می کند.

آقای پروکت: فلسطینی ها باید از انقلاب ایران یاد بگیرند که بدون خونریزی انجام شد.
وزیر: اسرائیلی ها سیاست مخالفت با تعلیمات دینی را پیش گرفته اند و جبهه مارکسیست ها را تقویت می کنند. در قسمت اشغالی، مردم در مساجد جمع می شوند و پس از آن با فریاد الله اکبر و تمثال حضرت آیت الله العظمی امام خمینی به راهپیمایی می پردازند. ما به فلسطینی ها کمک می کنیم و کمک خواهیم کرد، لکن نمی خواهیم آنها گرایش به مارکسیست ها پیدا کنند. به نظر ما سیاست اسرائیل کاملاً برعکس آن، تقویت مارکسیست هاست؛ لکن اقدامات آنها باعث تشدید وخامت وضعیت می باشد. ما سعی داریم فلسطینی ها و شیعیان به هم ملحق شوند، لکن اسرائیل بر علیه این نظرات اقدام می کند.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵۳

کاردار: من با نظر شما موافقم. لبنان یک تراژدی برای همه ما می باشد.
کاردار: برگردیم به مسئله کردستان. ما به عنوان یک دولت به هیچ وجه اشتیاقی جهت مداخله در کردستان نداریم. در مورد اسرائیل، هیچ گونه شواهدی وجود ندارد که آنها مداخله می کنند؛ مگر اینکه یک تماسی بین عراق و اسرائیل وجود داشته باشد که به نظر ما قبول آن دشوار است.

آقای پوکت: چنانچه شما اطلاعاتی دارید که می تواند به ما کمک کند.
کاردار: مثلاً گفته شده بود سفیر سابق آمریکا در منطقه خلیج فارس مشغول طراحی نقشه هایی بر علیه انقلاب اسلامی ایران می باشد که کاملاً عاری از حقیقت بود. همچنین شایعاتی شنیده ایم که وسایل نظامی ساخت آمریکا در ایران به سوریه فرستاده می شود.
وزیر: اصلاً حقیقت ندارد.

کاردار: شما واقف هستید این گونه اقدامات چه مشکلاتی می تواند به وجود آورد.
وزیر: بله، آیا شما با آیت الله منتظری وقت گرفته اید؟
کاردار: نه، ولی خوشحال می شویم ایشان را ملاقات کنیم.
وزیر: من ترتیش را می دهم. همچنین شنیدم که با آقای فروهر هم وقت ملاقات گرفته اید.

کاردار: رایزن مطبوعاتی ما سعی دارد با آقای قطب زاده ملاقاتی داشته باشد، ولی موفق نشده است.

وزیر: ما به ایشان توصیه می کنیم چنین ملاقاتی صورت گیرد.
کاردار: آیا در مورد خبرنگارانی که می خواهند به ایران بیایند، اقدام کرده اید.
وزیر: مشکلات زیادی با این خبرنگاران خارجی داریم. سعی می کنیم به آنها کمک کنیم. یک مرتبه خبری در مورد کاهش تولید نفت به یک میلیون بشکه در روز انتشار می دهند و این نمی تواند فقط یک اشتباه ساده باشد.

کاردار: آنها فقط شایعات می باشد.
وزیر: یک خبری که AP در سراسر جهان منتشر می کند با شایعات فرق دارد.
کاردار: آنها با کمپانی های مربوطه تماس می گیرند.
وزیر: آنها با ما تماس گرفتند و ما این خبر را کاملاً رد کردیم.

کاردار: شما می‌دانید که آمریکا چقدر در مورد نفت حساس است، ولی چنانچه شما خبرنگارانی در ایران داشته باشید، این مسائل به‌سادگی حل می‌شود.

وزیر: چنانچه به این نوع کارها بپردازند، ما به آنها اجازه نخواهیم داد در اینجا فعالیت کنند. مجله ماهانه‌ای (پنت‌هاوس) در آمریکا مجدداً مقاله‌ای در مورد حضرت آیت‌الله خمینی و من نوشته است. من هیچ‌وقت با آن خبرنگار ملاقات یا مصاحبه‌ای نداشته‌ام.

آقای پرکت: برخی خبرنگاران از قبیل «واشنگتن پست»، «نیویورک تایمز» و غیره خبرنگاران خوبی هستند. به‌نظر من اگر شما به خبرنگاران معتبر اجازه فعالیت بدهید، وضعیت را منعکس می‌کنند. در حال حاضر، وضعیت ایران به‌صورت بدی در آمریکا منعکس می‌شود.

کاردار: هرچه دولت ایران بیشتر از ورود آنها ممانعت کند بیشتر به ایران در افکار عمومی آمریکا لطمه وارد می‌شود. در هر صورت اجازه ورود به خبرنگاران، مستلزم خطرات احتمالی نیز می‌باشد. همه خبرنگاران احساس مسئولیت نمی‌کنند، ولی اغلب آنها درستکار و مسئول می‌باشند.

۲۱ - دیدار مجدد با هنری پرکت و بروس لینگن

چند روز بعد از دیدار سی‌ام مه‌ماه، آقای هنری پرکت مجدداً به اتفاق لینگن - کاردار سفارت - به دیدن من آمدند و اطلاع دادند که دولت آمریکا درخواست شاه برای سفر به آمریکا، برای درمان بیماری سرطانش را تصویب کرده است و شاه به‌زودی به آمریکا وارد خواهد شد. آنها همچنین اظهار تمایل کردند که با آقایان دکتر بهشتی و آیت‌الله منتظری دیدار کنند. با مرحوم دکتر بهشتی صحبت و نظر موافق خودم را با دیدار و گفتگوی ایشان با این افراد اعلام کردم. این دیدارها انجام شد، اما از متن مذاکرات آنها در آن زمان آگاه نشدم.

درحالی که این دو تن سرگرم دیدار و گفتگو با رهبران انقلاب و دولت بودند، شاه به آمریکا وارد شد. به دنبال این خبر، وزارت امور خارجه یادداشت‌های رسمی اعتراض به دولت آمریکا تسلیم نمود. گزارش کامل اقدامات وزارت امور خارجه در باره سفر شاه به آمریکا در گفتار دوم همین دفتر آمده است.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵۵

پس از اشغال سفارت آمریکا و انتشار برخی از اسناد، این پرسش مطرح شده بود که چرا مشروح مذاکرات دکتر بهشتی با آمریکایی‌ها منتشر نمی‌شود. سال‌ها بعد به دعوت انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه امیرکبیر در اردوی تابستانی آنها شرکت کردم که آقای عباس عبدی هم حضور داشت و پیرامون گروگان‌گیری بحث شد. از او در باره سند گفتگوی دکتر بهشتی با بروس لینگن و هنری پرکت پرسیدم. او گفت: گزارش این گفتگو در اسناد سفارت بود؛ ما آن را به امام خمینی ارائه دادیم. ایشان گفتند چون دکتر بهشتی عضو شورای انقلاب است این سند حالا منتشر نشود. متن این گفتگو ۳۴ سال بعد به شرح زیر در روزنامه‌ها چاپ شد:

۲۲ - متن مذاکرات دکتر بهشتی با هنری پرکت و بروس لینگن

سند شماره ۳۵۹ / محرمانه / ۲۹ اکتبر ۱۹۷۹ (۷ آبان ۱۳۵۸)

از: سفارت آمریکا - تهران

به: وزارت خارجه - واشنگتن دی. سی

رونوشت برای سفارتخانه‌های آمریکا در آنکارا، جده، اسلام آباد، کابل، کویت،

بغداد و دمشق

موضوع: ملاقات با بهشتی

۱ - محرمانه - تمام متن.

۲ - خلاصه: هنری پرکت و من، ۲۷ اکتبر با دکتر محمد بهشتی، نایب رئیس مجلس

خبرگان و دبیرکل حزب جمهوری اسلامی (یک گروه سیاسی که با امام خمینی پیوستگی نزدیکی دارد) ملاقات کردیم.

بهشتی به ما یادآوری نمود که احساسات عمومی شدیدی در مورد هر گونه پشتیبانی از شاه سابق وجود دارد. او از مشکلات در حمل قطعات یدکی نظامی و قراردادهای تجاری جويا شده و به شایعات گسترده در مورد دخالت "سیا" در کردستان اشاره کرد. اظهار حمایت دولت آمریکا از انقلاب کفایت نمی‌کند؛ به جای حرف، عمل لازم است. او گفت که انقلاب، پشتوانه لازم را در اکثریت مردم ایران دارد و اگر لازم باشد می‌تواند طبقه متوسط و اقلیت متخصصین را نادیده بگیرد. بهشتی اعتماد به نفس

فوق العاده‌ای از خود بروز می‌دهد. خصومت ظاهری نشان نمی‌دهد، ولی در امر بهبود روابط آمریکا و ایران، او بار اصلی را به دوش آمریکا می‌گذارد. پایان خلاصه.

۳- بهشتی ما را در اطاق انتظار ساختمان سنا پذیرفت. او تنها بود. رفتار او دوستانه و آرام به نظر می‌رسید، ولی از حجم زیاد کار، شکایت داشت.

۴- ما سلام‌ها و آرزوهای دولت و ملت آمریکا را ابلاغ نمودیم و بر نظر خویش که پیشرفت دولت موقت در ساختن نهادهای جدید دولتی که در خدمت منافع آمریکا و همچنین ایران باشد تأکید کردیم. پرکت که دیدگاه واشنگتن را ابراز می‌داشت گفت که مشکل دوجانبه‌ای برای هر دو کشور وجود دارد که عبارت است از درک ناکافی و تاحدی نادرست از انقلاب در میان مردم آمریکا و ایران. او گفت که از دیدگاه‌های بهشتی در زمینه اینکه روابطمان را چگونه می‌بیند و چه اقداماتی می‌توان در جهت بهبود آن انجام داد، استقبال می‌کند.

۵- بهشتی در پاسخ اول بر لزوم اینکه آمریکا حسن نیت خود را همراه حرف، در عمل نیز نشان دهد، تأکید نمود: اظهار حسن نیت تنها، کفایت نمی‌کند. او سه زمینه اصلی مشکلات را برشمرد: اول، مسئله شاه بود. او پنجاه سال تباهی را بر ملت ایران تحمیل نموده و هم اکنون احساسات عمومی علیه او خیلی شدید می‌باشد؛ لذا ایران نمی‌تواند تحمل کند که آمریکا و یا هر کشور دیگری از او حمایت کند (نظرات بهشتی در این مورد، مانند بقیه موارد گفتگو صریح، کنترل شده و عاری از احساسات بودند).

۶- انتقاد دوم او در زمینه قراردادهای تجاری بود. نظر او بر این دلالت داشت که با توجه به انقلاب، برخورد با مسائل تجاری نباید فقط در جنبه‌های عادی تجاری محدود شود، بلکه دیدگاه سیاسی نیز باید در نظر گرفته شود. او شنیده بود که مقدار زیادی از وجوه ایران در آمریکا توسط دادگاه مسدود شده‌اند. ضرورت دارد که دولت آمریکا با کمک برای حل این مشکلات، حمایت خود را از ایران نشان دهد.

۷- نگرانی سوم او در زمینه قطعات یدکی نظامی و تجاری بود. واضح بود که او اطلاعات کمی در مورد جزئیات این قضیه دارد، ولی می‌دانست که قطعات یدکی به مقدار و سرعت لازم توسط آمریکا فراهم نمی‌شود.

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵۷

۸ - من گفتم: در مورد شاه، پاسخ خواهم گفت و از پرکت خواست تا نظرات واشنگتن را در زمینه‌های دیگر بیان دارد. من بر آنچه که به هنگام طرح مسئله سفر شاه به آمریکا به منظور انجام معالجات پزشکی برای نخست‌وزیر و یزدی گفته بودم، به عنوان موضع خودمان در قبال شاه تأکید کردم. ما شاه را به عنوان یک مقام مسئول در ایران به رسمیت نمی‌شناسیم و از دولت موقت به رهبری بازرگان حمایت می‌کنیم. ما اهمیت زیادی برای تمامیت و استقلال ایران قائل هستیم و به شاه تأکید کرده‌ایم که به هنگام اقامت در آمریکا هیچ‌گونه فعالیت سیاسی نباید داشته باشد.

۹ - بهشتی اعتراضی به این مسئله نکرد، ولی بعد پرسید که پاسخ من در برابر شایعات مربوط به فعالیت سیا در کردستان و مناطق دیگر ایران چیست؟ من گفتم این شایعات مطلقاً بی‌اساس می‌باشد. نه سیا و نه هیچ نهادی از دولت آمریکا به هیچ شکلی در هیچ‌یک از فعالیت‌هایی که به تمامیت ایران لطمه بزند شرکت نداشته‌اند. من بر اساس اطلاع کامل از فعالیت‌های دولت آمریکا در ایران چنین تضمینی به او دادم. در هر حال ایجاد آشوب در کردستان از هر طریقی که باشد کاملاً برخلاف منافع ملی خودمان خواهد بود.

۱۰ - پرکت گفت که متوجه مشکلات متعدد در زمینه تجارت هستیم، ولی این مسائل به هر دو طرف قضیه مربوط می‌شوند. دولت آمریکا فعالانه در جهت حل مشکلات تلاش می‌کند و در واقع در چند مورد مطالبی در جهت حمایت از ایران به دادگاه‌ها داده است. ایران در خیلی از این موارد دادگاه موفق گشته است. ما می‌خواستیم دولت موقت بدانند که دولت آمریکا هر کاری بتواند انجام خواهد داد تا این مشکلات در جهت استحکام بیشتر روابط اقتصادی - تجاری با ایران حل شود، ولی دولت موقت باید توجه داشته باشد که دولت آمریکا هم جوانب سیاسی را باید در نظر داشته باشد و محدودیت‌هایی وجود دارد: هم قانونی و هم محدودیت‌های دیگر که بر نقشی که ما می‌توانیم ایفا کنیم اثر می‌گذارد.

۱۱ - در مورد قطعات نظامی، پرکت، اقداماتی را که ما برای تضمین حل مسئله سپرده‌های ارزی اتخاذ نموده بودیم، برشمرد و گفت که این تضمین از ژوئیه به مورد اجرا گذاشته شده و از آن وقت هیچ مانعی از سوی دولت آمریکا بر ارسال قطعات ایجاد

نشده است. موارد مجردی وجود دارد که مشکلاتی در آن بروز خواهد کرد، ولی دولت آمریکا در منافع خود می‌داند که ارسال قطعات را تسهیل نماید تا روند تأمین قطعات نظامی برای ایران استمرار داشته باشد. ما همچنین می‌خواستیم در زمینه قطعات یدکی و تجهیزات شرکت‌های تجاری نیز کمک کنیم. برای کمک در این امر، اطلاعات مشخصی لازم است.

۱۲ - بهشتی مدتی را صرف توضیح و تأکید بر حمایت توده‌ای مردم از انقلاب ایران نمود. این حمایت هنوز کاملاً مشهود و یا از لحاظ تشکیلاتی و حزبی سازماندهی نشده است، ولی حمایت عظیمی بوده و این توده شرکت‌کننده در انقلاب، برای اثبات حقانیت و حمایت از اهداف انقلاب در ایران، کافی است. رهبری انقلاب بر چنین حمایت عظیمی اتکا دارد و این حمایت از انقلاب، قدرت و پیروزی انقلاب را علی‌رغم گزارشات و شایعات در مورد توطئه‌های وسیع - من جمله امکان توطئه‌هایی از جانب نظامیان - تضمین می‌کند. اقدام برای کودتا بسیار محتمل است. او گفت: اگر چنین امری پیش آید آمریکا مسئول شناخته خواهد شد؛ چون آمریکا دارای نقش گسترده‌ای در رابطه با ارتش ایران بوده است. بهشتی در رابطه با این موضوع به گونه‌ای صحبت نکرد که نشان دهد تصور می‌کند تلاش برای انجام یک کودتا موفق خواهد بود، بلکه می‌گفت چنین اقدامی به هیچ وجه موفق نخواهد شد و هرگونه اقدام مشابه، مشکلات جدی برای آمریکا در ایران ایجاد خواهد کرد. رهبری انقلاب تصمیم گرفته است با آمریکا و غرب به صورت دوستانه و مثبت برخورد کند، ولی آنها عمیقاً ظنین باقی می‌مانند.

۱۳ - در پاسخ، من نکاتی - که قبلاً توسط پرکت مطرح شده بود مبنی بر ضعف در شناخت ابعاد انقلاب در آمریکا - را پیش کشیدم، ولی گفتم یک جنبه انقلاب برای افکار عمومی آمریکا کاملاً روشن است و آن وسعت حمایت مردمی از انقلاب است. با توجه به روابط ما با نظامیان در ایران، من از فرصت استفاده نمودم تا بهشتی را از ترکیب و اندازه واحدهای مستشاری مطلع سازم. گروه مشورتی مستشاری نظامی که از تعداد زیادی افراد متشکل شده بود، در حال حاضر به گروه شش نفری کوچکی تبدیل

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۵۹

شده که تنها هدف آن حفظ ارتباط با طرفین ایرانی برای تسهیل دریافت تجهیزات نظامی آمریکا توسط دولت موقت ایران می‌باشد.

۱۴ - پرکت گفت که در واشنگتن، ایرانیانی با دفتر او تماس می‌گیرند که از طبقات متوسط و متخصصین ایران بوده و با شاه نیز مخالفت می‌کردند، ولی اکنون از ایران فرار کرده‌اند؛ چون احساس می‌کنند برای آنها در جو سیاسی جدید، جایی وجود ندارد. او از بهشتی خواست تا موضع رهبری انقلاب را در برابر این افراد و ایرانیانی که به‌طور فزاینده نسبت به پیشرفت انقلاب سرخورده و ناامید شده‌اند، روشن کند.

۱۵ - بهشتی در پاسخ قبول کرد که انقلاب اشتباهاتی مرتکب شده است؛ اما گفت در یک انقلاب با وسعت و سرعتی که در ایران داشت، بروز اشتباهات اجتناب‌ناپذیر است. رهبری متوجه است که نمی‌تواند به دور ایران حصار بکشد و آن را از تأثیرات خارجی و منافع تجارتي و تخصصی که به آنها احتیاج دارد، منزوی سازد. رهبری انقلاب خواهان مرزهای باز با دنیای خارج می‌باشد، نه مرزهای بسته. در مورد یک میلیون اقلیتی که او مشخص نمود از انقلاب حمایت کامل نمی‌کنند هم همین موضع اتخاذ می‌شود. ولی به این اقلیت اجازه داده نخواهد شد که نظرات خود را به اکثریت ۳۵ میلیون ایرانی که از انقلاب و اهداف آن حمایت می‌کنند، دیکته کنند. اگر لازم باشد این توده‌های میلیونی جمعیت ایران، راه خود را به تنهایی طی خواهند نمود و در مدت بیست سال می‌تواند آنچه را که با رفتن این طبقه از دست داده‌اند و منافی که این یک میلیون اقلیت برای کشور داشته، جبران کنند. در پاسخ این سؤال که آیا بهتر نیست سعی کنند حمایت این اقلیت را جلب نمایند، بهشتی تأکید کرد که هدف رهبری هم همین بوده و در جهت آن کوشش می‌کند، ولی به هیچ صورتی اکثریت به این اقلیت کوچک اجازه نخواهند داد تا اهداف انقلاب اسلامی - که ملت ایران خواهان آن هستند - را تباہ سازند. همان‌طور که قبلاً گفته بود این اهداف شامل جامعه‌ای می‌شود که آزاد، مترقی و پیرو اصول اسلامی باشد.

۱۶ - **نظریه:** بهشتی شخصیت مؤثر و گیرایی می‌باشد. مطمئناً در ظاهر - و اگر بتوان بر اساس این گفتگو قضاوت کرد - از لحاظ فکری و عقلی هم مؤثر و گیرا است. او با اعتماد به نفس فوق‌العاده و به‌طور آرام و شمرده و انگلیسی خوب، صحبت می‌کند. رفتار

او در تمام مدت آرام و غیر احساسی بود. به نظر می‌رسید او سعی داشت به ما بفهماند که بهبود روابط بیشتر به نفع آمریکا بوده تا به نفع ایران. ایران انقلابی از حمایت و تفاهم آمریکا استقبال خواهد نمود، ولی به هیچ وجه به آمریکا وابسته نخواهد بود. لینگن. هنری پرکت در خاطرات خود - که سال‌ها بعد نوشته - داستان را به صورت دیگری بیان کرده است. روایت او در گفتار دوم همین دفتر با عنوان «سفر شاه به آمریکا» آمده است. لازم به یادآوری است این اولین دیدار دکتر بهشتی با مقامات آمریکا نبود. همزمان با دیدار آیت‌الله موسوی اردبیلی و مهندس بازرگان در روزهای قبل از پیروزی انقلاب با سولیوان از جانب شورای انقلاب، ایشان به طور جداگانه با سولیوان دیدار و در دی ماه ۱۳۵۷ با اسکودرو - مسئول بخش تی. دی. وای در سفارت آمریکا، در اسفندماه ۵۷ با لمبراکیس - مسئول بخش سیاسی سفارت - همراه با تامست و مترینکو در منزلش، به اتفاق آقای مهدی روغنی دیدارهایی داشته است.

۲۳ - بروسی لینگن و سوئیفت در وزارت امور خارجه ایران - ۱۳ آبان ۱۳۵۸

در روز یکشنبه ۱۳ آبان ۱۳۵۸ حدود ساعت ۱۰ صبح آقای دکتر علی صادقی تهرانی - معاون وزارت خارجه - تلفنی به من خبر داد که کاردار سفارت آمریکا به اتفاق یکی از کارمندان سفارت برای پیگیری برخی از مسائل به مسئول میز آمریکا (اداره چهارم) مراجعه کرده بودند که از طریق تلفن بی سیمی که دارند به آنها خبر داده شده است که عده‌ای به سفات حمله کرده و آنجا را اشغال کرده‌اند. کاردار می‌خواهد شما را ببیند. قبول کردم. لینگن به اتفاق سوئیفت (یکی از کارمندان سفارت) به دفترم آمدند.

برای اطلاع بیشتر از جزئیات رویداد از طریق تلفن سفارت آمریکا با آقای موسوی خویننی‌ها صحبت کردم. ایشان گفتند ما چند روزی اینجا خواهیم بود، بعد بیرون می‌رویم. آقای سوئیفت از طریق تلفن بی سیمی که همراه خود داشت مرتب اخبار درون سفارت را دریافت می‌کرد. آقای لینگن از من خواست از طریق تلفن روی میز من با واشنگتن تماس بگیرد. به او این اجازه را دادم، اما یک نفر را مأمور کردم بیرون از اتاق کارم، مکالمات را بشنود و یادداشت کند. بلافاصله بعد از گروگان‌گیری به دعوت کارتر، ستاد بحران در کاخ سفید تشکیل شده بود. اطلاعاتی را که ستاد فرماندهی بحران

گفتار اول: روابط ایران و آمریکا □ ۲۶۱

از داخل سفارت در اختیار داشت و به لینکن منتقل ساخت، بیش از اطلاعات ما در وزارت خارجه و یا لینکن و همراهش بود. در پایان این دیدار، کاردار و همراهش می‌خواستند به سفارت آمریکا برگردند، اما به آنها یادآور شدم تأمین امنیت دیپلمات‌های خارجی برعهده دولت میزبان است و وضعیت شهر مناسب نیست. ممکن است تا رسیدن شما به محل سفارت، آسیبی به شما برسد؛ بنابراین، از آنها خواستم تا روشن شدن وضعیت در محل وزارت خارجه بمانند. آنها هم قبول کردند؛ سپس وزارت امور خارجه برای حفاظت از کاردار سفارت آمریکا و همراهش از نیروهای مسلح کمیته‌ها برای حفاظت هرچه بیشتر دعوت کرد.

در مورد حضور کاردار سفارت آمریکا در وزارت امور خارجه، خبرنگاران پرسش کرده بودند که در پاسخ گفتم: «در این دیدار نیز ضمن مقصر شمردن دولت آمریکا به بی‌توجهی نسبت به افکار عمومی مردم ایران، در باره گروگان‌ها که مسئولیت حفظ جان آنها برعهده دولت است، از قول دانشجویان مستقر در سفارت اطمینان دادم که خطری جان آنها را تهدید نمی‌کند و با آنها به‌طور انسانی رفتار می‌شود و کوشش خواهد شد که مسئله به وجه مطلوب حل شود». علاوه بر این، در مورد ماندن کاردار و همراهش در ساختمان وزارت امور خارجه، بیانیه‌ای رسمی به شرح زیر صادر کردیم:

بسمه تعالی

به‌دنبال مراجعات و سئوالاتی که شده است وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به اطلاع عموم می‌رساند که از ساعت ۱۱ صبح روز یکشنبه سیزده آبان‌ماه جاری کاردار سفارت آمریکا در تهران به‌اتفاق دو تن از همراهانش به وزارت امور خارجه مراجعه و از آنجا که امنیت اتباع خارجی برعهده دولت ایران است، در این وزارتخانه به‌سر می‌برد. مراتب بلافاصله به‌اطلاع جناب آقای نخست‌وزیر و همچنین حضرت آیت‌الله منتظری، آقای باهنر و آقای دکتر بهشتی و سپس شورای انقلاب رسید و عموماً بدون استثنا تأکید کردند که حفظ و حراست نام‌برندگان از وظایف شرعی و قانونی دولت است و باید انجام گیرد. به همین منظور از نیروهای مسلح کمیته‌ها برای حفاظت هرچه بیشتر دعوت شده است.

روابط عمومی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی - ۱۳۵۸/۸/۱۷

۲۴ - نامهٔ بروس لینگن به دکتر یزدی در آذر ۱۳۵۸

این نامه را آقای بروس لینگن در زمانی نوشت که در وزارت امور خارجه به سر می‌برد. او در طول ۴۴۴ روز گروگان‌گیری در وزارت امور خارجه بود.

Letter from Laingen, Charged affair of the United States in Tehran, to Dr. Ebrahim Yazdi, Tehran, November 26 ,

Dear Dr. Yazdi

I write to you in your capacity as a member of the Revolutionary Council. I write, not only as the President's representative in Iran, but as a fellow Traveler on this planet Earth. I write as one human being to another.

You know, I can see how much I am troubled by what is happening between our two countries. You know my present position and the limitations under which I function. What I can do, and what I hope you are doing, is to encourage in every way possible, public attitudes and actions that contribute to an atmosphere in which national dialogue can take place between both our peoples and our governments .

I am doing all I can to encourage restraint in my country. I know that President Carter is acting out of a fundamental conviction that restraint and patience and a peaceful course is the only way out of this crisis. We intend to hold to that course.

Surely your country's leadership must share that view. Yet from all I see and hear from the media, particularly the TV and radio, there appears to be a conscious effort to maintain a constant barrage of criticism and denunciation of the United States. My country's leadership and its policies are portrayed as the embodiment of everything that is evil and wrong. President Carter is seen as the Devil personified. The now daily and massive demonstrations in front of our Embassy are televised nightly throughout your country, adding further to an atmosphere of tension and of public hate and distrust of the United States .

Most worrisome of all is the continuing charge that the United States was somehow involved in the tragic violation of the Grand Mosque in Mecca. That is potently false and your government

knows it to be false. Both my government and that of Saudi Arabia have stated repeatedly that this charge is totally contrary to the facts.

Dr. Yazdi, I know full well the nature of the problems between our two countries but they cannot be resolved, indeed they cannot rationally be addressed, in an atmosphere of hate and distrust. Surely you agree. Surely voices must be heard, calling for moderation and understanding.

My concern over these matters is heightened by an awareness of the fact that the days immediately ahead are understandably a period of deep emotion for your people. In this connection you will appreciate that I am particularly worried over the impact of all this on the mental and psychological well being of my colleagues in the Embassy compound. For now more than three weeks, these men and women- all friends of Iran- have been daily subjected to a rising crescendo of full-thwarted denunciation of them and their country from outside the compound walls but well within their hearing, a kind of psychological harassment further aggravated, I can only assume, by pressures that they feel directly from their captors.

I have written frankly Dr. Yazdi, in the pattern of our conversations while you were Foreign Minister and out of a deep sense of concern for both the hostages and the future of Iranian-United States relations. I ask for understanding from you and your colleagues in the Council. I am writing in a similar vein to Dr. Beheshti .

Sincerely,

Bruce Laingen

Charge of Affairs of the United States

اصل دست‌نویس آقای بروس لینگن در پیوست ۹۰ آمده است.

۲۵ - روابط نظامی ایران و آمریکا به روایت آمریکایی‌ها

در باره روابط نظامی ایران و آمریکا و فروش میلیاردها دلار تجهیزات نظامی به ایران، به مطالعه و بررسی‌های بیشتری نیاز است. خوانندگان علاقه‌مند می‌توانند به «اسناد لانه جاسوسی آمریکا، کتاب یازدهم، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۹۰، ص ۳۷۹ - ۵۱۰، سندهای شماره ۱۱۶ تا ۲۳۲» مراجعه کنند.

کفتار دوم: سفر شاه به آمریکا

محمدرضا شاه پهلوی در ۲۶ دی ماه ۱۳۵۷ به همراه همسرش فرح دیا (شهبانو) ایران را ترک کرد و به دعوت سادات به مصر رفت. پیش از آن، تمام اعضای خانواده‌اش ایران را ترک کرده بودند. شاه رئیس یک کشوری بود که نه به علت کودتای نظامی رقیبان از قدرت برکنار شده بود، بلکه از ملت خود شکست خورده و ناگزیر از ترک کشور شده بود. در یکی از مصاحبه‌های «رادیو بی. بی. سی» گوینده از من پرسید: چرا شاه، ایران را ترک کرد؟ پاسخ دادم: به دنبال یکی از بزرگ‌ترین تظاهرات مسالمت‌آمیز مردمی، شاه در پیامی به ملت ایران گفت: «پیام انقلاب شما مردم را شنیدم». اما پیام مردم این بود که ما شاه را نمی‌خواهیم. شاه هم به حرف مردم گوش داد و کشور را ترک کرد!

شاه یک شخصیت با حسن شهرت جهانی نبود. او بر اثر یک کودتا یا توطئه در جنگ قدرت از کشورش خارج نشده بود، که کشورهای خارجی، حتی آمریکا و انگلیس او را به راحتی بپذیرند. او به جهت اخلاقی، مالی و سیاسی بدنام بود. ساواک (سازمان اطلاعات و امنیت کشور) تحت نظر شاه اداره می‌شد و اداره سوم ساواک که مسئول امنیت داخلی بود، از جهت سرکوب مخالفان کارنامه بسیار بدی داشت. او بر اثر یک انقلاب عظیم مردمی از سلطنت خلع شده بود. هنگامی که شاه، ایران را ترک کرد، تحلیل و جمع‌بندی همه ناظران بین‌المللی این بود که انقلاب ایران پیروز شده است؛ بنابراین، کشورهای خارجی، حتی آمریکا و انگلیس هم حاضر نبودند با پذیرفتن او روابط خود را با ایران بعد از شاه دچار بحران سازند. تنها محمد انور سادات - رئیس جمهور مصر - بود که شاه را پذیرفت. بعد از اینکه شاه ایران را ترک کرد و هنوز در هیچ کشوری پناهگاهی برای اقامت دائم خود نیافته بود، سادات اعلام کرد آمادگی دارد تا به شاه پناهندگی بدهد. او در توجیه اقدام خود در پذیرش شاه گفت: «وی (شاه) در بدترین روزهای مصر در سال ۱۹۷۲ و در ایام جنگ مصر و اسرائیل مقادیر زیادی

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۶۵

نفت به مصر داد و با کمک‌های مالی به این کشور بزرگ‌ترین خدمات را نسبت به مصر انجام داد» [۹۱].

اینکه کدام کشور به شاه اجازه اقامت دائم بدهد، هم برای خود شاه و خانواده‌اش، هم برای جمهوری اسلامی و هم برای دولت‌های غربی، بخصوص آمریکا اهمیت ویژه‌ای داشت.

اهمیت محل اقامت برای شاه در ماه‌های اول بعد از خروج از ایران، در این بود که شاه امیدوار بود با خروجش از ایران، نظیر مرداد سال ۱۳۳۲، اقداماتی علیه دولت جدید ایران صورت گیرد و او نزدیک به ایران باشد تا به سرعت برگردد. اگرچه بعضی از فرماندهان ارشد ارتش برنامه‌ای برای کودتا طرح کرده بودند (ر.ک: آخرین تلاش‌ها در آخرین روزها)، اما هیچ زمینه مناسبی برای موفقیت کودتا و بازگشت شاه وجود نداشت و مقامات دولت آمریکا هم احتمال چنین واکنش‌هایی را بسیار بعید و دور از ذهن می‌دانستند؛ بنابراین، با گذشت زمان، برای شاه مهم این شد که در کشوری مستقر شود که اولاً حفظ امنیت او و خانواده‌اش میسر باشد و ثانیاً بتواند بخشی از اموالی را که خود و خانواده‌اش به خارج منتقل کرده‌اند، به آن کشور منتقل کند، بدون آنکه خطری آن را تهدید کند.

برای جمهوری اسلامی مهم این بود که شاه در کشوری مستقر شود که هیچ‌گونه احتمال و امکان فعالیت مخرب علیه ایران برای او، خانواده‌اش و اطرافیانش وجود نداشته باشد. توجه به این نکته از این نظر نبود که فعالیت علیه جمهوری اسلامی ممکن بود مؤثر واقع شود، بلکه منافع و مصالح ملی ایران و سیاست کلان دولت موقت، حفظ روابط عادی و حسنه با تمام کشورها، بخصوص با کشورهای غربی بود. علاوه بر آن، از نظر دولت موقت، استقرار شاه در کشورهای غربی، از جمله آمریکا و اروپا، بهانه‌ای می‌شد برای تجمع عناصر شکست‌خورده از انقلاب پیرامون شاه و استفاده از نام او برای توطئه علیه ایران. اگرچه شاه ایران را ترک کرده بود، اما خاطره فرار شاه از ایران در ۲۵ مرداد و کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ همان‌طور که در میان بعضی از اطرافیان و هواداران شاه مطرح بود، در افکار عمومی و اذهان بسیاری از فعالان سیاسی و مسئولان جمهوری اسلامی نیز زنده بود. رفتار نزدیکان شاه و برخی از مقامات آمریکا و سفر شاه به مصر،

این نگرانی‌ها را تأیید می‌کرد. در منابع خبری آمده بود که شاه بعد از خروج از ایران، به این دلیل به مصر رفت که به ایران نزدیک باشد و در صورت تغییر وضعیت بتواند به سرعت به کشور برگردد. به همین دلیل، ما نسبت به محل اقامت شاه حساس بودیم. این حساسیت در بیانیه وزارت امور خارجه نشان داده شد و اعلام شد: «... هر کشوری به شاه پناه بدهد از طریق دیپلماتیک تحت فشار ایران قرار خواهد گرفت ... ما به کوشش خود در جهت استرداد شاه ادامه خواهیم داد و برای شاه سابق شرایطی را پیش خواهیم آورد که مجبور شود یا به ژوهانسبورگ و یا به تل آویو برود».

کشورهای غربی هم در دادن اجازه اقامت دائم به شاه، دچار تردید بودند. آنها می‌دانستند اجازه اقامت دائم به شاه، روابط آنها را با جمهوری اسلامی مختل می‌سازد؛ از این رو، نمی‌خواستند با پذیرفتن شاه، روابط خود را با جمهوری اسلامی دچار بحران کنند.

اقامت شاه در مصر، موقتی بود، و روشن نبود که شاه در نهایت کدام کشور را برای اقامت خود انتخاب خواهد کرد و یا کدام کشور به او اجازه اقامت خواهد داد. شاه پس از مصر به مراکش رفت. پادشاه مراکش در حمایت از شاه، علیه جمهوری اسلامی سخنانی ایراد کرد که با اعتراض وزارت امور خارجه ایران روبه‌رو شد. سفیر مراکش به وزارت امور خارجه احضار شد [۹۲]. سفیر مراکش دکتر عبدالهادی التازی یک شخصیت دانشگاهی و صاحب تألیفات بود. او در این دیدار خصوصی، اظهار کرد: وزارت امور خارجه مراکش با نظر پادشاه و اقامت شاه در مراکش موافق نیست و نگران روابط خود با دولت جدید ایران بود. هنگام اقامت شاه در مراکش، تظاهراتی توسط مردم مراکش در همدردی با مردم ایران و علیه شاه در محل اقامت او در مراکش صورت گرفت. در تهران نیز عده‌ای در اعتراض به حضور شاه در مراکش، به سفارت مراکش در تهران حمله کردند (۱۳۵۸/۱۱/۲۸).

شاه علاوه بر آمریکا، از دولت‌های انگلیس و مکزیک نیز درخواست اقامت کرده بود. بعضی از دولت‌ها نظیر اتریش، اعلام کرده بودند اگر شاه در خواست پناهندگی سیاسی بکند با آن موافقت خواهند کرد؛ به شرطی که فعالیت سیاسی نکند [۹۳]. درحالی که دولت کارگری انگلیس با درخواست اقامت شاه موافقت نکرده بود، خانم

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۶۷

مارگارت تاجر - نخست وزیر وقت انگلیس - اعلام موافقت کرد [۹۴]. وزارت امور خارجه کشورمان، هم به انگلیس و هم به مکزیک هشدار داد [۹۵ و ۹۶]. دولت مکزیک اعلام کرد: به شاه ایران، اجازه ورود به مکزیک را نداده است، اما دادن اجازه اقامت شاه در مکزیک را رد نکرد [۹۷]. با توصیه مقامات آمریکا دولت باهاما به شاه و خانواده‌اش ویزا داد و شاه در ۱۳۵۸/۱/۱۰ از مراکش به باهاما رفت و مدتی در آنجا ماند تا ویزای مکزیک را گرفت. در باهاما هنری کیسینجر^۱ با شاه دیدار کرد و از دولت آمریکا خواست به شاه مخلوع پناهندگی بدهد [۹۸]. این دیدار حاکی از آن بود که در آمریکا جناح‌های قدرتمندی همچنان از شاه حمایت می‌کنند و این موجب تشدید سوءظن ایران می‌شد و اینکه در ایران بیماری شاه را یک بازی و بهانه برای اجازه ورود شاه و خانواده‌اش به آمریکا تلقی می‌کردند (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۲). با اقامت شاه و همراهانش در باهاما، اخباری منتشر شد که او می‌خواهد در باهاما بماند و در صدد است ساختمانی را در آنجا خریداری کند [۹۹].

با وجود استقرار شاه در باهاما، مقامات دولت آمریکا و گروه‌های قدرتمند و با نفوذ در آمریکا به دنبال یافتن مکان مناسبی برای استقرار شاه بودند [۱۰۰]، اما خبر دیگری منتشر شد که شاه مایل است در برزیل یا آرژانتین اقامت کند، اما مقامات این کشورها نیز با چنین درخواستی موافق نبودند [۱۰۱].

یکی از اولین اقدامات وزارت امور خارجه ایران در رابطه با سفر شاه، اعلام لغو اعتبار گذرنامه‌های سیاسی شاه مخلوع و ۵۴ نفر از همراهانش در اردیبهشت ۱۳۵۸ بود. با توجه به فعالیت برای سفر شاه به مکزیک و آمریکا، لغو اعتبار گذرنامه‌های شاه و همراهانش بار دیگر اعلام شد [۱۰۲]. اما در نهایت مکزیک با دادن یک روایت موقت شش ماهه به شاه و همراهانش موافقت کرد [۱۰۳]. در یک مصاحبه با خبرگزاری‌ها مسئله درخواست استرداد شاه از مکزیک را مطرح کردیم [۱۰۴]. مجله «پاری ماچ» عکسی از شاه و فرح در مکزیک چاپ کرد و توضیح داد که شاه آن اندازه که ادعا می‌شود بیمار نیست [۱۰۵].

---

۱ - مشاور سیاسی ارشد رئیس جمهور وقت و وزیر امور خارجه اسبق آمریکا.

در اوایل تیرماه ۱۳۵۸ شیخ صادق خلخالی - حاکم شرع دادگاه‌های انقلاب - برای کشتن شاه، جایزه پولی تعیین و اعلام کرد: یک گروه چریکی برای ترور یا دستگیری شاه به مکزیک گسیل خواهد شد. انتشار این سخن خلخالی، موجب واکنش‌های منفی در رسانه‌های جهانی شد؛ به طوری که ما ضروری دانستیم اعلام کنیم ترور شاه، سیاست یا برنامه دولت جمهوری اسلامی و رهبری انقلاب نیست [۱۰۶].

در مکزیک، شاه مجدداً درخواست سفر به آمریکا را کرد و حتی برای خرید خانه‌ای جهت اقامت خود و خانواده‌اش اقدام کرد [۱۰۷]. مقامات دولت آمریکا که روابط با جمهوری اسلامی را هنوز تثبیت شده نمی‌دانستند با سفر شاه موافق نبودند. کارشناسان سیاسی آمریکا در یک برآورد سیاسی - اطلاعاتی در ۱۴ فوریه ۱۹۷۹ برابر با ۲۵ بهمن ۱۳۵۷ به اطلاع کارتر رساندند که پذیرش شاه مساوی است با نابودی تمامی امیدهای بسیار کوچک باقی‌مانده در آمریکا و واکنش‌های تند انقلابیون ایرانی و تسخیر سفارت آمریکا در تهران. چنین بود که درباره سفر شاه به آمریکا اختلاف نظرهای جدی میان مقامات آمریکا به وجود آمده بود [۱۰۸].

بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در ایران - در ۴ سپتامبر ۱۹۷۹ برابر با ۱۳ شهریور ۱۳۵۸ به واشنگتن نوشت: «به دلیل احتمال گروگان‌گیری در ایران، آمریکا نباید در این زمان به شاه اجازه سفر به آمریکا را بدهد، بلکه باید آن را تا بهار ۱۹۸۰ به تاخیر بیندازد».

اما کسانی هم شدیداً به دنبال آن بودند که دولت آمریکا به شاه اجازه ورود به آمریکا را بدهد. کیسینجر از همان ابتدای خروج شاه از ایران، بر این باور بود که دولت آمریکا باید به شاه ایران پناهندگی سیاسی بدهد. او در فروردین ۱۳۵۸ گفته بود: «... دولت آمریکا وظیفه اخلاقی دارد به شاه مخلوع پناه بدهد. ... مردی که ۳۷ سال تمام دوست ایالات متحده آمریکا بود، نباید مانند یهودی سرگردان با وی رفتار شود؛ به طوری که وی نتواند کسی را پیدا کند که به فریادش برسد ... تکان‌دهنده است که شاه نتوانسته است برای ورود به آمریکا ویزا به دست آورد».

کیسینجر، ضمن انتقاد شدید از روش دولت آمریکا در قبال شاه مخلوع گفت: «این مرد (شاه) ۳۷ سال دوست ما بود؛ در بسیاری از موارد از جمله در **ویتنام** به ما کمک‌های

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۶۹

شایانی کرد و ما وظیفه داریم به وی پناهندگی سیاسی بدهیم (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۱/۲۱).

دو روز بعد از فراندوم ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ در ایران، **چارلز ناس** - کاردار سفارت آمریکا در تهران - در دیداری با آقای مهندس بازرگان، نظر دولت موقت را در باره سفر شاه به آمریکا جویا شد. در این دیدار من هم - که هنوز در نخست‌وزیری بودم - حضور داشتم. ما هر دو ضمن مخالفت با سفر شاه به آمریکا، حتی به دلایل پزشکی، توجه آن را برای مردم ایران ناممکن دانستیم و اعلام خطر کردیم.

در مهرماه ۱۳۵۸ که برای شرکت در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل به نیویورک رفته بودم، وزیر امور خارجه آمریکا، سایروس ونس به همراه گروهی از همکارانش در وزارت امور خارجه برای دیدن ما به دفتر هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل آمد. مشروح این مذاکرات را در ادامه همین دفتر آورده‌ام. در این دیدار، مخالفت دولت ایران را از سفر احتمالی شاه به آمریکا بیان کردم. سایروس ونس به ما اطمینان داد که دولت آمریکا تمایلی به سفر شاه به آمریکا ندارد [۱۰۹]. باید اضافه کنم وزارت امور خارجه آمریکا با شورای امنیت ملی و در رأس آن "برژینسکی" در این مورد اختلاف نظر داشتند. سولیوان، سفیر آمریکا در ایران، ناس، کاردار سفارت و پس از آنها لینگن، همه اعلام خطر کرده بودند که اگر دولت آمریکا به شاه اجازه ورود به آمریکا را بدهد، به سفارت حمله خواهد شد. در گزارشات سفارت آمریکا در تهران این هشدارها منعکس شده است.

ویلیام شوکراس - میزبان آمریکایی شاه - در سفرش به آمریکا می‌نویسد: «او (سولیوان) و کارمندانش اکنون از یک چیز یقین حاصل کرده بودند، که اگر شاه به آمریکا برود، جان خودشان بعداً در معرض خطر خواهد بود؛ بنابراین، در این زمینه به ارسال تلگرام‌هایی به واشنگتن پرداختند. می‌گفتند اگر شاه به آمریکا برود دیپلمات‌های آمریکایی در تابوت‌های چوب کاج به کشورشان باز خواهند گشت» [۱۱۰]. **جیمی کارتو** هم با سفر شاه به آمریکا موافق نبود و حضور او را در آمریکا، با توجه به بحرانی شدن روابط ایران و آمریکا، مغایر با مصالح سیاسی و منافع کشورش می‌دانست. هنگامی که خبردار شد «شاه پس از مشورت با سادات و حسن، پادشاه مراکش تصمیم گرفته

عازم آمریکا نشود و به همراه خانواده‌اش به مراکش برود»، بسیار خوشحال شد، ولی هنگامی که شاه حسن خواست شاه مخلوع، مراکش را ترک کند، از آمریکا خواست که شاه را بپذیرد، اما کارتر مخالفت کرد و از وانس خواست شاه را یاری کند تا جایی را برای سکونت خود دست و پا کند [۱۱۱].

حساسیت دولت موقت در مورد سفر شاه به آمریکا بیش از هر کشور دیگری بود. اگرچه فاصله آمریکا با ایران بیشتر از کشوری مثل مراکش یا مصر بود، اما در آمریکا شخصیت‌ها و مراکز قدرتمندی بودند که شاه را به کانون توطئه‌های خود علیه ایران تبدیل می‌کردند. نگرانی از وقوع کودتا با حمایت کارتر در میان اعضای دولت موقت و شورای انقلاب چنان بود که از همان اوان انقلاب در دیدارها و گفتگوهای خود با مقامات سفارت آمریکا در تهران، بارها نگرانی جدی مسئولان جمهوری اسلامی را از سفر شاه به آمریکا گوشزد کرده بودند؛ چرا که خوانده بودیم که اردشیر زاهدی پسر فضل‌الله زاهدی - نظامی کودتاجی علیه مصدق در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ - هم در مذاکرات خود با برژینسکی و هم به گوش شاه خوانده بود که می‌توان ترنند ۲۵ سال قبل را دوباره آزمود و وی نقش پدرش را ایفا کند. اما برژینسکی نظر او را جدی نگرفت. شاه هم در پاسخ به او گفته بود: «شرایط امروز با دو هفته پیش هم متفاوت است تا چه برسد به ۲۵ سال قبل». در نهایت کارتر هم با سفر شاه به آمریکا موافقت کرد [۱۱۲ و ۱۱۳].

شاه، سفرش به آمریکا را در کتاب خود «پاسخ به تاریخ» چنین شرح داده است: «طی ماه‌های گذشته وضع سلامتی من رو به وخامت می‌رفت: تب بالا، لرز و درد بسیار. دکترهایی که مرا در کوئیناواکا آزمایش کردند ابتدا یرقان و مالاریا تشخیص دادند و بالاخره گفتند که ناراحتی من ممکن است از یک سرطانی باشد که از شش سال قبل تشخیص داده شده بود و حالا عود کرده است. ایزوتوپ‌های مخصوص معالجه، هر چند روز یک بار از هیوستون می‌بایستی با هواپیما آورده شوند. وقتی پزشکان معالج مکزیکی، آمریکایی و فرانسوی نتوانستند تشخیص بیماری را قطعی کنند، به من توصیه کردند که برای آزمایشات بیشتر در بیمارستان‌های مجهز هیوستون یا نیویورک به آمریکا بروم. من مشتاق رفتن به آمریکا نبودم. از زمانی که ایران را در

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۷۱

دی‌ماه ۱۳۵۷ ترک کردم، واشنگتن هرگز علاقه‌ای به رفتن من به آمریکا نشان نداد، اما آمریکایی‌ها همیشه روشن کرده بودند که هر زمانی بیماری‌ام شدت یابد برای معالجه می‌توانم به آمریکا بروم. آخرین بار در باهاما این اطمینان توسط سفیر آمریکا در آن جزیره تکرار شد. وقتی که تحت فشار انگلیس‌ها دولت باهاماس از تمدید ویزای اقامتم در آن جزیره خودداری کرد و من عازم خروج از باهاماس بودم، اما هرگز مایل نبودم به آمریکا بروم. در اکتبر ۱۹۷۹ تصمیم برای رفتن به آمریکا جهت معالجه گرفته شد، وضع بسیار وخیم بود و تردید جایز نبود».

در اینجا شاه به نکته‌ای اشاره می‌کند که برای درک بهتر آینده‌ی مستبدین، بسیار آموزنده است: «در ۲۲ اکتبر ۷۹ من در فرودگاه مکزیکوسیتی در انتظار هواپیمای گلف بودم. سرکنسول آمریکا در آن شهر نزدیک محل هواپیما منتظر بود که اوراق سفر ما را برای ورود به آمریکا امضا کند. وقتی مرا دید از قیافه‌ی او آثار تعجب کاملاً پیدا بود. وضعی که من داشتم آن چیزی نبود که او از یک شاهنشاه، که مطبوعات او را به‌عنوان کسی که حقوق بشر را زیر پا گذاشته و به مردم خود ظلم کرده بود، معرفی کرده بودند، انتظار دیدارش را داشت. من مردی شدیداً بیمار بودم. وقتی که انجام مقررات تمام شد، با همراهان معدود، سوار هواپیما شدیم. بعد از یک توقف کوتاه در پایگاه نظامی فورت لودر ویل فلوریدا و انجام تشریفات گمرکی به فرودگاه لوگاردیا در نیویورک وارد شدیم» [۱۱۴].

چه شد که کارتر به‌رغم همه‌ی این هشدارها بالاخره با سفر شاه موافقت کرد؟ در فشار بر کارتر برای قبول سفر شاه به آمریکا، سه نفر نقش اساسی داشتند: نیکسون، کیسینجر و راکفلر. اشغال سفارت آمریکا در تهران و کروگان‌گیری و افشای نقش این گروه در این ماجرا، آنچنان بلوایی در آمریکا برپا کرد که به **ایوان گیت** معروف شد که یادآور داستان **واتر گیت** بود. مایک والاس - روزنامه‌نگار معروف آمریکایی تلفنی - از من دعوت کرد تا در یک برنامه‌ی تلویزیونی با همین عنوان شرکت کنم، اما من بنا به دلایلی این دعوت را نپذیرفتم. در کتاب «ربا خواران» انگیزه‌های این گروه، بخصوص راکفلر - رئیس بانک چیس مانهاتان - در فشار به کارتر برای قبولاندن سفر شاه به آمریکا به‌طور مفصل شرح داده شده است [۱۱۵].

برژینسکی، در ابتدا با سفر شاه به آمریکا مخالف بود، اما فعالیت‌های کیسینجر و راکفلر او را هم قانع کرد. کیسینجر گفته بود: اگر کارتر می‌خواهد از پشتیبانی آنها در مورد قرارداد محدود ساختن سلاح‌های استراتژیک ۲ سالت برخوردار شود، باید تقاضای سفر شاه به آمریکا را بپذیرد. کارتر در نهایت تسلیم شد.

مسئول میز ایران در وزارت امور خارجه آمریکا در ایران

در مهرماه ۱۳۵۸ برابر با ماه اکتبر ۱۹۷۹ هنری پرکت - مسئول میز ایران در وزارت خارجه آمریکا - به ایران آمد تا با مقامات دولت و وزارت امور خارجه ایران، مذاکرات انجام‌شده با سایروس ونس در نیویورک را ادامه دهد. در ۳۰ مهرماه این دیدار همراه با بروس لینگن در وزارت امور خارجه صورت گرفت (گزارش کامل این گفتگوها در گفتار اول، با عنوان روابط با آمریکا از نظر گذشت، در ادامه نیز به آن می‌پردازیم). بعد از این دیدار، او مجدداً به همراه بروس لینگن - کاردار سفارت آمریکا در ایران - به وزارت امور خارجه آمد و اظهار داشت شاه سخت بیمار است و دولت آمریکا با ویزای ورود او به آمریکا موافقت کرده است. آنها همچنین درخواست کردند با آقای مهندس بازرگان و آقایان بهشتی و منتظری نیز دیدار کنند. دیدار این دو با آقایان بهشتی و منتظری نیز در گفتار اول گذشت.

با ورود شاه به آمریکا وزارت امور خارجه ایران در ۲۹ مهرماه مراتب را به اطلاع عموم رسانید [۱۱۶]. همزمان با سفر شاه به آمریکا و خبری مبنی بر اقدام بستگان شاه برای خرید محلی برای اقامت شاه در ایالت کانتیکت، خانه شاه در انگلیس در معرض فروش قرار داده شد [۱۱۷].

درخواست برای معاینه شاه توسط پزشکان ایرانی

پس از اطلاع از خبر ورود شاه به آمریکا، وزارت امور خارجه از دولت آمریکا خواست به دو نفر از پزشکان متخصص ایرانی که اجازه طبابت در آمریکا را نیز دارند، اجازه داده شود او را معاینه کنند. مقامات آمریکایی ابتدا با این خواست وزارت امور خارجه موافقت کردند، ولی بعداً نه تنها اجازه معاینه داده نشد، حتی پزشکان شاه در آمریکا حاضر نشدند مستقیماً با پزشکان ایرانی ملاقات و به سؤالات آنان پاسخ بدهند؛

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۷۳

از این رو، وزارت امور خارجه مراتب عدم رضایت و اعتراض خود را نسبت به اجازه ورود شاه به آمریکا و عدم اجازه معاینه وی از طرف پزشکان ایرانی، طی دو یادداشت شدیدالحن در تاریخ‌های هشتم و دوازدهم آبان‌ماه به سفارت آمریکا در تهران ابلاغ کرد و به موازات آن طی تماس‌هایی که با کاردار سفارت آمریکا در تهران و توسط سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن، با مقامات وزارت امور خارجه آمریکا گرفته شد، مکرراً خواسته شد که ترتیب معاینه شاه را توسط پزشکان ایرانی بدهند که بتوان اطمینان حاصل کرد که آیا ادعای بیماری او صحت دارد یا نه؟ جوابی که دادند این بود که پزشکان ایرانی فقط می‌توانند پرونده پزشکی شاه را مطالعه کنند و این پرونده را در اختیار دو پزشک ایرانی قرار دادند. گزارش پزشکان ایرانی حاکی است که بیماری شاه مخلوع در جاهای دیگری از دنیا از جمله در مکزیك قابل معالجه می‌باشد. لذا برای اطمینان بیشتر، پزشکان ایرانی اصرار کردند شاه را معاینه بالینی کنند، ولی دولت آمریکا به این بهانه که «ما باید به حقوق خانواده شاه که چنین اجازه‌ای را نمی‌دهند، احترام بگذاریم» از انجام این خواسته نیز امتناع کردند. رویه دولت آمریکا که در مقابل خواست ملت ستم‌دیده ایران از یک جانی حمایت می‌کند، از نظر وزارت امور خارجه، غیر قابل قبول و شدیداً تقبیح می‌شود. بر همین اساس به نظر برخی از محافل در ایران، بیماری شاه یک بازی سیاسی برای هدف‌های خاص می‌باشد [۱۱۸]. انتشار این مقاله، اگرچه از جانب مقامات رسمی دولت ایران نبود، اما بازتاب گسترده‌ای در محافل خارجی پیدا کرد [۱۱۹].

آیا واقعاً شاه بیمار بود؟

درحالی‌که مقامات رسمی بیمارستان نیویورک - کرنل، بیمارستانی که شاه مخلوع در آن بستری است، هنوز هیچ‌گونه اطلاعیه رسمی در مورد بیماری ناگهانی و نوع معالجه منتشر نکرده‌اند و هیچ نشانه‌ای هم که انجام عمل جراحی را اثبات یا نفی کند در دست نیست، «خبرگزاری فرانسه» اعلام کرد: رابرت آرماتو - مشاور شاه سابق - مدعی شد که محمدرضا بامداد روز چهارشنبه به وقت تهران در بیمارستان نیویورک کرنل تحت عمل جراحی سرطان قرار گرفت و پزشکان در یک عمل دو ساعت و نیمه،

کیسه صفراوی او را برداشتند و یک سنگ از مجرای صفراوی وی خارج کردند و از غدد لنفاوی گردن او بیوپسی به عمل آوردند. آرماتو اعلام کرد محمدرضا از شش سال پیش از یک سرطان سیستم لنفاوی رنج می‌برد، ولی در آن زمان اعلام این مطلب به مصلحت نبود. پزشکان معالج شاه سابق انتظار ندارند در دوران پس از عمل، اشکالاتی پیش آید. مشاور شاه سابق اضافه کرد که محمدرضا هنگامی که هنوز قدرت را در تهران به دست داشت، با اصرار تمام خواسته بود که بیماری او فاش نشود. در ساعاتی که ادعا شده شاه تحت عمل جراحی قرار گرفته، حدود ۱۵۰ نفر در اطراف بیمارستان که از جانب پلیس محافظت می‌شود علیه حضور شاه در آمریکا دست به تظاهرات زده بودند و فریادهای «مرگ بر شاه» و «شاه باید انتقام خون‌هایی را که ریخته است بدهد» سر داده بودند. در داخل بیمارستان نیز حدود چهل نفر از بانوان ایرانی اجتماع کرده بودند و برای شاه مخلوع دعا می‌کردند!! فرح، همسر شاه که در یک خانه در مانهاتن به سر می‌برد پس از اینکه گفته شد شوهرش از اتاق عمل خارج شده، برای عیادت او وارد بیمارستان شد. فرح میان حلقه‌ای از محافظان قرار داشت.

دیشب «رادیو مسکو» گزارش داد محافل ایرانی، حضور شاه سابق در آمریکا را به منزله کمک ایالات متحده به فعالیت خرابکارانه علیه ملت ایران تلقی می‌کنند. رادیو مسکو همچنین گزارش داد شاه مخلوع با در دست داشتن یک روادید آمریکایی وارد خاک این کشور شده و حضور او در خاک آمریکا به وسیله یک سخنگوی وزارت امور خارجه این کشور رسماً تأیید شده است. رادیو مسکو در باره وضع مزاجی شاه سابق و علت ورود او به آمریکا و اینکه در نیویورک تحت عمل جراحی قرار گرفته است، چیزی نگفت.

«خبرگزاری تاس» نیز نوشته است: تسلیم روادید ورودیه شاه مخلوع ایران از جانب دولت واشنگتن، چشم‌پوشی آشکار آمریکا از اقدامات اطرافیان شاه برای سرنگون کردن حکومت جدید ایران است. تاس، بدون اشاره به بیماری شاه نوشته است: وزیر امور خارجه ایران رسماً به آمریکا هشدار داده است که گذرنامه شاه قانوناً معتبر نیست و صدور روادید برای او اقدامی غیردوستانه نسبت به ایران است و بر روابط ایران با آمریکا اثر منفی خواهد گذارد. تاس نوشته است: اگرچه مقام‌های بلندپایه آمریکایی

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۷۵

گفته‌اند شاه در جریان اقامتش در آمریکا به هیچ مناسبت به فعالیت سیاسی نخواهد پرداخت، اما صدور و تسلیم روادید به شاه در محافل ایران به‌عنوان چشم‌پوشی آشکار آمریکا از اقدامات اطرافیان شاه و همکاری عملی با فعالیت‌های خرابکارانه علیه جمهوری اسلامی ایران تلقی شده است.

یکی از اعضای هیئت نمایندگی ایران در سازمان ملل متحد در باره بیماری شاه اظهار داشت که او امیدوار است شاه بهبودی پیدا کند تا بتواند در دادگاه ایران حاضر شود و به اتهامات علیه خود پاسخ دهد [۱۲۰].

احتمال قطع فروش نفت به آمریکا

در چنین فضایی در مصاحبه با یک مجله انگلیسی‌زبان - که در تهران منتشر می‌شود - در پاسخ خبرنگار، احتمال قطع فروش نفت به آمریکا را مطرح کردم [۱۲۱].

درخواست استرداد شاه و فرح از آمریکا

وزارت امور خارجه ایران در هشتم آبان‌ماه ۱۳۵۸ برای بازگرداندن شاه به ایران، درخواستی رسمی به وزارت امور خارجه آمریکا تسلیم کرد [۱۲۲].

دیدار هنری پرکت و بروس لینگن با دکتر بهشتی و آیت‌الله منتظری

هنری پرکت و بروس لینگن در دیدارشان گفتند که مایلند با برخی از رهبران انقلاب، از جمله با آقایان منتظری و بهشتی دیدار کنند. در آن زمان، مرحوم آیت‌الله منتظری، قائم‌قام رهبری و دکتر بهشتی، رئیس شورای انقلاب بود. با مرحوم دکتر بهشتی صحبت و نظر موافق خودم را نیز با دیدار و گفتگوی ایشان با این افراد بیان کردم. این دیدار صورت گرفت، ولی از محتوای آن خبردار نشدم.

هنری پرکت، در باره این دیدار می‌نویسد: « کمی پس از ورودم به تهران در اکتبر ۱۹۷۹ به همراه بروس لینگن با یزدی و بازرگان دیدار کردم. یزدی از من پرسید که قصد داریم با چه کسانی دیدار کنیم؟ ... [سپس] او ترتیب دیدار لینگن و من با بهشتی را داد؛ به اضافه حضور در نماز جمعه دانشگاه تهران. آیت‌الله منتظری لینگن را پذیرفت،

اما من با **جان لیمرت** - مسئول سیاسی سفارت - با او دیدار کردم. جان لیمرت، همسر ایرانی دارد و به فارسی مسلط است» [۱۲۳].

در یک اردوی تابستانی که از سوی انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه صنعتی امیرکبیر برپا شده بود، از آقای **عباس عبدی** و من برای بحث پیرامون گروگان‌گیری دعوت کرده بودند. من می‌دانستم پرکت و لینگن در همان مهرماه سال ۱۳۵۸ با دکتر بهشتی هم دیدار کرده بودند. از آقای عبدی پرسیدم آیا در میان اسناد سفارت، هیچ گزارشی از این دیدار پیدا نکردید؟ او گفت: چرا بود. آنها را به آقای خمینی نشان دادیم. ایشان گفتند: او [بهشتی] عضو شورای انقلاب است؛ منتشر نشود.

از متن گفتگوی آنها با آیت‌الله منتظری اطلاعی در دست نیست، اما متن گفتگو با دکتر بهشتی ۳۴ سال بعد در سال ۱۳۹۲ منتشر شد. متن این گفتگو در ادامه همین دفتر، در بند ۱۴ آمده است.

در دیدار هنری پرکت و بروس لینگن با مرحوم دکتر بهشتی، قبل از سفر شاه به آمریکا که اخیراً منتشر شده، مسئله سفر شاه به آمریکا نیز مطرح شده بود:

«بهشتی در پاسخ اول، بر لزوم اینکه آمریکا حسن نیت خود را همراه حرف در عمل نیز نشان دهد، تأکید نمود. اظهار حسن نیت تنها کفایت نمی‌کند. او سه زمینه اصلی مشکلات را برشمرد: اول مسئله شاه بود. او پنجاه سال تباهی را بر ملت ایران تحمیل نموده و هم اکنون احساسات عمومی علیه او خیلی شدید می‌باشد؛ لذا ایران نمی‌تواند تحمل کند که آمریکا و یا هر کشور دیگری از او حمایت کند» (نظرات بهشتی در این مورد مانند بقیه موارد گفتگو صریح، کنترل‌شده و عاری از احساسات بودند). «من گفتم: در مورد شاه، پاسخ خواهم گفت و از پرکت خواستم تا نظرات و اشنگن را در زمینه‌های دیگر بیان دارد. من بر آنچه که به هنگام طرح مسئله سفر شاه به آمریکا به منظور انجام معالجات پزشکی برای نخست‌وزیر و یزدی گفته بودم، به عنوان موضع خودمان در قبال شاه تأکید کردم: ما شاه را به عنوان یک مقام مسئول در ایران به رسمیت نمی‌شناسیم و از دولت موقت به رهبری بازرگان حمایت می‌کنیم. ما اهمیت زیادی برای تمامیت و استقلال ایران قائل هستیم و به شاه تأکید کرده‌ایم که به هنگام اقامت در آمریکا هیچ‌گونه فعالیت سیاسی نباید داشته باشد ... بهشتی اعتراضی به این مسئله نکرد».

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۷۷

همزمان با انتشار متن دیدار و گفتگوی هنری پرکت و بروس لینگن با دکتر بهشتی، خبرنگار مجله اندیشه پویا با من نیز در باره دیدار هنری پرکت و بروس لینگن با دکتر بهشتی مصاحبه‌ای کرد [۱۲۴].

در دیدار هنری پرکت و لینگن با مهندس بازرگان و من در دفتر نخست‌وزیر، سفر شاه به آمریکا مطرح شد. ما به تصمیم دولت آمریکا اعتراض کردیم. در این دیدار و گفتگو به آن دو، هشدار دادم که شما با آتش بازی می‌کنید و «در جعبه پاندورا را باز می‌کنید». **جعبه پاندورا**^۱ نوعی اسباب بازی است که تا وقتی در آن را باز نکنند نمی‌دانند از درون آن چه چیزی به بیرون پرتاب می‌شود. یکی از خبرگزاری‌های خارجی، واکنش دولت ایران را چنین منعکس کرد: «وقتی سفر شاه به اطلاع مهندس بازرگان، نخست‌وزیر و ابراهیم یزدی، وزیر امور خارجه رسید هر دوی آنها شگفت زده شدند. بازرگان و یزدی از فکر رفتن شاه به آمریکا خوششان نیامد. تقریباً همه ایرانیان این کار را تکرار توطئه‌های سیا در سال ۱۹۵۳ به‌منظور بازگرداندن شاه تلقی خواهند کرد».

درحالی که این دو نفر سرگرم دیدار و گفتگو با رهبران انقلاب و دولت بودند، سرانجام هواپیمای گلف استریم حامل شاه و فرح در شب ۲۲ اکتبر ۱۹۷۹، برابر ۳۰ مهرماه ۱۳۵۸ در فرودگاه لاگاردیا در نیویورک بر زمین نشست.

دولت موقت تنها به محل اقامت دائم شاه مخلوع حساس نبود، بلکه دو موضوع دیگر هم در دستور کار وزارت امور خارجه بود: **مسئله اول**، استرداد اموال و دارایی‌های شاه و خانواده‌اش و **مسئله دوم**، برگرداندن شاه به ایران بود. مسئله اول برای ما بسیار مهم و غیرقابل اغماض بود. ارتباطی هم به محل اقامت دائم او نداشت. از همان روزهای اول بعد از پیروزی و قبول مسئولیت معاونت نخست‌وزیر در امور انقلاب، این موضوع در دستور کار ما بود و در وزارت امور خارجه نیز پیگیری می‌شد. توضیحات در باره آن را در جای دیگری آورده‌ام.

طرح بازگرداندن شاه، توسط وزارت امور خارجه ایران، بیشتر بهانه‌ای بود برای فشار بر دولت‌های میزبان شاه و خانواده‌اش و پیشگیری از هر نوع توطئه‌ای علیه جمهوری اسلامی. در این مورد، هم زمانی که شاه در مکزیک بود و هم وقتی به آمریکا

1- Pandora box.

رفت طی یادداشت‌های رسمی به این دولت‌ها استرداد شاه را درخواست کردیم (ر.ک پیوست ۱۲۲).

واکنش رهبر انقلاب به سفر شاه

رهبر انقلاب در واکنش به سفر شاه به آمریکا گفتند: «... از روزی که شاه مخلوع برای معالجه سرطان به آمریکا رفته، به دکتر یزدی گفته‌ام که اگر شاه در این روزها بمیرد، تکلیف پول‌های ملت را که برده چه خواهد شد؟ پولی که برابر درآمد یک روز نفت، میلیاردها دلار می‌باشد و ۵۷ سال چقدر خواهد بود، که دکتر یزدی گفت: آن هم راه حل دارد» (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۸).

روز دهم آبان آقای خمینی طی سخنانی قاطعانه خواستار استرداد شاه به ایران شد. در این سخنرانی همچنین آمده است: «اخیراً هم که شاه رفته آمریکا و پذیرفتند او را، منتها به اسم اینکه سرطان دارد و ان شاء الله صحیح باشد؛ منتها ... پس پول‌های ما چه می‌شود؟ خوب او بمیرد پول‌های ما چه می‌شود؟».

اعتراض کارمندان سفارت ایران در آمریکا به ورود شاه

بنا بر گزارش‌های رسیده از آمریکا، کارکنان سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن و سر کنسولگری‌های ایران در آمریکا به‌عنوان اعتراض به اقامت شاه در آمریکا، یک روز سفارت را تعطیل کرده و یک روز نیز اعلام روزه سیاسی کردند. کارکنان سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن به‌عنوان اعتراض، روی پله‌های سفارت نشسته و شعارهایی مانند مرگ بر حامیان شاه و زنده باد انقلاب اسلامی ایران را در دست داشتند (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۶).

ایرانیان مقیم آمریکا و دانشجویان انجمن اسلامی دانشجویان در آمریکا و کانادا نیز به اقامت شاه در آمریکا اعتراض کردند. همچنین طی روزهای ۴ و ۵ آبان ۱۳۵۸ تظاهرات اعتراضی از سوی دانشجویان در برابر بیمارستان نیویورک برپا شد که قرار بود در روز ششم آبان نیز ادامه پیدا کند.

خبرگزاری فرانسه از کانادا خبر داد که ده دانشجوی ایرانی از روز پنجشنبه در برابر کنسولگری آمریکا در مونترال دست به اعتصاب غذا زده‌اند تا با این وسیله، آمریکا را

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۷۹

برای استرداد شاه سابق به ایران تحت فشار قرار دهند. اعتصاب کنندگان که از دانشجویان ایرانی مقیم مونترال هستند، پشتیبانی قاطع خود را از دولت کنونی ایران و جمهوری اسلامی اعلام کرده‌اند. دانشجویان همچنین تأکید کردند بیماری شاه سابق را که اکنون در نیویورک بستری است، باور ندارند (روزنامه اطلاعات، ۱۲/۸/۱۳۵۸).

واکنش دولت موقت

همان‌طور که توضیح دادم دولت ایران نسبت به سفر شاه به آمریکا بدبین بود، اما چگونه باید با این رویداد برخورد می‌کرد و چه می‌توانست بکند؟ دولت می‌توانست در واکنش به این کار، روابط دیپلماتیک را قطع کند؛ اما قطع روابط چه پیامدی برای ایران داشت و بر رفتار دولت آمریکا با شاه چه تاثیری می‌گذاشت؟ هنگامی که روابط دو کشور تیره می‌شود قطع روابط باید آخرین اقدام باشد، نه اولین آنها. روابط میان کشورها بر اساس نیازهای متقابل به وجود می‌آید. در صورت بروز اختلاف و تیره شدن مناسبات، قطع روابط به نفع منافع دو کشور نیست. علاوه بر این، قطع روابط، نشانه قدرت کشوری که روابط را قطع می‌کند نیست، بلکه نشانه ضعف و شکست است. دولت آمریکا در واکنش به گروگان‌گیری در ایران از تمام ابزارهای دیپلماتیک و نظامی استفاده کرد، ولی نتیجه‌ای نداشت و برای تسکین افکار عمومی روابط خود با ایران را قطع کرد.

اقدامات وزارت امور خارجه ایران

آنچه در گفتگوهای خصوصی با رهبر انقلاب، اعضای شورای انقلاب و نخست‌وزیر مورد بحث بود و بر سر آن اتفاق نظر وجود داشت، این بود که بهانه به دست دشمنان انقلاب داده نشود که سفر شاه به آمریکا را به یک بحران تازه علیه ایران تبدیل کنند. اگر توجه کرده باشید شاه، در سی‌ام مهر به آمریکا رفت و در چهارم آبان تظاهرات بزرگ همبستگی امت با امام صورت گرفت. در این تظاهرات، کوچک‌ترین شعاری برای استرداد شاه به ایران داده نشد. عکس‌العمل‌ها و لحن غیر تند صحبت‌هایی که بر ضد آمریکا شد، برایم تعجب‌آور بود؛ به طوری که پیش امام گله و شکایت کردم و گفتم وقتی آمریکایی‌ها آمدند و خبر سفر شاه به آمریکا را به ما دادند، خودشان خیلی ترسیده بودند و ما هم آنها را خیلی ترساندیم که اگر شما این کار را بکنید جان

آمریکایی‌ها در ایران در خطر است و فلان و بهمان. ولی وقتی شاه به آمریکا رفت هیچ عکس‌العملی از جانب نیروهای سیاسی مردمی در ایران دیده نشد و متعجب بودیم که چرا در چنین تظاهرات عظیمی این مسئله مطرح نشده است. در تظاهرات روز عید قربان هم مسئله استرداد شاه مخلوع عنوان نشد. منتظری در خطبه نماز جمعه ۱۳۵۸/۸/۴ هیچ اشاره‌ای به سفر شاه به آمریکا نکرد. همچنین سخنان او در خطبه جمعه ۱۳۵۸/۸/۱۲ و نماز عید قربان، عمومی و کلی بود.

در قطعنامه جمعه ۱۳۵۸/۸/۱۲ فقط در بند ۱۲ آمده است: «از ملت آمریکا می‌خواهیم که از دولت خود بخواهند قبل از عکس‌العمل شدید ملت ما هر چه زودتر این جنایتکار فراری و سایر عمال خون‌آشام رژیم سابق را برای محاکمه به ایران تحویل دهند». قبل از آن در هشتم آبان‌ماه، وزارت امور خارجه در یادداشت خود به دولت آمریکا و در دهم آبان‌ماه، امام، استرداد شاه مخلوع را در یکی از سخنرانی‌های عمومی خود عنوان کرده بودند. در باره اقدامات وزارت امور خارجه کشورمان پیش از این توضیحاتی داده‌ام.

اظهارات کاردار ایران

آقای علی‌اصغر آگاه - کاردار موقت سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن - طی یک کنفرانس مطبوعاتی که در محل سفارت برگزار شد، گفت: «حضور شاه از نظر مردم ایران به تبانی نیروهای آمریکا بر علیه انقلاب ایران تلقی شده است. ما حکومت آمریکا را قبلاً از عکس‌العمل مردم در رابطه با حضور شاه در این کشور مطلع کرده بودیم. به این ترتیب و با توجه به چهارچوب تاریخ روابط ایران با آمریکا، وقتی که کیسینجر و دیوید راکفلر ترتیب سفر شاه را می‌دهند و از او حمایت می‌کنند ما طرح بیماری شاه را دسیسه می‌دانیم. آگاه، در پاسخ به سؤالات بعضی از خبرنگاران در مورد زمان آزادی گروگان‌ها گفت: این بستگی به مردم ایران دارد. آگاه گفت: موضوع شاه موضوعی تمام شده است، اما عناصری در بیرون و درون دولت آمریکا هستند که با پول مردم ایران از شاه حمایت می‌کنند. مردم ما کودتای سال ۱۹۵۳ در ایران و کودتای

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۸۱

شیلی را فراموش نکرده‌اند و با هوشیاری می‌کوشند امکان تجدید این حوادث در ایران پیدا نشود.

یادداشت وزارت امور خارجه ایران به آمریکا در باره شاه مخلوع

وزارت امور خارجه در اطلاعیه شماره ۲ خود اعلام کرد: بنا بر اطلاع واصل از سفارت جمهوری اسلامی ایران در واشنگتن، یادداشت دیروز وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران که محتوای آن در کنفرانس مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی روز گذشته وزیر امور خارجه به اطلاع مردم مبارز ایران رسید، از طریق آن سفارت، به سفارت خارجه آمریکا تسلیم شده است. در این یادداشت، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، مسئولیت مستقیم حوادث منجر به اشغال سفارت آمریکا در تهران به دست دانشجویان مسلمان پیرو خط امام را متوجه خود دولت آمریکا کرده است که علی‌رغم هشدارهای مکرر و اعتراض این وزارت، شاه مخلوع را بابتی اعتنایی به احساسات مردم مسلمان و غیر ایران به بهانه بیماری در خاک خود پذیرفته است و به یادداشت‌های وزارت امور خارجه ایران که در آنها استرداد شاه مخلوع و فرح و نیز پس دادن اموال آنها که از طریق غارت بیت‌المال به دست آمده و شرعاً و قانوناً متعلق به دولت ایران است، جواب مساعد نداده، بلکه حتی به پزشکان مورد اعتماد ایرانی اجازه نداده است که شاه خائن را برای اطلاع دقیق از بیماری او معاینه کنند. به‌رحال براساس اطلاع واصله، بیماری شاه مخلوع در کشورهای دیگر نیز قابل معالجه بوده و به‌نظر می‌رسد سفرش به آمریکا به‌منظور توطئه علیه انقلاب اسلامی ایران است. وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران امیدوار است مقامات مسئول آمریکایی به احساسات قاطبه مردم مبارز ایران - که خواهان استرداد شاه خائن و اموال او هستند - توجه نموده، در جهت تأمین نظریات دولت ایران که رسماً خواستار استرداد شاه خائن و فرح و سایر جنایتکاران فراری و اموال خانواده پهلوی است، اقدامات فوری معمول دارد (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۱۶).

کاردار سفارت آمریکا در وزارت خارجه

در روز ۱۳ آبان، کاردار سفارت آمریکا در تهران برای انجام پاره‌ای امور به وزارت امور خارجه و مسئول اداره چهارم مراجعه کرده بود که از حمله به سفارت و اشغال آن

و گروگان‌گیری با خبر می‌شود و توسط آقای دکتر علی صادقی تهرانی - معاون روابط بین‌المللی و اقتصادی وزارت امور خارجه - درخواست ملاقات فوری می‌کند. شرح آن را در گفتار اول این دفتر: روابط با آمریکا بعد از انقلاب اسلامی» آورده‌ام. در مورد حضور کاردار و دو تن از همراهانش در وزارت امور خارجه، بیانه‌ای به شرح زیر منتشر شد.

اطلاعیه شماره ۳ وزارت امور خارجه

بسمه تعالی

به دنبال مراجعات و سؤالاتی که شده است وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به اطلاع عموم می‌رساند که از ساعت ۱۱ صبح روز یکشنبه سیزده آبان‌ماه جاری، کاردار سفارت آمریکا در تهران به اتفاق دو تن از همراهانش به وزارت امور خارجه مراجعه، و از آنجا که امنیت اتباع خارجی برعهده دولت ایران است، در این وزارتخانه به سر می‌برد. مراتب بلافاصله به اطلاع جناب آقای نخست‌وزیر و همچنین حضرت آیت‌الله منتظری، آقای باهنر و آقای دکتر بهشتی و سپس شورای انقلاب رسید و عموماً بدون استثنا تأکید کردند که حفظ و حراست نام‌برندگان از وظایف شرعی و قانونی دولت است و باید انجام گیرد. به همین منظور از نیروهای مسلح کمیته‌ها برای حفاظت هر چه بیشتر دعوت شده است (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸/۸/۱۷).

اعزام نمایندگان کارتر به ایران

دو روز بعد از گروگان‌گیری، کارتر به دو نفر از آقایان (رمزی کلارک و میلر) ماموریت می‌دهد که به ایران بیایند و برای آزادی گروگان‌ها با مقامات ایران مذاکره کنند. ظاهراً نامه‌ای هم از کارتر برای آقای خمینی همراه داشتند. برای سفر آنها به ایران، هنری پرکت مستقیماً از واشنگتن با آقای دکتر بهشتی تماس می‌گیرد و اعزام این دو نفر را خبر می‌دهد. آقای دکتر بهشتی از آقای دکتر کمال خرازی - معاون سیاسی وزارت امور خارجه - می‌خواهد که به سفارت ایران در آنکارا دستور بدهد که ویزای ورود آن دو را بدهند. آقای دکتر خرازی بدون هماهنگی با من دستورات لازم را به سفارت ایران در آنکارا ابلاغ می‌کند. هنگامی که گزارش آن را به من داد به ایشان ایراد گرفتم که در وضعیت بحرانی کنونی نباید بدون اطلاع و هماهنگی با من، این دستور را

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۸۳

می‌داد. با توجه به واکنش‌های نامعقول و بی‌مناسبتی که در مورد دیدار با برژینسکی مشاهده شده بود، نگران آن شدم که در صورت بروز واکنش‌های منفی احتمالی، در مورد سفر نمایندگان اعزامی کارتر به ایران، شورای انقلاب، مسئولیت تصمیم خود را نپذیرد و باز هم به قول معروف حکیم‌باشی را دراز کنند؛ بنابراین، اطلاعیه زیر از طرف وزارت امور خارجه صادر شد:

اطلاعیه شماره ۴ وزارت امور خارجه هیئتی از سوی آمریکا برای مذاکره به ایران می‌آید

بسمه تعالی

بنا به اظهار سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، به دنبال مذاکرات مقامات آمریکایی با برخی از اعضای شورای انقلاب و با تصویب آن شورا، هیئتی از طرف دولت آمریکا برای گفتگو با مقامات شورای انقلاب و دولت جمهوری اسلامی ایران به ایران خواهند آمد، تا شرایط آزادی اتباع آمریکایی را که در سفارت آن کشور در تهران به گروگان گرفته شده‌اند، استفسار نمایند (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸/۸/۱۷).

این اطلاعیه، همان روز برای دفتر امام در قم ارسال شد. امام واکنش نشان دادند.

اطلاعیه رهبر انقلاب و ممنوع کردن سفر نمایندگان کارتر به ایران

«بسم الله الرحمن الرحيم

از قرار اطلاع، نمایندگان ویژه کارتر در راه ایران هستند و تصمیم دارند به قم آمده و با این جانب ملاقات نمایند. لهذا لازم می‌دانم متذکر شوم، دولت آمریکا که با نگهداری شاه، اعلام مخالفت آشکار با ایران را نموده است و از طرف دیگر آن‌طور که گفته شده است، سفارت آمریکا در ایران، محل جاسوسی دشمنان ما علیه نهضت مقدس اسلامی ما، لذا ملاقات با من به هیچ وجه برای نمایندگان ویژه، ممکن نیست و علاوه بر این:

۱ - اعضای شورای انقلاب اسلامی به هیچ وجه نباید با آنان ملاقات نمایند.

۲ - هیچ یک از مقامات مسئول حق ملاقات با آنان را ندارند.

اگر چنانچه آمریکا، شاه مخلوع - این دشمن شماره یک ملت عزیز ما - را به ایران تحویل دهد و دست از جاسوسی بر ضد نهضت ما بردارد، راه مذاکره در موضوع بعضی از روابطی که به نفع ملت است، باز می‌باشد.

روح‌الله موسوی الخمینی - ۱۶ آبان ماه ۱۳۵۶.

اما من با اکراه تمام این کار را انجام دادم؛ زیرا چاره دیگری نداشتم. حاصل تجربه چندماهه کار با روحانیون شورای انقلاب این بود که تصمیم می‌گیرند، اما وقتی به مانع و مشکل برمی‌خورند - بخصوص در سطح افکار عمومی - حاضر نیستند مسئولیت تصمیمات خود را بپذیرند، بلکه با فرافکنی، گناه را برگردن دیگران می‌اندازند. نظیر داستان فروش هواپیماهای اف - ۱۴. همان شب صدای آمریکا گفت که کارتر همراه این دو نفر پیامی برای آقای خمینی فرستاده بود.

امتناع از ادامه همکاری

بعد از استعفای دولت موقت، آقای هاشمی رفسنجانی به وزارت امور خارجه آمد و از جانب شورای انقلاب از من خواست که در وزارت خارجه بمانم و به همکاری ام ادامه دهم. پاسخ دادم متأسفانه رفتار شما طوری بوده است که با شما نمی‌توان کار کرد. شورای انقلاب تصویب می‌کند که هواپیماهای اف - ۱۴ فروخته شوند و از من خواسته شد موضوع را با کاردار سفارت مطرح کنم، اما وقتی خبر این تصمیم در رسانه‌ها منعکس شد و مورد اعتراض برخی قرار گرفت، همه به من حمله کردند. شورای انقلاب حاضر نشد با صدور اطلاعیه‌ای مسئولیت تصمیمش را بپذیرد. با امتناع من از ادامه همکاری با شورای انقلاب، ادامه اشغال سفارت آمریکا و گروگان‌گیری و مسئله سفر شاه به آمریکا، ابعاد دیگری پیدا کرد که از موضوع این فصل خارج است.

ادعای نادرست دانشجویان گروگان‌گیر

بعد از استعفای دولت موقت و امتناع من از همکاری با دولت شورای انقلاب، دانشجویان خط امام، مدعی شدند که وزیر امور خارجه آمریکا در دیداری که با هیئت ایرانی شرکت‌کننده در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل داشت، سفر شاه به آمریکا

را به ما اطلاع داده بود و ما هم مخالفتی نکرده بودیم. در پاسخ به این ادعای نادرست، اطلاعیه‌ی زیر را منتشر کردم:

توضیح دکتر یزدی در مورد تماس با وزیر خارجه آمریکا

دکتر ابراهیم یزدی - وزیر سابق امور خارجه دولت موقت جمهوری اسلامی - با صدور اطلاعیه‌ای، ادعای دانشجویان پیرو خط امام در مورد اطلاع از سفر شاه مخلوع به آمریکا را تکذیب کرد. متن اطلاعیه به این شرح است:

«بسمه تعالی

هم‌وطنان عزیز! در اسنادی که توسط برادران دانشجوی مسلمان پیرو خط امام، مستقر در سفارت آمریکا، منتشر شده است به نقل از گزارش کاردار سفارت آمریکا آمده است که موضوع سفر شاه خائن مخلوع به آمریکا را با این جانب در سوم اکتبر در موقع سفر به سازمان ملل متحد مطرح ساخت. بدین وسیله به اطلاع عموم می‌رساند که وزیر امور خارجه آمریکا در مذاکرات خود با این جانب که با حضور هیئت ایرانی اعزامی به سازمان ملل متحد انجام گرفت، هرگز چنین موضوعی را مطرح نساخت، و هرگونه شایعه در این مورد به کلی بی‌اساس است. همان‌طوری که این جانب قبلاً هم مراتب را به اطلاع عموم رسانیده است، اولین باری که دولت آمریکا موضوع سفر شاه به آمریکا را با دولت ایران مطرح ساخت در ۳۰ مهرماه بوده است. کاردار سفارت آمریکا و مسئول میز ایران، روز قبل از آن، تقاضای دیدار فوق‌العاده‌ای از این جانب نخست‌وزیر می‌نماید و این دیدار با حضور این جانب در نخست‌وزیری، صورت می‌گیرد و کاردار سفارت آمریکا نظر دولت متبوع خود را در مورد سفر شاه خائن مخلوع به آمریکا به بهانه‌ی ظاهراً بیماری به اطلاع دولت ایران می‌رساند. در این دیدار، دولت ایران نه تنها موافقتی به هیچ وجه با نظر و اقدام آمریکا نمی‌نماید، بلکه مراتب اعتراض شدید خود را نیز به این عمل آمریکا به اطلاع آنان می‌رساند و عواقب آن را گوشزد می‌نماید. والسلام علی من اتبع الهدی - ابراهیم یزدی».

مشروح مذاکرات با وزیر امور خارجه آمریکا، در گفتار اول این دفتر آمده است.

اما در رابطه با سفر شاه باید از دو اقدام مهندس بازرگان و نوشتن نامه به شاه، یاد کنم.

نامه‌های مهندس بازرگان به شاه

بعد از اشغال سفارت آمریکا و با مشاهده عواقب خطیر گروگان‌گیری، مرحوم مهندس بازرگان در دو نوبت نامه‌هایی به شاه نوشت. در نامه اول از شاه خواسته شده بود برای پیشگیری از عواقب گروگان‌گیری، داوطلبانه به ایران برگردد. در نامه دوم از شاه خواسته شده بود از سلطنت استعفا بدهد و به‌عنوان شهروند عادی به درمان بیماری خود در آمریکا ادامه دهد. منطبق این نامه‌ها رفع نگرانی ایران از تکرار کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ بود. در مورد هر دو نامه، مهندس با من مشورت کرد. مهندس، متن نامه اول را توسط سید احمد آقا خمینی با آقای خمینی مطرح کرد و از ایشان، هم نظر خواست و هم اینکه در صورت برگشت شاه به ایران آقای خمینی حفظ جان او و محاکمه علنی او را تضمین نماید. احمد آقا جواب داده بود: امام پیشنهاد شما را پذیرفته و از آن استقبال کرده و گفته است شما نامه بنویسید و اطمینان بدهید. خیلی خوشحال شدم، اما آمریکایی‌ها از تحویل نامه به شاه خودداری کردند. بازرگان از هر دو نامه یک نسخه کپی به من داد. من در سال ۱۳۸۷ متن نامه اول بازرگان به شاه را در میان پرونده‌های آن دوران پیدا و منتشر کردم.

متن نامه اول مهندس بازرگان به شاه

تهران - نهم آذرماه ۱۳۵۸

«بسم الله الرحمن الرحيم

اعلی حضرت سابق جناب آقای محمدرضا پهلوی

اگر همیشه از من صراحت دیده‌اید که تلخ بوده است، فکر می‌کنم هر دفعه نیز روشن شده است که گفتارم خالی از صداقت و حسن نیت نبوده، و درست از آب درآمده است. حالا هم می‌خواهم پیشنهادی بدهم که به خواست خدا خیر بزرگ برای همه و از جمله شما و شهانو در دو دنیا خواهد داشت. در برابر وضع وحشتناک حاضر و مسئله لاینحلی که گروگان‌گیری اعضای سفارت آمریکا و سرسختی طرفین دعوا بر سر استرداد شما به وجود آورده است و می‌رود که خدای نخواستہ عالمی به آتش و مرگ کشیده شود، بیایید یک ژست عالی تاریخی و در عین حال ساده انجام دهید: اعلام مراجعت به ایران برای حضور و دفاع خود در محکمه بنمایید. کلید نجات مملکت و باز شدن گره کور بین‌المللی و همچنین آزادی وجدانتان و خروج از وحشت حاضر

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۸۷

به دست شما است. به خاطر هم وطنان و برای اثبات دوستی و خدمتگزاری به آنان و به بشریت - که همیشه مدعی بوده‌اید - این کار را بکنید و بی درنگ هم بکنید. گروگان‌ها آزاد خواهند شد؛ مردم آمریکا که نمی‌گذارند دولت‌شان شاه را تحویل بدهد، راضی و خلاص خواهند شد. حمله به ایران و هرگونه مشکلات و مصائب احتمالی مرتفع می‌شود. اروپا و آسیا از نگرانی بیرون می‌آیند و بالاخره شهرت جهانی و افتخار خدمت بی‌نظیری که کفاره‌ای از گذشته و آبرویی برای آینده خواهد بود می‌خرید. چه بسا همین عمل تأثیر بر دل‌ها و در محکومیت شما داشته باشد. در هر حال من پیشقدم در تقاضای تخفیف و کوشا برای اخذ گذشت خواهم بود. رؤسای کشورها نیز چنین وساطت خواهند کرد. این را هم بدانید که در صورت خودداری از چنین شهادت مردانه، وضع مردم ایران و دنیا طوری نیست که به سلامت و به سلطنت برگردید. عاقلانه‌ترین و خوش‌عاقبت‌ترین راه حل همان است که عرض کردم. خداوند ارحم‌الرحمین است و در توبه و سعادت را به روی بندگان باز گذاشته است.

مهدی بازرگان (اصل دستنویس در پیوست ۱۲۵ آمده است).

حمله هاشمی رفسنجانی به مهندس بازرگان

در مجلس اول، آقای هاشمی رفسنجانی که از هر فرصتی برای حمله به بازرگان و دوستانش استفاده می‌کرد، در یکی از نطق‌های قبل از دستور خود، بازرگان را متهم کرد که به شاه نامه نوشته و از او خواسته است به ایران برگردد. توجه به متن نامه نشان می‌دهد که طرح مسئله به این صورت تا چه اندازه دور از حقیقت و انصاف بوده است. انتشار عمومی نامه اول در سال ۱۳۸۷ با واکنش‌های متعددی روبه‌رو شد. از آن جمله واکنش آقای [حسن یوسفی] اشکوری و خانم فرح دیبا (پهلوی) است. این هر دو واکنش را در پیوست‌های ۱۲۶ و ۱۲۷ آورده‌ام.

نامه دوم بازرگان به شاه، کمی بعد از نامه اول نوشته شد. در نامه دوم به شاه پیشنهاد شده است که از سلطنت استعفا بدهد و به‌عنوان یک شهروند ساده ایرانی برای درمان بیماری‌اش در آمریکا بماند. این استعفا هر گونه نگرانی از سوء استفاده از بودنش در

آمریکا علیه ایران را برطرف می‌کند. آمریکایی‌ها حاضر نشدند این نامه را به شاه برسانند. متأسفانه متن این نامه در دسترس نبود که در اینجا بیاورم. همزمان با سفر شاه به آمریکا و حتی قبل از سفر به الجزایر و دیدار با برژینسکی، حملات گسترده‌ای علیه دولت موقت، مهندس بازرگان و وزیر امور خارجه آغاز شده بود. تازگی این حملات این بود که این بار این حملات از درون یا به نام نیروهای اسلامی، نظیر "حوزه علمیه قم"، دانشجویان پیرو خط امام و ... صورت می‌گرفت، اما صحت صدور برخی از این نوع بیانیه‌ها از جانب این گروه از نیروهای اسلامی مورد تردید بوده است. یک نمونه از این حملات را در پیوست ۱۲۸ آورده‌ام.

آمادگی آمریکا برای تأمین نظر ایران

در مراسمی که از طرف انجمن اسلامی پالایشگاه تهران به مناسبت ۱۵ آبان‌ماه، سالروز حمله نظامیان شاه به این پالایشگاه برگزار شده بود، از من برای سخنرانی دعوت کردند. در سخنرانی با اشاره به مرده بودن شاه سابق از لحاظ سیاسی، ضمن توضیحاتی پیرامون سیاست خارجی کشور، قطع وابستگی‌ها و اشغال سفارت آمریکا در تهران توسط دانشجویان پیرو خط امام، به یادداشت دولت آمریکا به وزارت امور خارجه ایران اطلاع داده است، اشاره کردم که نوشته‌اند: اگر گروگان‌ها آزاد شوند، آنها حاضرند در باره اخراج و یا استرداد شاه سابق با ایران وارد مذاکره شوند (برای خواندن متن کامل این سخنرانی ر.ک: مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸).

یادداشت و پیوست‌ها

۱ - برای آشنایی با عملکرد آمریکا در آمریکای لاتین و آسیای دور، رجوع کنید به:
Uncloaking the CIA. Edited by Howard Frazier. The Free Press, 1978.

۲ - برای قتل روبرت ایمری کنسول آمریکا در ایران در سال ۱۹۲۴ (۱۳۰۳) رجوع کنید به:

Zirinsky, Michael P. "Blood, Power, and Hypocrisy: The Murder of Robert Imbrie and American Relations with Pahlavi Iran, 1924. International Journal of Middle East Studies. Vol.18.No.3. (Aug., 1986), Pp 275-292 .

نویسنده به‌عنوان یک مورخ، مطالعات خود را در باره روابط ایران و آمریکا ادامه داده است. در آوریل ۲۰۰۵ او قتل ایمری را با رویدادهای دیگر مربوط به روابط ایران - آمریکا در سخنرانی خود در دانشگاه منچستر ارائه داده است.

۳- دکتر ابراهیم یزدی، کالبد شکافی توطئه: کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، تهران، انتشارات قلم، ۱۳۸۱.

۴ - یک نمونه از اوراق توضیح دهنده نسبت بودجه ارتش آمریکا در برابر سایر خدمات عمومی:

۵ - شاه، در مصاحبه‌ای با مایک والاس (سی بی سی) در اکتبر ۱۹۷۶ با صراحت به اسرائیل حمله می‌کند:

«سؤال: آیا شما تصور می‌کنید که قدرت یهودیان در آمریکا خیلی زیاد باشد و به نفع اسرائیل؟»

شاه: بله، همین‌طور است! برخی اوقات آنها حتی به منافع اسرائیل هم خدمت نمی‌کنند! آنها خیلی‌ها را در آمریکا تحت فشار قرار می‌دهند. فشار روی خیلی خیلی از اشخاص! این فشارها همیشه به نفع اسرائیل تمام نخواهد شد.

سؤال: چرا پرزیدنت آمریکا به یهودیان و فشار آنها توجهی نمی‌نماید؟

شاه: برای آنکه آنها خیلی قوی هستند!

سؤال: قوی از چه نظر؟

شاه: آنها خیلی چیزها را کنترل می‌کنند!

سؤال: چه چیزهایی را کنترل می‌کنند؟

شاه: مطبوعات را، وسایل خبری را، بانک‌ها را، مراکز مالی را و ... من در همین جا فعلاً توقف می‌کنم!

سؤال: خوب، یک ثانیه تأمل کنید. آیا شما واقعاً فکر می‌کنید که یهودیان آمریکا تا آن حد قدرتمند باشند که مطبوعات را و ادار کنند تا نظرات آنها را منعکس سازند؟ سپس شاه در جواب مایک والاس، «نیویورک تایمز» و «واشنگتن پست» را متهم می‌کند. نیویورک تایمز به خانواده سالسبورگر یهودی تعلق دارد.

این مصاحبه، طولانی است و بسیار جالب و افشاگرانه. جالب آن است که این حملات شاه، مصادف است با حملاتی که جناح‌های نفتی و نظامیان به اسرائیل می‌کردند. ژنرال براون - رئیس ستاد مشترک آمریکا - در نوامبر ۱۹۷۴ (آذر ۱۳۵۲) گفت: «اسرائیل نفوذ خیلی زیادی در کنگره آمریکا دارد. یهودیان بانک‌ها و مطبوعات آمریکا را کنترل می‌کنند». همین ژنرال در ۱۹۷۶ گفت: «اسرائیل وبال گردن آمریکاست، نه یک کمک به آن!!» در مارس ۱۹۷۸ شاه به خبرنگار واشنگتن پست گفت که او ممکن است برای فشار به اسرائیل جهت انعطاف بیشتر در مذاکره با مصر، صدور نفت را به اسرائیل متوقف سازد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۹۱

او اظهار داشت که: «اسرائیلی‌ها خیلی سرسختی نشان می‌دهند. خیلی بیشتر از آنچه برای امنیت ضروری است. تنها راه تسکین این مقاومت آنها این است که آمریکا به آنها فشار بیاورد. راه دیگری وجود ندارد».

علاوه بر مسدود ساختن صدور نفت به اسرائیل، شاه گفت: «کارهای دیگر هم می‌شود کرد؛ مثلاً اگر آمریکا ارسال سلاح‌های خود را به اسرائیل متوقف کند». در مورد دیگری شاه گفت: «محاصره اقتصادی از نوعی که علیه رودزیا و آفریقای جنوبی توسط سازمان ملل متحد تصویب شده است».

شاه در مصاحبه دیگری در ۱۹۷۷ با «یواس نیوز آند ورلڈ ریپورت» گفت: «من به هیچ وجه از سرسختی و سماجت اسرائیل خوشحال نیستم و آن را دوست ندارم. اگر سازمان ملل متحد تصمیم به عملی علیه اسرائیل بگیرد ما هم شرکت می‌کنیم. در واقع حتی اگر آمریکا به تنهایی بخواهد علیه اسرائیل عملی انجام دهد، ما هم شرکت می‌کنیم!»

۶ - «سالت ۲، مرحله جدیدی از مسابقات سلاح‌های هسته‌ای؟»

تحلیلی از دکتر علی بیگدلی - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۲۴

فردا، دیدار تاریخی و سرنوشت‌ساز، جیمی کارتر و سونید برژنف، ابرمردان دو قدرت فائقه عصر حاضر در میان بیم و امید دولتمردان ناوابسته و میلیون‌ها انسان نگران در شهر تاریخی وین برگزار خواهد شد.

تدابیر امنیتی برای حفظ جان رهبران ابرقدرت‌ها، چنان شدید و بی سابقه است که تنها شش هزار پلیس، حفظ جان برژنف و کارتر را عهده‌دار شده‌اند.

دیدار تاریخی رهبران کرملین - کاخ سفید، در شهری برگزار می‌شود که دست کم تاکنون چند بار شاهد تقسیم جهان در کنفرانس‌های زورمندان و فاتحان روز بود که معروف‌ترین آن ۱۶۴ سال پیش، پس از سقوط ناپلئون بود، که به حکم "قانون جنگل" نقشه سیاسی و جغرافیایی اروپا زیر و رو گردید ...

اگرچه دستور کار کنفرانس عالی فردا، امضای موافقتنامه سالت ۲ است، ولی به اعتقاد بسیاری از ناظران، ابر رهبران، پیرامون دیگر مسائل مهم جهان نیز بحث و گفتگو

خواهند کرد که بی‌شک در آینده‌ای نه چندان دور، پیامدهای آن، در صحنه سیاسی جهان ظاهر خواهد شد.

آنچه در این مقاله تحلیلی می‌خوانید گزارش جامعی است از چگونگی مراحل که به امضای همان سالت ۲ منجر شد که از منابع مختلف تهیه شده است.

نزدیک به شش سال است که از امضای قرارداد سالت ۱، بین آمریکا و شوروی، می‌گذرد (نوامبر ۱۹۷۲). در این مدت بیش از دو‌یست جلسه مذاکره بین نمایندگان دو کشور به منظور اجرای مفاد سالت ۱ و تهیه مقدمات سالت ۲ برگزار شده است. حال قرار است سران دو کشور، جمعه (فردا) در وین قرارداد سالت ۲ را امضا کنند. مذاکراتی را که دو ابرقدرت در مورد محدود کردن سلاح‌های هسته‌ای شروع خواهند کرد، در درجه اول مربوط به مشکلات خودشان است ... رفع خطرات ناشی از این سلاح‌ها برای جهان، اما چه کسی می‌داند که رهبران دو کشور که ظاهراً با سیمای بشاشی از پشت میزها بلند می‌شوند و به مذاکراتشان رنگ دلپذیری می‌دهند، آیا می‌خواهند واقعاً صلح جهانی را از خطر بروز جنگ‌های هسته‌ای نجات دهند، یا اراده و مراقبت ملت‌ها را با این گونه مذاکرات در مقابل خطرات ناشی از این نوع سلاح‌ها به خواب ببرند و وانمود کنند که خطر هرگونه جنگ اتمی منتفی است؟ علت غلبه این همه شک و تردید جایز است؛ زیرا مسکو - واشنگتن در سالت ۱، صلح جهانی را تضمین کردند و یادآور شدند که ملت‌ها باید دور از هر گونه احساس خطری به حیات خود ادامه دهند؛ درحالی که عملاً هر دو کشور در این شش سال، قدرت هسته‌ای خود را تا دو برابر افزایش دادند. سالت ۲ شامل سه بخش است: یک موافقتنامه که تا ۱۹۸۵ و یک پروتکل که تا ۱۹۸۱ قابل رعایت است و یک اعلامیه الحاقی که خطوط اصلی سالت ۳ را ترسیم می‌کند.

سالت ۲ سه هدف دارد: ۱- محدود کردن تعداد سلاح‌ها (یعنی هر کدام از دو ابر قدرت اجازه دارند تا پایان ۱۹۸۵ دارای تعداد ۲۲۵۰ نوع اسلحه باشند). ۲- تثبیت حداکثر موشک‌های قاره‌پیمای بالستیک، موشک‌های ضد دریایی بالستیک، موشک‌های چندیکانه اتمی و دادن اجازه به هر دو طرف برای ساختن یک نوع سلاح استراتژیک تا سال ۱۹۸۱.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۹۳

سالت ۲ می گوید آمریکا موظف است تعداد و برد موشک‌های کروز را محدود کند؛ در حالی که موشک‌های باکفیر شوروی از شمول محدودیت سلاح‌ها خارج است. در قرارداد ۱۹۴۷ ولادی وستوک، تعداد سلاح‌های مجاز برای هر طرف ۲۴۰۰ عدد قید شده بود که سالت ۲ در نظر دارد ۱۵۰ عدد آن را تقلیل دهد. این قرارداد در واقع گسترش زرادخانه شوروی را تأیید کرد؛ زیرا قبلاً این کشور ۱۲۶۹ موشک داشت، ولی با امضای این قرارداد اجازه یافت تعداد آن را به دو برابر افزایش دهد.

سالت ۲ به هر کدام از دو قدرت اجازه می‌دهد که طی سه سال آینده یک موشک قاره‌پیمای بالستیکی و یک موشک جدید زیردریایی تولید کند و تعداد کلاهک‌های اتمی خود را تا چهار هزار عدد افزایش دهد. سالت ۲ هیچ‌گونه محدودیتی نسبت به بهبود کیفیت سلاح‌ها، در مورد مراقبت و هدایت از راه دور در نظر نگرفته است؛ چیزی که در متن قرارداد سالت ۱ ذکر شده بود و اساس مسابقه تسلیحاتی و کلید برتری اتمی را به خود اختصاص داده است.

سالت ۲ در زمینه کنترل سلاح‌هایی که توسط آمریکا و شوروی در دست تهیه است، سکوت کرده: مثل "ترایدنت ۱" آمریکا و "اس. اس. ان - ایکس ۱۸" شوروی. آمریکا ادعا می‌کند که موشک‌های قاره‌پیمای چندکلاهکی "ترایدنت ۲" و "ام - ایکس" خود را در مقابل شوروی توسعه خواهد داد. شوروی نیز به نوبه خود خواستار تولید و تکمیل موشک‌های چندپیکانه از نوع "اس. اس. ۱۷" می‌باشد. می‌بینیم که دو قدرت، قبل از نشستن به مذاکره، اقدام به تولید یک سری سلاح‌های اتمی نموده‌اند که خود شاهد مسابقه مخفی تسلیحاتی است.

وقتی موشک‌های "کروز" مشمول محدودیت شد و موشک‌های "باکفیر" از شمول محدودیت خارج گردید، آمریکا از رقیب خود تقاضا کرد که عدم کاربرد این سلاح را علیه آمریکا تضمین کند و در مقابل مجاز است سالی سی "باکفیر" تولید نماید، با تعهد به اینکه علیه آمریکا و کشورهای هم‌پیمان او هدایت نشود. معلوم نیست که پس از تولید موشک‌ها، شوروی در آینده دور ضمانت خود را رعایت کند.

با فرض اینکه تمام حساب‌ها و قول و قرارها رعایت شود، می‌بینیم که سالت ۲ فقط محدودیت سلاح‌ها را از جهت کمی نه کیفی تثبیت می‌کند. مسئله دیگر، نظارت بر

تولید، تکمیل و توسعهٔ سلاح‌های ممنوعه است که اجرای این نظارت، خود نیازمند دستگاه‌های فنی پیچیده‌ای است. به همین لحاظ، آمریکا بسیار نگران است؛ اگرچه تولید سلاح‌های غیرمجاز، ممنوع اعلان شده، ولی این یک ادعای بدون پشتوانه است.

کارشناس مسائل دفاعی روزنامهٔ «دیلی تلگراف» می‌نویسد: طبق سالت ۲، آمریکا قول داده است که موشک‌های کروز را در اروپا به کار نگیرد و اطلاعات فنی آن را در اختیار کشورهای غربی که در مقابل شوروی احساس خطر می‌کنند، نگذارد، اما آمریکا در اینجا از طرف کشورهای اروپای غربی تحت فشار قرار گرفته است؛ زیرا این کشورها در برابر موشک‌های "اس. اس. ۲۰" شوروی که دارای برد متوسط و بلند و سه کلاهک اتمی است و می‌تواند هر نقطه‌ای را در اروپا هدف قرار دهد، به وحشت افتاده‌اند؛ درحالی که محدودیت شامل این موشک نشده است؛ لذا آمریکا ناچار است اروپای غربی را با موشک‌های "پرشینگ ۲" و سایر سلاح‌های اتمی تکنیکی تجهیز کند.

قابل پیش‌بینی نیست که سالت ۲ نیز بتواند از سرعت مسابقهٔ تسلیحاتی بکاهد؛ زیرا از شش سال پیش تاکنون که سالت ۱ امضا شده، ما دیدیم که نظارت و دقت جدی در مورد توسعهٔ سلاح‌های استراتژیک از طرف هیچ‌کدام از دو ابر قدرت، به عمل نیامد و مسابقهٔ تسلیحاتی به سرعت خود افزود. واقعیت این است که هدف سالت‌ها به‌طور کلی، تقلیل و تحدید خطرات ناشی از سلاح‌های اتمی برای بشر است، بلکه هر دو ابر قدرت به علت بار سنگین اقتصاد نظامی ناچارند فعلاً دست از رقابت خود در زمینهٔ تسلیحاتی بردارند. دلیل دیگر این است که از نظر افکار عمومی ظاهراً تشنج‌زدایی را رعایت کرده باشند، ولی باطناً زرادخانه‌های خود را گسترش دهند؛ زیرا کنترل گسترش سلاح‌های هسته‌ای، مشکل بزرگی در راه حصول به هدف سالت‌ها می‌باشد. در دههٔ اخیر با اینکه شوروی ادعای کند تولید سلاح‌های هسته‌ای، مشکل بزرگی در راه حصول به هدف سالت‌ها می‌باشد؛ همچنین با آنکه این کشور ادعای کند تولید سلاح‌های اتمی و هزینهٔ نظامی خود را تقلیل داده و بیشتر سعی در حفظ سیاست تشنج‌زدایی کرده، ولی مشاهده می‌شود غیر از پشت کردن به ادعای خویش، تعداد سلاح‌های جنگی و سربازانش را در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی به دو برابر افزایش داده است (یک میلیون سرباز و ۴۰٪ سلاح‌ها در این کشورها متعلق به شوروی است؛ یعنی نیرو و سلاحش را در این منطقه به دو برابر افزایش

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۹۵

داده است؛ به گونه‌ای که یک میلیون سرباز و ۴۰٪ سلاح‌ها در این کشورها متعلق به شوروی است؛ یعنی دو برابر تعداد سرباز و سلاح‌هایی که آمریکا در اروپای غربی دارد. شوروی پس از سال ۱ بر سرعت تولیدات هسته‌ای خود افزود و در سال ۱۹۷۸ جمعاً ۲۵۵۰ [نوع سلاح تولید کرد] یا بهتر بگوییم ۴۰۸ نوع سلاح بیشتر از آمریکا داشت. درحالی که شوروی با داشتن چپ و سکوی پرتاب موشک، شش هزار رادار، ۲۶۰۰ هواپیمای جنگنده و ده هزار موشک ضد موشکی، صاحب قدرتمندترین نیروی هوایی جهان است، ولی باز هم مشغول تهیه طرح یک نیروی ضد موشکی است. آمریکا از نظر نیروی هوایی نسبت به شوروی خیلی عقب است. کنگره آمریکا فاش کرد که شوروی تا سال ۱۹۸۵ صاحب ۶۶۵۴ موشک با کلاهک‌های اتمی با قدرت تخریبی ۷۱۳۱ مگاتن خواهد بود؛ درحالی که آمریکا می‌تواند ۲۱۵۴ موشک با قدرت تخریبی ۱۲۱۶ مگاتن تولید کند. بسیار خطرناک است اگر تصور کنیم که "افسانه تشنج‌زدایی" به پایان خواهد رسید.

دکتر علی بیگدلی

در رابطه با اثرات انقلاب ایران بر روابط اقتصادی و نظامی ایران و آمریکا نگاه کنید به گزارشی از آقای دکتر علی اکبر بیهقی، روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۶/۲۹ «بر اساس گزارش «مجله بازرگانی» California Business, April 79 اثرات اقتصادی انقلاب ایران در ایالت کالیفرنیا بیش از سایر ایالات آمریکا محسوس است؛ زیرا اکثر شرکت‌ها، بانک‌ها و صنایع نظامی که با رژیم گذشته ایران همکاری داشتند در این ایالت مستقر می‌باشند. بنا به نوشته این مجله، رژیم سلطنتی ایران قبل از سقوط در حدود یازده میلیارد دلار با آمریکا قرارداد بسته بود که هفت میلیارد دلار آن قرارداد خرید تجهیزات نظامی و چهار میلیارد دلار آن قراردادهای صنعتی و تجاری می‌باشد.

قسمت اعظم قراردادهای نظامی با شرکت‌های هیوز^۱، لاکهید^۲، لایتون و بویینگ^۳؛ و قراردادهای صنعتی با شرکت‌های فلور، پارسون، بکتل و کایزر؛ و قراردادهای وام تجاری با بانک‌های سکپورتی پاسیفیک، ولزمارگو، کراکر، یونایتد کالیفرنیا و بانک آمریکا منعقد شده است که مرکز اصلی اکثر آنها در کالیفرنیا قرار دارد.

الف - قراردادهای نظامی

قراردادهای نظامی اکثراً سری هستند و تنها اطلاعات زیر در اختیار مجله مذکور قرار گرفته است:

۱ - شرکت "لاکهید" قراردادی به مبلغ ۱۳۸ میلیون دلار به نام برنامه "پیس لاگ" ۳ با نیروی هوایی ایران منعقد کرده تا با استفاده از برنامه کامپیوتری لجستیکی نگهداشت شصت فروند هواپیمای حمل و نقل نظامی مدل

130 - C و شش فروند هواپیمای مدل اورپون 3 - P را بر عهده دارد.

۲ - شرکت "لایتون این دستریز" قرارداد تحویل دو کشتی جنگی به نام اسپرونز به مبلغ هر کدام دویست میلیون دلار با نیروی دریایی ایران منعقد نموده که احتمالاً نیروی دریایی آمریکا آنها را بازخريد خواهد کرد.

۳ - شرکت "بویینگ" مذاکرات مربوط به فروش هفت فروند هواپیمای مدل ۷۰۷ نظامی مجهز به رادار مخصوص را به مبلغ ۵۷۰ میلیون دلار با نیروی دریایی ایران به اتمام رسانده که ظاهراً قرارداد آن لغو شده است.

۱ - شرکت هواپیماسازی هیوز یک شرکت آمریکایی بزرگ در زمینه هوافضا بود که در سال ۱۹۳۲ توسط هوارد هیوز در گلندیل (کالیفرنیا) تأسیس شد. در سال ۱۹۸۵ این شرکت توسط جنرال موتورز خریداری شد و بعدها در سال ۱۹۹۷ جنرال موتورز آن را به شرکت ریتون واگذار کرد. (ویراستار)

۲ - لاکهید مارتین (به انگلیسی: Lockheed Martin) شرکت هوافضا، تجهیزات نظامی و امنیت اطلاعات آمریکایی است، که در سال ۱۹۹۵ از به هم پیوستن شرکت‌های لاکهید کورپوریشن و مارتین مریتا، در شهر بتزدا، مریلند تشکیل شد. شرکت لاکهید مارتین یکی از بزرگ‌ترین پیمانکاران صنایع جنگ‌افزاری جهان محسوب می‌شود و در سال مالی ۲۰۰۹ بالغ بر ۷۴٪ از درآمدهای این شرکت، از محل فروش تجهیزات نظامی، حاصل شده است. سالانه بیش از ۷۱٪ از کل بودجه وزارت دفاع ایالات متحده آمریکا صرف خریداری تجهیزات از لاکهید مارتین می‌شود. شمار کارکنان این شرکت بیش از ۱۰۰ هزار نفر است و بخشی از سهام آن، در بازار بورس نیویورک معامله می‌شود.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۹۷

۴ - شرکت "هیوزارکرافتر" برای آموزش و خدمات در صنایع الکترونیک شیراز و همچنین برای خدمات مربوط به موشک‌های فینیکس 9 - AWG که در هواپیماهای اف ۱۴ ساخت شرکت "گرومن" به کار می‌رود قراردادهایی با ایران منعقد نموده است.

ب - قراردادهای صنعتی

۱ - شرکت "فلور" از جمله شرکت‌هایی است که از سال‌ها قبل، فعالیت مهندسی و ساختمانی قابل ملاحظه‌ای در صنایع نفت ایران داشته است. این شرکت در سال ۱۹۶۸ پالایشگاه تهران را با ظرفیت ۸۵ هزار بشکه در روز ساخته است؛ سپس به منظور توسعه پالایشگاه مذکور پروژه مشابهی با مشارکت شرکت آلمانی "تیسن" به انجام رسانید و بالاخره در سال ۱۹۷۵ "شرکت فلور ایران" را تأسیس کرد که ۵۱٪ از سهام آن متعلق به ایران است. این شرکت همچنین قراردادی با شرکت نفت ایران منعقد کرد تا ۶۵٪ از عملیات پالایشگاه اصفهان را انجام دهد. ۳۵٪ بقیه عملیات برعهده شرکت آلمانی تیسن است. شرکت فلور در حال حاضر مدعی است در هنگام شروع اعتصابات در پالایشگاه اصفهان، حدود ۹۸٪ از تعهدات خود را انجام داده است و بر اثر توقف کار در پالایشگاه مذکور، جمعاً در حدود ۲۵ میلیون دلار در سال ۱۹۵۸ کمتر سود داشته است.

۲ - شرکت خدماتی دیگری که در ایران فعالیت دارد، شرکت "رالف ام پارسونز" است که در معادن مس سرچشمه فعالیت دارد. این شرکت قراردادی به مبلغ هفتصد میلیون دلار با ایران منعقد کرده و مدعی است در هنگام قطع عملیات معادن سرچشمه، در حدود ۹۷٪ کارها را انجام داده است. شرکت رالف ام پارسونز قراردادی دیگری به مبلغ پانصد میلیون دلار جهت جمع‌آوری گاز در اهواز با ایران امضا کرده که تا کنون نزدیک ۶۰٪ عملیات را به پایان رسانده است. از آنجا که فعالیت شرکت رالف ام پارسونز بیشتر به صورت خدمات است و هیچ‌گونه سرمایه‌گذاری از سوی این شرکت در ایران انجام نشده، بنابراین قطع عملیات آن، ضرری متوجه شرکت نخواهد کرد.

۳ - شرکت "بکتل" اخیراً قراردادی به مبلغ ۱۷۰ میلیون دلار برای شیرین کردن آب شور در بندر چابهار با مشارکت دو شرکت ایرانی امضا کرده است. این شرکت مدعی است که بر اثر قطع عملیات، در حدود یک میلیون دلار از درآمدها کاسته شده است.

۴- شرکت "کایزر" قراردادی به مبلغ ۹۲۵ میلیون دلار برای تأسیس کارخانه فولاد در اهواز با ایران منعقد کرده است و قطع عملیات، ضرری متوجه شرکت مذکور نخواهد کرد. شرکت‌های صنعتی مذکور به علت غیرنظامی بودن فعالیت‌هایشان، اظهار امیدواری کرده‌اند که با آرام شدن اوضاع ایران، مجدداً به کار دعوت شده و پروژه‌های مورد نظر را تکمیل کنند. بالعکس شرکت‌های صنایع نظامی از قبیل هیوز، لاکهید و لایتون این دستریز به علت نظامی بودن فعالیت‌هایشان امید چندانی به بازگشت به ایران ندارند و بنا به دلایل زیر ضرری هم متوجه آنها نخواهد شد: اولاً قراردادهای نظامی الزماً با موافقت و ضمانت وزارت دفاع آمریکا منعقد شده است؛ ثانیاً رژیم گذشته ایران حساب مخصوصی به نام تراست ایران با موجودی ششصد میلیون دلار در آمریکا افتتاح کرده تا صورت حساب‌های خرید تجهیزات نظامی از محل آن پرداخت شود. ثالثاً اکثر تجهیزات نظامی، قابل استفاده در نیروهای نظامی آمریکا هستند و احتمالاً وزارت دفاع آمریکا آنها را بازخرید خواهد کرد.

وام‌های بانکی

۱- اگرچه بانک سکپوریتی پاسیفیک در کالیفرنیا با سرمایه ۲۱/۶ میلیارد دلاری در سال ۱۹۷۸ جمعاً مبلغ ۲/۹ میلیارد دلار به کشورهای خارج وام داده، مبلغ وام خود را به ایران فاش کرده است، ولی صاحب‌نظران امور بانکی معتقدند کل وام پرداختی به ایران از یکصد میلیون دلار کمتر است.

۲- همچنین بانک ولز فارگو با سرمایه ۱۸/۶ میلیارد دلار که ۲/۶ میلیارد دلار آن به صورت وام خارجی است، مبلغی کمتر از یکصد هزار دلار به ایران وام داده است.

۳- بانک آمریکا - که مرکز آن در سانفرانسیسکو واقع است - از جمله بزرگ‌ترین بانک‌های آمریکاست که جمع سرمایه آن ۹۴/۹ میلیارد دلار و وام خارجی آن در سال ۱۹۷۸ بیش از شانزده میلیارد دلار بوده است. جمع کل وامی که این بانک و بانک‌های بزرگ نیویورک به ایران داده‌اند، هر یک از دو بیست میلیون دلار کمتر است.

۵- متخصصان امور بانکی، جمع کل وام‌های بانک‌های آمریکایی به ایران را در حدود ۲/۲ میلیارد دلار برآورد می‌کنند و معتقدند این مبلغ برای کشور ایران که بیش از بیست میلیارد دلار تولید ناخالص ملی دارد مبلغ ناچیزی است؛ همچنان که ضرر

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۲۹۹

عمده‌ای نیز متوجه بانک‌های آمریکا نخواهد کرد. از طرف دیگر قسمت اعظم وام‌ها به شرکت‌های خصوصی در ایران داده شده است که با توجه به وابستگی آنها به شرکت‌های بزرگ آمریکایی، امکان عدم پرداخت آنها خیلی کم است. همچنین بانک‌های آمریکا مقدار قابل توجهی از دلارهای نفتی ایران را در اختیار دارند که در صورت لزوم، طلب خود را از آن محل تامین خواهند کرد. روی هم رفته بانک‌های آمریکا نگرانی زیادی نسبت به وصول وام‌های پرداختی ندارند؛ زیرا معتقدند دولت جدید ایران تعهدات مالی خود را محترم شمرده و در فاصلهٔ دراز مدت، ضرری به آنها وارد نخواهد شد. در مقدمهٔ این مقاله، مجلهٔ «بازرگانی کالیفرنیا»، نکاتی از دکتر نیل ژاکوبی - که طرفدار سرمایه‌داری و ظاهراً یهودی و استاد رشتهٔ اقتصاد ایران است - آورده است. از جمله اینکه اوضاع فعلی ایران شبیه اوضاع چین در زمان مائو تسه تونگ است که سعی می‌کرد کشور چین را از نفوذ سرمایه‌گذاری خارجیان به دور نگه دارد.

7 - Mission to Iran. William H. Sullivan. W.W.Norton & Company. 1981.

8 - The Arms Bazaar, Antony Sampson, Holder + Stoughton Press 1971 .

آنتونی سامپسون - نویسندهٔ کتاب معروف «هفت خواهران» - در بارهٔ شرکت‌های نفتی جهان و نیز کتاب «وام دهندگان» در بارهٔ سیستم بانکداری جهانی و نقش سپرده‌های کشورهای عربی صادرکنندهٔ نفت در این سیستم است. هر دو کتاب به فارسی برگردان شده‌اند.

۹ - آمریکا با شاه ۹۴۵ قرارداد نظامی بسته بود

تبریز - دکتر ابراهیم یزدی وزیر امور خارجهٔ اسبق ایران طی سخنرانی در مسجد «شکلی» تبریز گفت: پشتیبانی آمریکا از شاه مخلوع نشان می‌دهد که ثروت ملی ما یعنی نفت، سال‌ها به جیب آمریکا رفته و این کشور با تحویل وسایل نظامی به شاه جنایتکار، موقعیت او را تحکیم کرده و به این نحو بیت‌المال ملت به غارت رفته است. دکتر یزدی در این سخنرانی با اشاره به حضور مستشاران نظامی آمریکا در ایران، افزود: آمریکا تا زمان سقوط شاه مخلوع، تعداد ۹۴۵ قرارداد نظامی بدون صورت‌حساب با ایران بسته

۳۰۰ □ شصت سال صیوری و شکوری

بود. شاه مخلوع هم میلیاردها دلار پول ایران و ملت را با خود برده است (روزنامه اطلاعات، ۱۳/۹/۱۳۵۸).

۱۰ - آن سوی اتهام؛ خاطرات عباس امیرانتظام: شهریور ۵۷ تاخرداد ۶۰، تهران، نشر نی، چاپ دوم ۱۳۸۱.

۱۱ - ادعانامه علیه ایران: در محضر دادگاه داوری دعاوی ایران - ایالات متحده، لاهه - هلند. خواهان: مک رانکین. علیه خوانده: جمهوری اسلامی ایران. دعوی شماره ۱۰۰۹۱۳ شعبه ۲. ضمایم تدارک‌یبه: واقعیات در باره فعالیت‌های ضد آمریکایی در ایران در دوران انقلاب اسلامی در ایران. جان آر. کروک. وکیل نماینده ایالات متحده آمریکا. جلد یک، جلد دو و جلد سه، ادعانامه و ضمایم. تاریخ وصول مدرک به دفتر رابط ۱۳۶۳/۷/۱۹؛ تاریخ ارسال مدرک به لاهه/ تهران ۱۳۶۳/۷/۱۶ - مهر: دادگاه داوری دعاوی ایران - ایالات متحده - ثبت شد ۱۳۶۳/۷/۱۷.

در این دعوا، خواهان یک آمریکایی به نام رانکین، انباردار بل هلی کوپتر اینترناشنال است. برای نشان دادن حجم این ادعاها بخشی از مقدمه این دادخواست را نقل می‌کنم:

«این ادعانامه، نمونه و مثالی از دعاوی یک گروه تقریباً یک‌هزار و پانصد نفری از خواهان‌ها می‌باشد که طبق قانون در ایران اقامت داشتند و در معرض تهدید و ارباب و سوء رفتار حامیان مبارز آیت‌الله خمینی قرار گرفتند و سرانجام توسط آنان از ایران اخراج شدند. اکثریت عظیم خواهان‌های مزبور در فاصله بین اکتبر ۱۹۷۸ و فوریه ۱۹۷۹ از ایران اخراج شدند. در کلیه این موارد اخراج آنان با نقض مقررات بین‌الملل صورت گرفته و منجر به زوال اموال شخصی و نقدینه و حقوق قرارداد استخدامی آنها شده است.»

خواهان در این دادخواست چندصد هزار دلار غرامت مطالبه کرده است. اگر دیوان داوری لاهه به نفع این خواهان رأی می‌داد، این رأی شامل ۱۵۰۰ تن از کارمندان دیگر نیز می‌شد و یک سابقه قضایی می‌شد که سایر آمریکایی‌های مقیم ایران، که عده آنها بالغ بر ۴۵۰۰۰ تن بود، می‌توانستند همین ادعا را مطرح و درخواست غرامت کنند.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۰۱

۱۲ - پیام تسلیت وزیر خارجه آمریکا به مناسبت درگذشت آیت الله طالقانی -
روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۶/۲۱

سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - طی پیامی درگذشت حضرت آیت الله طالقانی را به مهندس بازرگان، ملت ایران و خانواده طالقانی تسلیت گفت. متن این پیام بشرح زیر است:

جناب آقای مهندس بازرگان نخست وزیر ایران! با نهایت تأسف درگذشت حضرت آیت الله سید محمود طالقانی را صمیمانه تسلیت می گویم. فقدان این شخصیت عالی قدر برای میلیون ها نفر در ایران و در خارج از ایران که به علم و فضیلت، معتقدات عمیق مذهبی و رهبری دینی معظم له احترام فراوانی قائل بوده اند، ضایعه ای دردناک است. خواشمندم مراتب همدردی و تسلیت صمیمانه ما را به خانواده آن مرحوم و ملت شریف ایران ابلاغ فرمایید. سایروس ونس وزیر امور خارجه آمریکا

۱۳ - بیانیه وزارت ارشاد در باره اخراج خبرنگار «نیویورک تایمز» - ۱۳۵۸/۵/۱
متن یادداشت وزارت ارشاد ملی که با امضای "دکتر مهدی ممکن" - معاون وزارت ارشاد ملی - به آقای یوسف ابراهیم ابلاغ شده، به شرح زیر است:

«آقای یوسف ابراهیم

وزارت ارشاد ملی دولت موقت جمهوری اسلامی ایران به شما اطلاع می دهد که از تاریخ دریافت این یادداشت نمی توانید به عنوان خبرنگار «روزنامه نیویورک تایمز» در ایران فعالیت داشته باشید. در اولین فرصتی که مشکلی برای شما ایجاد ننماید ایران را ترک خواهید کرد».

در پی دریافت این یادداشت، دفتر روزنامه «نیویورک تایمز» در منطقه خلیج فارس، مستقر در تهران، با ارسال یادداشتی به دکتر ممکن (وزارت ارشاد ملی) که رونوشت آن به روزنامه اطلاعات ارسال شده، از مقامات دولتی درخواست کرده است تا علت اخراج یوسف ابراهیم توجیه و در آن تجدیدنظر شود.

در این یادداشت آمده است: در یادداشت وزارت ارشاد ملی در زمینه ترک ایران هیچ گونه دلیل کتبی و یا شفاهی برای اخراج یوسف ابراهیم ذکر نگردیده است. وی دارای کارت معتبر خبرنگاری از وزارت ارشاد ملی می باشد و این کارت در تاریخ ۱۱

تیرماه ۱۳۵۸ تمدید شده است. در این نامه اضافه شده است که: «نام برده از تاریخ نوامبر ۱۹۷۹ در ایران بوده و تا به حال هیچ گونه درگیری با مقامات دولتی نداشته و در گزارشات و مقالات ایشان از آغاز انقلاب تا کنون هیچ گونه مطلب غیر واقعی و مغرضانه در مورد انقلاب اسلامی وجود نداشته».

۱۴- اظهارات یانگ در بارهٔ محمدرضا شاه پهلوی

نیویورک- آسوشیتد پرس: آندرو یانگ - نماینده پیشین آمریکا در سازمان ملل - گفته است: اگر شاه مخلوع ایران باور می کرد نمی تواند در خارج از کشورش پناهگاهی بیابد، قطعاً میلیون ها تن از ایرانیان را می کشت. یانگ گفت از آنجا که شاه پول کافی دزدیده بود و فکر می کرد که می تواند در امن و امان زندگی کند، از کشور گریخت. یانگ گفته است: میل دارم شاهد آن باشم که شاه به آفریقای جنوبی برود؛ زیرا به عقیده من آنها یکدیگر را در رک می کنند. وقتی از یانگ پرسیده می شود آیا شاه باید به ایران بازگردانده شود یا نه؟ او پاسخ داد: نه؛ و اضافه کرد که آمریکا در حمایت از شاه مرتکب اشتباه بزرگی شد، اما اشتباه بزرگ دیگری خواهد بود که آمریکا اجازه بدهد شاه در آمریکا بماند. او با توجه به این واقعیت که ما در تمام موارد گناهکار بوده ایم، گفت: شما نمی توانید دست هایتان را از این گناهان پاک کنید. یانگ گفت اگر شاه مخلوع به ایران بازگردانده شود حتماً اعدام می شود و اضافه کرد: به عقیده او شاه مخلوع در حال مرگ است. یانگ از آیت الله خمینی به عنوان یک روحانی مؤمن و درخشان که در حرکت به سوی هدفش قاطع است، نام برد. او گفت: امام خمینی شخصیتی است که به عقیده من نسبت به مذهبش بسیار جدی است و یقین دارد که شاه، فرهنگ اسلامی ایران و میراث این فرهنگ را ضایع کرده است (روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۸/۹/۱۸).

۱۵- اظهارات یانگ در بارهٔ آقای خمینی

این آمریکایی کیست که امام را "مرد روحانی مقدس" نامیده است؟ (روزنامهٔ

اطلاعات، ۱۳۵۸/۶/۱)

سه هفته پیش، جیمی کارتر - رئیس جمهوری آمریکا - اعضای کابینه، مشاوران مخصوص و همکاران نزدیک خود را در کاخ سفید به حضور پذیرفت. در این

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۰۳

گردهمایی کارتر گفت: با کمال تأسف باید اعتراف کنیم بر اثر اشتباهات غیرقابل جبران سیاسی همکاران و مشاوران من در سیاست آمریکا و جهان، بحران‌های نگران‌کننده‌ای به وجود آمده است که چهره آمریکا را دچار ضایعات ساخته است. جیمی کارتر، سپس نگاهی به آندرو یانگ - رئیس هیئت نمایندگی و سفیر آمریکا در سازمان ملل متحد - افکند و گفت: «باید فراموش کنیم "یانگ" تا آنجا که مقدراتش اجازه می‌داد، برای بهبود روابط سیاسی آمریکا با دیگر ممالک جهان قدم‌های مثبت و مؤثری برداشته و توانسته است روابط سیاسی بین آمریکا و پنجاه کشور را بهبود بخشد. پس از این جلسه، آندرو یانگ مدت سه هفته خود را از مجامع عمومی دور نگاه داشت و تقریباً سکوت اختیار نمود.

با گذشت سه هفته، بار دیگر روزنامه‌نگاران برای مصاحبه به سراغ آندرو یانگ رفتند و سیاستمدار آمریکایی به‌طور کنایه و شوخی، خطاب به خبرنگاری که درخواست مصاحبه با او را داشت، گفت: می‌خواهی با تنها کسی که زنده مانده است، مصاحبه کنی؟ منظور یانگ از این شوخی سیاسی این بود که کارتر همگی همکاران گذشته خود را به‌خاطر اشتباهات سیاسی که مرتکب شده بودند، مرده اعلام کرد و تنها او است که با اقدامات خود مورد تمجید رئیس جمهوری قرار گرفته و از نظر سیاسی زنده مانده است.

در حقیقت لبه تیز انتقاد کارتر شامل سخنان یانگ هم می‌شد و سیاستمدار ۴۷ ساله آمریکایی طی سی ماه فعالیت خود در سازمان ملل متحد، از بیشتر همکاران کارتر برای خود دشمن ساخته بود، ولی در عوض از بسیاری از دشمنان آمریکا دوستان تازه‌ای به وجود آورده است.

آندرو یانگ با سخنرانی‌های تند و آتشین علیه استعمار ایران، موجبات خشم عده‌ای از سیاستمداران را فراهم کرد؛ به‌طوری که در روزنامه‌ها و مجلات علیه وی نقدهای تندی نوشته شد. از جمله اظهارات آندرو یانگ در خلال فعالیت‌های دیپلماسی‌اش که موجبات خشم دشمنان خویش را فراهم کرده بود، بدین قرارند:

«۱- ریچارد نیکسون و جerald فورد دارای افکار نژادپرستانه بودند و اقداماتشان جنبه

حمایت از نژادپرستان را داشت.

۲- کوبایی‌ها در آفریقا دارای مشی حساب‌شده‌ای هستند و تمرین می‌کنند که یک سیاست مثبت غیرقابل تغییر را پیشه سازند تا موجبات جلب مردم آفریقا را فراهم کند.

۳- هم اکنون صدها، بلکه هزاران زندانی سیاسی در زندان‌های ایالات متحده آمریکا در انتظار روشن شدن سرنوشت خود روزشماری می‌کنند.

۴- آیت‌الله خمینی یک روحانی مقدس است.»

به‌طور کلی می‌توان گفت هر جا سیاستمداران آمریکایی اشتباهات سیاسی جبران‌ناپذیری می‌کردند، آندرو یانگ وارد معرکه می‌شد و با اتخاذ یک سیاست تازه، وضع را به نفع آمریکایی‌ها تغییر می‌داد. اکثر سیاستمداران کارکشته جهان از جمله دیپلمات‌های صاحب‌نام، مانند برژینسکی گفته‌اند تنها مردی که می‌تواند سیمای کدر آمریکا را در بحران‌های تاریک جهان عوض کند و برای آمریکا وجهتی به‌وجود آورد، آندرو یانگ است.

آندرو یانگ که هم سخنرانی برجسته و هم سیاستمداری پخته و کارکشته است و هم از درد سیاهان آمریکا آگاهی کامل دارد، بدون شک هم مورد تأیید مردم آمریکا و هم مورد احترام جیمی کارتر است.

خانم چین یانگ همسر آندرو یانگ که مدت ۲۵ سال متوالی هم در زندگی خصوصی و هم در فعالیت‌های سیاسی با یانگ شریک و ندیم بوده، در باره همسر سیاه‌پوست خود چنین می‌گوید:

یانگ برای رسیدگی به حقوق حق سیاه‌پوستان و مبارزه علیه نژادپرستان به‌وسیله سخنرانی‌ها، مقالات و فعالیت‌های خود تا آنجا پیشروی کرده که موجبات برانگیخته شدن خشم نژادپرستان را علیه خود فراهم کرد و بر دشمنان خویش افزود، ولی او همچنان قاطعانه عمل می‌کند و از گزند دشمنان خود نیز باک ندارد.

در دوران فعالیت دیپلماتیک خود، آندرو یانگ موفق شد سازمان حقوق بشر را به نفع زندانیان سیاسی به حرکت درآورد و با من که همسر او هستم غالباً پیرامون نحوه مبارزه علیه ظلم و ستم سخن می‌گویند و در این باره ساعت‌ها بحث می‌کنیم. آندرو یانگ چون خود یک سیاه‌پوست است در بین سیاه‌پوستان، همچنین آزادی‌خواهان محبوبیت دارد و هرگز در برابر مخالفان ضعف از خود نشان نمی‌دهد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۰۵

سیاستمدار آمریکایی دوران تحصیل نیز توانست با سیاه‌پوستان آفریقا ارتباط برقرار کند و از طریق دانشگاه و از طریق مذهب در استحکام این روابط کوشید و توانست موفق شود با چنین ارتباط قدیمی دوران دانشجویی به هنگام مذاکرات سه‌جانبه آمریکا، انگلیس و چریک‌های رودزیایی به‌عنوان رئیس هیئت نمایندگی آمریکا در هتلی اقامت کند که چریک‌های رودزیایی اقامت داشتند و این خود برای یانگ یک پیروزی بزرگ به‌شمار می‌رفت. آندرو یانگ تبادل نظر صمیمانه با چریک‌های رودزیایی را که از دیدن دیپلمات‌های سفیدپوست متعجب بودند به جایی رساند که به اتفاق آنان به بارهای عمومی جنوب شهر می‌رفت و در استخر شنا و معابر عمومی ظاهر می‌شد و در اتاق‌های در بسته چریک‌های رودزیایی به روی او باز بود و در جلسات و مذاکرات آنان شرکت می‌کرد. در یکی از جلسات سیاسی، آندرو یانگ خطاب به طرف مقابل خود که یک چریک سیاه‌پوست بود، گفت: «راستی دوستان دوره فوتبال بازی دانشگاه کجا هستند؟ آیا شما هنوز هم مانند دوران تحصیل به فوتبال علاقه‌مند هستید؟».

آندرو یانگ کاخ سفید را هم به محل تجمع سیاه‌پوستان لیبرال تبدیل کرد و هر چند یک بار رئیس جمهوری را با آنها مواجه می‌داد و در مورد مشکلات جاری با یکدیگر مذاکره می‌کردند.

جیمی کارتر روزی که آندرو یانگ را به‌عنوان سفیر و رئیس هیئت نمایندگی آمریکا به سازمان ملل معرفی کرد، از طرف مخالفان مورد انتقاد قرار گرفت که چرا یک سیاه‌پوست را به چنین پست مهمی گمارده است. رئیس جمهوری آمریکا در مقابل مخالفان چنین گفت: «یانگ به کسی بدهکار نیست، او مردی مطمئن و مورد اعتماد است و قادر است در پست تازه خود به مردم جهان و آمریکا خدمت کند». کیاست، پختگی، موقع‌شناسی و سادگی توأم با حسن نیت آندرو یانگ باعث شده است که جیمی کارتر برای حل مشکلات داخلی نیز از مشورت این سیاستمدار حقوق‌دان و مذهبی استفاده کند. هامیلتون جردن - رئیس دفتر رئیس جمهوری آمریکا - می‌گوید تنها یک نفر را می‌شناسم که قادر است برای رفع بحران‌های داخلی، رئیس جمهور را کمک کند و او، آندرو یانگ است. از سوی دیگر، نمایندگان کنگره آمریکا هم از

کیاست و حسن نیت آندرو یانگ سخن می‌گویند و وجود او را در کنار رئیس جمهوری مغتنم می‌شمارند.

یانگ می‌گوید: یاد روزهایی به‌خیر که با دکتر مارتین لوتر کینگ - رهبر فقید سیاه‌پوستان - در راه آرزوهای سیاهان قدم برمی‌داشتیم. این در حقیقت برای من مکتبی بود که تجربه‌اندوزی برای دوران سیاستمداری آینده را در مکتب لوتر کینگ آموختم و امروز با برخورداری از دروس مکتب گذشته به حل و فصل معضلات و مشکلات هم‌مسلمانان و مردم رنج‌دیده سیاه‌پوست می‌پردازم و این کار را تا پایان حیات ادامه خواهم داد.

آندرو یانگ می‌گوید: مردان بسیاری در گذشته با من همکاری داشتند که در سنگر آزادی‌خواهان از هیچ تهدیدی نمی‌هراسیدند و من در چنین شرایطی بود که درس سیاست آموختم. هم‌مسلمانان و هم‌زمان من در سنگرهای دوران جوانی، جان خود را برای آزادی هم‌مسلمانان از دست دادند و من هم باید برای ادامه چنین کاری تا پایان عمر آماده باشم و آنی در این کار قصور نورزم.

یانگ می‌گوید: از مخالفان رئیس جمهور نباید واهمه داشت. مهم این است که دلیل مخالفت‌ها را فهمید و در رفع نارضایی‌ها کوشید؛ آن وقت است که دشمنان به دوستان مبدل می‌شوند.

آندرو یانگ از سال ۱۹۶۴ تا سال ۱۹۷۰ ریاست سازمان طرفداران حقوق بشر و سازمان آزادی‌بخش سیاه‌پوستان را که دکتر مارتین لوتر کینگ مؤسس آن بود، برعهده داشت. یانگ در سال ۱۹۷۰ کوشش کرد از نیویورک به نمایندگی کنگره انتخاب شود، ولی شکست خورد. سیاستمدار آمریکایی در سال ۱۹۷۲ به‌عنوان نماینده کنگره از سوی مردم ایالت جورجیا انتخاب شد و از این تاریخ فعالیت‌های سیاسی او آغاز می‌شود. یانگ دارای چهار فرزند است که اغلب اوقات فراغت خود را با آنان به بازی فوتبال، والیبال و شنا می‌گذراند (روزنامه دی پست آلمان، ترجمه اکبر سرداری).

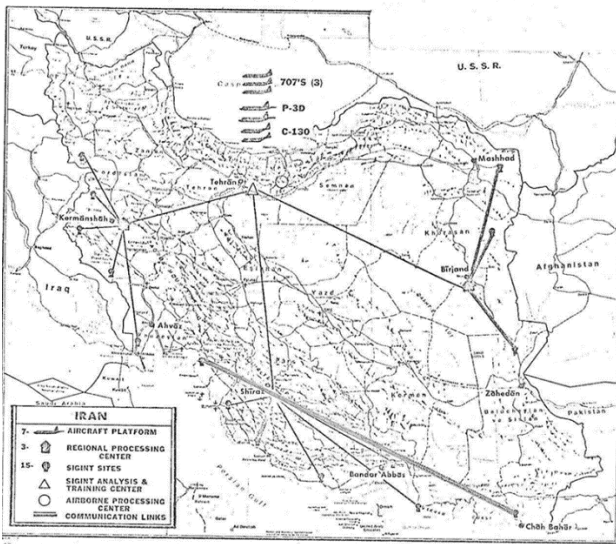
۱۶ - استعفای یانگ

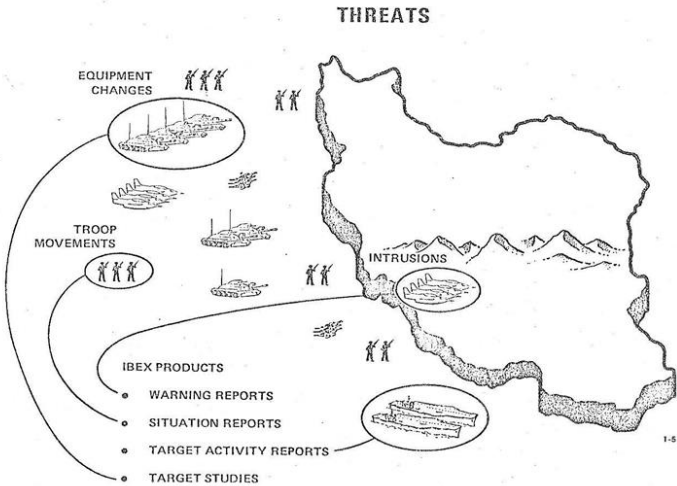
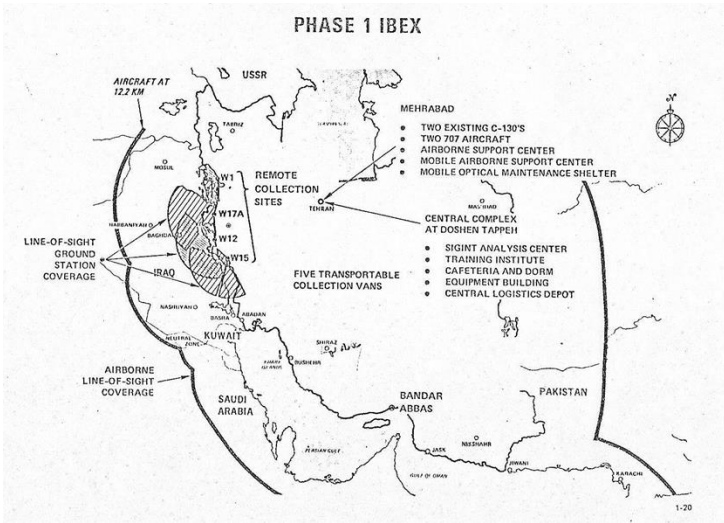
واشنگتن - آسوشیتدپرس: آندرو یانگ نماینده آمریکا در سازمان ملل متحد که با ملاقات غیرمترقبه خود با ناظر سازمان‌های آزادی‌بخش فلسطین در مقر سازمان ملل، جنجالی در آمریکا پدید آورده بود، از سمت خود استعفا کرد و کارتر با استعفای او

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۰۷

موافقت کرد. ملاقات یانگ با ناظر فلسطینی‌ها با انتقاد جوامع یهودی‌های آمریکا و نیز بسیاری از نمایندگان کنگره آمریکا روبه‌رو شده بود. یانگ دیشب قبل از استعفا از سمت خود، با وزیر امور خارجه آمریکا ملاقات کرد. بسیاری از مطبوعات آمریکا این ملاقات را خودسرانه، توصیف کردند.

۱۷ - جایگاه‌های نصب سیستم‌های آیکس

انداختن این پروژه اطلاعاتی، اقدام لازم را معمول دارید. اگر وقت دارید هم اکنون حاضرم که توضیحات بیشتری در اختیارتان قرار دهم. متشکرم. لازم به تذکر است که این پروژه از همان پروژه استراق سمع آمریکایی در کبکان و بهشهر می باشد. [نام محفوظ] همافر نیروی هوایی

۱۹ - کشف تأسیسات جاسوسی ضد شوروی در ساحل دریای خزر

چالوس - خبرنگار اطلاعات: تأسیسات جاسوسی آمریکا که برای تحقیق در اوضاع مرزی شوروی در ساحل دریای خزر ایجاد شده بود، در اختیار کمیته انقلاب اسلامی قرار گرفت. خبر کشف رادار و دستگاه‌های جاسوسی آمریکا قبلاً به وسیله خبرنگار اطلاعات در چالوس گزارش شده بود. ساختمانی که دستگاه‌های جاسوسی آمریکا در آن نصب شده، از نظر معماری، شکل خاصی دارد و در بین کلارآباد و مثل قو نزدیک رودخانه تیلورسر قرار دارد. در این ساختمان اتاق‌های مخصوص وجود دارد که در هر اتاق دستگاه‌های پیچیده‌ای نصب شده است و هنوز طرز کار این دستگاه‌ها برای مأموران معلوم نشده است و کمیته به شدت از آنها پاسداری می کند. ایستگاه رادار و دستگاه‌های جاسوسی آمریکا در مجاور اردوگاه نظامی ساواک واقع در غرب چالوس ایجاد شده و گفته می شود که از بیست سال قبل این دستگاه‌ها به تحقیق و جاسوسی در اوضاع مرزی شوروی مشغول بوده است.

قرنی چه گفت؟

تیمسار قرنی گفت: از این موضوع هیچ اطلاعی در دست من نیست. این نوع اقدامات معمولاً توسط کمیته‌ها انجام می گیرد که ما را از آن بی اطلاع می گذراند و عملیات هم توسط مأمورین کمیته و اگر سربازی هم باشد باز تحت نظر کمیته عمل می کنند. تا آنجا که من می دانم آمریکایی‌ها این نوع دستگاه‌ها را قبل از رفتن از ایران یا نابود کردند، یا با خود بردند. در مورد "کلارآباد" هم باید وضع به همین ترتیب باشد؛ مع هذا من اقدام می کنم و کوشش به عمل می آورم تا اطلاعاتی به دست آورم. نمی دانم کی می توانم اطلاعات لازم را در اختیار شما بگذارم.

قرنی گفت: برای حل مشکلاتی نظیر مشکل فوق قرار است کمیته‌های امام در یک سازمان و زیر نظر آقای دکتر یزدی - معاون انقلاب نخست وزیر - قرار گیرند و از

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۱۱

طرف ارتش هم نماینده یا نمایندگانی در آن حضور داشته باشند تا با اطلاع و هماهنگی، اقدامات لازم و ضروری انجام گیرد و همچنین به تدریج، وظایف کمیته‌ها به سازمان‌های دولتی و مسئول منتقل گردد.

۲۰ - آمریکا، نگران وسایل نظامی سری خود در ایران

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: برژینسکی - مشاور پرزیدنت کارتر در مسائل امنیت ملی - اظهار داشت: «آمریکا هم‌اکنون در برخی مناطق ایران به اقدامات احتیاطی دست زده است تا پاره‌ای از وسایل نظامی فوق مدرن به دست مخالفان آمریکا نیفتد». برژینسکی، پس از انتشار مقاله «واشنگتن پست» دایر بر اینکه ایالات متحده کار برچیدن ایستگاه‌های رادار استراق سمع را در نزدیکی مرزهای ایران و شوروی آغاز کرده است، مطلب بالا را بیان داشت. برژینسکی خاطر نشان ساخت که «اجرای قراردادهای سالت در بارهٔ محدود کردن تولید سلاح‌های استراتژیک به منابع اطلاعاتی دقیق نیاز و بستگی دارد، ولی قطع احتمالی مراقبت در پرتاب موشک‌های شوروی، از ایران، کنترل این قراردادها را به خطر نخواهد انداخت». مخالفان دومین قرارداد سالت می‌گویند: تحقیق در بارهٔ به کار بسته شدن مفاد این قرارداد امکان‌پذیر نیست. با این حال وزارت دفاع آمریکا تأکید کرده است که تاکنون هیچ‌یک از وسایل سری نظامی آمریکا از ایران خارج نشده است.

حمل تجهیزات

پایگاه هوایی اسکات (ایلی نویز) رویترز: نیروی هوایی آمریکا از امروز از طریق یک پل هوایی حمل البسه و تجهیزات زمستانی برای نیروگاه‌های ارتش ایران به ارزش ده میلیون دلار را آغاز کرد. فرمانده این پل هوایی اظهار داشت که به درخواست ایران ۲۵ هزار دست لباس گرم، ده هزار یقلاوی برای نگهداری غذا برای نیروی زمینی ایران فرستاده خواهد شد. فرمانده پل هوایی گفت: تجهیزات زمستانی را که از مرکز تأمین تجهیزات دفاعی در ریچموند تهیه شده، چهار هواپیمای حمل و نقل سی - ۱۴۱ و شش هواپیمای حمل و نقل از نوع گالکسی به ایران حمل خواهند کرد. هنوز توضیح داده نشده است که ارتش ایران به چه دلیل به تجهیزاتی از قبیل البسه، ژاکت، شلوار و دیگر تجهیزات زمستانی نیاز مبرم پیدا کرده است.

۲۱ - مشکلات و مسائل اولین سال انقلاب از زبان مهندس بازرگان، گردآورنده و ناشر مهندس عبدالعلی بازرگان، چاپ اول، زمستان ۱۳۶۱، ص ۹۱، در سومین پیام رادیو - تلویزیونی (۱۳۵۷/۱۲/۹).

۲۲ - آن سوی اتهام؛ خاطرات عباس امیرانتظام: شهریور ۵۷ تاخرداد ۶۰، نشر نی، چاپ دوم ۱۳۸۱.

۲۳ - **انهدام پایگاه‌های شنود: تجهیزات الکترونیکی پانصد میلیون دلاری پایگاه جاسوسی منهدم شد**

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: آمریکایی‌ها با از دست دادن کنترل ایستگاه استراق سمع آن کشور در شمال ایران، با شکست بزرگی مواجه شده‌اند. منابع آمریکایی تأیید کردند بیست کارشناس آمریکایی قبل از آنکه این ایستگاه را با یک هواپیمای ارتش ایران به تهران ترک کنند، تجهیزات الکترونیکی پانصد میلیون دلاری آن را منهدم کرده‌اند. به گفته این منابع، کارشناسان آمریکایی به علت اختلافی که با پرسنل ایرانی پیدا کرده بودند بر اثر حمله افراد مسلح، مجبور شدند این ایستگاه را ترک کنند. ایرانی‌ها کارشناسان آمریکایی این دستگاه را عملاً گروگان گرفته بودند. چون هفته پیش آمریکایی‌ها ایستگاه رادار سری خود را در کلارآباد - نزدیک چالوس - ایران ترک گفته بودند، اما می‌خواستند ایستگاه شمال ایران را از لحاظ اهمیت زیادی که داشت حفظ کنند. کارشناسان آمریکایی از این ایستگاه که در شصت کیلومتری مرزهای شوروی قرار داشت، برای ضبط علایم رادیویی مرکز فضایی شوروی در "بایکونور" استفاده می‌کردند.

با از بین رفتن این دو ایستگاه استراق سمع، سرویس‌های اطلاعاتی آمریکا در درگیری موشک‌های شوروی با مشکل بزرگی روبه‌رو خواهند شد.

در مورد پایگاه کبکان، گزارش دیگری آن را چنین شرح داده است:

«پایگاه جاسوسی آمریکا در دست رزمندگان انقلاب.»

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۱۳

پایگاه نزدیک مرز ایران و شوروی از آزمایش‌های موشکی شوروی عکس می‌گرفت. دو آمریکایی از تجهیزات حساس پایگاه دفاع می‌کردند. گفته می‌شود تأسیسات پیچیده پایگاه، منهدم شده و قسمتی از آن به‌دست رزمندگان افتاده است» (روزنامه اطلاعات، پنجشنبه ۱۰ اسفندماه ۱۳۵۷).

اظهارات سرلشکر قرنی و معاون نخست‌وزیر در باره پایگاه جاسوسی آمریکا
واشنگتن - خبرگزاری‌ها: دولت آمریکا در واشنگتن اعلام کرد یک گروه چریکی به یک ایستگاه عملیات جاسوسی آمریکا در شمال شرقی ایران حمله کرده، لیکن ایستگاه جمع‌آوری اطلاعات جاسوسی، مجدداً به تصرف نیروهای دولتی ایران درآمد. ایستگاه مورد بحث، آخرین پست از تأسیسات کاملاً سری آمریکا در خاک ایران است که به‌منظور استراق سمع از جریانات آزمایش‌های موشکی شوروی تعبیه شده است. ایستگاه دیگر در اوج ناآرامی‌های سیاسی برای برانداختن رژیم شاه برچیده شده بود. یک مقام آمریکایی تأکید کرد که در زمینه تجهیزات، اسناد و یا اشیای موجود در ایستگاه جاسوسی آمریکایی، هیچ‌گونه مصالحه‌ای صورت نگرفته است.

با این حال، قرائنی در دست است که تکنيسين‌های آمریکایی ممکن است قبل از ترک ایستگاه، تجهیزات سری استراق سمع را به‌دست خود ناپود کرده باشند. مقام‌های دولتی تأکید می‌کنند که در پی تعطیل شدن ایستگاه، حدود بیست تکنيسين به تهران پرواز داده شدند و در جریان این نقل و انتقال به هیچ‌یک از آنها آسیبی وارد نیامده است. منابع دولتی آمریکا به‌طور کلی مایل نیستند در باره این امر بحث و گفتگو داشته باشند. مقام‌های آمریکایی گفتند اطلاعاتی که در باره حمله به ایستگاه استراق سمع (جاسوسی) آمریکا در شمال شرقی ایران به واشنگتن واصل شده، روشن نمی‌کند گروهی که به ایستگاه حمله‌ور شدند به کدام جناح - راست یا چپ - وابستگی دارند. یک مقام آمریکایی در تشریح اینکه هیچ‌گونه مصالحه‌ای در باره تجهیزات و اسناد سری به‌دست آمده از ایستگاه، صورت نگرفته، خاطر نشان ساخت که در جریان حمله به ایستگاه، هیچ‌یک از تجهیزات و اسناد سری به‌دست عوامل غیر دولتی نیفتاده است و ناپود شدن تجهیزات حساس کافی بوده است تا وجود مصالحه‌ای در این زمینه ایجاب نکند.

هنوز دانسته نیست آیا ایستگاه استراق سمع آمریکا در شمال شرق ایران مجدداً به کار خواهد افتاد یا خیر.

به گفتهٔ صاحب‌نظران آمریکایی، ایستگاه جاسوسی که مورد حمله قرار گرفت، در کبکان واقع است.

ایالات متحده اخیراً بار دیگر اجازهٔ به کار بردن ایستگاه‌های استراق سمع خود در خاک ترکیه را به دست آورد. این ایستگاه‌ها به خاطر مناقشهٔ آمریکا با ترکیه در مورد فروش سلاح‌های آمریکایی به این کشور، مدت سه سال تمام تعطیل شده بود. به علاوه، به عقیدهٔ مقام‌های آمریکایی، ماهواره‌ها و هواپیماهایی که به منظور جاسوسی تجهیز شده‌اند و نیز وسایل و تجهیزات دیگر زمینی، در آینده، فقدان اطلاعات موجود بر اثر بسته شدن ایستگاه‌های جاسوسی در ایران را برای آمریکا جبران خواهند کرد.

از سوی دیگر، مسئلهٔ وجود و فعالیت‌های ایستگاه‌های استراق سمع، اهمیت بسزایی در مذاکرات آمریکا و شوروی در زمینهٔ عقد قرارداد تازه بین دو ابرقدرت در مورد سلاح‌های استراتژیک خواهد داشت و این اهمیت به خاطر نقشی است که ایستگاه‌های جاسوسی در به دست آوردن اطلاعات پیرامون فعالیت‌های موشکی شوروی به عهده داشته است.

اشغال

شبکهٔ «تلویزیون ان. بی. سی» آمریکا گزارش داد که این ایستگاه استراق سمع (جاسوسی) آمریکا دو روز در اشغال چریک‌های مسلمان بود و پس از آن به دست ارتش منظم ایران افتاد و قسمت‌هایی از دستگاه‌های سری آن ناپدید شده است.

به گزارش این تلویزیون، چریک‌ها پس از حمله به این ایستگاه، بیست نفر از آمریکاییان را که در آنجا بودند بازداشت کرده‌اند، ولی ارتش ایران بعداً آنها را آزاد کرده است؛ اما قسمتی از دستگاه‌ها ناپدید شده است.

تلویزیون آمریکا اضافه کرده است که پس از اشغال این ایستگاه‌ها، مرزهای ایران کنترل نمی‌شود و شوروی‌ها می‌توانند عدهٔ زیادی از جاسوسان خود را وارد منطقه کنند.

زد و خورد مسلحانه

گزارش دیگری که از خبرگزاری‌ها رسیده، حاکی است آمریکایی‌هایی که یک ایستگاه استراق سمع را در نزدیک مرز شوروی اداره می‌کردند، سه‌شنبه شب پس از

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۱۵

آنکه ایستگاه توسط چریک‌های مجاهدین اشغال شد به تهران انتقال یافتند. مجاهدین برای اشغال آن چند زد و خورد مسلحانه کردند.

صدای انقلاب اعلام کرد که نیروهای انقلاب، ایستگاه رادار آمریکا را در نزدیکی کلارآباد در مرز شوروی کشف کرده و آن را اشغال کرده‌اند.

این ایستگاه ظاهراً همانی است که نزدیک چالوس بوده است که گزارش آن ذیلاً آمده است. این دستگاه رادیویی حوادث داخل خاک شوروی را رله [ردگیری] می‌کرد.

«آسوشیتد پرس» گزارش داد که حمله به ایستگاه رادیویی جدا از اشغال ایستگاه رادار بوده است.

«یونایتد پرس» خبر داد که ایستگاه جاسوسی در کبکان واقع در هفتاد کیلومتری شرق مشهد بوده است.

یونایتد پرس اضافه کرد: مقامات نظامی آمریکا پس از گفتگو با چریک‌ها قسمتی از تجهیزات را پس گرفته‌اند، اما یک دیپلمات غربی گفت به نظر می‌رسد که چریک‌ها هنوز اقلام دیگری از تجهیزات را در اختیار داشته باشند.

یادداشت مهندس امیرانتظام

مهندس امیرانتظام در یادداشتی در باره اشغال کبکان می‌نویسد: «هفته آخر اسفند ۱۳۵۷ و یلیام سولیوان به اتفاق جان استمپل به دفتر من آمدند. سولیوان در نامه‌ای خطاب به نخست‌وزیر نوشته بود که عده‌ای از کارشناسان آمریکایی در کبکان مشهد گروگان گرفته شده‌اند و اضافه کرده بود که گروگان‌گیری آنها جنبه سیاسی ندارد، بلکه کارشناسان چندین میلیون تومان به پیمانکاران محلی بدهکارند و سفارت آمریکا حاضر است آن بدهی راپردازد و گروگان‌ها را آزاد و آنها را به تهران منتقل نماید. موضوع را با نخست‌وزیر در میان گذاشتم. نخست‌وزیر دستور داد که سرپرستی این کار را به‌عهده گیرم. فوراً نماینده‌ای از دادستانی کل کشور خواستم و نماینده‌ای هم از نخست‌وزیری تعیین کردم و همراه گروه آمریکایی به کبکان فرستادم. تماس و مذاکره با فرمانده نیروی هوایی فرودگاه مهرآباد و اختصاص یک هواپیما برای انجام این مأموریت، نصف روز وقت گرفت و بالاخره فرمانده نیروی هوایی فرودگاه توانست با

جلب موافقت انقلابیون و پاسداران، هواپیما را به مشهد و بعد به کبکان بفرستد و پس از پرداخت بدهی‌ها و آزاد کردن گروگان‌ها، آنها را به تهران منتقل کردند تا ترتیب انتقال کارشناسان آمریکایی همراه با سایر کارشناسان مقیم تهران به آمریکا انجام شود. این کارشناسان طی صورت‌جلسه‌ای دستگاه‌های استراق سمع کبکان را به مأموران ایرانی پایگاه کبکان تحویل دادند و خود به تهران آمدند.»

۲۴- نامهٔ سولیوان به امیرانتظام در بارهٔ پایگاه کبکان - ۱۳۵۷/۱۲/۲۵

EMBASSY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

Tehran , Iran March 13, 1979

CONFIDENTIAL

His Excellency Amir Entezam, Deputy Prime Minister of Iran,
Tehran

After the departure of U.S. personnel from the Iranian Air Force station at Kapkan. You and I discussed the importance of maintaining the integrity of the equipment at that site as well as at the similar site in the Air Force station at Behshahr.

In pursuit of this subject, Brigadier General Zolali, Inspector General of the Iranian Air Force, recently asked my Air Attache, Colonel Schaefer, to provide him with some estimates of the sort of maintenance personnel who would be required to keep the sites and their associated equipment in serviceable condition. Colonel Schaefer gave this information to the inspector General, as well as an indication that the united States Government would be prepared to continue to pay the salaries of these personnel until such time as the Government of Iran decides what action it intends to take with respect to these two sites.

After reviewing this information and discussing it with General Immanian, the Chief of the Iranian Air Force, General Zolali suggested that this Embassy inform you of problems which the Iranian Air Force has encountered in attempting to assure the security and integrity of these two sites. He asked that you direct appropriate action to permit the Air Force to carry its responsibilities in this respect.

The problems essentially concern the inability of the Iranian Air Force to exercise authority at its two sites due to the intercession of local "committees" which have taken over the sites. At Behshahr, the Air Force commender, Lt.Sofazadi, reports that his own guard force has been melting away and that looting has begun. At Kapkan,

General Zlolali has been unable to establish commander there. It is believed that General Zolalis problem could be solved if you would provide him with some document which would establish his authority to supervise the sites. Armed with this paper , he could send Iranian Air Force teams to visit the two sites and arrange the necessary custodial undertakings. At the same time, my Air Attache could arrange that payrolls for the Iranian civilian maintenance force could be met and a system for continuing the serviceability of the sites could be orgnized.

If you agree with this suggestion, please make contanct directly with the Iranian Air Force and advise me what function you wish my Air Attache to perform in this matter.

Sincerely, William H. Sullivan, Ambassador

۲۵ - کامپیوترهای خلیج: برخلاف این گزارش، حافظه کامپیوترها از بین نرفته بودند. پس از رویداد طبس و از بین بردن یک هلی کوپتر سالم آمریکایی، موضوع در مجلس مورد رسیدگی قرار گرفت و از وزارت دفاع توضیحاتی خواسته شد. دکتر چمران با من مشورت کرد. من به ایشان توصیه کردم که فرد متخصصی را به مرکز سابق مستشاران آمریکا (خلیج) بفرستد تا اطلاعات موجود در حافظه کامپیوترها را بیرون بکشد. توضیح دادم که سازمان سیای آمریکا زیر نظر وزارت خارجه آمریکا نیست، بلکه زیرمجموعه شورای امنیت ملی است و به احتمال بسیار زیادی اسناد فعالیت سیا در ایران در فایل‌های مرکز مستشاران است. دکتر چمران سرهنگ دیزجی، معاون سیاسی خود را مأمور این کار کرد. او توانست با کمک یک فرد متخصص، اطلاعات موجود در حافظه را در هشتصد صفحه بیرون بکشد. مطالب بسیار مهمی در این اسناد بود؛ از جمله برنامه‌های احتمالی آمریکا برای مقابله با انقلاب ایران و اسامی کسانی که قرار بوده است ترور شوند. یک نسخه از این اسناد به مجلس داده شد که به احتمال بسیار زیاد باید در بایگانی مجلس باشد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۱۹

آفریقا و بخصوص در کنگوی سابق یا زئیر کرده و هم اکنون می کند، تشخیص داده شد که سفیر آمریکا در زئیر نمی تواند در ایران به عنوان نماینده بهبود روابط ما با این کشور باشد.

اظهارات هادینک کارتر

در خبری که «آسوشیتد پرس» از واشنگتن مخابره کرده، **هادینک کارتر** - سخنگوی وزارت خارجه آمریکا - اظهار داشته: حکومت آمریکا همچنان مصمم است که والتر کاتلر را به عنوان سفیر به ایران بفرستد. کارتر فاش کرد حکومت ایران اخیراً پذیرش اولیه خود را از کاتلر پس گرفته و گفته است وی برای ایران قابل قبول نیست. بنابه گزارش دیگری که خبرگزاری «یونایتد پرس» از واشنگتن فرستاده، آمریکا به ایران پاسخ داده که ایران یا باید کاتلر را بپذیرد و یا هیچ کس دیگر سفیر آمریکا در تهران نخواهد بود.

واشنگتن - آسوشیتد پرس: روابط سرد بین آمریکا و ایران بر اثر رد تقاضای ایران مبنی بر اینکه آمریکا سفیر دیگری را به جای کاتلر به ایران معرفی کند، دیروز بحرانی شد. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا گفت: دولت کارتر هنوز بر این قصد است که والتر کاتلر، مقام بلند پایه سرویس خارجی خود را به سفارت آمریکا در تهران اعزام کند. همین سخنگو فاش کرد که دولت ایران اخیراً پذیرش خود را در مورد کاتلر پس گرفته و اعلام کرده است که سفارت او در ایران قابل قبول نیست و دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه ایران - دیروز گفت: ایران از آمریکا خواسته است سفیر دیگری به جای کاتلر به ایران معرفی کند. دکتر یزدی گفته است: اگر آمریکا بخواهد روابط بهتری با ایران داشته باشد، باید سفیری به ایران بفرستد که پیشینه ای بهتر از پیشینه کاتلر داشته باشد. یزدی گفته است: کاتلر سابقاً سفیر آمریکا در زئیر بود و به علت مداخله آمریکا در امور آفریقا و خاصه در زئیر - که هنوز هم ادامه دارد - ایران متقاعد شده است که کاتلر نمی تواند به بهبود روابط بین ایران و آمریکا کمک کند.

۲۸ - آمریکا سفیر دیگری به جای کاتلر به ایران بفرستد - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۴/۹

دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه ایران - در مصاحبه ای با خبرگزاری «یونایتد پرس» گفت: اگر آمریکا در سیاست خارجی خود واقعیات انقلاب ایران را در نظر نگیرد، احتمالاً این امر مشکلات تازه ای در روابط ایران و آمریکا به وجود خواهد آورد.

دکتر یزدی افزود: با وجود این، من امیدوارم چنین بشود. وی در مصاحبه خود با یونایتد پرس تأیید کرد لغو احتمالی قراردادهای عمده ایران با آمریکا و شوروی را مورد مطالعه قرار داده است. یزدی گفت: ایران از این پس سیاست بی طرفی مثبت را دنبال خواهد کرد. به گفته این خبرگزاری، روابط ایران با آمریکا در پی انتقاد سنای آمریکا از اعدام‌های انقلابی در ایران، بیش از هر زمان دیگر تیره شد.

دکتر یزدی گفت: دولت آمریکا می‌داند که پذیرش و رد مأموریت یک سفیر، حتی اگر قبلاً نیز در مورد آن توافقی صورت گرفته باشد از حقوق انکارناپذیر ایران است. یزدی گفت: هنوز بهترین راه برای مشکل تعیین سفیر آمریکا در تهران، یافتن شخص دیگری به جای کاتلر است که بتواند هم حسن نیت واشنگتن را نشان دهد و هم از واقعیات انقلاب ایران آگاهی داشته باشد.

وی گفت: انقلاب ایران افق تازه‌ای در مقابل دیدگان میلیون‌ها مردم مسلمان جهان که خواستار استقلال از هر دو بلوک شرق و غرب است، قرار داده است. یزدی افزود: انقلاب ایران حتی در میان کشورهای غیرمسلمان نیز تأثیرهایی برجای گذاشته است.

انقلاب ایران نشان داد که مردم می‌توانند با دست خالی و بدون هیچ گونه سلاحی یکی از قدرتمندترین رژیم‌ها را از پای در آورند و این عامل به میلیون‌ها مردم جهان - که از دست خود کامه‌های محلی و تسلط بیگانگان به جان آمده‌اند - نوید پیروزی می‌دهد.

وزیر خارجه در اصفهان

اصفهان - خبرنگار کیهان: دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه دولت موقت جمهوری اسلامی ایران - که به اصفهان آمده است در گفتگویی اعلام کرد: اگر دولت آمریکا علاقه‌مند است روابط خود را با دولت جمهوری اسلامی ایران بهبود بخشد، باید سفیری بفرستد که دارای سوابق بهتری از کاتلر باشد.

وی افزود: از آمریکا خواسته‌ایم کاتلر، سفیر آمریکا در ایران را تغییر دهد. دکتر یزدی اضافه کرد: کاتلر قبلاً سفیر آمریکا در زئیر بود و قبل از آنکه من به وزارت خارجه بروم پذیرش وی را داده بودند و موقعی که من وزیر امور خارجه شدم، پس از مطالعه و بررسی کافی، با توجه به دخالت‌هایی که دولت آمریکا در آفریقا و بخصوص در

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۲۱

کنگوی سابق یا زئیر کرده و هم‌اکنون هم می‌کند، تشخیص داده شد که سفیر آمریکا در زئیر نمی‌تواند در ایران نماینده بهبود روابط ما با این کشور باشد.

دکتر یزدی درباره اوضاع کشور گفت: اصولاً کاری که در کشور ما انجام می‌شود پیروزی انقلاب و مراحل آینده آن است که تماماً وعده‌ای است که خدا به ما داده و علی‌رغم تمام این تشنجات و تمام تحریکات و کارشکنی‌ها که دشمنان داخلی و خارجی انقلاب می‌کنند، وعده خدا به ما وعده به حق است و این انقلاب و جنبش پیروز خواهد شد.

وزیر امور خارجه با تأکید این مطلب که اوضاع کشور در حال حاضر به خوبی پیشرفت دارد، گفت: این تشنجات که مشاهده می‌شود خاص دوران انتقال است و بسیار طبیعی است؛ زیرا در هم کوبیده شدن یک استبداد ۵۸ ساله در این کشور و آغاز یک دموکراسی نوین اسلامی، این تشنجات و تحریکات را نیز دارد. وی یادآور شد ما نباید هیچ‌گونه تزلزلی در خود راه بدهیم و باید با قاطعیت در مقابل تشنجات بایستیم و این دوره انتقال را بگذرانیم.

دکتر یزدی **قطعنامه سنای آمریکا** را دخالت آشکار در امور داخلی ایران دانست و افزود: به آمریکایی‌ها و سناتورهای این کشور هیچ ارتباطی ندارد که ما جانیان کشور خودمان را چگونه باید محاکمه کنیم.

وزیر امور خارجه کشورمان با انتقاد از طرفداران حقوق بشر یادآور شد الان در جنوب لبنان اسرائیل با هواپیماهای خود مردم را درو می‌کند، در آفریقای جنوبی، در اوگاندا و دیگر نقاط جهان، زن و مرد مسلمان را از بین می‌برند و دنیا هیچ صدایی از طرفداران حقوق بشر نمی‌شنود.

عدم پذیرش کاتلر به عنوان سفیر جدید آمریکا در تهران

یزدی گفت: کاتلر نمی‌تواند در ایران به عنوان نماینده بهبود روابط ما با آمریکا باشد. خبرگزاری فرانسه گزارش داد: هادینگ کارتر - سخنگوی وزارت خارجه آمریکا - اعلام کرد: دولت ایران توافق خود را در مورد انتخاب کاتلر به عنوان سفیر آمریکا در تهران پس گرفته است. کاتلر قرار بود به‌زودی فعالیت خود را به عنوان سفیر آمریکا در ایران آغاز کند.

انتصاب وی به تصویب سنای آمریکا رسیده است، اما چندی پیش به دنبال تیره شدن روابط میان دو کشور، دولت ایران خواستار تعویق ورود کاتلر به ایران شد. سخنگوی وزارت خارجه آمریکا گفت: در صورتی که ایران تصمیم خود را در این باره حفظ نماید، باعث تأخیر قابل ملاحظه در انتصاب یک جانشین برای کاتلر خواهد شد. هادینگ کارتر گفت: به نظر تهران کاتلر بهترین نماینده آمریکا برای برقرار کردن روابط سازنده بین دو کشور نیست. وی افزود: آمریکا نیز در حال حاضر قصد تعیین جانشین برای کاتلر و یا انتصاب وی در سمت دیگری را ندارد (روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۳/۱۶).

اخطار وزیر خارجه ایران به آمریکا - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۴/۹

ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه ایران - در مصاحبه‌ای با یونایتد پرس گفت: چنانچه ایالات متحده آمریکا سیاست خارجی خود را با واقعیات انقلاب ایران که منجر به سرنگونی شاه گردید، منطبق نسازد، باید در انتظار مشکلات بیشتری در روابط ایران و آمریکا بود. وی گفت: ولی من امیدوارم که این امر اتفاق نیفتد.

یزدی تأیید کرد که سرگرم مطالعه لغو احتمالی قراردادهای عمده ایران با آمریکا و شوروی است که به ترتیب در سال‌های ۱۹۵۹ و ۱۹۲۱ امضا شده است. وی تأکید کرد که ایران اصل بی‌طرفی و عدم تعهد را دنبال خواهد کرد. یزدی با اشاره به عدم پذیرش والتر کاتلر گفت: دولت ایالات متحده می‌داند که این حق ماست که سفیر تازه را بپذیریم و یا حتی بعد از اعلام موافقت آن را پس بگیریم؛ البته هنوز بهترین کار، تعیین جانشین برای کاتلر است که می‌تواند حسن نیت واشنگتن را که اینک نشان داده شده است به همراه داشته باشد و در عین حال درکی از انقلاب ما محسوب شود.

یزدی در جای دیگری از مصاحبه خود گفت: انقلاب ایران بر میلیون‌ها تن از مسلمانان سراسر جهان که می‌خواهند برکنار از بلوک شرق و غرب باشند، اثر گذاشته است؛ اگرچه انقلاب اسلامی ایران بر ممالک غیرمسلمان نیز بی‌تأثیر نبوده است.

یزدی افزود: این اقدام مردمی است که حتی بدون اسلحه توانستند به جنگ چنین دولت قدرتمندی برود و آن را شکست دهد. این انقلاب، نمونه خوبی برای میلیون‌ها

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۲۳

تن از مردم است که بیدارند و سعی دارند از تسلط خارجی و دیکتاتوری داخلی رهایی یابند. ما راه مبارزه را به آنها نشان دادیم.

وی در مصاحبه با یونایتد پرس گفت: من یک سرباز انقلابم و همسایگان ایران باید از اظهارات جامعه روحانیت مسلمان در زمینه سیاست خارجی کشور نگران نشوند؛ زیرا در این مرحله انتقالی شخص احتمال مداخله را انتظار دارد.

وی گفت: این امر غیرقابل اجتناب است. ما به این مسئله به دیده یک امر طبیعی و عادی در مرحله انتقال می‌نگریم و تصور نمی‌کنیم ادامه یابد. چند تن از روحانیان ایران در اظهارات اخیر خود ادعای مالکیت بحرین را کرده‌اند و اینکه عراق، بخش‌هایی از قلمرو مرزی ایران را با توجه به موافقتنامه محرمانه سال ۱۹۷۵ با شاه اشغال نموده است؛ همچنین مسئله کنترل ایران بر سه جزیره ابوموسی و تنب بزرگ و کوچک واقع در خلیج فارس، قابل بحث است. مدنی استاندار استان نفت خیز خوزستان اخیراً کویت و عراق را به خاطر مداخله در درگیری قومی اعراب در جنوب این استان متهم ساخت. یزدی در این مورد گفت: من منتظر دریافت گزارش مدلل از جانب درباردار مدنی هستم.

یزدی افزود: پس از سال‌ها دیکتاتوری، مردم اینک خود را آزاد و مجاز به گفتن هر آنچه که می‌خواهند می‌بینند. آنها آزادند که هر چه می‌خواهند انجام دهند. من از این مسئله ناراحت و آزرده‌خاطر نمی‌شوم. ما بردباری به خرج می‌دهیم و مسئله به مرور برطرف خواهد شد.

۲۹ - کارتو سفیر جدیدی به ایران می‌فرستد - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۶/۱۸
واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: منابع آگاه در واشنگتن گفتند که دولت کارتر به‌طور جدی قصد دارد به‌جای ویلیام کاتلر - که دولت ایران با انتصاب وی به سمت سفیر آمریکا در تهران موافقت نکرد - یک سفیر تازه در این کشور تعیین کند. به گفته این منابع، سفیر تازه آمریکا در ایران، ممکن است در پاییز امسال انتخاب شود. محافل دولتی واشنگتن معتقدند خالی بودن پست سفارت آمریکا در ایران، یک عامل منفی در روابط دو کشور به‌شمار می‌رود؛ در حالی که واشنگتن برای بهبود مناسبات خود با تهران تلاش

۳۲۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

می‌کند. واشنگتن به‌تازگی با صدور ۴۷ میلیون دلار نفت چراغ و مازوت به ایران موافقت کرده است.

دولت کارتر همچنین پیشنهاد کرده است که تحویل قطعات یدکی مواد جنگی آمریکا به ایران را از سر بگیرد، اما تاکنون دولت ایران به این پیشنهاد پاسخ نداده است. از لحاظ مواد نفتی، روابط بین دو کشور رو به بهبودی است. به گفته محافل آگاه آمریکا، در حال حاضر این کشور روزانه حدود ۷۵۰ بشکه نفت از ایران دریافت می‌کند.

۳۰ - ندای آزادی - ۱۳ بهمن ۱۳۹۳

هنری پرکت - رئیس بخش ایران وزارت خارجه آمریکا در دوران انقلاب - به «بی‌بی‌سی فارسی» می‌گوید که ابراهیم یزدی وقتی وزیر خارجه دولت بازرگان شده بود، یک بار صراحتاً به او گفت اگر دولت کارتر واقعاً حسن نیت دارد و جمهوری اسلامی را پذیرفته است، ریچارد کاتم را به‌عنوان سفیر در تهران منصوب کند. توضیح: این ادعای نادرستی است. چنین پیشنهادی هرگز از سوی من داده نشده است.

۳۱ - تقبیح اعدام‌های ایران از طرف سنای آمریکا - ۱۳۵۸/۲/۲۷

واشنگتن - یونایتد پرس: سنای آمریکا پنجشنبه پیش به اتفاق آرا، اعدام‌های بی‌رویه در ایران را تقبیح کرد و خاطرنشان ساخت که اگر این اعدام‌ها ادامه یابد، ممکن است به روابط دوستانه آمریکا و ایران لطمه وارد آید.

سنای آمریکا ضمن تصویب قطعنامه‌ای نظر خود را از اعدام‌های فوری - که بدون تشریفات دادگاه مقتضی صورت می‌گیرد - ابراز داشت و عده‌ای از سناتورها گفتند که امیدوارند این اقدام سنای آمریکا به یک اعتراض وسیع جهانی منجر شود.

در قطعنامه سنای آمریکا همچنین از صدور دستور قتل شاه مخلوع که اکنون به‌اتفاق خانواده و عده‌ای از وفادارانش در باهاما زندگی می‌کند، شدیداً انتقاد شده است.

اقدام سنای آمریکا، نخستین اعتراضی است که از سوی یک رکن قانون‌گذاری نسبت به محاکمه‌های انقلابی ایران ابراز می‌شود که تاکنون حدود دویست اعدامی داشته است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۲۵

قطعنامه مصوب سنای آمریکا را سناتور جاکوب جاویتس به کمیته امور خارجی سنا پیشنهاد کرده بود (وی فردی یهودی است). این قطعنامه نخست در این کمیته و چند ساعت بعد از آن در سنای آمریکا به تصویب رسید.

متن اصلی قطعنامه سنای آمریکا در انتقاد از اعدام‌ها در ایران

SUBJECT: SENATE RESOLUTION

1. (U-ENTIRE TEXT)

2. FOLLOWING IS TEXT OF RESOLUTION INTRODUCED BY SENATOR JAVITS AND OTHERS AND APPROVED BY THE SENATE MAY 17.

3. "WHEREAS THE PEOPLE OF IRAN REPRESENT ONE OF THE OLDEST AND MOST DISTINGUISHED CIVILIZATIONS IN THE WORLD, AND HAVE A HISTORY OF CLOSE AND FRIENDLY RELATIONS WITH THE PEOPLE OF THE UNITED STATES;

4. "WHEREAS THERE HAVE BEEN REPORTS OF WIDESPREAD RESORT TO SECRET TRIALS AND SUMMARY EXECUTIONS WHICH OFFEND BASIC PRINCIPLES OF JUSTICE AND HUMANITY AND DUE PROCESS OF LAW;

5. "WHEREAS THE CHIEF OF THE REVOLUTIONARY COURTS IN IRAN IS REPORTED TO HAVE CALLED FOR THE ASSASSINATION OF THE SHAH OF IRAN, MEMBERS OF HIS FAMILY AND OTHERS LOYAL TO HIM IN ANY COUNTRY WHERE FOUND, NOTWITHSTANDING THAT INTERNATIONAL LAW STRICTLY FORBIDS THE CARRYING OUT OF EVEN CRIMINAL PUNISHMENTS OR OF TERRORISM BY ONE COUNTRY WITHIN THE TERRITORY OF ANOTHER; AND

6. "WHEREAS THE PROSPECTS FOR THE CONTINUATION OF CLOSE AND FRIENDLY RELATIONS BETWEEN THE PEOPLE OF IRAN AND THE PEOPLE OF THE UNITED STATES AND THE REST OF THE WORLD WOULD BE SERIOUSLY HARMED BY THE PROLONGATION OF THESE VIOLENT AND OFFENSIVE ACTIONS;

7. "THEREFORE, BE IT

8. "RESOLVED, THAT IT IS THE SENSE OF THE SENATE THAT THE UNITED STATES:

9. "(1) EXPRESSES IT ABHORRENCE OF SUMMARY EXECUTIONS WITHOUT DUE PROCESS, AND WELCOMES THE RECENT STATEMENT OF THE AYATOLLAH KHOMEINI THAT EXECUTIONS FOR CRIME IN IRAN SHALL HEREAFTER BE LIMITED TO THE CRIME OF MURDER AND BE BASED UPON PROOF OF GUILT; AND

10. "(2) WILL ACT TO PREVENT AND TO PUNISH ANY ATTEMPTS TO CARRY OUT CRIMINAL OR TERRORIST ACTIONS AGAINST PERSONS IN THE UNITED STATES WHATEVER THEIR ALLEGED OFFENSES IN OTHER COUNTRIES." VANCE

سناتور رابرت بیرد - رهبر اکثریت در سنای آمریکا - دیروز گفت: خوشحالم که سنای آمریکا با وحدت نظر کامل، چنین قطعنامه‌ای را تصویب کرد. امیدوارم دیگر کشورها از این امر حمایت کنند. سناتور بیرد گفت: ممکن بود آمریکا و دیگر کشورها از ترس رنجاندن ایران و از دست دادن نفت این کشور، ساکت بمانند، اما به هر دلیل که باشد ادامه سکوت، دیگر جایز نیست.

سناتور بیرد گفت: تعیین جایزه برای قتل شاه، عملی غیر انسانی است و تجاوز به حقوق بین‌المللی تلقی می‌شود. قطعنامه سنای آمریکا، در حالی اعدام‌های بی‌رویه را تقبیح کرده، که آیت‌الله خمینی اظهار داشته است این اعدام‌ها محدود به آدم‌کشتن است و پس از اثبات دلایل مُسَلَّم صورت می‌گیرد. در قطعنامه آمده است: سنای آمریکا احساس می‌کند آمریکا باید از هر اقدامی علیه جان اشخاص در آمریکا جلوگیری کند، و تروویست را به مجازات برساند، و لو آنکه اشخاص مورد تهدید در کشورهای دیگر مرتکب هر جرم و جنایتی شده باشند. در قطعنامه سنای آمریکا همچنین آمده است: ادامه این اعدام‌ها به دوام روابط دوستانه بین مردم ایران و مردم آمریکا و سایر کشورها به‌طور جدی لطمه می‌زند.

۳۲ - انگلیسی‌ها از اعدام‌های ایران تکان خورده‌اند!

لندن - رویترز: انگلیس دیروز اعلام کرد: از محاکمات و اعدام‌های سیاسی در ایران تکان خورده است و خواستار اتخاذ روش ملایم و جریان صحیح قانونی شد. سر بال گیلیمور - یکی از وزیران مشاور در امور خارجی انگلیس - در مجلس عوام گفت: انگلیس منتظر است ثبات و اعتماد به ایران باز گردد. او گفت: ما امیدواریم دولت ایران وفاداری خود را به روح عدالت و حقوق بشر که انقلاب در جهت آن صورت گرفته است، ثابت کند. او افزود: من بایستی بگویم که مردم انگلیس از محاکمات و اعدام‌های سیاسی در ایران تکان خورده‌اند و دولت انگلیس نیز در این احساسات خود را شریک می‌داند. وی همچنین گفت: مقام‌های ایرانی و تمام جامعه بین‌المللی از نظریات ما در این باره آگاهند.

۳۳ - بازتاب بیانیه وزارت خارجه - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۲۸

بحران شدید در روابط ایران و آمریکا

دولت موقت جمهوری اسلامی ایران به رویه سنای آمریکا در مقابل ایران شدیداً اعتراض کرد و آن را دخالت آشکار و غیرقابل قبول مقامات حاکمه آمریکا در امور داخلی ایران دانست. وزارت امور خارجه اسلامی در این اعتراض، به طور شفاهی به کاردار سفارت آمریکا اطلاع داد تا روشن شدن جو سیاسی بین دو کشور، سفیر جدید آمریکا مسافرت خود را به ایران به تعویق اندازد. وزارت امور خارجه ایران نیز طی یادداشتی به وزارت خارجه آمریکا هشدار داد: ادامه روش خصمانه مقامات آمریکایی، دولت ایران را مجبور به محدود نمودن روابط خود با آن کشور خواهد کرد. ناظران سیاسی اظهار نظر می کنند به دنبال ۲۵ سال روابط دوستانه آمریکا با رژیم فاسد پهلوی، اینک با دخالت های مقامات آمریکایی در امور داخلی ایران، روابط دولت جمهوری اسلامی با دولت آمریکا وارد مرحله تازه ای می شود که در اصطلاح دیپلماتیک، تیرگی روابط نامیده می شود. تصمیمات تازه ... [ناخوانا] آن، پس از گزارش وزیر امور خارجه در مورد دیدارهایی در مورد روابط دولت آمریکا با ایران و بررسی پیام سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - به وزیر امور خارجه ایران، اتخاذ شد.

اطلاعیه وزارت خارجه

وزارت امور خارجه در مورد این تحولات، اطلاعیه ای به این شرح انتشار داده است: دولت موقت جمهوری اسلامی ایران در جلسه فوق العاده مورخه بیست و نهم اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ بعد از استماع گزارش وزیر امور خارجه در مورد رویدادهایی در روابط دولت آمریکا با ایران و بررسی پیام مورخ ۱۴ می ۱۹۷۹ آقای سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - که توسط کاردار سفارت آمریکا در ۱۳۵۸/۷/۲۵ به وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران تقدیم شده و با توجه به قطعنامه ای که در ۱۷ ماه می ۱۹۷۹ در سنای آمریکا به تصویب رسیده است، مقرر داشت که مراتب زیر توسط وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران اعلام گردد.

قطعنامه ۱۷ ماه می ۱۹۷۹ سنای آمریکا در باره ایران دخالت آشکار و غیرقابل قبول مقامات حاکمه آمریکا در امور داخلی ایران محسوب می شود و دولت ایران به این رویه سنای آمریکا شدیداً اعتراض می نماید. قطعنامه سنای آمریکا تناقض آشکار با روابط

دوستانه میان دو ملت ایران و آمریکا دارد و با مفاد نامه وزیر امور خارجه آمریکا مبنی بر تمایل دولت آمریکا به حفظ روابط دوستانه میان دولتین ایران و آمریکا مغایرت کامل دارد. وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی طی یادداشتی برای وزارت امور خارجه آمریکا، مراتب اعتراض شدید دولت ایران را از این اقدام سنای آمریکا منعکس نموده است. در این یادداشت همچنین آمده است: رویه خصمانه از جانب مقامات مسئول آمریکا باعث خواهد شد دولت ایران زیر فشار افکار عمومی خلق ستم دیده، مجبور شود در روابط خود با آمریکا، تجدیدنظر و آن را محدود کند.

سفیر نیاید

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی همچنین به طور شفاهی به کاردار سفارت آمریکا اطلاع داد که نظر دولت ایران این است که سفیر کبیر جدید آمریکا، مسافرت خود را تا روشن شدن جو سیاسی به تعویق اندازد. در این گفتگو همچنین مطرح شد که حقوق بشر و احترام و حراست از آن، که پاسداری کرامت والای انسان می باشد، از اساسی ترین موضوعات جهان بینی اسلامی و محور اصلی انقلاب عظیم اسلامی ایران می باشد. دلیل اصلی انقلاب اسلامی ایران، آزادی انسان از تمامی انواع اسارت ها و بردگی ها در تمامی اشکال آن می باشد. بدون آزادی انسان از اسارت سیاسی و اقتصادی و فرهنگی و غیره، سخن از حقوق بشر و حفظ و احترام به آن بی معنی است. با الهام از جهان بینی توحیدی است که دولت موقت جمهوری اسلامی با تمام نیرو، خود را حافظ حقوق بشر می داند. قطعنامه سنای آمریکا تعجب همه مردم حق طلب جهان را برانگیخته است؛ چرا که ریاکارانه زیر پوشش حقوق بشر از جنایتکارانی که برای بیش از نیم قرن، اساسی ترین حقوق اولیه انسان ها را به بازیچه گرفته بودند و با قتل های متعدد، مرتکب بزرگ ترین جنایت های شرم آور شده اند، پشتیبانی می کند. چنین رویه ای نه با موازین حقوق بشر تطبیق می کند و نه به نفع دوستی دولت آمریکا و ایران است.

بازتاب جهانی تصمیم وزارت خارجه ایران

تصمیم وزارت خارجه ایران مبنی بر تعویق ورود سفیر جدید آمریکا در ایران، در پی انتقاد شدید حضرت آیت الله خمینی از سنا و دولت آمریکا، همه خبرهای جهان در شبانه روز گذشته را تحت الشعاع خود قرار داده است و بیشترین خبرهای خبرگزاری های بین المللی و رسانه های جهان در اطراف آن دور می زده است. در این زمینه، خبرگزاری

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۲۹

فرانسه از واشنگتن آورده است: وزارت امور خارجه آمریکا اعلام کرد که از درخواست دولت ایران دایر بر تعویق ورود سفیر جدید آن کشور به تهران آگاه شده است. وزارت امور خارجه آمریکا عجلتاً از هرگونه تفسیری در این باره خودداری می کند. اقدام دولت ایران، ناراحتی از قطعنامه ای است که سنای آمریکا روز پنجشنبه در محکوم کردن اعدام های اخیر تصویب کرد. قطعنامه که به وسیله سناتور جاکوب جاویتس پیشنهاد شده بود، پس از آنکه رابرت ... رهبر اکثریت و فرانک ... رئیس کمیسیون روابط خارجی سنا موافقت خود را با آن اعلام کردند، به تصویب رسید. وزارت امور خارجه آمریکا امروز رسماً موضع خود را در قبال درخواست ایران دایر بر تعویق ورود سفیر آمریکا به تهران تا روشن شدن وضعیت سیاسی بین دو کشور، اعلام کرد.

خبرگزاری فرانسه، سپس نطق امام خمینی را در قم که در آن شدیداً از آمریکا انتقاد شده است، به تفصیل پخش کرده است. یونایتد پرس ضمن مخابره تفصیل تصمیم وزارت خارجه ایران و اظهارات امام خمینی بر ضد آمریکا، نوشته است که مناسبات آمریکا و ایران دو متحد سابق، اینک به پایین ترین سطح خود تنزل کرده است. خبرگزاری رویترز نیز در این زمینه، ضمن نقل اعلامیه وزارت خارجه ایران در مورد تقاضای این دولت از آمریکا مبنی بر تعویق ورود سفیر جدید آمریکا در ایران به تهران، و نطق اخیر امام خمینی نوشته است که مقام های واشنگتن از اظهار نظر فوری در این باره که حادثه بی سابقه ای در مناسبات دو کشور است، خودداری کرده اند. آسوشیتد پرس در چند گزارش چندصد کلمه ای در این زمینه نوشته است: آیت الله روح الله خمینی رهبر ایران در یکی از جدیدترین حمله های خود به آمریکا، سنای این کشور را به خاطر محکوم شمردن اعدام های اخیر ایران نکوهش کرد. آیت الله خمینی آمریکا را به خاطر پیروزی انقلاب ایران «مار زخمی» خواند. آیت الله خمینی که برای نمایندگان قبایل مرکزی ایران سخن می گفت، خاطر نشان ساخت: این یک امر طبیعی است که سنای آمریکا اعدام های خائنین را در ایران محکوم کند؛ زیرا هیچ کس به اندازه آمریکا از پیروزی انقلاب ایران لطمه و صدمه ندیده است. آیت الله خمینی خاطر نشان ساخت: موضوع هایی نظیر حقوق بشر، به طور واقعی در مغز کارتر خطور نکرده. حضرت آیت الله در مورد قطعنامه سنای آمریکا گفت: سناتوری که این قطعنامه را از تصویب سنای

آمریکا گذراند جز مسائل مادی به چیز دیگری حاضر نیست اندیشه کند و به نظر او در دنیا جز امور و مسائل مادی چیز دیگری نمی تواند وجود داشته باشد. آسوشیتد پرس نوشته است: در پی این تحولات، روابط ایران و آمریکا رو به سردی خواهد گذارد.

۳۴- واکنش وزارت اطلاعات و تبلیغات ایران جنگ سرد سرمایه داران بین المللی علیه ایران

دکتر ممکن - معاون مطبوعاتی وزارت اطلاعات و تبلیغات - گفت: سناتورهای آمریکایی فهمیده اند چه منافعی از چنگشان در رفته است. دکتر ممکن، دیروز در مورد واکنش سنای آمریکا نسبت به حکم اعدام غیابی شاه و همدستانش گفت: از سوی آمریکا به شاه مخلوع اجازه اقامت در آمریکا را نمی دهد و از سوی سنای این کشور، سرسختانه از وی حمایت می کند. دکتر ممکن در قسمتی دیگر از سخنان خود گفت: ما انتظاری بیش از این از سنای آمریکا نداریم؛ زیرا آنها همواره از منافع خود دفاع می کنند و حالا که ملت ایران تصمیم گرفته است کره زمین را از وجود چنین داغ ننگی پاک کند، به نوحه سرایی پرداخته اند و این به این لحاظ است که آنها عمیقاً به ماهیت روش انقلابی ایران و منافعی که از چنگشان رفته، واقف گشته اند و می دانند که چه چیزهایی را از این پس از دست می دهند. اما دنیا از اینکه خلق مسلمان ایران می خواهد چنین ننگی را از دامن بشریت پاک کند و کسی را که در حد نرون ها و فرعون ها و هیتلر فاشیست بوده، از میان ببرد خوشحال است و تنها سرمایه داران بین المللی هستند که به خاطر از دست رفتن منافعشان در جهان سوم به جنگ سرد علیه ایران دست زده اند.

تعارض در آمریکا

معاون مطبوعاتی وزارت اطلاعات و تبلیغات در باره ماهیت سناتور آمریکایی جاکوب جاویتس و روشی که نسبت به اعدام های ایران نشان داده، گفت: تلاش هایی که این شخص در رابطه با فعالیت های پشت پرده، به نفع شاه داشته، کاملاً برای ما روشن است. سناتور نیویورک از مدافعان سرسخت اسرائیل در ایالات متحده است و به اتفاق همسرش به نفع صهیونیسم جهانی و شاه مخلوع ایران فعالیت می کرده و در این زمینه اسناد و مدارکی نیز در سفارت ایران در واشنگتن موجود است و «نیویورک تایمز» هم حدود دو سال پیش مطلبی در این باره منتشر کرده بود. وی افزود: اما آنچه مهم است

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۳۱

این است که با شناختی که تمام جهانیان از سنای آمریکا دارند و این مسئله که آنها همیشه حامی اسرائیل و صهیونیست‌ها بوده و خلق‌های جهان سوم همواره در برابرشان مظلوم واقع شده‌اند، حقانیت و قانونی بودن حکم اعدام شاه را بیشتر برای دنیا ثابت می‌کند. از طرف دیگر این چه تناقضی است که از سوی آمریکا به شاه مخلوع اجازه اقامت در آمریکا را نمی‌دهد و از طرف دیگر، سرسختانه از وی حمایت می‌کند. معاون مطبوعاتی وزارت اطلاعات و تبلیغات، سپس به اعدام القایان اشاره کرد و گفت: در این اعدام‌های انقلابی که ملت ایران به انجام رسانده، توجه و ابراز تأسفی که نسبت به اعدام القایان شده، از مجموع نوحه‌سرایی جوامع غربی که برای بقیه معدوم‌شدگان شده، بیشتر بوده است. دادگاه‌های انقلابی در مسیر اجرای احکام خود تاکنون حدود چهارصد تن به اصطلاح مسلمان را اعدام کرده که در میان آنها فقط همین یک نفر مسلمان نبوده است و این نکته که یهودی بودن القایان را بهانه قرار داده‌اند، کاملاً بی‌اساس است و امام همیشه تأکید داشته‌اند که همه اقلیت‌های مذهبی مورد احترام می‌باشند. واکنش بیش از حد اسرائیل و یا سرمایه‌داران غربی در واقع از ریشه صهیونیسم بین‌المللی مایه می‌گیرد. در مورد اعدام القایان باید توجه داشت که جنایتکار تنها کسی نیست که به دست خود انسانی را کشته باشد، بلکه کسانی چون القایان و هژبرها نیز جنایتکار و آدم‌گُشند و القایان کسی است که تروریست بزرگ بین‌المللی مناحم بگین از او حمایت می‌کند (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۳۱).

۳۵ - نامه کاردار سفارت ایران در واشنگتن به سناتور جاویتس

چرا هیچگاه از جنایات شاه مخلوع خشمگین نشدید؟

سفارت ایران در آمریکا، طی اطلاعیه‌ای، متن نامه‌ای را که کاردار سفارت ایران در آمریکا به سناتور جاویتس نوشته است، به شرح زیر انتشار داد:

جناب آقای سناتور جاویتس!

من این نامه را از سوی وزارت امور خارجه ایران به شما به عنوان بانی اصلی قطعنامه انتقادی از ایران که در تاریخ ۱۷ می ۱۹۷۹ از تصویب سنا گذشته، می‌نویسم و مایلیم در مورد مفاد آن با شما گفتگو کنم، ولی ابتدا باید به موضوع دیگری اشاره کنم.

در اخبار امروز شنیدیم که به دنبال انتقاد دولت متبوع من از شما، در تمام روز در اطراف آپارتمان شما در نیویورک محافظینی مستقر شده‌اند. این رفتار مبتنی بر احساسات، موجب تأسف من است؛ زیرا می‌توانم به شما اطمینان دهم که نه دولت ایران و نه هیچ شخص دیگری که تحت سرپرستی یا کنترل دولت ایران باشد، قصد ندارند آسیبی به شما یا خانواده شما برسانند.

با توجه به متن قطعنامه، به نظر ما صدور این قطعنامه، دخالت غیرمجاز در امور داخلی ایران بوده و ما این دخالت را که ناشی از عدم اطلاع و عدم تأمل می‌باشد رد می‌کنیم.

ایران در حقیقت باستانی‌ترین و برجسته‌ترین تمدن را در جهان دارا می‌باشد. مردم ایران کاملاً از روابط شما و خانواده شما با شاه سابق آگاه هستند. این روابط از یک سو سکوت کامل شما را در خلال سال‌های اختناق، شکنجه و کشتار ملت ایران به وسیله شاه سابق و از سوی دیگر شتاب شما را برای انتقاد از انقلاب اسلامی ما بر اساس اطلاعات کذب و برداشتهای نادرست مطبوعات آمریکا، توجیه می‌کند. تهدید به قتل شاه سابق را به نادرست به رئیس دادگاه‌های انقلاب نسبت می‌دهید و در این بیانیه گفته‌اید که آیت‌الله خلیفای رهبر برجسته مذهبی ایران است؛ درحالی‌که وی نه رئیس دادگاه انقلاب و نه حتی عضو آن است و نه حتی در دولت موقت و یا دولت انقلابی عضویت دارد.

معیارهای مضاعف شما، هم واضح است و هم توهین آمیز. در همه سال‌هایی که شاه مخلوع فعالیت‌های جنایت آمیز خود را اعمال می‌کرد چرا هیچ‌گاه خشمگین نشدید؟ چرا قطعنامه‌های شما تروریسم بین‌المللی اسرائیل و جستجو و شکار نازی‌ها را از طرف آنان در جهان محکوم نمی‌کند؟ آیا تصور می‌کنید که جنایات ضد یهود باید مجازات شود، ولی جنایات شاه سابق علیه ایرانیان نباید به کیفر برسد؟ اتهام شما مبنی بر اینکه دادگاه‌های ما اصول اساسی عدالت و انسانیت و جریان قانونی را ندیده می‌گیرد، اتهامی جدی است که آشکارکننده روش دور از مسئولیت شما و دیگر حمایت‌کنندگان شاه سابق برای بی‌اعتبار ساختن انقلاب مردم ماست.

جنایتکاران ایران در محاکم عمومی با داشتن حق روبرو شدن و پرسش با حضور گواهان، محاکمه می‌شوند و می‌توانند حتی گواهانی را به نفع خود به دادگاه فراخوانند.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۳۳

این نحوهٔ محاکمه، کاملاً نظیر محاکمات شماست و از محاکماتی که برای هزاران زندانی که توسط دوست شما شاه سابق، انجام شده و شما در آن عیبی نیافتید به مراتب برتر است. قبلاً گفته‌ایم و مایلیم تکرار کنیم که روابط بین دو کشور، هنگامی می‌تواند طبیعی باشد که روابط ما بر اساس احترام متقابل استوار گردد، اما چنین شرایطی درحالی که شما اقدامات خود را بر کذب مبتنی می‌سازید و به نوعی با ما که ملتی آزاد هستیم سخن می‌گویید - که گویی ایران هنوز مثل زمان شاه سابق تحت‌الحمایه آمریکاست - نمی‌تواند وجود داشته باشد.

با تقدیم احترامات - علی‌اصغر آگاه - کاردار موقت سفارت (روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۶).

۳۶ - همصدایی سایر سناتورها: اظهار نظر رهبران سنای آمریکا در بارهٔ واکنش ایران

واشنگتن - آسوشیتد پرس: رهبران سنای آمریکا از انتقاد سناتورهای این کشور نسبت به جوخه‌های اعدام دادگاه‌های اسلامی ایران دفاع کردند و اعلام داشتند از اینکه این اقدام، توجه دولت انقلابی ایران را جلب کرده است، راضی و خرسند هستند. رابرت بیرد - رهبر اکثریت در سنای آمریکا - در این زمینه گفت: خوشحال هستم که دولت ایران سرانجام اقدام سنای آمریکا در محکوم شمردن اعدام‌ها را مورد توجه قرار داده است. این مسئله نشان می‌دهد که دولت ایران نسبت به واکنش بین‌المللی بی‌تفاوت نیست و امیدوارم دیگر کشورها، بخصوص کشورهای اسلامی، سکوت خود در این زمینه را بشکنند. هوارد بیکر - رهبر اقلیت در سنای آمریکا - نیز به نوبهٔ خود گفت: مطمئن هستم که اقدام سنای آمریکا تاثیر خود را بخشیده و امیدوارم این امر، نتایج انسانی به بار آورد! هوارد بیکر، خاطرنشان ساخت از اینکه اقدام سنای آمریکا موجب واکنش مقام‌های ایرانی شده، خوشحال است. بیکر گفت: از اینکه از اقدام سنا حمایت می‌کنم متأسف نیستم و دولت آمریکا هم از دولت انقلابی ایران خواسته است سفیر تازهٔ آمریکا در ایران را به منظور رفع سوء تفاهم‌های بین دو کشور بپذیرد و روی هم رفته، پاسخ دولت آمریکا به واکنش شدید دولت ایران، آشتی‌جویانه بوده است. بیانیة وزارت

خارجۀ آمریکا بازتاب این حقیقت است که دولت کارتر مایل است بهترین روابط ممکن را با ایران داشته باشد.

۳۷ - مراقبت امنیتی از خانۀ جاویتس

در پی وارد شدن اتهام سوء استفاده از بیت‌المال ایران، خانۀ سناتور جاویتس در محاصرهٔ پلیس آمریکا قرار گرفت

نیویورک - یونایتد پرس: آپارتمان سناتور جاکوب جاویتس در منهن نیویورک از دیروز به شدت تحت مراقبت پلیس قرار گرفت. در ایران گفته شده است که جاویتس و همسرش به‌عنوان افراد جانی از سوی دولت انقلابی ایران تحت پیگرد قانونی قرار گرفته‌اند. این اتهام توسط آیت‌الله شیخ صادق خلخالی وارد آمده است و طی آن از سناتور جاویتس و همسرش به‌عنوان افرادی که از بیت‌المال ایران سوء استفاده کرده‌اند، نام برده شده است. در اتهام‌ها و نکوهش‌های مقام‌های ایران علیه جاویتس، وی یک صهیونیست عمده و دوست و همدست محمدرضا پهلوی قلمداد شده است. از طرفی خانم جاویتس، همسر سناتور جاویتس این امر را پذیرفته است که مدت‌ها به‌عنوان قسمتی از کارش به استخدام هواپیمایی ملی ایران (هما) شعبۀ نیویورک درآمده بود و از این بابت سالانه هفتاد هزار دلار دستمزد دریافت می‌کرده، ولی سناتور جاویتس اتهام‌های وارده را مضحک خواند و در مورد اقدام‌ها و تدابیر امنیتی برای حفظ خود گفت که در مقابله با این مسائل مواظب اوضاع و حوادث هست.

۳۸ - اعلام مواضع رسمی وزارت امور خارجۀ آمریکا - روزنامۀ اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۲

فرانس پرس: آمریکا نمی‌خواهد محیط روابط خود با ایران را فعلاً مسموم کند واشنگتن - خبرگزاری فرانسه در تفسیری نوشته است: دولت آمریکا ظاهراً نمی‌خواهد تا وقتی که به کاتلر سفیر تازه واشنگتن اجازه داده نشود به تهران برود، محیط روابط خود را با تهران مسموم کند. سخنگوی وزارت امور خارجۀ آمریکا پریروز حاضر نشد به اظهارات امام خمینی و آیت‌الله خلخالی و حوادثی که به تازگی در شمال ایران روی داده است، جنبۀ ضد آمریکایی شدید بدهد. پریشب سخنگوی وزارت خارجۀ

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۳۵

آمریکا چند بار تصریح کرد: آیت‌الله خلخالی نمی‌تواند ادعا کند به نام دولت ایران سخن می‌گوید و اضافه کرد: ابراهیم یزدی وزیر امور خارجه ایران این مطلب را تأیید کرده و گفته است که اظهارات آیت‌الله خلخالی نظرات رسمی دولت بازرگان را منعکس نمی‌کند. وی تأکید کرده است: اگر وزارت امور خارجه آمریکا می‌خواهد اطلاعات بیشتری در باره رویدادها، حوادث و موضع‌گیری‌های ایران به دست آورد، پیش از هر نوع قضاوتی بهتر است با وزارت امور خارجه ایران یا سخنگوی این وزارتخانه تماس بگیرد. این سخنگو همچنین خاطرنشان ساخته است که دولت آمریکا اضطراب و نگرانی شدیدی را که تهدید نسبت به سناتور جاکوب جاویتس در ایالات متحده به وجود آورده، به دولت ایران اطلاع داده است. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا بار دیگر تأکید کرد که این اظهارات و این تهدیدها و این حوادث، نتیجه سوء تفاهمات است و کاتلر - سفیر تازه آمریکا در تهران - می‌تواند به رفع این سوء تفاهمات کمک کند.

یکی از نگرانی‌های دولت آمریکا و شرکت‌های نفتی، احتمال تحریم فروش نفت ایران به خریداران آمریکایی بود.

طبق آمار و ارقام منتشر شده از منابع رسمی در آمریکا:

۱ - متوسط واردات نفت آمریکا از ایران در سال ۱۹۷۸ بالغ بر ۷۷۰ هزار بشکه در روز بود. البته واردات آن در ماه‌های قبل از انقلاب بالغ بر نهصد هزار بشکه بوده که در ماه‌های آخر به میزان پایین‌تری کاهش پیدا کرده بود و علتش هم متوقف شدن صدور نفت ایران برای مدت معینی بوده است.

۲ - واردات مستقیم و غیرمستقیم آمریکا از نفت ایران در ماه‌های آخر همان سال، به ۸۵۰ تا ۹۰۰ هزار بشکه رسید که این مقدار در حدود ۲۰ تا ۲۲٪ کل تولید امروزه نفت در ایران می‌باشد که بالغ بر ۳/۵ تا ۴ میلیون بشکه است؛ درحالی‌که این مقدار واردات در حدود ۱۵٪ میزان استخراج گذشته است که بالغ بر ۶ میلیون بشکه در روز بوده است.

۳ - قسمت بزرگی از واردات آمریکا از نفت ایران، به‌طور غیرمستقیم صورت می‌گیرد. این نفت در پالایشگاه‌های متعددی در منطقه دریای کارائیب و جزایر باهاما و غیره تصفیه و سپس به آمریکا فرستاده می‌شود.

اگرچه میزان صادرات نفت ایران به آمریکا رقم قابل توجهی را در مقایسه با واردات از سایر کشورها تشکیل نمی‌داد و عربستان می‌توانست با ازدیاد صادرات نفت خود، قطع صادرات نفت ایران را جبران کند، اما به‌هرحال اگر ایران تصمیم خود را عملی می‌کرد، شوکی بود به بازار نفت و بالا رفتن قیمت نفت (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۶، به نقل از روزنامه الجزیره - عربستان سعودی).

۳۹ - موضع دولت آمریکا: اعلامیه عدم دخالت در امور داخلی ایران - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۱۲

آمریکا اعلام کرد در امور ایران مداخله نکرده است.

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: دولت آمریکا بار دیگر هرگونه مداخله در امور ایران را انکار کرد و تمایل عمیق خود را به بهبود روابط با این کشور بر پایه منافع و احترام متقابل ابراز داشت. وزارت امور خارجه آمریکا در تفسیر اتهاماتی که به ایالات متحده وارد شده، تأکید کرده است که واشنگتن مایل است ایران تمام مواردی را که معتقد است آمریکا در امور آن کشور دخالت کرده، اعلام کند. وزارت امور خارجه آمریکا از هرگونه اظهارنظر در باره حوادث خوزستان خودداری کرده و تنها به اغتشاشات جدی در ایران اشاره کرده است. این اعلامیه، پاسخی به اظهارات آقای یزدی به یک روزنامه کوییتی تلقی شده است.

۴۰ - بیانیه وزارت امور خارجه ایران در باره دیدار وکیل دعاوی فرانسوی

وزارت امور خارجه در باره دیدار سوم خرداد وزیر امور خارجه با سرژ کلارسفلد - وکیل دعاوی فرانسوی - که طی آن در باره وضع یهودیان ایران مذاکراتی صورت گرفته، اطلاعیه‌ای انتشار داد. اطلاعیه حاکی است که در این دیدار به وکیل فرانسوی اطمینان داده شده، اعدام القایان نه به خاطر یهودی بودن او، بلکه به دلیل آن صورت گرفته است که القایان جزء نظام جنایتکار شاه بوده و جاسوسی می‌کرده و مفسد

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۳۷

فی الارض شناخته شده است. در ادامه اطلاعیه وزارت امور خارجه آمده است: در باره جرم ارتباط با اسرائیل و اتهام «ارتباط القانیان با اسرائیل» گفته شد که موضع دولت انقلابی در برابر اسرائیل دو وجه دارد: یکی ظلم و جنایت در حق مردم فلسطین و دیگری روابط مستمر و نزدیک اسرائیل با شاه سابق در طی ۲۵ سال گذشته بوده است؛ زیرا اسرائیل و آمریکا بودند که ساواک ایران را تعلیمات داده‌اند. در این ملاقات، اسنادی از جنایات رژیم گذشته ارائه و توضیح داده شد که بسیاری از شکنجه‌گران ساواک در اسرائیل و توسط موساد تعلیم دیده بودند؛ بنابراین، اسرائیل شریک جنایات رژیم شاه می‌باشد. آقای سرژ سؤال کرد که آیا کلیه یهودیانی که با اسرائیل روابطی داشته‌اند مجازات خواهند شد؟ پاسخ داده شد که صرف سفر و یا رابطه با اسرائیل در گذشته، موجب مجازات نمی‌شود. در رژیم گذشته به علت روابط دیپلماسی، ایرانیانی که جهت مطالعه یا معالجه به اسرائیل سفر کرده‌اند یا ایرانیانی که در سفارت ایران در اسرائیل بوده‌اند و یا یهودیانی که برای بازدید به اسرائیل می‌رفته‌اند به صرف این گونه روابط، مجازات نمی‌شوند.

سؤال شد: آیا کسانی که در مؤسسات اسرائیلی که در ایران فعالیت می‌نمودند و کار می‌کردند نظیر **ال‌عال**^۱ و امثال آن مجازات می‌شوند؟

پاسخ داده شد: صرف کار کردن برای یک مؤسسه اسرائیلی کافی برای مجازات نیست، بلکه هر کس اعم از مسلمان یا یهودی یا با هر مذهب دیگری که جزء نظام جنایتکار گذشته بوده باشد، محاکمه و مجازات می‌شود؛ زیرا فرق است بین کسانی که خود جزئی از نظام جنایت بوده‌اند و شریک جنایت‌ها هستند با کسانی که صرفاً برای نظام گذشته کار می‌کردند. القانیان که یهودی بود، نظیر خرم که مسلمان بود به خاطر آنکه خودشان جزئی از نظام بودند محاکمه و مجازات شدند. لازم به یادآوری است که در موقع محاکمه، از متهمین سؤال نمی‌شود آیا یهودی هستند یا مسلمان (روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۳/۷).

---

۱ - ال‌عال (به عبری: **אל אל** و به انگلیسی: **EL AL**): شرکت هواپیمایی حامل پرچم اسرائیل است که در سال ۱۹۴۸ میلادی تأسیس شده و دفتر مرکزی آن در شهر تل‌آویو است. (ویراستار)

۴۱ - ملاقات و نامه نمایندگان جامعه روشنفکران یهودی ایران

«ملاقات با آقای دکتر ابراهیم یزدی، وزیر امور خارجه دولت موقت جمهوری

اسلامی ایران

نمایندگان جامعه روشنفکران یهودی ایران روز یکشنبه ششم خردادماه ۱۳۵۸ به ملاقات آقای دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران - رفته و ضمن مذاکرات حضوری، نامه‌ای به ایشان تسلیم نمودند که در باره انتشار خبر بعضی از خبرگزاری‌ها در ارتباط با ملاقات ایشان با سرژ کلارسفلد توضیحاتی داده شده بود. آقای دکتر یزدی مطالب خبرگزاری‌ها را بی پایه اعلام داشتند و بلافاصله آن را از طریق مطبوعات و رادیو - تلویزیون رد کردند و نامه‌ای در جواب جامعه روشنفکران یهودی مرقوم داشتند. با سپاس از آقای دکتر یزدی نامه جامعه روشنفکران یهود و جواب ایشان را درج می‌کنیم.

جناب آقای دکتر ابراهیم یزدی، وزیر امور خارجه دولت موقت جمهوری اسلامی ایران با احترام لازم می‌دانیم نکاتی چند از آنچه را که خبرگزاری‌های فرانسه و رويترز و پارس در باره ملاقات شما با سرژ کلارسفلد به‌عنوان مطالبی که شما فرموده‌اید مخابره کرده‌اند، توضیح دهیم.

با آنکه جامعه روشنفکران یهودی ایران اینگونه مسائل را از امور فرعی تلقی می‌کنند و وظیفه اساسی خود را حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی می‌دانند، مع‌ذکک برداشتی که از ملاقات شما به‌عنوان وزیر امور خارجه دولت موقت جمهوری اسلامی ایران با سرژ کلارسفلد در رسانه‌های خیری غرب شده است، به‌نظر ما در خلاف جهت هدف‌های انقلاب است و افشا نمودن توطئه‌های دستگاه‌های خیری، اهمیت ویژه‌ای دارد. شما آن‌طور که کلارسفلد مدعی شده است معتقدید "جامعه یهودی ایران" - که به‌نظر ما یعنی همه افراد یهودی که در ایران زندگی می‌کنند - تا پیش از سقوط رژیم سلطنتی در بهمن ۱۳۵۷ با سیستم شاه همکاری داشته‌اند و متأسفانه علی‌رغم هشدارهای نیروهای انقلابی، با شاه همکاری و همراهی داشته‌اند.

آقای دکتر یزدی! ما از شما به‌عنوان یک ایرانی انقلابی انتظار داریم که خود را در موضع دفاع از حقوق جامعه یهودی ایران قرار دهید و همان‌طور که امام توضیح کامل

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۳۹

داده‌اند حساب سوداگران صهیونیست را از حساب جامعه یهودی ایران جدا سازید و توان یهودیان ایران را در مبارزه ضد صهیونیستی دوچندان سازید، نه اینکه مردم یهودی ایران را یکجا در توبره توطئه امپریالیست و نوکر دست‌نشانده آن (شاه) قرار دهید. فراوان هستند جوانان یهودی که در زندان‌ها و شکنجه‌گاه‌های پهلوی به جرم مبارزه علیه استبداد، استعمار و صهیونیست تحمل مصیبت‌های وحشتناک و زندان‌های طولانی را نموده‌اند. و مادران یهودی هنوز در داغ فرزندان شهید خود سوگواری و شما بهتر می‌دانید که خصلت رژیم پهلوی درهم کوبیدن همه عناصر ضد استبداد و استعمار و پیدا کردن پایگاه در ضعیف‌ترین بخش‌های اجتماعی بوده است و در این میان دستگاه‌های تبلیغاتی امپریالیستی با جعل خبر و وارونه جلوه دادن آن واقعیات، می‌خواهند برای خود افکار عمومی بسازند و ما معتقدیم کسانی که در نوشته‌ها و بیانات خود سعی در جدایی یهودیت و صهیونیست نمی‌نمایند، بزرگ‌ترین خدمت را در پیشبرد هدف‌های صهیونیست و اربابان امپریالیست آن انجام می‌دهند. برای ما تجزیه و تحلیل انسانی - اسلامی و دقیق و منطقی امام خمینی از یهودیت به‌عنوان یک مذهب توحیدی و صهیونیسم به‌عنوان یک ایدئولوژی سیاسی راهنمای عمل ما در آینده نیز خواهد بود. امپریالیست‌ها می‌خواهند با جدا کردن جوامع یهودی در تمام جهان از مردم کشورشان، برای صهیونیست‌ها خوراک تبلیغاتی و نیروی پشت جبهه فراهم سازند و چنین توجیهی که همه یهودیان ایران در خدمت شاه بوده‌اند به اجرای این هدف کمک خواهد کرد.

لازم می‌دانیم یک بار دیگر اعلام داریم که گروهی از یهودیان ایران از سال‌ها قبل در حال مبارزه با صهیونیسم بوده‌اند و از سال‌های دور حتی نشریات قابل توجه داشته‌اند و حتی در زمانی که تب پیروزی اسرائیل در جنگ شش روزه ۱۹۶۷ گروهی از وابستگان رژیم شاه مخلوع را نیز سرمست کرده بود و حکومت مزدور شاه، افتخار می‌کرد که در این پیروزی به‌طور غیرمستقیم سهمی داشته است، ما از سنگر یهودی بودن فریاد زدیم که از این پیروزی‌ها شرمگین هستیم و از هر طریق که ممکن بود صدای خود را به گوش ملت فلسطین و همه مردم جهان رساندیم.

جناب آقای دکتر یزدی! ما صادقانه معتقدیم که خبرگزاری‌ها در توضیح نظر شما دچار اشتباه، تحریف و غرض‌ورزی شده‌اند و اگر چنین است تقاضا می‌کنیم به‌نحوی روشن فرمایید تا در ذهن هم‌میهنان جای ابهام و تردید باقی نماند و این امکان برای ما فراهم گردد که به‌نحوی قاطع تبلیغات امپریالیست‌ها و صهیونیست‌های جهانی را خنثی نماییم. با سپاس فراوان».

(نشریهٔ جامعهٔ روشنفکران یهودی ایران، سال اول، شمارهٔ اول، یکشنبه سوم تیر ۱۳۵۸).

۴۲ - پاسخ به نامهٔ جامعهٔ روشنفکران یهودی ایران

جامعهٔ روشنفکران یهودی ایران

بازگشت به نامهٔ شمارهٔ ۱۰۸/۱ مورخ ۱۳۵۸/۳/۶ در بارهٔ ملاقات آقای سرژ کلارسفلد با این‌جانب و مطالبی را که خبرگزاری‌های فرانسه و رویترز و پارس در این خصوص انتشار داده‌اند، یادآور می‌گردم:

۱ - آقای سرژ کلارسفلد، وکیل دعاوی فرانسوی روز پنجشنبه، سوم خردادماه ۱۳۵۸ با این‌جانب ملاقات نمود و در بارهٔ وضعیت یهودیان ایران و علل اعدام القانین، مذاکره نمود و اطلاعاتی کسب کرد.

۲ - در این ملاقات، به نام‌برده اطمینان داده شد که اعدام القانین برخلاف جنجال و تبلیغات صهیونیست‌ها و اسرائیلی‌ها به‌خاطر یهودی بودن او نبود، بلکه به‌خاطر آن بوده است که نام‌برده جزو نظام جنایتکار شاه سابق و جاسوس بوده و مفسد فی‌الارض شناخته شده و اعدام گردیده است.

۳ - در بارهٔ جرم ارتباط با اسرائیل و اتهام (ارتباط القانین با اسرائیل) به وکیل فرانسوی گفته شد که موضع دولت انقلابی ایران در برابر اسرائیل دو وجه دارد: یکی دلیل ظلم و جنایت در حق مردم فلسطین و دیگری به‌خاطر روابط مستمر و نزدیک اسرائیل با شاه سابق در طی ۳۵ سال گذشته بوده است؛ زیرا اسرائیل و آمریکا بوده‌اند که ساواک ایران را تعلیم می‌دادند. در این ملاقات، اسنادی از جنایات رژیم گذشته به وکیل فرانسوی ارائه و توضیح داده شد که بسیاری از شکنجه‌گران ساواک در اسرائیل و توسط "موساد" تعلیم دیده بودند؛ بنابراین، اسرائیل شریک جنایت‌های رژیم شاه می‌باشد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۴۱

۴- در پاسخ این سؤال و کیل فرانسوی که آیا کلیه یهودیانی که با اسرائیل روابطی داشته‌اند، مجازات خواهند شد؟ گفته‌ام که صرف سفر یا رابطه با اسرائیل در گذشته موجب مجازات نمی‌شود. در رژیم گذشته به علت روابط دیپلماسی، ایرانیانی که برای مطالعه یا معالجه به اسرائیل سفر کرده‌اند یا ایرانیانی که در سفارت ایران در اسرائیل بوده‌اند و یا یهودیانی که برای بازدید به اسرائیل می‌رفته‌اند، به صرف این گونه روابط، مجازات نمی‌شوند. همچنین در باره این سؤال که آیا کسانی که در مؤسسات اسرائیلی در ایران فعالیت داشته و کار می‌کرده‌اند، نظیر ال‌عال و امثال آن مجازات می‌شوند؟ پاسخ داده‌ام که صرف کار کردن برای یک مؤسسه اسرائیلی کافی برای مجازات نیست، بلکه هر کس اعم از یهودی یا مسلمان یا هر مذهب دیگری که جزء نظام جنایتکار گذشته بوده باشد محاکمه و مجازات می‌شود؛ زیرا فرق است بین کسانی که خود جزئی از نظام جنایت بوده‌اند و شریک جنایت بوده‌اند و شریک جنایت‌ها هستند با کسانی که صرفاً برای نظام گذشته کار می‌کرده‌اند. القانیان که یهودی بود، مانند خرم که مسلمان بود به خاطر آنکه خودشان جزئی از آن نظام بودند محاکمه و مجازات شدند. لازم به یادآوری است که در موقع محاکمه، از متهمین سوال نمی‌شود آیا یهودی هستند یا مسلمان.

۵- همچنین در مورد خبر رویترز که برخی از مطبوعات داخلی آن را تکرار کرده‌اند، لازم است یادآوری کند که خبر مربوط به اینکه این جانب به نماینده رویترز گفته‌ام که «جامعه کلیمیان ایران، قبل از آنکه شاه از سلطنت خلع شود با شاه ایران همکاری می‌کرده‌اند و اینکه سیاست شاه مخلوع پیوسته بر اقلیت‌های ایران تکیه داشت و متأسفانه جامعه کلیمیان با وجود اخطار نیروهای انقلابی ایران، اشتباه خود را تکرار می‌کردند»، به هیچ وجه درست نیست و چنین مطلبی از طرف این جانب عنوان نشده است و تکذیب می‌گردد.

برای مزید استحضار جامعه روشنفکران یهودی ایران یادآور می‌گردد که مطالب بالا، ضمن اطلاعیه‌ای در تاریخ ۱۳۵۸/۳/۶ از طریق رادیو و تلویزیون و رسانه‌های گروهی پخش شده و روزنامه «مهر ایران» در همان روز شرحی در این باره منتشر کرده است که مورد تأیید این جانب می‌باشد و می‌توانند به آن مراجعه کنند.

دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه

۴۳ - توقیف اموال ایران

یک دادگاه آمریکایی، میلیاردها ریال اموال ایران را ضبط کرد

شرکت الکترونیک دیتا سیستمز (ای. دی. اس) آمریکایی که با دلال‌بازی و ارتشا، پروژه کامپیوتری کردن سازمان خدمات اجتماعی را، با مسئولان وقت امضا کرد و اکنون درحالی که کمتر از یک سوم حجم این پروژه انجام نشده، آن را رها کرده، با شکایت به دادگاه‌های نیویورک و دالاس، ادعای مطالبه باقی‌مانده هزینه پروژه را کرده است. این پیش‌دستی و اقدام یک‌طرفه در حالی است که مفاد قرارداد حاکی از حاکم بودن محاکم ایران برای رسیدگی به اختلافات دارد. شرکت مجری این طرح، به‌منظور تثبیت ادعای خویش و قابل وصول کردن وجه مورد بحث، با اعمال تمهیداتی از دکتر معینی عراقی - وکیل سازمان تأمین اجتماعی در آمریکا - خواسته است که قرارداد جدیدی را به امضا برساند که در آن، علاوه بر تغییرات زیادی نسبت به قرارداد پیشین، دولت ایران را به جای وزارت بهداشتی و بهزیستی - که در متن در قرارداد قبلی طرف امضای قرارداد بوده - بگنجانند تا ضبط و توقیف اموال دولت ایران در آمریکا توسط دادگاه‌ها ممکن گردد. دکتر معینی عراقی که پس از پیگیری قضیه به ایران بازگشته، نوشته است: شرکت ای. دی. اس درحالی که به‌علت عدم انجام تعهد، خسارت زیادی به سازمان تأمین اجتماعی تحمیل نموده، حق ایران را نادیده گرفته و برخلاف مفاد قرارداد، با مطرح کردن شکایت در دادگاه‌های آمریکا، اموال و ذخایر کشورمان را مصادره نموده است. معینی عراقی در قسمت دیگری از گزارش خود نوشته است: با کمال تأسف باید بگوییم که این قرارداد از قرارداد ترکمن‌چای به مراتب وحشتناک‌تر بود. وی می‌افزاید: به‌علت اینکه ایران در تگزاس - دفتر مرکزی این شرکت - پول و اموالی نداشت تا دادگاه آن را مصادره کند، ولی چون در لس‌آنجلس دارای سرمایه زیادی بود، شرکت ای. دی. اس شکایتی هم در دادگاه نیویورک مطرح کرد که منجر به ضبط دارایی ایران شد.

قرارداد چه بود؟

این پروژه به‌منظور کامپیوتریزه کردن امور بیمه تأمین اجتماعی، امور بانکی بانک‌ها و کارگران و امور درمانی و اداری وزارت بهداشتی و بهزیستی، بین سازمان تأمین خدمات درمانی و شرکت ای. دی. اس امضا شد. مدارک و شواهد نشان می‌دهد این

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۴۳

طرح بلندپروازانه، به هزینهٔ چهل میلیون دلار (۳۰۰ میلیون تومان) که حدود ۴۱ میلیون دلار نیز، خدمات جنبی برای سازمان تأمین اجتماعی ایجاد می‌کرده است، بدون در نظر گرفتن نیازهای واقعی این سازمان، به هنگام وزارت دکتر شیخ‌الاسلام‌زاده و مدیریت مهندس نقابت، بین آن سازمان و شرکت ای. دی. اس به امضا رسیده است. طبق مفاد این قرارداد که در آبان‌ماه ۱۳۵۵ امضا شده، شرکت مجری، یعنی ای. دی. اس موظف بوده طرح را در مدت سه سال، به پایان ببرد و به مرحلهٔ بهره‌برداری برساند و مضافاً اینکه کارمندان ایرانی را چنان آموزش دهد که بلافاصله پس از پایان قرارداد، قادر باشند ادارهٔ سیستم را برعهده گیرند، اما امروز می‌بینیم که این کار انجام نشده است. برای رسیدگی به قضیه، چند گروه حقوقی، فنی و کارشناسان انفورماتیک و ستادی و منطقه-ای سازمان تأمین اجتماعی، موضوع را از جهات گوناگون مورد مطالعه قرار داده و گزارش‌های خود را به مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی تسلیم داشته‌اند.

رسول امان‌اللهی، خبرنگار سیاسی اطلاعات، برای اطلاع بیشتر از چگونگی ماجرا با مهندس زاوش، مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی، مهندس مزینی در گروه فنی و حسین دادگر، بازرس دیوان کیفر، مستقر در سازمان تأمین اجتماعی، گفتگوهایی به عمل آورده. مهندس زاوش گفت: این قرارداد به‌طور کلی یک‌طرفه تنظیم شده و شرکت ای. دی. اس هر بازاری که خواسته سر سازمان درآورده است؛ چون نمایندهٔ سازمان و شرکت مجری طرح با یک نفر بوده که ای. دی. اس هر مبلغی را مطالبه می‌کرده، او پرداخت می‌کرده است. زاوش افزود: اکنون یک وکیل ایرانی و یک وکیل آمریکایی، انتخاب کرده‌ایم تا در ۱۲ نوامبر (۲۸ آبان) در دادگاه‌های دالاس و نیویورک شرکت کنند، اما ما شکایت خود را از طریق دادگاه‌های ایران دنبال می‌کنیم.

مهندس مزینی - مسئول فنی در بررسی این پروژه - نیز به خبرنگار ما توضیحاتی داد: وی ضمن برشمردن هدف‌های طرح کامپیوتریزه کردن سیستم‌های اداری و مالی و پرسنلی سازمان تأمین اجتماعی گفت: مدت این قرارداد، سه سال بود، اما چون برنامهٔ زمان‌بندی تفصیلی نداشته تا معلوم شود در هر ماه چه مقدار کار باید انجام می‌گرفت، مسئولان ای. دی. اس زمینه را برای هر نوع مسامحه و پشت‌هم‌اندازی مساعد دیدند و کار را درست انجام ندادند. مزینی اضافه کرد: انتقادکنندگان از این سیستم هم، خدمات

شرکت ای. دی. اس را تأیید نکرده‌اند. خبرنگار ما با حسین دادگر بازرس دیوان کیفر مستقر در سازمان تأمین اجتماعی نیز تلفنی تماس حاصل کرد. دادگر گفت: از آنجا که محل اقامت شرکت در ایران بوده و قرارداد در ایران تنظیم شده، رسیدگی به هرگونه اختلافی که جنبه حقوقی پیدا کند، باید بر اساس قوانین ایران باشد و از طرف ایران در مورد رسیدگی دادگاه‌های آمریکا به این موضوع، اعلام عدم صلاحیت شده است. دادگر اضافه کرد: طبق قوانین بین‌المللی در این خصوص، مقررات محاکم ایران حاکم است. بازرس دیوان کیفری به اعتراض دو نفر از مسئولان آمریکایی ای. دی. اس به خبرنگار فرانسه اشاره کرد و گفت: این دو نفر که ممنوع‌الخروج بودند و از ایران گریخته‌اند، اعتراف کرده‌اند که به صرف مبلغ یازده میلیون تومان رشوه توانسته‌اند از زندان بگریزند و این نقض مقررات و دخالت در امور داخلی ایران، اقوی دلیل بی‌اثر شدن این قرارداد است و دلیل موجه مبنی بر قصور مسئولان ای. دی. اس در اجرای طرح می‌باشد (روزنامه اطلاعات، ۱۱/۶/۱۳۵۸).

۴۴ - برای اطلاعات بیشتر در باره ۲۳ میلیارد دلار حساب تنخواه‌گردان ایران ر.ک: Arms and the Shah. Michael T. Klare
From : Tell the American People. Perspectives on the Iranian Revolution. Ed. By David H. Albert

از مایکل کلیر، کتاب معروف او به نام: «War with - out End» به همت صاحب این قلم به فارسی برگردان شده است: «جنگ بی‌پایان، آمریکا در تدارک ویتنام‌های دیگر» چاپ نهضت آزادی ایران، شاخه خارج از کشور، مرداد ۱۳۵۶.

مایکل کلیر به‌عنوان کارشناس بین‌المللی تجارت تسلیحات و عضو پژوهشکده بررسی‌های سیاسی در واشنگتن در یکی از تحلیل‌های خود در شماره نوامبر ۱۹۷۹ «ماهنامه هارپرز» چاپ واشنگتن، در باره علل سقوط شاه می‌نویسد:

«فروش ۱۹/۵ میلیارد دلاری تسلیحات آمریکا به ایران در سال‌های بین ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۸ علت عمده ناآرامی‌هایی است که سبب خلع شاه شد ... افزایش سریع ارسال و فروش اسلحه به ایران، نتایج پیش‌بینی نشده‌ای بار آورده است ... شاه، فاقد افراد آموزش‌دیده کافی برای استفاده از آن همه تسلیحات غربی بود و به این سبب بود که هزاران تکنسین خارجی برای به کار انداختن ماشین جنگی خود استخدام کرد و همین

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۴۵

امر، خصومت ایرانی‌ها را در میان نظامیان و هم‌غیرنظامیان علیه فرهنگ فساد انگیز غرب برانگیخت ... حرص شاه برای تهیه و تدارک سلاح‌های گران‌قیمت در حالی که درآمدهای نفتی ایران در سال ۱۹۷۵ آغاز به سقوط کرد، باعث تورم شدید و کاهش هزینه‌های رفاهی شد (روزنامه اطلاعات، ۱۴/۸/۱۳۵۸).

این فقط نظر یک محقق دانشگاهی نبود؛ برخی از کارشناسان درون دولت آمریکا نیز همین نظر را داشتند. به‌عنوان نمونه، **باری بلچمن** - معاون مدیر کل آژانس آمریکایی کنترل تسلیحات - اظهار نظر کرد که حوادث ایران نشان می‌دهد روابط مبتنی بر خرید تسلیحات، منجر به مهلکه می‌شود. او ضمن شدیدترین انتقاد آشکار گفت: آمریکا باید بپذیرد که پاره‌ای از تکنولوژی‌های نظامی مخفی آمریکا در ایران لو رفته است. بلچمن گفت: روزبه‌روز بیشتر آشکار می‌شود که ارسال تسلیحات به ندرت راه نفوذ را هموار می‌کند. یک بررسی جامع از جانب سنای آمریکا نشان می‌دهد که نیکسون در سال ۱۹۷۲ دستور داده بود که به شاه ایران اجازه کامل داده شود هر قدر اسلحه آمریکایی که می‌خواهد بخرد؛ از جمله هواپیمای بسیار مدرن اف-۱۴ که مسلح به موشک‌های سری فینیکس و ابزارهای راهنمایی صندوق سیاه هستند (واشنگتن - یونایتد پرس).

اما کیسینجر - وزیر امور خارجه نیکسون - ضمن اینکه سقوط شاه را بزرگ‌ترین شکست آمریکا پس از جنگ جهانی دوم برمی‌شمارد، کارتر را مسئول می‌داند:

ایمز (آیووا) - یونایتد پرس: هنری کیسینجر - وزیر پیشین امور خارجه آمریکا - سقوط شاه مخلوع را یک شکست استراتژیک مهم برای سیاست خارجی آمریکا توصیف کرد و آن را ناشی از "فقدان قاطعیت" در دولت کارتر دانست. کیسینجر گفت: من سقوط شاه و رویدادهای ناشی از آن را یکی از شکست‌های مهم سیاست خارجی آمریکا در دوران پس از جنگ دوم می‌دانم. در این امر با قاطعیت کامل عمل نکردیم. این سیاستمدار آلمانی‌الصل یهودی آمریکا که پیش از شرکت در کنفرانس دو هزار نفری رهبران حزب جمهوری خواه آمریکا سخن می‌گفت، چهار مورد کوتاهی را در سیاست خارجی آمریکا برشمرد و اضافه کرد که این نقایص سبب سقوط شاه به وسیله انقلابیون متحده ایران شد. کیسینجر این چهار مورد را به این ترتیب اعلام کرد:

- رفورم‌هایی که به قدرت بسیج اطلاعاتی سازمان "سیا" در ایران لطمه زد و هر کوششی را برای تثبیت سیاسی شاه از طریق کمک‌های پنهانی ضایع کرد.
  - تأکید بیش از حد دولت کارتر بر حقوق بشر که در جریان یک دوران دشوار سیاسی بر شاه فشار شدیدی وارد آورد.
  - بی‌ثباتی منطقه و ایجاد "هلال بحرانی" که از ایران تا شاخ آفریقا را فرا گرفته بود: منطقه‌ای که در آن به گفته کیسینجر، آمریکا تا اندازه‌ای از عهده جلوگیری از توسعه‌طلبی شوروی برآمد.
  - کم‌توجهی کارتر به بحران ایران که موجب ابهام‌های زیادی نسبت به حمایت آمریکا از شاه شد.
- اگرچه کیسینجر نخواست بگوید چگونه ممکن بود از سقوط شاه جلوگیری شود، اما گفت محدود شدن اختیارات "سیا" توسط سنای آمریکا، قدرت اجرایی آمریکا را کم کرده بود. او گفت سیا تا به آن حد تضعیف شده بود که ما را از اطلاعات و قدرت‌نمایی‌های پنهانی‌مان در حمایت از شاه و متحدانش محروم کرده بود (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۱).

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۴۷

۴۵ - متن انگلیسی تفاهم نامه دولت بختیار با آمریکا

متن انگلیسی تفاهم نامه ۴۵

VEZARY JANG
DEPUTY MINISTER OF WARFARE ARMAMENT
SALTANAT ABAD TEHRAN, IRAN

۶۱.۵

Telegrams : 150
Telephones : 200
Telex : 212703

مشاورین مستشاران
آقایان گلزار

-Your Ref :

Our Ref :

Date :

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

This memorandum of understanding between the United States Government (USG) and the Government of Iran (GOI) provides for the revisions of the Foreign Military Sales (FMS) letters of offer and acceptance in force between two governments.

In consideration of the above, the GOI and USG agree that the USG expeditiously executes the following:

1. Terminate and cancel all procurement actions for following program/ items:

--PEACE ZEBRA PROGRAM - ALL FMS CASES COVERING 160 F 16/A/B AIRCRAFT, SPARES, AGE, MODS, TECHNICAL ASSISTANCE, TRAINING AND SUPPORT (DEPOT AND CONTRACTOR).

--PEACE SKY PROGRAM - ALL FMS CASES COVERING 7 E 2-A AIRCRAFT, SPARES, AGE, MODS, TECHNICAL ASSISTANCE, TRAINING AND SUPPORT (DEPOT AND CONTRACTOR).

--PEACE ROLL PROGRAM - ALL FMS CASES COVERING 16 RF 4 AIRCRAFT, SPARES, AGE, MODS, TECHNICAL ASSISTANCE, TRAINING AND SUPPORT (DEPOT AND CONTRACTOR).

F36M

۶۱.۵

خیلی مسترمانه

Reduce deliveries by quantities indicated below:

<u>DESCRIPTION</u>	<u>QUANTITY REDUCTION</u>
✓--DESTROYERS, CG 985, SPRUANCE	2
✗--SUBMARINE, TANG, SS563	1
✗--MISSILE, PHOENIX, AIM - 54A	444
✗--MISSILE, HANCOON, RGM - 84	209
✗--MISSILE, STANDARD, SM-1	258
✗--MISSILE, I-HAWK, XMN-23B	360
✗--MISSILE, SIDEWINDER, AIM 9	362
✗--MISSILE, SPARROW, AIM 7	362
✗--TORPEDO, MK 45	214
✗--TORPEDO, MK 57	174
✗--ECM, ALQ 119	ALL UNDELIVERED
✗--CARGO CARRIER, M 548	113
--BRIDGE LAUNCHER	1
✗--HOWITZER, M 110, 8" SP	9
✗--TOW, ANTI-TANK	1,182
✗--DRAGON, ANTI-TANK	10,937
✗--APC, M 113	108
--JEEP, M 825	99
--TRAILERS, M 115 A 1 (3 TON)	117
--TRAILERS, M 353 (3.5 TON)	6

خیلی مسترمانه

نخستین مبحث مانده

DESCRIPTION QUANTITY REDUCTION
---AMMUNITION: Suspend all automatic deliveries; deliver on request only

- ن-سز 90 MM (AP-T & HEAT)
- ن-سز 165 MM
- ن-سز 175 MM
- ن-سز 105 MM (HOWITZER)
- ن-سز 105 MM (FOR M-60 TANK)
- ن-سز 105 MM

ن-سز Reduce all COM FMS Allow on support logistics cases, including
 n-c-1 Commodity Logistics Supply Support Plan arrangements, for
 s-c-2 those common weapons systems that can be supported by the USAF
 under direct population procedures.

Reduce and restructure all contracts under FMS cases for contractor
 furnished support and services to the following level of effort:

CONTRACTOR	FMS CASE	SYSTEMS	PERSONNEL CEILING
HELICOPTER INTERNATIONAL (BIII)	WAL; VZ2; WAL/WDC	HELICOPTER	500
GRUMMAN, HUGHES, PRATT & WHITNEY, HARRIS CORPORATION, PRD ELECTRONICS DIVISION, TELECOM SYSTEMS INC, BOOZ ALLEN,	GFZ	P14/PHOENIX	60
RAYTHEON	VSI; WCC, VUI	I-HAWK MISSILE, TSQ 73	20
LITTON	WAG, WDM		
LOCKHEED AIR-CRAFT SERVICES	ZAA	PEACE LOG	97
VARIOUS	GJJ	CONTRACTOR ENGINEERING TECHNICAL SERVICES	50

مانده

18

خیلی بحررمانه⁴

۱- Reduce the seven hundred thirty (730) USG military and civilian personnel presently assigned in Iran (against DOD manning authorizations for 869 personnel), and paid for by the GOI under FMS cases for MAAG, Technical Assistance Field Teams and Support, to a number of not more than 250 qualified personnel.

The USG, through the Defense Security Assistance Agency, and the GOI, through the Ministry of War, agree to initiate reviews within thirty (30) days of effective open FMS programs/cases to assure that only those defense articles and services are procured and delivered which best meet the immediate security requirements of Iran, and which represent the most prudent expenditure of GOI trust funds.

The USG will recover for the GOI trust fund account those expended funds that can be reimbursed (to the GOI trust fund) for terminated and cancelled procurement actions, for reduced deliveries, for reduced service and support contracts, and for reduced Letters of Offer and Acceptance. To the extent possible, the USG will divert any and all residual undelivered assets to USG Department of Defense and/or other Foreign Military Sales Program Accounts to obtain full and equitable reimbursements to the GOI trust fund. If the price to be reimbursed for the diverted item is less than the price paid by the GOI, the USG will notify the GOI and obtain GOI approval prior to diversion.

The GOI and the USG will review jointly, on or before 27 July 1978, the revised procurement plans and reduction schedules for suspended programs, including the impact of costs and delivery schedules, to enable the GOI to decide those programs/acquisitions that should be continued or terminated and cancelled, subject to the general conditions of the letters of offer and acceptance. The USG agrees to notify the GOI, promptly and in writing before 27 July 1978, if any program/acquisition must be entirely cancelled due to expiration of production options. The USG also agrees to provide recommendations to the GOI as to those programs/acquisitions where the benefit of continuing the procurement outweighs the burden of termination and cancellation of the item, due to nonavailability of USG or other FMS requirement. It is understood that, in order to avoid contract termination and to obtain full and equitable reimbursement (to the GOI trust fund) from the diversion of residual undelivered assets, it may be necessary for the USG (during a short transition period) to continue obligations and expenditures from the GOI trust fund until approval is obtained for the USG Department of Defense or another FMS customer to assume the financial obligations and expenditures for the items to be diverted.

USG EXPENDED FUNDS REIMBURSED TO GOI

The GOI will establish an interest bearing account to earn interest for the GOI on those funds not required in the trust fund account to meet remaining obligations of the GOI. ALSO, THE USG WILL TRANSFER

ALL GOI NON EXPENDED FUNDS TO THIS ACCOUNT. THE GOI WILL BE AUTHORIZED TO TRANSFER THE FUNDS OF THIS ACCOUNT TO ANY OTHER ACCOUNT DESIGNATED BY GOI FOR ANY PURPOSE.

* ALL NECESSARY DOCUMENTS FOR JUSTIFIED OR NON-REIMBURSABLE FUNDS WILL BE PROVIDED TO GOI FOR STUDY AND APPROVAL.

4.

18E
18

5
خیلی محرمانه

The USG will keep the GOI fully informed as to the status of the GOI trust fund account, ~~AND THE NEW ESTABLISHED ACCOUNT.~~ 2.

This memorandum of understanding is effective immediately and shall remain in full force and effect until modified or cancelled.

TEHRAN
DATED 3 FEBRUARY 1977
UNITED STATES GOVERNMENT

TEHRAN
1359, 2, 14
GOVERNMENT OF IRAN

Erich F. von Harboud
ERICH F. von HARBOD
Deputy Director
Defense Security Assistance Agency

*deputy minister of war
for armament*
LT. Col. J.T. TOUKOLI

خیلی محرمانه

FILE
[Signature]

۳۵۲ □ شصت سال صیوری و شکوری

۴۶ - دکتر ابراهیم یزدی، «آخرین تلاش‌ها در آخرین روزها»، ویرایش دوم، چاپ سوم، انتشارات قلم، ۱۳۸۹. در صفحات ۲۰۹ - ۲۵۰ به طور مبسوط به سفر هایزر و لغو قراردادهای فروش اسلحه پرداخته شده است.

۴۷ - ویلیام سولیوان، «مأموریت در ایران»، ترجمه محمود مشرفی، انتشارات هفته، ۱۳۶۱.

۴۸ - سلاح‌های اسرارآمیز ایران در مراکش

بارسلون - خبرگزاری فرانسه: روزنامه «ال پریودیکو» چاپ بارسلون نوشته است: مقادیر زیادی سلاح‌های ساخت اسپانیا که مقصد آنها ایران از راه مغرب بوده است، اکنون در انبار فرودگاه بارسلون نگهداری می‌شود. به نوشته این روزنامه، مقصد رسمی این محموله‌های اسرارآمیز مغرب است، اما در حقیقت می‌بایستی به ایران حمل شود. این روزنامه اضافه می‌کند: بیشتر این سلاح‌ها مسلسل ساخت اسپانیا است که از "سویل" حمل شده است.

۴۹ - «مأموریت مخفی هایزر در تهران»، خاطرات هایزر، ترجمه دکتر سید محمدحسین عادل، انتشارات رسا.

۵۰ - لدین و لویس، «سقوط آمریکا در ایران»، اصل نسخه انگلیسی، ص ۱۹۰.

Debacle: The American Failure in Iran. Michael Ledeen & William Lewis, Alfred A. Knopf, New York 1981.

۵۱ - قراردادهای ایران و آمریکا باید فوراً لغو شود

هیئت مؤسسين جمعیت ایرانی تعاون با فلسطین (بانی جمعیت مسلم آزاد)، طی بیانیه‌ای با تأکید فراوان بر ضرورت همبستگی میان ملت‌های ایران و فلسطین خاطر نشان می‌سازد:

دشمنان فلسطین و ایران یعنی دشمنان صلح عادلانه و سعادت بشر، از این یگانگی بین کشورهای ایران و فلسطین نگران هستند و برای از بین بردن آن دست‌وپا می‌کنند؛

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۵۳

زیرا استعمار و ارتجاع و صهیونیسم و استبداد، با توجه به ماهیت تجاوزکارانه‌ای که دارند همیشه در حالت اضطراب و تقلا می‌باشند تا موجودیت نامشروع خود را ادامه دهند. در این بیانیه، با اشاره به ارتباط سخنان امیرانتظام - معاون نخست‌وزیر - راجع به سازمان نهضت مقاومت فلسطین و با استعفای دکتر کریم سنجابی از پست وزارت امور خارجه آمده است:

آقای امیرانتظام بر اساس سؤالی که از وی شده بود، پنداشت که گویا سازمان آزادی‌بخش فلسطین چشمداشتی به کمک ایران دارد، در صورتی که چنین نیست. مگر آقای امیرانتظام اطلاع ندارد که کمک‌های سازمان آزادی‌بخش فلسطین بود که در به ثمر رساندن مبارزات ما اثر خاص داشت و مقادیر قابل توجه اسلحه‌ای که قبل از ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ (روز پیروزی انقلاب) برای ما فرستادند، دارای سهم بزرگی در شکست رژیم پهلوی بود و امام خمینی رهبر انقلاب پر عظمت ما ضمن یکی از مصاحبه‌های خود گفت: من از مقاومت فلسطین به مناسبت کمک‌هایی که به ما کرده است تشکر می‌کنم. در این بیانیه همچنین آمده است: اکنون تجزیه لبنان، آن هم به وسیله شخص خونخواری چون سعد حداد - که صد در صد تابع آمریکا و اسرائیل و انگلیس است - زنگ خطری است برای مردم ایران و فلسطین و لبنان و سایر کشورهای منطقه و ضرورت همگامی و تعاون هرچه بیشتر ملت و دولت ایران با فلسطین و لبنان را گوشزد می‌نماید. در پایان این بیانیه تأکید شده است قراردادهای ایران و آمریکا - با توجه به مصاحبه مطبوعاتی آقای دکتر کریم سنجابی - باید هرچه زودتر لغو شود؛ چون با وضعیت انقلاب اسلامی و ضد استعماری ما سازگار نیست (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۵).

۵۲ - دکتر یزدی: ایران قصد ندارد همه قراردادهای خود با آمریکا را فسخ کند - ۱۳۵۸/۳/۱۷

بنا بر گزارش خبرگزاری پارس، دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه - با خبرنگار خبرگزاری یونایتد پرس در آبادان مصاحبه‌ای انجام داد. در این مصاحبه، ابراهیم یزدی وزیر خارجه ایران اعلام کرد: ایران قصد ندارد قراردادهایش را با شرکت‌های آمریکایی که نتوانسته‌اند پروژه‌های خود را کامل کنند، لغو کند و به جای

آن به آنها اطمینان خواهد داد که می‌توانند کار خود را به پایان برسانند. یزدی در پاسخ خبرنگار یونایتد پرس در این باره که آیا به موجب درخواست گروه‌های افراطی، همه قراردادهای ایران و آمریکا لغو خواهد شد یا نه؟ گفت: نه همه آنها. مثلاً جنرال الکتریک قراردادهایی با ایران دارد که نهصد هزار تلفن را نصب کند که آنها چهارصد میلیون دلار از ششصد میلیون دلار قرارداد را گرفته و تنها سه هزار تلفن نصب کرده‌اند. آیا باید این قرارداد لغو شود؟ به جای آن، ما جنرال الکتریک را وادار خواهیم کرد که پروژه خود را طبق قواعد بین‌المللی کامل کند. وی گفت: دولت انقلابی هنوز به درستی نمی‌داند که چند هزار قرارداد بین ایران و دیگر کشورهای خارجی وجود دارد و از دولت‌های خارجی خواست تا در این باره اطلاعاتی در اختیار دولت ایران قرار دهند.

۵۳- جدول‌های یادشده در گزارش وضعیت تجهیزات نظامی در ارتش شامل:

۱- قراردادهای لغو شده؛ ۲- قراردادهای لغو شده نیروی دریایی؛ ۳- قراردادهای لغو شده نیروی هوایی؛ ۴- قراردادهای لغو شده نیروی زمینی؛ ۵- قراردادهای ابقا شده نیروی زمینی؛ ۶- قراردادهای ابقا شده نیروی هوایی؛ ۷- قراردادهای ابقا شده نیروی دریایی؛ ۸- قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا که توسط معاونت تسلیحاتی مستقیماً منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است؛ ۹- قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا که توسط نیروی دریایی مستقیماً منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است؛ ۱۰- قراردادهایی که فرماندهی لجستیکی از طریق F.M.S منعقد نموده و ابقا می‌گردد. این صورت در ۱۲ صفحه شامل ۲۰۹ قلم از ژوئن سال ۱۹۷۲ تا نوامبر ۱۹۷۸ را در بر می‌گیرد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۵۵

جدول نمونه وضعیت موجود قراردادهای لغو شده در حال حاضر (ارقام به میلیون

دلار) - پیوست ۲

ردیف	شرح قراردادها	مبلغ کل قرارداد	مبلغ هزینه شده تا تاریخ ۳ فوریه ۱۹۷۹	مبلغ از حساب ۳ فوریه تا ۱۱ می ۱۹۷۹	پیش پرداخت در آینده	جمع هزینه	برگشت احتمالی از محل فروش اقلام	هزینه تحمیل شده به دولت ایران	ملاحظات
۱	۱۶۰ فروند هواپیمای F-16	۳۳۰۰	۲۳	۲۴/۴	۵۵	۱۰۲/۴	۶۷/۶	۳۴/۴	
۲	۷ فروند هواپیمای آواکس	۱۳۱۷	۳/۷	۶	-	۹/۷	-	۹/۷	
۳	۱۶ فروند هواپیمای RF- 4E	۲۳۶	۳۸	۱۴/۲	۳۷/۳	۸۷/۵	۲۰	۶۷/۵	
۴	۴ فروند ناوشکن‌های اسپرونز	۱۶۱۴	۵۸۰	۵۷/۳	۷۰	۷۰۷/۳	۵۶۰	۱۴۷/۳	توضیح اینکه مبلغ معتابهی از این مبلغ صرف هزینه دریایی گردیده است.
۵	۲ فروند زیردریایی	۳۵/۵	۹/۶	۳/۷	۵	۱۸/۳	-	۱۸/۳	
۶	۵۴۴ عدد موشک فینیکس	۳۰۹	۶۱/۲	۲	۲۸/۳	۹۱/۵	۵۰	۴۱/۵	توضیح اینکه از قرار معلوم تعداد ۱۱۶ فروند موشک تحویل شده است.
	جمع	۰/۸۱۱/۵	۷۱۵/۵	۱۰۰۷/۶	۱۹۵/۶	۱۰۱۸/۷	۶۹۷/۶	۳۱۸/۷	

۳۵۶ □ شصت سال صیوری و شکوری

جدول ۱- قراردادهای لغو شده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران (ارقام به میلیون دلار)

پیوست ۳ - ضمیمه ۱

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۴ فروند ناوشکن اسپرونس	۱۶۱۴	۶۰۱	دو فروند قبلاً لغو شده بود و دو فروند دیگر قرار است به نیروی دریایی آمریکا فروخته شود.
۲	۳ فروند زیر دریایی	۱۷۴	۹۳	دو فروند به کلی لغو شده و یک فروند به نیروی دریایی آمریکا تحویل شد تا به فروش برساند.
۳	۱۲۶ فروند موشک هارپون	۱۳۹	۳۷	جمعاً ۲۲۳ فروند به مبلغ ۱۴۸ میلیون دلار خریداری و کلاً مبلغ ۴۶ میلیون دلار پرداخت شده و تعداد ۱۴ فروند به مبلغ تصویبی ۹ میلیون دلار تحویل شده است و نیرو تقاضای ابقا ۹۶ فروند را نموده است.
۴	۱۸ فروند موشک استاندارد	۳		اعتبار آن توسط نیرو پرداخت شده است. توضیح اینکه جمعاً ۴۲۸ دستگاه خریداری شده که ۳۶۰ دستگاه آن در قرارداد اسپرونز فسخ شده و بقیه نیز تحویل شده است.
۵	۴۰۱ عدد MK - 46 اژدر	۶۸	۵۲	جمعاً تحت یک قرارداد ۴۱۴ عدد به مبلغ ۷۰ میلیون دلار خریداری شده و کلاً ۵۴ میلیون دلار پرداخت شده و تعداد ۱۳ عدد به مبلغ تقریبی ۲ میلیون دلار تحویل شده است. ضمناً تعدادی نیز در قرارداد اسپرونس خریداری شده و در آن قرارداد محاسبه شده است.
۶	۱۶۶ عدد MK - 37 اژدر	۱۸/۴	۰/۶	جمعاً ۱۸۰ عدد به مبلغ ۲۰/۵ میلیون دلار خریداری و ۱۴ عدد آنها به مبلغ تقریبی ۱/۶ میلیون دلار تحویل شده است و برای این قرارداد جمعاً ۲/۲ میلیون دلار پرداخت شده است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۵۷

جدول ۲- قراردادهای لغو شده نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران (ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۱۶۰ فروند هواپیمای اف - ۱۶	۳۲۹۸	۲۲۸	
۲	۷ فروند هواپیمای ایوکس	۱۳۱۷	۶	
۳	۸ فروند هواپیمای RF - 4E	۲۳۶	۵۳	در اصل قرارداد برای ۱۶ فروند و پرداخت‌ها نیز بر مبنای ۱۶ فروند بوده، ولی با درخواست نیروی هوایی ۸ فروند آن تقاضای ابقا شده است.
۴	۴۲۸ دستگاه موشک فینیکس	۲۵۲	۹۵	۵۴۴ عدد موشک طی دو قرارداد به مبلغ ۳۰۹ میلیون دلار خریداری شده و کلاً مبلغ ۱۵۲ میلیون دلار پرداخت شده تعداد ۹۷ فروند به مبلغ تقریبی ۵۷ میلیون دلار تحویل شده است.

۳۵۸ □ شصت سال صیوری و شکوری

احتمالاً تحت قرارداد کلی مبالغی پرداخت شده است.	-	۳۰	۳۶۰ عدد موشک هاگ	۵
	۱۲	۳۹	۳۶۲ عدد موشک ساید و بندر	۶
	۰/۴	۵۴	۳۶۲ عدد موشک اسپارو	۷
	۴/۲	۳۲/۸	۵۸ دستگاه ECM	۸
بنابه اظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلاً حدود ۱۴۳ میلیون دلار کار انجام شده است.	۱۲۳	۲۴۴	خدمات اف - ۱۴	۹
بنا به اظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلاً حدود ۳۶ میلیون دلار کار انجام شده است.	-	۸۱	خدمات هاگ	۱۰
مبلغ در لیست نیروی زمینی نوشته شده است.			مستشاران و TAFT	۱۱

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۵۹

جدول ۳- قراردادهای لغو شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران (ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۳۳۲ دستگاه خودرو مهمات بر و تیربار مربوطه	۳۳	۲۵	
۲	۷۸ دستگاه خودروی جمع آوری	۱۴/۲	۱۴/۲	
۳	۳۷ دستگاه هویتزر ۸ اینچ	۱۶/۵	۱۶/۳	
۴	۱۲۷۸ عدد موشک تو	۵/۶	-	تحت قرارداد کلی بوده و مبلغ پرداخت شده مشخص نمی باشد.
۵	۱۱ هزار موشک دراگون ۱۲۱۸ موشک انداز دراگون	۷۲	۵۹	در مجموع کل ۲۰ هزار موشک با موشک انداز به مبلغ ۱۳۱ میلیون ریال خریداری و کلاً به مبلغ ۱۱۸ میلیون دلار پرداخت و تا به حال تعداد ۹۰ میلیون دلار کار انجام شده که در حسابرسی معلوم خواهد شد.
۶	متخصصین بل	۵۴۲	۵۶	بنا به اظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلاً حدود ۹۰ میلیون دلار کار انجام شده که در حسابرسی معلوم خواهد شد.
۷	۱۹۹ هزار تیر ۹۰ م.م	۲۵	۱۵	
۸	۱۴۵ هزار تیر ۱۰۵ م.م	۲۰	۶	
۹	۴۱۷ = ۱۵۵ م.م	۴۶	۲۴	
۱۰	۴۴ = ۱۷۵ م.م	۹	۵/۶	
۱۱	۵۵ = ۱۰۶ م.م	۸	۵	
۱۲	نوسازی ۶۴ دستگاه N-113	۲	۰/۷	
۱۳	۳۳۹ دستگاه خودرو پست فرماندهی پست فرماندهی	۳۵	۲۱	
۱۴	۸ دستگاه توپ ۱۷۵ م م	۴/۳	۴/۳	
۱۵	مستشاران و TAFT نیروها	۱۱۵	۲/۶	

۳۶۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

جدول ۴- قراردادهای ابقا شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران (ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۳۰ عدد لوله یدکی توپ ۱۷۵ ۴۰۴	۱/۶	۰/۴	
۲	خودروهای ام - ۱۵۱ و ام - ۱۵۲	۳/۴		
۳	تجهیزات ش. م. ر	۵/۵	۰/۲	
۴	خرید قطعات یدکی و وسائل جنگ افزارها			
۵	قراردادهای وسایل و متعلقات گردانهای توپخانه			
۶	کلیه قراردادهای مربوط به قطعات یدکی اعم از متن اصلی یا قراردادهای جداگانه			
۷	قطعات یدکی برای وسایل خریداری موجود			
۸	۹۹ دستگاه جیب	۰/۵	۰/۵	برای ژاندارمری خریداری شده است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۶۱

جدول ۵- قراردادهای ابقاشده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران (ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۹۶ دستگاه موشک هارپون	۶۸	۲۴	
۲	۴ دستگاه قایق LCM - 6	۱/۳	۱/۳	
۳	قطعات یدکی وسایل خریداری شده			

۳۶۲ □ شصت سال صیوری و شکوری

جدول ۶- قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا که توسط معاونت تسلیحاتی مستقیماً منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است (ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام کیس	موضوع کیس	تعداد	مبلغ کل کیس	مبلغ پرداخت شده	مبلغ مانده	ملاحظات
۱	AMB	موشک هارپون	۹۶	۶۷۷۴۵۳۴۰	۱۳۴۲۱۳۹۷		
۲	ABZ	= استاندارد	۱۸	۳۱۹۰۸۱۵	۲۴۱۶۷۳۹		
۳	LEK	تأسیسات هارپون	-	۲۷۶۵۶۳۳	۱۱۰۸۲۲۰		
۴	WEM	ماسک ضد گاز	۱۷۹۰۸	۲۰۰۰۱۷۷۷	-		
۵	ABD	موشک استاندارد	۵۰	۶۰۱۴۳۹۳	۶۰۱۴۳۹۳		
۶	ABI	اژدر مارک ۴۶	۴۱۴	۶۹۹۹۱۲۳۰	۲۹۴۸۰۵۳		تجدیدنظر
۷	AAV	مهمات	-	۱۶۹۱۲۸۴	۱۶۹۱۲۸۴		=
۸	AAE	=	-	۱۲۹۶۹۹۱	۱۲۸۱۸۴۴		=
۹	AAJ	=	-	۳۵۴۶۶۷۸	۳۰۰۶۶۳۲		=
۱۰	AAS	=	-	۱۷۰۱۶۶۲	۸۰۶۲۱۸		=
۱۱	MAO	پشتیبانی تعمیراتی هارپون	-	۵۳۴۵۷۰	-		=
۱۲	LDU	سیستم PUMS استاندارد	-	۲۸۵۳۸۸	۱۵۰۰۰۰		=
۱۳	GFV	پشتیبانی تعمیراتی هارپون	-	۳۵۷۵۰۰	۶۴۳۷۵		=
۱۴	GGB	پشتیبانی تسهیلاتی موشک هارپون	-	۵۴۷۶۶۰	-		=
۱۵	OCC	پشتیبانی تعمیراتی موشک هارپون	-	۶۴۳۷۵۰	-		=
۱۶	LES	پشتیبانی موشک استاندارد	-	۴۴۴۵۸۴۳	-		

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۶۳

جدول ۷- قراردادهای فروش خارجی با دولت آمریکا توسط دولت آمریکا که توسط معاونت تسلیحاتی مستقیماً منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است

ردیف	نام کیس	موضوع کیس	تعداد	مبلغ کل کیس	مبلغ پرداخت شده	مبلغ مانده	ملاحظات
۱	GEV-7	تهیه لیست مواد خام	-	۶۵۱۹۶۹	۲۶۰۷۸۷		
۲	JPP	قطعات یدکی یگان‌های شناور خرمشهر	-	۴۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰		
۳	JPO	قطعات یدکی بندرعباس		۶۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰۰		
۴	RAL	مصرف‌شدنی یگان‌های بندرعباس		۵۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰		
۵	JFT	قطعات یدکی اردنانس خرمشهر و بوشهر		۲۰۰۰۰۰۰	-		
۶	JMP	قطعات یدکی هلی‌کوپترهای RH53D و AMCM بوشهر		۱۵۰۰۰۰۰	۳۷۵۰۰۰		
۷	RAK-7	تهیه مواد خام کارخانجاتی		۳۵۰۰۰۰۰	۸۷۵۰۰۰		
۸	JPN	قطعات یدکی مرکز آموزش		۱۰۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰		
۹	GGA-8	خدمات فنی		۲۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰		
۱۰	MAF-5	قطعات قابل تعمیر هلی‌کوپتر		۲۲۰۰۰۰۰	۱۲۶۲۶۰۹		

۳۶۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

		۲۵۳۸۹۳۲	۲۷۵۰۶۰۱	-	خرید مهمات	ABE	۱۱
		۵۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰		پشتیبانی تعمیراتی استاندارد	JFT	۱۲
		-	۱۰۶۵۰۰		= = =	MAN	۱۳
		صورت حساب دریافت نشده	۲۷۳۳۶۰		= = =	LBG	۱۴
		۸۳۳۷۳۲۸	۲۳۰۸۲۴۳۰				۱۵
		۲۶۰۷۸۷	۶۵۱۹۶۹	-	تهیه لیست مواد خام	GEV.7	۱۶

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۶۵

جدول ۸ - پیوست قراردادهایی که فرماندهی لجستیکی نیروی زمینی از طریق F.M.S منعقد نموده و ابقا می گردد.

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد	تعداد	موضوع یا شرح اقلام	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	ردیف
۱۲ جون ۷۲	۱۵۲۱۰۲۱/۰۰	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات تعمیراتی اصلی و وسایل هوابرد	BBF	۱
۹ جون ۷۴	۵۲۲۰۶۲/۸۵	۲۵۰۰۰۰۰/۰۰		= = =	BCK	۲
۲۰ آوریل ۷۵	۵۴۵۸۶۵/۱۹	۱۰۰۰۰۰۰/۰۰	۰۰	= = =	BCX	۳
۷۳ اوت	۵۸۲۵۲۶/۱۶	۵۸۲۵۲۶/۱۶	۲۳	ملبوس	UXS	۴
۷۴ اکتبر	۱۳۸۳۴۴۳/۷۰	۱۳۳۷۱۰۷/۰۰	۱	اورکت	VGK	۵
۷۵ آوریل	۶۸۹۲۱۹۰/۸۷	۶۵۱۹۶۷۷/۴۵	۶	کیسه خواب	VHB	۶
۷۵ ژانویه	۴۲۳۴۲۲/۱۲	۴۰۸۴۹۲/۸۳	۶	پاراشوت	VHC	۷
۷۵ دسامبر	۶۹۴۴۱۳/۰۰	۴۹۴۴۱۳/۰۰	۱	حمام صحرايي	VNE	۸
۷۵ اکتبر	۱۷۱۸۰۵/۹۷	۱۷۱۸۰۵/۹۷	۶	اقلام مختلف سررشته داری	VPE	۹
۷۵ نوامبر	۳۱۵۸۵۸/۰۴	۳۱۵۸۵۸/۰۴	۱۹	اقلام مختلف هوا نیروز	VPT	۱۰
۷۶ اوت	۳۲۴۳۵۹۷/۵۰	۳۲۴۳۵۹۷/۵۰	۲۳	بارانی	VRF	۱۱
۷۶ می	۴۹۸۷۰۴/۴۵	۴۹۸۷۰۴/۴۵	۴	اقلام مختلف سررشته داری	VRN	۱۲
۷۶ سپتامبر	۲۹۱۴۲۷/۰۰	۲۹۱۴۲۷/۰۰	۳	حمام صحرايي	VVG	۱۳
۷۶ دسامبر	۲۸۱۹۹۶۹/۸۶	۲۸۱۹۹۶۹/۸۶	۱۲	چتر پرسنل	VWD	۱۴
۷۷ می	۳۰۰۰۸۴/۲۰	۳۰۰۰۸۴/۲۰	۱	پارچه	VWW	۱۵
۷۶ نوامبر	۶۷۷۶/۳۱	۶۷۷۶/۳۱	۱	ژاکت نجات	VWX	۱۶
۷۷ فوریه	۱۷۳۵۴۶/۶۲	۱۷۳۵۴۷/۵۰	۶	لباس	VXI	۱۷
۷۷ ژانویه	۴۱۹۵۲۷/۲۵	۴۱۹۵۲۷/۲۵	۶	اقلام مختلف سررشته داری	VXT	۱۸

۳۶۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

فوریه ۷۷	۱۷۳۸۲/۳۰	۱۷۳۸۲/۳۱	۱	اقلام مختلف سر رشته داری	VXU	۱۹
مارس ۷۷	۲۲۴۷۷۷۵/۳۰	۴۴۴۹۲۰۹/۳۰	۸	کیسه خواب	VXW	۲۰
جون ۷۷	۱۰۶۸۲۴۷/۴۶	۱۰۸۵۰۸۵/۴۴	۱۵	بارانی	VYT	۲۱
می ۷۷	۵۳۵۶۰/۲۴	۵۳۵۶۰/۲۴	۴	کلاه کلاسک	VZY	۲۲
ژانویه ۷۷	۲۴۵۱۶/۰۰	۸۹۴۵۰/۰۰	۱۲	وسایل خلبانی	WCQ	۲۳
فوریه ۷۸	۶۱۷۶۷/۰۰	۶۱۷۶۷/۰۰	۱۲	لباس مخصوص	WDG	۲۴
۲۳ اوت ۷۸	۵۳۲۵/۰۰	۵۳۲۵/۰۰	۱	نوار	WFN	۲۵
۱۶ اکتبر	۱۸۵۹۹۲/۰۰	۱۹۷۸۷۴/۰۰	۹	لباس و تجهیزات خلبانی	WFW	۲۶
۳۰ اکتبر ۷۸	-	۱۰۸۵۰۸۷/۰۰	۳	چتر	WGB	۲۷
	-	۳۱۹۱۴/۰۰	۲	جعبه ابزار	WGT	۲۸
	۲۴۴۸۰۸۱۹/۰۷	۳۰۸۶۰۱۶۹/۴۱		جمع کل		
اوت ۷۱	۸۴۱۰۳/۰۰	۸۴۱۰۳/۰۰		دست ابزار تعمیراتی اردنانس	BAV	۲۹
	۸۴۱۰۳/۰۰	۸۴۱۰۳/۰۰		جمع کل		
فوریه ۷۷	۷۴۳/۷۸	۷۴۳/۷۸	۱	وسایل مهندسی	HSC	۳۰
اوت ۷۶	۲۱۲۵/۰۰	۲۱۲۵/۰۰	۱۱۶	وسایل کمک آموزشی	QIV	۳۱
فوریه ۷۲	۲۴۳۷۰۸/۲۵	۲۴۳۷۰۸/۲۵	۲	وسایل تخریب	UPK	۳۲
مارس ۷۴	۹۰۳۸۴۶/۱۴	۹۰۳۴۹۵/۳۵	۳۷	وسایل کمک مهندسی	VAL	۳۳
مارس ۷۴	۴۷۰۱۰۴/۹۵	۴۷۰۱۰۴/۹۵	۳۷	وسایل کمک مهندسی	VCT	۳۴
مارس ۷۴	۲۱۲۳۰/۰۰	۲۱۲۳۰/۰۰	۲	جعبه ابزار	VCV	۳۵
مارس ۷۴	۱۳۳۸۹۸۶/۵۵	۱۳۳۸۹۸۶/۵۵	۵	وسایل مهندسی	VCM	۳۶
مارس ۷۴	۱۶۶۶۳/۷۳	۱۶۶۶۳/۷۳	۲	وسایل جوشکاری	VCX	۳۷
آوریل ۷۴	۱۰۱۹۴۴/۶۴	۱۰۱۹۴۴/۶۴	۴	وسایل جوشکاری	VCY	۳۸
مارس ۷۴	۱۱۴/۰۶۴/۴۲	۱۱۴/۰۶۴/۴۲	۵	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	VDC	۳۹
آوریل ۷۴	۵۶۳۹۵۵/۸۲	۱۰۷۹۵۶/۴۰	۶	دست ابزار	VEU	۴۰
مارس ۷۴	۴۱۸۴۴/۳۶	۴۱۸۴۴/۳۶	۸	جعبه ابزار	VGF	۴۱
جولای ۷۴	۲۰۲۸۹۴/۲۷	۲۰۳۳۴۸/۶۳	۱۶	جعبه ابزار مختلف	VHA	۴۲

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۶۷

۴۳	VHD	دست ابزار	۶	۲۷۸۰۴۰/۱۸	۱۰۹۰۱۸۸/۱۴	دسامبر ۷۴
۴۴	VHE	دست ابزار	۷	۱۰۹۰۱۸۸/۱۶	۱۰۹۰۱۸۸/۱۶	دسامبر ۷۴
۴۵	VHL	جعبه ابزار	۵	۹۳۴۲۴۵/۴۵	۹۵۹۵۷۴/۱۹	دسامبر ۷۴
۴۶	VHM	زاویه فرماندهی	۹	۵۹۹۵۰۶/۰۰	۵۰۸۲۵۰/۴۴	فوریه ۷۵
۴۷	VIE	جعبه ابزار	۱	۱۰۵۵/۰۰	۱۰۵۵/۰۰	اکتبر ۷۴
۴۸	VJE	کمپرسور	۲	۲۴۷۱۴/۶۵	۲۴۷۱۴/۶۵	سپتامبر ۷۴
۴۹	VJP	اقلام مختلف مهندسی	۲۸	۲۰۹۶۸۳/۰۰	۱۶۸۳۹۰/۶۰	۹ اکتبر ۷۴
۵۰	VJQ	اقلام مختلف مهندسی	۷	۴۰۳۶۷/۹۷	۴۰۳۶۷/۹۷	مارس ۷۵
۵۱	VKC	وسایل عمومی	۶	۱۴۱۹۰/۹۵	۱۴۱۹۰/۹۵	ژانویه ۷۵
۵۲	VES	مولد برق	۷	۱۶۴۰۳۳۱/۰۰	۱۶۴۹۸۹۸/۰۰	می ۷۵
۵۳	VLX	دست ابزار	۲	۸۷۳۷۰/۰۰	۸۷۳۷۰/۰۰	جولای ۷۷
۵۴	VXB	اقلام لباس آتش نشانی	۱	۱۳۱۱۵/۳۵	۱۳۱۱۵/۳۵	جون ۷۵
۵۵	VFQ	جعبه ابزار مختلف	۶	۳۷۶۵۸۵۶/۲۸	۱۸۴۰۴۷۹/۸۴	اکتبر ۷۵
۵۶	VPY	دستگاه شارژ باتری	۱	۶۱۲۴۵/۹۲	۷۰۱۴۳/۴۰	فوریه ۷۶
۵۷	VPE	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۳	۲۵۳۲۷/۴۵	۲۶۴۳۹/۷۸	اکتبر ۷۵
۵۸	VQA	وسایل مختلف مهندسی	۱	۵۲۸۳۰۱/۶۰	۵۲۸۳۰۱/۶۰	اکتبر ۷۵
۵۹	VQC	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۲	۲۶۹۷۵۲/۱۰	۲۹۴۹۰۷/۴۲	جون ۷۷
۶۰	VQF	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۷	۴۹۶۹۷/۶۶	۴۹۶۹۷/۶۶	اکتبر ۷۵
۶۱	VQJ	دست ابزار	۱	۹۸۷۳/۵۲	۹۸۷۳/۵۲	جولای ۷۸
۶۲	VRI	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۴	۳۶۵۶۳/۳۴	۳۶۵۶۳/۳۴	فوریه ۷۶
۶۳	VRJ	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۲۷	۱۱۶۴۱۷/۷۷	۱۱۶۴۱۷/۷۷	مارس ۷۶
۶۴	VRK	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۸	۵۷۳۶۸۸/۱۹	۵۷۳۶۸۸/۱۹	مارس ۷۶

۳۶۸ □ شصت سال صبوری و شکوری

۷۶ سپتامبر	۱۰۴۸۴۶/۳۸	۱۰۲۶۱۵/۲۶	۵	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	VUP	۶۵
ژانویه ۷۷	۴۰۹۳۲۶/۴۴	۴۴۵۷۲۹/۰۶	۳	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	VVU	۶۶
۷۶ نوامبر	۴۰۶۴۶/۸۵	۴۰۶۴۶/۸۵	۱۲	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	VVZ	۶۷
۷۶ اکتبر	۸۱۸۴/۳۳	۸۴۸۹/۰۰	۱	بالابر داخل انبار	VWC	۶۸
۷۶ نوامبر	-	۳۸۶۰۷/۶۱	۸	وسایل پشتیبانی مهندسی	VWP	۶۹
۷۶ نوامبر	۸۰۰۰/۶۳	۸۰۰۰/۶۳	۲	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	VWT	۷۰
۷۷ می	۱۶۰۳/۰۵	۱۶۰۳/۰۵	۳	اقلام مختلف مهندسی	VXD	۷۱
۷۶ دسامبر	۲۱۶۶۰/۱۳	۲۱۶۶۰/۱۳	۳	جعبه ابزار مختلف	VXM	۷۲
۷۷ می	۵۶۲۸۱/۳۵	۵۶۲۸۱/۳۵	۱	دستگاه شستشوی بخار ۳ اسب	VXN	۷۳
۷۷ فوریه	۳۵۰۲۴/۵۸	۳۵۰۲۴/۵۸	۱۸	گاری دستی و ابزار مربوطه	VYJ	۷۴
۷۷ فوریه	۴۶۹۰/۷۵	۴۶۹۰/۷۵	۲	دست ابزار و مشعل جوشکاری	VYK	۷۵
۷۷ جولای	۱۴۲۷۹/۰۰	۱۴۲۷۹/۴۳	۷	اره	VYL	۷۶
۷۷ مارس	۳۰۲۴۱/۹۰	۳۰۲۴۱/۹۰	۱	سردخانه شش شاخه	VYV	۷۷
۷۷ می	۲۸۶۰۶/۹۶	۲۸۶۰۶/۹۶	۲۶	وسایل علامت گذاری	VZI	۷۸
۷۷ ژوئن	۲۰۱۳/۳۲	۲۰۱۳/۳۲	۴	جعبه ابزار	VZP	۷۹
۷۷ ژوئن	۷۱۹/۶۵	۷۱۹/۶۵	۳	دستگاه تخریب و جوشکاری	VZT	۸۰
۷۷ ژوئن	۶۰۳۹/۰۰	۶۰۳۹/۰۰	۲	مولد ۱۰ کیلوواتی	VZU	۸۱
۷۷ اوت	۹۴۶۱۶/۰۰	۱۴۸۹۴۲/۷۹	۵	مولد ۱/۵ کیلو واتی و ۳ ۱۵ کیلوواتی	WAQ	۸۲
۷۷ سپتامبر	۱۴۳۰/۰۰	۱۴۳۰/۰۰	۲۲	جعبه وسایل تغییر مدل	WBD	۸۳
۷۷ اکتبر	۵۱۰۸۵/۶۳	۵۱۰۸۵/۶۳	۱	قطب‌نما ۲	WBL	۸۴

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۶۹

۷۸ مارس	۱۱۸۳۷/۰۰	۱۱۸۳۷/۰۰	۱	قطب‌نما	WDI	۸۵
۷۸ جولای	۲۳۸۶۹۵/۰۰	۲۳۸۶۵۹/۰۰	۴	اقلام مختلف مهندسی	WEB	۸۶
۷۸ جولای	۱۶۴۹۱/۰۰	۱۶۴۹۱/۰۰	-	اقلام مختلف شیمیایی	WEF	۸۷
۷۸ جون	۳۹۰۱/۰۰	۳۹۰۱/۰۰	-	اقلام مختلف شیمیایی	WEG	۸۸
۲۸ جولای	۵۳۱۲/۰۰	۵۳۱۲/۰۰	-	اقلام مختلف شیمیایی	WEH	۸۹
۷۸ جولای	۶۰۳۰/۰۰	۶۰۳۰/۰۰	-	اقلام مختلف مهندسی	WEK	۹۰
۷۸ اوت	۱۴۸۵۹/۰۰	۱۸۲۷۴۶/۰۰	-	اقلام مختلف مهندسی	WEL	۹۱
۷۸ نوامبر	-	۸۵۱۳۷/۰۰	۲	اقلام پشتیبانی	WVW	۹۲
	۱۳۶۲۱۰۴۲/۵۷	۱۵۵۳۲۳۶۷/۵۵		جمع کل		
۷۴ مارس	۳۹۱۵۴۶/۹۶	۳۹۴۱۵۲۶/۹۶	۷	مسلسل کالیبر ۵۰	VAJ	۹۳
۷۴ فوریه	۲۰۱۱۲۲۶/۵۴	۱۹۴۸۰۶۵/۹۰	۱۳	سایر وسایل کنترل آتش	VAS	۹۴
۷۴ مارس	۵۹۸۸۷۳/۶۳	۵۹۸۸۷۳/۶۳	۴	وسایل پشتیبانی	VBY	۹۵
۷۴ مارس	۲۷۴۴۷۴/۵۰	۲۷۴۴۷۴/۵۰	۳	ادوات دید شبانه	VCG	۹۶
	۵۱۷۵/۷۱	۵۱۷۵/۷۱	؟	مسلسل نیمه خودکار کالیبر ۴۵	VIG	۹۷
۷۵ نوامبر	۹۱۵۹۷۵/۵۰	۹۸۲۰۴۲/۵۲	۱۲	وسایل مختلف اسلحه	VQB	۹۸
۷۶ می	۶۹۳۰۰/۹۶	۶۹۳۰۰/۹۶	۹	وسایل مختلف اردنانس	VQG	۹۹
۷۷ اکتبر	۳۸۷۳۲/۹۴	۳۸۷۳۸/۹۴	۴	مسلسل کالیبر ۴۵	VRE	۱۰۰
۷۷ ژانویه	۹۹۰۲۳۳/۴۲	۱۲۲۰۵۸۹/۹۹	۸	وسایل مختلف پشتیبانی ارد	VVK	۱۰۱
۷۷ مارس	۳۵۱۷۳۲/۶۳	۵۸۵۶۶۹/۰۵	۱۳	مسلسل کالیبر ۵۰	VWN	۱۰۲
۷۶ دسامبر	۱۰۷۳۳/۰۰	۱۰۷۳۳/۰۰	۵	جنگ افزار	VXB	۱۰۳
۷۷ جولای	۲۰۹۷۵/۱۲	۲۹۷۵/۱۲	۱	دستگاه هدایت آتش	WAW	۱۰۴
۷۷ سپتامبر	۳۹۷۷۷/۷۲	۳۹۷۷۷/۷۲	۱	لامپ	WKQ	۱۰۵
۷۸ می	۱۹۷۸/۰۰	۴۲۲۷۳/۰۰	۶	وسایل مختلف اردنانس	WCM	۱۰۶
۷۸ فوریه	۳۷۸۵/۰۰	۳۷۸۵/۰۰	۲	ماسک ام ۱۷	WDJ	۱۰۷
۷۸ مارس	۱۲۲۳۰۰/۰۰	۱۲۲۳۰۰/۰۰	۱۲	وسایل ایمنی	WDP	۱۰۸
۷۸ جولای	۸۰۶/۰۰	۱۴۵۵۸/۰۰		اقلام مختلف اردنانس	WEP	۱۰۹
۷۸ ژوئن	۹۰۷۳/۰۰	۹۰۷۳/۰۰		مهمات گلوله ۲۵ م م	WFF	۱۱۰

۳۷۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

۷۸ نوامبر	-	۳۵۷۶/۰۰	۱	قطب نمای مغناطیسی	WFT	۱۱۱
	۹۲۷۸۶۳۰/۶۷	۹۸۰۳۴۳۹/۰۰		جمع کل		
	۷۱۸۴۶/۰۰	۷۱۶۱۸/۵۰		بالابر	UXJ	۱۱۲
	۱۵۰۲۴/۶۰	۱۵۰۲۴/۶۰		بالابر	UXN	۱۱۳
	۴۶۷۶۷۸/۲۵	۴۷۸۸۳۲/۰۰		خودرو ۱/۴ تن ام ۲T۱۵۱	VBE	۱۱۴
اوت ۷۵	۳۴۱۶۳۵۲/۵۷	۳۴۱۸۸۱۵/۰۹	۹	خودرو ۱/۴ تن ام ۲T۱۵۱	VKW	۱۱۵
نوامبر ۷۵	۷۷۳۱۱۰۱/۷۷	۷۷۳۱۱۰۱/۷۷	۱۱	خودرو ۵ تن ام ۸۲۰	VPD	۱۱۶
نوامبر ۷۵	۳۲۶۲۱۵/۰۰	۳۲۶۲۱۴/۳۳	۹	خودرو ام ۸۲۵	VQN	۱۱۷
ژوئن ۷۷	۶۹۴۰۱۳/۸۳	۷۳۳۱۳۳/۸۵	۱۰	خودرو ۵ تن آتلیه	VUZ	۱۱۸
اکتبر ۷۶	۸۸۴۹۲/۰۰	۸۸۴۹۲/۲۰	۳	وسایل پشتیبانی اردنانس	VVY	۱۱۹
سپتامبر ۷۷	۱۸۱۲۶۷/۲۴	۲۱۷۳۵۰/۰۰	۱	تراکتور (بالابر انباری)	WBU	۱۲۰
اکتبر ۷۷	۸۰۱۵۹/۳۶	۸۰۱۵۹/۳۶	۱	تریلر	WBV	۱۲۱
دسامبر ۷۷	۳۰۰۷۳۱/۰۰	۳۰۰۷۳۱/۱۸	۹	مسلسل کالیبر ۵۰	WCE	۱۲۲
اکتبر ۷۸	۵۴۹۰۹/۰۰	۵۴۹۰۹/۰۰	۲	تریلر		۱۲۳
	۱۳۳۷۲۸۱/۶۲	۱۳۵۱۶۳۸۱/۸۸		جمع کل		
مارس ۷۶	۳۵۸۷۸۲/۶۸	۳۵۸۷۸۲/۶۸	۱	بی سیم PRC66-B		۱۲۴
	۳۵۸۷۸۲/۶۸	۳۵۸۷۸۲/۶۸		جمع کل		
نوامبر ۷۵	۵۴۱۲۵/۲۸	۵۴۱۲۵/۲۸		فیلم آموزشی		۱۲۵
اوت ۷۴	۲۰۱۹۶/۰۰	۳۰۵۵۷/۲۹		وسایل کمک آموزشی		۱۲۶
نوامبر ۷۱	۳۰۸۸۷/۰۰	۳۰۸۸۸/۰۰	۱۶	رادیا کمتر		۱۲۷
۵ مارس ۷۳	۱۸۷۵/۸۲	۱۸۷۵/۸۲		وسایل پشتیبانی مخابراتی		۱۲۸
اکتبر ۷۴	۴۵۳۶۱۹۶/۷۱	۳۹۷۴۴۴۳/۵۲	۷۸	وسایل پشتیبانی مخابراتی		۱۲۹
مارس ۷۴	۵۰۸۴۳۷/۸۸	۴۷۹۴۶۰/۶۵	۶۰	وسایل پشتیبانی مخابراتی		۱۳۰
ژانویه ۷۴	۱۱۷۹۰۹/۷۵	۱۱۷۹۰۹/۷۵	۶	معاونت تسلیحاتی بی سیم AN/FRC 93		۱۳۱
مارس ۷۴	۱۲۶۴۷۸۳/۷۱	۱۲۶۴۷۸۳/۷۲	۱۳	وسایل پشتیبانی مخابراتی		۱۳۲
مارس ۷۴	۱۰۱۸۹۴/۵۷	۱۰۱۸۹۴/۵۷	۳۳	قطعات همزمان برای قراردادهای VBF,VAW,VAN		۱۳۳

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۷۱

۱۳۴		اقلام مختلف مخابراتی	۹	۱۰۵۱۸/۱۵	۱۲۳۴۲/۴۶	آوریل ۷۴
۱۳۵		وسایل مختلف مخابراتی	۳۲	۲۹۴۷۸/۱۶	۱۳۲۲۶۰/۳۲	مارس ۷۴
۱۳۶		وسایل پشتیبانی مخابراتی	۷۲	۲۹۳۵۰۰/۳۸	۳۰۶۵۸۱/۰۶	ژانویه ۷۵
۱۳۷		وسایل مختلف مخابراتی	۱۰	۷۴۸۲/۸۶	۱۱۲۸۱/۹۱	نوامبر ۷۴
۱۳۸		وسایل هواشناسی	۸	۷۰۲۱/۳۸	۷۰۲۱/۳۸	دسامبر ۷۴
۱۳۹	VKP	وسایل مختلف مخابراتی	۱۳	۹۰۶۴/۴۲	۹۰۶۴/۱۹	سپتامبر ۷۵
۱۴۰	VQZ	مولد برق ۱/۲ کیلو وات	۱	۲۸۷۰۷۳/۰۰	۲۸۷۰۷۳/۰۰	ژانویه ۷۶
۱۴۱	VSΒ	بی سیم و وسایل مختلف مخابراتی	۲۳	۱۰۸۰۶۸/۹۱	۲۰۴۲۹۹/۶۸	اوت ۷۶
۱۴۲	VSL	مولد برق ۱۰ کیلو وات	۲	۱۰۳۱۳۶/۷۳	۱۰۳۱۳۶/۷۳	مارس ۷۶
۱۴۳	VSS	وسایل مختلف مخابراتی	۱۷	۳۱۵۱۲/۰۰	۶۲۰۸۴/۶۰	ژوئن ۷۶
۱۴۴	VUK	وسایل پشتیبانی شیمیائی	۱۰	۳۵۷۶/۳۹	۳۵۷۶/۳۹	اکتبر ۷۶
۱۴۵	VUL	وسایل پشتیبانی شیمیائی	۱۰	۵۸۶۲/۶۴	۸۴۴۴/۸۱	سپتامبر ۷۶
۱۴۶	VYU	لباس شیمیائی	۶	۲۱۵۷/۷۸	۲۱۵۷/۶۴	جولای ۷۷
۱۴۷	VZS	مولد برق ۱۰ کیلوواتی	۱	۲۷۹۳۱۰/۰۰	۲۷۹۳۲۰/۰۰	اوت ۷۷
۱۴۸	WAB	وسایل عکاسی مخابرات	۴	۴۲۵۳۱/۲۲	۴۲۵۳۱/۵۰	نوامبر ۷۷
۱۴۹	WBC	وسایل مخابراتی	۵	۱۰۸۶/۶۵	۱۰۸۶/۶۵	اکتبر ۷۷
۱۵۰	WBS	مرکز تلفن	۱	۲۲۲۳/۷۳	۲۳۴۵/۹۶	نوامبر ۷۷
۱۵۱	WCD	اقلام مختلف مخابراتی	۲۳	۲۶۳۶۶۰/۶۰	۲۶۳۶۶۰/۶۰	نوامبر ۷۷
۱۵۲	WCH	مخابرات دست ابزار هواپیما	۱	۷۸۹۱/۸۱	۷۸۹۱/۸۱	نوامبر ۷۷
۱۵۳	WCJ	اقلام مختلف مخابراتی	۱۶	۳۰۵۳۳/۹۸	۳۰۵۳۳/۵۱	دسامبر ۷۷
۱۵۴	WDX	اقلام مختلف مخابراتی	۱۳	۲۲۱۹۷۲/۰۰	۲۲۱۹۷۲/۰۰	اوت ۷۸
۱۵۵	WDY	= = =	۱۳	۴۵۴۲۱/۰۰	۴۵۴۲۱/۰۰	اوت ۷۸
۱۵۶	WHX	= = =	۶	۱۷۶۳/۰۰	-	می ۷۸
۱۵۷	WEA	دست ابزار هواپیما (مخابرات)	۱	۱۱۹۰۳/۰۰	۱۱۹۰۳/۰۰	جولای ۷۸
۱۵۸	WEI	اقلام مختلف مخابراتی		۹۸۴/۵۰	۹۸۵/۹۹	جولای ۷۸
۱۵۹	WEU	دستگاه میکروفیلوم خوان	۱	۲۸۰/۰۰	-	ژوئن ۷۸

۳۷۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

	۸۶۹۳۲۸۲/۹۱	۷۸۶۳۹۶۲/۸۴		جمع کل		
۷۰ آوریل	۳۳۵۹/۳۰	۳۳۵۹/۳۰		قطعات یدکی مخابرات	BAP	۱۶۰
۷۰ اوت	۲۹۶۵۴۸۳/۰۶	۲۹۶۵۴۸۳/۰۶		قطعات یدکی اردنانس	BAS	۱۶۱
۷۱ اوت	۹۹۹۸۵۴/۵۸	۹۹۹۸۵۴/۵۸		قطعات یدکی اردنانس	BAV	۱۶۲
۷۱ می	۲۶۲۴۱۰/۳۷	۳۴۰۰۰۰/۰۰	۰۰	قطعات یدکی مهندسی	BAX	۱۶۳
۲۹ دسامبر ۷۱	۳۳۳۶۶۷۰/۸۴	۳۳۵۲۶۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل اردنانس	BAZ	۱۶۴
۱۸ آوریل ۷۲	۲۷۷۰۶۶/۳۶	۲۷۷۰۶۶/۳۶		قطعات یدکی وسایل مخابرات	BBE	۱۶۵
۷۲ ژوئیه	۳۶۵۹۳۱/۵۴	۳۶۵۹۳۱/۵۴		قطعات یدکی مهندسی	BBH	۱۶۶
۶ آوریل ۷۳	۱۳۶۵۰۹۰/۰۰	۳۳۵۲۶۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل اردنانس	BBS	۱۶۷
۷۳ مارس	۲۸۳۹۳۰/۴۳	۶۰۰۰۰۰/۰۰		= = مخابرات	BBU	۱۶۸
۳ سپتامبر ۷۳	۲۴۶۱۸۱/۹۲	۳۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل مهندسی	BBZ	۱۶۹
۷۴ ژوئن	۲۰۸۱۱۸۶/۶۵	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		= = = اردنانس	BCI	۱۷۰
۷۴ ژوئن	۱۳۲۰۸۶۳/۰۳	۱۵۰۰۰۰۰/۰۰		= = مخابرات	BCJ	۱۷۱
۷۴ ژوئن	۳۰۰۰۰۰/۰۰	۳۰۰۰۰۰/۰۰		= = مهندسی	BCL	۱۷۲
۷۵ می	۱۵۴۵۴۹۰/۶۸	۲۰۰۰۰۰۰/۰۰		= = اردنانس	BCV	۱۷۳
۷۵ می	۸۹۷۶۶۶/۵۱	۱۰۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مخابراتی	BCW	۱۷۴
۷۵ مارس	۳۰۱۱۳۹/۲۸	۲۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مهندسی	BCY	۱۷۵
۷۶ ژوئن	۱۶۲۴۷۶۹/۴۷	۲۰۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی اردنانس	BDS	۱۷۶
۷۶ ژوئن	۵۰۶۸۶۰/۳۲	۹۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مخابرات	BDT	۱۷۷
۷۶ ژوئن	۳۰۰۰۰۰/۰۰	۳۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مهندسی	BDU	۱۷۸
۷۶ ژوئیه	۳/۳۰	۸۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی سررشته‌داری	BDV	۱۷۹
۷۷ نوامبر	۵۰۰۰۰۰/۰۰	۵۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مخابرات	BEN	۱۸۰
۷۷ دسامبر	۲۰۱۵۱۵۲/۰۰	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی اردنانس	BEP	۱۸۱
۷۷ دسامبر	۲۰۱۲۴۷/۸۳	۳۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مهندسی	BEQ	۱۸۲

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۷۳

مارس ۶۹	۴۹۵۹۸۸۲/۰۰	۱۱۸۰۲۸۰۱/۰۰	قطعات یدکی تعاون لجستیکی اردنانس	CDM	۱۸۳
مارس ۶۹	۱۷۷۱۷۷۱/۰۰	۵۶۲۹۸۰۹/۰۰	قطعات یدکی مخابرات	CDN	۱۸۴
مارس ۷۱	۱۴۹۵/۷۱	۱۴۹۵/۷۱	قطعات یدکی مخابرات	CHL	۱۸۵
مارس ۷۲	۴۳۶۷۴۸۴/۹۳	۴۳۱۶۴۱۲/۰۰	قطعات یدکی اردنانس	CJL	۱۸۶
مارس ۷۲	۵۴۲۶۴۰/۰۰	۱۲۰۸۸۹۰/۰۰	قطعات یدکی مخابرات	CJM	۱۸۷
مارس ۷۳	۱۰۴۱۹۴۴۴/۷۸	۱۱۰۲۰۸۷۰/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CMN	۱۸۸
ژوئیه ۷۳	۷۴۰۶۵۰/۵۰	۱۷۳۶۹۲۵/۹۰	قطعات یدکی مخابرات	CMO	۱۸۹
ژوئیه ۷۴	۱۴۳۶۵۳۷/۸۸	۱۴۵۸۱۵۴/۰۰	قطعات یدکی مخابرات	CPL	۱۹۰
دسامبر ۷۴	۳۱۲۲۶۸۴/۸۱	۲۹۶۳۸۰۷/۰۰	اردنانس	CPN	۱۹۱
می ۷۵	۱۰۳۱۶۶۵۷/۱۴	۱۰۳۱۶۶۵۷/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CSD	۱۹۲
می ۷۵	۲۵۰۳۸۷۸/۵۷	۲۵۱۳۶۷۱/۴۳	قطعات تعاون لجستیکی مخابرات	CSE	۱۹۳
ژوئن ۷۶	۲۶۵۰۸۹/۰۰	۸۱۸۸۰۶۹/۵۳	قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CUG	۱۹۴
مارس ۷۶	۳۰۱۸۱۳۱/۱۶	۳۰۱۸۱۳۱/۰۵	قطعات تعاون لجستیکی مخابرات	CUN	۱۹۵
سپتامبر ۷۷	۶۰۸۱۶۷۵/۸۶	۱۱۴۵۶۳۳۱/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CWC	۱۹۶
سپتامبر ۷۷	۱۳۹۵۵۹۸/۸۷	۱۳۹۲۷۸۶/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی مخابرات	CWD	۱۹۷
مارس ۷۸	۲۰۳۳۳۲۸/۰۰	۲۷۲۸۶۰۳/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی مخابرات	CYE	۱۹۸
مارس ۷۸	۵۳۳۷۸۰۷/۰۰	۸۵۰۰۰۰۰/۰۰	قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CYU	۱۹۹
مه ۷۱	۵۷۱۵۸/۰۰	۵۷۱۵۸/۰۰	خرید خدمات کامپیوتری	UGJ	۲۰۰

۳۷۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

اکتبر ۷۶	۲۱۹۳/۰۰	۷۲۰۶/۳۰	۱	آزمایش روغن هیدرولیک	VVA	۲۰۱
ژوئن ۷۷	۱۳۶۳۷۵/۷۹	۱۶۰۷۳۳/۷۹	۶	قطعات یدکی برای کامیون ۱۰ تن	VYW	۲۰۲
ژوئیه ۷۸	۶۹۷۸/۰۰	۶۹۷۸/۰۰		خرید یک جایی برای هویتزر ام ۱۱۵	WCL	۲۰۳
مارس ۷۸	۲۸۹۳۹/۰۰	۲۸۹۳۹/۰۰	۱	پمپ شناور برای ام ۵۴۸	WCS	۲۰۴
می ۷۸	۵۶۱۴/۰۰	۵۶۱۴/۰۰	۱	خرید یک جایی برای موشک اندازه ۳/۵	WCZ	۲۰۵
می ۷۸	۶۷۷۱۰/۰۰	۶۷۷۱۰/۰۰	۱	خرید یک جا برای تفنگ 57 MMR	WDA	۲۰۶
می ۷۸	۲۷۸۵۰/۰۰	۲۷۸۵۰/۰۰	۲۱	خرید یک جایی خمپاره 81 MM	WDL	۲۰۷
می ۷۸	۳۲۹۷/۰۰	۳۲۹۷/۰۰	۱	خرید یک جایی خمپاره انداز M2O, M2OBI	WLN	۲۰۸
	۸۹۳۵۱۲۲۹/۴۷	۱۱۶۹۷۵۷۹۴/۵۵		جمع کل		
می ۷۴	۱۴۳۲۴۹۵/۰۰	۱۴۳۲۴۹۵/۰۰	۲	تریلر ۱/۲ و ۳ تن و ده تن	VBR	۲۰۹

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۷۵

جدول هزینه وضعیت موجودات قرار دادهای نشو شده در حال حاضر (ارقام به میلیون دلار)

تاریخ ۲ اردیبهشت ۱۳۴۳

توضیحات	بدهی/بستانایی	برگشت اقسالی	جمع هزینه	در آینده	پیش برداشته از حساب انباری ۲۹	برداشتها از حساب انباری ۲۹	مبلغ خرید شده تا تاریخ ۲۹ فوریه ۷۹	مبلغ کل قرارداد	شرح قرارداد
	۳۴/۴	۶۷/۱	۱۰۲/۵	۵۵	۲۴/۴	۲۲	۳۲۰۰	۱۱۰	فروند هواپیمای F-16
	۹/۷	-	۹/۷	-	۶	۲/۷	۱۳۱۷	۷	فروند هواپیمای آرکس
	۶۷/۵	۲۰	۸۷/۵	۳۷/۳	۱۴/۲	۲۸	۲۲۲	۱۶	فروند هواپیمای RF-4E
توضیح اینکه مبلغ شتابی از این مبلغ صرف هزینه نیروی دریایی گردیده است.	۱۴۷/۳	۵۶۰	۷۰۷/۳	۷۰	۵۷/۳	۵۸۰	۱۲۱۴	۴	فروند ناوشکهای اسپروتر
	۱۲/۴	-	۱۸/۴	۵	۳/۷	۹/۱	۳۵/۵	۲	فروند زیر دریایی
توضیح اینکه از قراردادهای تعداد ۱۱۶ عدد در موشک تحویل شده است.	۴۱/۵	۵۰	۹۱/۵	۲۸/۳	۲	۶۱/۲	۳۰۹	۵۴	موشک
	۴۱۸/۷	۹۹۷/۶	۱۰۱۸/۸	۱۱۵/۶	۱۰۸/۶	۷۱۵/۵	۹۸۱/۵	۳	موشک

۳۷۶ □ شصت سال صیوری و شکوری

جدول قراردادهای لغو شده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

(ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۴ فروند ناوشکن اسپرونت	۱۶۱۴	۶۰۱	دو فروند قبلاً لغو شده بود و دو فروند دیگر قرار است به نیروی دریایی آمریکا فروخته شود.
۲	۳ فروند زیر دریایی	۱۷۴	۹۳	دو فروند بکلی لغو شده و یک فروند به نیروی دریایی آمریکا تحویل شد تا بفروش برساند.
۳	۱۶۲ عدد موشک هایزین	۱۳۹	۳۷	جمعاً ۲۲۳ عدد بمبلیغ ۱۴۸ میلیون دلار خریداری و کلاً بمبلیغ ۴۶۷ میلیون دلار پرداخت شده و تعداد ۴۱ عدد بمبلیغ تقریبی ۹ میلیون دلار تحویل شده است و نیرو متقاضی اینها ۹۶ عدد دریافت کرده است.
۴	۱۸ عدد موشک استاندنار	۳	۳	اعتبار آن توسط نیرو پرداخت شده است توضیح اینکه جمعاً ۴۳۸ دستگاه خریداری شده که ۳۶۰ عدد آن در قرارداد اسپرونتس تمسوخ شده و بقیه نیز تحویل شده است.
۵	۴۰۱ عدد اژدر MK-46	۶۸	۵۲	جمعاً "تحت یک قرارداد تعداد ۴۱۴ عدد بمبلیغ ۷۰ میلیون دلار خریداری شده و کلاً ۵۴ میلیون دلار پرداخت شده و تعداد ۱۳۳ عدد بمبلیغ تقریبی ۲ میلیون دلار تحویل شده است. ضمناً تعدادی نیز در قرارداد اسپرونتس خریداری شده و در آن قرارداد مصاحبه شده است.
۶	۱۶۶ عدد اژدر MK-37	۸/۴	۰/۶	جمعاً "۱۸۰ عدد بمبلیغ ۲۰/۵ میلیون دلار خریداری و ۱۴ عدد آنها بمبلیغ تقریبی ۱/۶ میلیون دلار تحویل شده است و برای این قرارداد جمعاً ۲/۲ میلیون دلار پرداخت شده است.
۷	مستشاران و نیروها - TAPT			مبلیغ در لیست نیروی زمینی نوشته شده است.
		۶۰۱۴۰	۷۱۳۰	

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۷۷

جدول قرارداد های لغو شده نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران

(ارقام به میلیون دلار)

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۱۶۰ فروند هواپیمای اف - ۱۶	۳ ۲۹۸	۲۲۸	
۲	۷ فروند هواپیمای ایرکس	۱ ۳۱۷	۶	
۳	۸ فروند هواپیمای RF-4E	۲۳۶	۵۲	در اصل قرارداد برای ۱۶ فروند و برداخته‌اند نیز بر مبنای ۱۶ فروند بوده ولی با استفاده خواسته نیروی هوایی ۸ فروند آن تقاضای ابقاء شده است.
۴	۴۲۸ دستگاه موشک فونیکس	۲۵۲	۹۵	۵۴۴ عدد موشک طی دو قرارداد به مبلغ ۳۰۹ میلیون دلار خریدار شده و کلاً " مبلغ ۱۵۲ میلیون دلار پرداخت شده تعداد ۹۷ عدد به مبلغ تقریبی ۵۷ میلیون دلار تحویل شده است.
۵	۳۶۰ عدد موشک هاگ	۳۰	-	احتمالاً تحت قرارداد کلی مبالغی پرداخت شده است.
۶	۳۶۲ عدد موشک ساید ویندر	۳۹	۱۲	
۷	۳۶۲ عدد موشک اسپار	۵۴	۰/۴	
۸	۵۸ دستگاه ECM	۳۲/۸	۴/۲	
۹	خدمات اف - ۱۴	۲۴۴	۱۲۳	بنابراین اظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلاً " حدود مبلغ ۱۴۳ میلیون دلار کار انجام شده است.
۱۰	خدمات هاگ	۸۱	-	بنابراین اظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلاً " حدود ۳۶ میلیون دلار کار انجام شده است.
۱۱	استشاران TAFT نهر ۱			مبلغ در لیست نیروی زمینی نوشته شده است.

۳۷۸ □ شصت سال صیوری و شکوری

جدول قرارداد های لغو شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران

(ارقام به میلیون دلار)

ملاحظات	مبلغ پرداخت شده	مبلغ کل قرارداد	نام قرارداد	شماره
	۲۵	۳۳	۳۳۲ دستگاه خود رو مهبات پروتیربار مربوطه	۱
	۱۴/۲	۱۴/۲	۷۸ دستگاه خود رو جمع آوری	۲
	۱۶/۳	۱۶/۵	۳۷ دستگاه ریتزر ۸ اینچ	۳
تحت قرارداد گسی بوده و مبلغ پرداخت شده مشخص نمیباشد.	-	۵/۶	۲۷۸ عدد موشک تو	۴
در مجموع کل ۲۰ هزار موشک با موشک انداز بمبلغ ۳۱ میلیون دلار خرید آری و کلا "بمبلغ ۱۱۸ میلیون دلار پرداخت و تا بحال تص ۹ هزار دستگاه تحویل شده است.	۵۹	۷۲	۱۱ هزار موشک دراگون ۲۱۸ موشک انداز دراگون	۵
بناباظهار نمایندگان دولت آمریکا از این قرارداد کلا "حدود ۹۰ میلیون دلار کار انجام شده که در حسابرسی معلوم خواهد شد.	۵۶	۵۴۲	متخصصین بل	۶
	۱۵	۲۵	۹۹ هزار تیر ۴۰م	۷
	۶	۲۰	۴۵ هزار تیر ۱۰۵م	۸
	۲۴	۴۶	۴۱۷ = = ۲۱۵۵	۹
	۵/۶	۹	۲۱۷۵ = = ۴۴	۱۰
	۵	۸	۲۱۰۶ = = ۵۵	۱۱
	۰/۷	۲	نوسازی ۶۴ دستگاه	۱۲
	۲۱	۳۵	۳۳۹ دستگاه خود رو M-113 بست فرماندهی	۱۳
	۴/۳	۴/۳	۸ دستگاه توپ ۱۷۵م	۱۴
	۲/۶	۱۱۵	مستشاران و نیروها TAFT	۱۵

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۷۹

جدول ترا ردا دهای ایقا^۱ شده نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران

(ارقام بد میلیون دلار)

ملاحظات	مبلغ کسر پرداخت شده	مبلغ کسر ترا ردا د	نام ترا ردا د	شماره
	۰/۴	۱/۶	۳۰ عدد دلوله یدکی توپ ۴۰م ۱۷۵	۱
		۳/۴	خودروهای ام-۱۵۱ و ام-۱۵۲	۲
	۰/۲	۵/۵	تجهیزات ش.م.ر	۳
			خرید قطعات یدکی و وسائل جنگ افزارها	۴
			ترا ردا د های وسائل و متعلقات گرد انهای ترخانسه	۵
			کلیه ترا ردا د های مربوط به قطعات یدکی اهم از متن اصلی یا ترا ردا د های جداگانه	۶
			قطعات یدکی برای وسائل خریداری موجود	۷
برای ژاندارمری خریداری شده است .	۰/۵	۰/۵	۹۹ دستگاه جیب	۸

۳۸۰ □ شصت سال صیوری و شکوری

جدول قرارداد های ابقا شده نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران

۴
ب

(ارقام بند مسکون دلار)

ملاحظات	مبلغ پرداخت شده	مبلغ کل قرارداد	نام قرارداد	ردیف
	۲۴	۲۳۶	۱ فرزند هواپیما RF-4E های ۲ قرارداد بهبود هواپیما اف - ۴ موجود ۳ بهسازی هواپیما های ت - ۱۳۰ ۴ آموزش و پشتیبانی موشک های هاگ موجود ۵ قطعات یدکی و مسائل خریداری موجود	۱ ۲ ۳ ۴ ۵

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۸۱

جدول قراردادها یابتداءً شده نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

(ارقام بدینمیلیون دلار)

۳۰۰

ردیف	نام قرارداد	مبلغ کل قرارداد	مبلغ پرداخت شده	ملاحظات
۱	۶۶ عدد موشکها ریز	۶۸	۲۴	
۲	۴ دستگاه تایتیک LCN-6	۱/۳	۱/۳	
۳	تقطعات یدکی وسائل خریداری موجود			

۳۸۲ □ شصت سال صیوری و شکوری

قراردادهای فروش خارجی، یادداشت آمریکا که توسط معاونت تسلیحاتی
مستقیماً منعقد شده و ادامه آن مورد نیاز است

ردیف	نام کیس	موضوع کیس	تعداد	مبلغ کل کیس	مبلغ پرداخت شده	مبلغ مانده	ملاحظات
۱	ABM	موشك هارون	۹۶	۶۷۷۴۵۳۴۰	۱۳۴۲۱۳۹۷		
۲	ABZ	= استاندارد	۱۸	۳۱۹۰۸۱۵	۲۴۱۶۷۳۹		
۳	LEK	تاسیسات هارون	—	۲۷۶۵۶۳۳	۱۰۸۲۲۰		
۴	WFM	ماسك ضد گاز	۱۷۹۰۸	۲۰۰۶۷۷	—		
۵	ABD	موشك استاندارد	۵۰	۶۰۱۴۲۹۳	۶۰۱۴۲۹۳		
۶	ABI	اژدرمارك ۴۶	۴۱۴	۶۹۶۹۱۶۲۰	۲۶۴۸۰۵۳		تجدید نظر
۷	RAY	مهمات	—	۱۶۹۱۶۸۴	۱۶۹۱۶۸۴		=
۸	AAE	=	—	۱۶۹۶۶۹۹	۱۶۸۱۸۴۴		=
۹	AAJ	=	—	۲۵۴۶۶۷۸	۲۰۰۶۶۳۲		=
۱۰	AAK	=	—	۱۷۰۶۶۶۲	۸۰۶۶۱۸		=
۱۱	MAO	پشتیبانی تعمیراتی هارون	—	۵۳۴۵۷۰	—		=
۱۲	LEU	سیستم استاندارد	—	۲۸۵۳۸۸	۱۵۰۰۰		=
۱۳	GFV	پشتیبانی تعمیراتی هارون	—	۳۵۷۵۰۰	۶۴۳۷۵		=
۱۴	QCB	پشتیبانی تسهیلات موشك هارون	—	۵۴۷۶۶۰	—		=
۱۵	QXC	پشتیبانی تعمیراتی موشك هارون	—	۶۴۳۷۵۰	—		=
۱۶	LES	پشتیبانی موشك استاندارد	—	۴۴۵۵۸۴۲	—		=

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۸۳

فهرست اقلام برای فروش خارجی مالدیوات آمریکا که توسط نیروی دریایی
مستقیماً مستند شده و ادامه آن «بروز نیاز است»

ردیف	نام کسب	توضیحات کسب	تعداد	مبلغ کل کسب	مبلغ پرداخت شده	مبلغ مانده	ملاحظات
۱	GEV 7	تهیه لیست مواد خام	-	۶۵۱۹۶۹	۲۶۰۷۸۷		
۲	JPP	قطعات یدکی یکا نهایی شنا و خرگوشپس	-	۶۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰		
۳	JPO	قطعات یدکی بندرعباس	-	۶۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰		
۴	RNL	صرف شدن یکا نهایی بندرعباس	-	۵۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰		
۵	JPT	قطعات یدکی اردن ناوین خرگوشپرو پوشش	-	۶۰۰۰۰۰	-		
۶	JMP	قطعات یدکی هلیکوپترهای NH53D و ANCM پوشش	-	۶۰۰۰۰۰	۲۷۵۰۰۰		
۷	RAN-7	تهیه مواد خام کارخانه	-	۶۰۰۰۰۰	۸۷۵۰۰۰		
۸	JPN	قطعات یدکی مرکز آموزش	-	۶۰۰۰۰۰	۶۵۰۰۰۰		
۹	GGN-8	خدمات فنی	-	۶۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰		
۱۰	MAN-5	قطعات قابل تعمیر هلیکوپتر	-	۶۶۰۰۰۰	۱۶۶۶۶۰۹		
۱۱	ABE	خرید مهمات	-	۶۷۵۰۶۰۱	۲۵۲۸۹۳۲		
۱۲	JPT	بیشترین تعمیرات استاندارد	-	۶۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰		
۱۳	MAN	" " "	-	۱۰۶۰۰۰	-		
۱۴	LEG	" " "	-	۲۷۳۳۶۰	صورت حساب رایت شده		
				۲۲۰۸۲۶۴	۸۶۳۳۷۲۲۸		

۳۸۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

مرکز آمار و احصای سازمان ثبت اسناد و املاک کشور - تهران - آذرماه ۱۳۸۵

ردیف	کد مشخصه قرارداد	موضوع یا شرح اقلام	تعداد	مبلغ کل قرارداد به دلار	مبلغ پرداخت شده به دلار	تاریخ قرارداد
۱	BBF	قطعات تعمیراتی اصلی وسایل خوابگاه		۳۰۰۰۰۰۰/۰۰	۱۵۲۱۰۳۱/۰۰	۱۲ آذرماه ۷۶
۲	BCK	= = =		۲۵۰۰۰۰۰/۰۰	۵۲۲۰۶۲/۸۵	۹ آذرماه ۷۴
۳	BCX	= = =	۰۰	۱۰۰۰۰۰۰/۰۰	۵۴۵۸۶۵/۸	۲۰ آذرماه ۷۵
۴	UXS	ملبوس	۲۳	۵۸۲۵۶۶/۱۶	۵۸۲۵۶۶/۱۶	۷۳ اوت
۵	VGX	اورکت	۱	۱۴۳۷۱۰۷/۰۰	۱۳۸۳۴۴۳/۷۰	۷۴ اکتبر
۶	VHB	کیمه خوابی	۶	۶۵۱۹۶۷۷/۴۵	۶۸۹۲۹۰/۸۷	۷۵ آوریل
۷	VHC	پاراشوت	۶	۴۰۸۴۹۲/۸۳	۴۳۴۲۲/۱۲	۷۵ ژانویه
۸	VNE	حمام صحرائی	۱	۴۹۴۴۱۳/۰۰	۶۹۴۴۱۳/۰۰	۷۵ دسامبر
۹	VPE	اقلام مختلف سررشته داری	۶	۱۷۱۸۹۵/۹۷	۱۷۱۸۰۵/۹۷	۷۵ اکتبر
۱۰	VPT	اقلام مختلف وسایل نو	۱۹	۳۱۵۸۵۸/۰۴	۲۵۸۵۸/۶۴	۷۵ نوامبر
۱۱	VRF	بارانی	۲۳	۳۴۳۵۹۷/۵۰	۲۲۴۳۵۹۷/۵۰	۷۶ اوت
۱۲	VRN	اقلام مختلف سررشته داری	۴	۴۹۸۷۰۴/۴۵	۴۹۸۷۰۴/۴۵	۷۶ مه
۱۳	VVG	حمام صحرائی	۳	۲۹۱۴۲۷/۰۰	۲۹۱۴۲۷/۰۰	۷۶ سپتامبر
۱۴	VVD	چتر پستل	۱۲	۲۸۹۹۶۹/۸۶	۲۸۹۹۶۹/۸۶	۷۶ دسامبر
۱۵	VWV	پارچه	۱	۳۰۰۰۸۴/۲۰	۳۰۰۰۸۴/۲۰	۷۷ می
۱۶	VEX	واکت نجات	۱	۶۷۷۶/۲۱	۶۷۷۶/۲۱	۷۶ نوامبر
۱۷	VXI	لباس	۶	۱۷۳۵۴۷/۵۰	۱۷۳۵۴۶/۶۲	۷۷ فوریه
۱۸	VXF	اقلام مختلف سررشته آری	۶	۴۹۵۲۷/۶۵	۴۹۵۲۷/۲۵	۷۷ ژانویه

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۸۵

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقلام	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	شماره
توریه ۷۷	۱۷۳۸۲/۳۰	۱۷۳۸۲/۳۱	۱	اقلام مختلف سرورشته دار	VXU	۱۹
مارس ۷۷	۲۲۴۷۷۵/۳۰	۴۴۴۹۲۰۹/۳۰	۸	کیسه خواب	VXW	۲۰
جون ۷۷	۱۰۶۸۲۴۷/۴۶	۱۰۸۵۰۸۵/۴۴	۱۵	بارانی	VYT	۲۱
مئی ۷۷	۵۳۵۶۰/۲۴	۵۳۵۶۰/۲۴	۴	کلاه کاسک	VZY	۲۲
ژانویه ۷۷	۲۴۵۱۶/۰۰	۸۹۴۵۰/۰۰	۱۲	وسایل خلبانی	WQZ	۲۳
توریه ۷۸	۶۱۷۶۷/۰۰	۶۱۷۶۷/۰۰	۱۲	لباس مخصوص	WBG	۲۴
۱۳ اوت ۷۸	۵۳۲۵/۰۰	۵۳۲۵/۰۰	۱	نوار	WFN	۲۵
۱۶ اکتبر ۷۸	۱۸۵۹۹۲/۰۰	۱۹۷۸۷۴/۰۰	۹	لباس و تجهیزات خلبانی	WFW	۲۶
۳۰ اکتبر ۷۸	-	۱۰۸۵۰۸۷/۰۰	۳	چتر	WGB	۲۷
	-	۳۱۹۱۴/۰۰	۲	جعبه ابزار	WGT	۲۸
	۲۴۴۸۰۸۹/۰۷	۳۰۸۶۰۱۶۹/۴۱		جمع کل		
۷ اوت ۷۱	۸۴۱۰۳/۰۰	۸۴۱۰۳/۰۰		دست ابزار تعمیراتی اردناندر	BAV	۲۹
	۸۴۱۰۳/۰۰	۸۴۱۰۳/۰۰		جمع کل		
توریه ۷۷	۷۴۳/۷۸	۷۴۳/۷۸	۱	وسایل مهندسی	BSC	۳۰
اوت ۷۶	۲۱۷۵/۰۰	۲۱۷۵/۰۰	۱۱۶	وسایل کمک آموزشی	QIV	۳۱
توریه ۷۲	۲۴۳۷۰۸/۲۵	۲۴۳۷۰۸/۲۵	۲	وسایل تخریب	BPK	۳۲
مارس ۷۴	۹۰۳۸۴۶/۱۴	۹۰۳۴۹۰/۳۵	۳۷	وسایل کمک مهندسی	VAL	۳۳
مارس ۷۴	۴۷۰۱۰۴/۹۵	۴۷۰۱۰۴/۹۵	۳۷	وسایل کمک مهندسی	VCT	۳۴

۳۸۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

۳

شماره	FMS CASE کد، مشخصات قرارداد	موضوع یا شرح اقدام	تعداد	مبلغ کل قرارداد به دلار	مبلغ پرداخت شده به دلار	تاریخ قرارداد
۳۵	VCV	جمعیه ابزار	۲	۲۱۲۳۰/۰۰	۲۱۲۳۰/۰۰	مارس ۷۴
۳۶	VCW	مسائل مهندسی	۵	۱۳۳۸۹۸۶/۵۵	۱۳۳۸۹۸۶/۵۵	مارس ۷۴
۳۷	VCX	مسائل جوشکاری	۲	۱۶۶۶۳/۷۳	۱۶۶۶۳/۷۳	مارس ۷۴
۳۸	VCY	= =	۴	۱۰۹۴۴/۶۴	۱۰۹۴۴/۶۴	مارس ۷۴
۳۹	VDC	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۵	۱۱۴۰۶۴/۴۲	۱۱۴۰۶۴/۴۲	آوریل ۷۴
۴۰	VEU	دست ابزار	۶	۱۰۷۹۵۶/۴۰	۵۶۳۹۵۵/۸۶	مارس ۷۴
۴۱	VGJ	جمعیه ابزار	۸	۴۸۴۴/۳۶	۴۸۴۴/۳۶	جولای ۷۴
۴۲	VHA	جمعیه ابزار مختلف	۱۶	۲۰۳۳۴۸/۶۳	۲۰۲۸۹۴/۷۷	دسامبر ۷۴
۴۳	VHD	دست ابزار	۶	۲۷۸۷۴۰/۱۸	۲۸۷۸۷۴/۱۴	دسامبر ۷۴
۴۴	VHE	دست ابزار	۷	۱۰۹۰۱۸۸/۱۶	۱۰۹۰۱۸۸/۱۶	دسامبر ۷۴
۴۵	VHL	جمعیه ابزار	۵	۹۳۴۲۴۵/۴۵	۹۵۹۵۷۴/۱۹	نورس ۷۵
۴۶	VHM	زاوریه فرماندهی	۹	۵۹۹۵۰۶/۰۰	۵۰۸۲۵۰/۴۴	اکتبر ۷۴
۴۷	VHN	جمعیه ابزار	۱	۱۰۵۵/۰۰	۱۰۵۵/۰۰	پنجم دسامبر ۷۴
۴۸	VHE	کمپرسور	۲	۲۴۷۱۴/۶۵	۲۴۷۱۴/۶۵	۹ اکتبر ۷۴
۴۹	VJP	اجزای مختلف مهندسی	۲۸	۲۰۹۶۸۳/۰۰	۱۶۸۳۲۹/۶۰	مارس ۷۵
۵۰	VJQ	= = =	۷	۴۰۳۶۷/۹۷	۴۰۳۶۷/۹۷	مارس ۷۵
۵۱	VRG	مسائل عمومی	۶	۱۴۹۰/۹۵	۱۴۹۰/۹۵	اوت ۷۵
۵۲	VRS	مولد برق	۷	۱۴۰۳۳۱/۰۰	۱۶۹۸۹۸/۰۰	نورس ۷۵

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۸۷

ع

ش. س. ق.	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	موضوع یا شرح اقدام	تعداد	مبلغ کل قرارداد به دلار	مبلغ پرداخت شده به دلار	تاریخ قرارداد
۵۳	VLX	دست ابزار	۲	۸۷۳۷۰/۰۰	۸۷۳۷۰/۰۰	۲۷ جولای ۲۷
۵۴	VNB	اخطام لباس آتش نشانی	۱	۱۳۱۱۵/۳۵	۱۳۱۱۵/۳۵	۲۵ جون ۲۵
۵۵	VPQ	ج. به ابزار مختلف	۶	۳۷۶۵۸۵۶/۷۸	۱۸۴۰۴۷۹/۸۴	۲۵ اکتبر ۲۵
۵۶	VPY	دستگاه شارژ باطری	۱	۶۱۲۴۵/۹۲	۷۰۱۴۳/۴۰	۲۶ فوریه ۲۶
۵۷	VPE	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۳	۲۵۳۲۷/۴۵	۲۶۴۲۹/۷۸	۲۵ اکتبر ۲۵
۵۸	VQA	وسایل مختلف مهندسی	۱	۵۲۸۳۰/۶۰	۵۲۸۳۰/۶۰	۲۵ اکتبر ۲۵
۵۹	VQC	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۲	۲۶۹۷۵/۱۰	۲۹۹۹۰۷/۴۲	۲۷ جون ۲۷
۶۰	VQF	= = =	۷	۴۹۶۹۷/۶۶	۴۹۶۹۷/۶۶	۲۵ اکتبر ۲۵
۶۱	VQJ	دست ابزار	۱	۹۸۳۳/۵۲	۹۸۳۳/۵۲	۲۸ جولای ۲۸
۶۲	VRI	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۴	۳۶۵۶۳/۳۴	۳۶۵۶۳/۳۴	۲۶ فوریه ۲۶
۶۳	VRJ	= = =	۲۷	۱۱۶۴۱۷/۷۷	۱۱۶۴۱۷/۷۷	۲۶ مارس ۲۶
۶۴	VRK	= = =	۸	۵۷۳۶۸۸/۱۹	۵۷۳۶۸۸/۱۹	۲۶ مارس ۲۶
۶۵	VUP	= = =	۵	۱۰۲۶۱۵/۶۶	۱۰۴۸۴۶/۳۸	۳۱ سپتامبر ۲۶
۶۶	VVU	= = =	۳	۴۴۵۷۲۹/۰۶	۴۰۹۳۲۶/۴۴	۲۷ ژانویه ۲۷
۶۷	VVE	= = =	۱۲	۴۰۶۴۶/۸۵	۴۰۶۴۶/۸۵	۲۶ نوامبر ۲۶
۶۸	VVC	بالابرد اخل انبار	۱	۸۴۸۹/۰۰	۸۸۴۸/۲۳	۲۶ اکتبر ۲۶
۶۹	VVF	وسایل پشتیبانی مهندسی	۸	۳۸۶۰۷/۶۱	-	۲۶ نوامبر ۲۶
۷۰	VVT	تجهیزات پشتیبانی مهندسی	۲	۸۰۰۰/۱۲	۸۰۰۰/۳۶	۲۶ نوامبر ۲۶

۳۸۸ □ شصت سال صبوری و شکوری

d

ردیف	FMS CASE	موضوع یا شرح اقدام	تعداد	مبلغ کل قرارداد به دلار	مبلغ پرداخت شده به دلار	تاریخ قرارداد
۷۱	VXD	اقدام مختلف مهندسی	۳	۱۶۰۳/۰۰	۱۶۰۳/۰۰	می ۷۷
۷۲	VXM	جمعیه ابزارمختلف	۳	۲۱۶۶۰/۱۳	۲۱۶۶۰/۱۳	دسامبر ۷۶
۷۳	VXN	دستگاه شمشوییخار ۳ اسب	۱	۵۶۲۸۱/۳۵	۵۶۲۸۱/۳۵	می ۷۷
۷۴	VYJ	گاری دستر و ابزارمربوطه	۱۸	۳۵۰۲۴/۵۸	۳۵۰۲۴/۵۸	نویس ۷۷
۷۵	VYK	دستابزارمعمل جوشکاری	۲	۴۶۹۰/۷۵	۴۶۹۰/۷۵	نویس ۷۷
۷۶	VYL	اره	۷	۱۴۲۷۹/۴۳	۱۴۲۷۹/۰۰	جولای ۷۷
۷۷	VYV	سردخانه شش شاخه	۱	۳۰۲۴۱/۹۰	۳۰۲۴۱/۹۰	مارس ۷۷
۷۸	VZI	وسایل غلامت گذاری	۲۶	۲۸۶۰۶/۹۶	۲۸۶۰۶/۹۶	می ۷۷
۷۹	VEP	جمعیه ابزار	۴	۲۹۱۳/۳۲	۲۰۳/۳۲	ژوئن ۷۷
۸۰	VZT	دستگاه تخریب جوشکاری	۳	۷۱۹/۶۵	۷۱۹/۶۵	ژوئن ۷۷
۸۱	VZU	مولد ۱۰ کیلوواتی	۲	۶۰۳۹/۰۰	۶۰۳۹/۰۰	ژوئن ۷۷
۸۲	WAQ	مولد ۱/۵ کیلوواتی ۳۰ه کیلوواتی	۵	۱۴۸۹۴۲/۷۹	۹۴۶۱۶/۰۰	اوت ۷۷
۸۳	WBD	جمعیه وسایل تعمیرمدل	۲۲	۱۴۳۰/۰۰	۱۴۳۰/۰۰	سپتامبر ۷۷
۸۴	WBL	قطب نما ۲	۱	۵۱۰۸۵/۶۳	۵۱۰۸۵/۶۳	اکتبر ۷۷
۸۵	ED1	قطب نما	۱	۱۸۳۷/۰۰	۱۸۳۷/۰۰	مارس ۷۸
۸۶	WEB	اقدام مختلف مهندسی	۴	۲۳۸۴۵۹/۰۰	۲۳۸۶۹۵/۰۰	جولای ۷۸
۸۷	WEP	اقدام مختلف شیمیایی	-	۱۶۹۱/۰۰	۱۶۹۱/۰۰	جولای ۷۸
۸۸	WEG	= = =	-	۲۹۰۱/۰۰	۲۹۰۱/۰۰	ژوئن ۷۸

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۸۹

۶

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع باشم اطلاق	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	ش. ق.
۷۸ جولای	۵۳۱۲/۰۰	۵۳۱۲/۰۰	—	اطلام مختلف شیمیائی	WEH	۸۹
۷۸ جولای	۶۰۳۰/۰۰	۶۰۳۰/۰۰	—	اطلام مختلف مهندسی	WEK	۹۰
۷۸ اوت	۱۴۸۵۹/۰۰	۱۸۲۷۴۶/۰۰	—	اطلام مختلف مهندسی	WEL	۹۱
نوامبر ۷۸	—	۸۵۱۳۷/۰۰	۲	اطلام پشتیبانی	WEV	۹۲
	۱۳۶۲۱۰۴۲/۵۷	۱۵۵۲۳۳۶۷/۵۵		جمع کل		
۷۴ مارس	۳۹۴۱۵۴۶/۹۶	۳۹۴۱۵۲۶/۹۶	۷	مسلسل کالیبر ۵۰	VAJ	۹۳
نورمه ۷۴	۲۰۱۱۲۲۶/۵۴	۱۹۴۸۰۶۵/۹۰	۱۳	سایر وسائل کنترل آتش	VAS	۹۴
۷۴ مارس	۵۹۸۸۷۳/۶۳	۵۹۸۸۷۳/۶۳	۴	وسائل پشتیبانی	VEY	۹۵
۷۴ مارس	۲۷۴۴۷۴/۵۰	۲۷۴۴۷۴/۵۰	۳	ادوات دید شبانه	VCG	۹۶
	۵۱۷۵/۷۱	۵۱۷۵/۷۱	۴	مسلسل نیمه خودکار کالیبر ۵۰	VIG	۹۷
نوامبر ۷۵	۹۱۵۹۷۵/۵۰	۹۸۲۰۴۲/۵۲	۱۲	وسائل مختلفا سلاحه	VQB	۹۸
مارس ۷۶	۶۹۳۰۰/۹۶	۶۹۳۰۰/۹۶	۹	وسائل مختلف اردنانس	VQG	۹۹
کتبر ۷۷	۳۸۷۳۲/۹۸	۳۸۷۳۸/۹۴	۴	مسلسل کالیبر ۴۵	VRE	۱۰۰
ژانویه ۷۷	۹۹۰۲۳۳/۴۲	۱۲۲۰۵۸۹/۹۹	۸	وسائل مختلف پشتیبانی ارد	VVK	۱۰۱
۷۷ مارس	۳۵۱۷۳۲/۶۳	۵۸۵۶۶۹/۰۵	۱۳	مسلسل کالیبر ۵۰	VVN	۱۰۲
دسامبر ۷۶	۱۰۷۲۳/۰۰	۱۰۷۲۳/۰۰	۵	چنگ ابزار	VXB	۱۰۳
۷۷ جولای	۲۰۹۷۵/۱۷	۲۹۷۵/۱۷	۱	دستگاه هدایت آتش	WAW	۱۰۴
سپتامبر ۷۷	۳۹۷۷۷/۷۲	۳۹۷۷۷/۷۲	۱	لامپ	WFK	۱۰۵

۳۹۰ □ شصت سال صیوری و شکوری

ردیف	تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقدام	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	ردیف
	می ۷۸	۱۹۷۸/۰۰	۴۲۲۲۳/۰۰	۶	وسایل مختلف اردن نامی	WCM	۱۰۶
	فوریه ۷۸	۳۷۸۵/۰۰	۳۷۸۵/۰۰	۲	ماسک ام ۱۷	WDJ	۱۰۷
	مارس ۷۸	۱۲۲۳۰۰/۰۰	۱۲۲۳۰۰/۰۰	۱۲	وسایل ایمنی	WDP	۱۰۸
	ژوئن ۷۸	۸۰۶/۰۰	۱۴۵۵۸/۰۰		اقدام مختلف اردن نامی	WEP	۱۰۹
	ژوئن ۷۸	۹۰۷۲/۰۰	۹۰۷۲/۰۰		مهمات گلوله ۲۵	WFF	۱۱۰
	نوامبر ۷۸	---	۳۵۷۶/۰۰	۱	قطب نمای مغناطیسی	WFT	۱۱۱
		۹۲۷۸۶۳۰/۶۲	۹۸۰۳۴۳۹/۰۰		جسمع کل		
		۷۸۴۶/۰۰	۷۱۶۸/۵۰		بالابرس	UXD	۱۱۲
		۱۵۰۲۴/۶۰	۱۵۰۲۴/۶۰		بالابرس	UXN	۱۱۳
		۴۶۲۶۷۸/۶۵	۴۷۸۸۳۶/۰۰		خودروهای تن ام ۱۵	VBL	۱۱۴
	اوت ۷۵	۳۴۱۳۵۶/۵۷	۳۴۱۸۸۱۵/۰۹	۹	خودروهای تن ام ۱۵	VKN	۱۱۵
	نوامبر ۷۵	۷۷۲۱۰۱/۷۷	۷۷۲۱۰۱/۷۷	۱۱	خودرو ۵ تن ام ۸۲۰	VPD	۱۱۶
	نوامبر ۷۵	۳۲۱۲۱۵/۰۰	۳۲۶۲۴۴/۳۳	۹	خودرو ام ۸۲۵	VQN	۱۱۷
	ژوئن ۷۷	۶۹۴۰۳/۸۷	۷۳۷۳۳/۸۵	۱۰	خودرو ۵ تن آتلیه	VRE	۱۱۸
	اکتبر ۷۶	۸۸۴۹۲/۰۰	۸۸۴۹۲/۲۰	۳	وسایل شبانه اردن نامی	VYY	۱۱۹
	سپتامبر ۷۷	۸۱۱۲۶/۲۴	۲۱۷۲۵۰/۰۰	۱	تراکتور (بالابرناباری)	WBP	۱۲۰
	اکتبر ۷۷	۸۰۱۵۹/۳۶	۸۰۱۵۹/۳۶	۱	تریلر	WBY	۱۲۱
	دسامبر ۷۷	۳۰۰۷۳/۰۰	۳۰۰۷۳/۱۸	۹	سامل کالبر ۵۰	WBT	۱۲۲

* سند اصلی در اینجا یک صفحه افتادگی دارد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۹۱

۱

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقدام	FMS CASE شماره قرارداد	شماره
۲۵ سپتامبر	۹۰۶۴/۱۹	۹۰۶۴/۴۶	۱۳	وسایل مختلف مخابراتی	VKP	۱۳۹
۲۶ ژانویه	۲۸۷۰۷۳/۰۰	۲۸۷۰۷۳/۰۰	۱	مولد برق ۱/۴ کیلووات	VQZ	۱۴۰
۲۶ اوت	۲۰۴۲۹۹/۶۸	۱۰۸۰۶۸/۹۱	۲۳	بی‌سیم و وسایل مختلف مخابراتی	VSB	۱۴۱
۲۶ مارس	۱۰۳۱۳۶/۷۳	۱۰۳۱۳۶/۷۳	۲	مولد برق ۱۰ کیلوواتی	VSL	۱۴۲
۲۶ ژوئن	۶۲۰۸۴/۶۰	۳۱۵۱۲/۰۰	۱۷	وسایل مختلف مخابراتی	VSS	۱۴۳
۲۶ اکتبر	۳۰۷۶/۳۹	۳۰۷۶/۳۹	۱۰	وسایل پشتیبانی شیمیایی	VUK	۱۴۴
۲۶ سپتامبر	۸۴۴۴/۸۱	۵۸۶۲/۶۴	۱۰	= = =	VUL	۱۴۵
۲۷ جولای	۲۱۵۲/۶۴	۲۱۵۲/۷۳	۶	لباس شیمیایی	VYU	۱۴۶
۲۷ اوت	۲۲۹۷۲۰/۰۰	۲۲۹۲۳۰/۰۰	۱	مولد برق ۱۰ کیلوواتی	VZS	۱۴۷
۲۷ نوامبر	۴۲۵۳۱/۵۰	۴۲۵۳۱/۶۲	۴	وسایل عکاسی مخابرات	KAB	۱۴۸
۲۷ اکتبر	۱۰۸۶/۶۵	۱۰۸۶/۶۵	۵	وسایل مخابراتی	WBC	۱۴۹
۲۷ نوامبر	۲۳۴۵/۹۶	۲۲۲۳/۷۳	۱	مرکز تلفن	WBS	۱۵۰
۲۷ نوامبر	۲۶۳۶۶۰/۶۰	۲۶۳۶۶۰/۶۰	۲۳	اقدام مختلف مخابراتی	WCD	۱۵۱
۲۷ نوامبر	۷۸۹۱/۸۱	۷۸۹۱/۸۱	۱	مخابرات دست ابزار و رایجهما	WCH	۱۵۲
۲۷ دسامبر	۳۰۵۳۳/۵۱	۳۰۵۳۳/۹۸	۱۶	اقدام مختلف مخابراتی	WCU	۱۵۳
۲۸ اوت	۲۲۹۷۲۲/۰۰	۲۲۹۷۲۲/۰۰	۱۳	اقدام مختلف مخابراتی	WDX	۱۵۴
۲۸ اوت	۴۵۴۲۱/۰۰	۴۵۴۲۱/۰۰	۱۳	= = =	WNY	۱۵۵
۲۸ مه	-	۱۷۶۳/۰۰	۶	= = =	WNT	۱۵۶

۳۹۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقدام	FMS CASE کد مشخصه قرارداد	شماره
۲۸ جولای ۷۸	۱۱۹۰۳/۰۰	۱۱۹۰۳/۰۰	۱	دست ابزار هواپیما (مخابرات)	WEA	۱۵۷
۲۸ جولای ۷۸	۹۸۵/۹۹	۹۸۴/۵۰		اقدام مختلف مخابراتی	WEI	۱۵۸
ژوئن ۷۸	-	۲۸۰/۰۰	۱	دستگاه میکرو فیبر خوان	WEU	۱۵۹
	۸۶۹۲۲۸۲/۹۱	۷۸۶۳۹۶۲/۸۴		جمع کل		
۲۰ آوریل ۷۰	۲۳۵۹/۳۰	۲۳۵۹/۳۰		قطعات یدکی مخابرات	BAP	۱۶۰
اوت ۷۰	۲۹۶۵۴۸۲/۰۶	۲۹۶۵۴۸۲/۰۶		قطعات یدکی اردنانس	BAS	۱۶۱
اوت ۷۱	۹۹۹۸۵۴/۵۸	۹۹۹۸۵۴/۵۸		قطعات یدکی اردنانس	BAV	۱۶۲
مئی ۷۱	۲۶۲۴۱۰/۳۷	۲۴۰۰۰۰/۰۰	۰۰	قطعات یدکی مهندسی	BAX	۱۶۳
۲۹ دسامبر ۷۹	۳۳۳۶۶۷۰/۸۴	۳۳۵۲۶۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل اردنانس	BAZ	۱۶۴
۱۸ آوریل ۷۸	۲۷۷۰۶۶/۳۶	۲۷۷۰۶۶/۳۶		قطعات یدکی وسایل مخابرات	BEE	۱۶۵
ژوئیه ۷۲	۲۶۵۹۲۱/۵۴	۲۶۵۹۲۱/۵۴		قطعات یدکی مهندسی	BGH	۱۶۶
۱۶ آوریل ۷۳	۲۳۶۵۰۹۰/۰۰	۲۳۵۲۶۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل اردنانس	BHS	۱۶۷
مارس ۷۳	۲۸۲۹۳۰/۴۳	۱۰۰۰۰۰/۰۰		= مخابرات	BEU	۱۶۸
۲۳ سپتامبر ۷۳	۲۴۶۱۸۱/۹۲	۳۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی وسایل مهندسی	BEZ	۱۶۹
ژوئن ۷۴	۲۰۸۱۱۸۶/۶۵	۳۰۰۰۰۰/۰۰		= اردنانس	BGI	۱۷۰
ژوئن ۷۴	۱۳۲۰۸۶۲/۰۲	۱۵۰۰۰۰/۰۰		= مخابرات	BGJ	۱۷۱
ژوئن ۷۴	۳۰۰۰۰۰/۰۰	۳۰۰۰۰۰/۰۰		= مهندسی	BGL	۱۷۲
مئی ۷۵	۱۵۴۵۴۹۰/۶۸	۲۰۰۰۰۰/۰۰		= اردنانس	BGV	۱۷۳

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۹۳

تاریخ قرارداد	مبلغ پرداخت شده به دلار	مبلغ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقلام	کد مشخصه قرارداد	شماره
می ۷۵	۸۹۷۶۶۶/۵۱	۱۰۰۰۰۰۰/۰۰		قطعات یدکی مخابرات	BCK	۱۷۴
مارس ۷۵	۳۰۱۱۳۹/۱۸	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		مهندسی = =	BCY	۱۷۵
ژوئن ۷۶	۱۶۲۴۷۶۶/۴۷	۲۰۰۰۰۰۰/۰۰		اردنانس = =	BDS	۱۷۶
ژوئن ۷۶	۵۰۶۸۶۰/۳۲	۹۰۰۰۰۰۰/۰۰		مخابرات = =	BDT	۱۷۷
ژوئن ۷۶	۳۰۰۰۰۰/۰۰	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		مهندسی = =	BDU	۱۷۸
ژوئیه ۷۶	۳/۴۰	۸۰۰۰۰۰/۰۰		سرویسده آری = =	BDV	۱۷۹
نوامبر ۷۷	۵۰۰۰۰۰/۰۰	۵۰۰۰۰۰/۰۰		مخابرات = =	BEN	۱۸۰
دسامبر ۷۷	۲۰۱۵۱۰۲/۰۰	۳۰۰۰۰۰۰/۰۰		اردنانس = =	BEP	۱۸۱
دسامبر ۷۷	۲۰۱۲۴۷/۸۳	۳۰۰۰۰۰/۰۰		مهندسی = =	BEQ	۱۸۲
مارس ۶۹	۴۹۵۹۸۸۲/۰۰	۱۱۸۰۶۸۰۱/۰۰		قطعات یدکی تعاون لجستیکی اردنانس	CBM	۱۸۳
مارس ۶۹	۱۷۷۱۷۲۱/۰۰	۵۶۶۹۸۰۹/۰۰		مخابرات = =	CBN	۱۸۴
مارس ۷۱	۱۴۹۵/۷۱	۱۴۹۵/۷۱		مخابرات = =	CHL	۱۸۵
مارس ۷۲	۴۳۶۲۴۸۴/۹۳	۴۳۶۶۴۱۷/۰۰		اردنانس = =	CJL	۱۸۶
مارس ۷۲	۵۴۲۶۴۰/۰۰	۱۲۰۸۸۹۰/۰۰		مخابرات = =	CJM	۱۸۷
مارس ۷۳	۱۰۴۱۹۴۴۴/۷۸	۱۱۰۲۰۸۷۰/۰۰		قطعات تعاون لجستیکی اردنانس	CNK	۱۸۸
ژوئیه ۷۳	۷۴۰۶۵۰/۵۰	۱۷۲۶۹۲۵/۹۰		مخابرات = =	CPO	۱۸۹
ژوئیه ۷۴	۱۴۲۶۵۳۷/۸۸	۱۴۵۸۱۵۴/۰۰		= = =	CPL	۱۹۰
دسامبر ۷۴	۳۱۷۶۶۸۴/۸۱	۲۶۶۲۸۰۷/۰۰		اردنانس = =	CPS	۱۹۱

۳۹۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

تاریخ قرارداد	بیلنگ پرداخت شده به دلار	بیلنگ کل قرارداد به دلار	تعداد	موضوع یا شرح اقدام	FMS CASE کد مشخصه قرارداد آن	شماره
۷۵ می	۱۰۳۱۶۶۰۷/۱۴	۱۰۳۱۶۶۰۷/۰۰		قطعات و عملیات تعمیراتی اردن آنس	CSD	۱۹۲
۷۵ مه	۲۵۰۳۸۷۸/۵۷	۲۵۱۳۶۷۱/۴۳		مخابرات = =	CSE	۱۹۳
۷۶ ژوئن	۸۲۶۰۰۸۹/۰۰	۸۱۸۸۰۶۹/۵۳		اردن آنس = =	CUG	۱۹۴
۷۶ مارس	۳۰۸۱۳۱/۱۶	۳۰۸۱۳۱/۰۵		مخابرات = =	CUN	۱۹۵
۷۷ سپتامبر	۶۰۸۱۶۷۵/۸۶	۱۱۴۵۶۲۳۱/۰۰		اردن آنس = =	CUC	۱۹۶
۷۷ سپتامبر	۱۳۹۵۵۹۸/۸۷	۱۳۹۲۷۸۶/۰۰		مخابرات = =	CWD	۱۹۷
۷۸ مارس	۲۰۳۲۲۴۸/۰۰	۲۲۷۸۶۰۳/۰۰		مخابرات = =	CYE	۱۹۸
۷۸ مارس	۵۳۳۷۸۰۷/۰۰	۸۵۰۰۰۰۰/۰۰		اردن آنس = =	CYH	۱۹۹
۷۱ مه	۵۷۱۵۸/۰۰	۵۷۱۵۸/۰۰		خرید خدمات کامپیوتری	USJ	۲۰۰
۷۶ اکتبر	۲۸۲/۰۰	۷۲۰۶/۳۰	۱	آزمایش روغن هیدرولیک	VVA	۲۰۱
۷۷ ژوئن	۱۳۶۳۷۵/۷۹	۱۶۰۷۳۳/۷۹	۶	قطعات یدکی برای کامیون ۱۰ تن	VYW	۲۰۲
۷۸ ژوئن	۶۹۷۸/۰۰	۶۹۷۸/۰۰		خرید یدکی برای هویترز ام ۱۱	WCL	۲۰۳
۷۸ مارس	۲۸۹۳۹/۰۰	۲۸۹۳۹/۰۰	۱	بیم شناوری ام ۵۴۸	WCS	۲۰۴
۷۸ مه	۵۶۱۴/۰۰	۵۶۱۴/۰۰	۱	خرید یدکی برای موشک انداز ۳/۵	WCZ	۲۰۵
۷۸ مه	۶۷۷۱۰/۰۰	۶۷۷۱۰/۰۰	۱	خرید یدکی برای تانک 57MM	WDA	۲۰۶
۷۸ مه	۲۷۸۵۰/۰۰	۲۷۸۵۰/۰۰	۲۱	خرید یدکی برای شماره انداز 81MM	WDE	۲۰۷
۷۸ مه	۳۲۹۷/۰۰	۳۲۹۷/۰۰	۱	خرید یدکی برای موشک انداز ۱۵۵ M20, M20B1	WFA	۲۰۸
	۸۹۳۰۱۲۹۹/۴۷	۱۱۶۹۷۵۶۹۴/۵۵		جمع کل		
۷۴ می ۷۸ - ۲۰۹	۱۴۳۲۴۹۵/۰۰	۱۴۳۲۴۹۵/۰۰ (۱۲۲)	۲	کرمبر ۱۳۱۳۱ درون	۷B۷	۲۰۹

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۹۵

۵۴ - گزارش تجهیزات نظامی نیروها در دست تعمیر یا نیازمند به تعمیر در جدولهای الف تا ه به ترتیب زیر:

F-4 Critical Items Requested (Demands)						total price
Item	N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	(ریالت الفی)
1	1560007393207	COVER	2	XB3	\$52.29	105.78
2	1560007906902	Bellows	3	XD2	1748.00	5244.00
3	1630002262374	Beack disk	480	XB3	53.79	25819.20
4	1630006225326	anti. spike cont. Box	2	XB3	943.00	1886.00
5	1650007395064	Servo valve	2	XD2	1324.00	2648.00
6	1650007888789	dampner	1	XD2	689.00	689.00
7	1650009243005	" "	1	"	1218.00	1218.00
8	1650009243006	" "	1	"	1518.00	1518.00
9	4310009371374	Compressor	4	XD2	2975.00	11900.00
10	75360005394924	Spring	36	XB3	3.50	126.00
11	75950009692223	amplifier	5	XB3	782.23	3911.15
12	6610008160655	indicator	2	XD2	1582.00	3164.00
13	1620009682064	Servo VALVE	2	XD2	709.00	1418.00
14	1377008238998	cartridge	14	XB3	19.34	270.76
						\$59737.8

۳۹۶ □ شصت سال سیوری و شکوری

N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	Total Price
162000 738 3594	Power unit	5		۲۹۲۳۰.۰۰	
162000 743 8747	Control Box	2		۲۷۳۱.۳۰	
165000 005 3695	CSD	8		۱۱۳۳۰.۰۰	
165000 075 0579	Cylinder	2		۲۹۴۷.۰۰	
165000 351 5726	" "	2		۲۵۷۲.۰۰	
165000 739 5064	Servo valve	2		۱۳۲۴.۰۰	
165000 728 8739	Dampener	2		۳۳۹.۰۰	
165000 924 3005	" "	3		۱۲۱۸.۰۰	
165000 924 3006	" "	2		۱۵۱۸.۰۰	
166000 793 5799	Regulator	10		۱۳۳۲.۰۰	
431000 937 1374	Compressor	4		۲۹۷۵.۰۰	
6110 00 878 8972	V. R. S P	10		۱۰۷۰.۰۰	
634000 146 6963	Control	10		۵۱۸.۱۳	
660500 945 2168	Plate form	15		۹۲۶۵۳.۰۰	
660500 994 0194	Computer	8		۴۰۶۰۶.۰۰	
6110 00 571 7654	Control	8		۱۸۷۴.۰۰	
661500 994 2152	CYRO	10		۷۲۴۸.۰۰	
162000 068 2064	Servo valve	1		۷۰۹.۰۰	

F-4

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۹۷

F-4 ROR shipped to U.S. already (need to follow)						
m	N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	Doc. NO.
	1620009438749	Control unit	1		731.30 \$	DHR4522644818
	1660000714255	Lox converter	4		213.30 "	82634922 82634923 82634924 82634925
3	6340001165963	Control	4		518.10 \$	82644806 82644807 82644808 82684804
4	6605009458168	Plate boom	8		548653.00	82644821 82644822 82664841 82684834 82684835 82764921 82844831 82844832
5	6610009453112	AOA indicator	2		\$ 1133.00	82644819 82644820
6	6610000863240	Altimeter	150		\$ 2212.00	8340492 THRU. 897. 83524921 THRU. 476.

F-4

F-5 To be Requisitioned						(بجرت)
N.S.N	Numancature	QTY	COND	Unit Price	Total	
6610 00 781 5787	VV. IND	6 EA	XD2	465.60	2793.60	
3040 00 200 8443	STAND P.P. IND	6 EA	XD2	2436.00	14616.00	
6610 01 021 4265	AOB. IND	2 EA	XD2	3267.00	6534.00	
1660 00 327 7943	Lux CONTACT	20 EA	XD2			
1680 01 040 4332	TRIM ACTUATOR	3 EA	XD2	1746.00	5238.00	
6610 00 734 2827	G. METER	10 EA	XD2	370.80	3708.00	
1660 01 048 9800	HOSE	20 EA	XB3	88.16	1763.20	
3040 00 709 3690	ROD	10 EA	XB3	68.52	685.20	
3120 00 937 9186	BEARING	10 EA	XB3	4.05	40.50	
1680 00 374 4934	CABLE	20 EA	XB3	355.99	7119.80	
3120 00 000 34098	BEARING	50 EA	XB3	4.42	221.00	
6135 00 000 94100	EMERGENCY DITCH	50 EA	XB3	103.77	5288.50	
3040 00 709 3660	ROD	5 EA	XB3	28.66	143.30	
5334 00 767 0289	PACKING	59 EA	XB3	9.19	439.50	
1660 00 463 6678	OXY HOSE	50 EA	XB3	4.66	233.00	
2620 00 07 0785	MAIN TIRE	50 EA	XB3	102.61	5130.50	
1560 00 427 8940	WIND SHIELD PANEL	2 EA	XF3	3026.40	6052.80	
					\$ 75365.00	

F-5

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۳۹۹

F-4 ROR shipped to U.S. already (need to follow)						
m	N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	Doc. No.
	1620009438749	Control Unit	1		731.30 \$	DHR4522644818
	1660000714255	Lox converter	4		213.30 "	82634922 82634923 82634924 82634925
3	6340001165963	Control	4		518.10 \$	82644806 82644807 82644808 82684804
4	6605009458168	Plate boom	8		548653.00	82644821 82644822 82664841 82684834 82684835 82764921 82844831 82844832
5	6610009453112	AOA indicator	2		\$ 1133.00	82644819 82644820
6	6610000863240	Altimeter	150		\$ 2212.00	8340492 THRU. 897. 83524921 THRU. 476.

F-4

□ ٤٠٠ شصت سال صیوری و شکوری

F-5 To be Requisitioned						(مبایعت)
N.S.N	Numancature	QTY	COND	Unit Price	Total	
6610 00 781 5787	VV. IND	6EA	XD2	465.60	2793.60	
6610 00 200 8443	STAND BY P. IND	6EA	XD2	2436.00	14616.00	
6610 01 021 4265	AOB. IND	2EA	XD2	3267.00	6534.00	
1660 00 327 7443	Lux CONTACT	20EA	XD2			
1680 01 040 4332	TRIM ACTUATOR	3EA	XD2	1746.00	5238.00	
6610 00 734 2827	G. METER	10EA	XD2	370.80	3708.00	
1660 01 048 9800	HOSE	20EA	XB3	88.16	1763.20	
3040 00 709 3690	ROD	10EA	XB3	68.52	685.20	
3120 00 937 9186	BEARING	10EA	XB3	4.05	40.50	
1680 00 374 4934	CABLE	20EA	XB3	355.99	7119.80	
3120 00 000 34098	BEARING	50EA	XB3	4.42	221.00	
6135 00 000 94100	EMERGENCY DITCH	50EA	XB3	103.77	5288.50	
3040 00 709 3660	ROD	5EA	XB3	28.66	143.30	
5334 00 767 0289	PACKING	59EA	XB3	9.19	439.50	
1660 00 463 6678	OXY HOSE	50EA	XB3	4.66	233.00	
2620 00 07 0785	MAIN TIRE	50EA	XB3	102.61	5130.50	
1560 00 427 8940	WIND SHIELD PANEL	2EA	XF3	3026.40	6052.80	
					77536.50	

F-5

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۰۱

۲۱ (بیست و یک)

F-5 ROR Shipped To. US.

em	N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	out Rec.
1	6610 01 013 0648	ROP IND	6 EA	XD2		DIRRY 8364472 " " 8364472 " " 4924 " " 4925 " " 4926 " " 90214921
2	6610 01 047 6627	CADC	3 EA	XD2		DIRRY 3052406 " " 4965 " " 4966
3	6615 01 047 7646	SASC	1 EA	XD2		DIRRY 90214923

F-5

٤٠٢ □ شصت سال صیوری و شکوری

Item	N.S.N	Numanclature	QTY	COND	Unit Price	(ع.م.س)
1	6615 01 0214265	AJA IND	4 EA	XD2	3267.00	
2	6620 00 0039771	F.F. IND	30 EA	XD2	730.00	
3	6615 01 0477646	SASC	2 EA	XD2		

F-5

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۰۳

QTY	C130 TO be N.S.N	Requisitioned Numanclature	QTY	COND	Unit Price	(ریال)
1	6615007927750	Transmitter	10-EA	XB3	282.00	2820.00
2	1620008868889	NoseT0rq Arm	4 -EA	XD2	526.00	2104.00
3	1560005461941	Support	12-EA	XB3	34.86	418.32
4	5945002541345	Relay	12-EA	XB3	10.01	120.12
5	4820003979530	Valve	10-EA	XB3	44.63	446.30
						590874
<p><i>Items which should be</i></p> <p><i>Requisitioned</i></p> <p><i>تجهیزاتی که باید</i></p>						
<p>C-130</p>						

۴۰۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

۱۵

تحت تعمیر در امریکا

(پیوست د)

1610	783	5191	PROP	22	EA	\$ 35442.00
1610	179	6528	Pump Hos.	10	EA	\$ 11446.00
1610	884	4339	VALVE Hos.	32	EA	\$ 10096.00
2995	908	0564	Starter	63	EA	\$ 1875.00
6615	447	9683	Gyroscope	33	EA	
5826	168	8769	Reciever	8	EA	

۵۵ - گزارش رئیس ستاد جمهوری اسلامی از وضعیت هواپیماهای اف - ۱۴

۷۰-۰۱/۱-۲۰۲ - تاریخ ۵۸/۲/۱۲

بسمه تعالی

از: ستاد نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران (طرح و برنامه - نظارت)

به: وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران

موضوع: پروژۀ هواپیماهای اف - ۱۴

۱ - به منظور بررسی نهایی در مورد هواپیماهای اف - ۱۴ گروه‌هایی از عملیات، مهمات، الکترونیک و نگهداری به پایگاه اصفهان اعزام شده و پس از مطالعه و بررسی وضعیت گردان‌های عملیاتی و تعیین میزان دانش تکنسین‌های نیروی هوایی، نتایج حاصله در ستاد این نیرو مورد تجدیدنظر قرار گرفت و نتیجه آن ضمن تقدیم ده برگ گزارشات و صورت جلسه گروه‌های اعزامی به شرح زیر به استحضار می‌رسد:

الف - با توجه به تجربیات حاصله، گزارشات تیم‌های اعزامی، هزینه گزاف نگهداری و نیازمندی تعداد کثیری مستشار خارجی، نگهداری هواپیماهای مذکور با توجه به اشکالات پشتیبانی لجستیکی به هیچ وجه جوابگوی نیازمندی‌های عملیاتی نخواهد بود و به همین جهت، نگهداری هواپیماهای ذکر شده مقرون به صرفه نبوده و پیشنهاد می‌گردد این هواپیما از خدمت نیروی هوایی خارج گردد.

ب - با توجه به خط‌مشی دولت جمهوری اسلامی، در صورت نیاز، هواپیمای دیگری که از نظر کلی مقرون به صرفه باشد و این نوع هواپیما مورد استفاده کشورهای عضو پیمان ناتو قرار گرفته باشد، جایگزین هواپیماهای مذکور گردد.

پ - بررسی لازم در مورد هواپیماهای مورد نظر به عمل آمده و بهترین آنها پیشنهاد شود.

۲ - استدعا دارد مقرر فرمایند اوامر عالی در مورد پیشنهاد این نیرو اعلام تا اقدام

بایسته به عمل آید.

رئیس ستاد جمهوری اسلامی ایران - سرتیپ ایمانیان

امضای: سرگرد صفوی، سرهنگ صفاری، سرتیپ صفری، سرتیپ ... (ناخوانا)،

گیرنده (ناخوانا)

ریاست ستاد کل ارتش جمهوری اسلامی ایران

۴۰۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

صورت جلسه کمیسیون

- موضوع کمیسیون: بررسی وضعیت عملیاتی هواپیمای اف-۱۴

- تاریخ تشکیل کمیسیون: ۲۶ و ۱۳۵۸/۱/۲۷

- محل کمیسیون: پایگاه هشتم شکاری

- اعضای شرکت کننده: برگ پیوست الف

- نظریه هموندان

- در شروع کمیسیون، نماینده عملیات ستاد نیرو (سرهنگ ۲ علی‌ها) هدف از گردهمایی را مبنی بر بررسی کارآیی هواپیمای اف-۱۴ و بهره‌برداری عملیاتی در آینده در برابر تهدیدات همسایگان با صرف هزینه گران آن تشریح نمود و پس از تجزیه و تحلیل کلیه اطلاعات موجود و استفاده از تجربه سه سال گذشته، موارد مشروحه زیر مورد موافقت هموندان در کمیسیون قرار گرفت.

۱- قابلیت عملیاتی هواپیمای اف-۱۴

سیستم اسلحه هواپیمای اف-۱۴ قادر است هواپیمای دشمن را در فاصله صد مایلی و در ارتفاع حداکثر ۱۰۳ هزار پایی رهگیری نموده و تعداد شش هواپیمای متخاصم را همزمان مورد هدف قرار داده و موشک فینیکس را که به طور متوسط ۹۴٪ (در صورت رهایی) دقت عمل دارد، به طرف آنها پرتاب نماید. در حال حاضر پیش‌بینی‌هایی جهت تجهیز این هواپیما به موشک‌های حرارتی نوع AIM - 9H و راداری نوع AIM - 7F به منظور رهگیری نزدیک نیز انجام گردیده، این هواپیما مجهز به مسلسل نوع توپ بیست میلی متری جهت رزم هوایی نزدیک می‌باشد و ضمناً برابر طرح قرار است در آینده با ناوهای نیروی دریایی و مراکز کنترل عملیاتی ایستگاه‌های زمینی رادار S.O.C ارتباط کبوتری (DATA LINK) برقرار نماید.

۲ - مراحل آموزش پروازی

الف - مرحله اول (PHASE I): در این مرحله، خلبان، آموزش ابتدایی و شناسایی سیستم‌های هواپیما را طی نموده، قادر است موشک فینیکس را در صورت تأیید ایستگاه رادار زمینی، به طرف هدف پرتاب نماید. این مرحله ۴۰٪ از آموزش کامل هواپیماست و خلبان پس از طی این مرحله OR محسوب نمی‌گردد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۰۷

ب - مرحله دوم (PHASE II): در این مرحله، خلبان، آموزش تاکتیکی و نحوه استفاده از قابلیت مانور این هواپیما را کسب نموده و در صورت عدم استفاده از موشک فینیکس به علت اشکالات فنی و فاصله نزدیک هواپیمای دشمن، قادر است از موشک‌های AIM-7F و AIM-9H و مسلسل هواپیما در رزم هوایی نزدیک، بهره‌برداری نماید و ضمناً آموزش ECM و ECCM نیز در این مرحله انجام می‌گردد و این مرحله معادل ۶۰٪ از آموزش کامل هواپیماست. خلبان پس از طی این مرحله OR محسوب می‌گردد.

۳ - وضعیت آموزش خلبانان: برابر طرح آموزش لازم است تعداد ۱۰۰ کروی پروازی - بر مبنای ۱/۲۵ خلبانان کابین جلو و عقب به ازای هر فروند - آموزش مراحل اول و دوم را طی نمایند. در حالی که به علت اشکالات نگهداری هواپیما و پشتیبانی و کمبود وسایل کمک آموزشی، فقط مرحله اول آموزش انجام گردیده و به شرح زیر می‌باشد:

الف - کابین جلو ۶۵ نفر (۲۵ نفر معلم، به انضمام سرهنگ میرزایی، عبداللهی و خرم)

ب - کابین عقب ۲۵ نفر

پ - تحت آموزش کابین جلو ۷ نفر و کابین عقب ۱۰ نفر

ت - منتظر آموزش کابین عقب ۲۳ نفر

توضیح آنکه: تعداد ۴ نفر از خلبانان کابین جلو، مرحله دوم آموزش را طی نموده که نیاز به دوره یادآوری کوتاه مدت دارند؛ لذا در حال حاضر هیچ‌یک از خلبانان اف - ۱۴ نیروی هوایی با توجه به بند ب ماده ۲ آمادگی OR را ندارند.

۴ - بهره‌برداری عملیاتی: به منظور ادامه آموزش و همچنین حفظ مهارت پروازی خلبانان در ده سال آینده بر مبنای ۱۰۰ کروی پروازی نیاز به حداقل ۹۶۰ سورتی پرواز ماهیانه - هر کروی ۲ سورتی در هفته به انضمام ۲۰٪ - بی بهره بوده که به طور متوسط روزانه احتیاج به ۴۴ سورتی پرواز می‌باشد که برابر بررسی وضعیت لجستیکی با حداکثر امکانات موجود و مستشاران آمریکایی و پیش‌بینی‌ها و حتی ادغام یگان‌های اف - ۱۴ در پایگاه خاتمی، گردان نگهداری قادر به انجام آن نبوده و احتمالاً می‌تواند روزانه ۲۴

۴۰۸ □ شصت سال صیوری و شکوری

الی ۲۰ سورتی هواپیمای قابل پرواز (FLYABLE) برنامه نموده و تعداد هواپیمای FMC (آمادهٔ رزم) در حدود ۶ سورتی می‌باشد.

۵ - کاربرد عملیاتی اف-۱۴ در ده سال آینده

الف - تعداد کل هواپیما - ۷۸ فروند

ب - SDLM - ۱۲ فروند

پ - منتظر قطعه (۵۰٪) ۳۳ فروند (با پشتیبانی تعداد ۴۰۰ نفر مستشار آمریکایی)

ت - درصد سانحه (۱/۵٪) ۵ فروند (معدل ده سال)

ث - تعداد باقی مانده: ۲۸ فروند

هزینهٔ اولیه: حدود پنج میلیارد دلار

هزینهٔ هر پنج سال: تحت بررسی معاونت لجستیکی می‌باشد.

۶ - اشکالات پروژه اف-۱۴

الف - هواپیمای مزبور بر مبنای نیازمندی نیروی دریایی آمریکا ساخته شده. با توجه به محل استقرار یگان‌های اف-۱۴ در ایران و شرایط محیط (گرد و غبار و تغییر زیاد درجهٔ حرارت) نگهداری هواپیما بسیار مشکل و فرسایش و تعمیر قطعات زیاد می‌باشد. از نظر عملیاتی این هواپیما بر مبنای USN ساخته شده؛ برآورد عملیاتی این نیرو را ندارد. این هواپیما را با هواپیمای سریع دیگری عوض کنیم تا پرسنل لجستیکی - عملیاتی، مهارت خود را از دست ندهد.

ب - قدرت آفندی: برابر بررسی‌های انجام شده، قدرت آفندی هواپیما با توجه به

مأموریت اصلی آن (پدافند هوایی) به شرح زیر می‌باشد:

۱ - حداکثر آمادگی عملیاتی موشک‌های فینیکس ۳۰٪

۲ - حداکثر آمادگی سیستم مسلسل ۲۰٪

۳ - موشک‌های AIM-9H و AIM-7 نامشخص (هنوز واگذار نگردیده است).

پ - قدرت پدافندی: به علت مدرن نبودن سیستم‌های هشداردهنده (RDR

WARNING RECIEVER) و دستگاه‌های تولیدکنندهٔ اغتشاشات راداری

(ECM) در برابر تهدیدات موجود در حدود ۱۰٪ است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۰۹

ت- به علت کامپیوتری بودن اکثر سیستم‌های هواپیما، تهیه نرم‌افزار (SOFT WARE) مورد نیاز و مطابق روز، مشکل بوده و پیش‌بینی می‌گردد قدرت عملیاتی هواپیما را به نحو بسیار مؤثری پایین آورد.

ث - نظر به عدم وجود سایر تجهیزات (سیستم‌های ارتباط با ناوهای نیروی دریایی و ایستگاه‌های رادار زمینی) بهره‌برداری از کارآیی کامل هواپیما انجام نمی‌گیرد.

ج - به علت جدید بودن هواپیما، تعداد تغییرات (T.C.T.O) روی هواپیما و سیمولاتورها و تسترها قابل پیش‌بینی نبوده و برابر بررسی طی سه سال گذشته تعداد ۹۵۰ عدد T.C.T.O روی اف -۱۴ گزارش و برخی انجام گردیده است.

چ - نظر به اینکه کشور ثالثی به‌ویژه از کشورهای پیمان ناتو دارای هواپیمای اف -۱۴ نمی‌باشند؛ لذا پشتیبانی قطعات مشکل بوده و هزینه زیادی در بر خواهد داشت.

۷ - نتیجه: با نگرش به مراتب پیش گفته و به دلایل مشروحه زیر، هواپیمای اف -۱۴ موجود، نیاز عملیاتی این معاونت را تأمین نمی‌نماید:

۱ - پایین بودن درصد بهره‌دهی سیستم‌های اسلحه هواپیما (زیر ۳۰٪).

۲ - عدم توانایی انجام الزامات مورد نیاز خلبانان.

۳ - کمبود تعداد هواپیمای عملیاتی جهت پوشش مناطق قابل نفوذ در هنگام مقابله با تهدیدات.

۸ - پیشنهاد عملیات:

الف - بر مبنای تهدیدات و به خدمت گرفتن هواپیماهای پیشرفته در کشورهای همسایه در دهه سال ۱۹۸۰ این نیرو به هواپیمای رهگیری دیگری با خصوصیات مشابه نیاز دارد که از نظر نگهداری و پشتیبانی آسان‌تر از اف -۱۴ باشد.

ب - به منظور انتخاب هواپیمای مورد نظر به‌ویژه از کشورهای اروپایی، مراتب تحت بررسی بوده و بهره متعاقباً اعلام می‌گردد.

پیوست الف- اعضا کمیسیون عملیاتی مورخه ۲۶ و ۱۳۵۸/۱/۲۷

۱ - سرهنگ خلبان علی‌ها، مدیریت عملیات و مسئول تیم بررسی عملیاتی اف -۱۴

۲ - سرهنگ خلبان دهنادی، معاون عملیاتی پایگاه خاتمی و خلبان با تجربه اف -۱۴

۳ - سرگرد خلبان صبوری، مدیریت آموزش

۴۱۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

- ۴- سرگرد خلبان ماکویی، معاونت طرح و برنامه
 ۵- سرگرد خلبان صابونچی، مدیریت جنگ الکترونیک
 ۶- سرگرد خلبان زنگنه، فرمانده گردان ۷۱ شکاری شیراز
 ۷- سرگرد خلبان فرح آور، فرمانده گردان ۸۲ شکاری اصفهان
 ۸- سروان خلبان خلیلی، فرمانده گردان نگهداری پایگاه خاتمی و معلم خلبان با تجربه اف-۱۴
 ۹- سروان فنی ملکی، فرمانده گردان نگهداری پایگاه تدین
 ۱۰- ستوان دوم خلبان پاشاپور، معلم خلبان کابین عقب (IWSO)
 ۱۱- سرگرد خلبان خان اشرفی، فرمانده گردان ۸۱ آموزشی رزمی اف-۱۴ اصفهان
 ۱- سیستم‌های غیر الکترونیکی هواپیما
 الف- سیستم‌های مذکور دارای سه رده تعمیراتی به شرح زیر می باشند:

ملاحظات	نیاز به مستشار خارجی جهت عملیاتی نمودن مجدد	نشیات فنی واگذار شده درصد متوسط	قدرت کارایی پرسنل موجود	پرسنل واگذاری مورد نیاز درصد متوسط	وسایل پشتیبانی AGE درصد متوسط	رده تعمیراتی
	۳ نفر	۹۰	۸۸	۹۰	۷۸	لول O
	۶ نفر	۸۰	۶۲	۸۰	۷۰	لول I
در شرح اشکالات به دیو لول اشاره خواهد شد.	-	-	-	-	-	دیو لول

ب- اشکالات

- ۱- O لول: در مورد انجام تعمیرات رده O لول در صورت واگذاری قطعات یدکی به موقع و همچنین ۳ نفر مستشار خارجی اشکال کلی موجود نیست.
 ۲- لول I:
 الف - ۳۰٪ وسایل پشتیبانی واگذار نگردیده است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۱۱

ب - اغلب شعبات اشکال تأسیساتی و ساختمانی دارند؛ مثل آب، برق، تهویه، چاه فاضلاب، گراند و غیره.

پ - واشرک شعبه موتور نیاز به ساختمان دارد: شعبه E.C.S فاقد ساختمان می‌باشد؛ شعبه زنگ‌زدایی فاقد ساختمان مخصوص و مسئولین انبار شیمیایی می‌باشد.

ج - عدم پشتیبانی لجستیکی به موقع (تعمیرات و واگذاری قطعات). برای نمونه تعمیر و کالیبره نشدن دستگاه‌های TRIM BOX شعبه موتور.

ح - شعبه رهاساز خلبان (صندلی و کاناپی) این هواپیما در حال حاضر فاقد رده تعمیراتی I لول بوده و پرسنل مربوطه هیچ‌گونه آموزشی ندیده‌اند و کارهای مربوطه بایستی به کمک پرسنل خارجی (آمریکایی) انجام پذیرد برای نمونه هواپیمای شماره ۰۸-۶-۳ که به مدت هفت ماه است که کاناپی آن پریده و با وجود تعمیرات اولیه به وسیله تیمی از متخصصین آمریکایی، هنوز گراند می‌باشد.

۳ - دپولول

الف - در مورد تعمیرات متعلقات هواپیمای مذکور که در سطح دپو می‌باشد، بررسی‌هایی بین نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران و شرکت صنایع هواپیمایی ایران (یاشی) در دست اقدام است که توانایی انجام این تعمیرات به وسیله نیروی هوایی و شرکت مذکور مشخص می‌گردد.

ب - SDLM یا انجام بازررسی چهار ساله (۴۸ ماهه) هواپیماهای مذکور که در حال حاضر یک فروند از این هواپیماها به زمان بازرسی رسیده و چهار ماه نیز از موعد آن گذشته است، بایستی با یاشی مذاکره شود که نتیجه آن بستگی به این مذاکره دارد.

۲ - سیستم‌های اویونیک هواپیما

الف - به‌طور کلی سیستم‌های اویونیک هواپیما دارای سه رده تعمیراتی به شرح

زیر می‌باشد:

۴۱۲ □ شصت سال صبوری و شکوری

ملاحظات	نیاز به مستشار خارجی جهت عملیاتی نمودن مجدد	نشریات فنی واگذار شده درصد متوسط	قدرت کارایی پرسنل موجود	پرسنل واگذاری مورد نیاز پرسنل متوسط	وسایل پشتیبانی AGE درصد متوسط	رده تعمیراتی
۳ نفر مستشار حتماً باید با نظر بایگام تعیین	۳ نفر	۷۰	۸۰	۱۰۰	۱۰۰	O-LEVEL
۲۲ مستشار حتماً باید با نظر پرسنل	۲۲ نفر	۷۵	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	I-LEVEL
وسایل پشتیبانی سال قبل (AGE) ۴	نامشخص	نامشخص	-	۳۰	۸۵	DEPOT LEVEL

ب - اشکالات موجود جهت عملیاتی نمودن هواپیما

LEVEL - 0 - ۱

الف - نظر به اینکه تاکنون پرسنل ایرانی به تنهایی نگهداری هواپیما را در این سطح به عهده نداشته و متکی به پرسنل خارجی بوده‌اند، درصد پرواز هواپیما در ابتدای کار ممکن است پایین باشد.

ب - چون به طور کلی پرسنل خارجی امور مربوط به تدارکات و حتی تعمیرات مورد نیاز در این سطح را شخصاً انجام می‌دادند و آموزش کافی به پرسنل ایرانی نداده‌اند، نیاز به مستشار در این سطح به تعداد بالا ضروری می‌باشد.

Level - 1 - ۲

الف - تاکنون تعدادی از تسترها که جهت کالیبره به آمریکا یا قصر فیروزه ارسال شده، برنگشته است.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۱۳

ب - قسمتی از ساختمان F.T.D که جهت استفاده PMEL اختصاص داده شده، دارای فضای کافی و همچنین استاندارد مورد نیاز نمی‌باشد و به علت قطع مداوم تپویه و برق، باعث رکود کارها شده و عقب افتادگی تقریبی شش ماهه به وجود آورده است.

ج - پشتیبانی تدارکاتی مخصوصاً قطعات ریز، با وجود تعداد زیادی مستشار به کندی صورت می‌گرفته که این امر باعث NRTS شدن قطعات به آمریکا و صرف هزینه هنگفت و همچنین مدت تقریبی هیجده ماه جهت برگرداندن قطعات تعمیری می‌گردیده است.

د - اشکالات تأسیساتی موجود مثل قطع برق (۵۰-۶۰-۴۰۰ سیکل) و تپویه.

ه - تاکنون کلیه پرسنل تا لول ۵ آموزش دیده و متخصص ایرانی بالاتر از لول ۵ در پایگاه خاتمی وجود ندارد.

و - برای عملیاتی نمودن مجدد هواپیما، حداقل نیازمندی مستشار در شروع کار، ۲۲ نفر بوده که این تعداد می‌بایستی با نظر پرسنل در گیر در تعمیرات در هر شعبه انتخاب گردد و همچنین روش تدارکاتی به نحو مطلوبی بهبود یابد.

ز - پرسنل موجود قادر به تعمیر و سرویس کامپیوترهای نوع "HP هیولت پاکارد" نبوده و الزاماً احتیاج به عقد قرارداد مستقیم با کمپانی HP دارد.

۳ - DEPOT LEVEL

الف - کلیه تسترهای مورد نیاز جهت تأسیس سایر وسایل پشتیبانی دپو به همراه سایر وسایل پشتیبانی هواپیما در سال ۱۹۷۵ خریداری و به پایگاه خاتمی حمل و به علت اینکه انبارهای ساختمان، مناسب جهت نگهداری تسترهای دپو وجود نداشت در شرایط نامساعد نگهداری شده است.

ب - ساختمان مورد نیاز دپوی اف -۱۴ که قرار بود در سال ۱۹۷۶ شروع و در پایان ۱۹۷۸ کامل گردد، در سال ۱۹۷۸ با دو سال تأخیر شروع و به علت اینکه در حین انجام پروژه، نیازمندی‌های تأسیساتی دپوی اف -۱۴ با مشخصات ساختمان در حال تأسیس تطابق نداشت، فعلاً کارهای ساختمانی یادشده متوقف گردیده است.

۴۱۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

ج - تسترهای خریداری شده، احتیاج شدید به آرایش‌های فنی و همچنین بعضی از آنها احتیاج به جایگزینی دارد که حداقل زمان برای آرایش فنی شش ماه و برای جایگزینی دوازده تا هیجده ماه از لحظه تصمیم دارد.

د - تعداد معدودی (۳۰٪) پرسنل مورد نیاز دیو و برابر قراردادی که در سال ۱۹۷۶ میلادی به امضا رسیده تنها دوره مقدماتی دیو را در آمریکا طی کرده‌اند و بقیه دوره‌های آموزشی می‌بایستی در ایران به هنگام نصب و عملیاتی نمودن تسترها انجام پذیرد.
ه - با پیشنهاداتی که کمپانی‌های گرومن و هیوز داده‌اند، حداقل زمان عملیاتی شده دیو، دو سال و با هزینه هنگفتی خواهد بود.

۴ - SDLM

به هنگام انجام آزمایش دیویی زمان‌بندی شده که برای این هواپیما ۴۸ ماه پس از ورود به ایران (اکتبر ۱۹۷۹) وسایل اویونیک قرار بود در دیو در قصر فیروزه آزمایش و در صورت نیاز تعمیر گردد که به علت آماده نبودن دیوی قصر فیروزه، شرکت صنایع هواپیماسازی (یاشی) پیشنهاد نموده است که تعدادی تستر مورد نیاز در اختیار آن شرکت قرار گیرد که برابر مدارک موجود، انجام این قسمت از خواسته‌ها در حدود هیجده میلیون دلار هزینه دربر خواهد داشت.

نتیجه

۱ - پیچیدگی سیستم‌های الکترونیک هواپیما که با استفاده از تکنولوژی INTEGRATION ساخته شده، باعث می‌شود تمام سیستم‌های اویونیک همه با هم کار کنند تا بتوان یک پرواز F.M.C انجام داد؛ به طوری که آمار MC گردان نگهداری نشان می‌داد در فاصله زمانی ۵۷/۱/۱ الی ۵۷/۶/۳۱ تنها یک درصد بوده، بقیه به صورت FLYABLE بوده است و نشان‌دهنده شکل نگهداری وسایل الکترونیک می‌باشد.

۲ - کلیه T.O ها و دستورالعمل‌های تعمیراتی و تدارکاتی به روش نیروی دریایی آمریکا بوده که پرسنل نیروی هوایی با توجه به اینکه حدود سه سال و نیم از ورود اولین هواپیما می‌گذرد، هنوز قادر به استفاده در تعمیر و یا پشتیبانی کلی هواپیما نمی‌باشند.

۳ - برابر اظهارات اکثریت پرسنل نگهداری که قبلاً تجربه کافی در نگهداری هواپیماهای اف-۱۴ و اف-۵ داشته‌اند، علت پایین بودن درصد پرواز هواپیما عموماً

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۱۵

یکپارچه بودن سیستم‌های الکترونیک و پیچیدگی آن و همچنین وجود اشکال در یک سیستم و اثرات آن در سیستم‌هایی است که زمان زیادی جهت برطرف کردن عیب با درگیری تعدادی از شعبات لازم است.

۴ - پیچیدگی سیستم‌های الکترونیک هواپیما و تکنولوژی پیشرفته آن، باعث وابستگی بیش از حد نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران برای مدت مدیدی به کشور سازنده خواهد شد.

۵ - شرایط نگهداری هواپیما بر روی ناو با شرایط نگهداری در خشکی بخصوص در منطقه اصفهان با بادهای محلی و گرد و خاک حاصله از آن، فرق دارد و نگهداری از آن در محیط خشک و غبارآلود، سبب از کار افتادن سیستم‌های کامپیوتری الکترونیک می‌گردد و مدت‌زمان طولانی جهت آماده نمودن مجدد هواپیما می‌بایستی وقت صرف شود.

۶ - تجربه عملی نشان داده است به علت اشکالاتی که موشک فینیکس به هنگام پرواز داشته تاکنون پرسنل پایگاه نتوانسته‌اند حتی یک پرواز به صورت FMC انجام دهند.

۷ - لابراتوار PMEL هواپیمای اف - ۱۴ به علت اینکه مختص این هواپیما خریداری شده، در مقایسه با سایر هواپیماهای موجود، وابستگی زیادتری به دپوی نیروی دریایی دارد.

اسکن اصل گزارش ستاد نیروی هوایی از وضعیت هواپیماهای اف-۱۴

۴/۸

گزارش وضعیت هواپیماهای اف-۱۴

بسمه تعالی

ار - ستاد نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران (طرح و برنامه - نظارت)

به - وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران

موضوع - پروزه هواپیماهای اف-۱۴

۲۰۲-۰۱/۱-۷۰
۱۳۵۸/۲/۱۲

۱- بمنظور بررسی نهایی در مورد هواپیماهای اف-۱۴ گروه‌های از عملیات . مهمات . الکترونیک و نگهداری - پایگاه اسفهان اعزام و به‌ار مطالعه و بررسی وضعیت گردانهای عملیاتی و نگهداری و تعیین میزان دانش تکنیسین‌های نیروی هوایی نتایج حاصله در ستاد این نیرو مورد تعدیل نظر قرار گرفت و نتیجه آن ضمن تقدیم ۱۰ برگ گزارشات و صورت‌جلسه گروه‌های اعزامی بتدرج زیر باستحضار میرسد .

الف - باتوجه به تحریمات حاصله ، گزارشات تیم‌های اعزامی ، هزینه گزاف نگهداری و نیازمندی تصدداً کثیری مستشار خارجی ، نگهداری هواپیماهای مذکور باتوجه به مشکلات پشتیبانی احتمالی سه‌چون و هم‌هوا بگوی نیازمند بهای - عملیاتی نخواهد بود و به همین جهت نگهداری هواپیماهای ذکر شده مقرون صرفه نبود و پیشنهاد می‌گردد این هواپیما از خدمت نیروی هوایی خارج گردد .

ب - باتوجه به خط مشی دولت جمهوری اسلامی ، در صورت نیاز هواپیماهای دیگری که از نظر کلی مقرون صرفه باشد این نوع هواپیما مورد استناد کشورهای مضو بهیمان ناتو قرار گرفته باشد حاکمین هواپیماهای مذکور گردد .

ج - بررسی لازم در مورد هواپیماهای مورد نظر بعمل آمده و بهترین آنها پیشنهاد شود .

۲- استدعا دارد مقرر فرمایند اوامر عالی در مورد پیشنهاد این نیرو اعلام تا اقدام بایسته بعمل آید .

رئیس ستاد جمهوری اسلامی ایران - سرتیپ ایما نیا

سرتیپ صفری
سرتیپ پور

رئیس ستاد کل ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۱

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۱۷

۳ / ص

ب - قدرت آفندی.

برابر بر سر پای انجام شده قدرت آفندی هواپیمای برجده با ماوریت اصلی آن (بدافند هوایی) شرح زیر میباشد.

(۱) - حداکثر آمادگی عملیاتی موشکهای فنیکی ۳۰ درصد

(۲) - حداکثر آمادگی سیستم مسلسل = ۲۰

(۳) - موشکهای SH-ATM و AIM-7F نامشخص (هوزوگادار مگر دیده ناست) ب - قدرت پدافندی.

- علت مدور نمودن سیستم های هنداردهند (ADR WARNING RECEIVER) و دستگاههای تولید کننده اغشانات راداری (ECM) در برابر تهدیدات بوجود در حدود ۱۰ درصدهاست.

- علت کمبودتری بودن اکثر سیستم های هواپیمای نیمه نرم افزار (SOFT WARE) مورد نیاز و مطالب روز بسیار مشکل بوده و پس سیستمی مگر در دکه قدرت عملیاتی هواپیمای نیمه سختیاری بودن آرد.

- علت عدم وجود سایر تجهیزات (سیستم های ارتباط با رادارهای نیروی دریایی و ایستگاههای رادار زمینی) نیز در برداری ارتقاژش کامل هواپیمای انجام نمیکرد.

- به علت جدید بودن هواپیمای تعداد تعمیرات (T.O.T.O) روی هواپیمای و لوازم آنها و نیز نیازها فاسل بیش بینی نموده و برآبررسی طی ۳ سال گذشته تعداد ۹۵ عدد TOTO روی اف-۱۴ گزارش و بررسی انجام گردیده است.

- علت نظارتی کمبود رانندگی، بیوز، ارتقاژهای بسیار ناآورداری هواپیمای اف-۱۴ میباشد لذا شناسایی قطعات مشکل بوده و هزینه زیادی را در بر خواهد داشت.

- با گذشت سنوات بیش گشته و دلایل ممتوجه زیر هواپیمای اف-۱۴، بوجود نیاز عملیاتی این مداومت و اتانمن نمی نماید.

(۱) - باطن بودن درصد بهره دهی سیستم های اسلحه هواپیمای (بهره ۳۰ درصد)

(۲) - عدم توانایی انجام ایزامات مورد نیاز عملیات

(۳) - کمبود تعداد هوا، جای عملیاتی جهت پوشش مناطقی قابل نفوذ در هنگام مقابله با تهدیدات

ب - پیشین یاد عملیات.

الف - بردنای نیندید آژیدست گرفتن هواپیمای بیشتر در کشورهای همسایه در دهه سال ۱۹۸۰ این نیروی هوای رهنموی دیگری با خصوصیات مشابه که از نظر شناسایی و شناسایی آسانتر از اف-۱۴ باشد نیاز دارد.

ب - پیشنهاد انتخاب هواپیمای مورد نظر بویژه ارتقاژهای اروپایی براب تحت بررسی بوده و پیشنهاد متناهی اعلام میگردد.

۴۱۸ □ شصت سال صبوری و شکوری

بیوست الف .

اعضا: کمیسیون عملیاتی دوره ۲۶ و ۲۷/۱/۵۸

- ۱- سرشناسه خلیان خلیلیا مدیریت عملیاتی و مسئول تیم بررسی عملیاتی اف - ۱۲
- ۲- = = دهنمادی معاون عملیاتی پایگاه خانی و خلیان با تجربه اف - ۱۳
- ۳- سرگرد خلیان صبوری مدیریت آموزش
- ۴- سرگرد خلیان ماکوئی معاونت طرح و برنامه
- ۵- سرگرد خلیان مایورچی مدیریت جنگ الکترونیک
- ۶- = = زنکنده فرمانده گردان ۷۱ نگاری (شبراز)
- ۷- = = فوج آزر = = نگاری (اصفهان)
- ۸- سروان خلیان خلیلی فرمانده گردان نگهداری با نگاه خانی و معلم خاسان با تجربه اف - ۱۳
- ۹- سروان فنی ملکی = = = = تدیس
- ۱۰- ستواندوم خلیان بانابور معلم خلیان کابین عقب (IWSO)
- ۱۱- سرگرد خلیان خان اشرفی فرمانده گردان ۸۱ آموزشی رزس اف - ۱۳ (اصفهان)

شماره گذرک
صفحه

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۱۹

۱- محاسبه های زیر را در جدول زیر مشخصات
 الف: محاسبه های مذکور دارای سه رده تعمیراتی بشماره زیر مشخصات

ردیف تعمیراتی	وسایل پشتیبانی درصد متوجه	پرسنل و کادری مورد نیاز درصد متوجه	قدرت کارایی پرسنل موجود	تعمیرات فنی یا گذارنده درصد متوجه	نیاز به مستشار خارجی جهت عملیاتی نمودن پروژه	ملاحظات
0 لول	۷۸	۶۰	۸۸	۶۰	۳ نفر	
I لول	۷۰	۸۰	۶۲	۸۰	۶ نفر	
دیپلوم	-	-	-	-	-	در ضمن اشکالات به دیپلوم اشاره خواهد شد.

ب - قدرت آفندی.

برابری سیستمهای انجام شده قدرت آفندی هواپیما با توجه به ماهوریت اصلی آن (بدافندخوانی) شرح زیر میباشد.

(۱) - حداکثر آمادگی عملیاتی موشکهای فنیکی ۳۰ درصد

(۲) - حداکثر آمادگی سیستم مسلسل = ۲۰

(۳) - موشکهای SH-ATM و AIM-7F نامشخص (هیوزوگذار مگر بداندست) ب - قدرت پدافندی.

- علت مدور نمودن سیستم های هنداردهنده (RDR WARNING RECEIVER) و دستگاههای تولید کننده اغشانات راداری (ECM) در برابر تهدیدات موجود در حدود ۱۰ درصدهاست.

- علت کمبودتری بودن اکثر سیستم های هواپیما نتیجه نرم افزار (SOFT WARE) مورد نیاز و مطالب روز سنجار مشکل بوده و ریسک سسی مگر در دکه قدرت عملیاتی هواپیما را به نحو بسیار موفتری پاشن آورد.

- علت نظریه عدم وجود سایر تجهیزات (سیستم های ارتباط با رادار، نیروی دریایی و ایستگاههای رادار زمینی) نیز در برداری ارتگاریش کامل هواپیما انجام نمیکرد.

- ج - به علت جدید بودن هواپیما تعداد تعمیرات (T.O.T.O) روی هواپیما و سولوا نور سترها ناسل بیش بینی نموده و برآبررسی طی ۳ سال گذشته تعداد ۹۵ عدد TOTO روی اف-۱۴ گزارش و بررسی انجام گردیده است.

- ح - نظریات مکه کنورتالنی، بویژه ارتگورهای بیمان نا بود آرای هواپیما اف-۱۴ نمیا شد لذا یتشمناسی قطعات مشکل بوده و هزینه زیادی را در بر خواهد داشت.

- ط - مانگرنش برآوب پیش گنه و بدلائل مشرحه زیر هواپیما حساسی اف-۱۴، بوجود نیاز عملیاتی این مداورت و اتامین نمی نماید.

(۱) - باطن بودن درصدهایر دهی سیستم های اسلحه هوا با (زیر ۳ درصد)

(۲) - عدم توانایی انجام ایزامات مورد نیاز عملیات

(۳) - کمبود تعداد هوا، جای عملیاتی جهت پوشش مناطقی قابل نفوذ در هنگام متقابله مانهدیدات

بر پیشین یاد عملیات.

الف - بردنای نیندید آری خدمت گرفتن هواپیماهای بیشتر فند در کشورهای همسایه در دهه سال ۱۹۸۰ این نیروی هوایی رهنموری دیگری با خصوصیات متمایه که از نظر کیفیت و پشتیبانی آسانتر از اف-۱۴ باشد نیاز دارد.

ب - پیشنهاد انتخاب هواپیما مورد نظر بویژه ارتگورهای اروپایی برآوب تحت بررسی بوده و پیشنهاد متعاقبا اعلام میگردد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۲۳

هوایماها به دست شوروی بیفتد. سناتور یانگ گفت: من فکر می‌کنم که باید باز خرید این هوایماها را به ایران پیشنهاد کنیم. وزیر درياداری آمریکا گفت که آمریکا در این مورد هنوز تماسی با دولت جدید ایران نگرفته است.

خرید هوایماهای اف -۱۴ - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۷/۱۲/۲۰

آمریکا نگران افتادن اسرار سلاح‌های مدرن ایران به دست روس‌ها است واشنگتن - آسوشیتد پرس: مقام‌های وزارت دفاع آمریکا (پنتاگون) در حال حاضر بررسی این مسئله را آغاز کرده‌اند که اگر جنگ‌افزارهای متعلق به ایران از جمله اسرار تکنولوژی جت‌های اف -۱۴ به دست روس‌ها بیفتد چه میزان لطمه به امنیت آمریکا وارد خواهد آمد. پنتاگون در عین حال اقدام‌هایی را نیز بررسی می‌کند که میزان این لطمه و خسارت را به حداقل کاهش دهد. موضوع نگرانی آمریکا دیروز توسط پاره‌ای از مقام‌ها و منابع نزدیک به پنتاگون عنوان شد. به عقیده این مقام‌ها برخی از اسرار جت‌های اف -۱۴ ساخت آمریکا که در اختیار نیروی هوایی ایران است، ممکن است، مورد مطالعه قرار گرفته باشد. یک منبع وزارت دفاع آمریکا گفت: ما هنوز مدرک یا نشانه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم در دست نداریم که اسرار شکاری‌های اف -۱۴ یا موشک فینیکس به دست روس‌ها افتاده باشد.

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: وزارت دفاع آمریکا اعلام کرد ممکن است دفترچه‌های مربوط به طرز کار هوایماهای اف -۱۴ و موشک‌های آنها که به ایران فروخته شده، به دست شوروی‌ها افتاده باشد. سخنگوی وزارت دفاع آمریکا گفت: هیچ‌یک از آمریکاییانی که در ایران اقامت دارند، نتوانسته‌اند از روز ۱۹ فوریه دفترچه‌های مربوط به این هوایما را که در گاو صندوق‌ها نگهداری می‌شدند، بازرسی کنند. این دفترچه‌ها می‌تواند اطلاعاتی را که شوروی‌ها در باره هوایمای اف -۱۴ لازم دارند، در اختیار آنها بگذارد.

روزنامه اطلاعات، در تاریخ ۱۳۵۷/۱۲/۲۹ به نقل از رادیو لندن نوشت: آمریکا حاضر است اف -۱۴ها را از ایران بخرد. مقامات نظامی آمریکا، بخصوص نگران جنگنده‌های بازدارنده بسیار پیشرفته از نوع اف -۱۴ هستند. جنگنده‌های اف -۱۴ از انواع هوایماهایی هستند که ساختمان آنها باید سری بماند و اکنون دولت آمریکا از

۴۲۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

فروش جنگنده‌های اف -۱۴ بسیار متأسف است. هفتاد فروند از این هواپیماها به ایران فروخته شده است. یک مقام آمریکایی گفته است از صمیم قلب آمریکا امیدوار است دوباره آنها را از ایران بخرد.

توضیح: تعداد این هواپیماها هشتاد فروند بوده است، نه هفتاد. یک فروند به دلیل نقص فنی نتوانست پرواز کند و به ایران تحویل داده نشد. یک فروند نیز هنگام آزمایش در خلیج فارس سقوط کرد. ۷۸ فروند در ایران مانده بود.

آمریکا سلاح‌های پیچیده خود را از ایران باز خرید می کند - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۱/۸

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: هادینگ کارتر سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا اعلام کرد: دولت ایران در نظر دارد سلاح‌های پیچیده آمریکایی از جمله جنگنده‌های اف -۱۴ را به خود آمریکا بفروشد و بازگشت برخی کارشناسان آمریکایی را از ایران خواستار شود. وی اضافه کرد هم‌اکنون در این زمینه، گفتگوهای مقدماتی میان دو کشور آغاز شده است، اما آمریکا هنوز وارد جریات این باز خرید نشده است. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا گفت: در حال حاضر تهیه لیست موادی که ایران می‌خواهد به آمریکا پس بدهد امکان‌پذیر نیست، ولی هواپیماهای اف -۱۴ پیشرفته‌ترین و پیچیده‌ترین ساز و برگ جنگی، جزء سلاح‌هایی است که ایران خیال پس دادن آنها را به آمریکا دارد. با این حال ایران مایل است هواپیماهای اف -۵ را که شکاری‌های ساده‌ای بودند و شعاع پرواز کمی دارند ...

۵۷ - تمایل کانادا به خرید هواپیماهای اف -۱۴ - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۱/۱۵

اوتاوا - آسوشیتد پرس: سخنگوی امور دفاعی حزب محافظه کار کانادا گفت: اگر حزب محافظه کار، دولت را در اختیار بگیرد ۷۸ هواپیمای جنگنده اف -۱۴ آمریکایی را از ایران خواهد خرید و از آنها برای دفاع هوایی آمریکای شمالی استفاده خواهد کرد.

مذاکرات ایران و آمریکا به منظور باز خرید سلاح‌های پیچیده ایران از سر گرفته شد

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۲۵

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: وزارت دفاع آمریکا آغاز مذاکرات ایران و آمریکا پیرامون احتمال بازخرید ۷۸ جنگنده اف-۱۴ را که در زمان رژیم سابق از آمریکا خریداری شده بود، تأیید کرد. این مذاکرات به پیشنهاد دولت ایران از سر گرفته شده است؛ معذالک تاریخ نهایی پایان آن هنوز مشخص نشده است و به هر حال نتایج حاصله از آن، تنها از سوی دولت ایران منتشر خواهد شد. در این گزارش همچنین اعلام شده است که طی این مذاکرات، مسئله بازخرید دویست موشک زمین به زمین از نوع فینیکس نیز مطرح شده است.

۵۸ - انتشار خبر نظر ایران در فروش جنگنده‌های اف-۱۴ - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۵/۹.

۵۹ - اظهار نظر مقامات آمریکا در باره خرید هواپیماهای اف-۱۴: آمریکا می‌خواهد ارزان‌تر و بدون پرداخت پول نقد، اف-۱۴ها را بازخرید کند! واشنگتن - آسوشیتد پرس: وزارت امور خارجه آمریکا اعلام کرد: آمریکا می‌کوشد هواپیماهای جنگنده اف-۱۴ را که به ایران فروخته است، بازخرید کند. یکی از علل بازخرید این جت‌های ساخت آمریکا - که هنوز جزء اسرار نظامی این کشور به‌شمار می‌رود - ترس از این است که مبدا این هواپیماها به دست شوروی بیفتد. سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا گفت: ما با دولت ایران در حال مذاکره‌ایم تا امکان بازخرید ۷۸ فروند اف-۱۴ را که به این کشور فروخته‌ایم فراهم کنیم، اما هنوز هیچ تصمیم نهایی در این باره گرفته نشده است. ارزش هر یک از این هواپیماها ۲۵ میلیون دلار است، اما آمریکا به دولت ایران اعلام کرده است مبلغی بیش از بهای مستعمل آنها نخواهد پرداخت. دولت آمریکا همچنین در مورد نحوه پرداخت مبلغ بازخرید مطالعه می‌کند و در نظر دارد به جای پول نقد، وسایل یدکی هواپیما غیرنظامی و نیز وسایل یدکی هواپیماهای اف-۴ (فانتوم) آمریکایی را که ایران قصد دارد از آنها استفاده کند، تامین کند! (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۵/۱۱)

۶۰ - توضیحات سخنگوی دولت موقت - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۵/۲۵

شورای انقلاب در جلسهٔ اخیر خود پیشنهاد دولت موقت جمهوری اسلامی در بارهٔ تعیین سرنوشت هواپیماهای اف-۱۴ (تام ناکت) را مورد بررسی قرار داد و تصویب کرد که تعیین سرنوشت (تحویل، فروش یا بازپس دادن آنها) را در اختیار خود داشته باشد. از سوی دیگر سخنگوی دولت (صادق طباطبایی) در هفتهٔ گذشته اعلام کرد: قرارداد جنگنده‌های فوق مدرن اف-۱۴ به دلیل هزینهٔ بسیار زیاد نگهداری آن، لغو شده است. طباطبایی در این گفتگو اضافه کرد: نگهداری این هواپیماها برای آمریکا نیز دردسر دارد و گفته می‌شود که تعدادی از وسایل هواپیماهای مذکور بعد از هر پرواز باید تعویض شود. هر یک از هواپیماهای اف-۱۴ در حدود شصت میلیون دلار از سوی رژیم گذشته خریداری شده است و به علت سیستم پیچیدهٔ آن و اینکه می‌تواند موشک فینیکس را حمل کند، محل پایگاه‌های آن نیز برای ابرقدرت‌ها ارزش استراتژیکی دارد. سخنگوی دولت در همان جلسه اعلام کرد که ایران ۷۵ تا ۸۰ فروند اف-۱۴ در اختیار دارد.

۶۱ - واکنش‌ها به تصمیم شورای انقلاب در بارهٔ فروش هواپیماهای اف-۱۴

در جلد نهم خاطراتم: «ترور شخص و شخصیت» به تفصیل در بارهٔ این افراد و ادعاهایشان توضیح داده‌ام.

۶۲ - ناوچه‌های ایران در بندر شربور فرانسه سرگردانند - روزنامهٔ اطلاعات،

۱۳۵۸/۱/۱۵

شربور - خبرگزاری فرانسه: سه ناوچهٔ تندرو و مخصوص عملیات گشتی از دوازده ناوچه‌ای که شاه سابق در سال ۱۹۷۵ به فرانسه سفارش داده بود، با یکصد سرنشین ایرانی از چند هفته پیش در انتظار وصول دستور رژیم تازهٔ ایران در بندر شربور متوقف شده‌اند. نه فروند از این ناوچه‌ها قبلاً به ایران تحویل داده شده است.

جمهوری اسلامی ایران

وزارت دفاع

شماره .....
 تاریخ .....
 موضوع .....
 (تفصیل)

خیلی محرمانه
 ۵۸/۵/۸
 ۱۳۵۸/۵/۸
 ۱۳۵۸/۵/۸

در ملاقاتی که امروز گذشته، نظامی فرانسه با اینجانب بعمل آورد اظهار داشت که کارخانجات کشتی‌سازی *Amiens* که تا بحال ناوچه سریع‌بنام *la Combattante* تحویل نیروی دریائی ایران داده و تعداد ۳ ناوچه دیگر نیز در حال تحویل دادن میباشند، حاضرند پرسنل تخصص کافی که حد اکثر سه نفر باشند برای نگاهداری و تعمیرات ناوچه های مزبور با ایران اعزام دارند که در نیروی دریائی استخدام شوند. و نیز حاضرند تعدادی تخصص دیگر (حد اکثر هفت نفر) برای انجام تعمیرات و نگاهداری ناوهای دیگر جمهوری اسلامی در اختیار نیروی دریائی بگذارند. پس از مشورت با ما و ستاد نیروی دریائی باین نتیجه رسیدیم که داشتن چنین اکیب تخصص تعمیراتی در حال حاضر فوق‌العاده ضروری بوده و در مقابل هزینه نسبتاً کمی که استخدام این چند نفر ایجاب مینماید از فرسودگی ناوهای جلوگیری بعمل آمده و از هزینه های تعمیراتی بیشتری جلوگیری بعمل میآید. علیهذا پیشنهاد مینماید اجازه فرمایند برای خواستن پیشنهاد برای استخدام پرسنل تخصص فوق اقدام بعمل آید.

سرتیپ تقی ریاحی
 وزیر دفاع طی

شماره ۵۶۵۱۰

تفصیل

شماره .....
تاریخ .....

دولت موقت جمهوری اسلامی ایران
نخست‌وزیر

خیلی محرمانه

تیمسار سررتیب تقی‌ریاحی
وزیر دفاع ملی

۱۱۳
۵۱۸

موضوع: ابلاغ قرارداد نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی

عطف بنامه شماره ۴۰۰/۸۴ - ۰۱ - ۱۴۰۱ - ۳۰۴

موضوع ۱۳۵۸/۵/۸ نظریه جنابعالی در مورد ابلاغ قرارداد

مورد نظر مورد تأیید می‌باشد. ل.

۱۴۹۵

۵۸،۵/۱۷

نخست‌وزیر

مهدی بازرگان

تقریبی

رونوشت همراه با نامه بانامه وزارت دفاع جهت اطلاع وزارت امور خارجه

۱۰۳۷۳

۱۳۵۸/۵/۱۸

چون شماره ۱۳۵۸/۵/۱۸

خیلی محرمانه

۶۵ - نامه وزارت دفاع به نخست‌وزیر در باره ناو خارک

جمهوری اسلامی ایران
 وزارت دفاع ملی
 معاونت تسلیحاتی
 تهران (تلفن)
 آ: وزارت دفاع ملی (معاونت تسلیحاتی)
 ب: جناب آقای مهندس مهدی بازرگان نخست‌وزیر

تاریخ: ۱۳۵۸/۵/۸
 شماره: ۴۰۳/۴۰۱-۱-۸۰۰/۸۴

موضوع: ... امضاء: قرار داد نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران ...
 پست: .....

- ۱- با بررسیهای متعددی که در زمینه لغو قراردادهای زائد و ابقاء قراردادهای مورد نیاز در سطح نیروها و ستاد کل ارتش در جریان است در آخرین جلسه کمیسیون مورخ ۵۸/۴/۲۲ ستاد کل ارتش وضعیت قرارداد ساخت و تحویل یک فروند ناو لجستیکي ۳۰ هزار تنی (بنام ناو خارک) با کمپانی انگلیسی SAWAN HUNTER مطرح زیر بررسی و اعلام گردیده است.
- ۲- این قرارداد مبلغ اولیه ۳۲ میلیون لیره انگلیسی به علاوه حدود ۷ میلیون لیره با افزایش قیمت یعنی جمعا " حدود ۳۹ میلیون لیره انگلیسی بوده که حدود ۲۸/۸ میلیون لیره آن پرداخت شده و با توجه به پیشرفت ساختمان ناو، پرسنل نیروی دریایی آماده تحویل گرفتن آن ظرف چند هفته آینده در انگلستان میباشد. لذا با توجه به شرایط قرارداد و پیشرفت ساختمان ناو و ابقاء قرارداد مورد درخواست نیروی دریایی میباشد.
- ۳- با عنایت به مراتب بالاستدعی است مقرر فرمایند نظراتی را در مورد ابقاء قرارداد ناو لجستیکي خارک اعلام دارند.

وزیر دفاع ملی ایران، سرتمیپ تقی ریاحی

۵۱۸۱۵
 ۱۱۱۵

۶۶ - پاسخ نخست‌وزیر به وزارت دفاع و رونوشت به وزارت امور خارجه

شماره .....
تاریخ .....

وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
شصت و نهم

خیلی محرمانه

تیمسار سرنیتب نظری ریاحی
وزیر دفاع ملی

موضوع: ابلاغ قرارداد نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی

عطف بنامه شماره ۴۰۰/۸۴ - ۵۱ - ۱۴۰۱ - ۳۵۳
موضوع ۱۳۵۸/۵/۸ نظریه جناب‌عالی در مورد ابلاغ قرارداد
مورد نظر مورد تأیید می‌باشد. ل.

۲/۱۴۹۵
۵۸ / ۵ / ۱۷

نخست‌وزیر
مهدی بازرگان

رونوشت همراه بنامه وزارت دفاع جهت اطلاع وزارت امور خارجه

۱۰۳۷
۵۸ / ۵ / ۱۸

خیلی محرمانه

۶۷ - نامهٔ وزیر دفاع به نخست‌وزیر در بارهٔ تأسیسات پارچین

جمهوری اسلامی ایران
وزارت دفاع ملی
سازمان صنایع دفاع ملی

تذکار سریع

از : وزارت دفاع ملی

ب: جناب آقای نخست‌وزیر دولت وقت انقلاب اسلامی

موضوع : تجزیه و تحلیل قرارداد مطرح‌شده در کارخانجات شماره ۲۰ پارچین

تاریخ : ۱۳۵۸/۵/۲۰

شماره : ۳۰۹/۱۲۰۱-۲۶-۲

پیوست :

محترماً با استحضار می‌رساند:

۱- موضوع قرارداد و طرف قرارداد
این قرارداد جهت تولید نیتروسلولز از ۲۲۵۰ تن در سال و یازدهم تا ۱۳۹۵ تن در سال .
این قرارداد با موسسه فرانسوی سوئیته ناسیونال دهمودرناکسپلوریف S. N. P. E منعقد گردیده است .

۲- قیمت قرارداد
۱۵۲۰۰۶۰۰ ریال / ۱۵۲۰۰۶۰۰ فرانک فرانک سوئیس / ۲۴۰۰۰۰۰۰ ریال .

۳- پرداخت ها تا این تاریخ
۱۵۲۰۰۶۰۰ ریال / ۱۵۲۰۰۶۰۰ فرانک فرانک سوئیس

۴- تعهدات باقی‌مانده
مبلغ - / ۲۴۰۰۰۰۰۰ ریال

۵- میزان به‌صرفت طرح
حدود ۹۸ درصد ماشین‌آلات به‌منطقه کارخانجات حمل‌شده در مدت محدود ۷۰ درصد از عملیات ساختن می‌توان انجام یافت .

۶- شرایط خاص قرارداد
بعلت تاخیر در اجرای عملیات ساختن می‌گردد مهلت زمان بوده است . طرف قرارداد در برابر فرمول Escalation مبلغ اضافی در حدود ۴۵ میلیون فرانک فرانک سوئیس درخواست نمود که کمیاب‌ترین در زمینه آن متخمسین سازمان صنایع دفاع ملی با طرف قرارداد مذاکره نماید .

%%%

خیلی محرمانه

۵ ۱۱۱ م

جمهوری اسلامی ایران

وزارت دفاع ملی

سازمان صنایع دفاع ملی

از : _____
به : _____
موضوع : _____
تاریخ : _____
شماره : _____
پیوست : _____

خیلی محرمانه

۷- پیشنهاد

صرفنظر از نیاز فعلی و آتی ارتش جمهوری اسلامی، به منظور احیای سرمایه‌گذاری، استدعا می‌شود اجازه فرمایند:

- الف - متخصصین سازمان صنایع دفاع ملی با طرف قرارداد دارای مذاکره شده و با برنامه‌ریزی جدید، این طرح‌ها را با پایان داده می‌باید اگند.
- ب - به سازمان برنامه بودجه دستور داده شود که ضمن تماس و همکاری با متخصصین سازمان صنایع دفاع ملی در تأمین اعتباری در حدود ۲۵ میلیون تریا تک‌فرا تسوه ۵۰ میلیون ریال اقدام گسه با توجه به برنامه زمان بندی جدید بتدریج مورد استناد قرار گیرد.

با احترام

وزیر دفاع ملی - سرتمپ تقی ریاحی

گیرندگان:

- ۱- جناب آقای وزیر امور خارجه جهت آگاهی .
۲- جناب آقای وزیر مشاور و سرپرست سازمان برنامه بودجه جهت آگاهی .

خیلی محرمانه

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۳۳

۶۸ - نامهٔ وزیر دفاع به نخست‌وزیر در بارهٔ مرکز تحقیقات در سازمان صنایع دفاع

جمهوری اسلامی ایران
وزارت دفاع ملی
سازمان صنایع دفاع ملی

اقدام سریع

از : **وزارت دفاع ملی**

به : **جناب آقای نخست‌وزیر دولت موقت انقلابی**

موضوع : **تراراد ادا ایجا د مرکز جنس و تحقیق در سازمان صنایع دفاع ملی**

تاریخ : **۱۳۵۸/۵/۲۰**

شماره : **۳۰۹/۱۳۰۱-۴۶-۲**

پوست :

محتویاً : **با استحضار میسر باشد :**

- ۱- این تراراد در خرداد ماه ۱۳۵۷ جهت ایجا د یک مرکز جنس و تحقیق در پارچه‌های فیما بین سازمان صنایع نظامی و دولت روسیهٔ آلمانی فرینتور بر مبلغ ۱/۰۰۰ ریال (یک هزار و صدها تومان) برای ۰۰۰/۰۰۰ ریال (صدها و بیست و شش هزار تومان) منعقد گردید .
- ۲- سازمان صنایع دفاع ملی طی گزارشی پیشیناً ذکر شده است که چون حدود ۹۰ درصد از هزینه تراراد پرداخت شده است ، لذا تراراد با تاخیر آید ادا می‌گردد .
- ۳- با توجه به ترا بط فوق به سازمان صنایع دفاع ملی دستور داده شد نسبت به ادا معتراراد با ادا معتراراد معمول دارنمست .

بر اوجه جهت استحضار گزارش می‌گردد . مستثنیاً این به سازمان برنامه بودجه دستور فرمایند نسبت به تأمین مبلغ اعتباری در حدود ۰۰۰/۰۰۰ ریال برای ادا معتراراد دستور جهت اقدام نمایند .

با احترام

وزیر دفاع ملی - سرتهیب تقی ریاحی

گیرندگان :

- ۱- جناب آقای وزیر امور خارجه جهت آگاهی .
- ۲- جناب آقای وزیر مشاور و سرپرست سازمان برنامه بودجه جهت آگاهی .

خیلی محرمانه

م ۱۱۱ ن

۷۱ - نامه آقای نخست وزیر به وزارت دارایی و امور اقتصادی و وزیر امور خارجه

دولت موقت جمهوری اسلامی ایران

شماره .....

تاریخ .....

شکوری

نخست وزیر

سری

جناب آقای علی اردلان

وزیر دارایی و امور اقتصادی

موضوع: نیاز ارزی فوری وزارت دفاع

با ارسال فتوکپی نامه شماره ۳۱-۳۰۴ مورخ ۵۸/۵/۲۹ وزارت دفاع ملی و با توجه به اینکه ده -
میلیون دلار ارز درخواستی برای خرید و حمل قطعات -
بدکی تسلیحات ضروری و دفاعی و از محل اعتبارات
میباشد خواهشمند است ترتیب تا مهین آن و صدور حواله در
وجه سفارت دولت جمهوری اسلامی در واشینگتن
بفرما شید بدهند.

نخست وزیر

مهدی بازرگان

۲/۱۷۰۴

۵۸/۵/۲۹

رونوشت با انضمام فتوکپی نامه وزارت دفاع ملی برای
وزارت امور خارجه.

- برای اطلاع وزارت دفاع ملی

شکوری

سری

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۳۷

۷۲ - اسامی اعضای کمیسیون بررسی استخدام کارشناسان خارجی در ارتش

- مورخه ۱۳۵۸/۵/۳

- ۱ - ستوان یکم محمد سرلک، از نیروی هوایی
- ۲ - ناخدا پرویز نامجو، از نیروی دریایی
- ۳ - سرگرد حسن صمیمی، از سازمان صنایع دفاع ملی
- ۴ - سرهنگ سیاوش اعتمادی، نذاجا طرح برنامه و بودجه
- ۵ - سرگرد فرج کلانتری، از مد-اطلاعات نذاجا
- ۶ - سرهنگ امیری، نماینده شهربانی، دایره اتباع بیگانه
- ۷ - سرهنگ فضل الله سلیمی، نماینده سازمان صنایع دفاع ملی
- ۸ - سرهنگ ۲ علی اصغر ماهریان، نماینده شورای تداوم انقلاب سازمان
- ۹ - سرهنگ عبدالعلی فرهی، نماینده ژاندارمری کل کشور
- ۱۰ - آقای محمدرضا بهرامی، مدیرکل استخدام اتباع خارجی وزارت کار
- ۱۱ - سرهنگ خسرو درگاهی، معاونت تسلیحاتی وزارت دفاع
- ۱۲ - سرهنگ ۲ منوچهری، تشریفات و روابط خارجی اداره دوم
- ۱۳ - آقای دکتر علی صادقی تهرانی، وزارت امور خارجه
- ۱۴ - سرگرد عباس رزمخواه، نماینده شورای تداوم انقلاب
- ۱۵ - سرهنگ مهدی خدیوی، نماینده شورای تداوم انقلاب

۷۳ - تکذیب بازگشت کارشناسان خارجی - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۱/۱۵

واشنگتن - خبرگزاری فرانسه: وزارت امور خارجه آمریکا، پنتاگون و کمپانی‌های سازنده هواپیما برای نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران، این شایعه را که تکسین‌ها و کارشناسانی برای نگهداری از شکاری‌های بمب‌افکن و هواپیماهای حمل و نقل که در سال‌های اخیر به ایران فروخته شده، اعزام داشته‌اند، تکذیب کردند. سخنگوی شرکت گرومان آئرو اسپیس، سازنده هواپیماهای جنگنده اف-۱۴ و لاکهید فروشنده هواپیماهای فانتوم اف-۱۴ تأکید کردند که به منظور نگهداری از این تسلیحات جنگی، کارشناسانی به ایران نفرستاده‌اند. وزارت دفاع آمریکا نیز ضمن ابراز شگفتی از این شایعه، اعتراف کرده است که هنوز در حدود هفتاد تن از اعضای میسیون نظامی سفارت

آمریکا در تهران به سر می‌برند. مقامات وزارت دفاع آمریکا دیشب گفتند: دولت ایران چندین هفته پیش اظهار تمایل کرده بود که هواپیماهای جنگنده اف-۱۴ و موشک‌های فوق مدرن آنها را به آمریکا بفروشد؛ زیرا دولت ایران دیگر نیازی به این قبیل سلاح‌های جنگی ندارد.

۷۴ - اعلام لغو پیمان نظامی ایران و آمریکا - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۳۱
 دکتر یزدی وزیر امور خارجه ایران در یک مصاحبه مطبوعاتی که با شرکت خبرنگاران مطبوعات داخلی و خارجی و خبرنگاران رادیو و تلویزیون به مناسبت اعتراض به رویه سنای آمریکا در باره دخالت در امور داخلی ایران تشکیل شد، شرکت کرد و توضیحات بیشتری پیرامون این موضوع بیان داشت. دکتر یزدی در پاسخ خبرنگار اطلاعات که سؤال کرد آیا بررسی لغو قرارداد دو جانبه دفاعی ایران و آمریکا در چنین شرایطی سرعت می‌گیرد؟ اظهار داشت: این قرارداد لغو خواهد شد. هم‌اکنون هیئت دولت مشغول بررسی چگونگی لغو این قرارداد است. در مورد قرارداد بین ایران و شوروی که در سال ۱۹۲۱ منعقد شده و بر اساس آن در صورت مداخله قوای بیگانه در ایران، شوروی به ایران کمک نظامی خواهد کرد، سؤال شد. وزیر خارجه پاسخ داد: تمام قراردادهایی که با استقلال و حاکمیت ملی ما مغایرت داشته باشد، لغو خواهد شد. در این مورد سیاست خارجی ما بر اساس موازنه منفی است و نه مثبت؛ بنابراین، اگر به دولتی اجازه مداخله در امور داخلی خود را نمی‌دهیم شامل هر قرارداد مشابهی نیز خواهد بود.

بی‌طرفی فعال

وزیر امور خارجه با تأکید بر استقلال مملکت و حق حاکمیت ملی ایران و استقلال در تمام ابعاد اقتصادی، سیاسی، نظامی و مالی گفت: بر اساس چنین اهدافی است که برای دولت انقلابی یکی از ارکان سیاست خارجی، عدم تعهد و درگیری ابرقدرت‌هاست و همچنین بی‌طرفی فعال که به انزوا کشیده نشویم. بر این اساس، روابط ما با کشورهای دیگر، دوستانه و بر پایه احترام متقابل و در چهارچوب مصالح ملی است. هر کشوری که به ما احترام بگذارد می‌توانیم با آن روابط دوستانه داشته باشیم و در مقابل، هر کشوری که بخواهد در امور داخلی ما دخالت کند، ایستادگی و مقاومت

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۳۹

خواهیم کرد و تا آنجا که توانایی داریم خواهیم جنگید. وزیر خارجه، در ادامه اظهارات خود گفت: این حق حاکمیت ملی ماست که بر اساس ضوابط و معیارهای انقلابی خودمان رسیدگی بکنیم و این یک امر داخلی است؛ پس قطعنامه سنای آمریکا دخالت آشکار در امور داخلی ایران است. دکتر یزدی قسمتی از مفاد نامه سائروس ونس به وزارت خارجه ایران را نقل کرد که به ضرورت دوستی میان دو ملت ایران و آمریکا اشاره کرده و اظهار علاقه و آمادگی نموده که روابط ایران و آمریکا گسترده تر باشد.

اظهار علاقه به کمک

در این نامه، دولت آمریکا اظهار علاقه کرده که در زمینه اقتصادی و هر زمینه دیگری از جمله از لحاظ نظامی به ایران کمک کند و در مورد همکاری آینده، مشورت نماید. وزارت خارجه ایران به این نامه پاسخ داده که اطمینان می دهیم جمهوری اسلامی در مصالح مشترک، آماده همکاری است و اینکه اشاره شده است دولت آمریکا قصد ندارد در امور ایران دخالت کند، تشکر کرده است. دکتر یزدی افزود: علاوه بر آن، در نامه وزارت خارجه ایران به سائروس ونس، اظهار تعجب شد که چرا صدای آمریکا در مقابل کشته شدن جوانان ما به دست رژیم گذشته، ساکت بوده، اما اکنون که جنایتکارانی مجازات می شوند که از پنجاه سال پیش مرتکب جنایت شده اند، از آنان پشتیبانی می کنند. وزیر خارجه جمهوری اسلامی ایران، سپس اظهار داشت: اطمینان می دهیم که دولت متبوع بر اساس حفظ استقلال ملی و بر مبنای جدیدی مایل است با آمریکا روابط برقرار نماید. این مبنا عبارت از توجه به احساسات مردم ایران و قبول واقعیت هایی است که در کشور ما رخ داده است. دکتر یزدی در پاسخ قسمت دیگری از نامه وزارت خارجه آمریکا اظهار داشت: به گروه بندی های مختلف و وابستگی هایی که هر کدام از آنها دارند و نفوذ صهیونیسم در محافل آمریکا واقف هستیم و به روابطی که این عوامل با شاه سابق داشتند، آشنا می باشیم و توجه داریم که قوه مقننه از مجریه جداست و چنین قطعنامه ای لزوماً به عنوان سیاست دولت آمریکا نسبت به ایران نیست، اما ناگزیر هستیم اعتراض خود را به دولت آمریکا بکنیم. همان طور که گفتیم موضع ما در برابر قطعنامه سنای آمریکا، خدشه ای در دوستی دو ملت ایران و آمریکا وارد نخواهد ساخت و روابط ما در سطح دو ملت می تواند کماکان ادامه داشته باشد.

دکتر یزدی اعلام کرد: آیت‌الله خلیلی رئیس دادگاه انقلاب نیست و عضو رهبری هم نیست و متأسفیم که سنای آمریکا بر اساس یک خبر تأیید نشده جرایم، نظر خود را در مورد دادگاه انقلاب ابراز داشته است.

۷۵ - لغو قرارداد دوجانبه نظامی ایران و آمریکا - روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۸/۹
 دکتر یزدی، وزیر امور خارجه در آستانه سفر خود به الجزایر به مناسبت شرکت در بیست و پنجمین سالگرد انقلاب اسلامی الجزایر، گفت: پیشنهاد لغو قرارداد ۱۹۵۹ بین ایران و آمریکا و قرارداد ۱۹۲۱ بین ایران و شوروی را به شورای انقلاب داده است. اشاره دکتر یزدی به قرارداد ۱۹۵۹ بین ایران و آمریکا، قرارداد دوجانبه نظامی و چهار ضمیمه آن است که بعد از انقلاب ۱۹۵۸ عراق و خروج آن از پیمان بغداد - که بعداً به سنتو تغییر نام داد - و به منظور حفظ سلطه نظامی آمریکا در منطقه با رژیم پیشین منعقد شد.

مفاد این قرارداد به آمریکا «حق» می‌دهد در صورت احساس خطر، نیروی نظامی در ایران پیاده کند. بر اساس دو فصل از «قرارداد مودت» بین ایران و شوروی که در سال ۱۹۲۱ منعقد شد و اکنون پیشنهاد بلااعتبار بودن آن به شورای انقلاب داده شده است، چنانچه نیروی نظامی خارجی در یکی از دو کشور همسایه ایران و شوروی بر علیه دیگری مستقر شود، دولت دیگر حق مداخله نظامی خواهد داشت.

دکتر یزدی در این خصوص که چرا سفیر بین ایران و لیبی مبادله نشده است، گفت: امام یک شرطی قائل شده‌اند و ما هم از نظر امام تبعیت می‌کنیم.
 پیرو پیشنهاد وزارت امور خارجه، پیمان ۱۹۵۹ نظامی ایران و آمریکا و قرارداد ۱۹۲۱ با شوروی لغو شد.

هیئت وزیران دولت موقت جمهوری اسلامی ایران، پیشنهاد لغو موافقتنامه همکاری بین ایران و آمریکا (قرارداد ۱۹۵۴) را تصویب و به شورای انقلاب ارسال کرد. همچنین هیئت وزیران در بیانیه‌ای فسخ فصول پنجم و ششم عهدنامه مودت ما بین ایران و روسیه (قرارداد ۱۹۲۱) را اعلام کرد. متن بیانیه‌های هیئت وزیران در این موارد به شرح زیر است:

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۴۱

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۸/۱۲ پیشنهاد وزارت امور خارجه را در مورد لغو موافقتنامه همکاری بین ایران و ایالات متحده آمریکا مورخ ۱۴ اسفند ۱۳۳۷ را به شرح ماده واحده زیر تصویب و جهت شورای انقلاب ارسال داشتند:

ماده واحده: قانون مربوط به اجرای موافقتنامه همکاری بین ایران و ایالات متحده آمریکا مورخ ۱۴ اسفند ۱۳۳۷ (برابر ۵ مارس ۱۹۵۹) لغو و به دولت اجازه داده می‌شود که مراتب فسخ را مطابق ماده ۶ موافقتنامه به دولت آمریکا اعلام نماید. هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۸/۱۲ پیشنهاد وزارت امور خارجه را تصویب و موافقت نمودند که مراتب بلاموضوع بودن و فسخ فصول پنجم و ششم عهدنامه مودت ما بین ایران و روسیه، منعقد در مسکو، مورخ هشتم حوت ۱۲۹۹ هجری مطابق با ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ میلادی اعلام گردد. ۵۸/۸/۱۵ (همچنین نگاه کنید به: روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۸/۹).

متن پیمان نظامی ایران و آمریکا، پس از ۲۱ سال برای نخستین بار انتشار می‌یابد
متن کامل موافقتنامه نظامی ایران و آمریکا

متن موافقتنامه، بین ایران و آمریکا که در ۱۷ اسفند ماه ۱۳۳۷ در آنکارا به امضای نمایندگان مختار دولت شاهنشاهی ایران و ایالات متحده رسیده و طبق ماده واحده، سه روز پس از آن، در مجلس منحلّه سنای ایران تصویب شده است، امروز به دست خبرنگار ما افتاد. این همان قرارداد اسارت‌باری است که تا کنون ۹۷۰ قرارداد دیگر بر اساس آن توسط آمریکا به ایران تحمیل شده است. در همین قرارداد ننگین است که به بهانه اشتراک مساعی برای امنیت و دفاع، زمینه مداخلات لحظه به لحظه در حق حاکمیت کشور ما را فراهم کرده است. این قرارداد، تا کنون (پس از ۲۱ سال) محرمانه باقی مانده و متن آن نه تنها در هیچ یک از روزنامه‌های کشور انتشار نیافته، بلکه نزدیک‌ترین و باوفا‌ترین سگ‌های رژیم شاه مخلوع نیز از مفاد آن بی‌اطلاع بوده‌اند. بنا بر اظهارات مکرر مسئولین وزارت امور خارجه، این قرارداد و همچنین قرارداد ۱۹۲۱ ایران و شوروی، مدت‌هاست تحت مطالعه است و شخص وزیر خارجه، یک بار اعلام کرده است که این هر دو قرارداد لغو می‌شوند. متن این هر دو قرارداد در هیئت دولت تحت بررسی است. به نظر می‌رسد، دولت موقت جمهوری اسلامی، این دو قرارداد را همزمان لغو کند. در ماده ۲ قرارداد ایران و آمریکا آمده است: «دولت کشورهای متحد آمریکا، طبق قانون امنیت مشترک، مصوب سال ۱۹۵۴ و اصلاحات آن و قوانین مربوطه

کشورهای متحده آمریکا و طبق قراردادهای مربوطه که بین دولت ایران و دولت کشورهای متحده آمریکا تا کنون بسته شده، یا بعد از این بسته خواهد شد، بار دیگر تأیید می‌کند که مساعدت‌های نظامی و اقتصادی به‌نحوی که دولت ایران و دولت کشورهای متحده آمریکا توافق کنند، برای کمک به دولت ایران در حفظ استقلال ملی و تمامیت خود و پیشرفت مؤثر اقتصاد آن کشور ادامه خواهد داد». اما ادامه این کمک‌ها تا کنون چیزی جز استعمار ملت ایران و تحمیل قراردادهای غیرانسانی دیگر به‌وسیله رژیم سرسپرده پهلوی، نتایج دیگری به بار نیاورده است. قراردادهایی که تعداد آنها به حدود هزار می‌رسد و دولت ایران در صدد بررسی تک تک آنها است، تا پس از بررسی معلوم شود که حفظ قراردادهای نیمه‌تمام که منبعث از همین قرارداد ننگین به اصطلاح مادر است، به نفع ایران هست یا خیر؟ با توجه به اینکه این قرارداد بین دولت شاهنشاهی ایران و آمریکا بسته شده بود و متن آن با همان شکل اولیه و ماده واحده‌ای که مجلس منحل شورای ملی در ۲۱ سال پیش تصویب شده، عیناً چاپ می‌شود.

قانون راجع به موافقتنامه همکاری بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت کشورهای متحد آمریکا

مصوب ۱۷ اسفند ماه ۱۳۳۷: ماده واحده موافقتنامه همکاری بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت متحده آمریکا مشتمل بر یک مقدمه و شش ماده که در چهاردهم اسفندماه ۱۳۳۷ در آنکارا به امضای نمایندگان مختار دولت شاهنشاهی و دولت ایالات متحده آمریکا رسیده است، تصویب می‌شود. قانون فوق که مشتمل بر ماده واحده و متن موافقتنامه همکاری ضمیمه است در جلسه یکشنبه هفدهم اسفندماه یک‌هزار و سیصد و سی و هفت به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت

این قانون در ۱۳۳۷/۱۲/۲۰ به تصویب مجلس سنا رسیده است.

متن موافقتنامه دولت شاهنشاهی ایران و دولت متحده آمریکا

نظر به اینکه مایلند اعلامیه‌ای را که در تاریخ ۲۸ ژوئیه ۱۹۵۸ در لندن به آن ملحق شده‌اند مورد اجرا گذارند؛ نظر به اینکه به‌موجب ماده اول پیمان همکاری متقابل که در بغداد در تاریخ ۲۴ فوریه ۱۹۵۵ به امضا رسیده، امضاکنندگان موافقت کرده‌اند که برای امنیت و دفاع خود اشتراک مساعی نمایند و همچنین چون مندرج در اعلامیه

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۴۳

مذکور در فوق، دولت کشورهای متحد آمریکا به منظور صلح جهانی قبول کرده است که با دولتهایی که اعلامیه مذکور را برای امنیت و دفاع کشور خود امضا کرده‌اند، تشریک مساعی نماید؛ با ملاحظه اینکه در اعلامیه فوق، اعضای پیمان همکاری متقابل که اعلامیه را امضا کرده‌اند، تصمیم خود را در حفظ امنیت دسته‌جمعی و مقاومت در مقابل تجاوز مستقیم و غیرمستقیم تأیید نموده‌اند؛ به علاوه نظر به اینکه دولت کشورهای متحد آمریکا در کارهای کمیته‌های عمده پیمان همکاری متقابل، که در بغداد در تاریخ ۲۴ فوریه ۱۹۵۵ به امضا رسید، پیوستگی دارد؛ نظر به علاقه به تحکیم صلح بر طبق اصول منشور ملل متحد؛ نظر به اینکه دو دولت حق خود را در اشتراک مساعی برای امنیت و دفاع خود طبق ماده ۵۱ منشور ملل متحد تأیید می‌نمایند؛ نظر به اینکه دولت کشورهای متحد آمریکا حفظ استقلال و تمامیت کشور شاهنشاهی ایران را برای منافع خود و صلح جهانی، امر حیاتی تشخیص می‌دهد؛ نظر به اینکه اختیاراتی را که کنگره کشورهای متحد آمریکا برای دادن مساعدت‌های مقتضی به موجب قانون امنیت مشترک مصوب سال ۱۹۵۴ و اصلاحات آن و همچنین به موجب قطعنامه مشترک برای ایجاد صلح و ثبات در خاورمیانه، به رئیس جمهور آمریکا داده است، به رسمیت می‌شناسند؛ نظر به اینکه موافقتنامه‌های مشابهی بین دولت آمریکا و دولت ترکیه و دولت پاکستان جداگانه منعقد شده است، به شرح زیر موافقت می‌کنند:

۱ - دولت شاهنشاهی ایران مصمم است که در مقابل تجاوز مقاومت کند. در صورت تجاوز به کشور ایران دولت کشورهای متحد آمریکا طبق قانون اساسی آمریکا اقدامات مقتضی را که شامل استفاده از نیروی نظامی خواهد بود؛ به طوری که مورد توافق طرفین باشد و به شرح مندرج در قطعنامه مشترک برای ایجاد صلح و ثبات در خاورمیانه به منظور مساعدت با دولت شاهنشاهی ایران بر حسب درخواست آن دولت، به عمل خواهد آورد.

۲ - دولت کشورهای متحد آمریکا طبق قانون امنیت مشترک مصوب سال ۱۹۵۴ و اصلاحات آن و قوانین مربوطه کشورهای متحد آمریکا و طبق قراردادهای مربوطه که بین دولت ایران و دولت کشورهای متحد آمریکا تاکنون بسته شده یا بعد از این بسته خواهد شد، بار دیگر تأیید می‌کند که به مساعدت‌های نظامی و اقتصادی به نحوی که

دولت ایران و دولت کشورهای متحد آمریکا توافق کنند برای کمک به دولت ایران در حفظ استقلال ملی و تمامیت خود و پیشرفت مؤثر اقتصاد آن کشور، ادامه خواهد داد.

۳ - دولت شاهنشاهی ایران تعهد می‌کند که این‌گونه مساعدت‌های نظامی و اقتصادی را که دولت کشورهای متحد آمریکا به عمل آورد به نحوی که با منظورها و مقاصدی که دول امضا کننده اعلامیه لندن مورخ ۲۸ ژوئیه ۱۹۵۸ مقرر داشته‌اند، موافق باشد و به منظور ایجاد وسیله مؤثر برای توسعه اقتصاد کشور ایران و حفظ استقلال و تمامیت آن کشور مورد استفاده قرار دهد.

۴ - دولت شاهنشاهی ایران و دولت کشورهای متحد آمریکا با سایر دولی که به اعلامیه لندن مورخ ۲۸ ژوئیه ۱۹۵۸ پیوستگی دارند به منظور تهیه و شرکت در اقدامات دفاعی که طرفین آن را مطلوب تشخیص دهند، به شرط موافقت با سایر شرایط مندرج در این موافقتنامه، اشتراک مساعی خواهند نمود.

۵ - مواد این موافقتنامه فعلی در اشتراک مساعی دولت به شرح پیش‌بینی شده در قراردادها بین‌المللی با ترتیبات دیگر به عمل خواهند آورد، مؤثر نخواهد بود.

۶ - این موافقتنامه از تاریخ امضای آن مجرا است و تا مدت یک سال پس از وصول یادداشت کتبی از هر یک از دو دولت مبنی بر اینکه قصد دارند به آن خاتمه دهند، به قوت خود باقی خواهد بود.

این قرارداد در دو نسخه در تاریخ ۱۴ اسفند ماه ۱۳۳۷ تحریر یافت.

از طرف دولت شاهنشاهی ایران - سرلشکر حسن ارفع

از طرف دولت کشورهای متحد آمریکا - فیلیجر وارن

متن موافقتنامه فوق، ضمیمه قانون مربوط به موافقتنامه همکاری بین کشورهای

شاهنشاهی ایران و دولت کشورهای متحد آمریکا بوده و صحیح است.

رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت

۷۶ - دستور مذاکره با نمایندگان آمریکا

مصوب اجلاس مشترک نمایندگان وزارت دفاع و وزارت امور خارجه

CONFIDENTIAL
IRANIAN/U.S. MILITARY SUPPLY RELATIONSHIP
OUTLINE FOR DISCUSSION:

A - CURRENT FINANCIAL STATUS OF THE TRUST FUND

1. RATIONALE APPLIED BY USG IN HANDLING THE TRUST FUND

2. EFFECT OF THE SUPPLEMENTAL (SPURANCE DESTROYERS)

3. WASHINGTON MEETING, 22-24

- DESIRABILITY OF IRANIAN PARTICIPATION

- ARMISH/MAAG PARTICIPATION

- FOLLOW ON BRIEFING IN TEHRAN

B - MATERIEL/SPARES THAT CAN BE DELIVERED NOW FROM PIPELINE :

1 LETTER TO COL KAMKAR OF AGUST 4

2 .NATURE OF ITEMS IN THE PIPELINE

-DETAILED INFORMATION WILL BE AVAILABLE FROM DOD SHORTLY ; PGOI REPRESENTATIVES IN U.S. MAY ALREADY BE INFORMED

-PGOI ACTION ON SHIPPING ARRANGMENTS NEEDED

-BEHRING INTARNATIONAL ISSUE

C - EMERGENCY SPARE PARTS SUPPORT PROGRAM

1 LETTER TO BG EMANIAN OF JULY 30 AND LETTER TO COL KAMKAR OF AUGUST 4

2 .USG PREPARED TO ACCEPT REQUISITIONS AGAINST NEW \$ 5.5 MILLION IIAF FUND. CASH PAYMENTS IN ADVANCE NEEDED.

3 .OTHER IRANIAN SERVICES(NAVY, GROUND FORCES, ARMY AVIATION) MAY WISH TO ESTABLISH SIMILAR FUNDS

4. TWO APPROACHES POSSIBLE

-CREDITING A PORTION OF THESE FUNDS AGAINST AN EXISTING FMS CASE(SET ASIDE FROM THE OVERALL CORPUS TRUST FUND). ADVANCE PAYMENT IS MADE AND MONEY IS OBLIGATED WHEN ORDERS ARE PLACED.

-OR, NEGOTIATING NEW LETTERS OF OFFERS AND ACCEPTANCE(LOA). ADVANCE PAYMENT IS MADE AND MONEY IS OBLIGATED WHEN ORDERS ARE PLACED.

-USG PREPARED TO CONSIDER EITHER APPROACH

-AGAIN, SHIPPING ARRANGMENTS ARE UP TO PGOI

D - PGOI MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS NOTE OF JULY 23

1 LETTER TO COLONEL KAMKAR. 12 AUGUST

2 REVIEW OF EACH OF THE 12 ITEMS(IF DESIRED)

E. PROCEDURE ON F-14 DISCUSSIONS

1 .WE AWAIT PGOI SUGGESTIONS ON TIMING/LOCALE/PERSONNEL

F. CALIBRATION OF TOW GROUND SUPPORT EQUIPMENT

1 .EXTENT OF AVAILBALITY OF CALIBRATION COMPONENTS

2 .A COMPLETED LOA AND FINANCIAL DEPOSIT IS NEEDED TO CIVER COSTS OF U.S. TEAM TO PERFORM A TRAINING DEMONSTRATION

G. IBEX

۷۷ - نامه چارلز ناس کاردار سفارت آمریکا به آقای مهندس عباس امیرانتظام،
معاون نخست‌وزیر دولت موقت

Tehran, Iran
May 16, 1979
Excellency:

During our recent meeting, the Prime Minister indicated interest in receiving information which might not otherwise be available to you. I have attached a separate paper on Afghanistan, the first part of which in effect is status report from the time of the April 1978 coup. The second section draws upon our recent information.

Please let me know whether information of this nature is of interest to you and/or advise me of what specific areas of special to you and your colleagues.

I look forward to further exchange with you.

Sincerely,

Charles W. Naas
Charge d'Affaires, a.i.

His Excellency,

Mr. Amir Entezam,
Deputy Prime Minister
The Prime Ministers Office, Tehran

A)WHILE THERE IS NO EVIDENCE THAT THE SOVIET WERE BEHIND THE COUP THAT BROUGHT THE TARAKI REGIME TO POWER LAST APRIL 27, THEY WELCOMED THE CHANGE AND MOVED QUICKLY TO TURN IT TO THEIR ADVANTAGE. BY EARLY JUNE 1978, THE USSR HAD INCREASED THE NUMBER OF ITS MILITARY ADVISORS FROM 350 TO 650

PLACED SOVIET PERSONNEL IN VIRTUALLY EVERY AFGHAN MINISTRY

TAKEN OVER KEY POSITIONS IN THE AFGHAN DEFENSE AND SECURITY APPARATUS AND SIGNED OVER 30 ECONOMIC DEALS, NEGOTIATED UNDER THE DAOUD REGIME.

B)SINCE THEN, THE SOVIET PRESENCE IN AFGHANISTAN HAS CONTINUED TO GROW. A NEW ARMS AGREEMENT WAS SIGNED.

ADDITIONAL ECONOMIC AGREEMENT WERE CONCLUDED, INCLUDING A MULTI-MILLION DOLLAR ACCORD, DURING TARAKIS VISIT TO MOSCOW LAST DECEMBER

THE NUMBER OF SOVIET MILITARY ADVISORS HAS INCREASED TO AT LEAST 1,000. THE NUMBER OF SOVIET ECONOMIC ADVISORS HAS GROWN TO OVER 2,000. SOVIET MILITARY ADVISORS HAVE OPERATED WITH AFGHAN MILITARY UNITS FIGHTING THE REBEL TRIBESMEN AND PROBABLY HAVE SUFFERED CASUALTIES.

C) PERHAPS THE MOST DRAMATIC DEVELOPMENT OF 1978, HOWEVER, WAS THE SIGNING IN DECEMBER OF THE AFGHAN SOVIET FRIENDSHIP AND COOPERATION TREATY WHICH:

UNDERScoreD WHAT BREZHNEV HAS CALLED THE QUALITIVELY NEW CHARACTER OF AFGHAN-SOVIET RELATIONS;

BECAUSE THERE ARE SOVIET MILITARY ADVISORS ASSIGNED THROUGHOUT THE AFGHAN GROUND FORCES—IN ALL CASES DOWN TO THE BATTALION LEVEL, AND ALSO WITH SEVERAL SMALL SPECIALIZED UNITS, IT WOULD BE UNUSUAL IF SOVIET MILITARY PERSONEL WERE NOT CAUGHT UP IN MILITARY OPERATION FROM TIME TO TIME.

THE MOST IMPORTANT QUESTION IS: CAN WE EXPECT TO SEE SOVIET COMBAT TROOPS ENTER AFGHAN CONFLICT? WE CAN ONLY OBSERVE THAT THAT POSSIBILITY CANNOT BE EXCLUDED. ARTICLE 4 OF THE NEW AFGHAN-SOVIET FRIENDSHIP TREATY OF DECEMBER 5, 1978, PROVIDES THAT TWO PARTIES...SHALL CONSULT EACH OTHER, AND TAKE, BY AGREEMENT, APPROPRIATE MEASURES TO ENSURE THE SECURITY, INDEPENDENCE, AND TERRITOTIAL INTEGRITY OF THE TWO COUNTRYIES. THE ARTICLE CONCLUDES: IN THE INTEREST OF STRENGTHENING THE DEFENSE CAPACITY OF THE HIGH CONTRACTING PARTIES, THEY SHOULD CONTINUE TO DEVELOP COOPERATION IN THE MILITARY FIELD ON THE BASIS OF APPROPRIATE AGREEMENTS CONCLUDED BETWEEN THEM.

SECTION TWO- THE CURRENT SOVIET ROLE IN AFGHANISTAN

QUANTITATIVELY, THE SOVIET PRESENCE IN AFGHANISTAN HAS NOT INCREASED SIGNIFICANTLY DURING RECENT MONTHS, IN SPITE OF THE DETERIORATING SECURITY SITUATION THROUGHOUT THE COUNTRY. THE NUMBER OF SOVIET MILITARY ADVISORS REMAINS SLIGHTLY OVER 1,000 AND THERE ARE PROBABLY STILL ABOUT 2,500 CIVILIAN ADVISORS FROM THE USSR IN THE COUNTRY. ALTHOUGH THE SOVIET EMBASSY DENIES IT WE BELIEVE THAT LARGE NUMBERS OF THEIR DEPENDENTS HAVE BEEN EVACUATED TO THE USSR.

QUALITATIVELY, THE INFLUENCE OF SOVIET ADVISORS APPEARS TO HAVE BECOME MORE PRONOUNCED IN RECENT WEEKS, PARTICULARLY SINCE THE VISIT OF THE USSR'S GENERAL A.A. YEPISHEV, CHIEF OF THE MAIN POLITICAL DIRECTORATE OF THE SOVIET ARMED FORCES, EARLY IN APRIL. ALTHOUGH THE ANNOUNCED REASON FOR YEPISHEV'S VISIT WAS TO UPGRADE THE POLITICAL EDUCATION OF THE AFGHAN FORCES, HE CAME WITH A LARGE STAFF OF SOVIET OFFICIALS WHO ARE BELIEVED TO HAVE LOOKED IN TO SEVERAL ASPECTS OF MILITARY SUPPORT FOR THE AFGHAN ARMY AND AIR FORCE. WE ARE ALSO AWARE OF INCREASED SOVIET GUIDANCE IN VARIOUS CIVILIAN MINISTRIES.

THE BEST QUALITY EQUIPMENT WHICH THE USSR HAS PROVIDED TO AFGHANISTAN THUS FAR HAS BEEN MIG-21 AND SU-7 FIGHTER AIRCRAFT, MI-24 HIND-TYPE HELICOPTER GUNSHIPS AND T-62 TANKS. IN SPITE OF FREQUENT RUMORS TO THE CONTRARY, THE AFGHANS HAVE NOT BEEN SUPPLIED WITH MIG-23 AIRCRAFT.

WE ARE AWARE OF THE WIDESPREAD RUMORS THAT SOVIET PILOTS FLY SOME OF THE OPERATIONAL MISSIONS OF AFGHAN AIRCRAFT AGAINST GUERRILLA TARGETS. WE HAVE NO SOLID EVIDENCE RULING OUT THIS POSSIBILITY. BECAUSE SOME OF THE NEW EQUIPMENT, SUCH AS THE MI-24 GUNSHIP, IS MORE SOPHISTICATED THAN THE OLDER AFGHAN ARMAMENT, SOVIET PERSONNEL ARE BELIEVED TO BE ENGAGED IN INTENSIVE TRAINING ACTIVITY. THERE ARE SEVERAL

REPORTS THAT THE MI-24 S HAS BEEN USED OPERATIONALLY AGAINST THE INSURGENTS. BECAUSE THIS IS A SOPHISTICATED WEAPONS SYSTEM, WE DOUBT THERE HAS BEEN SUFFICIENT TIME TO TRAIN AFGHANS TO FLY THESE ALONE. THEREFORE, IT IS QUITE POSSIBLE THAT SOVIETS COULD BE HELPING TO FLY THAT MI-24 BEING USED OPERATIONALLY, AS WELL AS PROVIDING TRAINING TO AFGHAN PILOTS.

LEGITIMATIZED THE SOVIET ROLE IN AFGHANISTAN AND PROVIDED LEGAL BASIS FOR HELPING THE DRA SURVIVES;

GAVE KABUL A MEANS OF BOLSTERING ITS OWN POSITION AND DISCOURAGING OPPOSITION AT HOME AND ABROAD, ALBEIT UNSUCCESSFULLY SO FAR..

C) UNLIKE THE OTHER FRIENDSHIP TREATIES THE USSR HAS SIGNED WITH THIRD WORLD COUNTRIES, THE DEFENSE CONSULTATION CLAUSE IN THE AFGHAN ACCORD IS OPEN-ENDED WHICH:

D)- ALLOWS THE SOVIET TO JUSTIFY THEIR PRESENCE IN AFGHANISTAN; BUT DIES NOT NECESSARY TIE THEM TO KABULS, DEFENSE.

E) THE SOVIET WAS RATHER SILENT ABOUT THE TRIBAL UNREST IN AFGHANISTAN UNTIL PRAVADA CARRIED AN AUTHORITATIVE PIECE BY I. ALEXANDROV ON MARCH 19. ALEXANDROV:

ACCUSED PAKISTAN, EGYPT, AND CHINA OF SUPPORT FOR THE REBELS;

IDENTIFIED THE REBELS AS REACTIONARY AND CONSERVATIVE MUSLIMS.

F) SINCE THEN, THE SOVIETS HAVE FURTHER BLAMED THE PAKISTANIS, IRANIANS, THE US AND UK, AND SUGGESTED THAT THE SAUDIS MIGHT BE INVOLVED. THEY HAVE ALSO PRAISED THE REVOLUTIONARY ASPECTS OF TARAKI REGIME CLAIMED THAT THE GOVERNMENT HAS PUT DOWN THE UORISING; EMPHASIZED THAT THE REBELS WERE MAINLY DISCONTENTED RICH LANDLORDS OPPOSING THE TARAKI LAND REFORM.

STATED THAT THE RELIGIOUS-MOTIVATED INSURGENCY IS LED BY FALSE MUSLIMS MORE SUBSTANTIVELY, THE SOVIET HAS: F INCREASED THEIR MILITARY AID TO AFGHANISTAN AND MAY HAVE SUPPLIED MORE ARMOR AND AIRCRAFT ROBABLY HELPED DIRECT MILITARY OPERATIONS AND PROVIDED LOGISTICAL IF NOT COMBAT SUPPORT TO AFGHAN MILITARY UNITS AND WARNED OFF OUTSIDE INTERFERENCE BOTH PUBLICLY AND PRIVATELY.

G- MOST RECENTLY, THE SOVIETS HAVE SHIFTED THE EMPHASIS OF THEIR PROPGANDA CAMPAIGN AWAYE FROM PAKISTAN AND IRAN -PLACED GREAT EMPHASIS ON AN ALLEGED U.S. ROLE AND CIA MACHINATIONS. NONETHELESS MADE QUITE CLEAR THAT THEY WANT NO PAKISTANIS OR IRANIANS MEDDLING IN AFGHAN AFFAIRS.

I) IN GENERAL, THIS IS PROBABLY INTENDED TO DIVERT ATTENTION FROM EVENTS IN AFGHANISTAN AND THE SOVIET ROLE THERE, AND POSSIBLY BUILD A CASE TO JUSTIFY A LARGER SOVIET INVOLVEMENT.

۷۸ - اشغال کنسولگری‌های آمریکا: در روزهای پر آشوب انقلاب، کنسولگری‌های آمریکا در تبریز و شیراز و خرمشهر توسط گروه‌هایی از مردم اشغال شدند. در تبریز و شیراز، اشغالگران اصرار داشتند محل کنسولگری را به دفتر فلسطینیان در این دو شهر تبدیل کنند. در صورت موافقت با خواست دانشجویان مسلمان تبریز، کنسولگری آمریکا در تبریز، دفتر فلسطین می‌شود. در این رابطه خبرگزاری‌ها خبر دادند که دانشجویان مسلمان دانشگاه تبریز در پی اعمال انقلابی، اشغال کنسولگری آمریکا در تبریز که پیش از ظهر دیروز صورت گرفت، با انتشار بیانیه‌ای خواستار تبدیل کنسولگری آمریکا به دفتر فلسطین شدند. از سوی دیگر، هزاران نفر از دانشجویان دانشگاه حنیف‌نژاد تبریز و دانش‌آموزان شهرستان‌های آذربایجان شرقی به نشانه پشتیبانی از اشغال انقلابی کنسولگری آمریکا، دست به راهپیمایی گسترده در تبریز زدند. همچنین سازمان مجاهدین خلق ایران - شاخه تبریز - با انتشار بیانیه‌ای، افشا و لغو کلیه

قراردادهای ایران و آمریکا به ویژه قراردادهای نفتی و نظامی را خواستار شد. گروهی از دانشجویان مسلمان دانشگاه حنیف نژاد تبریز در پی اشغال کنسولگری آمریکا در این شهر، به کیهان گفتند که در این روزها آقای یزدی قصد خرید لوازم یدکی اسلحه را داشت که مقدمات اولیه آن را هم حاضر کرده‌اند. ما این عمل را غیراسلامی می‌دانیم و تازمانی که به خواست‌های خود نرسیم، اشغال ما ادامه دارد. این گروه همچنین افزودند: باید تمامی خواست‌های ما عملی شود و اگر حتی یکی از مواد درخواست‌های ما عملی نگردد، دست از اشغال کنسولگری آمریکا بر نخواهیم داشت. در پی این اشغال، گروهی از دانشجویان دانشگاه تبریز مقابل کنسولگری آمریکا در این شهر اجتماع کردند و به راهپیمایی پرداختند. این گروه درحالی که شعارهای ضد آمریکایی می‌دادند، پس از گذشتن از خیابان‌های محبوبه متحدین و آیت‌الله خمینی، در میدان شهرداری تبریز اجتماع کردند و پرچم آمریکا را به آتش کشیدند. همچنین سازمان مجاهدین خلق ایران - شاخه تبریز - طی بیانیه‌ای خواستار افشا و لغو کلیه قراردادهای ایران و آمریکا به ویژه قراردادهای نظامی و نفتی و مصادره کلیه سرمایه‌های مختلف امپریالیست‌ها در ایران شدند. مجاهدین خلق همچنین خواستند که کلیه مأموران شبکه‌ها و روابط سازمان سیا در ایران و پرونده آنان افشا گردد و همچنین روابط ایران و آمریکا تا تحویل شاه مخلوع به ایران، قطع گردد. از سوی دیگر دانشجویان و دانش‌آموزان مسلمان از پیشگاه امام درخواست کردند که کنسولگری آمریکا در تبریز، در اختیار خلق فلسطین قرار گرفته و تبدیل به دفتر فلسطین شود. این گروه، هرگونه مسامحه کاری بعضی از مقامات را، [در جهت] منافع فردی و گروهی و سوءاستفاده فرصت‌طلبان در جهت پیش محکوم کردند (تبریز - خبرنگار روزنامه کیهان).

جزئیات اشغال کنسولگری آمریکا در شیراز

کنسولگری ایالات متحده آمریکا در فارس و خوزستان در خیابان باغ ارم شیراز به اشغال دانشجویان مسلمان و پاسداران انقلاب اسلامی شیراز درآمد. اشغال‌کنندگان این کنسولگری، اسناد و مدارک مختلف و وسایل و بی‌سیم‌ها و دستگاه‌های کشف رمز و ده‌ها نوع وسایل و دوربین‌های الکترونیکی کوچک و بزرگ و دستگاه‌های تکثیر و فتوکپی و وسایل انتقال بمب کشف کردند که جمع‌آوری و صورت‌برداری شد. پاسداران و دانشجویان شیراز پس از یک

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۵۳

ساعت تلاش، توانستند اتاق رمز این کنسولگری را که با چندین قفل رمز و غیره بسته شده بود، با شکستن درب و بریدن آن باز کنند. در این اتاق، دهها سند مهم و گاو صندوق و جلیقه‌های ضد گلوله و وسایل مخابراتی و ارتباطی کشف شد. کنسولگری آمریکا در شیراز پس از تعطیل کنسولگری آمریکا در خرمشهر به صورت بسیار فعال درآمده بود، اما پس از اینکه در زمان انقلاب، مردم شیراز تظاهرات علیه آمریکا به راه انداختند و پرچم این کشور را آتش زدند، کنسولگری تعطیل شد و کارکنان آن نیز محل را ترک کردند و تنها پاسبان عضدی از ساختمان کنسولگری نگهداری می‌کرد. ساختمان کنسولگری دارای ۱۳ اتاق بسیار جالب است که به تقاضای دانشجویان مسلمان و مردم شیراز قرار است به دفتر سازمان آزادی‌بخش فلسطین تبدیل شود. در پی اشغال کنسولگری، مردم شیراز گروه گروه درحالی که شعارهای مرگ بر کارتر می‌دادند روانه محل شدند و اجتماع عظیمی تشکیل دادند. در این اجتماع ابتدا نماینده دانشجویان مسلمان و آنگاه رهبر عملیات سپاه پاسداران مطالبی بیان کردند و خواستار قطع رابطه با آمریکا و استرداد شاه مخلوع شدند. در این هنگام پرچم آمریکا و پرچم کنسولگری در شیراز آتش زده شد و دهها بطری مشروبات الکلی که از ساختمان به دست آمده بود، منهدم شد (شیراز - خبرنگار روزنامه کیهان).

۷۹- آمادگی آمریکا برای ارسال لوازم یدکی متعلق به ایران - (هرالد تریبون، مورخ ۲۵ - ۲۶ اوت ۱۹۷۹ برابر با ۳ و ۴ شهریور ۱۳۵۸)

Renewing Shipments Canceled in February
U.S. Ready to Send Arms to Iran
WASHINGTON, Aug. 24 (AP)

The Carter administration, in a move to support Iran's new government announced today it is prepared to resume arms shipments to the country

At the same time, a State Department spokesman called for an end to use of excessive force both by Iran's Kurdish minority and the central government.

About \$4 billion to \$5 billion in contracts for spare parts and ammunition already in the "pipe line" last winter when the government of Shah Mohammad Reza Pahlavi was overthrown are under discussion.

Also, the Carter administration has offered Iran new contracts for about \$5 million in additional spare parts, said State Department

spokesman Tom Reston."We believe it is important for civil authority in Iran that Prime Minister [Medhi] Bazargan be strengthened". He said.

The Bazargan government derives its powers from Ayatollah Ruhollah Khomeini. But the two forces sometimes have disagreed over executions of opponents of the regime and other policies Ayatollah ..... en a more extreme stand in shaping Iranian policies. A Pentagon official said the negotiations do not involve resumption of large-scale arms shipments to Iran. On taking power in February, the new Iranian government canceled about \$7 billion to \$12 billion in outstanding arms contracts. The weapons had been ordered by the shah and included such major items as four warships and 160 F-16 fighter jets.

Iran needs spare parts for its F-4 fighters, helicopters and Boeing 747 commercial talks were initiated (Con.....on Page 2, co, 4).

از اوت ۱۹۷۹ وزارت دفاع، ارسال لوازم یدکی به ایران را از سر گرفت. در ۳۰ سپتامبر ۱۹۷۹، سیصد میلیون دلار وسایل آماده به حمل شده بود. ۲۵۰ میلیون قبل از فوریه ۱۹۷۹ بود که در انبار پایگاه نیروی هوایی آمریکا در مک گویرا نگهداری می شد. بهای تمام این وسایل را ایران پرداخته بود. لوازم یدکی هلی کوپترها، لوازم سفارش شده برای معدن مس، وسایل ارتباطات و جیب های ارتش.

همزمان خبرگزاری ها به نقل از منابع وزارت امور خارجه آمریکا خبر دادند که ایران پیشنهاد های تسلیحاتی آمریکا را بی جواب گذارده است (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۶/۳).

واشینگتن - یونایتد پرس و آسوشیتد پرس: مقام های دولتی آمریکا این شایعه را تکذیب کردند که آمریکا و ایران سرگرم مذاکره در مورد معامله تسلیحاتی جدید یا از سر گرفتن روابط تعلیمات نظامی هستند، اما گفتند واشنگتن پیشنهاد کرده است که حاضر به تحویل تسلیحاتی است که ایران در دوران شاه مخلوع خریده بود.

سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا گفت: «در باره فروش سلاح های جدید به ایران، هیچ مذاکره ای صورت نگرفته است و ایران تقاضایی برای از سر گرفتن برنامه

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۵۵

حمایت نظامی در ایران از آمریکا نکرده است. وی در قبال گزارش‌های مطبوعاتی گفت که دولت آمریکا به حکومت انقلاب ایران در مورد از سر گرفتن احتمالی تحویل تسلیحات پیشنهاد مذاکره کرده است.

مسئله فعلی، ناشی از این واقعیت است که اندکی پیش از آنکه انقلاب اسلامی، رژیم شاه را سرنگون کند، ایران تسلیحاتی به بهای دوازده میلیارد دلار از آمریکا خریده بود. مقام‌های وزارت دفاع آمریکا دیروز گفتند: رژیم فعلی ایران خرید هفت میلیارد دلار از این تسلیحات را فسخ کرده است. همین مقام‌ها گفتند: مسئولان سفارت آمریکا در ایران با نمایندگان دولت ایران به گفتگوهایی در این مورد پرداخته اند که نسبت به پنج میلیارد دلار تسلیحات دیگر چه باید کرد!

رستون گفت: ما به گفتگوهای خود با ایران در باره فروش تسلیحات و تأمین وسایل یدکی مورد نیاز ایران ادامه می‌دهیم. او گفت: چند هفته پیش، ما به دولت ایران گفتیم که می‌توانیم این مقدار تسلیحات را تأمین کنیم، اما تا به حال هیچ مقدار سلاحی از این بابت به ایران نفرستاده‌ایم. او گفت: ما همچنین چند هفته پیش موافقت کردیم مقدار محدودی وسایل یدکی جدید که برای تجهیزات نظامی مورد نیاز است به ایران بفروشیم، اما هنوز ایران در این زمینه به ما پاسخی نداده است.

رستون همچنین گفت که اکنون فقط ده - دوازده مشاور نظامی آمریکایی در ایران وجود دارد؛ درحالی‌که در زمان رژیم شاه تعداد آنها متجاوز از ۱۳۰۰ تن بود. او گفت: کار مشاوران باقی‌مانده ما در ایران، خاتمه دادن به حضور نظامی آمریکا در این کشور است.

آمریکا قطعات یدکی خریداری شده ایران را تحویل نداد

ایالات متحده آمریکا ارسال وسایل نظامی برای نیروی هوایی ایران را از سر گرفت. از ده روز قبل هواپیماهای «هرکیاز» و «بویینگ ۷۴۷» پروازهای منظمی میان آمریکا و ایران از طریق فرودگاه نظامی مادرید انجام می‌دهند.

در روزهای اخیر هواپیماهای ایرانی حامل قطعات یدکی و وسایل نظامی مورد نیاز هلی‌کوپترها و هواپیماهای ساخت آمریکا، همه روزه در مادرید مشاهده شده است؛ در صورتی که این امر مدت هشت ماه متوقف شده بود. در ماه اوت گذشته، آخرین مانع اصلی مالی که در برابر از سر گرفتن ارسال سلاح‌های آمریکا به ایران وجود داشت،

۴۵۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

برطرف گردید؛ زیرا کنگره آمریکا موافقت کرد، وزارت دفاع آمریکا چهار ناوشکن "سیرینس" را که رژیم شاه سابق قرارداد آن را منعقد و دولت انقلاب آن را لغو کرده بود، خریداری نماید (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۲۵ و روزنامه الاتحاد).

۸۰ - پرونده غارتگری شرکت آمریکایی جی. تی. ای - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۴/۲۸

طرح دعوا توسط شرکت مخابرات ایران - برگ دادخواست به دادگاه نخستین [داگاه بدوی]

مشخصات طرفین	نام	نام خانوادگی	پدر	شغل	محل اقامت: شهر/استان - بخش - خیابان - کوچه - شماره - پلاک
خواهان	شرکت مخابرات ایران				تهران - خیابان دکتر علی شریعتی
خوانده	شرکت جی. تی. ای - این کور پریند به نمایندگی از طرف شرکت در تهران به ثبت رسیده است				ساختمان داریوش - کوچه زانوسی
وکیل یا نماینده قانونی	محمد جواد	رضوی	مرحوم سید مهدی	وکالت	تهران - خیابان جمهوری اسلامی - ساختمان آلومینیوم طبقه سوم - شماره ۳۲۴
تعیین خواسته	مطالبه خسارت تخمیناً یک میلیارد دلار که معادل ریالی آن برابر با ۷۰/۷۵ میلیارد ریال می باشد به شرح دادخواست				
دلایل و منضمات دادخواست	دلایل قبلاً ضمن تقدیم دادخواست دستور موقت، تقدیم شده است و اینک چند فقره گزارش نیز مجدداً تقدیم می گردد. جلب نظر هیئت کارشناسان نیز مورد استدعا است.				

شاه مخلوع، بوشهری، معینان، زاهدی و کریم معتمدی در این رسوایی نقش عمده داشتند. سوئد، ارزانترین قیمت را برای مناقصه پیشنهاد کرد، ولی آمریکایی ها برنده شدند!

پس از صرف ۱۲۰۰ ساعت وقت و مطالعه سی هزار صفحه قرارداد توسعه شبکه تلفن منعقد بین شرکت مخابرات ایران و شرکت جی. تی. ای آمریکا و ضمایم آن و بحث و گفتگوهای فراوان با مقامات آن شرکت، سرانجام طرح ششصد میلیون دلاری این شرکت درحالی که هنوز فاز اول آن به پایان نرسیده است، متوقف شد. در واقع

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۵۷

گفتگو بر سر لغو یا ادامه این قرارداد به بن بست رسید و کار به مراجع قضایی کشیده شد. با وجودی که شعبه ۳۵ دادگاه شهرستان تهران بر اساس اولین دادخواست و کیل شرکت مخابرات، دستور منع پرداخت از محل اعتبار ۲۵۰ میلیون دلاری به بانک چیس مانهاتان و دیگر اعتبارها را به شرکت جی. تی. ای صادر کرده، و کیل شرکت مخابرات، دادخواست دیگری مبنی بر مطالبه یک میلیارد دلار خسارت را به دادگاه تسلیم کرد. این دادخواست پس از حدود یکصد جلسه بحث و گفتگوی مسئولان فعلی شرکت مخابرات و وکیل این شرکت با مسئولان شرکت جی. تی. ای که نتیجه مثبتی به دست نداد، تنظیم و به دادگاه تسلیم شد.

تحمیل قرارداد

در صورتی که اجرای این طرح متوقف بماند هزینه طرح‌های دیگری از قبیل کابل‌کشی، هزینه ساختمان‌ها، ژنراتورها و نظارت که همگی وابسته به طرح ششصد میلیون دلاری این قرارداد می‌باشد نیز متوقف شده و در لیست خسارت قرار می‌گیرند. این طرح بی‌شاخ و دم که با تمهیدات مقدماتی و رشوه‌گیری‌ها و رشوه‌دهی‌ها، توسط افراد غیرمسئول به ملت ایران تحمیل شده است، پس از پنج سال هنوز مرحله اول آن هم به مرحله بهره‌برداری نرسیده است؛ در حالی که مبالغ هنگفتی از هزینه طرح به شرکت جی. تی. ای پرداخت شده است، اما مسئله به اینجا ختم نمی‌شود: سوء استفاده‌ها و مفتخوری‌هایی که در اجرای این طرح شده، سرسام‌آور، گیج‌کننده و تأسف‌انگیز است.

چگونگی انعقاد قرارداد

خلاصه قضیه این است که شرکت مخابرات ایران در سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۲ تصمیم به توسعه شبکه تلفن می‌گیرد؛ وزیر پست و تلگراف و تلفن تقاضا می‌کند که حجم مناقصه منتشر در دی ماه ۱۳۵۲ برای ۴۹۰ هزار شماره خط به ۹۵۰ هزار خط افزایش یابد تا در پایان برنامه پنجم، ایران دارای دو میلیون خط تلفن گردد و شاه مخلوع یعنی آن مرجع فاقد صلاحیت هم به این وزیر دستور می‌دهد که وارد عمل شود. پنج شرکت از آمریکا، فرانسه، آلمان، سوئد و ژاپن در این مناقصه شرکت می‌کنند، ولی با وجودی که شرکت سوئدی ارزان‌ترین قیمت را پیشنهاد می‌کند و قیمت جی. تی. ای ۳۴٪ گران‌تر بوده است، ولی به دروغ وانمود کردند که جی. تی. ای مناسب‌ترین و بهترین قیمت را پیشنهاد کرده و انتخاب شده است. در تاریخ ۱۳۵۳/۱۱/۱۴ معینان از

طرف شاه مخلوع طی نامه‌ای دستور می‌دهد پیشنهاد جی. تی. ای را هرچه زودتر پذیرفته و شروع به کار نمایند. در اینجا لازم به یادآوری است که شرکت مشاور سوفرکم فرانسوی که مأمور مناقصه بوده، پس از مناقصه، گزارشی تهیه کرده که به وزیر پست و تلگراف و تلفن وقت داده شده و طی آن جی. تی. ای را بهترین اعلام نموده که وزیر هم روی همین موضوع پیشنهاد سوفرکم را عیناً به شاه مخلوع گزارش می‌کند، اما پس از گذشت زمان، معلوم شده که بیشتر محسنات ذکر شده در مورد سیستم الکترونیکی که شرکت جی. تی. ای ارائه نموده، غلط و ناصحیح است. سرانجام در ۱۳۵۳/۱۱/۲۸ هیئت وزیران این طرح را تصویب می‌کند.

اولین نامه مبادله شده

در تاریخ ۱۳۵۳/۱۲/۲۴ نامه‌ای پیش از انعقاد قرارداد مبنی بر قصد معامله با این شرکت مبادله و در همان زمان مبلغ شصت میلیون دلار (۱۰٪ هزینه کل قرارداد) به‌عنوان پیش‌پرداخت به پیمانکار پرداخت می‌شود. این پیش‌پرداخت تا تاریخ ۱۳۵۶/۱۱/۲ به نود میلیون دلار می‌رسد و در همان موقع دستور داده شد کار اولیه به‌منظور نصب ۱۸۰ هزار شماره شروع شود، اما از آنجا که مسئولان شرکت جی. تی. ای از فساد و بی بندوباری در دولت ایران آگاهی داشتند، پس از سه سال، تعداد ۹۵۰ هزار شماره پیشنهادی در متن قرارداد را به ۵۱۴ هزار خط کاهش دادند، اما هزینه طرح همان ششصد میلیون دلار باقی ماند و مقامات مسئول وقت هم به چنین تحمیلی تسلیم شدند!

گروه رسیدگی به ماجرا

محمدجواد رضوی - وکیل شرکت مخابرات - و فرزندش به همراه یک تیم فنی و یک تیم حسابرسی که مجموعاً یک گروه ۲۲ نفری را تشکیل داده‌اند، از پیش از عید سال جاری مشغول مطالعه و پیگیری این قضیه بوده است. وی گفت: دلایل و اسنادی مبنی بر پرداخت رشوه توسط این شرکت به مقامات ایرانی وجود دارد. گفته می‌شود بوشهری و زاهدی از جمله کسانی بوده‌اند که هدایایی هم از شرکت مزبور دریافت داشته‌اند. علی‌رغم این غارتگری‌ها و چپاولگری‌ها، شرکت جی. تی. ای مواردی چند از مفاد قرارداد مذکور را نقض نموده است: از جمله شرکت بیمه‌کننده طرح را که قبلاً شرکت بیمه ایران بوده [کنار گذاشته] و بیمه‌گر جدیدی که نامش را ذکر نکرده در نظر

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۵۹

گرفته است. مورد دیگر این است که طبق قرارداد، مدیران و مسئولان شرکت جی. تی. ای هنگام ترک ایران مکلف بوده‌اند که پرسنل محافظ روی دستگاه‌ها بگذارند و یا حداقل طی صورت‌برداری آنها را تحویل دهند، ولی هیچ یک از این کارها را نکرده و درب مراکز را بسته و رفته‌اند که باعث وارد آمدن خسارات زیادی به شرکت مخابرات شده است. شرکت جی. تی. ای هنگام ترک ایران، نه تنها مخارج را به حداقل نرسانده، بلکه با ارسال کالا به ایران طبق برنامه قبلی و شاید هم جلوتر از برنامه اقدام کرده و با علم به اینکه گمرک بسته بوده و خطوط وارداتی مرز هم بسته بوده، ۸۵٪ ارزش کالاهای ارسالی را از بانک نیویورک از محل اعتبارات ۲۵۰ میلیون دلاری که از طرف بانک مرکز ایران به بانک چیس مهنتن نیویورک داده شده بود، برداشت می‌کرده است. موارد دیگری نیز وجود دارد که حاکی از نقض بعضی مواد قرارداد توسط این شرکت است. موضوع دیگر که باز هم نشانه‌ای از چپاولگری بیت‌المال مردم بوده است اینکه جی. تی. ای دستمزد مهندسین و تکنسین‌های آمریکایی را که بالاترین دستمزد را داشته‌اند، از شرکت مخابرات می‌گرفته و در عوض از مهندسین و تکنسین‌های فیلیپینی و کره‌ای که دستمزد کمتری می‌خواهند استفاده نموده است!!

بند فورس ماژور

رسول امان‌اللهی، خبرنگار سیاسی اطلاعات که از متن دادخواست اطلاع یافته، در گزارش خود می‌نویسد: طبق بند ۱، ۸ و ۱۶ این قرارداد راجع به فورس ماژور آمده است: «هر گاه اجرای هر یک از تعهدات موضوع این قرارداد از طرف هر یک از طرفین طی یک حادثه قهری ... متوقف گردد یا به تأخیر افتد، طرف مربوطه از ایفای تعهداتی که واقعه فورس ماژور در آن اثر گذاشته است تا زمانی که اثر واقعه مذکور متوقف گردد معاف خواهد بود ...». در دادخواست آمده است از مجموع مدلول دو بند فوق از قرارداد مذکور و با توجه به اینکه فورس ماژور از ناحیه شرکت جی. تی. ای اعلام شده، چنین استنباط می‌شود:

شرکت جی. تی. ای از ۹ سپتامبر ۱۹۷۸ شروع به اعلام فورس ماژور برای قیمت‌های مختلف کار خود نموده است که با توقف مراکز تلفن در داخل کشور ایران و معلوم نگردیدن انتهای انقلاب [معلوم نیست] به چه علت، شرکت جی. تی. ای مبادرت به

حمل کالا کرده است و حال آنکه ترک ایران بعد از استقرار حکومت جمهوری اسلامی بوده است که بایستی ایران را ترک نمی‌کردند، ولی تا کنون برای ادامه کار مراجعت ننموده‌اند و اگر افرادی هم برای مذاکرات به ایران فرستاده‌اند، از ادامه کار بدون هیچ قید و شرطی خودداری کرده است. نکته مهم دیگر این است که شرکت جی. تی. ای مکلف بوده فاز اول را مورد بهره‌برداری شرکت مخابرات ایران قرار دهد و سپس به کار فاز دوم بپردازد، ولی این شرکت به جای عمل کردن به این تعهد، برای بیشتر استفاده کردن از اعتبارات شرکت مخابرات، اقدام به حمل کالاهای فاز دوم نموده است و حال آنکه فاز اول به هیچ وجه قابل بهره‌برداری نیست. خبرنگار ما بخش پایانی دادخواست را چنین نقل می‌کند: مطالبه خسارات دیگر عبارت است از مبلغ چهارصد میلیون دلار پرداختی توسط شرکت مخابرات به شرکت جی. تی. ای و مخارجی که در رابطه با این پروژه به مقاطعه کاران دیگری پرداخت شده است. این مقاطعه کاران، عبارت بودند از شرکت‌های "اف. آی. سی"، "ای. او. اس. آی" و "کا. د. کا" که هر سه آنها برای کابل کشی برای نظارت و مشاورت این پروژه بوده‌اند. از سوی دیگر شرکت‌های "امریکن بل"، "ایتنرنشال" و "ان. تی. اس" و شرکت حسابرسی "کوپرز" نیز مبالغ هنگفتی به همین منظور دریافت کرده‌اند و موجبات ضرر این شرکت را فراهم ساخته‌اند.

۸۱ - شرکت ایتالیایی "آگوستا" که امتیاز تولید هلی‌کوپترهای آمریکایی در ایتالیا را داشت، یک قرارداد دوازده ساله برای فروش پنجاه فروند هلی‌کوپتر به ایران را داشت. هلی‌کوپترهای چینوک و قطعات یدکی داده بودند و اعلام کردند که آماده تحویل سایر تعهدات هستند. در مورد فروش قطعات یدکی هلی‌کوپترهای آمریکایی در ایران، مذاکره شد. گفتند به شرط موافقت آمریکا آماده فروش هستند. آنها قبول کردند خودشان با آمریکا مذاکره کنند و کردند و خبر موافقت اصولی آمریکا را نیز اطلاع دادند (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۷/۱۲/۱۶).

۸۲ - اظهارات کاردار سفارت آمریکا در تهران - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۵/۳۰
 خرید لوازم یدکی نظامی، تسهیلات ویزا، روابط سیاسی ایران و آمریکا، مسائل منطقه و تشکیل نیروی ضربتی

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۶۱

کاردار سفارت آمریکا در تهران در مصاحبه‌ای با خبرگزاری پارس تأکید کرد: آمریکا با درک تحولات ناشی از انقلاب اسلامی ایران، تلاش می‌کند روابط تازه‌ای میان دو کشور برقرار شود. کاردار سفارت آمریکا توضیح داد: ایجاد مناسبات جدید با جمهوری اسلامی ایران، هدفی است که هم دولت و هم کنگره آمریکا به آن توجه دارند و برای تحقق آن تلاش می‌کنند. وی در عین حال گفت: دولت هنوز در باره تعیین سفیر جدید خود در تهران تصمیم نگرفته است. لازم به یادآوری است که پس از انقلاب اسلامی ایران و بازگشت سولیوان به آمریکا، دولت این کشور والتر کاتلر را به عنوان سفیر تازه در ایران برگزید، ولی دولت جمهوری اسلامی ایران با استفاده از حق طبیعی خود و با توجه به پیشینه کاتلر در کشور زئیر، از پذیرفتن وی خودداری کرد. کاردار سفارت آمریکا گفت: اگرچه دولت متبوع وی به موقع در این باره تصمیم خواهد گرفت، ولی هم‌اکنون نیز در سطح کاردار، روابط خوب و دوستانه‌ای میان دو کشور وجود دارد و تصور می‌رود که سفارت ایران در واشنگتن نیز همین عقیده را داشته باشد. کاردار سفارت آمریکا در باره مسئله تحویل قطعات یدکی سلاح‌های نظامی گفت: از آنجا که نیروهای مسلح ایران تا حدود زیادی از تجهیزات نظامی ساخت آمریکا استفاده می‌کنند، تأمین قطعات یدکی این گونه تجهیزات - همان‌طور که مقام‌های ایرانی در مواردی اشاره کرده‌اند - یک امر ضروری است و برای این منظور، بین طرفین مذاکراتی آغاز شده است. وی با اشاره به مشکلات گوناگونی که در ارتباط با این مسئله وجود دارد، اظهار داشت: با این حال گفتگوها به خوبی پیش می‌رود و هدف این است که ترتیبی داده شود قطعات یدکی و سایر خدمات لازم، متناسب با نیازهای ایران، با سهولت بیشتری تأمین گردد و نیز مبنای روابط سالمی برای تأمین این نیازها در آینده با هر بعدی که مورد علاقه دولت ایران باشد، به وجود آید.

در خلیج فارس

در پاسخ سؤالی مربوط به کم و کیف استراتژی آمریکا در خلیج فارس، دیپلمات آمریکایی گفت: با توجه به منافع ملی آمریکا، استراتژی این کشور در خلیج فارس، مبتنی بر تأمین جریان نفت و حفظ ثبات، استقلال و تمامیت ارضی کشورهای منطقه، از جمله ایران است و به‌طور کلی، آمریکا طرفدار وجود محیطی صلح‌آمیز در این منطقه

است؛ ضمن اینکه معتقد است هنوز هم مسائلی موجود است که چشم‌انداز صلح را در منطقه دشوار می‌سازد و دولت و ملت آمریکا برای رفع این مشکلات، از هیچ کوششی فروگذار نخواهند کرد. کاردار سفارت آمریکا افزود: ما علاقه‌مندیم کشورهای این منطقه، استقلال و تمامیت ارضی خود را حفظ کنند و بخصوص در ارتباط با کشور ایران، باید بگویم تحولاتی که طی یک سال گذشته در این کشور به‌وقوع پیوسته، از این علاقه‌آسای ما به‌هیچ‌وجه نکاسته است. بدین معنی که استقلال و تمامیت ارضی ایران در گذشته، مورد علاقه ما بوده و حالا هم هست.

روابط دو کشور

در پاسخ سؤال مربوط به مشکلات موجود در روابط ایران و ایالات متحده، کاردار آمریکا اظهار داشت: تردید نیست ما در این اواخر، مشکلاتی در مناسبات خود داشته‌ایم و تا آنجا که به ما مربوط می‌شود، خواستار نزدیک‌ترین مناسبات بین دو کشور هستیم و معتقدیم این، به منزله یک مسیر دو طرفه است که امید هست با شکیبایی و تمایل طرفین هموار گردد. وی گفت: ما به نقش پراهمیت ایران از لحاظ برقراری صلح و ثبات در منطقه واقفیم و می‌دانیم این نقش در آینده نیز ادامه خواهد یافت. برداشت شما از حکومت و به‌طور کلی اقتصاد و سیاست که بر مینای نیروی معنوی اسلام استوار است، بر مردم منطقه تأثیر عظیمی خواهد داشت؛ بنابراین، کیفیت مناسبات ما با شما حائز اهمیت است و من نسبت به آینده روابط دو کشور خوشبین هستم. نه تنها از لحاظ اهمیت استراتژیکی ایران، بلکه بیشتر از لحاظ عوامل انسانی که در روابط ما وجود دارد؛ زیرا آمریکا سال‌هاست که با ایران علاوه بر روابط نظامی، روابط فرهنگی، بهداشتی و بازرگانی دارد.

ایرانیان مقیم آمریکا

دیپلمات آمریکایی همچنین گفت: امروز تعداد ایرانیان مقیم آمریکا به صدها هزار نفر می‌رسد و به احتمال قوی هیچ دانشگاهی در آمریکا نیست که دانشجوی ایرانی نداشته باشد. سفارت آمریکا، هم‌اکنون فعالیت خود را گسترش داده و منتهای کوشش را می‌کند تا همه دانشجویان واجد شرایط، موفق به اخذ ویزا شده و به‌موقع تحصیلات خود را در دانشگاه‌های آمریکا آغاز کنند. ما امیدواریم در پایان ماه جاری (اوت)

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۶۳

تسهیلات جدیدی برای صدور ویزا که در نوع خود از گسترده‌ترین تسهیلات به‌شمار می‌رود، به‌وجود آید.

نیروی ضربتی

در مورد تصمیم آمریکا در ایجاد یک نیروی ضربتی، کاردار سفارت آمریکا گفت: در این زمینه، شایعات زیادی به‌وجود آمده است. آمریکا از نظر منافع جهانی به برنامه‌ریزی‌های اضطراری نیازمند است و این امر تازگی ندارد، ولی دولت متبوع من بارها تأکید کرده است که در مورد ایجاد به اصطلاح یک نیروی ضربتی، تصمیمی اتخاذ نشده است. درست است که آمریکا در این منطقه دارای منافع حیاتی است، ولی استمرار حق حاکمیت ملی و استقلال کشورهای منطقه و توسعه مناسبات و همکاری‌های دوستانه بین آنها، بهتر می‌تواند این منافع را تضمین کند؛ از این رو، تأکید بر دیپلماسی و همکاری است، نه توسل به نیروی نظامی. وی افزود: ما آموخته‌ایم که قدرت نظامی به تنهایی قادر نیست منافع هیچ کشوری، از جمله آمریکا را تضمین کند؛ حتی استفاده از قدرت نظامی نیز محتاج به روابط حسنه است و این نکته‌ای است که بارها به‌وسیله رهبران آمریکا بیان شده است. کاردار سفارت، در اشاره به شخصیت نخست‌وزیر ایران گفت: آقای بازرگان شخصیت برجسته‌ای است و اقدامات و دستاوردهایش مورد احترام دولت آمریکاست. دیپلمات آمریکایی برای دولت جمهوری اسلامی ایران، در بنیان‌گذاری یک سیستم جدید حکومتی و پیشرفت اقتصادی کشور که به نفع همه مردم باشد، آرزوی موفقیت کرد و گفت: ما در مورد دوم، یعنی پیشرفت اقتصادی آماده کمک هستیم (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۵/۳۰).

۸۳ - ارسال لوازم یدکی به ایران - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۲۵

ایالات متحده آمریکا ارسال وسایل نظامی را برای نیروی هوایی ایران از سر گرفت. از ده روز قبل هواپیماهای هرکیاز و بوئینگ ۷۴۷ پروازهای منظمی میان آمریکا و ایران از طریق فرودگاه نظامی مادرید انجام می‌دهند. در روزهای اخیر هواپیماهای ایرانی حامل قطعات یدکی و وسایل نظامی مورد نیاز هلی‌کوپترها و هواپیماهای ساخت آمریکا، همه روزه در مادرید مشاهده شده‌اند؛ در صورتی که این امر، مدت هشت ماه متوقف شده بود. در ماه اوت گذشته، آخرین مانع اصلی مالی که در برابر از سر گرفتن

ارسال سلاح‌های آمریکا به ایران وجود داشت، برطرف گردید؛ زیرا کنگره آمریکا موافقت کرد، وزارت دفاع آمریکا چهار ناوشکن سیریانس را که رژیم شاه سابق قرارداد آن را منعقد و دولت انقلاب آن را لغو کرده بود، خریداری نماید (روزنامه الاتحاد).

۸۴ - دادخواست ایران علیه شرکت بویینگ - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۲۷
 سیاتل (ایالت واشنگتن) - آسوشیتد پرس: دولت ایران ضمن تسلیم دادخواستی به یک دادگاه محلی خواستار ۷۵ میلیون دلار خسارت از شرکت هواپیماسازی بویینگ شد. بنا به اظهار یک مقام ایرانی، این خسارت مربوط به سقوط یک جت حمل و نقل ۷۴۷ نیروی هوایی ایران در سال ۱۹۷۶ است. این جاموجت که متعلق به نیروی هوایی ایران بود در ماه می ۱۹۷۶ هنگامی که عازم آمریکا بود در تپه‌های شرقی مادرید سقوط کرد و چهارده مسافر ایرانی آن همراه چهار تن از کارکنان بویینگ کشته شدند. ظاهراً در آن تاریخ نظامیان شاغل و بازنشسته ایران و یا افراد خانواده آنها با پرداخت مبلغ بسیار جزئی می‌توانستند با هواپیماهای حمل و نقل نظامی ایران در ایام مرخصی به آمریکا بروند. در این دادخواست آمده است که قسمت‌های فنی این هواپیما ناقص و خراب بود و همین امر باعث سقوط آن و کشته شدن این عده شد.

۸۵ - دیدار و مذاکره کاردار سفارت آمریکا با وزیر کشور ایران و اعتراض به اعدام سه سناتور سابق - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۹
 بروس لینگن کاردار سفارت آمریکا در ایران دیروز با هاشم صباغیان، وزیر کشور در دفتر وزیر کشور ملاقات و گفتگو کرد. آقای صباغیان در مورد این ملاقات گفت: کاردار سفارت آمریکا اظهار داشته است که دولت آمریکا علاقه‌مند به حاکمیت ملی و استقلال داخلی ایران است. وزیر کشور افزود: کاردار سفارت آمریکا به اعدام‌هایی که از طریق دادگاه‌های انقلاب پس از صدور فرمان عفو امام صورت گرفته بخصوص اعدام سه سناتور اخیر به دلیل کهولت سنشان، ایراد گرفته است که در جوابشان متذکر شدیم ما اعتقاد داریم که رأی دادگاه‌های انقلاب با حقیقت تطبیق می‌کند و چون قوانین اسلام را متریقی‌تر از قوانین حقوق بشر می‌دانیم، از این نظر برایمان مهم نیست که حقوق

۱- در متن اولیه، ۱۳۶۸ / ۷ / ۹ آمده که گویا اشتباه شده و ۱۳۵۸ درست است. (ویراستار)

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۶۵

بشر در این موارد چه عقیده‌ای داشته باشد. در مورد سه سناتور مذکور، وزیر کشور گفت سالخورده‌گی این اشخاص دلیل بر این نیست که اگر در گذشته خیانت کرده‌اند، به سزای اعمالشان نرسند.

۸۶ - دستورالعمل محرمانه شورای امنیت ملی آمریکا (برژینسکی) به وزارت خارجه آن کشور در رابطه با ایران

ششم اوت ۱۹۷۹ برابر با ۱۵ مرداد ماه ۱۳۵۸

CONFIDENTIAL

AUGUST 6, 1979

MEMORANDUM FOR THE SECRETARY OF STATE

The President has considered your memorandum of July 18 regarding contingent measures by the Administration in connection in connection with the present trend of developments in Iran. Based on this memorandum you are authorized to take the steps which come within the competence of the Department of state.

Az to the actions designate to influence developments in Iran, the President is of the opinion that they should be worked out in coordination with the department of Defence , the CIA, as well as other agencies and offices where necessary, taking into consideration the views expressed by the Shah..... recent consultation. The president has pointed out the ... exploit the the climate of suspicion and mistrust that exist between Iran and its neighbors.He believes that the ending of political support for Khomeinis islamic Republic, especially by the Soviet Union, would inevitable lead to weakening the foreign policy positions of that regims.

The President also stressed that in new of the unpredictability of future developments in Iran, it is just as important to establish contacts with leaders of all political trends and orgnization, without exception,including the minorities and the extermist groups which are able to provoke armed uprisings against Khomeinis regime.However, bearing in mind the delicate nature of this kind of operation, the president is against establishing any contacts either with religious leader and politicians in Khomeinis entourage or with members of the opposition and the high command without prior consultation with the director of Central Intelligence.

Any new proposal to be elaborated, as events in Iran unfold and with U.S. national security interest in mind, should be referred to the White House.

Zbigniew Brzezinski

Cc: The Secretary of Defense

The Director of Central Intelligence

۸۷ - شیبانی کارمند ایرانی سفارت آمریکا در تهران بود. در اسفندماه ۱۳۵۷ سفیر آمریکا، سولیوان روزهای چهارشنبه با جمعی از روزنامه‌نگاران دیدار و گفتگو می‌کرد. دادستان دادگاه انقلاب، آقای هادوی، حکم بازداشت آنها را صادر کرد. بعضی از آن روزنامه‌نگاران آزاد شدند، ولی آقای شیبانی ظاهراً تا زمان این دیدار هنوز آزاد نشده بود.

۸۸ - متن اصلی قرارداد امنیتی ایران و آمریکا - نامه سفیر آمریکا، هلمز، به خلعتبری، وزیر امور خارجه ایران و پاسخ به آن

TREATIES AND OTHER INTERNATIONAL ACTS SERIES 7857

#1489

TO: PRECHT SIS
FM: JOHNSON

SAFEGUARDING OF CLASSIFIED INFORMATION

4895

Agreement Between the
UNITED STATES OF AMERICA
and IRAN

Effectuated by Exchange of Notes
Signed at Tehran May 28 and June 6, 1974

#

IRAN

Safeguarding of Classified Information

Agreement effected by exchange of notes
Signed at Tehran May 28 and June 6, 1971;
Entered into force June 6, 1971.

NOTE BY THE DEPARTMENT OF STATE

Pursuant to Public Law 89-497, approved July 8, 1966 (80 Stat. 271; 1 U.S.C. 110)

"... the Treaties and Other International Acts Series issued under the authority of the Secretary of State shall be completed exclusively... of the treaties, international agreements other than treaties, and proclamations by the President of such treaties and international agreements other than treaties, as the case may be, therein contained, in all the courts of law and equity and of maritime jurisdiction, and in all the tribunals and public offices of the United States, and of the several States, without any further proof or authentication thereof."

For sale by the Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C. 20540. Subscriptions Price: \$17 per copy, \$1.75 each copy for foreign mailing. Single copies vary in price. This List 25 cents.

The American Ambassador to the Iranian Minister for Foreign Affairs

TEHRAN, May 28, 1971

EXCELLENCY:

I have the honor to refer to the growing exchange of classified information between our two governments. As is customary in the conduct of diplomatic relations, such information is exchanged in confidence, with the explicit or tacit understanding that the confidence will be respected. This principle is reflected in domestic laws and regulations protecting State and Military secrets and is also embodied in various multilateral and bilateral agreements.

The United States Government believes it is desirable to record the basic principles which govern the exchange of such information in order to facilitate and further promote exchanges of such information between our two governments. I have the honor to propose, therefore, a confirmation of the Mutual Understanding that, with respect to the exchange of classified information communicated directly or indirectly between our two governments, the recipient:

- a. will not release the information to a third government without the approval of the releasing government;
- b. will undertake to afford the information substantially the same degree of protection afforded it by the releasing government;
- c. will not use the information for other than the purpose for which it was given; and
- d. will respect private rights, such as patents, copyrights, or trade secrets which are involved in the information.

For the purposes of this agreement, information is understood in its broadest sense to include, among other things, any document, writing, sketch, photograph, plan, model, specification, design, or prototype, whether communicated by oral, visual, or written means or by transfer of equipment or material.

1489-2

2

These principles will apply in the case of the Government of the United States as "Confidential", "Secret", or "Top Secret", and to information designated by your Government as coming within the purview of this agreement. This agreement will not, however, apply to information for which special agreements may be required.

This understanding will apply to all exchanges of such information between all agencies and authorized officials of our two Governments, whether at the respective capitals of our two countries, at international conferences or elsewhere. Any other arrangements between our two Governments or their respective agencies relating to the exchange of such information will, to the extent that they are not inconsistent with these principles, not be affected by this understanding. Details regarding channels of communication and the application of the foregoing principles will be the subject of such technical arrangements as may be necessary between appropriate agencies of our respective Governments.

Each Government will permit security experts of the other Government to make periodic visits to its territory, when it is mutually convenient, to discuss with its security authorities its procedures and facilities for the protection of classified information furnished to it by the other Government, and will assist such experts in determining whether classified information provided by their Government to the other Government is being adequately protected.

In recognition of the fact that protection of the classified information exchanged hereunder, particularly in the field of research and development and production of defense material, is essential to the national safety of both our countries, general procedures for safeguarding the information will be as set forth in Annex hereto. If the foregoing is agreeable to your Government, I propose that this note and your reply to it effect, designating the types of information your Government wishes covered, shall constitute an agreement on this matter effective the date of your reply.

Accept, Excellency, the renewed assurances of my highest consideration.

RICHARD HELMS
American Ambassador

His Excellency
ABDOL-ASA KHAYATABADI,
Minister for Foreign Affairs,
Tehran

3

Annex of General Security Procedures

1. Official information given a security classification by either of our two Governments or by agreement of our two Governments and furnished by either Government to the other through Government channels will be assigned a classification by appropriate authorities of the receiving Government which will assure a degree of protection equivalent to or greater than that required by the Government furnishing the information.

2. The recipient Government will not use such information for other than the purposes for which it was furnished and will not disclose such information to a third Government without the prior consent of the Government which furnished the information.

3. With respect to such information furnished in connection with contracts made by either Government, its agencies, or private entities or individuals within its territory with the other Government, its agencies, or private entities or individuals within its territory, the Government of the country in which performance under the contract is taking place will assume responsibility for administering security measures for the protection of such classified information in accordance with standards and requirements which are administered by that Government in the case of contractual arrangements involving information it originates of the same security classification. Prior to the release of any such information which is classified CONFIDENTIAL or higher to any contractor or prospective contractor, the Government considering release of the information will undertake to insure that such contractor or prospective contractor and his facility have the capability to protect the classified information adequately, will grant an appropriate facility clearance to this effect, and will undertake, in accordance with national practice, to grant appropriate security clearances for all personnel whose duties require access to the classified information.

4. The recipient Government will also:

- a. Insure that all persons having access to such classified information are informed of their responsibilities to protect the information in accordance with applicable laws;
- b. Carry out security inspections of facilities within its territory which are engaged in contracts involving such classified information;
- c. Assure that access to such classified information at facilities described in paragraph b is limited to those persons who require it for official purposes. In this connection, as a result of authorization to visit such a facility when access to the

1489-3

1497-4

4

classified information is involved will be submitted to the appropriate Government or agency of the Government whose the facility is located by an agency designated for this purpose by the other Government, and the request will include a statement of the security clearance and official status of the visitor and of the necessity for the visit. Blanket authorizations for visits over extended periods may be arranged. The Government to which the request is submitted will be responsible for advising the contractor of the proposed visit and for authorizing the visit to be made.

5. Costs incurred in conducting security investigations or inspections required hereunder will not be subject to reimbursement.

6. Classified information and material will be transferred only on a government-to-government basis.

7. The Government which is the recipient of material produced under contract in the territory of the other Government undertakes to protect classified information contained therein in the same manner as it protects its own classified information.

5

I avail myself of this opportunity to renew the assurance of my highest consideration.

ABDOL ALI KHAYYABANI
Minister for Foreign Affairs

S. A. M. M. M.

His Excellency,
RICHARD HELMS,
Ambassador of the United States of America,
Tehran, Iran

The Iranian Minister for Foreign Affairs to the American Ambassador
IMPERIAL MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS

No. 2288 TEBRAN, 9 June 1974

MR. AMBASSADOR:

I have the honor to refer to your Note No. 370 of 28 May 1974 and the Annex thereto proposing that classified information exchanged between the Imperial Government of Iran and the Government of the United States of America be subject to certain agreed security principles and procedures set forth therein.

I have the honor to inform Your Excellency that the Imperial Government of Iran concurs in the proposals contained in the aforementioned Note and Annex thereto. With regard to information originating with the Government of Iran, the principles and procedures set forth will be considered to apply to all information designated "Confidential", "Very Confidential", "Secret" and "Top Secret", except where special agreements covering such information may be required.

In accordance with the suggestion contained in your Note, it is hereby agreed that your Note No. 370 of 28 May 1974 and the Annex thereto and this reply shall constitute an agreement between our two governments effective immediately.

۸۹ - تصویر اصل نامه کاردار سفارت آمریکا به آقای امیرانظام

Iran - Military Supply Procedures Affecting Spare Parts

USC posture throughout regarding the Trust Fund has been to work to ensure that its solvency could be assured at all times at the Provisional Government of Iran (PGOI) scales down its procurement and look toward a new military procurement program from the U.S. at a reduced level.

This effort was made in the context of the Memorandum of Understanding with Iranian authorities of February 24, 1979, that provided for major revisions in the purchase of military materiel from the U.S. Involved were agreed cancellations, terminations, and reductions of several major programs -- all designed to meet the interests of both governments in assuring the solvency of the Trust Fund.

Insolvency of the Trust Fund would have caused termination of the entire Foreign Military Sales (FMS) program for Iran, with the risk of very substantial termination liability costs for Iran.

A major element in that approach was the diversion to U.S. procurement of the Neptune class destroyers (CG-95's), resulting in their in sufficient funds being placed in the Trust Fund to ensure its continued solvency.

As part of this continuing effort to ensure fullest possible U.S.-Iran understanding on the status of the Trust Fund and all FMS cases therein, the total FMS community in the US was involved during the month of August in a case by case study of the financial status of the entire Trust Fund.

Meetings were held in Washington and Denver (August 22-28) to review the results of this study. PGOI was invited to send representatives but declined.

AMIRSI/DMAC representatives participated in this meeting, returning to Tehran in early September with a representative from the Defense Security Assistance Agency (DSAA). This team then reviewed the Trust Fund and Memorandum of Understanding of February, 1979, with PGOI authorities (MNO, NSA and services).

In early August (letter to Col. Kankar of August 4) the PGOI was informed that non-sensitive FMS items in the pipeline and financed by the Trust Fund were ready to move, subject to shipping arrangements being arranged by the PGOI.

EMBASSY OF THE
UNITED STATES OF AMERICA
Tehran, Iran

October 15, 1979

Dear Mr. Ambassadors:

When we talked the other day you asked me for a piece of paper describing the status of spare parts deliveries as we see it.

A piece of paper of this kind is attached. I hope it will be useful.

I appreciated the opportunity to talk frankly about some of the problems in United States-Iranian relations. As the Secretary indicated to Dr. Yavdi in New York, our purpose is to work closely with your government in every way possible to build a relationship based on the new realities in Iran.

With warm regards,

Sincerely,

George d'Affaires, a.i.

Enclosure

His Excellency Amir Entezam,
Ambassador,
Ministry of Foreign Affairs,
Tehran, Iran.

CHARGE:IR:Blain:mcen: 10/15/79

cc: A/IMAC and DM

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۶۹

In addition we have informed MOND officials in Tehran that we are prepared to participate in a continuing working group here to ensure fullest possible understanding of the PMS cases.

We understand the PMSI is also considering establishing in the U.S. an Iranian military purchasing mission to facilitate understanding of and procurement under the PMS program. The USIA would welcome this.

At the same time the MOND was informed that we were prepared to sell urgently needed Iranian air force spare parts against new money from the PMSI totaling \$5.5 million. The MOND was informed that similar arrangements could be made for the Navy, the ground forces and Army Aviation.

Additional details on this arrangement for urgently needed spare parts had been provided by letter of July 30 to Brigadier General Emshian.

For some reason, the PMSI had not completed arrangements for all necessary freight forwarding agents as of the end of September.

As of October 9, however, the Army Shipping line had been designated by the Iranian Navy and Army to carry their spare parts and other bulk shipments. These shipments should start moving soon.

Contract arrangements for shipment of Iranian Air Force parts are only now being completed by the PMSI. When this is done spare parts under both the emergency program and those in the Trust Fund financed pipeline can move.

PMS helicopter spare parts are currently being prepared for shipment based on arrangements worked out in late September by General Safari. These parts are expected to reach McGuire Air Force Base in New Jersey later this month for pick-up by V-101 aircraft. Bell Helicopter has about 90,000 pounds of PMS related spares for delivery to McGuire under this arrangement.

Bell Helicopter also has about 110,000 pounds of commercial spares for delivery and is trying to work out charter flight for these spares. Earlier, Bell Helicopter had shipped at its own expense a quantity of spares by one C-130 and one DC-8.

During the meetings with Dr. Yaghi in New York on October 12, U.S. military representatives reviewed these and other matters. General Safari was informed that a list of all material in the PMSI and a list of closed PMS cases had earlier been provided to the PMSI. U.S. representatives reiterated our invitation to MOND officials to travel to Denver, if they wished, to review each and every PMS case file.

October 15, 1979

۹۰ - اصل دستنویس آقای بروس لینگن به دکتر یزدی - آذر ماه ۱۳۵۸

Country's leadership and its policies are perceived as the embodiment of something that is evil and wrong. President Carter has been as the Devil personified. He now deals and massive demonstrations in front of our Embassy are televised nightly throughout your country, adding further to an atmosphere of tension and of public hate and distrust of the United States.

Most worrisome of all is the continuing charge that the United States was somehow involved in the tragic violation of the Great Mosque in Mecca. That is utterly false and your government knows it to be false. But my government and that of Saudi Arabia have stated unequivocally that the charge is totally contrary to the facts.

Dr. Yaghi, I know full well the nature of the problems between our two countries. But they must be worked, indeed they cannot be worked, to be addressed, in an atmosphere of hate and distrust. Such you agree. Saudi voice must be heard, calling for moderation and understanding.

My concern over these matters is deepened by an awareness of the fact that the deep animosity that are undoubtedly a part of deep emotion for your people in the conviction you will appreciate

Dear Dr. Youdi;

Lebanon
November 26

I write to you in your capacity as a member of the Paralympic Council of State, not only as the President's representative in Lebanon but also a fellow-traveler on the planet Earth. I write as one human being to another.

You know, I am sure, how much I am troubled by what is happening between our two countries. You know my present position and the limitations under which I function. What I can do, and what I hope you are doing, is to encourage in every way possible, public attitudes and actions that contribute to an atmosphere in which rational dialogue can take place between both our peoples and our governments.

I am doing all I can to encourage restraint in my country. I know that President Carter is acting out of a fundamental conviction that restraint and patience and a peaceful course is the only way out of this crisis. He intends to hold to that course.

Surely your country's leadership must share that view. Yet from all I see and hear from the media, particularly the TV and radio, there appears to be a conscious effort to maintain a constant barrage of criticism and denunciation of the United States. My

3.

that I am particularly worried over the impact of all this on the mental and psychological well-being of my colleagues in the Embassy compound. For now more than three weeks, these men and women - all friends of peace - have been daily subjected to a rising crescendo of full-throated denunciation of them and their country from outside the compound walls but well within their hearing, a kind of psychological harassment further aggravated, I can only assume, by pressures that they feel directly from their captors.

I have written frankly, Dr. Youdi, in the pattern of our conversations while you were Foreign Minister and out of a deep sense of concern for both the hostages and the future of American - United States relations. I ask for understanding from you and your colleagues in the Council. I am writing in a similar vein to Dr. Bebakli.

Sincerely,

Bruce Kingan
Charge d'Affaires,
The United States

۹۱ - مصاحبه سادات و توجیه پناهندگی به شاه - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۵
سادات اعلام کرد به شاه مخلوع پناهندگی می دهد

قاهره - خبرگزاری ها: انور سادات - رئیس جمهوری مصر - دیشب گفت: مایل است به شاه مخلوع ایران در مصر پناهندگی دهد و اضافه کرد واقعاً حیف است محمدرضا پهلوی هنوز پناهگاهی برای خودش نیافته باشد!! سادات در یک مصاحبه تلویزیونی در اقامتگاهش در اسکندریه، خاطرنشان ساخت که وی موضوع اعطای پناهندگی شاه مخلوع را ماه آینده پس از انتخاباتی که قرار است انجام گیرد، در مجمع ملی مصر مطرح خواهد کرد. سادات گفت: ایران روابط خود را با من قطع کرده و من از پارلمان جدید مصر خواهم خواست با دادن پناهندگی به شاه در مصر موافقت کند. من به شاه پناهندگی خواهم داد؛ زیرا این یک امر اخلاقی برای مصر است و من از بابت آنان که ترسیده اند به شاه مخلوع پناهندگی بدهند متأسف و ملولم. رئیس جمهوری مصر در ژانویه گذشته، هنگامی که شاه برای همیشه ایران را ترک کرده بود، از او در اسوان پذیرایی کرد. در پی اقدام سادات، آیت الله خمینی شدیداً وی را مورد نکوهش قرار داد و چندی بعد، ایران روابط خود با مصر را به خاطر قرارداد صلح مصر و اسرائیل قطع کرد. اقدام سادات در پذیرایی از شاه در همان تاریخ در داخل مصر، مورد انتقاد قرار گرفت و سادات در واکنش به این انتقادات و نکوهش ها از اینکه شاه هنوز نتوانسته است پناهگاهی دائمی برای خود و خانواده اش پیدا کند، گفت: اخلاقیات در جهان چه شده که شاه نمی تواند جایی برای خود پیدا کند. سادات در اقامه دلیل نسبت به پذیرفتن شاه در مصر گفته است که وی در بدترین روزهای مصر در سال ۱۹۷۳ و در ایام جنگ مصر و اسرائیل، مقادیر زیادی نفت به مصر داد و با کمک های مالی به این کشور، بزرگ ترین خدمات را نسبت به مصر انجام داد. سادات قبل از این مصاحبه، چنین مطلبی را با سردبیر «جویش کرونیکل» که یک نشریه یهودی است، در میان نهاده بود و سردبیر این روزنامه در گزارش مربوط به تمایل سادات در اعطای پناهندگی به شاه مخلوع نوشته است که این اقدام سادات، مصر را بیش از پیش در جهان عرب منزوی خواهد ساخت. سادات که قبل از مصاحبه دیشب، با ونس - وزیر خارجه آمریکا - و نیز تلفنی با کارتر و همچنین معاون [مناخیم] بگین مذاکره کرده بود، همچنین گفت: مذاکره و بحث در باره آینده سیاسی فلسطینی ها دو تا سه سال طول خواهد کشید. سادات در این مصاحبه

گفت: سازمان آزادی‌بخش فلسطین، ثبات و توانایی لازم جهت ایفای نقش در مذاکرات آینده در بارهٔ سرنوشت فلسطین را نخواهد داشت!

در مورد کشورهای عربی که به‌خاطر قرارداد صلح مصر و اسرائیل با مصر قطع رابطه کردند، رئیس‌جمهوری مصر گفت: جهان عرب هیجان‌زده و عصبی است و او با وجود مخالفت جهان عرب به سیاست خود در قبال اسرائیل همچنان ادامه خواهد داد. ساعتی قبل از این مصاحبه، در العریش طی مراسمی با حضور نمایندگان مصر و اسرائیل، پرچم مصر بر فراز شهر به اهتزاز درآمد و پرچم اسرائیل پایین کشیده شد. به‌موجب اولین مرحلهٔ قرارداد صلح مصر و اسرائیل، العریش دیروز به مصر بازگردانده شد و سربازان اسرائیلی که از جنگ ۱۹۶۷ در این شهر مستقر بودند، العریش را ترک کردند.

۹۲ - اعتراض به سخنان پادشاه مراکش: سفیر ایران در مراکش فراخوانده شد - روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۴

وزارت خارجهٔ مراکش، عبدالهادی التازی - سفیر آن کشور در تهران را - به کشورش فراخواند. عبدالهادی تازی که از زمان ورودش به ایران کمتر از شش ماه می‌گذرد، شنبهٔ آینده تهران را به مقصد رباط ترک خواهد کرد. بازگشت سفیر مراکش به کشورش بر سر موضوع اظهارات ملک حسن دوم، پادشاه آن کشور با تلویزیون فرانسه است که به نحو توهین‌آمیزی به انقلاب ایران تاخته بود و به دنبال آن وزارت امور خارجهٔ ایران عبدالهادی تازی را احضار کرد و نسبت به بیانات ملک حسن دوم اعتراض کرد. وزارت امور خارجه، سپس طی اطلاعیه‌ای به پادشاه مراکش اخطار کرد اگر از دولت ایران پوزش نخواهد، ایران روابط دیپلماتیک خود را با آن کشور تا سطح کاردار تنزل می‌دهد.

تماس با سفیر: خبرنگار دیپلماتیک روزنامهٔ «اطلاعات» صبح امروز با سفیر مراکش در اقامتگاهش تماس تلفنی حاصل کرد. سفیر گفت: وی به مراکش احضار شده تا بر سر مسائل پیش آمده، با مقامات کشور متبوع خود مشورت کند.

۹۳ - اعلام موضع دولت اتریش: اتریش به شاه مخلوع پناهندگی می‌دهد! - روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۵

هامبورگ - خبرگزاری‌ها: برونو کرایسکی - صدر اعظم اتریش - در مصاحبه‌ای با «مجلهٔ پاپلین» چاپ هامبورگ، اظهار داشت: اگر شاه مخلوع از فعالیت‌های سیاسی

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۷۳

دست بکشد، می‌تواند در اتریش اقامت کند. کرایسکی گفت: اتریش یک سرزمین پناهگاه است؛ شاه نیز می‌تواند مانند پناهندگان اهل اوگاندا، شیلی، چکسلواکی، مجارستان و ... به اتریش بیاید؛ چرا که او به معنی واقعی کلمه یک پناهنده سیاسی است و برای ما این مسئله مطرح نیست که وی طرف توجه مردم هست یا نیست. صدر اعظم اتریش اضافه کرد: از دیدگاه او خودداری از دادن حق پناهندگی به هر کس که تقاضا کند یک اقدام غیردموکراتیک است. طبق عهدنامه بین‌المللی ژنو، دولت اتریش مکلف است به کسانی که تقاضای پناهندگی کنند به شرط خودداری از فعالیت سیاسی، پناه دهد و پناهندگان از مزایای کار کردن در اتریش برخوردار می‌شوند. دفتر مطبوعاتی کرایسکی امروز اعلام کرد: صدراعظم اتریش در مصاحبه خود با مجله آلمانی به صراحت از شاه مخلوع دعوت نکرده است که به اتریش برود. دفتر صدراعظم اتریش از قول کرایسکی اعلام کرد: ما یک کشور دموکراتیک و بی‌طرف هستیم. ما تاکنون به هر مهاجری پناه داده‌ایم. ما خودداری از پناهندگی را یک عمل غیردموکراتیک و مغایر اعلامیه حقوق بشر می‌دانیم. کشور ما به شاه پناهندگی خواهد داد، ولی اطمینان نداریم که او اتریش را مناسب اقامت خود بیابد. وقتی شاه در اوج قدرت بود، معمولاً سالی یک بار به اتریش می‌رفت و مورد معاینات پزشکی قرار می‌گرفت. در آن هنگام دانشجویان و ناراضیان ایرانی با استفاده از این فرصت، تظاهرات ضد شاه برپا می‌کردند که به شکستن شیشه‌ها و توقیف دانشجویان منتهی می‌گردید.

۹۴ - موافقت خانم تاجر با اقامت شاه مخلوع در انگلیس - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۲۲

لندن - «دیلی اکسپرس» در شماره دیروز خود گزارش داد که شاه مخلوع با توجه به تغییر نخست‌وزیر انگلستان و حزب حاکم، بار دیگر دست به تلاش‌هایی جهت اقامت در این کشور زده است. «دیلی اکسپرس» نوشته است که شاه از طریق **شاپور ریپورتور** - کارگزار هندی‌الاصل خود - تقاضای اجازه ورود و اقامت در انگلستان را به خانم تاجر - نخست‌وزیر محافظه‌کار انگلیس - تسلیم کرده است. شاه سابق، چندی پیش چنین تقاضایی از دولت انگلستان کرده بود، ولی دولت حزب کارگر (کالاهان) این تقاضا را

رد کرد، اما «دیلی اکسپرس» پیش‌بینی کرده است که خانم تاجر با توجه به سابقه تمایلات سیاسی حزب محافظه‌کار (توری) این تقاضا را خواهد پذیرفت.

۹۵ - هشدار ایران به دولت انگلیس - روزنامه اطلاعات، ۲۳/۲/۱۳۵۸

تهران - خبرگزاری فرانسه: به دولت تازه انگلستان توسط «خبرگزاری رسمی ایران پارس» اخطار شد که به شاه مخلوع ایران پناهندگی ندهد. در اعلامیه «خبرگزاری پارس» آمده است ما به این وسیله توجه نخست‌وزیر بریتانیا را به این واقعیت جلب می‌کنیم که بی‌دلیل نبود مصر و مغرب نهایتاً علیه پذیرفتن شاه مخلوع در کشورهای خود تصمیم گرفتند. آنها پی بردند که راه دادن شاه مخلوع چه مخاطراتی برای روابطشان با ایران خواهد داشت و ما امیدواریم دولت جدید انگلستان به این هشدار توجه کند. «خبرگزاری پارس» نوشته است: یک ایرانی که ملیت انگلیس را پذیرفته، نقش واسطه بین **مارگارت تاجر** - نخست‌وزیر جدید انگلیس - و شاه مخلوع را در فراهم آوردن مقدمات سفر شاه و همراهانش به انگلیس و اقامت در این کشور را برعهده گرفته است. خبرگزاری پارس همچنین اعلام کرده است: این واسطه کسی جز **شاپور ریپورتر** نیست. این شخص که واسطه فروش تجهیزات نظامی ساخت انگلیس به ایران در زمان شاه مخلوع بود، از این معامله یک میلیون پوند به جیب زده است.

۹۶ - اخطار به دولت مکزیک: مکزیک اخطار ایران را رد کرد - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۴

مکزیکوسیتی - رویترز: دولت مکزیک این اخطار دولت ایران را که در صورت دادن روادید ورود به شاه سابق، مناسبات دوجانبه ایران و مکزیک لطمه خواهد دید، رد کرد. یک سخنگوی وزارت خارجه مکزیک به خبرنگاران گفت: اجازه نمی‌دهیم هیچ دولتی سیاست ما را به ما دیکته کند. ویکتور شافر - رئیس کمیته روابط خارجی مجلس نمایندگان مکزیک - نیز ضمن رد اخطار ایران گفت: مکزیک با تمام قدرت از حق پناهندگی، در این کشور دفاع خواهد کرد. دولت ایران روز گذشته به دولت‌های آمریکا و مکزیک اخطار کرده بود که دادن ویزا و پناهندگی به شاه مخلوع، از لحاظ دولت ایران رفتاری غیردوستانه تلقی خواهد شد و این مسئله روی روابط دو کشور تأثیر سوء خواهد گذارد. در حال حاضر، این شایعه قوت گرفته است که شاه مخلوع، سرانجام

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۷۵

مکزیک را برای اقامت دائمی بر خواهد گزید. شمس - خواهر شاه مخلوع - یک ویلای بزرگ در آکاپولکو (مکزیک) دارد. این ساختمان که زیبایی خیره کننده‌ای دارد، اخیراً بازسازی و برای اقامت شاه و خانواده او آماده شده است.

۹۷ - تکذیب ویزای سفر شاه به مکزیك - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۸
مکزیکوسیتی - آسوشیتد پرس: وزارتخانه کشور مکزیك تأیید کرد که تاکنون ویزای ورود به مکزیك برای محمدرضا پهلوی - شاه مخلوع ایران - صادر نکرده و برنامه‌ای هم برای صدور آن وجود ندارد. یک سخنگوی وزارت خارجه مکزیك - که خواهش کرد هویتش فاش نشود - به خبرنگاران گفت: نظر به اینکه دولت جدید ایران، گذرنامه شاه مخلوع ایران را غیرقانونی اعلام کرده و نیز به این خاطر که دولت مکزیك دولت جدید ایران را به رسمیت می شناسد، محمدرضا پهلوی نمی تواند ویزای ورود به مکزیك به دست آورد. این مقام اضافه کرد: بی اعتبار بودن پاسپورت شاه مخلوع و اعضای خانواده اش رسماً به دولت مکزیك ابلاغ شده است؛ و دولت مکزیك معمولاً برای افراد با پاسپورت غیرقانونی ویزای ورود صادر نمی کند. این مطلب را مقام مکزیکی در برابر پاره‌ای گزارش‌های مطبوعاتی بیان داشت که نوشته بودند: محمدرضا پهلوی و خانواده اش از باهاما به مکزیك خواهند رفت تا در ویلای یک بارون ایتالیایی در آکاپولکو زندگی کنند. شمس، خواهر محمدرضا در آکاپولکو از یک هنرپیشه آمریکایی یک ویلای لوکس خریداری کرده است.

۹۸ - دیدار کیسینجر با شاه مخلوع در باهاما - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۱۷
ناسائو - خبرگزاری فرانسه: عزیمت شاه سابق از باهاما به مکزیك قریب‌الوقوع است. با ورود یک جت اختصاصی از مکزیك به فرودگاه ناسائو در باهاما، شایع شد که شاه سابق و اطرافیانش خود را برای ترک جزیره بهشت آماده می کنند. بار و بنه شاه مخلوع و همراهانش به یک کشتی آمریکایی که از یک هفته پیش در بندرگاه جزیره بهشت لنگر انداخته، منتقل شده است. همزمان با ورود هواپیمای مکزیکی به فرودگاه ناسائو، هنری کیسینجر - وزیر خارجه پیشین آمریکا - نیز وارد پایتخت باهاما شد. شایعات تأیید نشده حاکی است که بین محمدرضا پهلوی و کیسینجر مذاکراتی انجام شده است.

شاه مخلوع که روز بیستم مارس وارد باهاما شده است، هفته گذشته یک ویزای توریستی از دولت مکزیک دریافت کرد. به نظر می‌رسد وی قصد دارد برای مدت نامعلومی در ویلای خواهرش شمس در اکاپولکو اقامت کند.

کیسینجر بعد از این دیدارش با شاه، در مصاحبه‌ای ابتدا اثر تخریبی انقلاب ایران را بر سیاست خارجی آمریکا بیان کرد و سپس در باره ضرورت موافقت با پناهندگی شاه به آمریکا سخن گفت.

شیکاگو - یونایتد پرس: هنری کیسینجر - سیاستمدار آمریکایی و وزیر خارجه پیشین این کشور - اعلام کرد: پیروزی انقلاب ایران و سرنگون شدن رژیم شاه اثر تخریبی عظیمی بر سیاست خارجی آمریکا داشته و به عناصر رادیکال در خاورمیانه تحریک مهیبی داده است. کیسینجر تصریح کرد: انقلاب ایران و نیز حوادثی که توسط شوروی هماهنگ می‌شود دهه ۱۹۸۰ را برهه‌ای پر از آشفتگی و ناآرامی می‌سازد. کیسینجر با توجه به مذاکرات قریب‌الوقوع کارتر و برژنف در وین، گفت: امکان ندارد آمریکا بتواند با وضع کنونی موازنه قدرت را حفظ کند. ما نمی‌توانیم این منطق را قبول کنیم که در جایی که شوروی می‌خواهد تشنج‌زدایی ادامه داشته باشد، ثابت بمانیم و فقط در جایی که مبارزه سیاست خارجی آزاد است، مبارزه کنیم. آمریکا باید اصرار کند که به این حادثه‌جویی‌ها پایان داده شود. کیسینجر سپس به سرنوشت شاه مخلوع اشاره کرد و گفت: آمریکا در قبال محمدرضا شاه پهلوی اخلاقاً مدیون است و باید به وی که اینک به حالت تبعید در باهاما به سر می‌برد، پناهندگی می‌داد. کیسینجر گفت: سکوت طولانی خود را در قبال شاه مخلوع که ماه‌ها ادامه داشت، شکسته است و باید رهبران آمریکا توجه داشته باشند که شاه بیش از سی سال، دوست آمریکا بود و این یک واقعیت است. این دوست، هنوز اجازه نیافته است به آمریکا برود و اینک در باهاما در جستجوی جایی امن برای پناهنده شدن است.

۹۹ - خرید هتل

ناسائو - یونایتد پرس: مقام‌های بین‌المللی اظهار داشتند که ناشناسی درصدد خرید یک هتل ۷۰ اتاقه در باهاما است، اما نگفتند که آیا آن را برای شاه مخلوع ایران می‌خرند یا نه. محمدرضا پهلوی ۵۹ ساله و خانواده‌اش اکنون در ویلایی در جوار این هتل اقامت

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۷۷

دارند. اطرافیان شاه از بیستم مارس گذشته (۲۹ اسفند ۱۳۵۷) در همین هتل سکونت دارند. منابع موثق گفتند این معامله پنج میلیون دلاری فقط با تصویب **لیندن بنیدلینگ** - نخست‌وزیر باهاما - انجام‌پذیر است. بحث از این معامله ممکن است امروز در پارلمان باهاما مطرح شود. حزب دموکراتیک باهاما از دولت پرسیده است آیا حضور شاه مخلوع ایران در باهاما موافق با مصالح این کشور است یا نه، و آیا وضع مهاجرت وی به این کشور موافق با مقررات بوده است یا خیر؟ **یمندگور** - معاون اول شرکت مریسورت اینترنشنال - گفت: هنوز قراردادی امضا نشده است. وقتی از او پرسیده شد خریدار این هتل کیست؟ او جواب داد: متأسفم تا موقعی که گفتگو تمام نشود، نمی‌توانم خریدار آن را معرفی کنم. البته پس از آن، موضوع را با مطبوعات در میان خواهم گذارد. **جیمز کراسبی** - رئیس شرکت مورد بحث - که هتل متعلق به اوست، گفت: شاه و خانواده‌اش تحت حفاظت پنجاه نگهبان مسلح خصوصی و شش پلیس باهامایی که مجهز به تفنگ خودکار هستند، قرار دارند. شرکت مریسورت اینترنشنال علاوه بر این هتل دریایی، مالک یک هتل بزرگ پانزده میلیون دلاری در جزیرهٔ بهشت و یک هتل ساحلی ۲۶۰ اتاقه است. این شرکت یک متل ۱۰۰ اتاقهٔ ساحلی خود را سال پیش به بهای سه میلیون دلار به یک عرب فروخت.

۱۰۰ - آمریکا در جستجوی محلی برای اقامت شاه مخلوع - روزنامهٔ اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۲۷

گس آنجلس - آسوشیتد پرس: «لس آنجلس تایمز» گزارش داد که مقام‌های آمریکایی به شاه مخلوع کمک کرده‌اند تا محلی پیدا کند که بتواند از آن به‌عنوان یک پناهگاه دائمی در آمریکای مرکزی استفاده کند. این روزنامه همچنین نوشته است مقام‌های آمریکایی، اطلاعاتی در اختیار شاه گذارده‌اند تا بدین وسیله بتواند نیروی امنیتی خود را در برابر کوششی برای قتل خود تنظیم کند. این روزنامه فاش کرده است که این اطلاعات را مقام‌های بلندپایهٔ دولت آمریکا که نامشان را نمی‌خواهند فاش کنند، در اختیار شاه گذارده‌اند. اما بنا به گزارش همین روزنامه، شاه مخلوع هنوز امیدوار است مقام‌های دولتی مکزیک به او اجازه دهند به مکزیک بروند و در اکاپولکو زندگی کند. یکشنبهٔ پیش رئیس دادگاه انقلاب اعلام کرد: شاه و خانواده‌اش در فهرست اعدامی‌ها

قرار گرفته‌اند و هر کس آنها را بکشد فرمان ملت را به مرحله اجرا گذارده است. یک مقام آمریکایی در برابر این پرسش که آیا جان شاه مخلوع در خطر است؟ گفت: من برایش دعا می‌کنم. همین مقام گفت: در صورت لزوم، وسایل حمایت از خویشاوندان او که در آمریکا به سر می‌برند، فراهم خواهد شد. از جمله شمس و مادر شاه که اکنون در بورلی هیلز - حومه لس آنجلس - زندگی می‌کنند.

۱۰۱ - احتمال سفر شاه به برزیل یا آرژانتین - ۱۳۵۸/۳/۱۷

دیروز سخنگوی وزارت امور خارجه برزیل در اظهار نظر نسبت به گزارش یک روزنامه مکزیکی اظهار داشت: با استقرار شاه سابق در این کشور موافق نیست. وی اضافه کرد: خیال نمی‌کند شاه سابق چنین درخواستی از مقام‌های برزیل به عمل آورد. روزنامه مکزیکی نوشته بود شاه سابق می‌خواهد با خانواده‌اش در برزیل و یا آرژانتین اقامت کند و به وسیله یکی از دوستانش که یک دیپلمات آمریکایی است، اقداماتی در این زمینه به عمل آورده است.

۱۰۲ - اعلام مجدد لغو اعتبار گذرنامه‌های ایرانی شاه و همراهانش

در ۱۳۵۸/۴/۱ در سفری به شیراز در یک مصاحبه مطبوعاتی اعلام کردم: دولت جمهوری اسلامی ایران اعتبار گذرنامه‌های ایرانی شاه و همراهانش را لغو کرده و به دولت‌های آمریکا و مکزیك هشدار دادم که گذرنامه شاه مخلوع و همراهانش اعتبار ندارند.

وزارت امور خارجه ایران نیز بار دیگر به دولت‌های مکزیك و آمریکا تأکید کرد گذرنامه‌های شاه سابق و افراد خانواده وی و همراهان او فاقد هرگونه اعتبار قانونی است و صدور هر نوع روایت و پناهندگی از جانب دول مزبور، یک اقدام غیردوستانه نسبت به جمهوری اسلامی ایران تلقی شده و در روابط ایران با آنها تاثیر سوء خواهد داشت.

۱۰۳ - موافقت مکزیك با سفر شاه - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۳/۵

مکزیکوسیتی - خبرگزاری فرانسه: روزنامه مکزیکی «ال سول مکزیکو» از قول یک منبع رسمی گزارش داد که شاه مخلوع، هفته آینده رهسپار بندر اکاپولکو در کنار

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۷۹

اقیانوس آرام خواهد شد. طبق اظهار این منبع، وزارت امور خارجه مکزیك با دادن روایید به شاه سابق موافقت کرده است. گفته می‌شود فرح همسر شاه و کسان دیگری که پس از خارج شدن وی از ایران همراهش هستند، در این سفر همراه او خواهند بود. آسوشیتد پرس نیز از مکزیكوسیتی گزارش داد که یک مقام دولت مکزیك گفت: شاه مخلوع می‌تواند به‌عنوان یک مسافر توریست به آن کشور سفر کند و این به آن معنی است که اقامت شاه مخلوع در مکزیك نمی‌تواند از نود (۹۰) روز تجاوز کند و اگر بخواهد بیشتر از این بماند، باید موقتاً از مکزیك خارج شود و دوباره بازگردد. این نظر دولت مکزیك، رسماً به محمدرضا پهلوی اطلاع داده شده است. هنوز معلوم نیست محمدرضا پهلوی در چه تاریخی وارد مکزیك خواهد شد و از چه طریقی تقاضای سفر به مکزیك را به این دولت تسلیم کرده است. شمس، خواهر شاه مخلوع در حاشیه خلیج اکاپولکو دارای یک ویلای مجلل است که هیجده ماه پیش خریداری شده است. این ویلا قبلاً به یک هنرپیشه آمریکایی تعلق داشت. شاه اینک با همراهانش که عده آنها بین سی تا پنجاه نفر است در باهاما که تا مکزیك فاصله زیادی ندارد، به‌سر می‌برد. یک مقام دولت آمریکا نیز دو روز پیش گفته بود: پس از تثبیت مناسبات آمریکا با دولت جدید ایران، شاه می‌تواند به آن کشور سفر کند. حال آنکه یک ماه قبل با سفر وی مخالفت کرده بود. دولت ایران که اینک یک جمهوری اسلامی است، قبلاً به همه دولت‌ها اخطار کرده است که شاه یک فرد خائن است که در طول سلطنت خود مرتکب جنایات بی‌شمار شده و اینک تحت تعقیب قضایی است و نباید به او پناه بدهند و این به معنای آن است که پناه دادن به شاه مخلوع را یک عمل غیردوستانه تلقی خواهد کرد. شاه مخلوع در سفر به مکزیك از اجازه مخصوص از دولت مکزیك استفاده کرده است (روزنامه کیهان، ۱۳۵۸/۴/۲). پس از اعلام ابطال گذرنامه‌های شاه و همراهانش، «نیویورک تایمز» در ۳۰ ژوئیه ۱۹۷۹ برابر با ۹ تیر ۱۳۵۸ نوشت: «دولت ایران گذرنامه شاه را فاقد اعتبار اعلام کرد تا به قول ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه - او را وادار به بازگشت و حضور در دادگاه سازد. در برابر این تهدیدها شاه پاسخ داد: «من به خدا اعتقاد دارم. همه چیز به او بستگی دارد. من از کشته شدن ترس ندارم. من فردی مذهبی هستم (دیلی تلگراف، لندن، ۳۰ ژوئیه ۱۹۷۹).

۱۰۴ - تقاضای استرداد شاه مخلوع از مکزیک - ۱۳۵۸/۸/۱۴

در یک گفتگو با خبرنگار خبرگزاری آسوشیتدپرس تصریح کردم: ما زمینه را برای درخواست استرداد رسمی شاه سابق از مکزیک آماده می‌کنیم تا در مقابل ملت پاسخگوی جنایاتی که مرتکب شده است، باشد. متن منتشر شده این مصاحبه به این شرح است:

«برای دستگیری محمدرضا پهلوی، دولت ایران در محدوده قوانین و مقررات بین‌المللی عمل خواهد کرد. ما زمینه را برای درخواست استرداد رسمی از مکزیک آماده می‌سازیم. ما مایلیم او را به محاکمه بکشانیم؛ زیرا وی یک جنایتکار است. شاه سابق باید در مقابل ملت جوابگوی جنایاتی که مرتکب شده است، باشد» (مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸).

۱۰۵ - خبر و عکس مجله «پاری ماچ» از شاه در مکزیک - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۲

مجله «پاری ماچ» چاپ پاریس، در شماره ۱۲ اکتبر خود (امروز ۲۴ اکتبر است) این عکس را چاپ کرده و زیرنویسی به شرح زیر نوشته است: «شاه سابق ایران مانند یک جهانگرد عادی در مکزیک گردش می‌کند. وی به اتفاق فرح همسرش، ده نفر از دوستانش و پنجاه محافظ از کورناداکا به او آکساکا رفته و در هوای آزاد شام خورده است. به نظر می‌رسد فرح، رنج تبعید را کمتر از شوهرش تحمل می‌کند. او موهایش را بلوند کرده است؛ شاید به خاطر اینکه شناخته نشود. مکزیکی‌ها نیمه‌مسخره و نیمه‌جدی به او شاه شاه می‌گویند؛ به همین خاطر او هیچ‌وقت مدت زیادی در یک جا توقف نمی‌کند.

توضیح روزنامه اطلاعات: آیا این یک بازی سیاسی نیست؟ عکس، نشان می‌دهد شاه مخلوع سرحال است، اما دوازده روز پس از چاپ این عکس، می‌گویند: حال این جنایتکار آن‌قدر وخیم است که به خاطر انسانیت با مسافرت او به نیویورک موافقت شده است. این سند به نوبه خود سند قاطع دیگری را طلب می‌کند. اینکه مطمئن‌ترین مراجع پزشکی جهان باید رسماً تأیید کنند به راستی حال شاه مخلوع همان‌طور که ادعا شده

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۸۱

آن قدر وخیم هست که حس انسان دوستی کارتر را برای دادن اجازه اقامت در آمریکا به شاه مخلوع موجه نشان دهد؟

۱۰۶- ترور شاه مخلوع، سیاست دولت ایران نیست - روزنامه اطلاعات،
۱۳۵۸/۴/۱۴

تهران- آسوشیتدپرس: ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه ایران - روز سه شنبه در گفتگویی با آسوشیتد پرس گفت: این سیاست دولت ایران نیست که شاه مخلوع را ترور کند یا مأموران ایرانی را برای دستگیری او گسیل دارد، اما دولت ایران از طریق قوانین و مقررات بین المللی برای باز گرداندن شاه و محاکمه وی اقدام خواهد کرد. ما اکنون زمینه را برای تسلیم یک تقاضای رسمی فوق العاده به دولت مکزیك تدارک می بینیم (مشروح این مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی ها و مصاحبه های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸).

۱۰۷ - شاه مخلوع، برای اقامت به آمریکا می رود - روزنامه اطلاعات،
۱۳۵۸/۴/۳۰

نیویورک- خبرگزاری فرانسه: «نیویورک تایمز» امروز نوشت: شاه مخلوع ایران قصد دارد برای اقامت در آمریکا یک هتل خصوصی در نیویورک و یا خانه ای در کانکتی کات خریداری کند. به نوشته نیویورک تایمز هفته گذشته، رئیس بنگاه معاملاتی پارک برنت برای گفتگو با اطرافیان شاه سابق به مکزیك رفته بود. این روزنامه اضافه می کند با این حال، وزارت امور خارجه آمریکا تأکید کرده است در شرایط کنونی حضور شاه در آمریکا صلاح نیست؛ مع ذلك ممکن است سرانجام به وی اجازه اقامت در این کشور داده شود. شاه سابق ظاهراً برای کسب اجازه اقامت در آمریکا روی دوستان با نفوذش ریچارد نیکسون، هنری کیسینجر و دیوید راکفلر - رئیس چیس مانهاتن بانک - حساب می کند. نیویورک تایمز در پایان نوشته است: ثروت شاه سابق در آمریکا به بیش از یک میلیارد دلار تخمین زده شده است. اشرف - خواهر شاه - فعلاً دو هتل مخصوص در نیویورک خریده است.

۱۰۸ - اختلاف در آمریکا در مورد سفر شاه به آمریکا

امپراتوری راکفلر می‌خواهد برای شاه مخلوع، پناهگاهی پیدا کند: مشکل بزرگ سرگردانی شاه مخلوع برای آمریکا - روزنامه‌ی اطلاعات، ۱۳۵۸/۲/۴

نیویورک - آسوشیتد پرس: نیویورک تایمز نوشته است: شاه مخلوع ایران به مکانی برای زندگی کردن نیاز دارد. ایالات متحده همراه اغلب کشورهای دیگر در تلاش است تا به او کمک کند. مشروط بر اینکه شاه به جای دیگری - غیر از کشورهای مذکور - برود. اما ایالات متحده آمریکا با اغلب کشورهای دیگر باختری فرق دارد. آمریکا از دیرباز پناهگاهی برای آوارگان بوده است؛ مخصوصاً برای آن عده از آوارگان که نامحتمل است باری بر دوش مالیات‌دهندگان آمریکایی بگذارند. آمریکا باید خصوصاً برای متحدان دیپلماتیک قدیمی خویش جهان بهشتی باقی بماند. آمریکا حتی بهتر از کشورهای دیگر باید بتواند ترتیبی دهد که به پر و بال‌های پناه دادن به شاه فایده‌آید و در همان حال حاضر باشد تلاش خود را برای جستجوی روابط حسنه با جانشینان او ادامه دهد. تمام این نکات، حجت‌هایی هستند که کوشش برای پناه دادن شاه سرنگون‌شده ایران و خانواده‌اش را در آمریکا توجیه می‌کنند؛ البته بدان شرط که منافع ملی آمریکا نیز چنین رفتاری را تجویز نماید. ترس از رنجاندن دولت جدید ایران را یکی از دلایلی ذکر کرده‌اند که به موجب آنها آقای کارتر به شاه تأکید کرده است از آمریکا دوری کند. ترس از اینکه ایرانیان ممکن است آمریکاییان را به گروگان بگیرند و سپس خواستار بازگرداندن شاه شوند، احتمالی است که اساسی‌تر جلوه می‌کند. با این حال، اگر آمریکا دولتی مصمم داشته باشد، باید بتواند ضوابطی به‌وجود آورد که براساس آنها پذیرفتن شاه در آمریکا را برای ایرانیان توجیه نماید. آنچه آمریکا به ازای چنین عملی نیاز دارد، این است که شاه صریحاً کناره‌گیری خود را از سلطنت اعلام بدارد و مضافاً تعهد کند از خاک آمریکا برای هیچ تلاشی جهت اعاده قدرت از دست رفته خویش و معارضة با دولت جدید استفاده نخواهد کرد.

تلاش اعضای امپراتوری راکفلر

نیویورک - خبرگزاری فرانسه: روزنامه «دیلی نیوز» چاپ نیویورک نوشت: اعضای امپراتوری راکفلر در جستجوی اقامتگاهی برای شاه سابق در خارج از آمریکا

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۸۳

و جزایر باهاما هستند. «دیلی نیوز» اضافه کرده است که کارتر به تازگی مشاور پیشین خود، راکفلر را نزد شاه سابق فرستاده است تا به او بگوید به آمریکا نرود.

اقامت شاه مخلوع، رهبران آمریکا را به جان یکدیگر انداخته است

نیویورک - خبرگزاری‌ها: اقامت شاه مخلوع در آمریکا موجب جر و بحث‌هایی در سطوح بالای این کشور شده است و درحالی که عده‌ای از اقامت شاه در آمریکا و دادن روایت به او حمایت می‌کنند، جمعی شدیداً با این امر به مخالفت برخاسته‌اند. سناتور هوارد بیکر - رهبر جمهوری خواهان در سنای آمریکا - گفته است: باید به شاه سابق اجازه اقامت در آمریکا داده شود؛ در غیر این صورت، این تردید به وجود می‌آید که آمریکا دوستان خود را به هنگام بدبختی و دردسر‌ها می‌سازد. دولت آمریکا این نکته را برای شاه مخلوع روشن کرده است که اقامت او در آمریکا خوشایند نخواهد بود؛ آن هم درست موقعی که آمریکا در صدد بهبود مناسبات خویش با دولت جدید ایران است، اما بیکر می‌گوید: این امر، دوستان آمریکا را در کشورهای نفت خیز نگران و ناراحت خواهد کرد و اعتماد ایشان از آمریکا سلب خواهد گردید و ممکن است جریان نفت به آمریکا را به مخاطره افکند و به همین جهت، اکنون وقت آن است که آمریکا با ورود شاه به ایران موافقت کند. «وال استریت ژورنال» در سرمقاله‌اش می‌نویسد: دلیلی در دست نداریم که شاه را از اقامت در آمریکا دلسرد کنیم. مخالفت با اقامت شاه در آمریکا، کاری عملی است؛ چرا؟ توجه نمی‌کنیم که سال گذشته جیمی کارتر با چه شور و شوقی او را در آغوش گرفت، اما دادن اجازه اقامت به شاه مخلوع بی‌تردید مشکلاتی بین آمریکا و رژیم کنونی ایران را که می‌خواهد شاه را غیباً محاکمه کند، به وجود خواهد آورد. کیسینجر هم از موافقان ورود شاه به آمریکا است. نیویورک تایمز ضمن اشاره به مشکلاتی که ورود شاه به آمریکا برای دولت آمریکا به وجود خواهد آورد، نوشته است: بهتر است آمریکا در کشور دیگری برای شاه مخلوع، اقامتگاهی دست و پا کند. در برابر، عده‌ای از سیاستمداران و مطبوعات آمریکا در شرایط موجود، مخالف ورود شاه به آمریکا هستند و معتقدند ورود و اقامت او دردسرهای داخلی و خارجی برای آمریکا پدید می‌آورد و بیش از این منافع آمریکا در

۴۸۴ □ شصت سال صبوری و شکوری

خاورمیانه تحت فشار قرار می‌گیرد؛ مخصوصاً که دولتی را که به شاه پناه بدهد نمی‌تواند ببخشد و یک معارضه آشکار و پنهان شروع می‌شود.

۱۰۹ - نظر سایروس ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - روزنامه اطلاعات،
۱۳۵۸/۶/۲۰

یزدی: آمریکا به ایران قول داد که شاه مخلوع را راه ندهد.

نیویورک - آسوشیتد پرس: دکتر یزدی - وزیر امور خارجه ایران - در باره روش آمریکا در برابر شاه سابق که اکنون در مکزیک به سر می‌برد، گفت: واشنگتن به تهران قول داده است ایالات متحده هرگز به شاه سابق پناهندگی سیاسی نخواهد داد. یزدی که در مصاحبه با «شبکه تلویزیونی ای. بی. سی» در هاوانا شرکت کرده بود، اضافه کرد: اگر شاه مخلوع به ایران بازگردد، محاکمه و اعدام خواهد شد، اما فرزندانش از مجازات اعدام معاف خواهند شد. یزدی حاضر نشد در مورد فرح دیبا اظهار نظر کند. وقتی از دکتر یزدی سؤال شد چه مقام آمریکایی به ایران قول داده است شاه مخلوع به آمریکا راه داده نخواهد شد، گفت: وزارت امور خارجه آمریکا. وی همچنین فاش کرد که آندرو یانگ دعوت دیدار از ایران را پذیرفته است.

۱۱۰ - آخرین سفر شاه، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، نشر البرز، ۱۳۶۹.

۱۱۱ - خاطرات جیمی کارتر، ۴۴۴ روز، ترجمه احمد باقری، انتشارات هفته آبان،
۱۳۶۱.

۱۱۲ - اجازه اقامت در آمریکا به شاه: کارتر به شاه مخلوع پروانه اقامت داد -
روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۱

مکزیکوسیتی - خبرگزاری فرانسه: یک منبع موثق در مکزیکوسیتی اعلام کرد: شاه سابق ایران، از اوایل ژوئن گذشته برای مداوای پزشکی عازم نیویورک شده است. به گفته این منبع، شاه سابق که قرار است جمعه این هفته وارد شصتین سال عمر خود شود، از چند روز پیش احساس ضعف و خستگی می‌کرد؛ معذک در باره چگونگی بیماری او اطلاعی به دست نیامد. همین منبع اضافه کرد: جیمی کارتر روز جمعه گذشته،

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۸۵

یک پروانه اقامت در خاک آمریکا برای او و همراهانش فرستاده است. به گزارش منابع آگاه، فرح و اعضای خانواده شاه که در مکزیک به سر می‌بردند و همچنین پرسنل مأمور حفظ امنیت، در این سفر او را همراهی می‌کنند و از دیروز در ویلایی که شاه در کوئزناواکا واقع در نزدیکی مکزیکوسیتی در آن به سر می‌برد، بیرون آمده‌اند. این منابع از مدت اقامت شاه مخلوع ایران در نیویورک اظهار بی‌اطلاعی کردند و هنوز معلوم نیست وی بار دیگر به مکزیک باز خواهد گشت و یا از آمریکا عازم مقصد دیگری خواهد شد. دولت مکزیک در ماه ژوئن گذشته به محمدرضا یک ویزای توریستی شش ماهه داده بود که یک ماه از اعتبار آن باقی مانده است. نزدیکان شاه سابق ایران، در پاسخ پرسش‌های تلفنی خبرنگاران از هرگونه تفسیری در این باره خودداری کرده‌اند.

۱۱۳ - وزارت خارجه آمریکا با ماندن شاه مخلوع موافقت کرد - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۵

پزشکان معالج شاه سابق دیروز در شصتمین سالروز تولد او ادعا کردند سرطان غدد لنفاوی وی گسترش یافته و اگر شش ماه تا یک سال در نیویورک تحت معالجه آنها باشد تا شصت درصد شانس دارد که چند سال دیگر زنده بماند و در پی این اعلام، وزارت خارجه آمریکا هم بلافاصله موافقت کرد محمدرضا تا پایان معالجه در آمریکا بماند. در این میان تظاهرات علیه او در نیویورک ادامه یافت و از طرف دیگر عده‌ای از دوستانش از جمله چند رئیس کشور، تلفنی با وی صحبت کردند. از سوی دیگر، رابرت ارماتو - مشاور شاه مخلوع - اظهار داشت: محمدرضا پس از عمل جراحی در طبقه هفدهم بیمارستان نیویورک - کرنل دوره نقاهت خود را می‌گذراند. وی افزود: شاه سابق تاکنون بیش از دو هزار تلگرام از جانب شخصیت‌های مختلف و سران کشورها از جمله هنری کیسینجر - وزیر خارجه پیشین آمریکا - دریافت کرده است. در میان تلگرام‌های رسیده، پیام‌های ریچارد نیکسون و جرالده فورد، رؤسای جمهور پیشین آمریکا و خانواده راکفلر جلب توجه می‌کند. در ضمن عده زیادی از سران دولت‌ها از جمله پادشاه اردن، رئیس جمهوری فیلیپین، رئیس جمهوری مصر، رئیس جمهوری مکزیک، سلطان موناکو و ملکه هلند به وسیله تلفن، جوایای حال مزاجی محمدرضا شده‌اند.

نیویورک پست یادآور شده است آمریکا یک روادید بدون مدت به شاه سابق داده است و به این ترتیب محمدرضا می‌تواند هر مدتی که پزشکان لازم بدانند در آمریکا بماند.

۱۱۴ - محمدرضا پهلوی، پاسخ به تاریخ، ۱۹۸۰.

Answer To History. By Mohammad Reza Pahlavi, The Shah of Iran, Stein And Day/Publisher/New York, 1980 .

۱۱۵ - رباخواران، از انتشارات چاپ‌پخش، ترجمه کتاب زیر است:

The Money Lenders - Bankers In A Dangerous World: Anthony Sampson Coronet Books Holder and Stoughton 3rd Ed. 1083. Chapter 17: Iran and the Great Satan .

۱۱۶ - اطلاعاتی وزارت امور خارجه

«بسمه تعالی»

در تاریخ ۲۹ مهرماه کاردار سفارت آمریکا در تهران، طی ملاقاتی با جناب آقای نخست‌وزیر و با حضور وزیر امور خارجه ایران اطلاع داد که شاه به بیماری سرطان پیشرفته‌ای مبتلا است و اطباء معالج وی توصیه کرده‌اند برای معالجه به آمریکا برود. البته معین نکردند چه زمانی این سفر صورت خواهد گرفت. به کاردار آمریکا گفته شد: مردم ایران نسبت به نقل و انتقالات و فعالیت‌های شاه شدیداً نگران خواهند شد و بیماری شاه را بهانه‌ای برای رفتن وی به آمریکا و دسترسی داشتن به امکانات لازم برای ادامه اقدامات علیه انقلاب اسلامی ایران خواهند دانست. اگر شاه واقعاً بیمار است می‌تواند به کشورهای اروپایی که مؤسسات طبی آنها به همان اندازه آمریکا مجهز است برود؛ چرا می‌خواهید او را به آمریکا ببرید؟ به هر حال، دولت ایران هیچ‌گونه موافقتی در این زمینه نکرده بود. ۲۴ ساعت بعد، دولت آمریکا رسماً ورود شاه را به آن کشور اطلاع داد. در مورد مدارک سفر شاه و همراهانش به آمریکا، لازم است توضیح داده شود که گذرنامه‌های ایرانی شاه و همراهانش مدت‌ها قبل توسط وزارت امور خارجه ابطال و مراتب اعلام گردیده بوده، اما به موجب اطلاع واصله، اجازه سفر شاه و همراهانش به آمریکا روی ورقه‌های مخصوص عبور داده شده است.

۱۱۷ - فروش خانه شاه در لندن - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۳

لندن- رویترز: دیروز یک ویلای متعلق به شاه مخلوع ایران در انگلستان به طور کامل از همه اثاثیه و عتیقه‌ها تخلیه شد. سخنگوی یک شرکت بارکشی که تخلیه این ویلا را برعهده داشته، این گزارش مطبوعاتی را تکذیب کرد که محتویات ویلا به آمریکا حمل می‌شود و گفت: تمام محتویات ویلا فعلاً در لندن نگهداری می‌شود. همین سخنگو گفت این یکی از بزرگ‌ترین کارهایی است که ما انجام داده‌ایم و عتیقه‌های بسیار با ارزشی را از این ویلا خارج کرده‌ایم. مدیر یک بنگاه ملکی در لندن گفت: این ویلا که مزرعه و فرودگاه کوچکی هم جزء آن است، به زودی در معرض فروش گذاشته می‌شود و ارزش تخمینی آن بالغ بر ۶/۶ میلیون دلار است. این ویلا در جنوب غربی لندن واقع شده و نزدیک به سه سال پیش به مبلغ ۱/۲ میلیون دلار خریده شده بود، ولی شاه هرگز در آن سکونت نکرده است. اوایل سال میلادی جاری گفته شد شاه به انگلیس خواهد رفت، ولی وی پس از خلع از سلطنت به مکزیک رفت.

۱۱۸ - بازی سیاسی آمریکا برای پناه دادن به شاه مخلوع - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۸/۲

به نظر می‌رسد دولت آمریکا برای پناه دادن به شاه مخلوع دست به بازی تازه‌ای زده است. این بازی، بیمار جلوه دادن شاه مخلوع است. این ادعا در حالی عنوان می‌شود که آخرین عکسی که از این مرد جبار در مجله «پاری ماچ» دو هفته قبل چاپ شده بود، حکایت از سلامت او داشت. در عین حال، اخبار مربوط به بیماری شاه مخلوع و مدت ویزای صادره برای او به قدری متضاد و ضد و نقیص است که هرگونه شک و تردیدی را در مورد آغاز یک بازی سیاسی موجه جلوه می‌دهد. از همه مهم‌تر این سؤال پیش می‌آید که چرا شاه مخلوع را به نیویورک که نزدیک‌ترین محل به اقامتگاه فرزندان او در آمریکاست، راه داده‌اند؛ حال آنکه مراکز درمانی بسیار مجهزتری در سایر ایالات آمریکا وجود دارد. گزارش‌های ضد و نقیص خبرگزاری‌ها در این باره را در پی از نظر می‌گذرانید:

نیویورک - خبرگزاری فرانسه - آسوشیتد پرس و رویترز: شاه سابق که گفته می‌شود از بیماری سرطان و انسداد لوله صفرا رنج می‌برد دوشنبه شب در بیمارستان نیویورک

هاسپیتال کرنل مدیسین سنتر واقع در محله مانهاتان بستری شد و اندکی بعد تحت آزمایش‌های پزشکی اولیه قرار گرفت. با این حال هنوز در باره ماهیت بیماری وی هیچ‌گونه اطلاع دقیقی به‌دست نیامده است. سخنگوی بیمارستان گفت: تا فردا نمی‌توان در باره بیماری شاه اظهارنظر کرد. یک سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا که نخواست نامش فاش شود تصریح کرد: شاه از سرطان رنج می‌برد، اما در این باره توضیح بیشتری نداد.

ریمون برنان - معاون بیمارستان کرنل - که شاه سابق اینک در یک سویت سه اتاقه آن در طبقه هفدهم به‌سر می‌برد نیز به نوبه خود اظهار داشت: محمدرضا پهلوی روز سه‌شنبه مورد معاینات دقیق پزشکی قرار گرفته و روز چهارشنبه (امروز) نیز این آزمایش‌ها ادامه خواهد یافت و تا به‌دست آمدن نتیجه این آزمایش‌ها، هیچ‌گونه اعلامیه رسمی در باره وضع مزاجی او انتشار نخواهد یافت. به گفته یک شاهد عینی که هنگام ورود محمدرضا به نیویورک در فرودگاه لاگاردیا حضور داشت، شاه سابق که همراه زنتش فرح بود، لاغر و ضعیف به نظر می‌آمد و به زحمت راه می‌رفت. وی و همسرش ساعت ۳۰:۱۰ دقیقه پری شب به وقت محلی با چند مأمور محافظ و دو سگ با یک جت دو موتور گلف استریم وارد نیویورک شدند و درحالی که دوازده اتومبیل آنها را بدرقه می‌کردند به بیمارستان رفتند. شاه سابق هنگام ورود به بیمارستان به‌وسیله یکی از مشاورانش اطلاع داد که در طول اقامتش در آمریکا از شرکت در هرگونه مصاحبه مطبوعاتی و فعالیت سیاسی خودداری خواهد کرد. شاه مخلوع همچنین از جیمی کارتر به‌خاطر آنکه به وی امکان داده است برای معاینات پزشکی به آمریکا برود، سپاسگزاری کرد. یک آمریکایی همراه شاه گفت: وی پس از معالجه به احتمال زیاد به مکزیک باز خواهد گشت؛ و یک مقام وزارت خارجه آمریکا هم امروز گفت: شاه سابق پس از پایان معاینات پزشکی به مکزیک باز خواهد گشت. شاه سابق در بیمارستان به شدت توسط بادی گاردهایش مراقبت می‌شود. بیمارستان نیویورک کورنل در مرکز شهر نیویورک معروفیت جهانی دارد و مشهورترین کارشناسان بیماری‌ها از کلیه و قلب تا سرطان در آن فعالیت می‌کنند.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۸۹

فرح، همسر شاه سابق در خانه یکی از بستگان شاه در نیویورک زندگی می کند و قرار است، پسر شاه، رضا ۱۹ ساله که دانشجوی کالج ویلیامز واقع در ماساچوست - نزدیک نیویورک - است برای عیادت پدرش به نیویورک برود. وی گفته است: تا پریشب از سفر پدرش به آمریکا خبر نداشت و از رادیو این خبر را شنید. دختر دوم شاه سابق نیز در همین منطقه، دوره دبیرستان را طی می کند. محافل رسمی آمریکا تأکید می کنند تنها به دلیل بیماری و گزارش پزشکان در باره وجود یک تومور و انسداد لوله صفراوی، به محمدرضا اجازه ورود به این کشور داده شده است، ولی ویزای شاه سابق بی پایان است و محدود به زمان مشخصی نیست.

سخنگوی رسمی وزارت امور خارجه آمریکا اظهار داشت: دولت واشنگتن قبل از دادن روادید به شاه سابق - که پس فردا شصت ساله می شود - با مقام های ایرانی تماس گرفته بود و اضافه کرد: مدت اقامت محمدرضا در آمریکا به وضع بیماری وی بستگی دارد. یک سخنگوی سفارت ایران در واشنگتن نیز به نوبه خود به خبرگزاری فرانسه گفت: با وجود اطمینان کافی که وزارت امور خارجه آمریکا داده است، سفارت به تحقیقات لازم دست خواهد زد تا معلوم شود آیا شاه سابق واقعاً بیمار است یا خیر؛ و اگر مسئله بیماری وی حقیقت نداشته باشد رسماً به دولت آمریکا اعتراض خواهد کرد. از سوی دیگر، یکی از اطرافیان شاه سابق این شایعه را که محمدرضا از بیماری سرطان رنج می برد تکذیب کرد و گفت: این گزارش کاملاً بی اساس است. تاکنون هیچ گونه اعلامیه رسمی در باره بیماری شاه سابق انتشار نیافته است، اما یکی از سخنگویان بیمارستان گفته است: حال مزاجی محمدرضا یأس آور نیست؛ درحالی که «شبهه رادیویی ای. بی. سی» آمریکا گفت: وضع مزاجی شاه سابق در چند روز اخیر به شدت رو به وخامت گراییده بود و به توصیه پزشکان معالجش از آمریکا خواست به وی اجازه داده شود برای درمان پزشکی به این کشور سفر کند. یکی از اطرافیان شاه سابق به «خبرگزاری فرانسه» گفت: حال وی تا این اواخر خوب بوده، اما در دو هفته گذشته، ناگهان رو به وخامت گذارده و در حال حاضر بسیار ضعیف شده است.

ناظران سیاسی در نیویورک اظهار عقیده کردند که توقف طولانی شاه در آمریکا ممکن است مشکلات تازه ای در باره بهبود روابط ایران و آمریکا به وجود آورد. با وجود

اعلامیه‌هایی که در باره بیماری شاه مخلوع از سوی اطرافیان وی منتشر می‌شود، روزنامه «نیویورک پست» در شماره پنجشنبه خود این سؤال را پیش کشیده و پرسیده است، آیا واقعاً محمدرضا از بیماری سرطان رنج می‌برد؟ آیا این مانور سیاسی برای توجیه حضور شاه مخلوع در آمریکا نیست؟ این روزنامه اضافه کرده است: جراحانی که محمدرضا را عمل کرده‌اند در ناحیه شکم او آثاری از بیماری سرطان پیدا نکرده‌اند.

نظر وزارت خارجه ایران

به دنبال انتشار خبر پریشب «آسوشیتد پرس» مبنی بر سفر شاه مخلوع به نیویورک جهت معالجه، خبرنگار «خبرگزاری پارس» در یک تماس تلفنی با سخنگوی وزارت امور خارجه، عکس‌العمل دولت جمهوری اسلامی ایران را در این مورد جویا شد. سخنگوی وزارت امور خارجه گفت: بله، ما از سفر شاه مخلوع در بامداد امروز به نیویورک برای معالجه اطلاع داریم. دولت جمهوری اسلامی ایران همیشه مخالفت خود را با سفر شاه مخلوع به آمریکا به مقامات این کشور اعلام کرده است، ولی چون گفته می‌شود شاه مخلوع برای بیماری صعب‌العلاجی به نیویورک رفته است، بنابراین، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران از مقامات مسئول آمریکایی این تعهد را گرفته است که شاه و فرح در مدت اقامتشان در آمریکا، اقدام به انجام هیچ گونه فعالیت سیاسی نکنند. با توجه به اظهارات مقامات آمریکایی که شاه مخلوع برای معالجه بیماری خود به آمریکا برده شده است، لذا دولت جمهوری اسلامی ایران برای اطلاع از کیفیت امر، یک متخصص ایرانی را جهت نظارت به آمریکا اعزام خواهد کرد. سخنگوی وزارت خارجه در پاسخ سؤال دیگری گفت: ماهیت مرض تا حدی که ما اطلاع یافته‌ایم گفته می‌شود نوعی سرطان است.

۱۱۹ - انعکاس مطلب اطلاعات

نیویورک - یونایتد پرس: روزنامه اطلاعات چاپ تهران دیروز آمریکا را متهم کرد که با دادن اجازه ورود به آمریکا به شاه مخلوع به یک بازی سیاسی دست زده است. روزنامه اطلاعات دولت آمریکا را به خاطر دادن اجازه ورود شاه مخلوع به آمریکا، تقبیح کرده است. روزنامه اطلاعات نوشته است: گزارش‌های متناقض نشان می‌دهد بیماری شاه علی‌رغم اظهار نظرهای مقام‌های آمریکایی در واقع یک بیماری سیاسی

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۹۱

است. انتقاد شدید این روزنامه از سیاست آمریکا با وجود این اظهار نظر وزارت امور خارجه ایران، عنوان شده که دولت ایران از جانب آمریکا اطمینان یافته است که به شاه و همسرش فرح اجازه اقامت یا اجازه فعالیت‌های سیاسی در آمریکا داده نشده است. وزارت امور خارجه آمریکا دو روز پیش اعلام کرد: به شاه فقط به خاطر معالجه بیماری‌اش اجازه ورود به آمریکا داده شده و انتظار می‌رود وی مجدداً به مکزیک بازگردد. شبکه تلویزیونی «ان. بی. سی» گزارش داد که دیوید راکفلر - رئیس بانک چیس مانهاتان در نیویورک - که دوست شخصی شاه مخلوع است، شخصاً وزارت امور خارجه آمریکا را در جریان وخامت وضع مزاجی شاه قرار داده بود و اجازه سفر او به آمریکا را گرفته بود. نکته جالب این است که تاکنون بیمارستان نیویورک کرنل هیچ‌گونه بولتن پزشکی در باره وضع مزاجی شاه منتشر نکرده است!

۱۲۰ - اظهارات کاردار ایران در سازمان ملل

سازمان ملل - یونایتد پرس: یک دیپلمات برجسته ایرانی در سازمان ملل، اظهار امیدواری کرد شاه مخلوع ایران بهبود حاصل کند؛ به طوری که بتوان او را به ایران برد و در این کشور به خاطر جنایاتش وی را محاکمه نمود. جمال شمیرانی - کاردار ایران در سازمان ملل - گفت: اگر شاه مخلوع به خاطر مسائل پزشکی به نیویورک سفر کرده، من به سهم خود آرزو می‌کنم وی جان به در ببرد؛ به طوری که بتواند در محکمه جنایت‌هایش نسبت به ملت ایران تحت محاکمه انقلابی قرار گیرد. ورود شاه مخلوع به نیویورک با گشایش یک نمایشگاه عکس از انقلاب ایران در نیویورک همزمان و مصادف گردید. از شمیرانی پرسیده شد آیا دولت ایران خواستار استرداد شاه مخلوع خواهد شد یا خیر؟ وی در پاسخ گفت: من امیدوارم اگر شاه مخلوع بخواهد به طور نامحدود در آمریکا اقامت کند، دولت ایران از این کار وی جلوگیری به عمل آورد.

۱۲۱ - احتمال قطع صدور نفت به آمریکا - روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۸/۷/۲۶

دکتر ابراهیم یزدی - وزیر امور خارجه - طی مصاحبه‌ای با یکی از نشریات انگلیسی‌زبان چاپ ایران، به سؤالات خبرنگار این نشریه که عمدتاً در باره چگونگی روابط ایران و آمریکا در حال حاضر طرح شده، پاسخ گفته است. در این مصاحبه،

سؤالات دیگری در باره مواضع دیپلماسی ایران در مقابل سیاست‌ها و اقدامات بعضی کشورهای عربی در برابر انقلاب ایران نیز مطرح شده است (مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸).

۱۲۲ - تقاضای استرداد شاه و فرح و اموال آنها

وزارت امور خارجه، همزمانی اظهارات سناتور جکسون و گلد واتر را در باره تمامیت ارضی ایران و حق حاکمیت آن با اقامت شاه در آمریکا بی‌ارتباط ندانسته و مراتب نگرانی و مخالفت خود را ابراز می‌دارد و ایمان دارد که ملت آگاه و قهرمان ایران، هر گونه توطئه جهانخواهی را خنثی خواهد کرد. جهت اطلاع ملت مبارز ایران، اضافه می‌شود که به دنبال تسلیم یادداشت‌های اعتراض قبلی، وزارت امور خارجه طی یادداشت دیگری در هشتم آبان‌ماه به‌عنوان وزارت امور خارجه آمریکا، استرداد شاه مخلوع و فرح را رسماً از دولت آمریکا خواسته است. ضمناً در همان روز به‌موجب یادداشت جداگانه‌ای از دولت آمریکا خواسته‌ایم کلیه اموال شاه و خاندان سلطنتی را مسترد نماید. بدیهی است نحوه عکس‌العمل دولت آمریکا نسبت به این درخواست‌ها در کیفیت روابط دو کشور تأثیر داشته و خواهد داشت. همچنان‌که اقدام امروز گروهی از هم‌وطنان ما، بازتاب طبیعی بی‌اعتنایی دولت آمریکا نسبت به احساسات جریحه‌دار شده و مردم زجرکشیده ایران در مورد حضور شاه مخلوع به بهانه بیماری در خاک آمریکا، می‌باشد. اگر مقامات آمریکایی احساسات مردم ایران را محترم می‌شمردند و عمق انقلاب ایران را می‌فهمیدند حداقل می‌بایستی شاه مخلوع را در خاک خود نمی‌پذیرفتند و اموال وی را به ایران تحویل می‌دادند.

۱۲۳ - بخش‌هایی از خاطرات هنری پرکت را یکی از روزنامه‌نگاران ایران به شرح زیر در چند بخش، برایم فرستاد و نظرم را خواست:

«ریچارد کاتم که استاد علوم سیاسی و در وزارت امور خارجه مغضوب بود، با گری سیک، که مسئول امور ایران در شورای امنیت ملی بود، تماس گرفت و به او پیشنهاد کرد قرار ملاقاتی با ابراهیم یزدی بگذارد؛ پزشکی ایرانی در تگزاس که عازم پاریس بود تا برود و برای آیت‌الله خمینی کار کند. یزدی سر‌راهش از واشنگتن هم رد می‌شد.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۹۳

به نظر من فکر خوبی آمد، اما گری فکر کرد شاید مقامش خیلی بالاتر از حد چنین قرارهایی باشد و اینکه احتمالاً بهتر این است من بروم به دیدن یزدی. با کمال میل قبول کردم و قرار و مدار گذاشته شد. بعد وارن کریستوفر - معاون وزیر - از قضیه باخبر شد و به من دستور داد نروم به دیدن یزدی، که هیچ مقام آمریکایی نباید با آنها گفتگو کند. سرخورده شدم، اما فکر می‌کردم حتماً باید راهی برای ارتباط با این آدم‌ها پیدا کنیم. آن زمان سفارت هم ارتباطی با مخالفان نداشت».

توضیح: این مطالب به کلی بی‌اساس است. سفرم به پاریس (نوفل لو شاتو) ادامه سفر به نجف بود و پروازم مستقیم از هیوستون به فرانسه و نجف بود، نه از مسیر واشنگتن. «نوامبر [آبان‌ماه ۱۳۵۷] بود که از من خواستند دوباره بروم به برنامه مک نیل لور. کم‌کم این حس را هم می‌کردم که زیادی در دید هستم و باید از میزان حضورم در رسانه‌ها بکاهم. شاید بهتر بود خودم را جمع کنم. این بود که پیشنهادشان را رد کردم، اما به تهیه‌کننده گفتم باید ابراهیم یزدی را برای برنامه دعوت کند. بعد از برنامه هم باید او را به شام دعوت کند و آن وقت من هم خواهم آمد. همراه یزدی و چندتایی از دست‌اندرکاران برنامه برای شام رفتیم به رستورانی در واشنگتن و من فرصتی یافتم تا با او صحبتی بکنم. در مورد گفتگویم با او یادداشتی آماده کردم و به اجمال موضعش را توضیح دادم. تا آن زمان برجسته‌ترین چهره از جمع مخالفان بود که ما دیده بودیمش. در نتیجه، تجربه‌مان از سر گذراندن یک برهه روزهای سخت بود که هر روز سخت‌تر هم می‌شدند».

توضیح: در باره این سفر و مصاحبه با تلویزیون ملی آمریکا، در جلد سوم خاطراتم: «۱۱۸ روز در نوفل لو شاتو» توضیحاتی داده‌ام.

«بعد از آن شبی که من و یزدی در واشنگتن با هم شام خوردیم، او رفت به پاریس و من شماره تلفنش را داشتم. در نتیجه یک مجرای ارتباطی داشتیم. او به من زنگ می‌زد و من هم به او زنگ می‌زدم. اما یک واسطه‌مان هم سفارت بود. وارن زیمرمن آنجا رایزن سیاسی بود؛ یک افسر معرکه. ما به وارن تلگراف می‌زدیم و ازش می‌خواستیم برود پیش یزدی و بهش فلان و بهمان را بگوید و ببیند حرف او چیست.

بنابراین، برای تماس با یزدی دو تا ابزار ارتباطی داشتیم: یکی رسمی از طریق وارن که کارش هم عالی بود، و یکی هم غیررسمی از خانه من و با تلفن».

توضیح: ادعای نویسنده در مورد تماس تلفنی به کلی بی اساس است. نه من شماره تلفنی به او دادم و نه هرگز به او تلفن زدم و نه او هرگز به من تلفن زد. در مورد وارن زیمرمن در جلد سوم خاطراتم توضیحات کامل داده‌ام.

«حالا دیگر جز یزدی، چند تایی ایرانی دیگر هم بودند که می‌رفتیم سراغشان و سفارت هم شروع کرده بود به ارتباط گرفتن. کریسمس، پروفیسور کاتم رفت به ایران و مسئولان سفارت را با آیت‌الله بهشتی آشنا کرد: بلندپایه‌ترین روحانی که می‌شناختیم.»

«۲۵ بهمن ۱۳۵۷ سفارتخانه ما در ایران را محاصره کرده بودند و ارتباطات کارکنان

آنجا کامل قطع شده بود، اما توانستیم با معاون یکی از وابسته‌های نیروی دریایی مان که آن زمان اتفاقی بیرون ساختمان بود، ارتباط برقرار کنیم؛ او هم خودش را به جایی رساند که می‌توانست از بالا محوطه سفارت را ببیند. بعدتر فهمیدیم که جمعیت همه کارکنان را گرفته بودند و در ادامه، یزدی که خیلی زود وزیر امور خارجه شد و آیت‌الله بهشتی یکی از روحانیان بلندپایه جمهوری اسلامی آزادشان کرده بودند. به کسانی که سفارت را محاصره کرده بودند، گفته بودند ما در زیرزمین آنجا یا جایی دیگر آدم‌های وابسته به حکومت شاه را قایم می‌کنیم و می‌خواستند آنها را بگیرند ببرند. می‌ترسیدند قصد ما این باشد که از این آدم‌ها برای انجام یک ضد کودتا استفاده کنیم. اما قبل از اینکه ما این چیزها را بفهمیم، سفارت آزاد شد».

توضیح: جریان حمله به سفارت آمریکا در ۲۵ بهمن ۱۳۵۷ را در جلد چهارم خاطراتم شرح داده‌ام. آن زمان من معاون نخست‌وزیر در امور انقلاب بودم و هنوز به وزارت امور خارجه نرفته بودم.

«ماه مارس خبر شدم قرار است هویدا - نخست‌وزیر سابق - اعدام شود. شاه به خاطر ادای همدلی با مخالفانی که فکر می‌کردند هویدا فاسد و بهایی است، او را زندانی کرده بود. روز ۱۱ فوریه که درهای زندان‌ها باز شد، هویدا بیرون نزد. شاید فکر می‌کرد باید آنجا بماند تا رسماً تبرئه بشود. گمانم روز شنبه‌ای بود. به چارلی ناس زنگ زدم و گفتم: «بین، یه کاری برای هویدا بکنین. نجاتش بدین‌وو. برایش تلگراف مختصری فرستادم

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۹۵

دربرگیرنده توصیه‌هایی برای این کار. او رفت به دیدن یزدی. وزیر امور خارجه ایران گفت: «ما متوجهیم... چارلی گفت: آگه هویدا رو تیرباران کنین، توی ایالات متحده هیچ همدلی با این کارتون نمی‌کنن؛ چون این آدم اونجا محبوبه. یزدی هم جواب داد: ما تمام تلاش مون را می‌کنیم. بعدش اولین خبری که به ما رسید، این بود که هویدا چند ساعت قبل از گفتگوی چارلی با یزدی اعدام شده. همین نشان می‌دهد اوضاع چقدر آشفته و پر هرج و مرج بود. بعدش احزابی ناشناخته چندتایی از روحانی‌های انقلابی مرتقی‌تر را در خیابان با تیر زدند. فرمان مقابله با زنانی صادر شد که بی‌حجاب در خیابان‌ها راه می‌رفتند. دست‌چی‌ها علیه مذهبی‌ها راهپیمایی می‌کردند. اوضاع حسابی پیچیده شد.»

توضیح: ناس - کاردارسفارت آمریکا در تهران - هرگز با من در باره هویدا دیدار و گفتگو نکرده بود. در آن زمان من هنوز به وزارت خارجه نرفته بودم. «ماه می بود که به سر چارلی ناس زد فکر خوبی است که دیداری رسمی با آیت‌الله خمینی داشته باشد و پیش از آمدن سفیر تازه، مشکلات پیش‌روی برقراری رابطه‌ای تازه با ایران را حل و فصل کند. به نظر می‌آمد تا آن زمان همه دیگر دیپلمات‌های خارجی حاضر در شهر با آیت‌الله خمینی دیدار کرده بودند. ما این کار را نکرده بودیم؛ چون کارتر و برژینسکی منعمان کرده بودند. چارلی از طریق یزدی هماهنگ کرد تا قبل از انتصاب سفیر تازه ما، این دیدار انجام بشود.»

توضیح: این ادعا نادرست است. تا آنجا که به‌خاطر دارم هیچ‌یک از مقامات سفارت، درخواست دیدار با رهبر فقید انقلاب را نکردند. «بعد آن تاجر ثروتمند یهودی^۱ که به شاه نزدیک بود، اعدام شد و سنا به هدایت سناتور جاویتس قطعنامه‌ای در محکومیت این سیاست‌ها تصویب کرد. بوم ... ماجرای ایران دود شد رفت هوا. بعدتر، از طریق یزدی فهمیدم آیت‌الله خمینی بهش دستور داده به آمریکایی‌ها نشان دهند که نمی‌توانند با ما این طوری رفتار کنند. گفته: ما دلمان نمی‌خواهد روابطمان را با آنها قطع کنیم اما پایش بیفتد این کار را می‌کنیم. کاری کنید بفهمند که نمی‌توانند این طوری به ما توهین کنند. این شد که والت کاتلر را - برای

۱- منظور حبیب القانین است.

سفارت آمریکا در تهران - هم نپذیرفتند. گفتند در کنگو خدمت کرده و آنجا او موبوتو را راه می‌برده و دلشان نمی‌خواهد چنین آدمی در کشورشان باشد. اما صرفاً بهانه بود دیگر».

«بعد در سپتامبر [شهریور] یزدی آمد به نیویورک تا در مجمع عمومی سازمان ملل شرکت کند. ونس هم آنجا بود. در نیویورک یک جلسه بزرگ داشتیم برای بحث در مورد مدعاهای نظامی ایران؛ مقام‌هایی از وزارت دفاع و دایره امور سیاسی - نظامی وزارت امور خارجه آورده بودیم تا تلاش کنیم برنامه‌های نظامی مان را برای او توضیح بدهیم و اینکه برای ایران چه کارها می‌توانیم و چه کارها نمی‌توانیم بکنیم. ایرانی‌ها برای تجهیزاتشان قطعات یدکی می‌خواستند. آن زمان خیلی بهشان نمی‌فروختیم. مهمات می‌خواستند و ما کلاً خیلی کم بهشان می‌فروختیم. این بود که به توافق‌هایی رسیدیم و بعد کم کم شروع کردیم بحث سر توافقات موقت برای فروش سلاح. یک هیئت آموزش نظامی کوچک هم هنوز در تهران داشتیم. به نظرمان مهم می‌آمد که ارتباطاتی با بخش‌های نظامی ایران هم برقرار کنیم. انقلاب، این سویه از روابط ما را به شدت نابود کرده بود. می‌خواستیم تلاش کنیم این ارتباط مجدداً برقرار شود، اما قطعاً هیچ چیز شبیه گذشته ما در آنجا نبود. به هر حال جلسه با یزدی خیلی خوب پیش رفت. به نظر می‌آمد او حرف‌ها و توضیحات ما را درک می‌کند. آخر جلسه داشت می‌رفت بیرون که من ازش پرسیدم: آیا می‌تواند بیاید کناری تا باهاش حرف بزنم. گفتم: «فقط می‌خوام شخصا براتون بگم به نظرم چقدر بی‌اعتمادی بین دو طرف قضایا رو سخت و پیچیده می‌کنه و اینکه چقدر متأسفم ما نمی‌تونیم سفیر تازه بفرستیم اونجا تا کارها بیفته روی روال». به صورت شخصی و غیررسمی ازش خواستم این مشکل را حل کند. گفت: «ما لازم داریم شما سفیر تازه بفرستین. ما ازتون می‌خوایم سفیر بفرستین. به پیشنهاد هم دارم. ریچارد کاتم را که استاد دانشگاه هم هست، به عنوان سفیر بفرستین». گفتم: «من نمی‌تونم بهتون بگم سفیر جدید کی میشه، ولی فکر می‌کنم خیلی زود این کار رو بکنیم».

توضیح: اولاً مشروح مذاکرات با ونس - وزیر امور خارجه آمریکا - در حاشیه اجلاس عمومی سازمان ملل در نیویورک در مهر ماه ۱۳۵۸ در دفتر اول جلد پنجم

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۹۷

خاطراتم با عنوان «در وزارت امور خارجه» آمده است. ثانیاً بعد از بازپس گرفتن آگریمان کاتلر، دولت آمریکا از ما خواست که اگر از شخصیت‌های آمریکایی کسی مورد نظر ماست برای سفارت‌شان در تهران معرفی کنیم. برخلاف این ادعا، ما هیچ کس را نام نبردیم. آنها اسامی چند نفر را بردند، از جمله کاتم، فیشر و رمزی کلارک. اما پاسخ ما این بود که نظرم‌ان را بعد از معرفی خواهیم داد نه قبل از آن.

«در مورد اسرائیل، سفارت یا ناسفارتش تا آخر ماند و به کارش ادامه داد. اما انقلاب که پیروز شد، قرار بود چه بر سر کارکنانش بیاید؟ خوب، چارلی ناس از سفارت اسرائیل پیغام گرفت که کمک لازم دارند. من هم مشابه همین را شنیدم و به چارلی گفتم کمکشان کند بتوانند بروند. با کمک و همدستی وزارت امور خارجه ایران از آنجا خارجشان کرد. حکومت تازه دلش نمی‌خواست یهودی‌ها برایش مشکل تازه‌ای درست کنند که معنایش مشکلی تازه با ایالات متحده و اروپا بود».

توضیح: خروج کارکنان سفارت اسرائیل از تهران قبل از سقوط بختیار و استقرار دولت موقت بوده است.

دیدار با دکتر بهشتی و آیت‌الله منتظری با اطلاع و هماهنگی وزارت امور خارجه بود. دیدار با رهبران جامعه یهودیان و بهاییان بدون اطلاع و هماهنگی با وزارت امور خارجه بود.

۱۲۴ - مصاحبه در باره دیدار هنری پرکت و بروس لینگن با دکتر بهشتی، مجله اندیشه پویا، ۱۳۹۲؛ مجموعه آثار، جلد دوم: مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های سال ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۴۹۹

شرحی بر آن نامه و این مقاله بنویسم تا همگان بدانند که گرچه مهندس بازرگان تا حدودی ساده‌دل و خوش‌بین بود، اما در ارتباط با آن نامه، ماجرا به آن سادگی نبود که آقای بهنود و احتمالاً خوانندگان مقاله ایشان تصور کرده‌اند.

در دی‌ماه سال ۱۳۸۴ از من دعوت شد که به مناسبت سالگرد مهندس بازرگان در حسینیه ارشاد تهران سخن بگویم. چندی قبل در خاطرات و یادداشت‌های روزانه مجلس اول خودم، مطلب مهم و قابل توجهی در ارتباط با بازرگان دیده بودم و مفید دانستم که آن را برای اولین بار در سخنرانی‌ام بگویم و آن مطلب مربوط می‌شد به ارسال نامه بازرگان به محمد رضا شاه در مقطع سفر وی [شاه] به آمریکا و رخداد اشغال سفارت آمریکا در تهران. از آنجا که انتشار آن نامه ممکن بود مسئله‌ساز باشد و احتمالاً موجب ناخرسندی دوستان و همفکران بازرگان شود، پیش از سخنرانی، متن یادداشت دفترچه خاطراتم را برای اظهارنظر در اختیار مهندس هاشم صباغیان گذاشتم و ایشان پس از مشورت با دوستانشان انتشار آن را بلاشکال دانستند و آن متن را در همان سخنرانی در حسینیه ارشاد خواندم. هرچند آقای صباغیان از اصل موضوع اطلاع نداشت و شگفت‌زده بود که چرا کسی از دوستان از ارسال آن نامه آگاه نیست، اما چندی بعد آقای دکتر یزدی به من گفت که متن نامه را در اختیار دارد. اگر متن یادداشت من اکنون در اختیار بود، آن را عیناً در اینجا می‌آوردم، ولی به دلیل عدم دسترسی به آن متن، ناچار از حافظه استفاده کرده آن را مضموناً نقل می‌کنم. ماجرای آن یادداشت آن بود که با مهندس بازرگان در باره نوشته‌ای از آقای هاشمی رفسنجانی خطاب به بازرگان صحبت می‌کردم و او ضمن توضیحاتی به آن نامه اشاره کرد. بازرگان نامه‌ای به هاشمی نوشته و در آن انتقاداتی به شخص وی و حاکمیت جمهوری اسلامی و دوستانش مطرح کرده بود. هاشمی نیز در پاسخ نکاتی را نوشته بود و از جمله در مقام طرح ایرادهای متقابل گفته بود: شما بودید که با نوشتن نامه به شاه فراری، می‌خواستید شاه را به کشور بازگردانید. مهندس نامه را به من داده بود تا مطالعه کنم. پس از مطالعه آن، اشاره به نامه‌نگاری بازرگان به شاه، نظرم را جلب کرد؛ چرا که تا آن زمان انواع اتهامات هاشمی و همفکران حزب‌اللهی وی بر ضد بازرگان و همفکران به قول آقایان لیبرال او را شنیده بودم، اما این یکی را هرگز نشنیده بودم؛ از این رو، به مهندس مراجعه کردم و ماجرا را

پرسیدم. وی در کمال ناباوری من - چرا که طرح آن را اتهام و دروغی دیگر می دانستم - ماجرای ارسال نامه را تأیید کرد. با شگفتی پرسیدم: «راستی شما نامه‌ای به شاه نوشته بودید و خواسته بودید به ایران برگردد و خود را تسلیم کند؟ چرا؟» ایشان با همان متانت و آرامش معمول خود ماجرا را چنین تعریف کرد:

«پس از گروگان‌گیری به شدت نگران اوضاع کشور بودم و بیم آن بود که حمله نظامی صورت بگیرد و استقلال کشور در معرض خطر باشد و ... با دوستان و همفکران، هر چه در توان داشتیم انجام دادیم، ولی به جایی نرسید. در آن حال و هوای یأس آلود مطلبی به ذهنم رسید و آن را با حاج سید احمد خمینی در میان گذاشتم و به او گفتم پیشنهادی به نظرم رسیده و آن را با شما در میان می‌گذارم و شما هم با امام در میان بگذارید و نظر ایشان هر چه باشد به آن عمل می‌کنم. اما تقاضای من آن است که اصل مطلب بین ما سه نفر محفوظ بماند و در جایی مطرح نشود؛ چرا که من هم در این مورد با هیچ کس صحبت و مشورت نکردم و لذا دوستان من نیز از آن خبر ندارند. احمد آقا نیز پذیرفت. پیشنهاد من این بود که من به شاه نامه‌ای می‌نویسم و از او می‌خواهم که داوطلبانه به ایران بازگردد و خود را تسلیم کند و دارایی خود را هم به ایران برگرداند؛ ولی در مقابل، رهبر انقلاب هم قبول کند که وی در یک دادگاه صالح و قانونی به شکل عادلانه محاکمه شود و امام او را مورد عفو قرار دهد و از مجازات مرگ برهاند و به عبارتی در ازای حفظ جان شاه، وی به وطن بازگردد. دلیل این پیشنهاد نیز این بود که بهانه اشغال سفارت، پناه دادن دولت کارتر به محمدرضا شاه بود. فکر کردم اگر شاه خود را تسلیم کند، بهانه برداشته می‌شود و دو دولت آمریکا و ایران نیز از این معضل نجات پیدا می‌کنند و کشور نیز آسیب نمی‌بیند و شاه آواره، هم زنده می‌ماند و هم از دربه‌دری نجات پیدا می‌کند و حداقل سالیانی در زندان و احتمالاً در حالت عادی به زندگی خود ادامه می‌دهد. احمد آقا پذیرفت و چندی بعد گفت: امام پیشنهاد شما را پذیرفته و از آن استقبال کرده و گفته است شما نامه بنویسید و اطمینان بدهید. خیلی خوشحال شدم، اما به احمد گفتم: من دارم فداکاری می‌کنم و از آبروی خود مایه می‌گذارم تا آسیبی به مملکت و مردم نرسد، اما امیدوارم امام نیز به قول خود وفا کند. و بار دیگر افزودم که این مطلب حتماً بین ما سه نفر بماند. این بود که من نیز نامه‌ای به

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۵۰۱

شاه نو شتم و فرستادم، ولی از آنجا که شاه نیز نپذیرفت و جواب نداد، پیشنهاد، عملاً منتفی و فراموش شد. آنگاه بازرگان با تأسف شدید گفت: مطلبی که قرار نبود نقل شود، اکنون در نوشته آقای هاشمی آمده است!».

من نیز ضمن آنکه، مانند آقای بهنود، از ساده‌دلی مرد بزرگی چون مهندس بازرگان متأسف شده بودم، گفتم: آقای مهندس! به‌هر حال اکنون کسانی از این مطلب آگاهند و امروز در نوشته خصوصی آقای هاشمی به شما منعکس شده و فردا در جای دیگر و پس فردا در نماز جمعه و تلویزیون و رسانه‌های دیگر حکومتی خواهد آمد و در این تریبون‌های یک‌طرفه این موضوع با دروغ و تحریف و وارونه‌نمایی مطرح شده و بر ضد شما عمل خواهد کرد و بر فهرست اتهامات شما خواهد افزود. فکر می‌کنم تا دیر نشده و در سطح عموم گفته نشده است، کاری بکنید تا توطئه‌ها خنثی شود و حداقل اصل ماجرا تحریف نگردد؛ چرا که این مطلب، بسیار مهم است و فقط به شما مربوط نمی‌شود؛ این مطلب یک رخداد مهم در تاریخ انقلاب است. گفتند: پیشنهادی دارید؟ گفتم: شما نامه‌ای به آقای خمینی بنویسید و در آن ضمن گله از بازگویی ماجرا به دیگران، با استناد به نوشته هاشمی و سوء استفاده وی از آن ماجرا، از ایشان بخواهید برای جلوگیری از تحریف و سوء استفاده از یک نیت خیر، در این مورد اظهار نظر کنند و در واقع ایشان را به شهادت بخواهید. آن انسان پاک و بزرگ، سرش را پایین انداخت و لحظه‌ای اندیشید و آنگاه چشم بر چهره من دوخت و با تلخکامی پرسید: اگر آقای خمینی جواب نداد و یا تکذیب کرد، چی؟ گفتم: احتمال دارد ایشان مصلحت‌اندیشی کند و پاسخ ندهد، اما بعید است که ایشان خلاف واقع بگویند و به‌طور کلی آن را انکار کند. با این همه، هر موضعی ایشان اتخاذ کند، به سود شماست. حداقل آن است که شما در حیات خودتان و ایشان، ماجرا را با وی در میان نهاده و از وی گواهی خواسته‌اید. در صورت تأیید گفته‌های شما، شما پیروزید و راه هر نوع سوء استفاده بسته خواهد شد. در صورت سکوت، باز شما ضرر نمی‌کنید و در صورت تکذیب، مدعای شما، حداکثر همین هست که هست، ولی سرانجام اسناد و شواهد و قرائن خواهد گفت که چه کسی راست گفته و چه کسی ناراست؛ ضمن اینکه ایشان چه چیزی را می‌تواند تکذیب کند. حداکثر آن است که بگویند من در جریان نیستم و آن نیز چندان مهم نیست. مجدداً به

فکر فرو رفت و گفت: پیشنهاد خوبی است و روی آن فکر می‌کنم. البته بعداً ندانستم و پیگیری هم نکردم که چه کردند. حال باید به دوستانی چون آقای بهنود گفت که گرچه مهندس بازرگان انسانی بود به غایت پاک و شریف و اخلاقی و با حسن ظن و به‌ویژه در عالم پیچیده سیاست، طهارت اخلاقی و حسن ظن و خوش‌بینی او گاه نامی جز ساده‌دلی و حتی ساده‌اندیشی نمی‌توانست داشته باشد، اما در این مورد وی چندان ساده‌اندیشی نیز نکرده است؛ چرا که تضمین اقدام او مشورت اولیه و تعهد و تضمین نهایی آیت‌الله خمینی به‌عنوان رهبر انقلاب و عالی‌ترین و با نفوذترین مقام معنوی و سیاسی نظام دینی و انقلابی جدید و از آن مهم‌تر مرجع دینی و سمبل معنوی و اخلاقی یک انقلاب دینی بوده است و در آن مقطع، قطعاً بازرگان کمترین تردیدی در سلامت اخلاقی و وفای به عهد رهبری انقلاب نداشته است. چنان‌که اکثر قریب به اتفاق مردم ایران و یا دست‌اندرکاران انقلاب با گرایش‌های فکری و سیاسی متنوع نیز چنین بودند. شاید از این نظر می‌توان بازرگان را ساده‌دل و بی‌توجه دانست که وی توجه نداشت که اولاً به گواهی خود بازرگان و گفته‌های مکرر وی در سال ۱۳۵۸ تمام امور مملکتی در آن زمان در دست و در اختیار رهبری نبوده است - به‌ویژه رخداد مهم تسلیم شاه می‌توانست باندهای قدرت را به طمع بیندازد و اعمال خودسرانه بسیار رخ دهد - و ثانیاً ممکن است رهبری نیز در نهایت نظر پیشین خود را تغییر دهد و به مقتضای شرایط، تصمیم دیگری بگیرد؛ چنان‌که بارها در همان زمان چنین شد و از جمله در مورد گروگان‌گیری نیز وی به‌رغم مخالفت نخست خود، با آن موافقت کرد و از آن تحت عنوان «انقلاب دوم که از انقلاب اول بزرگ‌تر است» یاد کرد. به‌رحال آنچه که امروز برای همه ما مهم و عبرت‌آموز است، روی دیگر سکه است و آن، شجاعت اخلاقی و ملت‌خواهی و وطن‌دوستی یک انسان بزرگ است که وقتی احساس می‌کند کشور و مردم در خطرند و او می‌تواند با ایثار و گرو گذاشتن شخصیت و اعتبار و چه بسا امنیت خود، قدمی بردارد و از خطرات بکاهد، درنگ نمی‌کند و گام به پیش می‌گذارد. این آن چیزی است که امروز همه ما به آن نیازمندیم.

گفتار دوم: سفر شاه به آمریکا □ ۵۰۳

دفتر مخصوص فرح پهلوی در تاریخ ۱۳۸۷/۸/۱ در ارتباط با نامه منتشر شده مهندس بازرگان، اطلاعیه زیر را صادر کرد.

«اخیراً در گزارش‌ها آمده که دکتر ابراهیم یزدی - وزیر خارجه دولت موقت مهندس مهدی بازرگان و دبیرکل کنونی نهضت آزادی - نامه‌ای منتشر کرده که به زعم ادعای او، مهندس مهدی بازرگان - نخست‌وزیر دولت موقت آیت‌الله خمینی - آن را برای اعلی‌حضرت محمدرضا شاه، در زمانی که دیپلمات‌های آمریکایی گروگان جمهوری اسلامی بودند، ارسال داشته است.

بدین وسیله جهت ثبت در تاریخ به اطلاع هم‌میهنان گرامی می‌رساند که پادشاه فقید ایران به هیچ وجه نامه مورد ادعا را دریافت نکرده بودند، و بر مدعی لازم است توضیح دهند که اگر نامه وجود داشته به چه طریقی و به چه وسیله‌ای و به کدام کشور ارسال گردیده است. دفتر مخصوص شهبانو فرح پهلوی - ۲۳ اکتبر ۲۰۰۸

۱۲۸ - حمله به دولت موقت: پاسخ به حملات بیانیه‌ای به نام حوزه علمیه قم
... در جواب سؤال دیگری مبنی بر اینکه برخی از اطلاعیه‌های منتشره، از جمله در اطلاعیه حوزه علمیه قم ادعا شده است که دولت در مورد پذیرش شاه از طرف آمریکا، سهل‌انگاری نموده است، طی مصاحبه‌ای با مطبوعات گفتم:
«پاسخ ما به این اتهامات، یادداشت‌های ما به دولت آمریکاست که موجود است. به نظر من کسانی که به هر دلیلی با این دولت سر مخالفت دارند یا به هر دلیلی می‌خواهند حرفی بر علیه این دولت بزنند، هر نوع انگیزه‌ای دارند، باید مصالح ملت را در نظر بگیرند. همه این انگیزه‌ها یک طرف، مصالح ملت یک طرف. آنچه برای ما مهم است این است که دولت به موقع اقدام کرده است؛ اگر چنانچه توجه کرده باشید شاه در سی‌ام مهر به آمریکا رفت و در چهارم آبان تظاهرات بزرگ همبستگی امت با امام صورت گرفت. در این تظاهرات، کوچک‌ترین شعاری برای بازگشت شاه به ایران داده نشد. حتی عکس‌العمل‌ها و لحن غیر تند صحبت‌هایی که بر ضد آمریکا شد برای ما تعجب‌آور بود. من پیش امام گله و شکایت کردم و گفتم وقتی آمریکایی‌ها آمدند و خبر سفر شاه به آمریکا را به ما گفتند خودشان خیلی ترسیده بودند و ما هم آنها را خیلی ترساندیم که اگر شما این کار را بکنید، جان آمریکایی‌ها در ایران در خطر است و فلان

۱۳۵۸ □ شصت سال صبوری و شکوری

و بهمان. ولی وقتی شاه به آمریکا رفت، هیچ عکس‌العملی در ایران دیده نشد و ما بسیار متعجب بودیم که چرا در چنین تظاهرات عظیمی، این مسئله نباید مطرح شود. حتی در تظاهرات روز عید قربان هم مسئله استرداد شاه خائن مطرح نشد. در حالی که در هشتم آبان ما رسماً به دولت آمریکا نوشتیم و نماینده ما در آمریکا رسماً از وزارت خارجه آمریکا استرداد شاه را خواسته است» (مصاحبه مطبوعاتی ۱۳۵۸/۸/۱۴).

نمایه

الکترونیک ۹، ۴۸، ۵۵، ۵۹، ۶۰، ۶۳، ۹۰	۱
ابراهیم یزدی ۳، ۴، ۱۰، ۳۸، ۱۳۵، ۱۳۹	۱۳۹، ۱۳۵، ۳۸، ۱۰، ۴، ۳
۱۳۸، ۱۳۹، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۹۷، ۳۴۲، ۴۰۵	۱۶۹، ۲۴۳، ۲۷۷، ۲۸۵، ۲۸۹، ۲۹۹، ۳۱۸
۴۱۰، ۴۱۴، ۴۱۵	۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۳۵، ۳۳۸، ۳۴۱
امام خمینی ۷۷، ۳۲۹	۳۵۲، ۳۵۳، ۴۷۹، ۴۸۱، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳
امیرانتظام ۸، ۱۰، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۵۹، ۶۰	۴۹۸، ۵۰۳
۱۶۴، ۱۷۰، ۲۴۴، ۳۰۰، ۳۱۲، ۳۱۵، ۳۱۶	ارتباطات رادیویی ۴۶، ۶۲
۳۵۳، ۴۴۶، ۴۶۸	ارتش ایران ۳۱، ۳۵، ۶۰، ۶۴، ۸۰، ۸۵، ۸۶
انجمن ۱۷۴، ۲۵۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۸	۸۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۲، ۲۵۸
انقلاب اسلامی ۳۸، ۴۳، ۵۳، ۵۷، ۶۱، ۷۲	۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴
۷۷، ۸۲، ۲۵۳، ۲۵۹، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳	اروپا ۱۷، ۲۵، ۳۳، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۹، ۸۳
۳۰۰، ۳۰۲، ۳۱۰، ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۳۲، ۳۳۸	۱۰۸، ۱۳۶، ۱۷۹، ۲۱۵، ۲۶۵، ۲۸۷، ۲۹۱
۳۵۳، ۴۴۰، ۴۵۲، ۴۵۵، ۴۶۱، ۴۸۶	۲۹۴، ۴۹۷
انقلاب مردم ایران ۲۰	استالین ۱۷
انگلستان ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۴۷۳، ۴۷۴	اسرائیل ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۳۴، ۳۸، ۴۳، ۴۴، ۵۳
۴۸۷	۵۴، ۵۷، ۷۰، ۷۹، ۱۱۶، ۱۴۹، ۱۸۲، ۲۱۵
انگلیس ۶، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۳۲، ۳۶	۲۱۹، ۲۲۳، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۹۰، ۲۹۱
۳۸، ۶۸، ۷۰، ۸۴، ۱۳۵، ۱۵۴، ۲۶۴، ۲۶۶	۳۲۱، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱
۲۷۲، ۳۰۵، ۳۲۶، ۳۵۳، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۸۷	۳۵۳، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۹۷
انگلیسی ۲۰، ۳۲، ۳۶، ۸۲، ۸۳، ۹۳، ۱۵۴	اف-۱۴، ۱۸۱، ۱۸۲
۱۷۴، ۱۸۱، ۲۴۳، ۲۵۹، ۲۹۶، ۳۳۷، ۳۴۷	
۳۵۲	

۵۰۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

ایالات متحده ۱۹، ۴۳، ۵۱، ۵۳، ۷۰، ۷۴،	ب
۸۸ ۸۸ ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۴،	بازرگان ۴۰، ۱۲۰، ۱۳۲، ۱۵۴، ۲۵۷، ۲۷۵،
۱۰۸، ۱۸۴، ۱۹۳، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۳۹، ۲۴۰،	۲۷۶، ۲۷۷، ۲۸۶، ۲۸۷، ۳۱۲، ۳۲۴، ۳۳۵،
۲۴۴، ۲۷۴، ۳۰۰، ۳۱۱، ۳۱۴، ۳۲۲، ۳۳۰،	۴۶۳، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳،
۳۳۵، ۳۳۶، ۴۴۱، ۴۵۵، ۴۶۲، ۴۸۲، ۴۸۴،	باسکرویل ۱۴
۴۹۵، ۴۹۷	بانک چیس مانهاتان ۲۷۱، ۴۵۷، ۴۹۱
ایران گیت ۲۷۱	بانک چیس منهن ۴۵۹
ایستگاه شنود ۵۱	برژینسکی ۲۹، ۵۶، ۵۷، ۸۷، ۲۰۳، ۲۰۴،
ایمیری ۲۸۹	۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۸۳، ۲۸۸، ۳۰۴، ۳۱۱،
	۴۶۵، ۴۹۵
آ	بروس لینگن ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۷۸، ۱۶۳، ۱۶۹،
آگاه ۲۸۰	۱۸۱، ۱۹۲، ۲۴۴، ۲۴۷، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۰،
آلمان ۱۵، ۶۲، ۷۹، ۱۳۵، ۱۵۵، ۱۷۹، ۳۰۶،	۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۸، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷،
۴۵۷	۴۶۴، ۴۶۹، ۴۹۷
آندرو یانگ ۵، ۴۳، ۴۴، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴،	بلشویک ۲۳
۳۰۵، ۳۰۶، ۴۸۴	بلوک شرق ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۳۲۰، ۳۲۲،
آواکس ۵، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۱۳۰، ۳۵۵	بویینگ ۵، ۳۲، ۳۵، ۴۹، ۵۲، ۵۴، ۸۴، ۸۸،
آیکس ۵، ۳۰، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۵۱،	۱۳۵، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۸۴، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱،
۵۲، ۵۴، ۵۵، ۱۶۲، ۳۰۷	۱۹۷، ۲۲۹، ۲۹۶، ۴۵۵، ۴۶۳، ۴۶۴،
آیت الله خمینی ۷۰، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۲۵۴،	بهستی ۲۵۰، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸،
۳۰۰، ۳۰۲، ۳۰۴، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۲۹، ۴۷۱،	۲۵۹، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۸۲، ۴۸۲،
۴۹۲، ۴۹۵، ۵۰۲، ۵۰۳	۴۹۴
	بیانیه الجزایر ۴۰

نمایه □ ۵۰۷

۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۹، ۱۸۳،

۲۴۴، ۲۵۹، ۲۶۳، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۵۴،

۳۹۵، ۴۵۵، ۴۶۱، ۴۷۴،

تحقیقات نظامی ۲۲

تسلیحات ۷، ۹، ۲۸، ۳۳، ۳۴، ۳۷، ۷۹، ۸۲

۸۴، ۸۵، ۸۷، ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۵۱، ۱۹۲، ۱۹۴،

۲۰۲، ۳۴۴، ۳۴۵، ۴۳۷، ۴۵۵،

تسلیحاتی ۸، ۱۰، ۲۷، ۳۱، ۳۴، ۶۵، ۶۷، ۸۱

۸۲، ۸۸، ۹۳، ۱۰۵، ۱۳۳، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۷،

۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۷، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۸،

۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۲۲۴، ۲۹۳، ۲۹۴، ۳۵۴،

۳۶۲، ۳۶۳، ۳۷۰، ۴۳۷، ۴۵۴، ۴۵۵،

تفاهم‌نامه ۲۸، ۸۱، ۸۲، ۸۶، ۸۷، ۹۳، ۹۷،

۱۳۲، ۱۴۱، ۲۰۶، ۲۳۴، ۲۴۰،

تقسیم اراضی ۲۰

توافق سالت ۲۹

توقیف اموال ۱۸۶، ۳۴۲

ج

جاسوس ۳۴۰

جاسوسی ۲۲، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۱، ۵۴،

۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۹۳، ۱۵۱،

پ

پایگاه ۴۵، ۵۵، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۹۹، ۱۳۶،

۲۲۶، ۲۷۱، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۶، ۳۳۹،

۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۲، ۴۱۳،

۴۱۵، ۴۵۴

پایگاه نظامی ۲۷۱

پرکت ۱۱، ۱۷۵، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۳۵،

۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۷۶،

۲۷۷

پرل ۴۸

پروژه آیکس ۳۷، ۵۱، ۵۲، ۵۴

پروژه زن تیره ۴۵، ۴۷

پنتاگون ۲۴، ۲۸، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۸۲، ۸۳، ۸۶

۸۷، ۴۲۳، ۴۳۷

پیمان سالت ۲۸

پیمان مرکزی ۲۰

پیمان ناتو، ۴۰۵، ۴۰۹

پیمان نظامی ۸، ۲۰، ۱۵۸، ۴۳۸، ۴۴۱

ت

تانک ۳۶، ۸۳، ۹۰، ۱۴۶

تجهیزات نظامی ۵، ۷، ۸، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۲،

۳۴، ۳۵، ۷۹، ۸۱، ۸۶، ۸۸، ۹۴، ۱۳۰، ۱۳۳،

۵۰۸ □ شصت سال صیوری و شکوری

چالوس ۳۰، ۴۵، ۵۵، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۵	۲۸۴، ۲۸۳، ۲۶۳، ۲۴۷، ۲۳۸، ۲۳۷، ۱۹۴
چمران ۶۷، ۷۹، ۱۳۲، ۱۵۷، ۲۵۰، ۳۰۹	۳۳۶، ۳۱۵، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۲، ۳۱۰
۳۱۷	جانسون ۲۱، ۳۲
چین ۲۱، ۲۳، ۲۷، ۳۶، ۴۴، ۵۴، ۱۰۳، ۲۹۹	جاویتس ۶۹، ۷۴، ۷۵، ۷۷، ۳۲۵، ۳۲۹
۳۰۴	۳۳۵، ۳۳۴، ۳۳۰
	جرالد فورد ۲۸، ۳۰۳، ۴۸۵
ح	جمهوری خواه ۲۱، ۳۴۵
حساب امانی ۶، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۸۶، ۹۳، ۹۵	جمهوری خواهان ۴۸۳
۱۲۶، ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۳۴	جنیش ضد جنگ ۲۱، ۲۳، ۲۴
حساب تنخواه گردان ۶، ۵۳، ۸۰، ۹۱، ۹۲	جنگ ۵، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰
۹۷، ۹۸، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۲، ۱۱۶، ۱۱۸	۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۹، ۳۰، ۳۱
۱۲۲، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۵۱	۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴، ۳۴
۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۹، ۱۹۲، ۲۲۷، ۲۳۸، ۳۴۴	۹۳، ۱۰۵، ۱۳۴، ۲۲۲، ۲۵۱، ۲۶۴، ۲۹۲
حقوق بشر ۱۴، ۷۲، ۷۷، ۱۸۶، ۲۷۱، ۳۰۴	۳۲۲، ۳۳۰، ۳۳۹، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۶۰، ۳۶۹
۳۰۶، ۳۲۱، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۴۶، ۴۶۴	۴۱۰، ۴۷۱، ۴۷۲
۴۷۳	جنگ‌ها ۲۰
خ	جهان اسلام ۳۷
خاورمیانه ۲۱، ۲۵، ۲۶، ۲۹، ۳۲، ۴۳، ۵۳	جهان سوم ۲۴، ۲۵، ۳۲، ۳۳، ۳۶، ۳۳۰، ۳۳۱
۲۰۵، ۲۲۳، ۴۴۳، ۴۷۶، ۴۸۴	جیمی کارتر ۲۹، ۲۶۹، ۲۹۱، ۳۰۲، ۳۰۴
خرید اسلحه ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۳۶، ۳۷، ۸۳، ۸۴	۳۰۵، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۸
خرید تسلیحات ۳۴۵	
خرید نظامی ۱۹۲	ج
	چارلز ناس ۸، ۶۷، ۱۶۴، ۲۶۹، ۴۶۶

نمایه □ ۵۰۹

دکتر یزدی ۱۱، ۱۲، ۱۸۱، ۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۵،
 ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۱، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸،
 ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵،
 ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲،
 ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰،
 ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷،
 ۲۶۲، ۲۷۸، ۲۸۵، ۲۹۹، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۸،
 ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۵۳، ۳۴۸،
 ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۶۶، ۴۸۴، ۴۹۹
 دکترین گوآم ۲۷، ۳۲
 دموکرات ۲۱
 دموکراتیک ۷۴، ۴۷۳، ۴۷۷
 دموکراسی ۷۴، ۳۲۱
 دولت ایران ۶، ۱۳، ۱۸، ۲۷، ۴۰، ۴۸، ۶۸،
 ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۶، ۷۷، ۸۰، ۸۳،
 ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴،
 ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۷،
 ۱۰۸، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳،
 ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۵،
 ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۱،
 ۱۷۵، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۰، ۱۹۲،
 ۱۹۳، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱،
 ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۷، ۲۲۳، ۲۳۱، ۲۳۹

خریده‌های نظامی ۸، ۹، ۲۵، ۲۸، ۳۳، ۳۴،
 ۳۶، ۷۹، ۸۰، ۸۵، ۱۵۱، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۱،
 ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴،
 ۱۹۵، ۲۰۰، ۲۴۴
 خلخال ۷۴، ۷۵، ۲۶۸، ۳۳۲، ۳۳۴، ۴۴۰
 خلع سلاح ۳۷
 خلیج فارس ۲۷، ۳۲، ۴۷، ۵۷، ۸۳، ۱۳۹،
 ۱۵۲، ۱۷۶، ۱۷۷، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۲۶، ۲۵۳،
 ۳۰۱، ۳۲۳، ۴۲۴، ۴۶۱
 خمینی ۴۳، ۵۸، ۶۷، ۶۹، ۷۳، ۷۷، ۸۷، ۱۰۷،
 ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۴۶، ۱۸۸، ۲۰۴، ۲۱۶، ۲۵۱،
 ۲۵۲، ۲۵۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۶،
 ۳۰۲، ۳۱۸، ۳۲۹، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۳، ۴۵۲،
 ۴۹۵، ۵۰۰، ۵۰۱
 خودمختار ۱۶
 د
 دکتر ابوالحسن بنی‌صدر ۶۶
 دکتر بهشتی ۱۱، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۱،
 ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۸۲، ۴۹۷
 دکتر چمران ۶۷، ۷۹، ۱۳۲، ۱۵۷، ۱۵۹،
 ۳۰۹، ۳۱۷
 دکتر مصدق ۱۶، ۶۸

۵۱۰ □ شصت سال صبوری و شکوری

،۴۸۳ ،۴۷۹ ،۴۷۷ ،۴۶۴ ،۴۵۵ ،۴۴۳ ،۴۴۱	،۲۷۳ ،۲۶۹ ،۲۶۱ ،۲۵۴ ،۲۵۱ ،۲۴۸ ،۲۴۳
،۵۰۰ ،۴۹۷ ،۴۹۲ ،۴۹۰ ،۴۸۹ ،۴۸۷ ،۴۸۶	،۳۱۹ ،۳۱۸ ،۲۸۵ ،۲۸۲ ،۲۸۱ ،۲۷۹ ،۲۷۷
۵۰۴	،۳۲۸ ،۳۲۷ ،۳۲۶ ،۳۲۴ ،۳۲۳ ،۳۲۲ ،۳۲۱
دولت موقت ۱۱ ، ۱۳ ، ۳۸ ، ۴۱ ، ۴۴ ، ۷۰ ، ۷۲	،۳۵۴ ،۳۵۳ ،۳۴۲ ،۳۳۵ ،۳۳۳ ،۳۳۲ ،۳۲۹
،۷۳ ،۸۰ ،۸۸ ،۱۳۰ ،۱۳۱ ،۱۴۹ ،۱۵۶ ،۱۵۷	،۴۴۳ ،۴۴۲ ،۴۳۸ ،۴۲۵ ،۴۲۴ ،۴۲۲ ،۳۵۵
،۱۵۸ ،۱۸۲ ،۱۸۳ ،۱۹۷ ،۱۹۸ ،۱۹۹ ،۲۵۶	،۴۷۹ ،۴۷۴ ،۴۷۲ ،۴۶۴ ،۴۶۱ ،۴۵۸ ،۴۵۵
،۲۵۷ ،۲۵۹ ،۲۶۵ ،۲۶۹ ،۲۷۰ ،۲۷۶ ،۲۷۷	،۴۸۰ ،۴۸۱ ،۴۸۶ ،۴۹۱
،۳۲۷ ،۳۲۰ ،۳۰۱ ،۲۸۸ ،۲۸۵ ،۲۸۴ ،۲۷۹	دولت آمریکا ۱۳ ، ۲۰ ، ۲۱ ، ۲۴ ، ۳۰ ، ۳۸
،۴۴۶ ،۴۴۱ ،۴۴۰ ،۴۲۶ ،۳۳۸ ،۳۳۲ ،۳۲۸	،۵۸ ،۵۷ ،۵۴ ،۵۳ ،۴۹ ،۴۸ ،۴۷ ،۴۴ ،۴۳ ،۴۰
،۴۹۷ ،۴۹۳	،۶۰ ،۶۱ ،۶۷ ،۶۸ ،۶۹ ،۷۱ ،۷۲ ،۷۴ ،۷۶ ،۷۷
دیپلمات ۷۸ ، ۲۰۵ ، ۳۱۵ ، ۴۶۱ ، ۴۶۲ ، ۴۶۳	،۷۹ ،۸۱ ،۸۲ ،۸۵ ،۸۶ ،۸۸ ،۹۲ ،۹۴ ،۹۵ ،۹۶
۴۹۱ ،۴۷۸	،۹۷ ،۹۹ ،۱۰۱ ،۱۰۵ ،۱۰۶ ،۱۰۷ ،۱۱۱ ،۱۱۲
دیپلماتیک ۳۸ ، ۳۹ ، ۶۷ ، ۶۹ ، ۷۱ ، ۱۹۴	،۱۱۴ ،۱۱۷ ،۱۲۲ ،۱۲۷ ،۱۳۰ ،۱۳۳ ،۱۳۶
،۲۳۹ ،۲۷۹ ،۳۰۴ ،۳۲۷ ،۳۷۲ ،۴۸۲	،۱۳۹ ،۱۴۴ ،۱۴۵ ،۱۴۶ ،۱۴۷ ،۱۴۹
د	،۱۵۱ ،۱۵۰ ،۱۵۳ ،۱۵۶ ،۱۶۰ ،۱۶۱ ،۱۶۲
رابرت ایمری ۱۵	،۱۷۱ ،۱۷۲ ،۱۷۵ ،۱۷۶ ،۱۷۷ ،۱۷۹ ،۱۸۰
رادار ۵۷ ، ۱۰۹ ، ۲۹۵ ، ۲۹۶ ، ۳۱۰ ، ۳۱۱	،۱۸۱ ،۱۸۲ ،۱۸۳ ،۱۸۵ ،۱۸۷ ،۱۸۹ ،۱۹۰
۳۱۲ ،۳۱۵ ،۴۰۶ ،۴۰۹	،۱۹۴ ،۱۹۶ ،۱۹۷ ،۲۰۰ ،۲۰۱ ،۲۰۲ ،۲۰۷
راکفلر ۷۸ ، ۲۷۱ ، ۲۷۲ ، ۲۸۰ ، ۴۸۱ ، ۴۸۲	،۲۰۸ ،۲۱۸ ،۲۲۸ ،۲۵۴ ،۲۶۱ ،۲۶۵ ،۲۶۷
۴۸۵ ،۴۹۱	،۲۶۸ ،۲۶۹ ،۲۷۲ ،۲۷۷ ،۲۷۹ ،۲۸۰ ،۲۸۱
رضاخان ۱۵ ، ۱۷ ، ۱۹	،۲۸۳ ،۲۸۵ ،۲۸۸ ،۳۱۳ ،۳۱۸ ،۳۲۰ ،۳۲۷
رضاشاه ۱۶ ، ۱۹	،۳۲۸ ،۳۳۳ ،۳۳۴ ،۳۳۵ ،۳۳۶ ،۳۴۵ ،۳۵۴
	،۳۵۸ ،۳۵۹ ،۳۶۲ ،۳۶۳ ،۴۲۳ ،۴۲۵ ،۴۳۹

ژاندارمری ۶، ۱۵، ۳۰، ۳۱، ۶۳، ۶۴، ۱۴۲،

۱۵۷، ۳۶۰، ۴۳۷

ژن تیره ۵، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۵۴، ۵۵

س

ساختمان خلیج ۶، ۳۹، ۶۱

سازمان مجاهدین خلق ۵۰، ۱۳۱، ۴۵۱

سالت ۵، ۲۷، ۲۹، ۳۷، ۴۷، ۵۵، ۵۶، ۵۷،

۶۰، ۶۱، ۲۷۲، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۳۱۱

سالت ۲۹، ۴۷، ۵۶، ۲۹۵

سایروس ونس ۴۲، ۷۱، ۷۲، ۱۶۳، ۲۶۹،

۲۷۲، ۳۰۱، ۳۲۷، ۴۳۹، ۴۸۴

ستاد مشترک ۲۸، ۳۹، ۸۱، ۸۶، ۱۳۲، ۱۵۷

ستاد مشترک ارتش ۳۹، ۸۶، ۱۵۷

سرکنسول ۵۴، ۲۷۱

سرمایه‌داران ۲۱، ۲۳، ۲۵، ۲۶، ۳۳۰، ۳۳۱

سرمایه‌داری ۲۲۳، ۲۹۹

سری ۱۰، ۱۸، ۵۱، ۵۷، ۵۸، ۶۴، ۹۵، ۱۱۷،

۱۲۰، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۸، ۲۲۹، ۲۳۹، ۲۴۰،

۲۴۳، ۲۹۳، ۲۹۶، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴،

۳۴۵، ۴۲۲، ۴۲۳

سعودی ۱۹، ۲۵، ۳۲، ۳۴، ۴۵، ۵۳، ۵۴، ۳۳۶

رمزی کلارک ۶۸، ۶۹، ۲۸۲، ۴۹۷

روابط اقتصادی ۲۲، ۲۳، ۲۹، ۲۵۷، ۲۹۵

روابط ایران با آمریکا ۲۷۴، ۲۸۰، ۳۲۰

روابط ایران و آمریکا ۳، ۵، ۶، ۱۲، ۱۳، ۱۴،

۲۳، ۳۸، ۶۹، ۱۸۱، ۲۶۹، ۲۸۹، ۳۱۹، ۳۲۲،

۳۲۷، ۳۳۰، ۴۳۹، ۴۵۲، ۴۸۹، ۴۹۱

روابط بین‌الملل ۷۸، ۱۹۸

روابط بین‌المللی ۱۷، ۱۸، ۲۸۲

روابط جهانی ۱۷

روابط دیپلماتیک ۳۹

روابط نظامی ۱۱، ۲۹، ۱۵۱، ۲۲۷، ۲۶۳،

۴۶۲

روح‌الله خمینی ۳۲۹

روس ۱۵

روس‌ها ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۸، ۵۷،

۵۸، ۱۱۹، ۱۴۹، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۳۷، ۲۵۱، ۴۲۳،

روسیه ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۵۵،

۲۲۵، ۲۲۷، ۴۴۰، ۴۴۱

ریچارد نیکسون ۳۰۳، ۴۸۱، ۴۸۵

ژ

ژاندارم ۲۷، ۸۳

۵۱۲ □ شصت سال صیوری و شکوری

سنای آمریکا ۶، ۷، ۳۵، ۵۳، ۵۷، ۵۸، ۶۰،	سفارت آمریکا ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۲۴، ۳۸، ۳۹،
۶۹، ۷۰، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۷، ۷۸، ۱۰۱،	۴۱، ۴۲، ۵۲، ۶۳، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۱، ۷۲،
۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۹، ۱۷۸، ۲۲۴، ۳۲۰، ۳۲۱،	۱۰۵، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۹،
۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹،	۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۸۱، ۱۸۹،
۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۴۳۹،	۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۴،
۴۴۰، ۴۴۳	۲۲۱، ۲۳۷، ۲۴۴، ۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۸،
سنتو، ۲۰، ۱۵۸، ۴۰،	۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۸۱، ۲۸۲،
سولیوان ۵، ۳۵، ۳۹، ۴۱، ۶۰، ۶۷، ۸۲، ۹۴،	۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۸، ۳۱۵، ۳۱۹،
۱۲۰، ۱۵۱، ۲۶۰، ۲۶۹، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۵۲،	۳۲۳، ۳۲۷، ۳۲۸، ۴۳۸، ۴۴۶، ۴۵۵، ۴۶۰،
۴۶۱، ۴۶۶	۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۸، ۴۸۶،
سیاست خارجی آمریکا ۲۱، ۳۴۵، ۴۷۶	۴۹۴، ۴۹۶، ۴۹۹
ش	سفارش خرید ۹۳، ۱۲۳، ۱۳۰، ۱۵۲، ۱۵۹،
شاپور بختیار ۱۰۵، ۱۴۹، ۱۷۱،	۱۸۳، ۲۳۳
شرکت نفت ۲۰، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۹۷،	سلاح‌های استراتژیک ۵، ۲۷، ۲۹، ۴۷، ۵۴،
شرکت‌های نفتی ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۵، ۲۶، ۳۳،	۵۶، ۵۷، ۶۱، ۲۷۲، ۲۹۴، ۳۱۱، ۳۱۴،
۲۹۹، ۳۳۵	سلاح‌های جنگی ۳۴، ۲۹۴، ۴۳۸،
شنود ۶، ۳۰، ۳۷، ۴۳، ۴۵، ۴۷، ۵۲، ۵۴، ۵۵،	سلاح‌های هسته‌ای ۲۷، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۴،
۵۶، ۲۴۱، ۲۴۲	سمسار ۴۲
شورای امنیت ملی ۱۰، ۲۲، ۲۸، ۳۲، ۵۱،	سنا ۵۴، ۵۷، ۷۰، ۷۴، ۷۶، ۱۳۹، ۱۵۲، ۱۷۸،
۶۷، ۱۵۳، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۶۹، ۳۱۷، ۴۶۵، ۴۹۲،	۲۵۶، ۳۲۵، ۳۲۸، ۳۳۱، ۳۳۳، ۴۴۲، ۴۹۵،
شورای انقلاب ۳۹، ۷۱، ۱۳۲، ۱۳۹، ۱۴۸،	سنا تور جاویس ۶، ۶۹، ۷۳، ۷۵، ۳۳۱، ۳۳۴،
۱۴۹، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۳، ۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۱،	۴۹۵

- ط ۲۷۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴،
طوفانیان ۳۶، ۸۰، ۸۳، ۸۶ ۴۲۶، ۴۴۰، ۴۴۱
- ع شوروی ۵، ۱۷، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۷، ۲۹، ۳۹،
عربستان ۱۹، ۲۵، ۳۲، ۳۴، ۳۶، ۴۵، ۵۳، ۵۴، ۶۰،
۶۱، ۷۹، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۳، ۱۸۱، ۲۰۴، ۲۱۷،
۲۵۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۱۰، ۳۱۱،
۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۴۶،
۴۲۳، ۴۲۵، ۴۳۸، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۷۶
شهریور ۱۳، ۱۶، ۱۳۲
- ف فانتوم ۴۶، ۴۲۵، ۴۳۷
فروندگاه ۵، ۴۱، ۴۹، ۵۲، ۵۹، ۸۳، ۱۵۶،
۱۸۷، ۲۱۰، ۲۷۱، ۲۷۷، ۳۱۵، ۳۵۲، ۴۵۵،
۴۶۳، ۴۷۵، ۴۸۷، ۴۸۸
فروش تسلیحات ۷۹
فروش نظامی ۹۹، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۴
فروش‌های نظامی ۱۰، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲،
۱۷۷، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۶
فوق سری ۴۷، ۱۴۹، ۲۴۰، ۲۴۳
- ق قرارداد نظامی ۲۹۹
قراردادهای خرید ۷، ۸۰، ۸۲، ۸۴، ۸۷،
۱۲۱، ۱۲۴، ۱۴۹، ۲۱۷، ۲۲۸
قراردادهای صنعتی ۲۹۵، ۲۹۷
- ص صادق خلخالی ۷۴، ۲۶۸، ۳۳۴
صنایع دفاع، ۱۵۴، ۱۵۵، ۴۳۳، ۴۳۷
صنایع نظامی ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۳۳، ۱۲۲،
۲۹۸، ۲۹۵
صنایع هواییماسازی ۸۴، ۱۳۷، ۱۳۸، ۴۱۴
صندوق امانی ۹، ۵۳، ۱۴۱، ۱۶۲، ۱۸۳،
۱۸۶، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷،
۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۶، ۲۴۴
صندوق تنخواه‌گردان ۸، ۱۷۱، ۱۷۶، ۱۷۷،
۱۷۸، ۲۲۰
صهیونیست ۷۳، ۷۵، ۷۷، ۳۳۴، ۳۳۹
صهیونیسم ۴۴، ۲۰۶، ۲۱۹، ۳۳۹، ۳۵۳، ۴۳۹

۵۱۴ □ شصت سال صیوری و شکوری

۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۹۱،	قراردادهای فروش ۷، ۷۹، ۸۱، ۹۳، ۱۱۴،
۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۱۱، ۳۱۹، ۳۲۱، ۳۲۲،	۱۲۳، ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۹۲، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۶۲،
۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۹، ۳۳۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۴۲۴،	۳۶۳
۴۵۳، ۴۷۱، ۴۷۶، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴،	قراردادهای نظامی ۶۷، ۸۰، ۸۸، ۹۴، ۱۳۰،
۴۹۵، ۵۰۰	۱۴۰، ۲۰۶، ۲۴۷، ۲۹۶، ۲۹۸، ۴۵۲،
کبکان ۳۰، ۳۹، ۴۵، ۵۱، ۵۵، ۵۸، ۶۰، ۳۱۰،	قطعات یدکی ۹، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸،
۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶	۱۴۳، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۱،
کلارک ۶۹	۱۶۲، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۴،
کمپانی ۱۰۸، ۱۱۶، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۶، ۱۵۴،	۱۹۰، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۳۳، ۲۴۳،
۱۸۴، ۱۸۹، ۱۹۰، ۴۱۳	۲۴۴، ۳۲۴، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۷۲، ۳۷۳،
کمک نظامی ۳۱، ۲۱۴، ۴۳۸	۳۷۴، ۴۱۰، ۴۳۵، ۴۵۵، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳،
کمک‌های نظامی ۳۰	۴۹۶
کمونست ۲۳، ۲۷	قطعه‌نامه ۶۹، ۷۰، ۷۲، ۷۷، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۹،
کمونسم ۲۲	۳۳۲
کمیته امام ۵۹	
کمیسیون ۸، ۳۱، ۷۷، ۹۴، ۱۵۷، ۱۶۲، ۳۲۹،	ک
۴۰۶، ۴۰۹، ۴۳۷	کابیتولاسیون ۱۵۸
کندی ۲۰، ۳۲، ۱۱۴	کاتلر ۶۸، ۱۷۵، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱،
کنسرسيوم ۲۰، ۵۱	۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۴۶۱، ۴۹۵، ۴۹۷،
کنسول ۹، ۱۸۰، ۱۹۴، ۲۸۹	کاخ سفید ۶۲، ۱۷۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۶۰، ۲۹۱،
کنسولگری ۸، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۷، ۱۹۱، ۲۷۸،	۳۰۵، ۳۰۲
۴۵۱، ۴۵۲	کارتز ۱۱، ۲۹، ۳۳، ۴۴، ۵۶، ۵۷، ۶۸، ۶۹،
	۷۴، ۷۷، ۸۷، ۱۷۵، ۱۸۳، ۲۲۴، ۲۶۰، ۲۶۸،

نمایه □ ۵۱۵

کنفرانس ۳۳، ۳۷، ۲۰۶، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۹۱،
 لغو قرارداد ۸، ۸۶، ۹۲، ۹۵، ۱۰۷، ۱۱۱،
 ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۸،
 ۳۴۵

کنگره ۵۶، ۸۵، ۱۰۲، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۴۲،
 لوازم یدکی ۸، ۷۹، ۸۱، ۸۵، ۸۹، ۱۰۲،
 ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۳۱، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۶،
 ۱۹۶، ۲۲۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۴۳۸، ۴۴۰،
 ۱۴۳، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۲، ۱۸۳، ۲۰۱، ۲۲۹،
 ۳۰۶

کنگره آمریکا ۷، ۱۱۸، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۶،
 لینکن ۹، ۱۱، ۷۸، ۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۴، ۱۹۶،
 ۲۵۴، ۲۶۰، ۲۶۹، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۷۷،
 ۴۶۱، ۴۶۴

کودتای ۱۳۳۲، ۱۴

کودتای ۲۸ مرداد ۵، ۱۳، ۱۶، ۳۰، ۳۸،
 ۲۶۵، ۲۷۰، ۲۸۶، ۲۸۹

کسیسینجر ۲۸، ۲۱۶، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۰،
 ۳۴۶، ۳۴۶، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۸۳

م

متفقین ۵، ۱۳، ۱۶، ۱۷، ۱۹

مجلس ایران ۱۵، ۲۱

مجلس آمریکا ۱۰۴

مجلس نمایندگان آمریکا ۷، ۹۴، ۱۳۰،

۱۳۲، ۲۲۴

گ

گروگان‌گیری ۲۴، ۳۸، ۵۹، ۱۵۳، ۲۰۴،

۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۸، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۲،

۲۸۴، ۲۸۶، ۳۱۵، ۵۰۰، ۵۰۲

گری سیک ۲۰۵

۵۰۳

مذاکرات ۵، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۲۷، ۲۹، ۴۳،

۵۴، ۵۶، ۷۹، ۸۱، ۸۳، ۸۷، ۹۴، ۹۵، ۹۷،

۱۰۵، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۱۹،

ل

لجستیک ۹۰

لجستیکی ۱۳۳، ۱۵۴، ۲۹۶، ۳۵۴، ۳۶۵،

۳۷۳، ۴۰۵، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۱۱

۵۱۶ □ شصت سال صبوری و شکوری

موافقتنامه‌ها ۲۹	۱۲۶، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۴
موافقتنامهٔ سالت ۲۸، ۵۶، ۲۹۱	۱۵۳، ۱۵۹، ۱۶۳، ۱۷۲، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳
مورگان شوستر ۱۵	۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۲۴
موشک ۷، ۳۶، ۶۶، ۷۹، ۸۹، ۹۰، ۹۵، ۱۰۲	۲۳۸، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۸۳
۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۲۹، ۱۳۵، ۱۴۳	۲۸۵، ۲۹۲، ۳۰۵، ۲۹۶، ۳۱۴، ۳۳۸، ۴۲۴
۱۷۷، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷	۴۲۵، ۴۶۰، ۴۷۲، ۴۷۶، ۴۹۶
۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۱، ۳۶۲، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۵	مسابقهٔ تسلیحاتی ۲۸، ۲۹۴
۴۲۳، ۴۲۵، ۴۲۶	مستشار آمریکایی ۱۳۶، ۴۰۸
موشکی ۴۵، ۴۶، ۵۶، ۶۰، ۱۰۹، ۲۹۵، ۳۱۳	مستشاران آمریکایی ۳۰، ۳۱، ۱۸۰، ۲۰۰
۳۱۴	۴۰۷
مهندس بازرگان ۶، ۱۲، ۳۹، ۴۲، ۵۹، ۶۶	مستشاران نظامی ۵، ۸، ۱۹، ۳۰، ۳۱، ۳۴
۷۸، ۷۹، ۸۱، ۱۳۲، ۱۴۰، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸	۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۱، ۴۸، ۶۱، ۶۶، ۶۷، ۸۰
۲۶۰، ۲۶۹، ۲۷۲، ۲۷۷، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷	۱۷۹، ۱۹۲، ۲۹۹، ۳۱۸
۲۸۸، ۳۰۱، ۳۱۲، ۳۹۸، ۴۹۹، ۵۰۱، ۵۰۳	مستشاری نظامی ۶، ۹، ۱۰، ۶۱، ۱۷۷، ۱۷۹
میز ایران ۱۱، ۶۹، ۲۱۷، ۲۳۸، ۲۴۷، ۲۷۲	۱۸۶، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۹، ۲۰۳، ۲۵۸
۲۸۵	مشروطه ۱۴، ۱۵
میسون نظامی ۳۰، ۴۳۷	مشروطیت ۱۴
	مصدق ۱۸، ۱۹، ۳۰، ۶۸، ۲۲۰، ۲۷۰
ن	معاملات اسلحه ۱۰، ۲۰۰
ناتو، ۲۵، ۳۳، ۱۰۹، ۱۴۶، ۱۷۹، ۲۱۵	موازنهٔ مثبت ۱۴، ۱۸، ۲۷
ناس ۷۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۵، ۲۶۹، ۴۹۴	موازنهٔ منفی ۱۴، ۴۳۸
۴۹۷، ۴۹۵	موافقتنامه ۱۸، ۲۸، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۴۴، ۲۴۰
ناو، ۱۱۳، ۱۵۴، ۱۴۵، ۲۲۹	۲۹۲، ۴۴۱، ۴۴۴

نمایه □ ۵۱۷

۳۲۴، ۳۲۶، ۳۳۵، ۳۳۶، ۴۶۱، ۴۷۱، ۴۸۳،	ناوچه ۷۹
۴۹۱	ناوشکن ۱۰، ۸۳، ۸۴، ۸۸، ۸۹، ۱۰۲، ۱۰۹،
نقشه ۱۵	۱۱۳، ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۷۱،
نیروهای نظامی ۱۶، ۲۹۸	۱۷۲، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۳، ۲۰۱، ۲۰۷، ۲۱۸،
نیروی دریایی ۳۴، ۳۵، ۴۸، ۶۳، ۷۹، ۸۴	۲۲۴، ۳۵۶، ۴۵۶، ۴۶۴
۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۱۳، ۱۱۴،	نظامی ۶، ۸، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰،
۱۱۵، ۱۱۶، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۳،	۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵،
۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۸،	۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۴، ۴۶، ۵۱، ۵۳، ۵۵، ۵۷، ۵۸،
۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۷۱، ۱۹۳، ۲۰۲،	۶۱، ۶۲، ۷۹، ۸۰، ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۹۰، ۹۱، ۹۲،
۲۲۴، ۲۹۶، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۶۱، ۴۰۶، ۴۰۸،	۹۴، ۹۵، ۱۰۷، ۱۲۱، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۴۴،
۴۰۹، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۳۷	۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۷۱،
نیروی زمینی ۶۳، ۸۵، ۹۰، ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۲۹،	۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۷، ۱۹۲، ۱۹۴،
۱۳۳، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۷، ۳۱۱، ۳۵۴، ۳۵۸،	۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۵،
۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۵	۲۱۷، ۲۱۹، ۲۳۶، ۲۳۹، ۲۵۳، ۲۵۵، ۲۵۶،
نیروی هوایی ۹، ۱۰، ۳۵، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷،	۲۵۷، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۷۹، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶،
۴۸، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۵، ۵۹، ۶۰، ۶۳، ۶۶، ۷۹،	۲۹۸، ۲۹۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۴۵، ۴۲۳،
۸۵، ۱۰۸، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۹، ۱۲۴، ۱۲۶،	۴۲۵، ۴۲۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳،
۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹،	۴۴۴، ۴۵۲، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳،
۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۲،	۴۶۴، ۴۹۶، ۵۰۰
۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۹، ۱۹۰،	نفت ۱۱، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۵، ۲۶، ۳۱، ۳۲،
۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۲۸، ۲۴۴، ۲۹۵،	۳۳، ۳۴، ۳۶، ۳۷، ۵۸، ۷۱، ۸۲، ۸۶، ۸۷،
۲۹۶، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۵۴، ۳۵۷،	۱۱۶، ۱۱۷، ۲۱۷، ۲۲۶، ۲۴۹، ۲۵۳، ۲۵۴،
	۲۶۵، ۲۷۵، ۲۷۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۷، ۲۹۹،

۵۱۸ □ شصت سال سیوری و شکوری

۱۰۶، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۷، ۹۳، ۹۲، ۹۱، ۸۷، ۸۴	۴۲۳، ۴۱۶، ۴۱۵، ۴۱۴، ۴۱۱، ۴۰۷، ۴۰۵
۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۰۹، ۱۰۸	۴۶۴، ۴۶۳، ۴۵۵، ۴۵۴، ۴۳۷
۱۳۹، ۱۳۳، ۱۳۲، ۱۳۰، ۱۲۷، ۱۲۶، ۱۲۵	نیکسون ۳۴۵، ۲۷۱، ۲۱۶، ۳۲، ۲۷، ۲۵، ۲۴
۱۴۷، ۱۴۶، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۴۳، ۱۴۱، ۱۴۰	
۱۵۶، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰	و
۱۷۸، ۱۶۳، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۶۰، ۱۵۹، ۱۵۷	وابستگی ۳۱۳، ۲۹۹، ۱۴۷، ۷۶، ۲۰، ۱۵
۱۷۹، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۵، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۴	۴۱۵
۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۴	واتر گیت ۲۷۱
۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۸، ۲۳۰	واشینگتن ۶، ۲۸، ۴۰، ۵۰، ۵۱، ۵۴، ۵۷، ۶۱
۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۷	۶۸، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۸، ۸۲، ۸۴، ۸۵، ۸۷، ۹۴
۲۹۶، ۲۹۸، ۳۱۱، ۳۱۷، ۴۰۵، ۴۲۳، ۴۲۵	۱۰۷، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۸۶، ۱۸۸، ۱۹۵
۴۲۷، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۷، ۴۴۵، ۴۵۴، ۴۵۵	۲۰۰، ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۱۷، ۲۲۴، ۲۴۷، ۲۵۰
۴۵۶، ۴۶۴، ۴۹۶	۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۸
۲۱۱، ۲۱۰، ۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۶، ۲۰۵، ونس	۲۶۹، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۰
۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۵	۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳
۲۲۹، ۲۵۰، ۲۶۹، ۴۷۱، ۴۹۶	۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۹، ۳۳۰
۲۶۸، ۳۱، ۲۵، ۲۳، ۲۱، ویتنام	۳۳۱، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۲
۵	۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۳۷، ۴۵۴، ۴۶۱، ۴۶۴
هادوی ۴۱، ۴۶۶	۴۸۴، ۴۸۹، ۴۹۲، ۴۹۳
هاشمی ۱۲، ۱۵۳، ۱۵۸، ۲۸۴، ۲۸۷، ۴۹۹	واشینگتن ۲۰۳، ۴۵۴
۵۰۱	والتر کاتلر ۶۷، ۷۴، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۲، ۴۶۱
	وزارت دفاع، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۲۴، ۲۵، ۲۸
	۳۶، ۳۷، ۵۳، ۵۷، ۵۸، ۶۶، ۶۷، ۷۹، ۸۰، ۸۲

نمایه □ ۵۱۹

۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵،

۴۲۳، ۴۳۷، ۴۶۴

هواپیماها ۳۵، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۶۰، ۸۷، ۹۸،

۱۰۲، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۳،

۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۴۸،

۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۲۰۷، ۲۳۳،

۴۱۱، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶

هیئت ایرانی ۱۶۳، ۱۹۵، ۲۸۵

هیئت آمریکایی ۱۴۲، ۱۶۳

هیئت داوری لاهه ۴۰

ی

یادداشت تفاهم ۸۲، ۸۵، ۸۸، ۹۳، ۹۷، ۱۰۵

یانگ ۴۳، ۴۴، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶،

۳۰۷، ۴۲۲

هاشمی رفسنجانی ۱۲، ۱۵۸، ۲۸۴، ۲۸۷،

۴۹۹

هلی کوپتر ۳۵، ۴۰، ۴۷، ۶۶، ۷۹، ۹۰، ۱۴۶،

۱۷۴، ۱۷۶، ۱۸۹، ۲۳۱، ۳۰۰، ۳۱۷، ۳۶۳،

۴۶۰

همسایه شمالی ۱۴، ۱۷

هنری پرکت ۱۱، ۶۹، ۲۰۵، ۲۱۷، ۲۳۳،

۲۴۷، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۰، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۷۶،

۲۷۷، ۲۸۲، ۳۲۴، ۴۹۲، ۴۹۷

هنری کیسینجر ۲۸، ۲۶۷، ۳۴۵، ۴۷۵، ۴۸۱،

۴۸۵

هواپیما ۴۶، ۵۲، ۵۳، ۵۸، ۵۹، ۶۲، ۸۴، ۱۰۲،

۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۹، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۶،

۱۵۱، ۱۵۲، ۱۸۵، ۱۹۰، ۲۱۸، ۲۴۳، ۲۷۰،

۲۷۱، ۳۱۵، ۳۷۱، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸،

